

AD ARTICULOS CALVINIANAE,

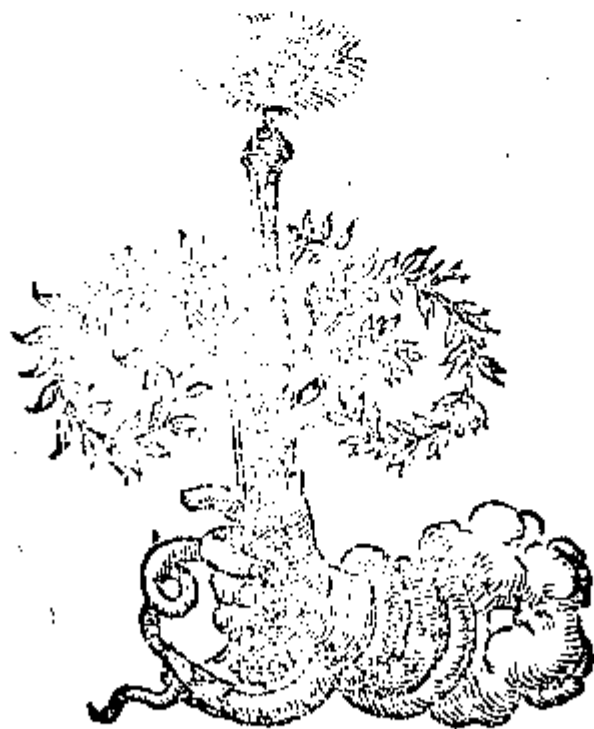
De Sacramento Eucharistiae, traditionis, ab eius Mini-
stris in Francia Antiqua emulgatæ Re- siones,
Per Nicolaum Villagagnonem Equitem dnum.

Ioannis Carerij Louanientis de ver- sentia corpo-
ris Christi in Sacramento Eucharistiae, Classis. IX.
contra Sacramentariam pestem, ex omnibus fere E-
clesiasticis auctoribus summo studio collectæ.

*Adiecta insuper ad calcem decima Classis, Christum suæ
Ecclesie perpetuo adesse, cuius in fide nec er-
rasse, nec errare posse, ostendens.*

Cum duobus indicibus copiosissimis: quorum alterum in
fronte: alterum vero a tergo voluminis posuimus,
ut unusquisque, tu tractat, inscruiet.

CVM P. I. ILEGIIS.

VENETIIS, Apud Gasparem Bindonum.
M D L X I I.

AD ARTICULOS CALVINIANAE,

De Sacramento Eucharistiae, traditionis, ab eius Mini-
stris in Franca Antaredica divulgatæ Re- Gones,
Per Nicolaum Villagagnonem Equitem dum.

Ioannis Garetij Louanensis de uer- uesentia corpo-
ris Christi in Sacramento Euchar- e, Classis. IX.
contra Sacramentariam pestem, ex omnibus fere E-
clesiasticis auctoribus summo studio collectæ.

*Adiecta insuper ad calcem decimæ Classis, Christum sua
Ecclesie perpetuo adesse, eamq; in fide nec ex-
rassi, nec errare posse, ostendens.*

Cum duobus indicibus copiosissimisq; cum alterum in
fronte alterum vero a tergo voluminis posuimus,
ut unusquisq; sua Cællæ, insculperet.

CVM P. ILLEGIS.

VENETIIS, Apud Gasparem Bindonum.
M D L X I I.

AD CHRISTIANAM ECCLESIAM

N. Villagagno. S. 1.

NE cui mirum si quod ego in re mi-
litari, amplius quam in lite-
ris, satus, in causam Ecclesie sum in-
gressus, ut Calvinianam doctrinam
impugnem: antequam rem aggre-
diar, consilij mei rationem, pau-
cis exponendam esse duxi: Ad Franciam Antarcticam
mihi manenti, propinqui et nece-
arii mei mihi nuncia-
uerunt, eos qui Geneu-
nam reuectos, passim
maledictis hoc
lore traducere, quod
inter nos de religione mi-
nime conueniret, illi a me
missi ac repulsi, iussent.
Addiderunt Calvinum maledictis suis tanta infamia
existimationem nostram affecisse, ut nisi mature
prospexissem, in hominum odium incurrerem, quod
tam alte radices in eorum animis esset acturum, ut uix
reuelli posset. Hac re animo permotus, antequam il-
lud nostri nominis odium inueterasceret, putavi mihi
faciendum esse, ut non solum scriptis me tibi, Christia-
ne lector, purgarem, sed conie ipse conuerterem, ut si
opus esset, Philippum quendam Corgillicium Pon-
tanum propter meam absentiam ferocientem, ad pugnam
me laceffentem, armis exciperem ac reprimerem. Et

Epistola

qula multa, quæ de Geneuensium religionē comperi-
sum euulgaturus, quæ tanta insania, blasphemia, stul-
tiaq; scateant, ut mihi non uidearē fidē habiturus,
ne in ca. ia suspitionem incidam, proprio Mi-
nistri (. im loquuntur) scripto, attestari uolui.
Huius rei me conferre constitui, quō perue-
nire mihi liceret publica consummari. Interea
traditiones, nostrasq; de eis contentiones edi-
dim. ut quilibet nostrum lecturi sunt, de causa
nostra uere iudicent: atque si quam de nobis infau-
stam opinionem conceperunt, euellant ac ex animo cij-
ciant. Antea tamē paucis h. ola perscrinximus,
quorum mihi inum inf. a inuissert. Ab Atheis-
mo uiri pii exorsi, ut omnem de mea religione
opinionem probis ex minori negotio, quid-
 situtatis ac derent. Exposuerunt
quadam r. s summat. a ministros ascē-
isse, ...eorum religio Barbaros instituerem: sed
parlo post, animi quadam citate, ac mobilitate, Ez-
clij pertæsum, in superstitionis Papiæ uanità
relapsum, deincepsq; Atheismum indutum fuisse:
Quamobrem non solum Ministros sanctos expulsem,
sed ne q. ad summā malitiam et nequitiam mihi de-
esset, ubi nauem uitiosam, req; frumentaria uacuam,
nactus essem, hanc illos conscendere coegisse, ut si non
de rimerentur, inedia deficerent. Hæc uana esse osten-
demus, crudelitatisq; notam eluem. quon. paucis
de strina differuerimus. Inficiari nolo illos suo ad-
entu, me maxima letitia perfudisse: Eam enim in pri-
mo

Ad Eccles. Christian.

no aditu sanctitatis speciem exhibuerunt, ut putarem
diuinitatis thesaurum aliquem eximium, e cœlo ad nos
missum esse. Sed alienam personam diu non tulerunt.
Etenim nostræ paupertatem fastidient, ad car-
nes Aegyptias respexerunt, moxq; ad argentum redie-
runt, ut plerique, in primo aditu undi sibi pote-
statem fieri, molestissime exigerent. Hoc quum rei fu-
mentariæ difficultas impediret, egrè retenti sum. Sed
uicti moræ tædio, ita se gesserunt, ut quam de eo-
rum aduentu uoluptatem imbiberant, maxima animi
mollestia repellerem. In eorum religione tribus po-
tissimum rebus offendi. Eucharistiam omni prorsus
diuinitate, diuiniq; corporis præsentia spoliabant, ne
terrenum Elementum honorarent. Tradebant
animas suas carnem Domini, sed seorsum à sacra-
mento manducare, eorumq; corpora in pane Euc-
haristiæ uescerentur. Ab ea sententia m. abduxit
uerbum Domini, Hoc est corpus meum. Tandem ubi
eam rem multis uerbis triuissimus, Minister scriptis no-
bis affirmare non dubitauit, ab esu diuinæ carnis ac-
ci-ri corpora, quod spes æternæ uitæ animas, non cor-
pora spectaret: Hoc probare nec potui. Ab hac opi-
nionem huc descenderunt, ut carni Christi diuinitatem
negauerint: in Christo duas naturas distinctas & di-
ferentes constituentes, quarum priuatiua rationem ha-
beri oporteret, ne qui coniunctum Christum adoraret i-
creaturæ diuinum honorem exhiberet: Atq; huc se Mi-
nister Richerus incitauit, ut affirmaret Christum in
Deo Patre, non in humana carne adorandum. Addi-

Epistola

dit, illum uiuos & mortuos non iudicaturum, sed Deū
Patrem in Filij persona ad iudicium appariturū. Mul-
tis uerborum præstigijs has insanias defendit, quas his
libris agnauimus. De prædestinatione non magis
in eorum, contentia conuicui: Asserebant Iudam non
potuisse Christi non prodere, in eam rem prædestina-
tum, uti Paulus non potuerit Euangelium non prædi-
ca, huic ministerio à Deo præfinitus. His de causis
ab eorum schola me continui ac subduxi. Huc etiam
accessit eorum uitæ testimonium: Ex eorum religione
quidam per uim sororis suæ filio. Stuprum intulit: is
Ministro delatus ac conuictus, certæ piperis mensuræ
pretio, fuit absolutus. Et ne maleficium poena seque-
retur, impetrauit, ne eadē ad me deferretur, sed na-
ui quam mittebam. tum ac stuprum passus aue-
herentur, præfecto n. ante: Quum de reli-
gione t. naie inter nos non conueniret, antequam res in
extremam discordiam de. cerentur, communi senten-
tiæ statueramus, ut pios uiros de rebus controuersis
consuleremus. Interim his de rebus, in concionibus ta-
cetet Richerus, ne suorum animos ad contentionem in-
clinatos, incitaret, & incenderet, satis haberet in man-
datis Domini plebem confirmare. Hac re consilio con-
stituta, contentionis exitus, in proximum nauium re-
ditum reiectus fuerat: Aliquanto post tempore, una
fortē nauis ad portum nostrum appulit: tum illi eum
nauis institore pacta mercede, per suum ducem Fonta-
num, de profectiois suæ uenia me sollicitant, hac le-
ge ut nisi paruisssem, postulatis uim se admoturum ostē-
deret.

Ad Eccles. Christian.

debet. Cum neque precibus, neq; monitis, eos à proposito reuocare possem, & si mihi ualde erat incommo- dum in tanto Barbaræ gentis periculo deseri, arcemq; nostram adhuc infirmam, præsidio destitu. Nensi po- stularis. Pacta potestate, illi se in uillam nostram contu- lerunt, ut rei frumentariæ commo. studerent, qua in re tres menses insumpserunt. Ea quantum eremi exi- guitas ferre potuit, comparata, mari se commis- erunt: Sub profectioem, Pontanus clam cum nostris collo- quutus, ostendit se iniquo erga me animo esse, sibiq; ual- de dolere, quòd per suam iniuriam Euangelium abie- cissim, eiusq; amplectend libertatem nostris eripuis- sem, ueruntamen eius publicandi occasionem à me pro- trahi, non auferri posse: rem em se habere parata remedia: Proficisci, non e- gregio negotio deesse uellet. sed ut eo munitus præ- pararet, quo me posset coge- re, ad præscriptum Ecclesiæ imperata facere. Aestu doloris imprudens in arca. rum consiliorum euulga- tionem corripitur, hoc præcipue, quòd suarum uar- tium cum esse speraret apud quem uerba faceret: adit ex nostro numero superesse paucos, quos à me ani- mis non auertisset: eos omnes ubi redisset, à me defe- cturos, & ad eum transiuros. Præterea plerique apo- statæ ad infideles transfugerant, qui iam longa gentis consuetudine, linguam eorum patriam didicerant. Hos omnes docet in suam religionem adductos, quorum o- pera ad Barbaros sibi conciliandos (si res exigere) in meam perniciem uti posset. His rebus summa soler- tia prouisis, nihil superesse, nisi ut sibi secundum cur-
a 4 4 sum

Epistola

sum Deus præstaret : Hoc si obtineret, decem mensium
 spatium ad conficiendum negotium satis esse. Quam
 profectiois instaret tempus, quam sperare se clā pau-
 cis excusat, publice ac palam conjurat : atque quos
 à suis confideret, precatur ne animo desi-
 ciant, non præ monitionibus ab Euangelio se deduci
 patiantur : His autē rebus, post navis projectionem cer-
 tus sum Viginti post dies, ex eorum numero
 quinque, scapha reuehantur, quorum tres monachi
 fuerant . His uisis, eorum subiit animum meum recor-
 ratio, quæ Pontanus effutuerat : tumque serio omnia
 ab illo pronuntiata fuisse me periuasi : hos ergo ueni-
 re iussi, ut intellegerem, quid consilio reuersi essent :
 Exposuerunt, uitam in deprehensum esse, atque
 à periculo non longe ea se re deterritos re-
 uerisse ceteris uos affecit
 metus, ... periculo frigidis quibus-
 uam ne, eorum nubibus immuni suum occultarent,
 do mihi mouere suspicionem : Coniectura præsen-
 tis temporis progressus detexit, Pontanum ueri-
 tum, ne quos à me animo auerterat, propter suam ab-
 sentiā ad sanitatē reducere, hos misisse, ut illos in offi-
 cio continerent . Tum ex his quæstui, cur se ad nos re-
 cepisset, quos scirent tanto intervallo ab eis religione
 distare : Oblique respondentibus edixi, ne committe-
 rent, ut de eis queri possem, si apud nos manere sta-
 tuissent à clandestinis colloquijs, atque doctrinae suæ
 traditionibus abstinere . Triduo tamen post de dese-
 ctione coeperunt cum nostris nonnullis inire consilia,
 quod

Ad Eccles. Christian.

quod sibi per me religioni operam non liceret: et
ostendere sibi alius secedendum esse, ubi nullo impedi-
mento facere possent: Magis Deo quam hominibus
morem geremus, multaq; mihi de religio robra
obiectabant: Hæc mihi per domesticos delatant.
Erat magni periculi res, eam licenti-
a nobis alien. ionem inueterasce-
tes copias operiri, huc præcipue re nostra iam a-
cta, ut nostrorum pleriq; spe libertatis, Pontani cause
studeret. Ea re cognita cū nobis nulla esset navis, qua
in Franciam remitti possent, ne contagionis periculū
aleretur ac serperet. Ausa cognita, de monachis
supplicium sumpsimus, quorum animi facinore pollu-
tus, sanari non posse uideretur, quos conseruauimus.
Præter eos, quos in Francia reuexit Pontinus,
pleriq; superfuere qui Cal. religionem sequerentur.
Hos (quum ad li rem ac p rem mi-
nimè spectarent) ab omni d. proteximus, quumuis
ex eis emerferint, qui se à publicis precibus auer-
rent, easq; damnarent, quod eum concionis more
humana institutione, in religionem intronissum
contra uerbum Domini contenderent iubentis, ut ora-
turi in conclaue secedant, occlusoq; orent hostio. Hos,
ne fidem publicam læderemus, incolumes domum remi-
simus. Hæc est crudelitas, cuius infamiam sustineo. A-
uitiose quis calumnia, quam re frumentaria uacuan-
te à me coactos descendere peruulgarunt, hæc res me
tibi Christiane lector purgare potest, quod illi, nam
nostrarum aduentum operiri noluerint: quod suo arbi-
trio

Epistola

trio rem frumentariam iam expediuerint, quod nauisim-
perio meo minime pareret, pacta cum institore merce-
de delati sint: meis stipendijs minime n. ut & mererent,
unde i. ligi potest, nautas tam manifesto periculo se
commisso non fuisse, si tali initio laborasset nauis.
Sed cum ad leuitatis suae excusationem, ueritate niti
non possent, ad mendacium profugerunt, per meam ab-
sentiam locum huic relictum iri existimantes. Vale.

ILLVSTRISS. ANNÆ

DVCI MOMORENTIO,

REGIS CHRISTIANISSIMI

Comiti Stibili, N. Villagagno. S. & P.

HÆVNT hæreses quarum nomine, in animi tui offensionē me incurrisse significasti: si tantum apud te nostra hæc diligentia valebit, ut quam de me pravis quorundam delationibus opinionem conceperis, ex animo tuo eiciam, non exiguum me fructum tulisse iudicabo: si autem ut res ceciuerit, me consequutum sum, ut Christiana ecclesia hæc testimonio esse possit, me à Christi religione, in Atheismum (cuius apud te sum instimulatus) non esse conuersum: satis enim præ se fert hæc nostra confessio, a quo spiritui uere egredia sit. Illi se in hanc libertatem uedicarunt, ut qui ab eis dissideat, aut dissentiat, hunc Atheismi deferant, uisq; scriptis afficiant. Suo ergo uti iure, sed me contaminare, aut animum meum frangere non potuerunt homines ad maledicendum nati: Quum intelligerent propter suæ religionis compertam a me uanitatem, suis Ministros expulso fuisse, ne absentem mihi, nefarias eorum blasphemias efferenti, fides haberetur, conuijs ac maledictis in nomen meum irruerunt: suis artibus

Epist. a Tann. moren.

artibiles in hominibus: odium uocauerunt, atque serui-
bus minis prosecuti sunt, ut uano metu ad silentium me
comprimerent, aut a causae meae defensione moraren-
tur. Sed egre fit, ut homo qui per omnem aetatem in-
tegritati uiae studuerit, uano metu ab existimationis
defensione deterreatur: illi meum studium suis illis con-
uitiis potius excitauerunt, quam represserunt: Edidi
quae de eorum moribus doctrinaque, inquirendo ex-
primere potuerim, si me in crimen hac de re uocare ue-
lint, atque delationis rationem repositum, locum tu-
tum, diemque nostrae dicant controuersiae, & faciam
ut intelligas, congressus copiam eis per me non defu-
turam: his sano instructis armis prodibo, ut non so-
lum ab impietatis, criminisque suspitione me liberem,
sed potius ut quicquid uiderim, de Repub. bene meri-
tus esse uidear. Nam ea ratio, instituto uitae
meae digna est: tunc mihi uisa est, quam muliebribus con-
uitiis ac querelis, animi dolorem rependere ac solaci-
ari: aut scholasticis scriptis, ac declamationibus tem-
tere, Geneuenses epistola interpellaui, ut tibi o-
stendam me, pro hac nostra causa tuenda, omne peri-
culum, non minori alacritate inire paratum esse, quam
unquam tuo ductu, Regis in praelia inire cognoueris:
Atque ut haec ex animo a me pronunciari intelligas,
spondeo, si uel solo indicio perspectum habuero, te a-
liquid amplius quam quod praestiterim, a me deside-
rare, ei negotio me non defuturum, Nunc exponam
cur a prouincia nostra reuersus, conspectum tuum de-
clinauerim: intellexi quam exposuimus tibi de nobis
opinionem

Epist. ad ann. m. moren.

obinicionem illatam esse, eamque in iunio, tito penitus
insedis. Quo intellecto, re, tibi prius me purgan-
dum esse existimavi, quam uerbis, excusationem ullam
texere, non ignis quid apud te autoritatis nactu-
ra esset uerborum excusatio. Vale.

MAGISTRATVS GENEVENSIS

N. Villagagno.

S. & P.

ALVINI, uestroque nomine
Petrus Richerus Carmelitas
frater, ad eremum nostram per-
uenit, ut in uestra nos religione
institueret. Huic propter sum-
mam urbis uestre ac præceptoris
auctoritatem, legationis conficiendæ potestatem feci-
mus. Accepta pote. ite, nihil omnino eorum prætermi-
sit, quæ ad officij sue perfectionem pertinerent, magno
studio primum, ad animos nostræ catholica religione
soluer. los incubuit: deinde uestram religionē arte ma-
xima inculcavit, quumque sibi opera non perire uide-
retur, Religionis summa capita collegit, nobisque me-
moræ mandanda dedit, quibus expectior ad sum-
mam eruditionem uia sterneretur: Huc omnes inge-
nij uires impenderat, ne quid ad opus absolutissimum
nobis deesset, ab imis commentariorum Calviniano-
rum medullis thesaurum reconditum effodiens. Ne ta-
men indignis peruia hæc essent, quibusdam uerborum
inuolueris & paradoxis sententias obuol. at: hoc
factum animum meum incendit ueritatis inuestigandæ
cupiditate: Cœpi singula quæque excutere, ac quan-

tum

Eccles. Gent. uers.

in ingenio consequi potui, si uari si possem ueritatem elicere: tantumq; instando, excuendo, & agitando promoueri, ut in abditissimas tradi, tionum uestrarum latebras irruerem, atque sacratissimas ideas attigerim. Hic sanctissime traditionis eius fuit exitus, ut omnis uestra de Christo spes, & fides, in opinionum phantasias resoluatur probaretur: has (instar Platoniarum) ideas sacer ille mystes appellabat. Ad docendam sanctae probationem, sacramento Coenae uestrae utebatur: hoc duabus speciebus consistere praedicans, una interiori, exteriori altera: interiorem, realitatem quandam intellectualem, & corpoream esse docebat, quam fide percipiat, ut si Christum passum, & a morte exuscitatum, uobis offerri, siq; huius haurire credatis, ita habeat, alioqui, nihil praeter panem purum manducetis. Addebat eam uestram intellectualem sumptionem, a uobis distributionem corporis sancti nuncupari, non quod fieret motus aliquis distributionis. Nec enim Papisticum ac Lutheranicum inuentum esse, qui sub specie panis, sibi reuera corpus distribui docuerunt: sed quoniam fide, sine ullo motu, uitam perinde manducetis, ac si uobis distributionis reuera motus accideret, distribui asseuerabat: Omnem ideo doctrinae uestrae ueritatem in affectiones ac intentiones a uobis cogi & redigi praedicabat, resq; externas omnes signa esse ad ueritatem, oue (ceu res nullius usus) nullo periculo omitti potest. Christum insuper ipsum in spiritu adorari non in carne, ne terrenum clementum adoretur: Denique cum in solo intellectu ac credulitate,

te, uestra omnia p[ro]p[ri]a, animas solas ad eternitatem
manducationem i[n] deo, eisq[ue] s[er]uam resurrectionis p[ro]p[ri]am
poni, non corporales. Hec delirio nobis maximas con-
bas excitauit: Quod accuratius d[ist]inguerentur, et
se magis doctrinae ueritas aperiret. Quamobrem ad
libros Caluanianos profugimus, ut his de rebus eius
sententiam perfectam haberemus: sed inuenimus non
— aliter eius doctrinam quam ad ideas spectare, quamuis
alijs uerbis, ac orationis ornatu uario, sententiarum
condiret: Quare summa animi offensione uestram eam
doctrinam expulsi iudicans ad Marcionis ac Valenti-
ni insaniam, aut Atheismi uel sub Christi persona, re-
cta contendere. Atque faciendum esse mihi putauit, ut
Ecclesiam Christianam harum rerum facerem partici-
pem, ut infirmi, h[uius]modi uestrae traditionis, detracto
fuo uitarent. Praeterea ut scripta nostra calumnia mi-
nus paterent, constitui in Franciam me conferre, meq[ue]
aliquo recipere, quo tuto bis de rebus uestro cum Le-
gato ageremus, fideiq[ue] causa Richeri scripturam adere-
mus: tamq[ue] alte in animo meo hoc consilium insidet, ut
nullis rationibus ab eo deduci me patiar: In uobis er-
go positum est, ut negotium conficiatur: Video Fran-
ciam esse uobis suspectam. Constituite locum aliquem
oportunum (a uestra tamen religione regioneq[ue] alie-
num,) quod ego libere ac tuto me conferre possim.
Hoc si feceritis ac fide publica, ut eo possim nullo peri-
culo peruenire: uobis de me sponso, quam citissime
fieri poterit, eo me profecturum: hac lege, ut si ca-
lumniae conuictus fuero, dedar uobis in id supplicium ge-
nus.

Eccles. Gen. uens.

nus, quod in me statuere uolueritis. Hæc mihi ad ueritatem causæ nostræ exprimendâ, iam expeditissima uisa est, Nam scribēdi nullus futurus est exitus, nec ad scribendum mihi est otium, qui rei militari, & longinquissimæ regioni addictus sum. Pariheri scripta proferam, eiusq; sequutus exemplum omnem nostram reliquam contentione in articulos concludam, quos si scripturæ testimoniis Calvinus aut qui mecum uestro nomine congregatur infirmarit, qua parte erunt infirmandi, aut alteram in partem confirmauerit, citra ullam exceptionem propositum obtineat, alioqui Ecclesie nostræ iudicio permittatur. Paucis expensis negotium confici posse existimaui, si duos suarum partium, qualescunq; uoluerit secum adduxerit, duos ego, duosque expensis communibus ex Ecclesia Germanica accersamus: quos penes causæ nostræq; sit contentionis arbitrium, præsitq; princeps ille aut magistratus, in cuius fidem ac præsidium conueniemus. Responsum uestrum Parisiis ad ædes Lateranenses quadraginta dies operiar.

8. Idus Iulij. 1560.

ARTICULUS VI A PETRO

RICHERC CARMELITANO

FRATRE, IN FRANCIA

Antarctica scripto traditi.

PANIS Cœnæ Domini. est nobis signum oblationis Corporis Iesu Christi pro nobis, ad cuius communionē necessaria est fides. Christus se realiter exhibet & non corporaliter, per Cœnæ communionē, alendo nos proprio corpore, cuius participationem defluere in nos facit virtute Spiritus sancti, in nobis adimplēdo, quod figurat Sacramentum, sed talis præsentia non est pani alligata, nec inclusa in pane, sed dependet ex Christi promisso uirtute uerbi sui.

Veritas signo coniuncta est, signi non habito respectu, sed promissionis verbo factæ, cuius uirtute panis est corpus Christi per metonymiam ut veritas signo coniuncta sit quatenus ei respondet.

Veritas huius Sacramenti Cœnæ complementū est eius rei, quæ signo figuratur & significatur, in quantum Iesus Christus propriæ substantiæ suæ nos facit participes, ut secum nos uniat ceu capiti membra, hoc faciens nutrit animas, non corpora, quamuis hoc Sacramentum attrita sit resurrectionis temporum nostrorū.

Per Cœnam se Christus realiter tribuit, quia non vitam in carne sua semel in sacrificio dedit. Imaginari nō decet hunc se corpora per se tribuere, fierique ullam substantiæ cum nostra mixturam, localiter de cœlo descendere: nam secundum naturam non mensuram humani corporis certam habet in cœlo mensuram,

mensuram, ibique corporali et comprehenditur, hoc tamen non impedit quominus se realiter distribuat, uti crasse à sole exemplum sumi potest.

Proinde non imaginandum est, Spiritum eius à corpore separari, sed è contrario corpore coniunctum esse: imaginaria enim res est, nunc in cælo viventem esse, ad dexteram Patris sedentem, eiusque Spiritum ab eo separari.

Consequenter facile comprehenditur potest in cælo esse veritatem: nam veritatis complementum à signo visibili non dependet, sed à Iesu Christo per suum Spiritum promissa complendo.

Quantum ad consecrationem attinet, non imaginandum est hanc fieri incantationibus, aut Magorum coniurationibus, quasi sufficeret verba super creaturas insensibiles murmurasse, sed hoc fit per præcedentem prædicationem, quæ suum effectum sortitur, & efficaciam suam in corda auditorum afferendo, panem discernendo conformiter secundum verbum, & ab alio pane distinguendo, & hunc alio fine recipiendo, quam panem alium communem: unde sequitur fragmenta panis, quæ verbo distincta nec separata fuerunt, panem commune remanere, & deliramentum plus quam puerile est, cogitare huius reliquias fieri oportere.

In summa hoc sacramentum duabus speciebus consistit, una visibili, altera invisibili, ab invicem distinctis & differentibus, quamvis per verbi efficaciam una ad alteram referatur.

Species habet accidentia pro obiecto, non substantiam rei.

Species invisibilis est res significata per signum, quæ ideo dicitur species, quòd respondeat signo: proinde hæc species non distinguitur contra genus, sed sumitur pro re externa, quæ obicitur oculis.

Facile est intelligere Christum se realiter distribuere, sed non corporaliter: quia omnis realitas non portat rem corporalem, nec materiale: uti app.

de anima, quæ in eo realiter, sed non corpora-
liter. Similiter h- diti- butio substantiæ corporis
Christi, se facit real- r, non corporaliter: quia non da-
ta est pro nutriment corporeo, sed spirituali, aliter
non esset sacrament

PETRI FALSILLAEI DE QVIBVS-
dam Richeri responsis fides

Die 27 Decembris 1557. quum se Po- nne de Ri-
che us ad re- i- u compararent, ego Petrus, amicus ad
Richerum Ministrum, à Villagagnone missus sum, ut
trium propositionum, quas ad illū miserat exscriptas,
solutionem acciperem.

Prima earum hæc est.

In summa hoc sacramentum duabus speciebus con-
sistit, vna visibili, altera inuisibili, ab inuicem differen-
tibus, quamuis propter efficaciam verbi, vna ad alte-
ram referatur.

Huc ut satisfaceret, quū ex eo quæsiuissem quomo-
do has duas species intellig- ret, & quis inter antiquos
sic loquutus esset: respondit has species intelligi posse,
vti suas ideas Platonici intellexerant: Præterea sibi ui-
deri Augustinum, Tomo nono his vocibus vsum esse,
hosque esse in schola Sorboniana terminos cōmunes:
Non (inquam) Augustinum agnosco sic loquutū, sed
dixisse sacramentum specie visibili, reque inuisibili,
Carne & sanguine Domini consistere, Insuper quum
Sorboniana schola specierū meminisset, panis ac vini spe-
cies intelligit. Ille verò, in vno subiecto duas illas spe-
cies comprehendi se intelligere replicauit.

Secunda propositio. Species habet accidentia pro-
priea, non autem substantiam re- i- u. Invisibili-
tate significata per signum, quæ i- uo dicitur. Hæc
quodammodo respondeat signo: Proinde hæc species na-
guitur contra genus, sed sumitur pro i- u externa
obicitur oculis

Hunc

Hunc rogavi ut exponeret, quo nodo speciem inuisibilem intelligeret: an Corpus Domini speciem esse vellet? Huic respondit hanc non posse nisi humano ingenio comprehendere: eamque ipsam, promissionis complementum his esse, qui verum sacramentum reciperent.

Tertia propositio. Facile est intelligere Christum se realiter distribuere, sed non corporaliter: Quia omnis realitas non importat rem corporalem nec materiam, uti apparet de anima: quæ est in corpore realiter, & non corporaliter. Similiter hæc distributio substantiæ Corporis Christi se facit realiter, sed non corporaliter: quia non data est pro nutrimento corporali, sed spirituali, aliter non esset sacramentum.

Quæsiui qui fieri posset, ut se realiter sed non corporaliter distribueret? Hoc (inquit) debet intelligi, uti Logici de intentionibus & affectionibus intelligant. Deinde in hunc locum devenimus, uti de anima apparet, quæ est in corpore realiter, sed non corporaliter. Hoc (inquit) intelligitur uti de Angelis.

Præterea quid intelligeret de substantiæ Corporis Iesu Christi distributione rogatur. Hoc est (inquit) quod Iesus Christus in cælo sedens, operatione Spiritus sancti, sui ipsius nos facit participes: promissiones implendo, quas fecit sacramentum instituens, & hac participatione nos Corpus Domini spiritualiter manducamus.

Insuper de hoc verbo, quia non data est pro cibo corporum, quid diceret, interrogatus respondit: quia spes vitæ non est corporum, sed animarum.

His finitis propositionibus, ex eo quæsiui, quare in precibus confessionem primi Concilii Nicæni recitare nolleret. Respondit minimè illi imperatum fuisse, ne recitaret, ut adesse Arrianos: præterea tamen, ut cum fuisset, se non obtemperaturum, quia Ecclesiæ suæ hic visus non esset.

Præterea interrogatus, cur in precibus non diceret

Articuli

Gloria patri & filio, & ipse cui sancto, sicut erat in principio & nunc, & semper. non uult respondere. Instare coepi, ac quærere, cur saltem non diceret: qui tecum uiuit & regnat in unitate Spiritus sancti Deus: quod ab antiquis, huc usque in Ecclesia decantatum est: quod uero Calurnus ipse in suis sermonibus aliquando dicere dubitauit? Respondit se potuisse dicere, si monitus fuisset. Tandem ostēdi Villagagnonem de eo queri plurimū, quod nunquam preces illas Iesu Christo dirigere uoluisset: quamuis ab ætate Apostolorum in hunc uisum deus hunc inuocare Ecclesia non destitisset: Nec ignorare potest Stephanum illum inuocasse: Item in Anglia Spiritui sancto preces ab Ecclesia dirigi. Ad hæc respondit, scire se Stephanum orasse Christum, nec malum sibi uideri Christum orare: sed qui dixerit necessario hunc orandum, hæreticum esse: & licet illi imperatum fuisset, affirmauit se morem non gesturum fuisse. Hæc eius responsa, eo præsentē, ac spectante, & dictante excepi: in cuius rei fidem, Hæc manu propria exscripsi, ac signaui. Octauo die Iunii. 1550.

S V M M A C A P I T V M

Librorum præcedentium.

LIBRI PRIMI.

- D**anem non oblatum oblationis corporis, Iesu Christi signum esse nõ posse, ostenditur cap. 1 pag. 1
- Manducatione non effici Eucharistia Sacramentum cap. 2 pag. 2
- Communicantes non ali corpore Domini per communionem, sed in communione per manducationem cap. 3 4
- De communionem cap. 4 4
- Participationem corporis Domini non euenire Spiritus Sancti defluuiis, sed manducatione ca. 5 5
- Carnem Christi à Spiritu non traduci, aut inspirari, cap. 6. 6
- Sacramentum non posse influuium diuinæ carnis figurare: nec si figuraretur, huius rei complementum esse cap. 7 6
- Manna à Caluini Eucharistia non differre. ca. 8 7
- Non posse exhibitionem corporis sacramento figurari, quin sacramentum veritatem continet ca. 9 8
- An corpus Domini sacramento exhibeatur, si eius nengeretur præsen. ca. 10 9
- Panis à communi solo usu differens corpus Domini natura diuinum non posse figurare c. 11 10
- An usu, nõ natura panis in Cœna sanctificetur. c. 12 10
- An præsentia corporis Christi in Cœna dependeat à Christi promisso, quamuis Eucharistia esse iuniter. ce vacu creditur ca. 13 12
- Eos non posse fructum corporis pro nobis corporaliter cruc. fixi capere, qui hoc re. iter tantum, & non

I N D E X

- corporaliter recipiant 14 11
- Corpus non esse panis coniunctum, si diuinitas à pane
exclusa sit ca. 15. 12
- An corpus diuinum correspōdeat pani diuinitate pro-
sus vacuo ca. 16 14
- An necessaria sit virtus altissimi omnipotentis ad nun-
cupandum panem metonymicè ca. 17 14
- Panem ante consecrationem exemplar esse membro-
rum Christi corporalium: post consecrationem cor-
pus ipsum ca. 18 15
- Non esse necessariam consecrationem, vt panis corpus
Domini mysticum significet c. 19 16
- An panis corpus Domini figurare possit, si corporis fie-
ri participem, ipso met parte figuretur ca. 20 17
- Si hoc Christi homines alantur corpore animas solas
ali non posse c. 21 17
- Si animæ alantur solæ corpore Domini, non corpora,
imaginariam esse manducationem c. 22 18
- Fidem tam esse necessariam, quam manducationem, ne
vita manducata pereat. c. 23 19
- Probat ex Hylario vnum nos effici cum Christo na-
turaliter, per sacramenti manducationem c. 24 20
- Ostenditur post nubium discussionem, aduentumq; lu-
cis, nunc propter necessarium Domini mandatum,
in Spiritu & veritate exequi oportere, quod in um-
bris & Spiritu Patres præstiterunt c. 25 21
- Manducari spiritualiter, non fide sola, aut Spiritu opor-
tere ca. 26 25
- Si hic sit finis alimenti diuini, vt manducantem, vniat
Christo, ceu capiti membra: ali corpora, nō animas
solas ca. 27 27
- Si Spiritu tantum manducetur Christus Spiritus esse
cum eo copulam non corporis c. 28 27
- animæ solæ Christi alantur carne, eas in carnem con-
uari oportere c. 29. 28
- Exemplo vxoris & mariti substantiarum communio-
ne, Ecclesiam vniat Christo fieri corpus c. 30. 28
- Si

I N D E X

- Si ad animam solum pertinebat corporis Domini manducatio, ad homines manducandi præceptum frustra directum ca. 31 29
- An animæ & corporis communio: cibum hominis non autem corpus sed utrique proprium probari capit. 3. 29
- Corpus manducantis in animam suam, corporis diuini substantiam non transfundere, si ea substantia careat panis, & que in pane non insit diuinitas c. 33. 30
- An Christus realiter se per Cœnâ exhibeat, cum eius negetur præsentia. ca. 34 31
- um beneficium redemptionis ad hominem respiciat cui peccatum imputatur: corpus eius à manducatione arceri non deberi c. 35 31
- Nostram resurrectionem debere intelligi secundum Christi resurrectionem c. 36 32
- An corpus eternitatis gloria fruturum sit, animæ prærogatiua & communione an verbi Dei beneficio. cap. 37 32
- Si animæ prærogatiua victura sint corpora, eius peccato hæc etiam interitura c. 38 33
- A Cœna ad mortem Christi non reiectos fuisse Apostolos ca. 39 34
- Si Apostoli ad mortem à Cœna reiecti sint, quomodo in Cœna sacrificii participes fuisse potuerint. capit. 40 34
- An oblatio hostiæ in sacrificium, & huius hostiæ mactatio, vna & eadem res fuisse potuerit c. 41 34
- Ante solennes preces, & oblationem Pontificem secundum legem sacrificare non potuisse c. 42 35
- An se obrulisse dicitur Dominus, quod obuiâ ierit pro ditori c. 43 35
- Nouum testamentum sine sanguine fieri non potuisse neque credendum esse in parte figuræ pro peccato Domino satisfactum, in parte non satisfactum fuisse ca. 44 36
- Si Cœna nouum testamentum non fuerit, nullum fuisse nouum

I N D E X

- nouum testamentum constitutum c. 45 37
 An hæc uox (est) apud Lucam & Paulum nouum testa-
 mentum significet c. 46 38
 Si apud Matthæum & Marcum (est) Sanguine significet
 apud Lucam non potest testamentum significare c. 47
 Potum sanguinis in Cœna aspersioni sanguinis vete-
 ris testamenti merito respondere c. 48 38
 Si manducatio sit opus fidei impossibile est Apostolos
 manducasse c. 49 39
 Ab exemplo aspersioni veteris testamen-
 tionem carnis, Paulum conscientiarum. manducatio-
 nem testamenti noui sanguine, probare ca. 50 40
 Christum legem non impleuisse, nisi sanguinem suum
 in sancta ante mortem intulerit c. 51 41
 Quomodo se Christus pro nobis sanctificauit, & quid
 sanctificare significet c. 52 42
 Apostolos potu sanguinis in Cœna sanctificatos, ac pur-
 gatos, sed in cruce redemptos c. 53 44
 Testamento dimitti peccata c. 54 46
 Iesum Christum ita demum sacrificium fuisse, si ante
 holocaustum cum precibus sui corporis oblationem
 fecerit ca. 55 47
 Ostenditur Christus holocausti verius, quam oblatio-
 nis uicem expleuisse. ca. 56 48
 Omnes post beatum Petrum sacrificii mentionem fe-
 cisse ca. 57 50
 Probatur eo modo sacrificio Ecclesiam à principio usum
 fuisse, quem hodie obseruat Ecclesia. c. 58 50
 Non amplius nobis Cœnam prodesse quam Aposto-
 lis ca. 59 52
 Si Spiritus sancti irradiatione bonus Christi traduca-
 tur non ad mortem Domini Apostolos amandari debuisse
 sed ad diem quo Spiritum sanctum acceperunt
 intendit Apostolos Cœnæ aut panis recipi-
 endum Spiritum sanctum accepisse c. 61
 Peccare solis similitudinem ad probandam Christi car-
 nis translationem, Spiritus irradiatione c. 62 54
Preces

I N D E X

Preces diuinæ anaphoræ & c. consecrationis, incantamē-
ta non redolere c.63 55

Ostenditur panis sacer fieri non posse nisi solenni bene-
dictione c.64 55

Verbis Domini adhiberi non posse nisi verba pro-
nuncientur ca.65 56

Si distinctione & fide sumentis fit panis sacer, diabo-
licum esse oportere, quem diabolicus & hæreticus
distinguit c.66 57

Quem locum verbum tenuit in conceptionis sacrame-
nto, non in consecratione tenere c.67 58

Benedictionem qua usus est Dominus, non posse aliā
quā ad Eucharistiam referri c.68 58

Consecrationis religione a temporibus Apostolo-
rum semper obseruatam fuisse c.69 60

Eucharistiam absentibus ab Ecclesiæ consuetudine delatam
fuisse c.70 63

Cuiusmodi speciem corpus Domini esse intelligat Ri-
cherocalumiani, & quid de corporum expectatione
crediderint ca.71 65

Vnde Richerus putauerit corpus Christi reale esse, &
non corporale ca.72 66

De mixtura calicis, deq; Chrismatis virtute in baptis-
mo quid tradiderint Caluiniani c.73 67

Probatur cōtinens & perpetuus miscendi calicis, & vn-
ctionis usus in baptismo ca.74 67

Traditiones non scriptas Paulum obseruari iussis-
se ca.75 71

Tertulliani de non scriptis traditionibus obseruandis
testimonium ca.76 71

Romanæ Ecclesiæ de Eucharistia religionis authorem
præter Apostolum esse non posse ca.77 73

Irenæi de sacrificio missæ sententia c.78 73

Verbum Domini addidisse, non Eccle-
siæ Episcopos ca.79 79

Patres Ecclesiæ suam sententiam diuinam a prætulif-
se cap.80 76

Eccle-

I N D E X

Ecclesiam inuisibilem viliabilibus sacramentis usam non fuisse ca. 81	77
Sine semine aut tra luce non potuisse Calvinianam do- ctrinam, si vera sit, ad hæc tempora propagari. ca- pit. 82	77
Error Calvinianorum, corporis Christi adorationem negantium ca. 83	78
Si Christus adoretur Calviniani diuinitatem ab huma- nitate distingui oportere docuerunt ca. 84	80
Christum mundum non iudicaturum, sed Patrem in Fi- lii persona affirmant Calviniani c. 85	80
Deum in Filio redemptionem fecisse, atque propte- rea mundum iudicaturum tradiderunt Calviniani. cap. 86	81
Deum in persona Filii in iudicium non appariturum ex Augustini auctoritate c. 87	83
Reprehenditur Caluiana versio ca. 17	
Actorum in iudicii mentione ca. 88	84
In Ecclesia neminem auctoritate excellere contendunt Calviniani ca. 89	86
Plures sacramentarium sectæ inter Calvinianos. cap. 90	87
Nonnulli ex Calvinianis preces publicas respuunt, cap. 91	88

L I B R I S E C U N D I.

E X Calviniana circumcisionis similitudine man- dicationem Eucharistiæ, non ipsam Eucharis- tiam debere vitæ signum esse cap. 1	91
A corporis fractione monymiam Caluini im- pugnari ca. 2	92
Ab ipsa Calviniana similitudine probatur corpus Do- mini in Cœna non esse significatum ca. 3	93
Confirmationis nomen figuræ corporis Domini non conuenire ca. 4	97
Panem testimonium aut testem non esse confirmatio- nis,	98

I N D E X

nis, & corporis Christi figuram ca. 5	97
Eucharistiam panem dici quamuis sola specie tenus panis existat ca. 6	98
Sacramenti Eucharistia & baptisma non eandem esse rationem ca. 7	100
Non eandem penitus esse rationem sacramenti in genere, quæ est sacramenti in specie ca. 8	100
Eucharistiam re cœlesti ac signata non posse consistere, si extra Eucharistiam esse illa considerantur.	101
Notram gratiarum actionem figuram esse non posse, sed ueritatis corpus ca. 10	103
Cœnam futuri beneficii confirmationem esse nõ posse cap. 11	105
Manducationem agni immaculati, & azymi panis figuram esse non posse ca. 12	106
Panem exemplar membrorum Christi corporalium esse cap. 13	107
Panis puri substantiam esse non posse imaginem diuini corporis ca. 14	107
Probatur nomen imaginis pani non conuenire capit. 15	109
Duabus rebus constare manducationem vitæ æternæ, cibo corporis, & opere fidei ca. 16	109
Qui traductionem carnis in uinæ à Spiritu fieri fateatur: hunc carnem esse uerè cibum negaturum capit. 17	111
Qui infideli carnis manducationem negauerit, ab eo iudicium manducari posse etiam negabit c. 18.	111
Si panis signum sit vitæ homini fideli esse itidem signum iudicii infideli debet ca. 19	112
Omnes Apostolos eadem cibo à Iesu Christo pastos esse ca. 20	112
Si Eucharistia infideli iudicii signum sit, notam aliquam apponi debere, ut intelligatur quando manducatio vitæ signum sit ca. 21	113
Si distinctione panis sacer fuerit secundum Caluiniam	115,

I N D E X

- Nos, infideli Eucharistiam sacram esse non posse. 113
 cap. 22 113
 Si Eucharistia diuino corpore vacua, testimonium
 manducationis, hanc corpus non offerre ca. 23 113
 Seorsum ab Eucharistia diuinum corpus offerri omni-
 no non posse ca. 24 114
 Si Spiritualis animæ sit receptio, sed distributio realis
 fuerit, aliter recipi quam oblatum sit corpus c. 25. 115
 Animarum non esse factum mentionem cum mandu-
 canda carnis præceptum fieret c. 26 115
 Si præscripta à Domino carnis suæ māducatio, ad ani-
 mam, non ad corpus spectasset, hoc a Domino ex-
 pressum fuisse c. 27 116
 Quum unum, & una de re præceptum fuerit, peccare qui
 rem à Domino unitam separant c. 28 117
 Christum esse vere cibum quoquomodo edatur uel nō
 edatur ca. 29 118
 Vere manducare dicitur, qui nec verius, nec melius mā-
 ducare possit c. 30 118
 Sicuti totus Christus in homine manducante mansu-
 surus est, ita totus homo in eo mansurus, & ideo to-
 tus manducaturus ca. 31 119
 Sine manducatione corporis diuini non fieri eius in ali-
 quo mansionem ca. 32 120
 Eo modo quo à Patre missus est Filius, hunc manduca-
 ri oportere ca. 33 120
 Sanguinem effusum in remissionem peccatorum bibi
 oportere ca. 34 122
 Si sola anima bibat, hanc peccati ream constitui debe-
 re ca. 35 122
 Cum corporis sit redemptio, lōtionis cibum ad cor-
 pus redemptum spectare ca. 36 123
 Cum per Adam mors in hominem reus perueniret,
 per Christum in totum hominem vitam petuenire.
 cap. 37 123
 Quum morti naturali viuificatio opponatur, falso hanc
 animæ tribui ca. 38 124
Repre-

I N D E X

- Reprehenditur Calvinus docens signi vitæ communio-
nem, non ipsam vitam, corpori resurrectionem datu-
ram cap. 39 134
- Signum vitam corpori daturum esse: et: non debuisse di-
scipulis corpus viuificans, vel qui viuificat, sed signum vi-
uificans ca. 40 135
- Spiritum sanctum pignus esse immortalitatis, non fru-
ctulum panis ca. 41 136
- Qui à necessitate manducationis excusentur c. 42. 136
- Christum non in modo Baptismo exhiberi, quo in Cœ-
na exhibetur ca. 43 139
- Baptismo nos complantari similitudini mortis ac re-
surrectionis Domini, ut amplius non seruiamus pec-
cato: In Cœna autem effici corpus ipsum c. 44. 140
- Ex Baptismo Christi nostrum Baptismum metiri oportere cap. 45 142
- Cœnam Baptismi confirmationem non esse c. 46. 143
- Cur repetitis actionibus sacramentum corporis à no-
bis iteretur ca. 47 143
- Doctrinam viuificantis Spiritus carni viuificationis fa-
cultatem non eripere ca. 48 144
- Nos esse complantatos similitudini mortis Domini,
non insitos in mortis similitudinem c. 49 147
- Non uerum esse nihil à nobis requiri ut Christo inse-
ramur ca. 50 148
- An fides efficiat ut Christus in caro sit viuifica ca. 51 149
- Si naturæ carnis in Christi naturam transicio-
ne, nequitia extinguitur, fieri non posse quin liberta-
tis deprauatio extincta sit c. 52 150
- Carnem Christi, natura ac decreti necessitate morta-
lem non fuisse, quæ peccato contaminata non fuerit
cap. 53 151
- Ab Adam creationis exemplo Christi natiuitatem à
mortis necessitate immunem fuisse c. 54 153
- Christum non mortuum fuisse quod naturæ necessita-
te mortalis fuerit, sed quod mori voluerit c. 55. 154
- Christum peccata nostra ad crucem tulisse, non quod is
natu-

INDEX

- Si natura esset pollutus, sed eo modo, quo Hircus pontificis imprecatione pollutus, peccata populi deficeret in solitudinem c. 56 156
- Carnem Christi esse uitæ facultate præditam & uiuam cap. 57 158
- Vitæ essentiam, nostræ carni uerè & re ipsa seorsum à carne Christi dari nobis non posse, quin soluatur Christus ca. 58 158
- Christum in carne adorandum esse ca. 59 161
- Panis similitudine probari seorsum à corpore Christi, carnem considerari non posse ca. 60 161
- Eo modo carnem Christi in se uitam habere, quo Adami caro in se mortem habuerit c. 61 161
- Si Adami caro non fuerit canalis, nec Christi carnem vitæ canalem esse posse c. 62 164
- Quemadmodum mors Adami citra carnem eius ad nos peruenire non potuit, sic seorsum à carne, uitam Christi in nos infundi non posse ca. 63 165
- Carnem Christi ad uiuificandum non minorem habere facultatem quam ad iudicium habeat c. 64 166
- Iesum Christum non esse nobis secundam vitæ causam eumque causam non habere quum ante omnes causas genitus sit, Patri coequalis & consubstantialis. cap. 65 168
- Si Adamus secunda mortis causa uobis non fuerit, Christum secundam vitæ causam non esse c. 66 170

LIBRI TERTII

- S**i uetus testamentum sanguine confectum exemplar noui fuerit, falsum esse Apostolos in nouo testamento sanguinem non habuisse ca. 1 171
- Si uinum fuerit quod in Cœna biberunt Apostoli nulla in re nouum testamentum uerè respondere. cap. 2 172
- Si in cruce tantum, non etiam nouo testamento celebrando se obtulit Dominus, oblationem contra legem

INDEX

- gem factam esse, cum tunc esset peccatis nostris ma-
latus ca. 3 173
- Si calix testamentum quem biberunt Apostoli figura
fuit sanguinis, non solum legem solauit Dominus
sed nouis figuris testamentum cumulauit c. 4 174
- Nihil esse differentiae inter testamentum calicem, & te-
stamentum in sanguine ca. 5 175
- Peccaturas insensibiles à Christo citra suam iniuriam
fuisse benedictas ca. 6 178
- Ab ipso Iohanne Caluini probari necessario, Chri-
stum in Cœna corpus suum obtulisse, atq; sacrificiū
id est, missam priuatam approbari ca. 7 180
- Corpus Iesu Christi hominibus nō offerri, sed nec di-
stribui nisi sub speciebus ca. 8 182
- Ex pronomini natura demonstrari corpus Domini
Apostolis porrectum fuisse manducandum nō eius
figuram ca. 9 184
- Apostolos faciendi corporis & sanguinis, atque offe-
rendi, à Domino mandatum habuisse c. 10 185
- Totius dispensationis salutis nostræ memoriam in Cœ-
na celebrari c. 11 187
- De sanguinis effectione mortisque nunciatione capi-
tul. 12 188
- Si panis quem frangimus corporis Domini figura sit,
hunc non posse corporis esse participationem, sed
figuræ ca. 13 190
- Panem non magis participationis corporis figuram ef-
se posse, quàm similitudinis panis figura, de vno eden-
tes pane ca. 14 191
- Corporis participationem per metonymiam pro ipso
corpore vocari ca. 15 193
- Cibum & poculum gratiarum actionis & benedictio-
nis nomen sortiri per metonymiam, quod vi benedi-
ctionis inmutentur c. 16 194
- Corporis participationem pro effectu capi non posse
cap. 17 194
- Per fidem hominibus solam absque corporeo ministerio
c. 17 nos

865967/1
50-1792

INDEX

nos in Christi carnem conuerti non posse .	capit.
18.	195
Irenæus docet corpora, non animas ali carne & sanguine Domini c. 19	198
Quomodo intelligi debeat Irenæi de Eucharistia sententia c. 20	198
Verbum Domini citra carnem verbi, manducari non posse ca. 21	199
Si Eucharistiæ substantia non transeat in diuinam, eam tribus rebus constare c. 22	200
Panem in quo gratiæ actæ sunt : esse corpus Domini .	200
cap. 23	201
Offerri Deo corpus Iesu Christi ab Ecclesia iussu Domini ca. 24	201
Ab Apostolicarum Ecclesiarum obseruatione sacrificium Ecclesiæ probari c. 25	203
Quod Tertulliani testimonio non bene vtantur Caluini ad suam doctrinam c. 26	204
De veteris testamenti figura Tertullianum loquutum esse, non de Eucharistia c. 27	205
Calui nominatiuum pro ablatiuo absoluto à Caluiniantis usurpari in sententia Tertulliani c. 28.	206
Nouum testamētum sanguine Christi obsignatum docet Tertullianus, atque sanguinem in vino cōsecrari ca. 29	206
Carnem nutriri corpore Domini docere Tertullianū .	207
cap. 30	208
Si spiritualiter & non corporaliter Christus editur, eū passum esse spiritualiter c. 31	208
Frustra Caluinum Cypriani testimonium, citasse .	208
capit. 32	209
Granorum confusorum reali commixtione, non spirituali, realem substantiæ nostræ cum Christo mixturam realiter significari c. 33	209
Ostenditur de sacrificio corporis Diui Cypriani sententia ca. 34	209
Panis trāsustātiatio ex Cypriano probatur c. 35.	213
Non	

I N D E X

- Non posse naturam panis inuisibilem, & simplicem, in
 corporis Domini sacramentum transire, cum sacra-
 mentum compositum sit & visibile c. 36 215
- Si natura panis pro virtute accipiat, non pro substan-
 tia, non debuisse dici in carnem, sed in carnis virtutē
 ac naturam mutari c. 37 217
- substantia panis non mutetur, sed solum significet,
 verbi omnipotentiam esse superfluum ca. 38 219
- Quomodo panis figura diuini corporis esse intelliga-
 tur c. 39 219
- Diuinam essentiam sacramentaliter infundi non posse,
 quamuis sacramentaliter latere possit c. 40 220
- Si Caluiniana similitudo locum habeat, necessario sa-
 cramentaliter diuinitatem in Christo non corpora-
 liter inhabitare c. 41 221
- Vini probatur transubstantiatio ex D. Cypriano.
 cap. 42 222
- Augustini sententia à Caluino corrupta de sacramen-
 torum similitudine c. 43 223
- Si Augustinus Eucharistiæ negasset diuinitatem, hunc
 non dixisse eos peccare, qui Eucharistiam non ado-
 rant ca. 44 225
- Loci diui Chrysostomi in Matthæum contra orthodo-
 xos à Caluianis citati explicatio c. 45 227
- Loci quibus manifestè Chrysostomus corpus & sangui-
 nem Domini fieri in Cœna, non significari, appro-
 bat ca. 46 228
- Diui Hieronymi de corpore & sanguine Domini in Eu-
 charistia sententia ca. 47 230
- Episcoporum scripta nos interpretari oportere non ex
 nostro iudicio, sed religionis obseruatione, secundū
 quam populi instituerentur ca. 48 232
- De Gelasii sententia à Caluino aduersus Ecclesiā vſur-
 pata ca. 49 233
- Non ita coniungi corpus sacramento, vti natura huma-
 na diuine iuncta est in Christi persona, nisi substan-
 tialiter sub panis specie sit corpus c. 50 237

I N D E X

- In** quo differat incarnationis à consecratione mysterium ca. 51 239
- Accidentia** sine subiecto in Eucharistia, à mánna Eucharistiae figura probari c. 52 241
- Non** mirum videri debere finitam corporis diuini substantiam plurima vno tempore occupare loca. capit. 53 242
- Si** Gelasius in ea sententia fuerit, quam fingit Caluanus, errasse omnes Episcopos, qui ante illú fuerint. cap. 54 243
- Si** panis Coenae à corpore Domini sit natura disparatus an possit per significationem de hac qualitate necessaria, quod pro vobis datur, prædicare ca. 55 245
- Disparatum** per significationem de altero non prædicare, quin huius necessarias qualitates & naturam prædicet ca. 56 246
- Diuini** Eucharistiae operis à manna probatio c. 57. 247
- Nisi** Eucharistia supersubstantialis sit opus, de ea nõ posse manna per significationem prædicare c. 58. 248
- A** pronominum natura ac proprietate probari panem quem frangimus & corpus non esse disparata. capit. 59 350

F I N I S.

AD ARTICVLOS CALVINIANAE,

De sacramento eucharistiae traditionis, ab
eius ministris in Francia Antartica euul-
gatae, responsiones.

PER NICOLAVM VILLAGAGNO-
nem Equitem Rhodium.

Ad Ecclesiam Christianam.

*Panis cenae Dominicae nobis est signum oblationis cor-
poris Iesu Christi pro nobis, ad cuius communio-
nem necessaria est fides.*

Art. 2.

*Panem non oblatum, oblationis corporis Iesu Christi signum esse
non posse, ostenditur.*

Cap. 1.

Ad c propositio magnum mihi
negotium exhibuit, interiore ob-
lationis significationem introspi-
cienti. Oblatio enim nomen est
verbale, motum & offerentis actio-
nem significans: panis autem non
est motus sed materia, quae ad mo-
tum nullam proportionem aut ra-
tionem habere potest. Quamobrem falsum est si pro-
priè oblationem intellexerimus, huius signum esse pa-
nem, Si verò oblationem non pro motu, sed pro obla-
tione passaeque Christi substantia per metonymiam sumpseri-
mus, & panem huius signum esse Richerus docuerit, in

A 39 maiorem

maiorē errorem incidet. Nam panis natura est imp-
 ribilis, quę naturam Christi patibilem significare r-
 poterit. Quoquod ergo se vertat Richerus, non v. ...
 ignorantia suspicionem dicens, *Panem cœna sue oblatio-*
nis Iesu Christi signum esse.

Si præceptorem suum sequutus à panis analogia simi-
 litudinē duxisset, acque docuisset sic nos corpore Chri-
 sti verè & non indignè manducato, nutriri ad æternita-
 tem, uti ad tempus pane pascimur, ferendus esset, si
 Christi doctrina discederet. Is enim co- pus suum por-
 rigens non quidem alimenti sed oblationis rationē ha-
 buit, dicens, Hoc est corpus meum quod pro vobis da-
 tur, non corpus quod vos alit.

Præterea mirum est cum in cœna panem Deo non of-
 ferant, & maxima animi contentione inficiuntur se in
 cœna Christū obtulisse, illum docere nullam panis ob-
 lationem Iesu Christi nō etiam oblatis signum esse. Pro-
 inde cum in primo ad tuam Caluine doctrinam aditu-
 ram grauitè offenderit, coniecturam coepi, eum ostende-
 re nobis voluisse, quam spem de totius doctrinæ vestræ
 traditione concipere debemus.

Art. 2. Dominus Iesus per cœna communionem, se distribuit realiter,
 sed non corporaliter, alendo nos proprio corpore, cuius participatio-
 nem facit in nos defluere virtute spiritus sancti, in nobis imple-
 do quod figurat sacramentum, sed talis presentia non est alligata
 pani, nec inclusa in pane, sed dependet ex Christi promisso, in vir-
 tute verbi sui.

Manducatione non efficit eucharistia sacramentum. cap. 2.

H Vius viri opinionem bene cog... non habui
 donec ab eius fratribus hæc mihi fuerit explica-
 ta. Cum dicit *Per cœna communionem se Christum ex-*
hibere, docere vult extra panis manducationem nullum
 esse sacramentum & in esu hoc sacramentum penitus
 consistere, perficiq; manducatione, sicut ablutione Ba-
 ptismi Sacramentū perficitur: quo sophismate adductos
 Caluini-

Caluinianos statuere comperi, Eucharistiam quæ in eo-
rum qui vita excedunt viaticum asseruatur, merum ido-
lum esse: eaque opinione multos auersos esse. Illam
expugnemus.

Certum est Baptismi sacramentum in actione omni-
no consistere, hoc enim ipsa Baptismi etymologia com-
probat. Nā Baptismus est lauationis actio, nō est aqua.
Quamobrem incorporeum esse Sacramentum necesse
est. At Eucharistia, corporis est sacramentum non actio-
nis. Panis enim noster vidiui verbi immutatus non de-
finit esse substantia, nō enim expirat in actionem. Qua-
re tantum à Baptismo differt hoc Sacramentum, quan-
tum inter actionem & corpus discriminis intercedit.

Si Eucharistiæ manducatio & non ipsa Eucharistia Sa-
cramentum esset, manducationis ad Baptismum ratio
subsisteret, ceu actionis ad actionem: sed nemo omnium
dixit manducationem esse Sacramentum. Præterea no-
tandum est ea actione qua Baptismi Sacramentum con-
ficitur, ipsa eadem simul & Sacramenti gratiam confer-
ri, nam simulac lauatut cutis, accipitur gratia. Baptis-
te, inquit sacerdos.

At Eucharistiæ longa alia est ratio, ea quidem actio-
ne qua fit Sacramentum, vt putà benedictione, uerbo-
rumque pronuntiatione, communionis gratia non tri-
buitur, sed sola id fit manducatione. Hinc euenit, ut quā-
uis non manducetur Eucharistia, hæc tamen non desinat
veritatis esse corpus, sed ne frustra corpus effectum sit,
superest vt manducetur, ad gratiam communionis obti-
nendam. Quamobrem corporis effectiōni manducatio
necessariò succedit. Ex quibus rebus apparet, cōmunio-
ne, id est, sacrificii manducatione, non fieri Sacramentū,
aut, vt docet Richerus, corporis exhibitionem, sed vi di-
uini verbi exhibitum corpus, ad communionis benefi-
cium manducatur. Deniq; non sicut in Baptismo quod
videtur est, nam videtur esse panis quod corpus est Do-
mini: sed quod agitur, est & creditur, fit enim consecra-
tio, quæ verè est opusque Dei.

Communicantes non ali corpore domini per communionem.
communione per manducationem. Cap. 3.

IN eodem errore versatur docens, communicantes
 pasci per corporis communionem. Paulus enim pa-
 nis, & corporis manducatione, de eo communicari
 docet. Ergo communicantes, ali corporis manducatio-
 ne potius sunt dicendi, quàm communionem, quæ quidē
 est manducationis effectus.

De communionem.

Cap. 4.

VT nos ab hac euoluas difficultate, dispiciamus
 unde nomen ducat communio: hinc euenire mi-
 hi videtur. quod fiat inter plures. Nam vnus, nō
 posset esse communio: insuper rei alicuius oportet esse
 communionem. Ergo quum inter se multi in cœna cō-
 municant, hi tibi Richere, homines erunt vel ani-
 mæ: qua autem de re hos inter se communicare cense-
 bis? num de pane? nam pane, corporis tui cibum esse
 constituis: a nimæ diuini corporis substantiam attri-
 buens: hoc tibi donemus; corpora inter se de pane com-
 municent: animæ de Christi corpore: tantum vt Pauli
 sententiā huc conseramus: Quoniam, inquit multi vnus
 panis, vnum corpus sumus, omnes quidem de vno pane
 participamus: Hæc plana, nuda, atque aperta est senten-
 tia: Omnes qui de vno pane participamus, sumus vnus
 panis, qui panis? num is de quo intercesserit participa-
 tio, cuius fractio communicatio est? is sane est secundū
 Pauli sententiā. Ex eius enim participatio, ē multis
 personis intercedit vnus panis & corporis effectio. Is
 autem sit, secundum te, panis substantia, non caro Do-
 mini: Aut falsa est Pauli sententiā, aut in ipsam eādem
 panis substantiam, quæ ab omnibus manducata sit, cor-
 pus tuum conuertetur, & anima in corpus Domini redi-
 getur. Vide quā aliena sit a Paulo hæc traditio: Nesci

1. Cori.

10. “

“

“

11

tis, inquit: quoniam corpora vestra membra sunt Christi. Igitur nec animæ Christi corpus esse possunt, cum id corporis præstetur, nec corpora panis effici: sed necesse est ut homines plures, corpus Christi sub panis specie in alimentum influentes, de eo inter se communicantes, id ipsum corpus efficiamur, nec panis, cibus ad eam rem esse debet, nisi quantum panis effigiem gerat. Nunc à priori sententia, se Richerus inclinat in commentum aliud, post corporis mentionem subiungit, *Cuius participationem facit in nos defluere virtute spiritus sancti.*

Participationem corporis Domini non evenire spiritus sancti defluvio: sed manducatione. Cap. 5.

Hic participationis defluxus, mira me afficit admiratione: defluere res nulla potest, quæ vacet substantia: participatio autem non est substantia, sed participantis motus: ergo non defluit is motus: quæ motu defluviū perficiatur. Quod si Richerus sumperit participationem motumque pro re motui subiecta, id est, corpore Domini cuius sit participatio, in tuam Caluine reprehensionem incurreret: tibi enim sunt ridiculi, qui putent Christi carnem in animam communicantis infundi, aut defluere. Vnde patet falsam esse Richeri propositionem.

Vos ad evertendam Ecclesiæ de Eucharistia religionem, ab humanis præcipue sensibus, arma mutuari soletis. Hinc evenit ut transubstantiationem abegeritis, quæ vestram intelligentiam superet: utque nihil quod naturæ humanis sensibus repugnare videatur, de ea credi oportere statueritis: attamen hoc inauditum, æstuendum carnis vel participationis defluviū, nobis Ecclesiæ tuæ nomine obtrudit tuus Ecclesiastes: sed non sentit se sibi resistere. Nam si participatio nobis obveniat Spiritus defluvio, definet esse per cœnæ communionem, uti antea docuitur per fractionem ac distributionem cibi benedictionis, ut docet Paulus. Influxus enim

A 3 2A carnis,

carnis, aut eius participationis, nihil habet cum manducatione commune: non enim comeditur caro si de
 agit enim qui māducat, patitur autem qui de fluuium iu-
 scipit: sed ex præscripto Domini capi & manducari de-
 bet caro, ab eo qui uitam habere uelit. Accipite, inquit,
 “ & manducate.
 “

Carnem Christi à spiritu non tradi, aut inspirari. Cap. 6.

Valentinus uestri autor defluuij, ineptè minus in-
 faniebat, quàm tuus Ecclesiastes, umbra quadam
 obtegabat suum defluuium: Somniauerat Chri-
 sti carnem cœlestem, uentre Mariæ uirginis defluxisse,
 uelut aqua canalibus effluit. Sed Richerus suis uerborū
 præstigijs, nihil obducit, præter uirtutem Spiritus san-
 cti, non exponit tamen, cur Christo, ad hoc defluuium
 faciendum, Spiritus sancti opera necessaria fuerit. Nam
 Spiritus sanctus, uim & uirtutem suam in nobis aliter
 exercere non solet, quàm secūdum propriam naturam,
 id est, spiritualiter uiuificando, & inspirando, ut quum
 “ facta carnis, opera Spiritu uiuificauerimus, spiritua-
 “ les effecti, in Christo Domino nostro uiuamus, isque
 “ in nobis uiuat. Legimus à Christo mitti ad nos Spiritū
 sanctum, non autem carnem, aut carnis participationē
 in nos traduci, aut inspirari à Spiritu, aut Spiritum
 carnis instrumentum effici, quum caro sit Spiritus
 organum.

*Sacramentum non posse influuium diuina carnis figurare: nec si
 figuraretur, huius rei complementum esse. Cap. 7.*

Postquam Doctor hic reuerendus exposuit domi-
 num efficere, ut per cœnam, uirtute Spiritus san-
 cti, in uos diuina caro defluat, adiungit, implendo
 quod figurat sacramentum. Sed tam alienum ab influui-
 o esse sacramentum intelligo: ut à me ratio iniri non po-
 tuerit, qua huius uiri boni excusam uanitatem. Quum
 animum

animum meum diu exercuissem scrutando, quid in sacra-
mento reperiri possit, quod cum influuio comparatum
hoc figuret? ubi nihil succurrisset, cui me subit Caluine
recordatio. *Suades, in cœna animas uestras uerè pasci corpore
Domini: eiusque rei panem esse uobis figuram.* Ex hoc conie-
cturam feci, Doctorem Petrum hoc ipsum tradere uo-
luisse: sed alieno loco defluuium subrogasse: Hoc autem
docere uoluerit: Quomodo ingenio assequemur, ani-
mas per panem uerè pasci corporis Domini substantia,
si huius actionis, aut rei figura sit panis? Quomodo animæ
pascuntur per cœnæ cōmunionem, si re uera pascantur,
uerum esse suum cibum non negabitis, siq; uerus sit ci-
bus, quomodo huius cibi figura esse poterit? Non enim
figura est simul, & figuræ complementum.

Manna à caluini eucharistia non differre

Cap.

8.

Poterimus tamen, & hoc illi tribuere, ut se manife-
stioris uanitatis infimulet, assentior ut calix figura
sit, si tamen Lucam appellare nobis licuerit. Hic
est, inquit, calix nouum testamentum: Nihil discriminis
inter nouum testamentum, & poculi sacramentum in-
terponit. Tibi autem Richere, calix figura est: ergo in fi-
gura, non in ueritate, nouum uobis testamentum Deus
Christus constituit: ergo uetera non transuerunt, om-
nia non sunt facta noua. Audiamus de hoc Ioannem in
Cœna loquentem: Ecce iam palam loqueris, & prouer-
bium nullum dicis. Scilicet qui palam loquebatur, figu-
ra cœnam celebraturus? manducationem, quæ in remis-
sionem peccatorum est, in prouerbis docturus? In figu-
ra figuris finem tacturus? Cæterum dic nobis cuius rei
uini tui potus figura sit? *Participationis*, inquis, *sanguinis
Domini: ita sit. Impletur*, inquis, *figura si fidem habueris*, Im-
pletur: ergo è uino fit sanguinis participatio, uinum-
que in sanguinem mutatur ueritatis præsentia, & figuræ
complemento. Quid ad hæc dicemus? Rursus expone. Cuius
rei mannæ manducatio fuerit figura? num eiusdem

Ioan. 1. 10.

A 4 22. partici

- participationis? Patres uestri (inquit Paulus) omnes sub
 nube fuerunt: eandem omnes escam spirituales in nu-
 be manducarunt, eundem potum spirituales biberunt:
 Cuius ergo rei, aquæ ex perra effluentis potus fuit figura?
 si & eius poculi, de quo fide in Coena bibimus figura
 sit: non uerum est umbris mannae & aquæ eucharistiam
 nostram præcellere. Sed audi Christum. Non Moses de-
 dit uobis panem de cælo uerum: sed pater meus dat uo-
 bis panem de cælo uerum. Attamen hoc Caluino dis-
 plicet: huic enim non uerior Coenæ panis est, quam
 manna: non uerior eucharistiæ potus, quam aquæ deser-
 ti. Non ergo uerum est, illarum umbrarum Coenam ef-
 se ueritatem: non uerum est nubem, ueritatis ac lucis ad-
 ventu, depulsam ac discussam esse: non uerum est à figu-
 ris Coenam differre: non uerum est à Iesu Christo uete-
 ris testamenti figuras impletas esse. Fœlicem Marcionem
 qui tanto post tempore, tales nactus sit patronos. Si ho-
 stia salutaris oblatio, nouumque testamentum in Cœ-
 na figuratum sit: uestro quidem iure potestatis contem-
 dere, eiusdem hostiaë mactationem atque holocaustum,
 fuisse figuratum, sic enim sortum sicut oblatum oportuit,
 inquit, figura passum, qui in figura, oblationis suæ figu-
 ram expleuerit: non enim minus erat necesse, impleri si-
 guram asperfusionis sanguinis ueteris testamenti, ac obla-
 tionis hostiaë pro peccato, quam huius mactationis.

Leuit. 16

*Non posse exhibitionem corporis sacramento figurari, quin sacra-
 mentum ueritatem contineat.*

Cap. 9.

Sed fieri potest, ut hanc sacramenti figuram, ad de-
 fluuium (animæ cibum) Doc. referat: ut er-
 go discamus, cuius rei figura esse possit: dogmatis
 uerba repetamus, & expendamus. Per Coenæ communio-
 nem, reuera se Christus exhibet, alendo nos proprio corpore, im-
 plendo quod figurat sacramentum. Quum se ergo per eucha-
 ristiam Christus exhibet, adimpletur figura sacramen-
 ti: sed si impleatur, figura esse desinit, & res noua esse co-

pila

pit. Hanc rem quam esse demonstrabis? Debebit esse corporis exhibitio, ipsa enim ante complementum à vobis figurabatur: si erit, panis esse desinet, & nos huc redigetur, ut credamus sacramentum, aut fieri corpus Domini, aut ipsum continere, nam alioqui corpus exhibere non posset, si eo ipso esset uacuum. Verum ad hanc fidem hoc accedit incommodi, quod panis uestri, ad corporis diuini exhibitionem, nulla sit proportio aut similitudo. Nā exhibitio, actio est, panis uero materia, actioni & motui subiecta: cuius materię ad actionem, nulla est comparatio, uti suprà de oblatione docuimus. Vt enim quadret & conueniat comparatio, fieri solet materię ad materiam, ut puta panis ad corpus, & actionis ad actionē, sic ergo exhibitionis ad exhibitionem, figura esse debuit, non panis ad exhibitionem.

An corpus Domini sacramento exhibeatur, si eius negetur presentia *Cap. 10.*

Sed frustra laboramus: succedens Doctoris oratio, ab hac nos consideratione reuocat. Ostendit, neque corpus exhiberi sacramento, neque exhibitionem figurari.

Talis (inquit) presentia nec adheret pani, nec inheret: sed dependet ex Christi promisso, uirtute uerbi sui. Hanc sententiam excutiamus.

Quam diuinitatem à sacramento excludatis, quomodo Christum per sacramentum exhiberi uobis posse putatis? Cur pani uestro sacramenti nomen imponitis? panis ab effectu, sacramenti nomen obtinuit: si ergo diuinitate, reque sacra sit uacuus, abs re, & falsò sacramenti nomen retinet, atque unica panis natura constabit uestrum sacramentum, non duabus, cōtra August. & contra corporis Christi rationem, duas rebus terrena ac celesti consistentis.

Panis à communis, solo usu differens, corpus Domini natura diuinum non posse figurare. Cap. 11.

HAec opponenti mihi responsum est. Panem Cæna nostre, (quamuis hic à nobis diuinitate spoliatur) hoc tamen à pane communi distare, quod in alium usum à nobis manducetur, quam communis sicq; usu, & distinctione, non natura, appellationem sacramenti sortiri, atque corpus Domini figurare, non esse aut fieri. Hac blasphemia, nulla maior hactenus fuit conficta. Si panis, usu solo, à communi differens, corpus Domini figurer: corpus Domini, solo item usu & distinctione, (si ueritas figuræ respondeat) non natura, diuinum est: solaq; distinctione, & opinione, Moyfi, Helix, & Ioanni Deus Christus dissimilis foret. Huc se agunt præcipientes, qui sibi plus cæteris omnibus sapere uidetur: & (ut inquit Apostolus) inflati sensu carnis suæ, uolunt ambulare in religione, & ueritate angelorum, quam non norunt non tenentes caput, ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones subministratur, crescit in augmentum Dei.

An usu non natura panis in Cæna sanctificetur. Cap. 12.

QVoniam nullo scripturæ testimonio, nullave Orthodoxorum autoritate ostendis Eucharistiā, quæ Christi uerbum est, & opus ueritatis, usu solo à pane communi distare, adduci non potui, ut id mihi persuaderem, sed potius ex Ecclesiæ sententia credidi, eam sanctificationis ratione esse phantasticam. Hoc ut doceam, primum ex te sciscitabor, qui fieri posse putes, & qua uirtute, ut quod natura prophanum est ac cōmune, utentis fide aut opinione sanctificetur, quodue pertineat hæc sanctificatio? Si usu panis sanctus est, sanctitudinem à te profectam esse testaberis: hanc autē nulli usui tibi futuram esse planum est: ea enim non eges ut sanctificeris, cum tanti sis, ut fide tua rem prophanam

nam sanctitate afficias. Veruntamen ostendis, non inesse tibi sanctificandi facultatem, si alieno egeas ad obtinendam sanctificationem auxilio. Quod si non in hanc rationem, & conditionem panis à te sanctificetur, ut tibi prodesse possit, quam in spem usu ac fide eum sanctificas? an ut animæ tuæ sanctitatis sit testimonium? si ita est, frustra eam operam impendis. Nam si habeat anima quod illi testatum cupis, abs re exposcis huius rei testimonium, in ea enim, quod ei testatum cupis, situm est. Rursus si dixeris panem, quamuis hic à vobis sacrum nomen obtineat, non tamen intelligi sanctum esse, sed ita nuncupatum, quod pro re sancta, à vobis insumatur: ab usu non usu, sanctificatus est: eo enim abutimini pro re sancta, atque in Idolofatriæ reprehensionem incurritis, dum rem prophanam in rei sanctæ loco, pretio, honore, & habetis. Cæterum si panem usu solo sanctum, in opus vel testimonium sanctitudinis vestræ assumpseritis, ut existimetis sanctos effici vos huius panis mädicatione, eo sanctitatis genere vos fieri sanctos necesse est, quo vestram Eucharistiam menti fueritis, id est usu, ac distinctione, vos sanctos effici, natura, vosque usu membra esse Christi, non natura, quod vos à reliquo hominum coetu distinguatis, ac segregetis. Quoniam hæc tua doctrina non potest subsistere, atque passim à scriptoribus Ecclesiasticis panis verbo Dei esse sanctificatus doceatur, à te dissensi: Apud Cyprianum habetur, ubi sceleratum os panis verbo sanctificatus intrauit, quasi palea ex area exsufflatus est, de Iuda in Cœna sermonem faciens: Item de lapsis. Sanctificatus in sanguine Domini potus, è polluto visceribus erupit, quum paulò ante dixisset. non inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto Domini sanguinem bibat. Credo ergo natura non usu aut utentis distinctione panem fieri sanctum, ubi is verbum Domini perceperit, atque per eum naturæ nos divinæ fieri conuortes.

*An praesentia corporis Christi in Cœna, dependeat à Christi
promissione, quum Eucharistia esse diuinitate va-
cua creditur. Cap. 13.*

Ioan. 6.

Vbi tuus hic Ecclesiastes negauit diuini corporis praesentiam, eius tamen exhibitionem asseruerit vt propositum assequatur, profugit ad Christi pollicitationes. *Dependet (inquit) praesentia diuini corporis in sacramento ex Christi promisso, virtute verbi sui.* Ergo non manducatur Christus, sed adest, aut interest Cœnae vestrae: quoniam futurum esse promissit, vt quum panis substantiam viniq̃ue biberitis, effecturum se virtute verbi sui, vt corporis & sanguinis eius, anima vestra sit particeps. E quibus tamen scripturis, hæc ad vos reuelatio peruenit, non indicatis. At Apostoli Iesu Christi docuerunt futurum esse: vt qui manducauerit, non panem, sed carnem, habeat vitam æternam. Qui verò non manducauerit eius carnem, & non biberit eius sanguinem, non habeat in se vitam: Vide quanto interuallo vestrū Euangelium à nostro differat. Nemo hactenus, eo prorupit, vt se, in hunc, quem vos æditis, & peruulgatis errorem, induceret. Commentum est, enatum ex hominis inimici semine, Ecclesiae tam repugnans, quàm veritatis mendacium.

Eos non posse fructum corporis pro nobis corporaliter crucifixi capere, qui hoc realiter tantum, & non corporaliter recipiant. Cap. 14.

Huius commentum, emerget sua sponte vanitas, animo contemplanti, quid enuntiet Richerus docens, *Christum vestrum, se vobis realiter exhibere, sed non corporaliter manducandum se realiter porrigere, sed non corporaliter.* Quæ mihi res tam noua est, & inaudita, vt hic homo, aut ludere, aut insanire videatur. Hoc sanè nec actiue nec passiuè verum est. Vos homines reali corpo-

re con-

ne constatis, & corporali. Qui ergo fieri potest, quum manducatis, quum accipitis, ut respectu carnis vestræ realiter hoc faciatis, & non corporaliter? Quomodo accidit vobis hæc rei corporis vestri, à vestro corpore, reuulsio, aut separatio, ut reuerà manducetis, & non corporaliter? Præterea corpus vestrum qualecunque fuerit, vesci non potest, nisi cibo corporeo. Quomodo ergo realiter, sed non corporaliter, hoc à vobis aliquando pascitur? Corpus Domini & redemptoris nostri Iesu Christi, nostro corpori, (peccato excepto) non est dissimile, reale est, & corporale. Hoc quum nos manducamus, re corporis ab eius corpore non secludimus. Hoc realiter & corporaliter comedimus, edimus enim corpus pro nobis in mortem realiter, & corporaliter datū, ut mortis fructum capiamus & guttemus: hoc si etiam edere vos puteris, rem corporis, ab ipso corpore distinguētes, erratis, *Ut hoc realiter manducetis & non corporaliter.* nullusque mortis & resurrectionis fructus, inde ad vos redibit, quum res corporis eius sine corpore mortua nō fuerit. Euangelium nostrum, nos ita docet. Qui me manducat, viuet prepter me, me (inquit) rem corporis à corpore non distinguens ac secernens: Si realiter manducetis & non corporaliter, eo tantum modo corpus possidebitis, quo manducaueritis. Quid autem vobis proderit realiter possidere, & non corporaliter corpus, pro vobis corporaliter mortuum.

Ioan. 6.

Doctōris paradoxum insequens, non minus quā præcedens exhibet mihi negotij. Veritas (inquit) signo coniuncta est, non habito signi respectu, sed quatenus ei respondet.

Corpus non esse panem coniunctum, si diuinitas à pane exclusa sit.

Cap. 15.

Ingenii mei aciem, huc non penetrare fateor, ut assequar, quomodo Deus Christus, sit vestro pani coniunctus, nisi infusione diuinæ essentia, mutata fuerit in corpus carnis panis natura, panis effigie non mutata, ut

Cyprian. 5.

Cœna.

quemadmodū in humano corpore, infusa latebat Christi diuinitas, sic sub panis specie, id est, signo, diuina lateat caro. Hoc expresse docet in Cœna sua Cyprianus: Si secundum hanc sententiā Richerus affirmaret, signo veritatem esse coniunctam, non multum laborarē. Sed nō possum cogitatione complecti, aut animo cōprehendere, quomodo signo, id est, pani puro, sit ciuina caro cōiuncta, si seorsum à pane hæc à vobis insumatur ipsa que non sit sacramenti vera substantia. Certum est coniunctum dici non posse, quod non inhæreat, non insint, aut adhæreat.

An corpus diuinum correspondeat pani diuinitate prorsus vacuo.

Cap. 16.

Caro Christi est diuinitate perfusa & prædita, ut nulla ratione, aut intelligentia, ab ea diuinitas diuelli possit. Si enim separetur, desinet esse caro Christi, & communis ostēdetur. Quomodo ergo vestro puro pani, cui sola fides Christum connectit, diuina caro respondeat non perspicio: aut quomodo panis natura diuinitate prorsus carens, carnem prorsus diuinam signet, ac figuret. Porro omnino necesse est, signi haberi rationem, si signo veritatem respondere dixerimus. Ergo non verum est panem diuini corporis signum esse.

An necessaria sit virtus altissimi, Omnipotentis, ad nuncupandum panem metonymicè.

Cap. 17.

NE tamen dubitarem, pane diuinum Christi corpus significari, addidit Richerus. *Panem fieri corpus Domini per metonymiam, virtute verbi omnipotentis.* Hanc metonymiam, ioco, ab eo huc esse intromissam existimaui, donec è tua schola, hanc permanesse compertum habuerim. Sed adhuc cognitum non habeo, cur virtutem verbi, ad eam asciscat, cum cuiusque (etiam stultissimo) sit liberum, rem quamque alien-

no nomine nuncupare. Satis probatur, ridiculè huic loco metonymiam aptari: quum (vt diximus) carnis diuinitatem, panis substantia non possit ostendere, similitudo eis melius conueniret, qui à sanctitate, prorsus alieni, verborum artificio, & sermonis elegantia, atque facundia, veritatem mendacio contaminant: quiq; improprie similitudinis iniquitate, carnem Dei Christi diuinitate spoliant.

Panem ante consecrationem exemplar esse membrorum Christi corporalium, post consecrationem corpus ipsum. Cap. 18.

Eustathius (ut refert Epiphanius aduersus Gregorium Niocæsariensem) exponens hunc prouerbiorum locum. Edite panem meum & bibite vinum quod miscui vobis, panem (inquit) & vinum, *ἐντίτυπα* membrorum corporalium Christi prædicat. *ἐντίτυπον*, exemplar similis formæ dici potest. Deinde adiungit. Ille vero ex eodem fonte hauriens, vt omnes Sacerdotij mystæ cognoscunt, in precatione diuinæ anaphoræ (ita Græci partim missæ vocant) sic alibi legit, confitentes nomini tuo, sacro altari appropinquamus, & proponentes antitypa Sancti corporis, & sanguinis Christi tui, te precamur, & inuocamus, & quæ deinceps sequuntur, sententiam patrum amplius confirmant, quòd ante consecrationem, antitypa vocauerunt, post consecrationem corpus Domini. Cyprianus in Coena, Ante verba Domini panem communem nutriendo tantum corpori idoneum, post verba corpus Domini vocat, esseque dicit holocaustum, & medicamentum, ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates existens. Irenæus, tua ipsius confessio, ante, inuocationem verbi, panem communem vocat, post, Eucharistiam corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, ex quibus consistit carnis nostræ substantia. Emisænus in tractatu de corpore & sanguine Christi: Quando benedicendæ verbis cœlestibus crea-

*2. Sinodus
Irenæa,
sessioe. 6.*

Cap. 9.

Cyprianus.

Irenæus. li. 4. c. 5.

Emisæ-

“ turæ, altari imponuntur, antequam inuocatione diui-
 “ ni nominis consecratur substantia, illic est panis & vi-
Augusti. num, post verba autem, corpus & sanguinis Christi.
 “ Augustinus de verbis Domini sermo. 18. Memini ser-
 “ monis mei, quum de sacramentis tractarem, dixi vo-
 “ bis quod ante verba Christi, quod offertur panis dici-
 “ tur, vbi Christi verba expressa fuerint, iam non panis
 “ dicitur, sed corpus. Ex Orthodoxis nemo hactenus
 huc se præcipitem egit, vt sanctam Eucharistiam, cor-
 pus Domini metonymice nuncupauerit.

*Non esse necessariam consecrationem, ut panis corpus Domini
 mysticum significet.* Cap. 19.

NE quippiam difficultatis, verbis Eustathij inha-
 reat, quum panem communem, exemplar simi-
 lis formæ membrorum Christi corporalium ap-
 pellauerit, est animaduertendum, hunc, ad Ecclesiam,
 exemplar rescribere, quæ ex multis corporibus, in vnũ
 Christi corpus copulatur, & coalescit: vti ex pluribus
 granis contritis, & contritis, vnus efficitur panis. Hoc
 elegantissime exponit Cyprianus, in Epist. 3. libri 2.
 neque ad eam demonstrationem, necessaria est panis
 sanctificatio. Alii exemplar panis azymi & puri, refe-
 runt ad carnem, è qua natus est Christus, antequam
 verbum caro fieret.

Art. Ri- His rebus ostensis, venerandus noster Myltes, se in
cheri. alienam opinionem proripit, ita scribens. Veritas
 huius sacramenti Cæne, complementum est eius rei, quæ per fi-
 num figuratur, & significatur, in quantum Iesus Christus, pro-
 prie substantie nos facit participes, ut uos vniat seu capiti mem-
 bra, hoc faciens animas nutrit, non corpora, quamuis hoc sacra-
 mentum errasse resurrectionis corporum nostrorum.

An panis, corpus domini figurare possit, si corporis fieri participem, ipsomet pane figuretur. Cap. 20.

Superiori dogmate, corporis diuini metonymiam didicimus, id est, panem ideo dici corpus, quod hoc figuret: hic autem patet huius propositionis vanitas. Ostenditur aliquem corporis diuini fieri participem, pane significari, atque hac ratione figuram impleri. Ad utram sententiam potius adhæreamus, non video, sed agnosco has inter se longissime discrepare, atque suspicor neutram defendi posse. Hoc inspiciamus. Hic fieri participem, pane figuratur, fieri autem, actio est, actio ergo pane figuratur, non corpus. At superius, corpus cuius fieret participatio, signabatur. Panis verò, utrumque simul figurare non potest: hic enim materia consistit & substantia, fieri materiae participem (vti diximus) actio est, non substantia: quam ob rem non quadrabit figura: nam substantia, non figurabit non substantiam, potius meo iudicio dicendum fuit, panis manducationem, esum diuinæ carnis signare. Nam vtriusque rei manducatio in actione consistit: sic panis ad corpus, manducationis huius, ad illius manducationem, ratio quædam constaret. Præterea si hæc actio, fieri Christi participem, figuræ sit complementum, quum impletur figura in eam participationis actionem, panis, qui figura est, transubstantiatur, & definit esse panis, alioquin manet figura, nec verum est eam impleri. Vide quot figuras, ac veritates nobis obtenderis. Primum oblatio signabatur, deinde exhibitio, post participationis desinuium, tandem corpus, postremo huius fieri participem. Quarum rerum nulla, meo iudicio, vera figura est.

Si hoc Christi homines alantur corpore, animas solas alii non possunt. Cap. 21.

AB hoc errore se incitat in voraginem e qua (nisi tu manum ei porrexeris) vix poterit enatate. Docet Christum propria nos alere substantia: ita ra-

Gene. 2.

men, ut animas nutriet non corpora. Putavi vsque adhuc, homines vos esse, non animas: homines si sit is, & uos aluerit Dominus propria substantia: corpora nutrit, non animas solas: Nam homines corporei sunt. Atque adeo, hanc sortiti sunt nominationem, antequam essent anima præditi. Scriptum est, & fecit hominem de limo tertæ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & fractus est homo in animam uiuentem. Hominem autem nutriri hinc probatur. Qui manducat carnem meam & bibit meum sanguinem habet vitam & ego suscitabo eum in nouissimo Die. Homo perfectus ergo ut susci- tetur manducare debet.

*Si anima alantur solæ, corpore Domini, non corpora, imagina-
riam esse manducationem.* Cap. 22.

Sed concedamus uos animas esse, non homines: quam inibitis nobis rationem d animæ, ut osten- datis, corporis Domini substantiam, à vobis vere manducari? Animarum intellectualis essentia, terre- nam materiam non capit, non edit, non admittit: quid ergo? imaginaria & phantastica est uestra manducatio? At (Caluine) tuis edicis, atque præcipis, tota mente ut caueant, ne hoc errore se induant: sed credant, uti caro Domini vere est cibus, & sanguis eius vere est potus, sic his alimentis, fideles in uitam æternam educari oportere: perstas tamen in hac sententia, cibum carnis diuinæ, esse spiritua- lem, & ad solam animam spectare: fidei, & intellectu, non reali manducatione manducari, uestramq; manducationem, non esse aliud quàm fidei fructum, & effectum. Sic dum imagi- naris ex phantastica emerisse manducatione, in eam subito relaberis, illa tua fidei manducatione. Eo nam- que pacto, à te non manducatur caro, sed putatur man- ducari: atque in carnis locum supponitur fides. Hoc si Christo Domino placuisset, non dixisset, Caro mea vere est cibus: sed fides in meam carnem & passionem. Quæro ex te si credendo in passionem Christi, hic à

bis comeditur: non æque etiam Patrem, & Spiritum Sanctum manducetis? creditis enim in Patrem, & Spiritum, non minus quàm in Filium.

Fidem tam esse necessariam, quàm manducationem, ne vita manducata pereat. Cap. 23.

Non tibi repugnabo affirmanti, necessariam esse fidem, nobis mensam Domini adeuntibus: ut vitæ cibus, quo nutrimur, non pereat. Nam scriptum est, Qui audit sermones meos, & crediderit in eum qui meminit; habet vitam æternam. Item: hæc est autem voluntas patris mei qui misit me: ut omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego iuscitabo eum in nouissimo die. Proinde nolo fidem à manducatione secludere: sed credo hanc æque esse ad salutem necessariam, atque sit manducatio, ut vere manducetur Christus. Nam (ut testatur Apostolus) qui vitæ panem comedit indigni, iudicium sibi manducat, & bibit. Quo authore, idem Christus, vni est lapis offensionis, & petra scandali, odor vitæ in vitam, alteri odor mortis in mortem, positus in ruina multorum. Nec desinit esse vita & redemptio: propterea quòd huic sit ruina. Nec (ut scribit August. contra Donatistas lib. 5. cap. 8.) malum accipiendo, sed male accipiendo, locum in se Diabolo præbuit Iudas: Sic indigne quisque sumens Dominicum sacramentum, non efficit ut quia ipse malus sit, malum sit, aut quia non ad salutem accipit, nihil accipit. Corpus enim Domini, & sanguis Domini, nihilominus etiam erat eis, qui bus dicebat Apostolus, qui manducat indigne, iudicium sibi manducat & bibit.

Ne verbum credendi (quum diximus ex Ioanne omnes qui viderint filium, & crediderint, vitam habere (aliquam difficultatem pariat, audi, quomodo Irenæus hoc intellexerit: Credere, inquit, est voluntatem Dei facere. Voluntas autem Christi, verbis sequentibus

declaratur, ego sum panis vitæ, qui de cælo descendi, & si quis manducauerit ex hoc pane, uiuat in æternum. Rursus qui manducat carnem meam, habet vitam, non ergo fidei prædicatione manducationem sustulit, aut negauit Dominus.

Probatur ex Hylario unum nos effici cū Christo naturaliter, per sacramenti manducationem. Cap. 24.

Hylarius
li. 8. de
trinitate

Hylarius fidem, modum esse docet obtinendæ naturaliter vitæ: sed Eucharistiam ipsius vitæ substantiam habere. Hoc loco sequenti probat: Non pro eis tantum rogo, sed pro eis, qui credituri sunt in me. Honorem quem dedi tibi mihi, eis dedi, ut unum sint, sicut & nos unum sumus: ego in eis tu in me, ut sint omnes conuerti in vnum. Is intelligit sacramenti manducatione, hunc Apostolis honorem datum fuisse, ut vnum carne essent cum ipso naturaliter. Docemur ergo carnis communionem, re vera nobis non dari sine carnis manducatione, quamuis baptismo, Spiritum sanctum, vniūque resurrectionis, spiritus infusione suscepimus: hæc sunt eius verba. Si enim vere verbum caro factum est, & nos vere verbum carnem cibo Dominico sumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui & naturam carnis nostræ, iam inseparabilem, sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis suæ, ad naturam æternitatis, sub sacramento nobis communicandæ carnis, admisit? Quisquis ergo naturaliter patrem in Christo negabit, neget prius non naturaliter vel se in Christo, vel Christum sibi inesse: quia in Christo Pater, & Christus in nobis vnum in his esse nos faciunt. Si verè igitur carne corporis nostri, Christus assumpsit, & vere homo ille, qui ex Maria virgine natus fuit Christus est, nosque vere sub mysterio carnem corporis sui sumimus, & per hoc unum erimus, quia Pater in eo est, & ille in nobis, quomodo voluntatis unitas asseritur, quin natura-

lis per sacramentum proprietates, perfectæ sacramentum
 fit vnitatis? Vide perfectæ sacramentum vnitatis esse
 Vucharistiam: Non ergo fide sola, perfectæ fit corpo-
 ris communicatio, citra sacramentum. Paulo post su-
 biungit: De naturali enim in nobis Christi veritate,
 quæ dicimus, stulte atque impie dicimus, nisi ab eo di-
 dicimus. Ipse enim ait, caro mea vere est esca, & san-
 guis meus vere est potus, qui edit carnem meam, & bi-
 bit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo: &
 hæc accepta, & hæc hausta, id efficiunt, vt & nos in
 Christo, & Christus in nobis sit. Paulo post: Quod
 autem in eo, per sacramentum communicatæ carnis &
 sanguinis simus; ipse testatur dicens, & hic mundus
 iam me non videt, vos autem me videtis: quoniam ego
 vivo, & vos viuetis, quoniam ego in patre, & vos in
 me, & ego in vobis. Deinde qui edit carnem meam, &
 bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo. Nō
 enim in eo erit, nisi in quo ipse fuerit, eius tantum in
 assumptam habens carnem, qui suam sumpserit: Pau-
 lo post vt ostendat, quomodo sumi debeat, subiungit:
 perfectæ autem huius vnitatis sacramentum superius
 iam docuerat, dicens: sicut me misit pater viuens, &
 ego vivo per patrem, & qui me manducat, viuit per
 me: viuit ergo per patrem, & quo modo per patrem
 viuit, eodem modo per carnem eius viuemus: Omnis
 enim comparatio, ad intelligentiæ formam præsumi-
 tur, vt id de quo agitur, secundum propositum exem-
 plum assequamur: Hæc ergo vitæ nostræ causa est, quod
 in nobis carnalibus, manentem per carnem Christum
 habemus, victuris nobis per eum, ea conditione qua
 viuit ille per Patrem. Qui volunt plura videre legant
 Hylarium. lib. 8. de Trinitate.

Ostenditur post nubium discussionem aduentumq; lucis, nunc propter necessarium Domini mandatum, in Spiritu & veritate exequi oportere, quod in umbris & Spiritu Patres præstiterint. Gap. 25.

Ostendimus ex Hylario, sacramento communionis carnis solo, fidei admixto, nos carnaliter & naturaliter in nobis habere vitam mentem: quanquam Baptismo, Spiritum viuificantem, vimque resurrectionis, Spiritus infusione susceperimus: Probandum ergo mihi superest, necessariam esse nobis naturalem carnis communionem. In quam rem tuæ traditioni: Caluine accersam auxilium. Scribis necessario nos fieri membra Christi os ex eius ossibus, carnem ex eius carne, unumq; esse cum Christo oportere, ut è nostra, in illius naturam emigremus: ex eo viuamus, succum vitæ ab eo trahentes, uti surculus ex radice, alioqui vitam nos consequi non posse.

Hoc tibi assentior, Dico ergo à te etiam doceri, carnem Christi naturalem, necessario esse manducandam, non fide solum, sed verè ac naturaliter, vt docuit Hylarius, Cyrillus, Chrysostomus, & quotquot fuere vetusti scriptores, cum nullum alium modum habeamus, quò eam gratiam post baptismum prolapsi assequamur. Huic tuæ sententiæ veteres figuræ me confirmarunt: quas ad sanctificationem, ac carnis emundationem, lex Patribus necessario præscripserat: Tum quidem ante veritatis aduentum, quum huius manducationem, temporis necessitas impediret, solo Spiritu, ac fide, in merito futuræ veritatis, sanctificatio perficiebatur: Sola enim spe, hunc videbant quem nos videmus diem, & lætabantur: sed postquam venit tempus, in quo non solum in Spiritu, sed in veritate etiam adorari, ac sibi sacrificari voluit Deus: non amplius solo Spiritu, sed spiritualiter, id est, carne & Spiritu, figuras expletas esse ex Christi decreto oportuit: tamque necessario perfici communicationis corporis Sacramentum.

tum : quàm Baptismi , si secundum tuam sententiam , naturaliter in Christo nos , & eū in nobis viuere voluerimus : carnisque nostræ nequitiam profligare . Huic nostræ sententiæ Richeriani opposuerunt infantes , quos hæc dicens , videmur à spe salutis excludere , quòd non habeant in se Christum corporaliter ac naturaliter manentem . Huc & Patres adduxerunt , qui solo Spiritu , escam spiritualem manducarunt : sed temporis necessitatem excusationis loco illis obduxi . Addidi nec re ipsa , in veritate baptisatos patres fuisse , quibus tamen baptismus umbratilis , profuerit : ex eo tamen propter decretum Domini , concludi non oportere , à nobis lauacri veritatem negligi posse : sic , quamuis umbram solum futuri boni haberet mannæ , agni que manducatio , reliquæque expiationes : ac nihilominus in vericatis futuræ merito , umbræ istæ Patribus profuerunt : non posse tamen sine peccato , hostiæ veræ manducatione aut Baptismum negligi , post nubem discussam , propter necessarium Domini mandatum : Ex quo affirmavi , aliam nobis nunc nouam , ac viuentem esse viam à Domino initiatam , sanctificationisque rationem propalatam , quàm Patribus fuisset , quam qui transgressus fuerit , recta ad perditionem exitiumque pergere : Quòd enim Spiritu in umbra , ante lucis ortum satis erat præstare , nunc tenebris discussis , in Spiritu & veritate exequi ac perficere nos oportere , à Christo edoctos esse . Ergo , inquiunt , aliter in Christi corpore manebimus , aliter Patres : ergo , inquam , & aliter lauati Patres , aliter laquamur : quid tum si nondum erat manducatio corporea , baptismusque propositus ac institutus : nunc autem propter temporis necessitatem , ac nouum Domini mandatum à figuris ad veritatis culturam transgressi , longè vberior effectus per Dei misericordiam conferatur ? Ab hoc proposito non alienum esse iudicaui , quod à Tertuliano didici . Christum humanam omnium personam gessisse , eamque ob rem suum baptismum ad Adamum ipsum , omnesque suos filios respexisse . Si ergo Chri-

Tertulianus , de Baptismo .

Irenæus.

Psal. 118.

si baptismus Patres respexerit, eisque fuerit imputa-
 tes: cur non sui eius corporis manducatio, potusque
 sanguinis, illos etiam spectabit, quos non voluntas, sed
 magno suo dolore necessitas, à veritatis manducatio-
 ne dissoluit? Irenæus scribit Patres nunc in operibus Ec-
 clesiæ consequi, propter Sanctorum communionem,
 quod solo desiderio præstiterint: Item particeps (in-
 quit David) factus sum omnium timentium te. Vide-
 mus & infantes, qui per ætatem credere non possunt,
 in fide parentum baptisari, cur non ij etiam in fide pa-
 rentum, ac Sanctorum communionem, manducabunt?
 præsertim cum vna & eadem sunt, cum his viris sub-
 stantia, quos ex carnis & sanguinis Christi substantia
 consistit, propter diuinæ carnis manducationem, co-
 gnoscit ecclesia: Si credatis supplicio carnis Christi,
 Adamum, omnemque carnem redemptam esse, cur nõ
 carnis Christi, qui à se corporis manducatione facta san-
 ctificatio, non etiam retro trahetur? Quum nihil ha-
 bere, quominus id crederem, in tua sententia conque-
 ritur: *et natura carnis nostra, in Christi naturam necessario emi-
 grari oportere, ut ex eo succi vitam trahamus, uiuamus & coale-
 scamus.* At cum antiquis iudicauit, id non posse fide, ac
 religionis consensu solo perfici, sed vi mylticæ benedi-
 ctions ac Eucharistiæ reuerà manducata, cuius ministe-
 rio efficitur, ut vnum cum Christo re vera esse possumus
 atque habere Sacramenti beneficio instituto, quod à na-
 tuitate habeat Filius, ut cum ipso vnum simus in Deo.
 Interea tamen negari non debere, nos baptismo Spiritu-
 tem, vimque mortis ac resurrectionis eius, consequi: sed
 Carnem Baptismo superesse, ut naturaliter vitam habe-
 re (ut antea dictum est) possimus, naturalis carnis mandu-
 catione, etique consensu, carne & Spiritu, vnum cum
 Christo, cumque in nobis habere naturaliter manentem,
 quum, ut diximus, post acceptam baptismi gratiam relap-
 si fuerimus, & à carne Christi per peccatum separati.

Manducari spiritualiter, non fide sola, aut spiritu oportere.
Cap. 26.

Peccandi occasionem captastis ab Augustino dicen-
 te, non qui premit dente, sed corde, vitam manduca-
 re. Ita enim non carnaliter, sed spiritualiter tantum
 hanc manducari debere intelligitis. Dicam ergo hac de
 re quod sentiam. Spiritualem manducationem non rei-
 cio: sed hanc intelligi debere secundum antiquorum re-
 ligionem iudico: ut secundum Spiritus participationem
 non secundum carnis defraudationem, (ut inquit Ire-
 neus) spiritualem cibum hominemque esse dixeris. Qui
 enim carnem excludit, & solo Spiritu, fide, ac anima man-
 ducat, iam non spiritualiter manducat, sed Spiritu: neque
 spiritualis talis homo dicitur, sed Spiritus. Quum ergo
 docet Augustinus, spiritualiter manducari oportere, ho-
 minis spiritualis manducationem significat: non fidei so-
 lus futuram esse: sicuti Paulus dixit nos esse spiritua-
 les, quum in carne non sumus, sed in Spiritu: non quod
 carnes esse desierimus, sed quia spiritu facta carnis mor-
 ticemus, sicuti idem Paulus eos vocat azymos, qui mali-
 ciæ fermento expurgati fuerint: non ergo qui recte Au-
 gustinum interpretatus fuerit, fidei solius manducatio-
 nem docebit: sed hominis Spiritu Dei mortificati oris
 manducationem, esse Spiritualem manducationem cre-
 det. Augustinus enim Spiritualem manducationem præ-
 dicans, non intelligebat eo modo manducari oportere,
 quo Patres manducasse dicebant, quum id ipsum, loco à vo-
 bis citato, reprehendat, manna, Eucharistiæ umbram fuisse
 confirmans, oportuit enim, Cyrillo teste, ut non solum
 anima per Spiritum Sanctum, in beatam vitam ascede-
 ret, verum etiam, ut rude, atque terrestre hoc corpus, co-
 gnato sibi gustu, tactuque, & cibo, ad immortalitatem re-
 duceretur. Vide carnis & Spiritus distinctum esse cibum.
 Hoc autem (ut supra demonstraui) fieri non potuit
 ante quam lux in mundum venerit: quod expressis ver-

Augustinus.

Joan. 6.

1. Corin. 15.

Rom. 8.
1. Corin. 5.

Cyrillus
in Joā.

38 bis

Ioan. 6.

bis Deus docet dicens: Patres vestri manna manducauerunt in deserto, & mortui sunt: qui manducat hunc panem viuet in æternum. Quæ comparatio à Domino frustra fuisset vsurpata, nisi manducandi rationem diuersam, sicut diuersum effectum, proposuisset, vnā Spiritus, spiritualementem alteram, id est, carnis & Spiritus: Insuper frustra mannæ & huius manducatio, Eucharistiam, & huius manducationem figurasset, nisi in manducandi ratione conuenirent. Hanc ergo Eucharistiam, mannæ veritatem, tam verè & spiritualiter manducari oportere contendo, quàm vere & spiritualiter ad vitam à Patribus vmbra manducata sit: quod si non aliter commedi velis, quàm sub nube, id est, in figura pannis, adhuc in Mose manducabis, & è Christo Mosem facies, qui non aliter nobis panem vitæ manducandum dederit, quàm Moses. Quum ergo dicis te, vnā Christum Spiritu manducare, quum à te manducatur panis: Respōdeo, eodem modo vnā cum manna, à Patribus manducatum fuisse veritatem. Nulla ergo ratione Christus Iudæos corripiebat, & verbis castigabat. Cyrillus lib. 11. cap. 26. de fidelium corporali cum Christo vnione differens, hoc clarius exponit: Pauli locum ad Ephes. huc afferens, vnde doceat corporalem nostram vnionem, à Patribus agnitam non fuisse: Hæc sunt Cyrilli verba. Hæc autem vnio ad Christum, quod carnis eius participatione acquiratur, ipse rursus Paulus de mysterio pietatis differens testatur. Quod aliis (inquit) generationibus non est agnitum filiis hominum, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius, & Prophetis in Spiritu, esse Gentes cohæredes, concorporales, comparticipes promissionis in Christo. Idem paulò superius dixerat: vt igitur inler nos & Deū singulos vniret quamuis corpore & anima distemus, modum tamen adinuenit consilio patris & sapientiæ suæ congruentem, suo enim corpore credentes, per communionem benedicens, & secum & inter nos vnum nos corpus effecit. Nam si omnes vnum panem manducamus, vnum omnes corpus efficiemur: diuidi enim Deus non patitur.

Cyrillus.

Ephes. 3.

patitur. Idem lib. 4. 16. cap. Propterea corpus & mēbra Dei sumus, quia per hanc benedictionem mysterii ipsum Dei filium suscipimus.

Si hic sit finis alimenti diuini, vt manducantem veniat Christo, ceu capiti membra, ali corpora non animas solas. Cap. 27.

His intellectis rebus, Ministri nostri doctrinā prosequamur: Rationem adiungit, cur nos suæ substantiæ Dominus noster faciat participes. Nos nutrit (inquit) vt sibi nos coniugat, ceu membra capiti. Ergo, huic alimento finis est à vobis propositus, vt vos coniugat & vniet cum Christo. Cum ita sit, eam rem, cui subministratur alimentum, Christo vniri oportebit. Quum ergo ad animas vestras alimentum pertineat, non corpora: has solas vniri, & fieri membra Christi, dicere debetis. Sed Paulus ab hoc somnio me deducit scribēs: Nescitis quoniam vestra coram membra sunt Christi? Hunc si non respuitis (attamen in hac manetis sententia, vt putetis, id vniri Christo, quod diuina carne vescitur) est necesse, vt Ecclesiæ assentiatis homines, non animas solas carnem Christi manducare. Nam homines sunt membra, non animæ.

1. Corin.
6.

Si spiritu tantum manducetur Christus, Spiritus esse cum eo copulam, non corporis. Cap. 28.

Hoc quoque vobis est animaduertēdum, si vestra manducatio sit Spiritus: id est, fidei & intellectus. eo modo vos corpori Christi inhærere, atque eius fieri membra, quo manducatis, id est, Spiritu & fide, non re ipsa, cum Christo vnum fieri corpus, & non vti è pluribus granis contusis panis conficitur: Nam quod ex Spiritu nascitur, est Spiritus.

Si anima sola, Christi alantur carne, eas in carnem mutare oportere. Cap. 29.

Rursus, si animæ vestræ seorsum à vestro corpore vera & naturali carne vescantur, oportet eas in carnem conuerti: quoniam quod nascitur ex car-

Ioan. 6.
Augusti-
nus con-

ne,

1^a *jes. li. 6.* ne, caro est. August. in persona Christi loquens, hoc
 2^a probat his verbis. Cibus sum grandium, non memuta-
 3^a bis in te: sed tu mutaberis in me. Anima igitur in carnē
 Christi mutabitur.

*Exemplo vxoris & mariti substantiarum communione, Ecclesiam
 ynum cum Christo fieri corpus. Cap. 30.*

cap. 1. **P**aulus ad Ephesios, hunc nobis modum dissoluit,
 2^a mariti & vxoris comparatione. Nemo (inquit) car-
 3^a nem suam odio habet: sed nutrit ac fouet eam, si-
 4^a cut Christus Ecclesiam: conuersa ratione, sicut vnusquis-
 que carnem suam nutrit, sic Christus Ecclesiam. Disca-
 mus igitur ex hac similitudine, quomodo à Christo nu-
 triatur Ecclesia: Si à te caro tua cibo corporeo nutria-
 tur, non fide & credendo, ex Pauli sententia fateri debes
 Ecclesiam à Christo, corporea manducatione nutriri,
 & foueri. Præterea hoc loco docemur, eo modo Eccle-
 siam esse carnem Christi, quò caro nostra sit nostra. Nō
 credō putare te, carnem tuam esse tibi tuam spiritali-
 ter, sed re vera: sic etiam fateri debes, re vera Ecclesiam
 carne Christi constare, non Spiritu solo. Addit Paulus,
 Qui membra sumus corporis eius, de carne eius, & de os-
 sibus eius, propterea relinquet homo patrem, & matrē,
 & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Super-
 ior sententia hoc exemplo confirmatur. Sicut Eua erat
 os ex ossibus mariti, caro ex eius carne: Ecclesia caro est
 ex sponsi sui Christi carne, & os ex eius ossibus. Et sicut
 Eua cum Adamo vna fuit caro: sic Ecclesia cum Christo
 caro vna censenda est. Superest considerandum, qualis
 sit mariti cum vxore copula: vt secundum hanc denostrea
 cum Christo communione iudicemus. Qui contendēt
 Spiritus vinculo, cum Christo nos esse copulatos, & vxo-
 ris cum marito esse carnis communionem, peccabit in
 similitudinem. Nulla enim est maritæ ad Spiritum pro-
 portio aut ratio.

Si ad animas solas pertinebat corporis Domini manducatio, ad homines manducandi præceptum frustra directum fuisse. Cap. 31.

HUc Domini mandatum conferamus. Accipite Matt. 26
(inquit, corpus suum porrigens) & manducate:
Si ad animas spectabat corporis manducatio: cur
ad homines Apostolos directum est mandatum? A Do-
mino paus est porrectus sacer: si seorsum à pane, carnē
animæ credendo manducarunt: hanc non sibi à Domi-
no porrectam, sed sine præcepto manducarunt? Accipi-
tem debuit, & manducari, ex præscripto Domini, quic-
quid datum sit, siue corpus, siue animam edentis re-
cipimus. Vnum enim, & vna de re, fuit præceptum. Præ-
terea, si animæ, corporis diuini substantiam receperunt,
relicto corporis pane, eis seorsum à corpore, quid esset
sue functionis, à Domino præscribi oportuit. Sed (vt di-
ximus) vnum, & vna de re, fuit Domini præceptum. Itē
si seorsum à corpore anima credendo manducet, seor-
sum à corpore credere etiam, & aperire corpus debet, ac
re vera manducare. Sed corde creditur ad iustitiam, ore
fit confessio ad salutem. Hæ sunt partes corporis fidelis, Rom. 10
non animæ. Quum fides corpori & animæ communis sit
æquum est, vt communiter diuina rescantur substantia.

*Ab anima & corporis communione, cibum hominis non anima so-
lus, sed utriq; proprium esse probari.* Cap. 32.

Cibum utrique communem fuisse probat hoc quo-
que Domini mandatum: Hoc facite in meam cō-
memorationem: ad homines, non ad animas
solas sermonem dirigens: Non enim debet quod Deus
coniunxit, ab homine separari, vt alteri tantum parti bo-
num applicemus. Scriptum est, relinquitis mandatum Matt. 23
Domini, vt traditionem veltram statuaris. Videte ne cō-
mittatis, vt in vos hoc dictum competat. Dominus iu-

bet edi suum corpus, sanguinemque bibi in remissione peccatorum: vos hoc inuertitis, corpori beneficiū hoc eripitis, transfertis ad animam solam, negantes homini carnis diuinæ manducationem: hanc carnem, aut eius communionem, fide in animam inspirari contenditis. Quis manifestius cum Christi verbis pugnare potest? Quum inspiratur caro (inspirari si possit) non manducatur. At manducandum est corpus, & bibendus est ei sanguis, qui credidit, & audierit sermone Domini. Insuper carnis communio, non à Spiritu, sed à manducatione ex Pauli sententia perficitur. Panis quem frangimus, nonne participatio corporis est? Vide communicationē fractioni tribui, non spiritus defluuio.

1. Cori.
10.

Corpus manducantis in animam suam, corporis diuini substantiā non transfundere, si ea substantia careat panis, atque in pane non insint diuinitas.

Cap. 33.

R Icherus, ne in hanc reprehensionem incurreret, concedebat aliquandiu diuinam substantiam è signo in animam iuam penetrare, simulac à se carnis signum manducaretur. Sed ab hac opinione deiectus est, & respuit, quum ostenderemus fieri non posse, ut in animam, diuina caro transmitteretur à nostro corpore, quin corpus fieret cum anima sua particeps: simul videbat huc incidendum esse sibi, ut fateretur, è pane diuinā substantiam depromi oportere, si esu panis, hæc in animam peruaderet. Nam è pane diuinitate vacuo, elici nō potest diuinitas. Reliqua doctrinæ mēbra prosequamur.

Articul.

Per Cœnam realiter Christus distribuit, quoniam nos haurire uitam facit è carne sua, semel in sacrificium oblata. Sed interim imaginari non decet, hunc se corporaliter exhibere, vel carnis sue substantiam cum nostra commiscere.

*An Christus realiter se per Cœnam exhibeat, cum eius negetur
præsentia.*
Cap. 34.

QUum is prædicaret, Christum se realiter per Cœnam exhibere, ex eo quasi, num etiam realem corporis præsentiam admitteret. Scriptum mihi propria reliquit manu, planè se hanc negare: quamvis realem distributionem affirmaret. Hoc ænigma his dissolvit verbis. *Christus se realiter distribuit, id est, hoc nos afficit beneficio, ut in mortem suam credentes, hac ipsa fide, vitam ex eius carne hauriamus, quæ pro nobis in sacrificium oblatæ est.* Sed hoc responso nihilo mihi plus adiecit intelligentiæ: Si enim fide hoc afficiamur beneficio, ut vitam hauriamus, non fit per Cœnam carnis vera manducatio uti docuit superius: Sed nec etiam fit distributio. Imputatur enim potius, atque meritum applicatur hoc pacto, quàm distribuatur: atque contra quòd Dominus carnem manducari insserit, vitam quæ in carne est, inspirari docetis ò spirituales, erroremque scripturæ à vobis creditum, hoc auriendi vocabulo restituitis, carnis esum fastidientes.

Quum beneficium redemptionis ad hominem respiciat, cui peccatum imputatur: corpus eius à manducatione arceri non debere.
Cap. 35.

PRæterea spes & beneficium crucis, ad hominem ex Domini pollicitationibus redire debet, non ad animas solas. Nam corporis (ut ait Apo. ad Ro. 8. cap.) est redemptio. At superiori capite huius doctrinæ, dicimus à carnis manducatione corpora subinoveri. Ab hac sententia si Doctor non decessit, animæ solæ vitam hauriunt ex sacrificio: atque ab hoc haustu vitæ, arcentur corpora. Tamen si authore Domino nostro, homini peccatum imputatur.

Nostram resurrectionem debere intelligi secundum Christi resurrectionem. Cap. 36.

VT Richerus resurrectionem ad animam pertinere doceret: Spiritualem animæ nostræ propter peccatum mortem opposuit. Sed responsi loco docuimus Christum, carnis esse resurrectionem, non animæ solius: eoque modo resurrectionem intelligendam esse, quo hac ipse sit usus, quoque hanc credendam esse voluit, Lazarum mortuum exulcians. Cur ergo corpus, sui boni fructione priuatis, hoc bonum animæ, (cui resurrectionis futura est inutilis) attribuentes?

An corpus eternitatis gloria fruiturum sit, anima prerogatiua & communionis: An verbi Dei beneficio. Cap. 37.

Anima (inquit Richerus) corpori hanc communicabit. Quid verò opus est hoc circuitu? si ab anima gloriam corpus obtineat: hanc animæ, non Christo debet, eique habenda erit gratia, non Christo. Idcirco nisi ab anima Christus gloriam habuerit, nos nec à nostra gloriam consequi poterimus: cum eo modo simus resurrecturi, quo ipse ad vitam excitatus est. Videamus quomodo futura sit corporum restitutio, & reparatio: ut hanc dubitationem diluamus: Apostolus in Epistola ad Roma. cap. 8. Spiritui Dei hanc attribuit his verbis: Spiritus Domini qui suscitauit Iesum à mortuis, uiuificabit mortalia vestra corpora, propter Spiritum Domini habitantem in vobis. Non dixit propter animam, sed propter Spiritum Domini: Non ergo ab animæ communionis uiuificatus est Dominus sed a carnis diuinitate. Ezechiel cum Paulo concordat: Ecce (inquit) commotio, & accesserunt ossa ad ossa, vnumquodque ad iuncturam suam: & vidi, & ecce nerui, & carnes, ascenderunt, & extensa est in cutis desuper, & Spiritum non habebant: Vides ante reditum animæ ad corpus futuram membrorum reparationem?

Ezech.
37. cap.

“
“
“

parationem? Sequitur paulò post. Hæc dicit Dominus.
 A quatuor ventis, veni Spiritus, & insuffla super mortuos istos, ut reuiuiscant, Ergo vi Spiritus Domini, reuiv
 turi sunt mortui, non animæ prerogatiua, & beneficio.
 Irenæus hanc fuisse sui temporis religionem, testatur, li.
 5. Quemadmodum (inquit) lignum vitis depositum in terra, suo fructificat tempore, & granum tritici decidens in
 terram, & dissolutum, multiplex surgit, per Spiritum Dei,
 qui cõtinet omnia, quæ deinde per sapientiam in vsum
 hominis veniunt, & sanguis Christi: sic corpora nostra,
 ex eo nutrita, & reposita in terram, & resoluta in ea, suo
 resurgent tempore, verbo eis resurrectionem donante in
 gloriam patris. Non ergo animæ communicatione, cor
 pora resurgent in gloriam, sed verbi opera incarnati.

*Si anima prerogatiua, victura sint corpora, eius peccato, hæc
 etiam interitura.* Cap. 38.

S ab anima felicitatem corpora mutuarentur: infelicitatem homines perdit, ab anima similiter acciperent: hoc si accideret, non sine iniuria Christus corpora in perditione condemnaret. Ite (inquit scriptura iudiciu prædicans) maledicti in ignem æternum: non deberet in homines ferri sententia, sed in animas. Sed quia propter peccatū moriuntur corpora (ut testatur Apostolus ad Rom. 8. ca.) hæc veniūt in iudiciu, ut probat idem Apostolus ad Corinth. 2. cap. 2. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi: ut referat vnusquisque propria corporis, pro ut gessit, siue bonum, siue malum: operationes boni & mali non sunt animæ, sed hominis, ut eas è iudicio referat. Præterea si homines, solius animæ vitio moriantur & intereant, Adamo non moriuntur, non enim ex ipso est anima, sed caro. At Paulus scribit in Adam, & per Adam. venisse mortem in mundum. Immorandum mihi non erat in re tam aperta, nisi apud nos hic error iam supra modum increbuisse.

*A cœna ad mortem Christi non reiectos fuisse
Apostolos. Cap. 39.*

Restat vna pars huius dogmatis nobis discutien-
da, quæ me non minus angit quam superior.
Quum oblatae carnis in sacrificium mentionem
faceret Richerus, è qua hauriri vitam contendit: hunc
putabam oblationem, (cuius primo suo dogmate me-
minit) iudicare. Sed hac de re interrogatus, respon-
dit. *Eo doctrinam suam non spectare, neque se ulla ratione ad
duci unquam posse, ut consentiat Iesum Christum sub speciebus,
corpus Deo patri obtulisse, quicquid Papiste deblaterent, &
garrunt: sed verbis suis, à Cœna ad mortem Domini reijci con-
uicias, & inde fructum expectatum percipiant, nihilq; in Cœna
percipi, nisi quod à communicante allatum.*

*Si Apostoli ad mortem à Cœna reiecti sint, quomodo in Cœna
sacrificij participes fuisse potuerint. Cap. 40.*

Iniectus sum in maximam admirationem: Quum
is neget oblationem corporis ante mactationem,
contra veteres figuras Hostiæ pro peccato: quomo-
do corpus antea non oblatum, sacrificium fuisse confi-
teatur. Deinde quum Apostolos carne & sanguine Do-
mini, per Cœnæ communionem, vere fuisse passos
affirmarit, quomodo accidere potuerit, ut sacrificij
non manducati, non oblati, nondum sacrificati, re ip-
sa fierent participes? Nam ante oblationem sacrificij,
de sacrificio communicari non potest autore Paulo di-
cente, Videte Israel secundum carnem: nonne qui ho-
stias edunt participes sunt altaris? Hostia ergo, mandu-
cationem debet præcedere.

*An oblatio Hostiæ in sacrificium, & huius Hostiæ mactatio, vna
& eadem res fuisse potuerit. Cap. 41.*

TV me ex hac difficultate expedies, vbi docueris,
quo exemplo oblatio, & Hostiæ mactatio, vna,
eademque res & acti fuerint. In tuis commenta-

riis legere memini, Huc omnes veteris testamenti victimas pertinere: ut ad Christum ducerent pro nobis sacrificatum.

Gömeus
in Epist.
ad He-
braeos.

Duxerint: Ex 16. cap. Levitici dispiciamus, sacrificii ad sacrificium similitudinem. Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne omni tempore ingrediatur sanctuariū, nisi ante hoc fecerit: Vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocaustum, cumq; obtulerit vitulum, & orauerit pro se, ac pro domo sua, duos hircos stare faciet coram domino, in ostio tabernaculi testimonii, mittens super utrumque sortem: vnam Domino, alterā capro emissario: Cuius exierit sors Domino, offeret illum pro peccato. Cuius autem in caprum emissariū, statuet illum vivum coram Domino, ut fundat preces super eum, & emittat eum in solitudinem. His rite celebratis, offeret vitulum, & rogans pro se, ac domo sua immolabit eum.

Ante solenes preces & oblationem, Pontificem secundum legem sacrificare non potuisse. Cap. 42.

Hic video aditum in sancta Pontifici non patuisse, ante solennes preces, & oblationem: Video preces, & victimæ oblationem, immolationi & mactationi anteuertisse. Ex te intelligo, his rebus, nos ad Iesum Christum sacrificatum adduci: Cur ergo negatis oblationem mactationi Domini præuertisse. Quomodo ante oblationem, Pontifici, sanctuarii fores à Deo vetitas aperitis.

An se obtulisse dicitur dominus, quod obuiam ierit proditori. Cap. 43.

Mortem oblationi successisse, hæc re prætextis, quod Christus, proditori obuiam processerit, morti se ultro exponens. At considerate, non implere vos figuram sacrificii pro peccato: Nā oblatio extra Ecclesiam, ac sine precibus facta esset:

C 2 36 Orans

Orans autem offerre debuit Aaron: rd ostium tabernaculi antequam sancta ingrederetur: Ad hoc Christus progrediens in occursum proditoris, non se Deo patri obtulit (si hæc fuit oblatio) sed carnificib' & proditori.

Nouum testamentum sine sanguine fieri non potuisse, neque credendum esse, in parte, figuræ pro peccato à Domino satisfactum, in parte non satisfactum fuisse. Cap. 44.

Hæbre.
13.

Apostolus, adumbratæ Hostiæ pro peccato, verissimus illustrator, Epistola ad Hæbr. testatur Dominum Iesum, extra portam passum fuisse: ut hęc veritas responderet. Quorum (inquit) animalium intulitur sanguis in Sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra castra: propter quod, & Iesus vt sanctificaret populum per suum sanguinē, extra portam passus est. Mirum est, in hoc Dominum nostrum figuram impleuisse, dum extra portam in holocaustum emittitur: De cætero autem, huic parti non satisfecisse, vt in Ecclesia Deo Patri corpus immolandum obtulerit, sanguinemq; in sancta intulerit, antequam extra portā pateretur. Huic proximus est error, quem euulgatis, Cœnam quæ fuit testamentum Iesu Christi, sanguinis eius oblatione, & asperzione obfignatam non fuisse, sed vino: quamuis idem Apostolus ab exemplo veteris testamenti approbet, nouum testamentum sine sanguine confici non potuisse. Insuper vt incautis fucum faciatis, traditis calicem noui testamenti à Domino discipulis distributum, figuram sanguinis eius fuisse, qui pro nostra redemptione in cruce est effusus: huicque noui testamenti nomen imponitis, Cœnæ sanguinem nō recipientes. Quæ opinio, sic per Europam vestris artibus peruagatur, eamque nacta est auctoritatem, vt hæc vix putem coerceri, aut supprimi posse: etsi veritati nō minus esse contraria, quàm luci tenebræ, ei ostendi potest, qui sana mente ad Apostolicam doctrinam se confert. Imprimis ab ea me detrahit Apostolus, docens in

com 1-

comparatione veteris & noui testamenti, vetus sine sanguine dedicatum non fuisse, vnde planum facit, nec nouum absque sanguine confici etiam potuisse. Quodd si in vino vt putatis, nouum testamentum confectum sit, certum est vetus testamentum exemplar non fuisse noui.

Si cœna nouum testamentum non fuerit, nullum fuisse nouum testamentum constitutum. Cap. 45.

HIs intellectis rebus, à vobis doceri cupio, vestro iudicio, quid intersit discriminis, inter Cœnâ. & nouum testamentum. Quantum ad hoc attinet, hanc nunquam eripi, ac extorqueri mihi fidem patiar, vt vobis credam, poculum Apostolis à Domino distributum, non fuisse sanguinis noui testamenti: sed vini sanguinis figuræ: Nam si vinum fuerit, quum sine sanguine institui testametum non potuerit, Cœna non fuit testamentum: Quodd si hæc, testamentum non fuerit, vanum est, à Domino vllum fuisse conditum testamentum. Toto enim fere spatio, quod fuit inter Cœnam & mortem Domini intermissum, ipse fuit in aliena potestate victus. Quo tempore, secundum legem testari non potuit. Superest ergo, vt tempus testamento constituatis: Huic si mortem assignetis, Apostolo repugnatis affirmanti, morte testamentum confirmatum, non factum fuisse: Vnde, testamentum denotat mortem antecessisse, atque veteris instar, sanguine ob signatum esse. Hoc tamen obstinate inficiantur tui discipuli: volunt testamentum in Cœna cœpisse sine sanguine, atque hoc, in morte perfectum fuisse. Sed non sentiunt, hac ratione armis insignibus, Marcionis antitheses à se confirmari, atq; instrui, quum exemplaris rationem non habeant: moram inter asperisionem sanguinis, & testamentum interponentes.

Hebra. 9

An hæc vox, est, apud Lucam & Paulum nouum testamentum significet. Cap. 46.

Praterea Paulo ac Lucæ aperte contradicunt, & resistunt: hic calix, (inquiunt) nouum testamentum est: in sanguine meo: hanc vocem (est) significantiam esse vultis, quasi dixerint Apostoli, hic calix significat nouum testamentum: sed non aduertitis ad eandem ineptiam vos reuolui. Negatis enim testamentum, etsi hoc significatis, aut contra Paulum, mortem (quæ testamenti fuit confirmatio) in Cænæ locum subrogatis.

Si apud Matthæum & Marcum, est, sanguinem significet, apud Lucam non potest testamentum significari. Cap. 47.

Matthæus & Marcus, vestra confessione, non docuerunt testamentum significari, sed huius sanguinem, dicentes, hic est sanguis meus noui testamenti: Est, enim vestra interpretatione, apud hos significat testamenti sanguinem, non testamentum: ita ergo concluditis, testamentum sine sanguine esse non potuisse, aut falsam fuisse significationem. Nam quod non est, nec futurum est, significari non potest. Quod si Cæna testamentum fuit & sine sanguine testamentum dedicari non potuit, poculum quoque sanguinis non vini fuisse palam est.

Potum sanguinis in cæna, aspersioni sanguinis veteris testamenti, merito respondere. Cap. 48.

Ad Heb.
9.

Irrides eos qui Mosaicæ sanguinis aspersioni, potum sanguinis testamenti noui, respondere docuerunt. E quorum numero est Chrysostomus vir sanctissimus & doctissimus, dicens animas discipulorum, librum fuisse testamenti, eorum corpora, tabernaculum & uasa testimonii: nos populum esse. Sed irrisores

irrisores

irridebit, & subsannabit Dominus, atque sapientes in
sua sapientia comprehendet. Vir sanctus non est sine
auctore in hanc sententiam adductus: Paulus 8. cap. ad
Hebræ. Ieremiæ hunc ita explanat locum: Ecce dies
veniet dicit Dominus, consummabo super domum Is-
rael, & super domum Iuda testamentum nouum, non
secundum testamentum, quod feci Patribus eorum in
die qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de
terra Aegypti: Paulo post: hoc est testamentum, quod
disponam Domui Israel: Post dies illos, dabo leges
meas in mentibus eorum, & in corde illorum super scri-
bam illas. Si Lex Domini in mentibus, & cordibus fi-
delium scripta sit, nunquid merito dici possunt Aposto-
li in volumen librumque legis euasisse? Item scriptum
est: inhabitabo in eis & inambulabo: Quum in eis
Deus inhabitet, nunquid tabernaculum Dei merito di-
centur? Iesus Christus à Paulo tabernaculum vocatus
est: Christus (inquit) assistens Pontifex futurorum bo-
norum, per amplius & perfectius tabernaculum introi-
uit semel in Sancta. Cur ergo ridiculi tibi videntur, qui
Apostolos, in quibus inhabitat Dominus, vicem taber-
naculi suppleuisse existimant. Si vasa ministerii nõ fue-
runt, nec Paulus fuit vas electionis. Quum ergo ii vo-
lumen legis, & tabernaculum testimonii, vasaque fue-
rint ministerii, hos aspersos fuisse aqua mixta sangui-
ne, nemo sanus inficiabitur, eisque asperfusionem potu
sanguinis obtigisse.

Si manducatio sit opus fidei impossibile est Apostolos manducasse.
Cap. 49.

HAec in hanc causam tanto studio explicauimus,
vt monstraremus non absque iudicio, dogma
tui discipuli à nobis reiectum fuisse, dicentis.

*Apostolos in Cæna suam sanctificationem non hausisse à corpo-
ris manducatione, sanguinisq; potu, sed à cruce: credendo Chri-
stum pro nostris peccatis moriturum, ac pro nostra aternitate re-*

*surrecturum : atque eo usque suam sanctificationem , Cœnâq;
fructum suspensum fuisse : ac fidei effectum, fuisse corporis man-
dicationem, quod credendo, resurrectionē uitamq; manducamus.*

- Ostendimus tamen si hoc uerum est, ab Apostolis cor-
pus manducatum non fuisse. Nam teste Ioanne cap. 13.
nec mortis, nec resurrectionis illi fructum in Cœna spe-
rabant, aut credebāt. Hæc sunt eius uerba. Filioli adhuc
modicum uobiscum sum; quæritis me & sicut dixit Iu-
dæis. Quo ego uado, uos non potestis uenire. Quem Si-
mon Petrus interrogauit, Domine quò uadis? Hæc uerò
post Cœnam acta fuisse certum est. Hinc ergo certo cõ-
stituemus uim mortis Domini Apostolos latere. *Ioan. 1*
le Domino dicenti, uado parare uobis locum, & si abie-
ro & p parauero uobis locum: iterum uenio & acci-
piã uos ad me ipsum, ut ubi sum ego & uos sitis, & quo
uado uos scitis, & uiam scitis, dicit Thomas. Domine ne
scimus quo uadis & quomodo possimus uiam scire? Rur-
sus idem, planum facit Apostolos nullam fidem resurre-
ctioni adhibuisse. Hoc de se & Petro loquutus expressis
uerbis attestatur. Tum ergo introiuit & ille discipulus
qui uenerat primus ad monumentum, & uidit & credi-
dit, nondum enim sciebant scripturam, quia oporteret
eum à mortuis resurgere. Cleopas id ipsum ignorare se
monstrauit, dicens: sperabamus quod redempturus esset
Israel: de temporali regno cogitans. Si ergo eo quo tu
tradis modo, caro manducaretur, illi sanè non man-
ducauerunt.

*Ab exemplo aspersiois ueteris testamenti ad emundationem car-
nis, Paulum conscientiarum emundationem testamenti noui
sanguine probare.* Cap. 50.

- Hebra. 9* **V**T Apostolus probet ueri sanguinis potu, cõsci-
tias emundari ab operibus mortuis ad seruien-
dum Deo uiuenti: hoc ostēdit ab aspersione san-
guinis hircorum & taurorum, cinerisq; uitulæ: Si, in-
quit sanguis hircorum & taurorum, & cinis uitulæ asper-
sus

sus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quā
 to magis sanguis Christi, qui per Spiritum Sanctum se-
 met ipsum obtulit immolatum Deo, emundabit con-
 scientiam ab operibus mortuis. Hylarius aduersus Ar-
 rium lib. 8. docet, omnem comparationem ad intelligen-
 tiæ formam præsumi, ut id de quo agitur secundum pro-
 positum exemplum assequamur: Necesse ergo est, nostrā
 sanctificationem ad exemplum à Paulo propositum re-
 ferri, & Apostolos suam expiationem (ut cum Dyonisio
 loquar) sanguinis mysterio, in testamenti consecratione
 assecutos esse: quam Patres Hebræi assequerentur. Repe-
 nitentiam quod à nobis antea demonstratum est, à mor-
 te (quæ testamenti confirmatio, oblationisque cor-
 matio est) ei quæ à testamēto est sanctificatio, vim ad-
 hiberi, perfectionisque efficacitatem accedere.

Hylarino

*Christum legem non impleuisse, nisi sanguinem suum in Sancta.
 ante mortem intulerit. Cap. 51.*

DOctrinam tuam inspectans, hac præcipue ratio-
 ne in errorem te incidisse existimaui, quod cor-
 poris & sanguinis oblationem, in Cœna esse fa-
 ctam inficiaris: sed si in Paulum animū intendisses, hūc
 lapsum facile uitasses: Docens enim non per tabernacu-
 lum manu factum, nec huius creationis, sed per propriū
 sanguinem in Sancta introiuisse, indicat sanguinem à
 Spiritu oris sui sancto fabricatum, ut ait Chrysostomus,
 de spirituali sanguine sermonem habens. Quomodo,
 inquit, si sanguis est spiritualis non fluxit è corpore? flu-
 xit, inquit, sed quod fuit à sancto Spiritu fabricatum,
 quum dixit: hoc est corpus meum, hic est sanguis meus.
 Per hunc ergo sanguinem intrauit in Sancta, quum se
 ipsum pro nobis sanctificauit, Deo patri se, sanguinem
 que offerens. Hoc quum tuis displiceret, ex eis quæ sibi,
 quid putarent à Paulo Sanctotum appellatione intelli-
 gi? Id tecum intellexerunt ea cœlum esse, ubi Christus
 sedet ad dexteram Patris: Ergo, inquam, cœlum Chri-

*Chrysost.
 ad He-
 bra. 9.*

Hebræo.
cap. 13

Et (qui Sancta sanctorum est) erit tibi sanctitus? Ego uero cum Chrysostomo, ac Cyrillo iudicaui: Sancta sanctorum esse diuinum Christi corpus, à quo Apostoli, ac Ecclesia sanctitatem adepta est corporis participatione: tumque in Sancta proprium sanguinem intulisse, quum Deo se, sanguinemque obtulit, bibitque cū Apostolis, ut per eum sanguinem, etiam in Sancta & ipsi introirent, corporis (ut diximus) communione, atque ut in eo sanctificarentur. Nam qui Christum contendit sanguinem pro nobis effusum, in Sancta ante mortem non intulisse, meo iudicio non bene subducta ratione esse uidetur, ad ueritatis intellectum, sed se in hunc errorem induere, ut affirmandum sibi sit, secundum legem sacrificium pro peccato à Domino confectum non fuisse. Nam animalium, quorum corpora extra castra cremarentur, necesse fuit sanguinem in Sancta inferri per Pontificem, antequam cremarentur. Hoc ergo à Christo impletum oportuit, ut sanctificaret populum per suum sanguinem, antequam extra portam passus fuerit. Opponitur, hinc à me doceri sanctificatum esse populum per eum sanguinem, qui extra portam, non qui in Cœna effusus sit: sed responsi loco sumi potest, quod est a nobis suprâ demonstratum, mortem fuisse & confirmationem testamenti, ac oblationis, & sanctificationis consummationem: uimque perficiendæ sanctificationis, à morte ad testamentum accessisse: quod ut ostendat Paulus, dixisse, passum esse extra portam, ut per sanguinem populum sanctificaret.

Quomodo se christus pro nobis sanctificauit, & quid sanctificare significet.

Cap. 52.

Praterea quum Apostolus docet, Christum se per Spiritum obtulisse, si de morte hoc intelligamus, tam Spiritu seorsum à corpore mortuum eum fuisse ostendemus, quàm Spiritu illum māducas: Tum ergo oblationem in Cœna factam defendo, quum

quum pro nobis seipsum offerens, lauanſque in vuz ſan-
guine ſtolam ſuam ſanctificauit, tuncq; oblationem, at-
que ſanctificationem conſummataſuiſſe, quum ex-
tra portam paſſus eſt. Ne me putes de meo hæc attuliſſe,
ſubiungam Cyrilli ſententiam hanc materiam tractan-
tis, cap. 25. lib. 11. in Ioannem. Sanctificari, inquit, ſecun-
dum legalem conſuetudinem dicitur, quod ut ſacrum
Deo offertur: quemadmodum & omne primogenitum
vuluam aperiens in filiis Iſrael. Paulò poſt, Hanc ſancti-
ficandi ſecundum legem ſignificationem perſpicuam Sa-
lomon facit dicens, laqueus viro eſt citò ſuorum aliquid
ſanctificare, ſequitur enim pœnitentia plerunque poſt
votum. Ita ſanctificare, offerre quicquam Deo ſignificat
legis cõſuetudinem ſignificat: Pro nobis igitur ſe Chri-
ſtus ſanctificauit, id eſt obtulit: obtulit ne ſe ipſum
Deo patri vt ſanctam hoſtiam, mundum ei recõcilians.
In Cœna ergo cum ſe ſanctificauit, ſe obtulit, Sanctorũ
viam propalans, id eſt, notam nobis viam faciens ſternẽſ
que, qua ad Sancta ſanctorum ſanguinis præſidio perue-
niamus. Rurſus ſubiungit Cyrillus. Sed quæ in his ver-
bis ſaluatoris intentio eſt? ſanctificationem in Spiritu,
& per Spiritum ad nos ex Patre deriuabat, & quod erat
initio quando à Deo creati ſueramus, id ipſum renouat
Paulò poſt. Quum igitur ſanctus ſit natura Deus, quum
que ipſe ſanctificationem creaturis immitat, efficiat-
que vt creatura & ſit, & duret in ſancto Spiritu: propter
nos ſanctificatur: non ab alio id acquirens, ſed ipſe ſuæ
carni ſanctificationem immittens. Ita Spiritum ſibi ipſi
vt Deus præbet, & ut homo accipit, quod non propter
ſe ipſum, ſed propter nos fecit, vt ex ipſo, & in ipſo pri-
mo, recepta ſanctificationis gratia, ad totum genus tran-
ſiret. Nam quemadmodum in primo homine morti ad-
dicti ſumus maledictione, benedictio ac viuificatio quæ
per Spiritum eſt, ad totam noſtram penetrauit naturã.
Sequenti capite hoc planius facit his verbis. Vt igitur
inter nos & Deum ſingulos veniret, quamuis corpore ſi-
mul & anima diſtemus, modum tamen adinuenit conſi-

Gene. 49

Cyrillus.

Cyrillus.

“lio Patris & sapientiz suæ congruentem, suo enim cor-
 “pore credentes per communionem mysticam benedi-
 “cens, & secum, & inter nos vnum corpus effecit. Nam si
 “omnes vnum corpus mandueamus, vnum omnes corpus
 “efficimur. Idcirco Ecclesia etiam corpus Christi effe-
 “cta est: In fine cap. Vnum dico habet habitudine atque ef-
 “fectu, vt incipientes dicebamus vnum pietatis consensu,
 “vnum sanctæ carnis communionem, vnum vnius sancti Spi-
 “ritus participationem. Miror ergo, quum nobis in introi-
 “tum sanctorum Christus in suo sanguine viam nouam,
 “ac viuentem per carnem suam initiauerit, quomodo hæc
 “neglecta in viam tuam deflectis, vt sensu carnis tuæ ca-
 “ptus, vino & pane iter ad sanctificationem facias. Ty-
 “pus antiquæ sanctificationis indicis tibi loco esse de-
 “bet, quomodo Christus summus Pontifex in Sancta
 “introiuerit, eo enim modo quo veteribus, illi ad Sancta
 “patuit aditus. Animo etiam repete, quid externi auxiliij
 “ad fidem pœnitentes adiungere deberent, cum ad sancti-
 “ficationem accedebant: Vt ex hoc intelligas in veritate
 “ita sanctificatum te esse oportere, ad conscientiz puri-
 “tatem, atque in vmbriis ante lucis ortum illi sanctificarẽ-
 “tur, neque tuam quàm illorum fidem pluris esse ad san-
 “ctitatem: sed in veritate secundum Christi preces, Pa-
 “ter sanctifica eos in veritate, sanctificari te oportere co-
 “gnosce. Iesus autem Christus veritas est, eodem ipso di-
 “cente, sermo tuus est veritas: in mentem tibi venire eo-
 “rum debet, qui igne alieno sacrificantes perierunt.

Hebra. 9

Joan. 17.

*Apostolos potu sanguinis in Cæna sanctificatos, ac purgatos, sed in
 cruce redemptos.*

Cap. 53.

Hebra. 9

SImulac Apostolus sanguinis mentionem fecit, cu-
 “ius aspersione emundantur nostræ conscientiz ab
 “operibus mortis, ad seruiendum Deo, hanc addit ra-
 “tionem. Et ideo noui testamenti mediator est, vt morte
 “intercedente in redemptionem earum præuaricationũ,
 “quæ fuerant sub priori testamento, repromissionem ac-
 “cipiant,

ciant, qui vocati sunt æternæ hæreditatis. Vides Apostolos sanctificationem assequutos, gratosque factos ad seruiendum Deo viuenti ante mortem testatoris, sed nõ fuisse capaces hæreditatis æternæ, quousq; redempti fuerint à mortis maledicto, sub peccato venundati. Quamobrem & sanguinem in cruce fundi oportuit, vt decretum, quod erat aduersum nos, deleteretur. Verum est, vno quidem sanguine purgatos ac redemptos fuisse Apostolos: sed in Cœna sanctificatos Patrum instar, in morte autem redemptos. Nam necessariò in veteri lege, propitiatio sacrificio holocausti sacrificium succedebat. In interuentum ædem semel in anno summus Pontifex ingrediebatur, oblati prius Hostiis propitiatori, habens vtranque manum plenam, vnam vasculo carbonum, alteram incenso compositionis, vt quæ fuisset ingressus, statim superposito incenso carbonibus, fumus ascenderet, totamque ædem repleret, vt aspectum Sanctorum quem ingressus Pontificis reuelauerat, nubes velaret incensi. Incensum autem sunt orationes nostræ, quas fundit Deo Pontifex, quasque igni charitatis ac Spiritus sancti purgat Dominus. Sed & ipsa azymorum solennitas nos docet, propitiationem saluti ac holocausto anteuertere, principium enim azymorum ad finem Paschæ coniungitur. Pascha autem ille dies appellatur, in quo agnus occiditur, reliqui verò azymorum dies appellantur. Facies, inquit scriptura, solennitatem azymorū septem diebus. Vide quò pertineat sacrificium salutare. Prius repropitiatio quærenda est, & post hæc offerendum est sacrificium salutare. Non enim, ut ait Cyrillus lib. 5. in Leuiticum, saluus esse quisquam potest, nisi prius propitiet Deum. Huic proximum est quod sacrificio propitiatorio incensum admouebatur: pro holocausto autem, nec oleum lætitæ, nec thus suauitatis accedebat. Hæc diffusissimè tractat Cyrillus in Leuiticum. Verum tamen horum beneficiorum quum tota vis in mortis merito sita sit, dici posse fateor, vt iam demonstraui-
mus, effectus sacrificii in Cœna facti mortem fuisse con-

Exod. 23

Cyrillus.

summa-

summationem, & perfectionem. Atq; eatenus sanctificationem, nostramque propitiationem ad mortem pertinere, quia à morte eius, vita dependeat. Sed ii effectus à te confunduntur: Si quid autem Cyrilli sententia tibi dubitationis attulerit, considera in corpus Domini Ecclesiam inferi debuisse, vnumque cum eo corpus ante mortem effici, vt suum fieret mortis ac resurrectionis meritum, non imputatione quidem, sed eo modo, quo Adami rebellio nostra fuerit, & vt in iusti corpore insiti, cum eo moreremur, atque per passionem in gloriam resurgeremus. Sic, vt diximus, tota vis sacrificii in communionem atque gratiarum actione non consistit, sanctificationem enim secum habet coniunctam communio. In initio enim & vnitas fieri non potuit, quin fermentum malitiæ expurgatum esset, ut fieret noua conspersio. Nam cum puritate non coeunt sordes, nec Ecclesia sordida Spiritum Dei continere posset, nec cum azymis sinceritatis coherere, si uerò vnita corporaliter & naturaliter non fuisset, nec cum Christo consepulta esse, nec resurgere potuisset. Ex his ergo rebus in hanc adductus sum sententiam, ut Ecclesia in ara crucis redempta sit, in Cœna verò sanctificata, ac eluta instantis mortis merito: abluitionem enim peccati satisfactio subsequitur. Opponitur, mundos ante Cœnam fuisse Apostolos, propter verbum quod audierant, vt inquit Dominus, vos estis mundi, sed non omnes. Veruntamen huic rei Dominum respondisse, qui lotus est, ei opus esse ut pedes lauet, prætereà habenti dari, & abundantius dari. Ideoque Cœnam fuisse propitiatoriam, vt ampliorem mundationem consequerentur.

Ioan. 15.

Ioan. 13.

Luc. 19.

Testamento dimitti peccata.

Cap. 54.

Hebra. 8.

cc

cc

AD hanc probationem accedit Pauli testimoniū confirmantis, testamento dimitti peccata, hoc est testamentum (inquit) quod testabor ad illos: post dies illos, dicit Dominus, dabo leges meas in cordibus

dibus eorum, & in mentibus eorum inscribam illas, & iniquitatum & peccatorum eorum non recordabor amplius. Vbi autem horum remissio, iam non est oblatio pro peccato. Quum in testamento de remissione peccatorum certiores fiamus, atque credamus in Cœna fuisse testamentum institutum sanguinis potu & aspersione, non dubitandum est Apostolos recôciliationem, atque purgationem in Cœna obtinuisse: Cyprianus in hanc sententiam holocaustum ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates Eucharistiam vocat.

„
„
Hebra.
10.
„

Cyprianus in
Cœna.

*Ies. 53. 10. ita demum sacrificium fuisse, si ante holocaustum
cu. precibus sui corporis oblationem fecerit. Cap. 55*

QUamuis à nobis suprà sit demonstratum, oblationem Hostiæ debere mactationem præcedere, non abs re tamen mihi videtur hac quoque consideratione id confirmare. Scriptum est, Iesum Christum esse summum Sacerdotem, secundum ordinem Melchisedech, eum etiam fuisse Hostiam, & sacrificium pro peccato. Nisi tamen oblatio Hostiæ, mactationi præuerterit, neutrum horum esse potuisse. Pontificis Melchisedechi typum non referebat Christus, quum penderet affixus ligno, damnatus sententia, quam pœnam sequi oporteret, factus pro nobis maledictum, excreatio, holocaustum & pro peccato, ferens humanas iniquitates, vermis & non homo, & hominum nouissimus. Quam consideratione à Melchisedecho longissimè differebat. Sacrificium nec etiam fuisset, non prius oblatum, quàm sordibus nostris Pontificis imprecatione pollueretur, hirci emissarii exemplo. Hic enim immaculatus offerebatur, & postquàm peccatis populi, imprecatione Pontificis sordidatus esset, in perditionem mittebatur, offerriq; amplius non poterat. Tum Christus autem Melchisedecho perfecte respondebat, quum sui iuris existens à plebe maximis iubilationibus Rex pacis salutatus, atque divinis affectus honoribus, panem & uinum, id est,

Psal. 109
Hebra. 5

Leuit. 16

42 corpus

Matt. 21

corpus & sanguinem obtulit Deo, suosque paue, ab inimicarum potestatum cæde, ac mundi uictoria, ad gloriâ regni in eo properantes. Scriptum est. Dicite filiæ Sion
 “ ecce Rex tuus uenit tibi mansuetus sedens super asinâ
 “ & filium subiugalis. Turbæ autem quæ precedebant &
 “ sequebantur clamabant dicentes, Osanna filio Dauid,
 “ benedictus qui uenit in nomine domini Osanna in excelsis.
 “ Tunc ergo uere Melchisedechi Regis & sacerdotis typum referebat.

Ostenditur christus holocausti uerius, quàm oblationis uicem in cruce explensse.
 Cap. 56.

Hebra. 9

Hæc quoque ratione Christum in Cœna se obtulisse, probari posse existimaui, quod in Ara crucis, meo iudicio holocausti uerius, quàm oblationis uicem subiuit, Hostiaque non hostiis litauit: insuper in cruce panis & uini à Melchisedecho oblatis, figuræ non satisfecit, nec emundationis cælestium necessitatem secundum exemplar ab Apostolo propositum præstitit: Docuimus tabernaculum, librum legis, uasaque testimonii Apostolos, eorum mentes, populumque significasse, eosque Apostolos res esse cælestes, quas necessario melioribus hostiis mundari opportuisse docet
 Apostolus quàm fuerint exemplaria, quæ sanguine brutorum in uetere testamento emundabantur. Quum ergo hac in re ueritas figuræ respondeat quare minus necessarium esse putabis, Apostolos in Cœnæ sacrificio obtinuisse, quod sua eorum exemplaria in Cœnæ figura habuerint? Si hæc nostra sententia nonnihil tibi negotii exhibeat, edisere quid cælestium Paulus, quidve Hostiarum meliorum nomine intellexerit, quibus in nouo testamento cælestia mûdari oportuerit, curue plurali numero Hostiarum non Hostiæ meminerit. Quantum ad me attinet, iudico de Hostiis eum intellexisse, quas in peccatorum remissionem Sapientia mactasse apud Solomonem prædicatur, prouerbiorum nono dicentem:

centem: Sapiaientia parauit mensam suam, mactauit uicti-
mas suas, dixit, uenite edite panem meum: bibite uinū
quod miscui uobis. Vino ergo mixto, sanguinem effu-
sum in remissionem peccatorum predicari, & pane cor-
pus pro nobis in propiciatorio sacrificio oblatum intel-
ligo, antequam salutis & redemptionis Hostia, holocau-
sto, id est charitatis incendio consumaretur. Hæc dicen-
tem tui ad commentarium tuum in Genesim me reiece-
runt, ubi negas panis & uini Melchisedechi oblationē,
ad Christum respexisse, sed ad Arahamum à cede Regū
redeuntem, de uia fessum conuiuio acceptum spectasse,
quamobrem stultitia non uacare qui credant, illud con-
uiuium corporis & sanguinis umbram esse. Hæc legens
negare te etiam credidi, Iesum Christum secundum or-
dinem Melchisedech sacerdotem fuisse, nam si tua sen-
tentia ueritate nititur, nunquam Pontificio munere fun-
ctus est Melchisedech. Omnis enim Pontifex assumi-
tur ex hominibus, ut offerat dona & sacrificia. At tuo iu-
dicio nunquam obtulit Melchisedech: Si ergo secundū
huius ordinem, qui nunquam obtulerit, Iesus Chri-
stus Pontifex fuerit, is nec vnquam obtulisse dicendus est.
In hoc, inquis, Melchisedech Pontificem se gessit, quod
Abrahæ benedixerit, sed si propterea sacerdos dici pos-
sit, non verum est omnem Pontificem ex hominibus as-
sumi ut offerat, sed ut benedicat: quamobrem tam secū-
dum ordinem Abraham, Isaac, Jacob, Ioseph, David, &
Patrum dici potest Iesus fuisse Pontifex, quā secundū
ordinem Melchisedech. Ex usu suit omnium Pontificū,
ut post sacrificium populo benedicerent: quæ etiam reli-
gio ad nostri temporis sacerdotes traducta est, qui post
missam populo ac Ecclesiæ benedicant, sed qui in lectio-
nem Genesim animum infiger, facilè iudicabit oblatio-
nem panis & uini, Deum altissimum spectasse. Nam scri-
ptum est, panem & uinum protulit. (erat enim sacerdos
Deo altissimo): ut nonnulli habent codices: vel altissi-
mi ut vulgaris habet editio. Vide an hæc dictio (enim)
frustrà hunc locum occupet: tantum mihi significare ui-

Cap. 14.

Hebræo.

5.

”

Gene. 14.

”

”

D 43 detur,

detur, ac si dixisset, quoniam erat sacerdos, obtulit Deo altissimo panem & vinum: Si in hoc non acquiescis, expone cur necesse fuerit Melchisedech sacerdotem esse Dei, ut fame laborantem exercitum cōuiuio acciperet: hoc & solent facere, qui sibi à militum violentia prospiciunt: sed frustra hunc locum tot verbis terimus, quū haftenus in Ecclesia fuerit nemo, qui tibi huius tuæ sententiæ auctor fuerit.

Omnes post beatum Petrum sacrificij mentionem fecisse,
Cap. 57.

Alexan-
der. Epi-
stola de-
cretali.

A B auctoritate vniuersalis Ecclesiæ, in hanc uā-
proposuimus fidem atque religionem adu-
lus. Nemo enim à B. Petri temporibus est in-
uentus, qui sacrificij Cœnæ dominicæ non meminerit,
contra tuam traditionem institutæ. Clemens & Anacle-
tus, qui Petri & Pauli cooperarij fuerunt. Et post eos
“ Alexander: Crimina (inquit) & peccata oblati his Do-
“ mino sacrificij delentur: talibus Hostiis delectatur Do-
“ minus, & peccata dimittit ingentia.

Probatur eo modo sacrificio Ecclesiam à principio usam fuisse,
quem hodie obseruat Ecclesia. Cap. 58.

Epistola.
3. lib. 2.

A B eorum temporibus in hanc nostram ætatem,
neminem à religione hac desecisse, Iustinus, Ire-
næus, Tertullianus, Cyprianus, Chrysost. Hie-
rony. Ambros. Augu. & qui post eos scripserunt Ortho-
doxi locupletissimi sunt testes. Ii enim Iesu Christi cor-
poris & sanguinis oblationem acerrimè defendunt, tra-
duntque eo modo esse ab Apostolis acceptam, quæ ho-
die obseruat Ecclesia; præcipuè Cyprianus ea ipsa epi-
stola, (ex cuius truncatis quibusdam sententiis captas ti-
bi Francisci Regis nostri assensionem, animumque er-
ga te concilias) docet apertissime hanc offerendi & sa-
crificandi legem, à Christo, atque ab Apostolis profe-
ctam

Etiam esse. Hæc sunt verba quæ tu Francisco reticuiſti : Si Iesus Dominus & Deus noster, & summus Sacerdos Dei patris, & sacrificium Deo patri primus obtulit, & hoc fieri i suam commemorationem præcepit: utique ille Sacerdos vice Christi verè fungitur, qui id, quod Christus fecit, verè imitatur: Audi præcepto Christi, Ecclesiam offerre quod obtulit Christus. Paulò post adhuc se planius explicat, ut intelligatur, de Cœnæ sacrificio loquutus esse. At enim (inquit) non manè, sed post Cœnā, obtulit Dominus: Deinde, circa vesperam offerre Christum oportebat, ut ostenderet occasum & vesperam mundi. Paulò post: Nos autem resurrectionem Domini manè celebramus, & quia passionis eius mentionem in sacrificiis omnibus facimus (Passio enim Domini est sacrificium quod offerimus) nihil aliud quàm quod ille fecit, facere debemus. Scriptura enim dicit: Quotiescunque enim ederitis panem istum, & calicem biberitis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Quotiescunque ergo calicem in commemorationem Domini & passionis eius offerimus: id quod constat Dominum fecisse, faciamus. Alio loco hoc sacrificio purgari in Cœna, & deleri iniquitates exponit, his verbis. Sed ex quo à Domino dictum est, hæc est caro mea, hic est sanguis meus, quotiescunq; his verbis, & hac fide dictum est, panis iste substantialis, & calix solenni benedictione sacratuſ, ad totius hominis vitam, salutemque proficit: simul medicamentum ad sanandas infirmitates, & holocaustum ad purgandas iniquitates existens.

Post hunc Chrysosto. in epistola ad Hebræos cap. 9. Pontifex autem noster, ille est qui Nostriam mundatam nos obtulit: ipsum offerimus, & nunc quæ tunc oblata quidem, consummari non potest.

Augustinus, cibus ille incomparabilis, ineffabilis viaticum tibi erit saluberrimum redemptionis tuæ precium, redemptoris monumentum, & redempti munimentum. Item alibi. Sacramenta noui testamenti dant salutem. Sacramenta veteris testamenti promitte-

D 2 44 bant

Cyprianus.

2

Chrysostomus.

Augustinus. lib. 2. de Visitatione. 2. lib. 2. cap. 3.

*Si spiritus sancti irradiatione corpus Christi traducatur, non ad
tem Domini Apostolos amandari debuisse, sed ad diem, quo
Spiritus Sanctum acceperunt.* Cap. 60.

Hoc si verum est, fateor Petrum optima duci ra-
tione docentem. Apostolos à Cœna amandatos
non ad mortem solum sed, ad eum diem, quo Spi-
ritum Sanctum in nomine Trinitatis acceperunt. Si enim
caro non manducatur, sed Spiritus irradiatione in ani-
mam traducitur: (quum Cœnæ tempore nondum Spiritus
ad Apostolos missus esset) irradiatio in eorum ani-
mas peruenire non potuit, vti ad vos Baptismo traduci
docetis. In eos qui post aduentum Spiritus, Cœnam ce-
lebrant, Spiritum immitti, & traici posse minus mirum
est: in Apostolos autem ante Spiritus infusionem, eam
fieri traductionem potuisse non intelligo. Si dixeritis
carnis communionem in animas traduci, non carnem
ipsam, responsi loco sumi potest, quod à nobis est supra
demonstratum. Participationem, quæ non est substan-
tia, nec etiam traduci posse.

*Ostenditur Apostolos Cœna aut passionis tempore nondum Spiritum
Sanctum accepisse.* Cap. 61.

Apostolos nondum in Cœna Spiritum accepisse
testatur August. Quales, (inquit) erant discipuli
Christi, quando cum eis ante passionem loque-
batur, magna cum parvis: sed sic oportebat, vt diceren-
tur magna parvis, quia nondum acceperant Spiritum San-
ctum. Quemadmodum enim post eius resurrectionem,
vel ipso insufflante, vel de super veniente, acceperunt, hu-
mana magis quàm diuina sapiebant: Hoc ipsum testa-
tur Dominus dicēs. Expedi vobis, vt ego vadā. Si enim
non abiero, Paracletus non veniet ad vos. Si autē abie-
ro, mittam eum ad vos. Item post resurrectionem scri-
ptum est. Hæc quum dixisset, insufflauit, & dixit eis. Acci-

Aug. in

Ioan. 16.

Tr. 103

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

</

pite Spiritum sanctum. Vt propositum teneas dicere de
buit Dominus. Spiritus in vos meæ carnis communio-
nem infundet, non autem mittam eum ad vos.

*Peccare solis similitudinem, ad probandam Christi carnis tradu-
ctionem, Spiritus irradiatione.* Cap. 62.

*De cæna
instituta.
cap. 20*

HAec irradiatæ & traductæ carnis tua disciplina,
tam noua est & inaudita: vt mirari satis nequeā,
quomodo hanc comminisci potueris: bis pecca-
re mihi videtur similitudo, qua tu nos posse in tuos la-
queos irretiri arbitratus es. Sol tibi quodammodo substantiā
suā traiecit, ad vegetandos terra fetus: sic Spiritus irradiatio in
te traduci corporis Domini communicationem, vt animam tuam
nutriat. Si uisisses, vt sol suam substantiam traiecit, sic
Spiritus suam in nos substantiam irradiat, aut traducit,
melius conueniret & quadraret comparatio. Sed tua si-
militudo est propriæ solis substantiæ, ad alienam substā-
tiam, aut ad non substantiam. Sol pomi substantiam nō
traiecit in ficum. Ita nec Spiritus carnis substantiam de-
bet in animam tuam traducere, vt hanc nutriat. Sed fin-
gamus traducere. Horum alterum euenire necesse est.
Aut carnem traductam euanesce, atque in nihilum re-
digi, sicque minimè nutrire: aut si integra maneat vires-
que non amittat, & animam nutriat, animam in carnem
mutari, & conuerti. Scriptum est. Qui manducat carnē
meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego
in eo. Eo ergo modo in Christo manebimus, quo is in
nobis manet. Caro eius, in nos inspiratur ex tua tradi-
tione, simul ergo euenire necesse erit, vt nostrum corpus
in diuinum inspiretur, & traducatur. Aut si factu difficile
hoc tibi videatur, in nobis aliter manebit Dominus,
quàm in eo mansuri sumus, contra verbum eius Quod si
à carnis traductione ad participationis traductionem
profugeris, cum animo tuo reputa, eam rem quæ non sit
substantia (cuiusmodi est participatio) traduci non pos-
se: neque etiam tui corporis communionem in Chri-
stum

Ioan. 6.

“

“

sum traici.

Ex his elapsi angustiis, adducimur in vestram consecrationis abiurationem.

Quantum ad consecrationem (inquit Richerus) imaginari non oportet, hanc fieri incantationibus, vel magicorum coniurationibus, tanquam sufficiat verba murmurasse super creaturas insensibiles: sed fit predicatione effectum suum sortiente, atque efficaciam suam afferente in auditorum corda, discernentium panem, conformiter ad verbum, & ab alio pane profano distinguendo: unde sequitur fragmenta pannis, quæ non sunt distincta, nec separata verbo, panem commonem remanere, atque delirium est plusquam puerile, cogitare horum fieri reliquias oportere.

Preces divine Anaphora & consecrationis, incantamenta non te dolere.

Cap. 63

Quum dicit panem suum, ab alio pane profano sola distinctione differre, inuit utrumque profanum esse. Quum verò preces consecrationis, solennemque ciborum benedictionem in magicas incantationes vertit, ira percitus in id intemperantiæ irrumpere videtur, Evangelii oblitus planum facientis, post gratiarum actionem, & benedictionem, à Domino panem demum Apostolis distributum fuisse. Quæ re constat gratiarum actionem & Christi benedictionem ab Apostolis memoratas, incantamenta magica non redolere: atque verba à Christo non frustra pronunciata, & emissa fuisse.

Ostenditur panis sacer fieri non posse, nisi solenni benedictione.

Cap.

43.

Purimum tui Petri innatæ iracundiæ cōdonamus, sed usquequaque à nobis ferri non potest: Quum sciat quomodo à Domino sacratum fuisse panem & vinum intelligat: obscurum est an existimet, sine precibus & verbis, sed nutu, aut manuum impositione, hoc

D 4 46 à Domi-

à Domino effectum esse mysterium. Ex eius tamen sermonibus certiores fieri potuimus, manuum impositionem, summa animi execratione à vobis damnari, & reici. Quum verò à precibus etiam tantoperè abhorreat. nibi reliquum facit, quo Dominus ad panis benedictionem usus sit, præter prædicationem præcedentem, & manducantis distinctionem, qua sola iudicat, vestram Eucharistiam à communibus & vñtatis cibis distare. Ac nisi his cōceptis verbis, hoc est corpus meum, de pade à Domino dictum sit, in gratiarum actione, benedictione & fractione, eaque ratione panis sanctificatio perfecta fuerit, Apostoli se vanitatis arguunt, affirmantes, à Domino sibi præscriptum esse: vt his vterentur verbis, atque ritu, quorū scunq; ad panis sanctificationem & fractionem cōueniunt. His enim enarratis & repetitis verbis Domini, gratiarū actione, & benedictione, addunt: Hoc facite, quotiescūq; manducaueritis in mei memoriam: hæc dictio (hoc) non solū distributionē notat & respicit sed quicquid distributioni coniunctū est: vt his omissis, imperiū Domini ritè exequi nō videātur, qui panē frangunt, atq; cōmunicant. Richerus putabat ideo panē sacramentum dici, quòd sumatur, & distinguatur vt corpus significet, id est, vt fiat Sacramentum. Sed eo etiam modo ante Cœnam hoc nomine nuncupari poterat, cum ad mensam in eam spem adferretur. Præterea eis solis esset Sacramentum, qui eam fidem haberent, sicque à sumentis fide sanctificatio perficeretur, & infideles à Sacramenti manducatione excluderentur.

Fidem verbis domini adhiberi non posse nisi verba pronuncientur.

Cap.

61.

HAcc audiens Petrus animo permotus, nobis opposuit. Verbis à me nimium tribui, vs virtutem non inesse, quòd pronuncientur: sed quòd eis adhibeatur fides. Proinde fidei atque distinctioni debere sanctificationem imputari, non verbis. Sed verbis, inquam, qui fides haberi po-

ri poterit, nisi pronunciatis? Si à Domino eorum pronuntiatio iubeatur, tu quis es, qui hanc inhibes? qui obstitis omnipotentis imperio? Non video cur adeo excellat opus vestræ fidei, & distinctionis, ut pronuntiatione verborum Domini potius habeatur, quàm utrumque sit humanum opus. Non ignoro verba à pronuntiatione, suam virtute non mutuari: Neque etiam à credentis fide vis salutis egreditur, aut exprimitur, sed eius enitet potentia & virtus, cuius iussu verba repetita, & enunciata sunt, atque ex hoc, verba sanctitatem & efficaciam obtinent, quod ex ore omnipotentis, in panis sanctificatione semel emissa sint ac prolata. Eius ergo dignitatem non adiungit minister verbi, sed is vice Domini fungitur in opus sanctificationis, & Domini sui præscripto & dignitate.

Chrysostomi de consecratione sententia.

Chrysostomus de hoc ita disseruit, non enim homo est qui proposita in consecratione mensæ Domini, corpus Christi facit & sanguinem: sed ille qui crucifixus est pro nobis Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute consecrantur, & gratia: hoc est (ait) corpus meum, hoc verbo proposita consecrantur. Apostolus calicem benedictionis, quem benedicimus vocat, non alio benedictionem, quàm ad calicem referens.

De prædicatione Iude

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

Si distinctione & fide sumentis fit panis sacer, diabolicum esse oportere, quem diabolicus & hæreticus distinguit. Cap. 66.

HIs de rebus me orationem extrahentem, tuus Petrus sua iracundia interpellavit, ut sermonem conficere non potuerim. Quamobrem pero à te, ut hanc mihi tollas dubitationem. Si sola distinctione, & non verbis Domini conceptis, solennique benedictione, panis sanctificetur, quid ei fiet, qui ab hæretico distinguetur, post hæretici ministri concionem? diabolicusne dicendus erit, qui secundum diabolicam doctrinam fuerit à communi pane distinctus? Nemo

ante

August.

ante vos, quod sciam, præter Manichæum sanctifica-
 tionis preces aspernatus est: Is eo quo vos iudicio zelo-
 que Cœnam suam obibat, panemque distinguebat, uti
 potest ab August. intelligi libro 20. cap. 13. Huius ver-
 ba sunt hæc. Noster autem panis, & calix non quilibet
 quasi propter Christum in spicis & sarmentis ligatū,
 sicut illi desipiunt sed certa consecratione mysticus fit
 nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit, quam-
 uis sit panis & calix, alimentum, est refectionis, non
 Sacramentum religionis. Vides, Ecclesiæ consensu Eu-
 charistiam certa cōsecratione fieri corpus Domini, cui
 consecrationi incantationis magicæ maculam inuritis.
 Quasi Christus magicam exercuerit, aut hanc Aposto-
 los docuerit.

*Quem locum uerbum tenuit in conceptionis sacramento, hunc in
 consecratione tenere.* Cap. 67.

Virgo Maria non sola fide, sed è Spiritu Sancto
 verbis conceptis & ab Angelo pronunciatis cō-
 cepit. Neque exorcismi gratia, aut frustra ab
 Angelo emissa sunt verba: Sic nec fieri poterit edentis
 fide & distinctione, panis consecratio & Sacramentum,
 nisi verbum Domini accesserit, ab Angelo Domini
 (qui est eius sacerdos) emissum in opus sanctificatio-
 nis, ut verbum eum locum obtineat in Eucharistia, quæ
 in conceptione obtinuit, ut Sacramento Sacramento
 respondeat.

*Benedictionem qua usus est Dominus, non posse alio quàm ad Eu-
 charistiam referri.* Cap. 68.

Si sine precibus, solenni benedictione, & gratiarū
 actione debet panis accipi & manducari: cur ante
 fractionem, hunc à Domino fuisse certa gratiarū
 actione sacratum, & benedictum siletis? sed pro nihilo
 putantes benedictionem, eamque ut rem nullius usus
 respuentes

respuentes (vt tamen hominum reprehensionem fugiatis) benedictionem in gratiarum actionem conuertitis, duas res in vnam contrahitis, & confunditis, atque hac re non contenti (ne exorcismo Christus vsus fuisse videatur) gratiarum actionem alio transfertis, quàm ad panis sanctificationem.

Traditis hanc actionem quandam preparationem, & transfertum fuisse ad reputandum mysterium.

Qua in re cum Ecclesia vos discordare, & dissidere docet Chrysostomus his verbis. Dominus gratias porro egit ut nos instrueret, quomodo mysterium hoc facere debeamus. Is vult instituto Domini, ad panis & vini sanctificationem, adhiberi benedictionem, & gratiarum actionem. Tu vero, hanc sanctificationi rationem, magices tibi suspectam esse ostendis. Atque vt incautos decipias, sententiarum tuarum, versionem lectionis Euangelicæ accommodas. *Sumpto* (inquis) *Iesus pane quum benedixisset fregit*. Aliorsum indicans Iesum vsus fuisse benedictione, atque indicet Marcus Apostolus, qui dominicam benedictionem ad panem respexisse declarat his verbis: λαβὼν ὁ ἰησοῦς τὸν ἄρτον ἀλογίσας ἔκλασε: Quod ita verti potest, si vulgaris versio non recipitur. Quum accepisset Iesus panem, & benedixisset, fregit, vt fractio & benedictio ad panem spectent, vnumquodque casum regant, non vt excogitasti, viam præparent ad reputandum mysterium: Hanc enim esse linguæ Græcæ phrasim atque rationem periti huius iudicabunt: vt nisi benedictio & gratiarum actio panem respiciant, nec fractio ad eum pertineat. Hoc nobis indicat Matthæus scribens, λαβὼν ὁ ἰησοῦς τὸν ἄρτον καὶ ἀλογίσας ἔκλασε. addita copulatiua vt hanc rem testatam nobis relinqueret.

Quomodo Chrysostomus uerba consecrationis intellexerit.

Chrysostomus qui merito in tua lingua tibi nec concedere, nec inferior haberi debet, hunc Matthæi locum ita vertit: Cœnantibus autem eis accepit Iesus panem, & benedixit, atque fregit, deditque discipulis &c. Hieronymus

In harmonia Cal-
ui. i Mar-
cum.

Chryso.

22

22

Hieron.

ronymus

“ **Eusebius** ronymus Marci hunc locum ita vertit : **Acceptit Iesus**
De corpore & sanguine Domini. panem , & benedicens fregit : & Eusebius Emicenus ut
 ostendat ad creaturas benedictionem pertinere, in tra-
 ctatu de corpore & sanguine Christi : Quanta itaque ,
 & quàm celebranda vis diuinæ benedictionis operetur,
 quomodo tibi nouum & impossibile videri non debeat
 quod in Christi substantiam terrena & mortalia com-
 mutantur : te ipsum qui iam in Christo es regeneratus
 interroga. **Cyprianus :** Qui vsque hodie hoc veracissi-
 mum corpus suum creat , benedicit , & diuidit . Vide
 quid benedictioni vir hic tribuat . quam vos ut incanta-
 menta reiicitis & expellitis . Quid à te nobis proponi
 potest , cur tuo arbitrio perpetuam vsitatamque Eccle-
 siæ religionem deseramus , atq; ab ea deficiamus , tuamq; traditionem Ecclesiæ testimonio præferamus .

Consecrationis religionem à temporibus Apostolorum semper obseruatam fuisse . Cap. 69.

SI priora quæq; tempora notauerimus , eorumque omnium religionem ac instituta diligenter exploremus , nullam ætatem fuisse inueniemus , qua non sanctissime exulta fuerit sanctificationis & consecrationis religio , quam tanta odii & contumeliarum effusione , tantoque studio , & animorum contentione abegistis .

Probat ex Iustino vi verbi panem , in carnem mutari in consecratione , quemadmodum verbum caro factum est .

Apolo. 2. Iustinus Martir , vir ob eximiam doctrinam , vitæque sanctitatem , ab Ecclesia posteritati commendatus , viginti fere annis post Ioan. Euangelistam , Ecclesiæ vniuersalis causam egit apud Senatum Romanum , & Antonium pium Imperatorem . Ibiq; rationem reddidit nostræ religionis doctissima , elegantissimaque illa sua **Apologia** , arque exposuit quis esset Ecclesiæ , consecrandi ritus . Ex cuius orationem disci potest , Ecclesiā habere ab Apostolis , hanc consecrationis constitutam
 disci-

disciplinam, quæ continenti, & perpetua obseruatione, ad hanc nostram ætatem traducta est. Huius verba sunt hæc. Sub finem precum nos inter nos osculo salutamus. Deinde ei, qui præpositus est fratibus, panis offertur, & poculum aqua & vino temperatum, quæ cum accepit, laudem & gloriam omnium parenti, Filii, Spiritusque sancti nomine tribuit, gratiasque diu agit, quòd ab eo his dignus sit habitus, quibus rite perfectis, & precibus, & gratiarum actioni, populus omnis qui adest benedicit, dicens amen: Amen autem Hæbræico sermone, idem, quod fiat, significat: posteaquâ & is qui præest gratias egit, & populus omnis benedixit, ij qui apud nos Diaconi dicuntur, dant unicuique eorum qui adsunt percipiendum panem, vinumque & aquam, quæ cum gratiarum actione consecrata sunt, & ad eos qui absunt perferunt, atque cibus hic apud nos Eucharistia nominatur, qua nemini alii participare licet, nisi ei qui vera esse credit, quæ nos dicimus, & expiatus est lauacro, quod in remissionem peccatorum regenerationemque datur, & ita viuit vt Christus tradidit: Neque enim hæc, communem vsitatumque panem, vsitatumque potionem capimus: Sed quemadmodum per Dei verbum, homo factus Iesus Christus conseruator noster, & carnem, & sanguinem pro salute nostra habuit: Sic etiam cibum, qui per preces sermonis, quæ ab eo accepimus, consecratus est, & quo sanguis, carnesque nostræ, per transmutationem aluntur, Iesu Christi, eius qui homo factus est, & carnem & sanguinem esse docti sumus. Apostoli enim in commentariis suis, quæ Euangelia dicuntur, ita sibi Christum præcepisse tradiderunt, eum accepto pane, cum gratias egisset, dixisse, hic est meus sanguis, sibi que solis dedisse.

Panem benedictione consecrari ex Augustino.

Augustinus affirmat Ecclesiam, diuinæ Anaphoræ præcationes à Paulo accepisse: Multa quippe (inquit in Epist. ad Paulinum) dici possunt, quæ improbanda non sunt. Sed eligo in his verbis, hoc intelligere, quod om-

nis, vel pene omnis frequentet Ecclesia, ut precatio-
 nes accipiamus dictas, quas facimus in celebratione Sa-
 cramentorum, antequam illud, quod in Domini men-
 sa proponitur, incipiat benedici, Orationes, cum be-
 nedicitur & sanctificatur, & ad distribuendum commi-
 nuitur, quam totam petitionem fere omnis Ecclesia,
 Dominica oratione cōcludit. Paulo post: interpellatio-
 nes autem, siue ut nostri codices habent postulationes,
 sunt quum populus benedicitur. Tunc enim Antisti-
 tes, velut aduocati, suos, per manus impositionem mi-
 sericordissimæ offerunt potestati. Quibus peractis, &
 participato tanto Sacramento, gratiarum actio cuncta
 concludit, quam in his etiam verbis vltimam commen-
 dauit Apostolus. Vide creaturas insensibiles contra
 tuam doctrinam benedici, & pro populo benedictas
 offerri.

*Panem per sancti Spiritus aggressionem sanctificari ex Grego-
 rio Neocæsariensi.*

*Secunda
 synodi Ni-
 cene sessio
 ne 9.*

Gregorius Neocæsariensis, qui panis vestri figurati vo-
 bis auctor esse potuit, non respuit preces consecratio-
 nis, nec negat virtute verbi pronunciati, panem sancti-
 ficari ac mutari. Hoc enim (inquit) Dominus Chri-
 stus tractauit, ut sicuti carnem quam assumpsit, propria
 secundum naturam sanctificatione, ex sua vnitione dei-
 ficauit. Similiter etiam panem Eucharistiæ, veluti ve-
 ram imaginem naturalis carnis, per sancti Spiritus ag-
 gressionem sanctificatum, Diuinum corpus esse voluit,
 illique sic placuit. Venit autem medius sacerdos, qui ex
 communi, sanctum id facit, sacra illa anaphora. Dicit
 contra te nihil potest manifestius.

*Irenæus.
 lib. 5.*

Irenæus verbo sanctificationem, & mutationem attri-
 buit, non distinctioni vestræ. Panis (inquit) commu-
 nis, percipiens verbum Dei, iam non est communis pa-
 nis, sed fit Eucharistia sanguinis & corporis Dominis.

Consecratio ex Cypriano.

De cena.

Cyprianus: Ex quo (inquit) à Domino dictum est.
 Hoc facite in mei memoriam hæc est caro mea, hic est
 sanguis

sanguis meus : Quotiescunque his verbis , & hac fide actum est , panis iste substantialis , & calix solenni benedictione sacratus , ad totius hominis vitam , salutemque proficit . Vide solennibus conceptisque verbis agi sanctificationem , huius Sancti viri iudicio .

Immutari panem ex Chrysostomi sententia .

Chrysostomus , Non sunt (inquit) humanæ virtutis proposita opera , qui tunc ipsa fecit in illa Cœna , idem ea nunc quoque facit . Nos ministrorum tenemus locum , qui verò sanctificat ea & immutat , ipse est .

*De sumē
tibus in-
digne my-
stera. Ho-
mil. 60.*

*Eucharistiam absentibus ab Ecclesiæ exordio delatam
fuisse . Cap. 70.*

QUum panis sanctificationem abroges , vt sola distinctione & opinione fiat vobis Eucharistia .

Richerus nō sine ratione moueri mihi videtur , reliquias negligens , quæ distinctæ non fuerunt : atque absentibus , & ægra affectus valetudine Eucharistiam deferri vetans , contra inuerteratam Ecclesiæ , & continentem consuetudinem , & constitutionem . Iustinus , ut à nobis suprâ demonstratum est , hunc sua ætate Ecclesiæ morem fuisse tradidit , vt à Diaconis , ad eos qui abessent sacrificio , Eucharistia deferretur .

*In fide
Apolo. 2.*

Eusebius Cæsariensis , in sua historia , ostendit ab Aniceto ad Polycarpum Romam , ad componendas de festo paschatis discordias aduectum , Eucharistiam missam , fuisse in signum vnitatis ,

*Eusebius
lib. 4.
cap. 14.*

Præterea enarrat , Serapionis Alexandrini pœnitentis historiam , qui extremis doloribus solutus sit , post Eucharistiæ manducationem , Eius verba subiicimus , Dionysius vero hoc rescribens ad Fabianum Antiochenum Episcopum , intexuit historiam dignam memoria , dicens : Serapionem quendam fuisse apud Alexandriam vnum ex his qui lapsi sunt ; eundem sæpe depracatum , vt susciperetur ; nec tamen impetrasse . Oppressum deinde hunc ægritudine , ita vt triduo iam sine voce prorsus

*Lib. 7.
cap. 34.
Dionys.*

50 iaceret :

“ iaceret : paululum verò quarta die respirantem, vocasti
 “ ad se filiam suam, & dixisse. Quousque me detinetis,
 “ quæso vos, cito aliquis presbyterum roget, vt possim
 “ aliquando dimitti: Et quum dixisset, rursus sine voce
 “ permanfit. Abiit cursu puer ad presbyterū noctis tem-
 “ pore, infirmabatur presbyter, venire non potuit: ta-
 “ men quia praeceptum fuerat, vt lapsis in exitu nemo re-
 “ conciliationis solatia denegaret, & maxime his, quos
 “ prius id rogasse constaret, parum Eucharistiae puero,
 “ qui ad se venerat, dedit: quod infusum iussit præberi.
 “ Regrediente adhuc puero, antequam perueniret do-
 “ mum, rursus Serapion respiciens, redisti (inquit) fili,
 “ & licet presbyter venire non potuit, tu tamen imple,
 “ quod tibi præceptum est, vt possim discede de re. Cum-
 “ que impleta esset solennitas, velut ca tenis, vinculisque
 “ disruptis, lætiores iam spiritum reddidit. Ex hoc con-
 “ stat apud primitiuam Ecclesiam, morem & religionem
 “ fuisse, Eucharistiae & consecrandæ, & seruandæ, atque
 “ absentibus mittendæ.

Eucharistiam seruari ex Cipriano.

Delapsis

“ Cyprianus circa hæc tempora quandam fœminam fuisse
 “ narrat, quæ quum arcam suam, in qua sancta Eucha-
 “ ristia conclusa esset, manibus indignis tentaret aperi-
 “ re, igne inde surgente, deterritam fuisse, ne auderet
 “ attingere. Richerus his quas exposuimus, difficultati-
 “ bus permotus vt infirmitati nostræ succurreret, summa
 “ nobis fecit tux doctrinæ, in pauca uerba contractam,
 “ sed maximis inuolutam difficultatibus.

Quibus constat Eucharistiae Sacramentum Richerocaluinianis.

In summa hoc Sacramentum, sicut quoduis aliud, duabus
 speciebus constat, una visibile, altera inuisibili. ab inuicem di-
 stinctis & differentibus, quamuis efficacia uerbi, una ad alte-
 ram referatur, Species habet accidentia pro obiecto, non autem
 substantiam rei.

Specierum definitio.

Species inuisibilis, est res significata per signum, qua ideo di-
 stincta Species, quod respondeat signo. Proinde hæc Species non di-
 stinguatur

*Assignatur contra genus, sed sumitur pro re externa quæ obijci-
tur oculis.*

Definitionis declaratio.

Hæc uerba summæ suæ adiunxit, ut geminatam illam suam speciem explanaret. Verum tenebras mihi offudit potius, quàm expulerit. Non intelligo cur inuisibilem carnem Domini, quam vos pane puro & natura comuni ni figuratis, speciem vocet, propterea quòd communi substantiæ, id est, signo vestro respondeat, maxime, quum sumat inuisibilem speciem pro re externa, quæ oculis obducitur. Neque etiam assequor ingenio, quomodo corpus inuisibile Domini, pani respondeat, eius rei, cui respondeat, non habito respectu. Aut quomodo species, quæ hic accidens dici potest, sua accidentia habeat pro obiecto: ut accidens sibi sit accidens.

Quum mihi non minus esset obscurum, quomodo fieret ut carnem Christi realiter manducaretis, sed non corporaliter, is à me rogatus, ut se apertius explicarer, hoc responso nobis satisfecit.

Facile est intelligere, Christum se realiter exhibere, sed non corporaliter, quoniam omnis realitas non importat rem corporalem aut materialem, ut apparet de anima, quæ in nobis est realiter, sed non corporaliter: Sic hæc distributio substantia corporis Christi fit realiter, sed non corporaliter, quoniam non datur nobis in alimentum corporale, sed spirituale, aliter non esset sacramentum.

*Cuiusmodi speciem corpus Domini esse intelligant Richerocalat-
niani, & quid de corporum expectatione crediderint.*

Cap.

71.

Vbi cognitum mihi esset, corpus Domini, inuisibili specie ab eo definiri, & in huius rei confirmationem Christum fieri realem, & non corporalem, atque adeo distributionem corporis eius non fieri corporaliter, sic ut nec corpus ipsum distribuere-
& quum se ad reditum compararet, à me ad eum missus

est ex nostris aliquis cum mandatis, ut huic singulatim enuntiaret, quid hæc doctrina mihi visa esset impie-
tis continere, atque ut ad me referret ex scriptam Petri
(ipso dictante, & inspiciēte) eorum, quæ à me essent op-
posita, explicationem. Existimabam enim hunc per erro-
rem lapsum fuisse, quo errore cognito, is ad sanitatē ita-
tum ellet rediturus: sed in sua specierum inuentione, &
comimento perseverauit, atque declarauit. *Corpus Domini*
quo anime vestra pascuntur, eiusmodi speciem esse, uti Plato suas
Ideas predicauit. Quantum ad realitatem corporis non materia-
lem attinet, adiecit hanc à se defendi, quod caro Christi non sit
corporis alimentum sed anima, ad quam spes salutis pertineret, nō
ad corpus. Hoc responsum eo dictante, uti à me fuerat
imperatum descriptum est, & ad me relatum. Eo intelle-
cto, animo valde commotus sum, meque rædere cœpit
operæ insumptæ in doctrina vestra examinanda. Sed in
animum nunquam induxissem fore, ut hominem ad nos
mitteres, religionis instituendæ gratia, tam à Christo ab-
horrentem, & alienum. Ostendi ex tua Psychopanychia
à te Ipem carnis in vitam æternam non improbari. Sed
responsum tuli, te nondum virtutem Spiritus sancti de-
gustasse, quum eum librum edidisti, hinc nōnulli ex tuis
discipulis occasionem nacti, carnis salutem aut nega-
bant, aut minimi faciebant: tantū valuit disseminata
tuis auspiciis impietas.

Vnde Richerus Putauerit corpus Christi reale esse, & non corpo-
rale.

72.

QUum ille tuus Richerus intellectu consequi nō
valeret, qui fieri possit, ut Christus carnis suæ
substantiam, per Spiritum sanctum, canalem à
te excogitatum, in animas vestras irradiatio-
ne sua deriuaret, animo se vertit, ad eam vanitatem &
insaniam, quam suprâ exposuimus, ut oporteret diuini
corporis substantiam realiter distribui, sed non corpora-
liter. At postquam intellexi tam apertè hunc de via ve-
ritatis declinare, mirari desii, q̃ in aliis rebus insaniret.

De

De mixtura calicis, deque Chrismatis virtute in baptismo quid tradiderint Calviniani. Cap. 73.

Magna animi pertinacia in concione nobis tradidit, eos omnes fuisse hæreticos, blasphemos, sacrilegos, fallaces, & falsarios, qui vino Cœne, aquam miscuissent, aut miscendam asseruissent, quod ad puritatem Euangelii, Christi, & doctrinam, hoc suum commentum addiderint. Neque ab simili loco haberi debere, qui vñtionem olei & chrismatis, in Baptismo tuerentur. Hæc audiens, me non potui continere, quin illi denunciarem, atque edicerem, nisi ab hac petulencia, & procacitate desisteret, nullam amplius per me, sibi fore concionis facultatem. Ille verò queri cœpit, vim sibi & iniuriam fieri: se à te missum, ut quæ edoctus à te esset, quæque à te audiuisset, palam ac libere pronunciaret. Huic plura obloquenti, ostendi quæ tanta animi offensione, atque pertinacia damnabat, non hominum traditionibus in Ecclesiam introiisse, sed Apostolorum, eorumque discipulorum testimonio à Spiritu sancto suscepta & inspirata fuisse. Hanc religionem à Clemente (qui Petro successisse creditur) obseruatam & perpetua continuatione, temporisque serie, in hunc usque diem sanctissimè cultam fuisse docuimus. Huius Clementis Paulus meminit in episto. ad Philippenses: Is præcepit ut vnusquisq; baptisetur aquis perennibus, vñctus primum oleo, per orationem sanctificato.

Cap. 4.
Episto. ad
Iacobum
fratrem Do-
mini.

Probatur continens & perpetuus miscendi calicis, & vñtionis
usus in Baptismo. 74.

Anaclætus à Petro presbyter sacratus, vñtionem chrismatis approbat, his verbis. Quia omnis sanctificatio constat in Spiritu sancto, cuius virtus inuisibilis sancto chrismati est permixta. Huic succedens Euaristus, non solum Baptismi, sed etiam Sacerdotij vñtionem

Anaclætus
Episto. de
cretali.

Alexand.
Epistol. de
cretali.

tionem comprobat. Post hos Alexander Martyr, vi-
aqua misceri oportere à Patribus se affirmat accepisse,
his verbis. In Sacramentorum quoque oblationibus, quæ
inter missarum solennia Domino efferuntur: passio Do-
mini miscenda est, vt eius, cuius corpus & sanguis confi-
citur passio celebretur, ita vt repulsis opinionibus super-
stitionum, panis tantum, & vinum aqua mixtum in sacri-
ficio offeratur. Non debet enim (vt à Patribus accepimus, & ipsa ratio docet) in calice Domini, aut vinum so-
lum, aut aqua sola offerri, sed vtrumq; permixtum; quia
vtrumque à latere eius in passione sua profluxisse legi-
tur. Quauis secundum te sanguis Domini in calice figu-
retur, necessariò tamen vinum miscendum mihi videre-
tur, quod quum sanguis humanus sine aqua esse non pos-
sit, sine aqua eius figura non procedat.

Ab Alexandro aquæ miscendæ religio ab Apostolis suscepta docetur.

Id. 4. c. 4

Quum Alexander maiores memorat, non dubium est
Apostolos eum indicare, is enim 38. annis post Petrum
Episcopatum sortitus est, & Eusebio Cæsariensi teste, eo
ferè tempore Ecclesiæ Romanæ præsidebat, quo Ioan-
nes Euāgelista Ephesinæ sub Tarasiano Imperatore. Præ-
terea homo Romanus, Romæ in religione christiana
ab Apostolis institutus, potuit cum eis, & cum ipso Ioā-
ne sub Domitiano, paulò antè Traiani imperium Cœ-
nam celebrare. Hoc quit nolit admittere, inficiari non
poterit, à Clemente Alexādrum institui potuisse, quum
9. solum annis intermissis (vt scribit Euseb.) aut 17.) vt
tradit Marianus Scotus) summum sacerdotium in iuerit.
Hinc iudicandum est, hunc confirmare Ecclesiam in ca-
licis miscendi religione noluisse, si hæc à Patribus alie-
na, & diuersa fuisset. Alioquin palā facite, quid esse cau-
sæ suspicemini, cur vir pius tam imprudenti mendacio
posteritati imposuisset, vt illam, quam sanguinis effusio-
ne tuitus est, in contraria quàm ab Apostolis imbibisset
doctrina confirmaret.

Justinus Philosophus. 18. post annis, in sua Apologia
ad

a { Senatum, vini mixturam prædicat, vñtionemq; olei & chrismatis in baptismo approbat, quæstione agentibus posita 137.

Iustini temporibus vinum aqua misceri solitum.

Annis ferè duobus post Iustini Apologiam, Polycarpus vir sanctissimus à Ioanne Euangelista & Paulo Smirnenfis Ecclesiæ ordinatus Episcopus, Romam se ad Anicetum recepit, ad componendas Ecclesiæ de Paschate cōtrouersias. Hic certior fieri potuit eorum quæ à Iustino in Ecclesiæ patrocinium gesta dictaque fuerant. Si huius comperisset orationem, doctrinæ Apostolicæ repugnare, nondissimulasset, aut subticuisset. Maioris enim momenti hæc res est, quam sit 14. diei lunæ obseruatio, cuius causa tantos labores pertulerat. Ii etiam ob religionem, suam vitam Martyrio præfuderunt. A concilio Carthaginensi tertio, decem conciliorum decreto sancitum est, ritè consecrationem fieri non posse, nisi vinum misceatur.

*Eusebius
lib. 4. hist.
cap. 14.*

Ab Irenæo calicis mixturam probari.

Irenæus Lugdunensis Episcopus, Polycarpi discipulus, vir ea tempestate ab eximia sanctitate & doctrina Ecclesiæ venerandus, dicit se viua vocè ab Apostolorum discipulis didicisse, quæ de nostra religione traderet, & obseruaret. Vtrunque defendit, calicis mixturam, atque vñtionem. Floruit Commodi temporibus. Is calicis miscendi religione Ebionios oppugnat, Christi carnis diuinitatem abnuentes.

Tertulliani de vñctione sententia.

Tertullianus paulò post sub Zepherino Papa, & Antonino Caracalla Imperatore, maxima animi contentione vñtionem tuetur aduersus Marcionem lib. 1. affirmans ab Apostolis esse traditam, de quorum doctrina, nihil immutatum fuisse vsque ad suam ætatem ostendit, libro de præscriptionibus, hacque ratione oppugnat hæreticos.

Fabianus Chrismatis vñtionem ab Apostolis acceptam testificatur.

*Epist. De
cretali se
cunda.*

Fabianus Pontifex Martyr modico temporis intervallo hunc secutus, apertè proficitur Chrismatis confirmationem, & ab Apostolorum traditione ad Ecclesiā peruenisse, atque singulis annis renouari oportere verbis. Nam sicut ipsius diei solennitas, per singulos annos est celebranda, ita ipsius sancti Chrismatis cōfectio per singulos annos est agenda, & de anno in annum renouanda, & fidelibus tradenda, quia nouum sacramentum est, & per singulos annos iam dicto die innouandum, & vetus in Ecclesia cremandum. Ita à sanctis Apostolis, & eorum successoribus accepimus, vobisque tenenda mandamus. Hæc sancta Romana & Antiochena Ecclesia à tempore Apostolorum custodiuit. Hæc Ierosolymorum & Ephesianorum tenet, in quibus Apostoli prædicates hæc docuerunt. Hic vir tibi suspectus esse non poterit, si in memoriam tuam reuoces, quid de eo testetur Eusebius Cæsariensis.

Non promeriri Spiritum sanctum, qui signaculo Chrismatis consummatus non fuerit teste Cornelio.

Euse. hist.

li. 6. c. 33

Cornelius Fabiani successorem non absimili vixisse religione, testis est eius epistola ad Fabianum Episcopum Antiochenum de Nouato scripta, his verbis. Nouatus in lecto iacens, pro necessitate persusus, nec reliqua in eo, quæ baptismum subsequi solent, solenniter adimpleta sunt, nec signaculo Chrismatis consummatus est, vnde nec Spiritum Sanctum vnquam potuerit promereri.

Vnctionis vires ex Cypriano.

Cyprianus qui eo vixit tempore, se huius religionis acerrimum propugnatorem adhibuit sermone suo de vnctione Chrismatis vbi huius vires, beneficia, & dignitatem affatim enarrat, atque hanc diuinitus institutam fuisse asseuerat, ex eoque humore omnes descendere gratiarum diuisiones, quas Spiritus Sanctus prout vult singulis distribuit & largitur, atque ex huius vnctionis beneficio, sapientiam nobis & intellectum dari, consilium, fortitudinem coelitus illabi, scientiam, pietatem inspirationibus

ribus supernis infundi. De mixtura calicis eius sententia manifesta est, in epis. 3. 2. libri: In ea docet per multas Patrum veteris testamenti similitudines, & Prophetarum testimonia, hanc antè significatam fuisse, nec aquam sine vino rectè offerri, nec vinum sine aqua, iuxta Christi traditionem, consecrari posse.

Traditiones suas non scriptas Paulum observari iussisse.

Cap.

75.

HAec quæ recensuimus tempora 259. annos impleverunt, quibus sine vlla interpellatione res, quæ nobis in cōtroversiam venerunt, ab Ecclesia sanctissimè & religiosissimè observatæ sunt. Tu autem asseris, præter verbū Domini, eas in Ecclesiæ religionem à diabolo introductas, eamque ob rem à te reiectas, affirmans. *Quicquid expresse Apostolicis vel Prophetis literis non contineatur, cuique liberum esse negligere & prætermittere.*

Sed si te audiamus, tot sancti Patres, quos memoravimus, qui pro asserenda fide nostra mortem accerbissimā obierunt, inveniuntur falsi testes Apostolicæ traditionis fuisse, & cultores diabolicæ. Vellem à te scripturæ testimonio probari, hanc tuam eorum reiiciendorum libertatem, quæ scripto non contineantur. Paulus Thessalon. 2. episto. cap. 2. iubebat observare suas traditiones, nō solum epistola, sed sermone sine scriptura exceptas. Non minorem auctoritatem reliqui Apostoli à Domino nacti fuerunt, ut sermone tradere etiam pleraque potuerint, quæ scripta non fuerint. Sed excepta ab Ecclesia, posteritati commendata & tradita.

Tertulliani de non scriptis traditionibus observandis testimonium.

Cap. 76.

HAnc causam egit elegantissimè Tertullianus lib. de corona militis, & de præscriptionibus, à quo mutuabor quæ rationi nostræ conducere sum ar
E 4 54 bitratus.

bitratus. Primum interrogabo, quis huius doctrinæ (quæ
 tantis conuitiis & maledictis infectæ) fuerit auctor.
 Si ex Apostolorum semine hæc enata non sit, quis hanc
 seminavit? quomodo in tantam magnitudinem cre-
 scere potuit, ut tamen à nemine ante vos agitata sit. Ce-
 lices vos, quibus primum aperta & reuelata sit Euange-
 lij veritas. Agè nunc (ut utar verbis Tertulliani) ante vos
 omnes errauerint, antes uos sine verbo Domini sacra-
 menti abusi sint, decepti sint Patres, qui pro tuenda no-
 stra religione morte occubuerunt: nullam ante vos Ec-
 clesiam Spiritus Sanctus respexerit, ut eam in veritatem
 deduceret, quamuis à Christo promissus fuerit, & à Pa-
 tre suo postulat. ut esset, Doctor veritatis: officium
 suum Dei villicus, Christi vicarius neglexerit, sinens ali-
 ter interim Ecclesias intelligere, aliter credere quam ip-
 se per Apostolos prædicabat. Ecquid verisimile est, ut
 tot ac tanti in vnam fidem quasi facta conspiratione, er-
 rauerint? Nullus euentus inter multos vnum habet exi-
 tum, variasse debuerat error doctrinæ Ecclesiarum. Cæ-
 terum quod apud omnes vnum inuenitur, non erratum,
 sed traditum est. Audeas ergo dicere ante vos omnes er-
 rasse, qui aquam vino misceri oportere, atque baptisatos
 vngi, Eucharistiam corpus Domini non significare, sed
 esse statuerunt. Tandiu quidem regnavit error, quandiu
 hæres non fuerunt. Aliquos Calvinianos retagenda & ag-
 noscenda veritas expectabat. Interim perperam euan-
 gelizabatur, perperam credebatur, tot millia milliū per-
 peram Baptismo tincta, perperam Eucharistiam adora-
 uerunt & sumpserunt, hæc perperam in viaticum a senti-
 bus, mortique vicinis delata est, tot ministeria perperam
 sancta, tot denique Martyria perperam corona, aut si non
 perperam, nec in vanum, qui sit ut omnes ante vos in te-
 nebris versati sint? Christus & Apostoli futuras & cauē-
 das hæreses prædicarunt. Sed si hæretici simus, ante fue-
 runt hæreses quam vestra doctrina vera cognita sit, quā-
 uis in rebus omnibus imaginem antecedit veritas.

Romana Ecclesia de Eucharistia religionis authorem præter Apostolos reperiri non posse. Cap. 77.

CAcetum si veritas hæresibus successerit, & hæc Romanæ Ecclesiæ Sacramentorum religio sit hæreseos atq; blasphemix crimine referta, quis huius erroris auctor fuit? Quod quisque sacrificio adiderit, summo studio inuestigatis, & peruulgatis, ut humanana traditionem accusaretis. Sed unde oblationis religio duxerit initium, tacuistis: & quo ministro diabolus hoc errore Ecclesiam contaminauerit. E re tamen uestra erat hoc ut non prætermitteretis, aut negligeretis.

Irenæi de sacrificio missæ sententia.

Cap. 78.

Irenæus Ecclesiam ab Apostolis oblationem accepisse, & Apostolos à Christo attestatur. Huius hæc verba sunt. Sed & suis discipulis dās consiliū primitias Deo offerre, ex suis creaturis, nō quasi indigēti, sed ut ipsi nec infructuosi, nec ingrati sint, eum qui ex creatura est panis, accipit, & gratias egit, dicens. Hoc est corpus meum: & calicem similiter, qui est ex ea creatura, quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & noui testamenti nouam docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens in vniuerso mundo offert Deo. De quo in duodecim Prophetis Malachias sic præsignificauit. Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus omnipotens, & sacrificium non accipiam de manibus vestris, quoniam ab ortu solis, vsque ad occasum, nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificium purum.

Lib. 4.
cap. 38.

22
22
22
22
22
22
22
22
22
22
22
22
22
22
22
22
22
22
22

Iustini de sacrificio missæ sententia.

Ante Irenæum, Iustinus hunc Malachiæ locum non est aliter interpretatus aduersus Iudæos quam Irenæus. De Hostijs, inquit, quæ à nobis gentibus vbique offeruntur,

22
22

*Aduersus
Triphonē*

“runtur, de pane Eucharistiæ, & poculo similiter Eucha-
 “ristiæ, tum prædicit, quum ait nomen suum gloria affi-
 ci, à vobis autem polui. Item alio loco, itaque omnia
 sacrificia, quæ suo nomine facienda Iesus Christus tra-
 didit, in Eucharistia panis & poculi, quæ in omni loco
 à Christianis fiunt, præoccupatione vltus Deus sibi gra-
 ta esse testatur, quæ autem à vobis vestrisque sacerdoti-
 bus fiunt, improbat, his verbis. Sacrificia è manibus
 vestris non accipiam, quòd ab oriente sole ad occiden-
 tem, nomen meum gloria affectum est in gentibus.

Alexandri Martyris de Sacrificio missæ sententia.

*Epist. de
cretali.*

*Lib. de
prescrip.*

*1. Corin.
10.*

Alexander Martyr ante hos, hunc sacrificandi ritum
 ab Apostolis se accepisse confirmat. Hunc si mendacii
 arguas, Euaristum eodem crimine à te etiam alligari,
 & infamari oportebit, atque Ioannem Apostolum, quo
 cum Romæ fuit sub Domitiano (vt scribit Tertullia-
 nus) nomine negligentia tibi suspectum esse, aut sce-
 leris participem plane significabis. Paulus nos docet sa-
 crificii corporis in Cœna fieri participes. Hoc tamen
 euenire non posse, nisi corporis facta esset oblatio &
 manducatio, certum est, vt intelligetur ex Chrysosto-
 mo in epist. ad Corinth.

Tertulliani de sacrificio testimonium.

*De ora-
tione.*

Tertullianus quoque nos, cum Eucharistiam sumi-
 mus, sacrificii participes asserit fieri, qui sacrificium
 corporis unà comedimus. Alio loco Christum in ara ab
 Ecclesia sacrificari docet. Vides sacrificandi religionem
 à Christo & Apostolis cœpisse, quod etiam 9. canonum
 Apostolorum capite apertissime probatur, Hæc tibi
 neganti incumbit mendacii refellendi munus, atque
 monstrandi, quando hæc corruptio in Ecclesiam irre-
 pserit, quaque auctoritate tam alte radices egerit, vt nul-
 lis tempestatibus huc vique reuelli potuerit, sed vno
 omnium consensu sanctissime & religiosissime exculta
 sit. Hoc si à te perfici non potest, desine esse tam iniu-
 rius, vt Ecclesiam de sua possessione delicere, atque
 ordinem naturæ subvertere contendas, vt hæreses veri-
 tati,

tati, id est, doctrinam Ecclesiæ, tuæ traditioni antever-
tisse, infirmorum animis inculces.

*Constat in ad verbum domini addidisse, non Ecclesia Episco-
pos.* Cap. 79.

Opponis nullam ab Apostolis factam oblationis
mentionem, non addendum esse ad verba Do-
mini. Idcirco huius traditionis contemptum
tibi liberum esse. Irenæus Apocalypsis interpres, non
ignoravit, ei plagas additum iri, qui ad verbum Domi-
ni quippiam addiderit. Hic autem hanc oblationis re-
ligionem studioissime tuetur. Cyprianus ostendens sa-
crificium Cœnæ perfici non posse, quin aqua vino mi-
sceatur, citat hunc Pauli locum, si Angelus de cælo
prædicaverit vobis aliud Evangelium, præter id quod
dixi vobis, anathema sit.

*Cypria-
nus.
Epist. 3.
Lib. 2.*

Hæc res argumento est, eos noluisse præter verbum
Domini traditionum humanarum religione se obstrin-
gere. Sed tu qui fidem Ecclesiæ derogas, audes contra
verbum Domini metonymiam in commenti tui confir-
mationem aspicere, cuius ante tenemo omnium me-
minit. Audes mandatum Domini de manducanda car-
ne sua evertere, atque manducationem interpretari
imaginariam esse nescio quam carnis divinæ in vestras
animas irradiatione Spiritus derivationem. Audes præ-
ceptum Apostolis datum de carne manducanda, ut pro-
positum assequaris, transferre ad eorum animas, cor-
pore, bono manducationis, priuato, & expulso. Au-
des corporibus, salutem carnis denegare. Sed ne id sen-
tiatur, corpora ad panis puri manducationem, ut salu-
tem consequantur, rescribere, esu divinæ carnis (in qua
solum spes vitæ posita est) eis vetito & interdicto, hoc
animabus, (quibus resurrectio nullius est usus) attribu-
to, & nihilominus tibi vis fidem adhiberi, irridenti
& condemnanti, omnium anteaكتورum temporum per-
petuam, & inuiolatam religionem, quod circa verbum

*In Catalo-
gismo.*

Domini, id est, contra atque tibi persuaseris, in usum venerit hæc religio, atque ab humana traditione profecta sit.

Partes ecclesie suam sententiam diuinam non prætulisse.
 Cap. 80.

TAm obtusi ergo ingenii, nulliusque iudicii fuerunt Patres, ut ab humana traditione, Apostolicam discernere non potuerint, aut sui tam oblit, ut suam sententiam diuinæ prætulerint. Mihi mirum est, quum nulla extiterit Ecclesia, quæ doctrinam à te æditam & euulgatam redoleuerit, sed omnes institutæ fuerint hæserintque in ea quæ à te sacrilegii, & idololatriæ notarur. quibus notis sanctam & Apostolicam Ecclesiam agnosceremus? Si hæc, quam disseminas Ecclesiæ disciplinæ abrogatio, uera sit Christianæ religionis institutio, ac forma, mirum est, non posse vllum eius vestigium ostendi, aut vlllo tempore Ecclesiam vllam extitisse, è qua formam à te traditam susceperis. Perditam & corruptam Cœnæ institutionem à te restitui persuades. Sed quomodo propositum obtinebis, nisi & corruptionis fidem feceris, & formæ à te propositæ prototypum à quadam Ecclesia non corrupta, susceptione demonstraueris? Cœnam Iesu Christi, & Apostolorum fractionem panis obtrudis. At omnes quæ sequutæ sunt Ecclesiæ, ab ea forma se non deflexisse testificantur, sed se facere, quod fecit, & tradidit Christus. Hoc negas & qui tibi fidem non tribuit, vociferaris, in eum inclamas, hunc omnibus contumeliis & conuiciis laceffis, irrides atque damnas. Non tamen animaduertis, hoc à te peccatum admitti, quod nullam post Christum Ecclesiam extitisse memorare possis, è qua hanc tuam doctrinam depromserit.

Ecclesiam inuisibilem uisibilibus sacramentis usam non fuisse.
Cap. 81.

HAec audiens Richerus, æstuas pudore respon-
 dit: In verbo Domini Ecclesiam esse constitutam, & in
 Christo intuendam esse, hominum religionem nihil se
 morari, & cum Christi facies non sit semper conspicua, hinc po-
 test colligi, non semper conspicuam esse Ecclesiam, atque homi-
 num oculis subiectam: Et ut Helia tempore sic praualebat im-
 piorum multitudo, ut oppressa esset Ecclesia: sic etiam Christi tem-
 pore uidemus absconditum fuisse exiguum Dei gregem, quum
 interim impij Ecclesie nomen usurpent. At si absconditus
 fuerit grex Domini, ut agnosci non potuerit, miror cur
 imperauerit Dominus, quum frater in fratrem peccaue-
 rit, Ecclesia ut adeatur, atque fratris crimen deferatur.
 Quod si peccator Ecclesiam non audierit, sit tanquam
 ethnicus, & Publicanus. Adiri non potest Ecclesia, quæ
 oculos hominum lateat: audiri nec etiam potest. De-
 nique si nullo certo loco manserit Ecclesia, si oculis ho-
 minum subiecta non fuerit: nusquam administrata fue-
 re Sacramenta secundum verbum Domini. At è simili-
 tudine Helix, & oppressionis veteris Ecclesie, qua de-
 fectionem uestram confirmatis, compertum habeo, nul-
 la vnquam tempestate tam corruptam, atque oppressam
 fuisse Ecclesiam, quin reliqui fuerint plerique, penes
 quos resideret rectæ religionis cultus, ceu seminarium,
 unde uerbum posteritati propagaretur. Sic ergo Chri-
 sti tempore, non affligi potuit Ecclesie grex, ut penitus
 supprimeretur, & obrueretur verus cultus Christianæ
 traditionis.

*Sine semine aut traduce non potuisset Calvinianam doctrinam, si
 vera sit ad hæc tempora propagari.* *Cap. 82.*

SI hic noster quem respicis, est ab eo alienus, osten-
 de è quo semine enatus sit nobis, & uade semē tuæ
 Eræ religionis exceperis, aut quo traduce ad te hæc
 bella

Caluin.
 Antido.
 Triden.
 Concil.

Matth.
 1.

bella tua religio peruenerit. Huic rei si non satisfeceris, vide ne ex animis hominum eam euellas opinionē, quam de tua sapientia imbibebunt: & pro ea, quandam stultitiæ & arrogantiae suspicionem excites, & iniicias, dum credi cupis, uerbum Domini ab Apostolorum temporibus, tenebris obrutum, & immersum nunc primū mundo erutum à te, & ostensum esse. Hac enim ratione naturæ ordinem peruertis, tenebris lucem successisse significans: atque ostentans inesse tibi plus intellectus, & sapientiæ, quàm cæteris omnibus qui ante te vixerint. Vir modestus non debet in tantam sui opinionem efferri, ut aliis bonam mentem neget. Non enim ea lege cuiquam datur Spiritus, ut alii nemini se hic communicet, qui supra modum inflatur fere sit, ut dehiscat, atque hac & illac perfluat.

Error caluinianorum, corporis Christi adorationem negantium.

Cap.

83.

HIs rebus expeditis transibo ad reliquum tui discipuli traditionem. Ut à Trinitate exordiamur, effecit ut suam fidem valde suspectam haberemus. Assensit quidem per Christum ad Deum Patrem nobis aditum paterē: sed negauit personæ Christi supplicandum esse, ne humanitatem eius, honore diuino afficeremus. Quamobrem preces Ecclesiæ ad Christum institutas abrogauit. Pro quibus preces à te præscriptas & æditas, statis diebus nobis indixit: obnixè nos obtestatus, ut quum precibus publice aut priuatim operam daremus, summa diligentia caueremus, ne alio, quàm ad Deum Patrem animum intenderemus. Vnum à tuis precibus immutandum esse tibi putauit. Tu ad Deum per filium eius accedis, hic per infantem Dei Christum accedebat: Hoc quum plures menses obseruassē, admiratus, quod ab hac precandi forma non decederet Gulielmum Autracum, quo familiarissime utebatur, ad me venire iussi, si possem intelligere, quid esset cau-
sæ cur

ſæ cur Richerus filium Dei cœternum, infantem appelleret: An cum illis consentiret, qui credidiffent eum elle cœpiſſe, cum ex Spiritu Sancto conceptus eſſet de Maria virgine? Quum hac de re poſſem nihil exprimere, queri coepi me in eum hominem incidiffe (quum nationem infidelem Chriſtiana religione initiare & imbuerẽ ſtuderem) qui tam eſſet alienus ab Eccleſia, quæ Chriſtum Deum quotidie adorari, gloria & æternitate affici præciperet, atque in hanc rem poſt psalmorum recitationem addendum cauſſet, Gloria Patri, & Filio & Spiritui ſancto. Sicut erat in principio, & nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, vt expreſſius celebretur eius deitas æterna, atque religioſius & maiori animorum deuotione, & fiducia peteremus, vt noſtri miſereretur, quem cultum à vobis eſſe reiectum dolebam. Addidi me quidem non improbare, quod precibus adeatur Pater per Filium, ſecundum Eccleſiæ diſciplinam, quæ omnes orationes claudit hac Filii mediatione per Chriſtum Dominum noſtrum: ſed adiungit qui tecũ viuut & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia ſecula ſeculorum. Quam rem de veſtra admiſiſtis mediatione. Arrum meditationem Filii non abiectiſſe, ſed Patri in Filio gloriam dediſſe, atque cū Eccleſia ceciniſſe gloriam Patri in filio. In eo tamen Eccleſiam non acquieuiſſe, ſed exegiſſe, vt gloriam Patri, & Filio, non in Filio exprimeret, & pronuntiaret: vt Filium æqualem Patri conſiteretur. His de rebus Petrum meo nomine moneret: vt aut rationem redderet, cur ſe ab Eccleſia diuelleret, aut eius ſe religioni, & cōſtitutionibus accommodaret. Præterea vt omni ſe hæreſeos ſuſpicionẽ liberaret, atque vt ſe purgaret, diebus dominicis ſymbolum Niceni concilii recitaret,

si Christus adoretur caluiniani diuinitatem ab humanitate distinguere oportere docuerunt.

Cap. 84.

A Vtracque mandata conficit, additque de suo quæ ad rem facere sibi visa sunt. His expositis, ita Richerus incenditur, scilicet quæ ad Pontanum propriis, queruntur inter se æquum non esse me, qui eos in sua religione interpellem. Venisse ut nos instituerent & intruerent, Me contra quid colant & credant, ipsis præscribere. Non ignorare se, quis cultus Deum deceat, vnum esse Deum non tres, honor quum Christo exhibetur, oportere diuinitatis ab humanitate fieri distinctionem, ne creata caro pro Deo adoretur, Christum uerbum in trinitatis unitate contineri, hunc adorari in Patre, cum Deus Pater adoratur. Postridie Richerus in concione, hoc ipsum sui purgandi causa repetiuit, de cæteris rebus siluit. Eram eis pollicitus, me eos in sua religione non impediturum, tantisper dum naues nostræ redeunt, quibus à te responsum de rebus omnibus expectabant. Quamobrem aliud agendum mihi non proposui, quàm ut me, meosque à Richeri concionibus auerterem, & continerem. Sed paulo post noualis oborta est.

Christum mundum non iudicaturum, sed Patrem in Filij persona affirmant Caluiniani.

Cap. 85.

C Vm Richerus in iudicij mentionem incidisset, negauit Iesum Christum, mortuos iudicaturum, sed Patrem in eius persona, neque Filium fore, qui apparebit in iudicio, sed Patrem. Hoc à fide nostra prorsus alienum esse ex scripturis iudicauimus. Nam scriptum est, Sicut Pater suscitatur mortuos & uiuificat, sic Filius quos uult uiuificat. Hic Pater non uiuificat in Filij persona, alioquin nulla fuisset Patris ad Filium comparatio. Item neque Pater iudicat quemquam sed omne iudicium

Joan. 5.

“

cium dedit Filio, ut omnes Filium honore afficiant, sicut honorificant Patrem. Qui Filium honore non afficit, non honorificat Patrem. Si Pater in Filij persona appareat, non scriptum esse debuit, ut honor Filio exhiberetur, tunc Patri exhibetur. Nam persona quæ apparebit non esset Filii, sed Patris. Præterea si Pater in Filii persona appareat, nulla erit imago Patris, Filius non est qui sedet ad dexteram Patris, sed Pater ipse sibi ad dexteram suam assidet in Filii persona. Nec Filius dicturus est. Venite benedicti Patris mei in regnum quod vobis est paratum. Scriptum esse non debuit. Sicut audio, iudico, & iudicium meum verum est, quia non quero voluntatem meam, sed eius qui misit me. Nō enim Filius missus esset: sed Pater in Filii persona.

Richerus his rebus ad se delatis, magna ira excanduit, Respondit, in quaque eius propositiuncula me offendere. Queritur me esse in reprehensionem procliviorē, neque admodum considerare, quem spectet hæc mea reprehensio, quove pertineat. Te citat hominem huius ætatis omnium in scripturis Sanctis longe doctissimum, ædit precum tuarum formulam, quibus Ecclesiæ tuæ nomine Deo supplicas, his verbis. *Donec appareas in iudicio in persona Filij tui.*

Deum in Filio redemptionem fecisse, atque propterea mundum indicaturum tradiderunt Calviniani. Cap. 86.

HIs dictis confirmatus. Apparebit (inquit) Deus in Filij persona, hoc sancto viro teste omnium post Apostolorum memoriam in scripturis exercitatissimo. Postridie in concionem prodit hoc scuto rectus, eamque disceptationem aggreditur, & tractat pluribus verbis. Non dubitate (inquit) Patrem in persona Filij indicaturum, sicut enim in Filio fecit omnia, iudicium quoque facturus est. Is in Filio redemit mundum nam teste Paulo, Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Quis ergo redimit, indicabit. Vide-te quo pertineat hoc Ioannis dictum. *Pater in me & ego in Pa-*

tre, Philippo qui me uidet, uidet, & Patrem meum. His multis locis usus est, quibus putauit sententiam uestram posse confirmari.

Ex Tertulliano aduersus Praxeam locorum aliquot expositiones.

Post concionem, qui hæc audiuerant, ad me detulerunt. Dolui hanc mihi offerri molestiam, arque contradicendi occasionem, ne viderer studio quodam potius, quam ratione venire ad reprehensionem. Sed perspicuius in quibus periculis nostri versarentur, dissimulare non potui, respondi me inire in maximam admirationem, quod hanc insaniam tanto temporis interuallo sepultam, è tenebris viderem erui, & exuscitari. Produxi Tertulliani disputationem aduersus Praxeam, eosque locos, quos Richerus in suum delirium intorserat, religiosissime explicatos. Primum (inquit) ego & pater vnum sumus. Hic ergo iam gradum volunt figere stulti, imò cæci, qui non videant, ego & pater duorum esse significationem: Dehinc in nouissimo sumus, non in vnus: Si enim dixisset vnus sum, potuisset adiuuare sententiam illorum: vnus enim singularis numeri significatio videtur. Vnum dixit plurali verbo, quod non pertinet ad singularitatem, sed vnitatem ad similitudinem, re coniunctionem, ad dilectionem Patris, qui Filium diligit, & ad obsequium Filii, qui voluntati Patris obsequitur: Vnum sumus duos ostendit, quos æquat & iungit. Deinceps si non facio opera Patris mei, nolite credere: si uero facio, & mihi credere non vultis, vel propter opera credite. Scitote quod ergo in Patre sum, & Pater in me. Per opera ergo erit Pater in filio, & filius in Patre. Et ita per opera intelligemus esse vnum Patrem & filium: adeo totum perseuerabat inducere, vt duo tamen crederentur in vna vnitatem. Paulo post. Cæterum scimus Deum etiam intra abyssos esse, & ubique consistere, sed vi & potestate, filium quoque vt indiuiduum cum ipso vbique. Tamen in ipsa œconomia Pater voluit filium in terris haberi, se verò in cælis. Pau-

Io post : & peruenimus iam ad Philippum , qui spe exci-
tatus videndi Patris , nec intelligens quomodo visum
patrem audisset . Ostende nobis (inquit) Patrem , &
sufficit nobis : & Dominus , Philippe , tanto tempore
vobiscum sum , & non cognouistis me ? Paulo post : &
apparere iam potest , quomodo dictum sit , qui me vi-
det , videt & patrem , scilicet quo & supra . Ego & Pa-
ter vnum sumus , quia ego ex Deo exiui , & veni : &
ego sum vna cum eo . Nemo ad Patrem venit , nisi per
me , & nemo venit ad me , nisi Pater eum adduxerit , &
omnia mihi pater tradidit , & sicut pater viuificat , ita
& filius , & si me cognouistis & patrem cognouistis . Se-
cundum enim hæc vicarium se patris ostenderat , per
quem & Pater videretur in factis , & agnosceretur in
filio .

*Deum in persona filij in iudicium non appariturum ex Augustini
auctoritate .* Cap. 87.

Eodem quo exposuit Tertullianus modo , Deus
erat in filio , mundum reconcilians sibi : non in
eius persona : est enim alia persona Patris , alia
filii . Nam si in eius persona fuisset , sic vt vna esset tan-
tum persona , & non duæ distinctæ , filius non dixisset .
Pater in manus tuas commendo Spiritum meum . Deus
meus quare dereliquisti me : Pater ignosce illis . Quan-
tum ad iudicium attinet , proposui ea de re Augustini
sententiam . Ioan. cap. 5. Forma igitur serui videbitur
in iudicio , occulta erit forma Dei . Si occulta sit non
apparebit . Occultus erit in seruo filius Dei , appare-
bit filius hominis , qui potestatem dedit ei iudicium fa-
cere , & quia ipse solus apparebit in forma serui . Ideo
superius dixit . Pater non iudicat quenquam : sed omne
iudicium dedit filio , quia per eius formam iudicium fu-
turum est , quam non habet Pater . Augustinus supe-
rius dixerat : resurgunt nunc in mente , per verbum
filium Dei , resurgent tunc in carne , per verbum

Dei carnem factum, filium hominis. Neque enim adiudicium viuorum & mortuorum Pater ipse venturus est. Nec tamen recedit à filio Pater. Quomodo ergo non ipse venturus est? quia non uidebitur in iudicio, videbunt in quem pupugerunt. Ex his manifestum est, non appariturum Patrem in persona filii in iudicio, vti vos precibus vestris exposcitis. Nonnulli ex tuis discipulis Augustini auctoritate adducti, è suis precibus hunc locum deleuerunt, atque pro eo dicendum esse sibi putauerunt, donec filius tuus appareat in iudicio.

Cur Patris non filij futurum esse iudicium Calviniani putauerint.

Hoc intelligens Richerus, post duos circiter menses apparitionem hac interpretatione temperauit. Non apparerebit (inquit) in essentia, sed in potestate. Quamobrem Patris iudicium dicendum est, non filij: ut si quis Regio nomine ius dicat, huic non est attribuenda iurisdictio, sed ei cuius in ministro potestas reluxerit. Quasi vero inter essentiam & virtutem Dei sit differentia, & altera alteri accedat. Suam opinionem confirmabat hoc Actorum loco à te in vulgarem nostram linguam verso. Statuit diem in quo iudicaturus est orbem in æquitate, per vnum hominem, quem à mortuis suscitauit. Si pater (inquit) per hominem iudicat, nonne qui per alium facit, per se ipsum facere videtur? Multis aliis verbis nobis insultabat, quasi stupidie, & iudicio captis. Sed vereor ne dum Monarchianorum hæresim effugit, præceps in eorum insaniam feratur, qui filium Patri fecerunt inæqualem. Hic enim non solum minorem Patre filium ostendit, sed ea proportionem, quæ est ministri ad Regem.

Reprehenditur Calviniana versio cap. 17. Actorum in iudicii mentione. Cap. 88.

Vt eam opinionem refellerem, adhibui codicem Græcum, per quæ errorem tuum deteximus. Lucas scribit in viro futurum esse iudicium, quem Dominus exsuscitauit à mortuis, non per vnum hominem (vti

(vti vertisti, & docuisti) qui error non parul momenti
esse mihi videtur. Non inficior ab eo viro, quem Domi-
nus Deus excitauit à mortuis futurum esse iudiciũ, sed
eo modo quo suprà demonstrauius ex Tertulliani &
Augustini sententia: non enim potest filii diuinitas à
Patre separari, aut Patris à filio. Sed confusionem perso-
narum nego, vicariam potestatem quam filio exemplo
Regii ministri tribuitis. Nec me mouet quod filio Patrẽ
de disse iudicium opponitis. Non enim hanc iudicii po-
testatem factam esse filio, humano more existimo, quod
post natiuitatem hanc adeptus sit, sed intelligo hanc ob-
tinuisse, vti de eius vira scriptum est. Sicut Pater habet
vitam in semetipso, sic dedit filio habere vitam in semet
ipso. Non quod filius genitus sit sine vita, atque ei po-
stea vitæ facta sit accessio, sed esse genitum, vitamque da-
tam vnã atque eandem rem fuisse: Sic datam ei vitam
potestatem, & generationem vnã & eandem rem. Qua
ex re tua versio multò mihi visa est à religione nostra
remotior. Dum enim ostendis Deum per vnũ homi-
nem iudicaturum. Vis huius propositionis (per) videtur
ei iurisdictionem tribuere, qui naturaliter eam non ha-
beat, quam dubitationem sustulisses, si Lucæ lectionem
non inuertisses. Quum in Christo iudicat Deus (vt affir-
mat Lucas) iudicem Deo æqualem esse probat, vnũq;
illi, & proprium esse iudicij ius, & potestatem cum Pa-
tre. Auges tamen eam quam adnotauimus absurditatẽ,
per vnũ hominum iudicium futurum esse dicens. Quũ
Lucas virum exprimit, non addita vnitatis nota, non ex-
cludit ab humanitate diuinitatem. Qui enim affirmat
Christum hominem esse, non errat, est enim simul Deus
& homo. Sed qui vnitate eum defuit, ab eo videtur diui-
nitatem detrahẽ, & asserere, eum nihil esse aliud, quã
hominem: atque sanctitatem illi eo modo obtigisse, quo
Enoch, Mosi, Eliz, Ioanni, & plerisque alijs, aut eis ali-
quanto excelluisse. Huc illatum & additum vestrum pa-
nis puri signum, hanc auget coniecturam. Nam si in hac
estis sententia, vt purus homo sit Christus, elegantissi-

mè & aptiffimè huius substantiam pane puro significare videmini: Quum vtraque substantia foret diuinitate vacua.

In Ecclesia neminem auctoritate excellere contendunt Calviniani.
Cap. 89.

NON defuit nobis in rebus plurimis discordiæ occasio, quum funditus Ecclesiasticam disciplinam si tui Ministri euertere, abolereque contenderet, atque nos ad nouam quandam regulam adigerent. In eadem sede, contra omne vetustatis exemplum, alternatim duo pari prærogatiua sacerdotio fungebantur. Vbi vnus hebdomadæ spatio ministerio functus esset, cedebat alteri, vt hebdomadatim essent Sacerdotes & Diaconi. Damnant manuum impositionem. Tradunt in Ecclesia neminem auctoritate reliquis excellere, quòd omnes Christiani, regale sint sacerdotium. Sibi omnes persuadent, se esse religionis scientia præditos, antequam literas didicerint, quòd eam Dominus paruulis reuelauerit, non sapientibus. Suntque omnes perfecti Theologi, sine literis & doctrina. Quæ res, memoriam mihi refricauit eorum, quæ à Tertulliano scripta sunt aduersus hæreticos. Aliud in eorum disciplina obseruatione non indignum adnotaui. Si se ad eos conferat aliquis, qui bene in Ecclesiam Romanam debacchetur, atque in Ministros eius exquisitis & affectatis conuiciis insultet, missam excreetur, Eucharistiam idoli nuncupatione insigniat, ad latrinas proficiscens ad missam ire proclamet, sordes tersurus corporale pollulet, Papam Antichristum nominet, Principes qui chrismate inficiuntur, signum à bestia accepisse, atque de execrationis poculo ebibisse dixerit. Dies festos, quadragesimam, cæteramque Ecclesiæ disciplinam ludibrio habuerit, hic fidelis loco habetur, & summis laudibus effereatur, vitæ eius nulla ducta ratione. Vbi enim eorum quispiam crimen perpetrasset infirmitatis humanæ habendam esse rationem ostendebant,

bant, atque gratiarum esse diuisiones. Sic mortem euasit, qui nepoti proprio stuprum intulisse Richero tuo, & Pontano delatus & conuictus est. Sic excusatus Touretus vester, qui literas nostras corruptit, qui contempta sacramenti religione stationem deseruit, atque ad religionis apostatas transfugit: excusati qui cum infidelibus fornicati sunt: vt eorum in mentem mihi venerit, quæ à Tertull. hæreticis obiciebantur, eis negocium esse, non erudiendi aut instruendi, sed Ecclesiam euertendi. Ad hoc enim opus se humiles solum & blandos præbuerunt.

Plures sacramentariorum sectæ inter Calvinianos.
Cap. 90.

INsuper de religione parum illis constabat. Vix duo reperti sunt, quibus una esset sententia. Ex iis quos Pontanus aduexit nouem Sacramentariorum sectæ emerferunt. Fuerunt qui modis omnibus tecum contenderent, atque affirmarent, quanuis Eucharistia non immutetur, nec transeat in carnem & sanguinem, sed puræ panis & uini remaneat substantia, animam tamen uerè pasci corporis, & sanguinis substantia, ui promissionum Spiritus Sancti opera, & infusione communionis diuinæ carnis.

Alii Richerum sequuti negant materialis carnis communionem in animas Spiritus irradiatione transmitti posse, tuamque solis similitudinem irrident. Affirmant tamen realem & non corporalem Christi substantiam in animas permeare, vi diuini Spiritus, eamque substantiam inuisibilem esse speciem, instar Platoniarum Idearû, vt qui manducare se credat, & cogitet, mâducet. Alii transsubstantiationem admittunt, sed hac lege, vt ad integram panis substantiam, addatur Christi corporis substantia. In quam significationem (trans) interpretentur præter significare: quasi transsubstantiari denotet præter panis substantiam, diuinæ carnis adiacere substantiam, quasi que substantia carnis signo ac figuræ sit acci-

dens: sicut Eucharistia constet tribus rebus, propria panis substantia, & corpore Christi constante duabus rebus, terrena & cœlesti. Interim non cogitant se non manducare corpus Domini passum pro nobis: aut si id credant in hanc insaniam se incidere, vt ostendant se credere Christi corpus affixum cruci, non fuisse carnē, sed pane triticeo constituisse.

Alii negant vilo modo edi substantiam corporis & sanguinis, asserentes hæc verba, hoc est corpus meum, panem non spectasse, sed corpus: vt quum dixit destruite templum hoc.

Alii concedunt corpus, & animū nutriri corpore Domini, non quod verè manducetur, sed hoc fieri imputatione per fidem: atq; eo modo Cœnam nihil esse aliud, quàm memoriale & testimonium.

Alii manducationem non esse necessariam, sed fidem: quòd manducare nihil aliud sit quàm credere.

Alii si corpus Domini ad Cœnam afferatur, capi & manducari: aliter accipi nihil posse. Alii transsubstantiationem negant, admittentes transconditionem.

Alii cum Spiritu nos vique carnis, non cum ipsa carne participare.

Nemo est eorum omnium, qui non ita sit in sua sententia pertinax & obfirmatus, vt pro ea tuenda mortem oppetere non sit paratus.

Nonnulli ex caluinianis preces publicas respuunt.

Cap.

91.

E fluxit aliud commentum non minus perniciosum inuenti sunt, qui respuant preces publicas, huc præceptum Domini detorquentes, vt secedendum eis sit in conclaue, qui ad orationem se accingunt, atque occluso hostio orandum. Omnes vno dempto Christum adorari debere negant: Sed per hunc Deum Patrem ad eundem prædicantes.

Reliquis ferè in rebus tecum conuenire, missam odio maximo

maximo prosequuntur, & condemnant: Dies festos præter Pascha, Pentecostem, & Natalem Domini abrogantes.

De divitiis, non absimilem habent opinionem, affirmant viua relicta, alteram ducti licere. Huius odor doctrinæ nonnullos iam ad nos ex Francia pellexerat, in spem noui matrimonii, qui mea cognita sententia, pedem retulerunt.

Inuenti sunt, quibus non placeat tua prædestinationis doctrina, quòd visa sit è Manichæorum, atque Turcarum schola profluxisse.

Longum esset singula quæque prosequi, quæ mihi ab Ecclesia cognita sunt esse aliena: Quare in aliam occasionem hoc reiiciam.

Primi Libri Finis.

dens: sicut Eucharistia constet tribus rebus, propria panis substantia, & corpore Christi constante duabus rebus, terrena & cœlesti. Interim non cogitant se non manducare corpus Domini passum pro nobis: aut si id credant in hanc insaniam se incidere, vt ostendant se credere Christi corpus affixum cruci, non fuisse carnē, sed pane triticeo constitisse.

Alii negant vilo modo edi substantiam corporis & sanguinis, asserentes hæc verba, hoc est corpus meum, panem non spectasse, sed corpus: vt quum dixit destruere templum hoc.

Alii concedunt corpus, & animū nutriri corpore Domini, non quod verè manducetur, sed hoc fieri imputatione per fidem: atq; eo modo Cœnam nihil esse aliud, quàm memoriale & testimonium.

Alii manducationem non esse necessariam, sed fidem: quòd manducare nihil aliud sit quàm credere.

Alii si corpus Domini ad Cœnam afferatur, capi & manducari: aliter accipi nihil posse. Alii transubstanciationem negant, admittentes transconditionationem.

Alii cum Spiritu nos vique carnis, non cum ipsa carne participare.

Nemo est eorum omnium, qui non ita sit in sua sententia pertinax & obfirmatus, vt pro ea tuenda mortem oppetere non sit paratus.

Nonnulli ex caluinianis preces publicas respuunt.

Cap.

91.

E fluxit aliud commentum non minus perniciosum inuenti sunt, qui respuant preces publicas, huc præceptum Domini detorquentes, vt secedendum eis sit in conclaue, qui ad orationem se accingunt, atque occluso hostio quardum. Omnes vno dempto Christum adorari debere negant: Sed per hunc Deum Patrem ad eundem prædicantes.

Reliquis ferè in rebus tecum conuenere, missam odio maximo

maximo prosequuntur, & condemnant: Dies festos præter Pascha, Pentecostem, & Natalem Domini abrogantes.

De divortio, non absimilem habent opinionem, affirmant viua relicta, alteram duci licere. Huius odor doctrinæ nonnullos iam ad nos ex Francia pellexerat, in spem noui matrimonii, qui mea cognita sententia, pedem rerulerunt.

Inuenti sunt, quibus non placeat tua prædestinationis doctrina, quòd visa sit è Manichæorum, atque Turcarum schola profluxisse.

Longum esset singula quæque prosequi, quæ mihi ab Ecclesia cognita sunt esse aliena: Quare in aliam occasionem hoc reiiciam.

Primi Libri Finis.

N. VILLAGAGNONIS

ADVERSUS CALVINI

De Sacramento Eucharistiæ traditionem.

LIBER SECVNDVS.

Ioanni caluino Nicolaus Villagagno. S. ET P.

Cum tuis discipulis nonnulli ad nos adue-
 ti sunt, qui à tua doctrina in Lutherana
 animum deflexerant : qua è re effectum
 est, vt sepe inter eos quæstiones inciderint,
 dum alter alteri prestare & præferri stu-
 det. Hoc non incommode mihi visum est
 accidisse : spem iniecit fore, vt disceptan-
 do utraque doctrina fieret illustrior, qua
 nobrem per me factum est, ut non minori licentia quæstiones suas
 agerent atque disputarent, quàm si ad Genèuam mansissent. Ei
 rei quum decem mensium spatium operam impenderint, tuam do-
 ctrinam planè perspectam habui. Hoc ubi factum est, comperi mi-
 nistros tuos ad eam rem, quam mente agitaueram, esse minus ido-
 neos, mihiq; esse faciendum putavi, vt meum consilium in aliud tē-
 pus & occasionem reuocarem, ne pro luce quam misera Genti affer-
 re decreueram, tenebras profundissimas offunderem vt quum Dei
 providentia ad eos lux veritatis aliquando affulserit, ad eius con-
 spectum, institutione vestra impediti, fierent obtusiores. Hac re co-
 gnita, tui ministri nauem opportunam nacli, se ad te receperunt.
 Proficiscenti Richero significavi, à se nobis in concione esse multa
 tradita, qua religioni tue aduersari mihi videantur, de quibus te
 certiorum facere decreuisssem. Proinde exponeret, an se vellet à qui-
 busdam reuocare, de quibus raticerem. Sed hoc responsum tuli, om-
 nium, qua nobis seu scripto, seu sermone reliquisset, optime memi-
 nisse, atque nihil eorum esse quod ad te deferri nollet. E tuis scri-
 ptis omnia à se deprompta. Qua è re reprehensionem tuam non ve-
 reri. Adiecit esse mihi tuorum librorum copiam, è quibus possem de
 hoc

hoc cognoscere & iudicare. Ac ut opera & laboris in eam rebus minus insisterem, ad tuam Sacramentorum resolutionem, & Catechismum reiecit. Huius sequutus consilium, eo me studio ad librorum tuorum lectionem applicui: ut nullum locum, ubi de hac, quam in manibus habemus materia tractaueris, à me pratermissum esse putem. Euolutis libris tuis, ad scriptores Ecclesiasticos me contuli, quorum libros quam fieri potuit diligentissime legi. Atque summa animi contentione, locos omnes perscrutatus sum, quos in tua doctrina confirmationem adducis, an cum ipsa conueniant, uti his libris exponere constituimus: & ut à metonymia exordiar.

A Nimo comprehendi. Panem corpus Domini tibi significare, vinumque sanguinem: quod ex panis esu docearis, quam vim habet panis nutriendis corporibus ad sustinendam presentem vitam, eandem corpori Domini inesse, ad abutendas spiritualiter animas vestras. Hoc dogmate, nos vocas in multarum rerum considerationem, qualiter panis materia, diuini corporis figura esse possit: Quæ sit panis vis & proprietas, quæ corporis: quomodo hæc se respiciant, quomodo animæ spiritualis essentia, corpus naturale, & carnem manducare possit & capere, quomodo hanc viuificare possit corpus Domini, quum ipsa non sit moritura.

Ex caluiniana circumcisionis similitudine, manducationem Eucharistiae, non ipsam Eucharistiam debere vitæ signum esse.
Cap. 1.

V T certo statuamus, hunc Domini sermonem, Hoc est corpus meum, figuratum esse: sententiā tuam circumcisionis similitudine confirmas. Quæ circumcisio quamvis fœderis sit signum, non fœdus ipsum, hanc capiamen in scripturis probas pro fœdere: E qua similitudine tu nobis autor es, panem à Domino vocatum esse corpus quod signum sit corporis. Hoc ut expediamus, tria in tua similitudine inspicienda esse mihi proposui: præputium circumcisionem, & fœdus. Horum trium, tibi placet circumcissionem fœderis esse signum. Tria itidem erunt in

Cœna nobis consideranda: Eucharistia, huius manducatio, & vita. Horum trium, manducatio circuncisioni respondet: Trumque enim nomen est verbale: actionē significans. Qui ergo manducationem vitæ signum esse crediderit, tuo iudicio non faller opinionem. Ex te docemur præputium fœderis signum esse non posse, quum fœderis significationem, circuncisioni attribuas. Dicemus ergo Eucharistiam, quam præputio respondere ostendimus, nobis nec vitæ signum esse, nisi tuam similitudinem transgrediamur, sed signi partes, manducationi tribui oportere. Quum ita sit, quumque manducatio significet in vitam æternam alimentum: in Eucharistia quæ manducatur, inesse vitæ æternæ effectum (vt Cyprianus in Cœna docet) iudicavi. Nam manducatio, vitæ signum esse non posset, nisi in re manducata inesset facultas vitæ. Vti nec circuncisio fœdus enunciaret, nisi præputii amputatione initum esset fœdus. Quodd si Eucharistia, vitam æternam nobis suppeditet, hæc nihil aliud esse potest quàm corpus Domini. Is enim solus vita est & resurrectio. Atque affirmandum est, tuam metonymiam ad hunc sermonem, Hoc est corpus meum, non pertinere, sed panem effectum esse corpus, ex verbi omnipotentia, infusione Diuinæ essentiæ, vt docet idem

Eodē loco Cyprianus.

A corporis fractione metonymiam Caluini impugnari.

Cap.

2.

1. Coria.

11

POssum quoque verbis Apostoli comprobare, pane corpus Christi significari non posse. Hoc est (inquit) corpus meum quod pro vobis frangitur. Fallax esset significatio, si corporis fractionem extra Eucharistiam indicaret. Nam scriptum est, os non comminuetis ex eo. Præterea præsens tempus, præsentem fractionem ostendit, & κλάμενον (qua voce vtitur Apostolus) non fractionem solum significat, sed rem frustulati concisam: vt necesse sit Apostolum, ad aliud

aliud corpus non spectasse, quàm ad Eucharistiam frustatim distributam, ut omnes carne Christi satiarentur. Hoc etiam intelligi potest ex Mathæo & Marco, qui Eucharistię fractionem hoc ipso vocabulo enunciant. Huc quoq; afferri potest, quod de calice docuit Paulus dicens. Calix benedictionis quem nos benedicimus, nonne communicatio sanguinis est? Si verbum (est) significat, non quidem est, sed significatur corporis communicatio, multi non sumus unus panis, sed contra Pauli sententiam vnum panem significamus. Insuper ex pone à quo didiceris vini potationem, veri sanguinis effusionem significare, aut conuersa ratione sanguinem effusum, vinum testamenti representare. Hoc si præstare non possis, desine nobis molestus esse, quòd catholicam sententiam prosequamur.

Ab ipsa caluiniانا similitudine probatur corpus Domini in Cæna non esse significatum. Cap. 3.

Sed ex tua ipsa similitudine approbare possum panem non significari corpus Domini: Nam ut à te assertum est panem, diuini corporis esse signum, quasi huius te sententię pœniteat, protinus panis virtutem cum corporis virtute comparas, subiiciens.

Nempe hinc docemur quam uim habet panis nutriendis corporibus ad sustinendam præsentem uitam, eandem corpori inesse ad alendas spiritualiter animas.

Video virtutem cum virtute hic à te conferri non substantiam cum substantia, quanuis de corporis diuini substantia nobis controuersiam moueris. Peccas ergo cum à substantia ad huius virtutem animum nostrum transmittis. Sed ad errorem hunc, hoc quoque accedit incommodi, quòd doceas panis virtutem, vnā cum corporis diuini virtute rem esse, hoc vno excepto, quòd panis virtus, in temporarium carnis alimentum à te in sumitur: Christi verò virtus est animę, ad suam æternitatem cibus. Mirum est te non sensisse, quæ in hac

tua similitudine, se dissimilitudo proferat. Corpus tuum sine panis substantia virtutem panis non comedit. Itē nec corpus tuum vesci potest nisi reuera manducet, fide enim non pascitur. Anima verò, sola diuinæ carnis virtute, seorsum ab ipsa carnis Christi materia, & non manducando, sed fide sola pascitur. Deberet tamen si eo modo spiritualiter nutriatur, quo corpus naturaliter eo etiam modo conedre, quo edit corpus: & quemadmodum seorsum à panis substantia, nulla est ad nutrimentum panis facultas, sic vt similitudini tuæ relinquatur locus, vita diuini corporis, non debet seorsum à corpore nutrire. Præterea cum tibi perspectum sit, virtutem panis, non esse materiam, sed in ipsa insitam manere, mirum mihi est, qui in animum tuum inducere potueris, ut Lucas aut Matthæus volentes diuini corporis virtutem cum panis virtute comparere, dixerint: Hoc est corpus meum, non autem, hoc est corporis mei virtus. Si à substantiarum qualitatibus & virtute tibi sit liberum, verbi Euangelici pro arbitrato tuo interpretationem contexere, ab ipsis, vnusquisque poterit secundum ingenij sui deprauationem, prauam quancunque sententiam elicere. Atque excusari posset ille, qui commentum tuum ludens, ita arguebat, si vini virtus cum sanguinis virtute conferri debeat, cum dixit Mathæus hic est meus sanguis, itane poterit intelligi, vt quum ea sit vini vis, vt qui paulo liberius potationi indulgeat, in mentis insaniam incidat, sic qui paulo ardentius Christi Caluiniani sanguinem hauriat, & amplexetur, mente capiatur. Si hanc à qualitatibus interpretandi licentiam permiseris, infinitis te captionibus obstringes, & ad scripturæ corruptionem, viam latissimam concinnabis. In sententiam tuam de hac similitudine descenderem, si Ecclesiæ religionem sequutus dixisses, sic homines perfectos diuinæ carnis vera manducatione ad æternitatem educari, vti ad tempus pane corpora nutriantur. Sed manducationis tui corporis ad non manducationem, sed fidem animæ, inepta mihi comparatio & similitu-

Similitudo visa est. Præterea adhaerere cum tibi cupio, 29
 me cogis à Pauli sententia discedere docentis: azymi 29
 panis, id est. Paschatis nostri immolati manducatione, 1. Corin.
 mortem Domini nunciari. Tu uero mortis nuntiatio- 10
 nem figura tua reiicis, teque ad solum animæ cibum cō- 29
 uertis, quamuis vtrumque Paulus effectum, in confide-
 rationem adducat. Ad hoc quidem tui Apostoli respon-
 derunt, sed mihi non satisfecerunt, *Te in Christum mor-
 tuum credendo, hunc manducare, opusque fidei esse manduca-
 tionem.* Sed tuam similitudinem sic dissoluunt prorsus
 ac dissipant. Non enim amplius significatur corpus, nec
 panis manducatione fides: nam si dici posset quam vim
 habet panis manducatus ad corporis alimentum, ean-
 dem vim habet fides ad animæ cibum, hoc tamen signi-
 ficare non potest panis, nec sermo Domini (*Hoc est
 corpus meum*) eam fidei suppositionem figurare.

Item è multis fidelibus in vnum corpus coitionem
 (cuius rei symbolum ac signum est Eucharistiæ mandu-
 catio) tuus panis referre non potest. Vide an possis bo-
 na ratione dicere, quam vim manducatus panis habet
 ad sustinendam carnis vitam, sic multarum animarum
 in corpus Christi non manducatum, sed mortuum cre-
 ditum, fieri communionem, idq; significet, *Hoc est
 corpus meum.*

Rursus hæc nobis difficultas occurrit, quòd panis à
 te manducatus, necessario in carnem tuam (si te nu-
 triat) conuertitur. Eucharistia verò nostra, nos in se
 transmutat, non mutatur Augustino teste dicente, Ci-
 bus sum grandium tu me non mutabis in te, sed in me
 mutaberis. Ideoque contra Pauli sententiam non estis
 vnus panis vnus panis manducatione, sed multi panes 29
 in vos mutati, multa sunt corpora. Præterea quæ tui
 panis portio maior insumitur, nutrit amplius. Eucha-
 ristia vero quantulacunque partes æqualiter nutriunt.
 Non enim plures particule, à se tanquam plures disse-
 runt, sed quod totius corporis vna est, hoc & ceteræ:
 v. elegantissime docet Guimundus in Berengariū sen-

August.
 cōfess. lib.
 7. cap. 10

sentiam

- " tenciam tuam oppugnans, Et omnes, inquit, simul
 " iunctæ, idipsum singulæ totum Christi corpus, separa-
 " tæ sunt: nec v. a portio minor esse creditur quàm illud,
 " quod ante fractionem erat integrum. Vide an id mira-
 culum virtus tui panis significet? Quum hæc infideli-
 bus non pateant manducantibus, sed à solis fidelibus
 mente cernuntur, ad eorum animos excitandos, sur-
 sum corda, & à carnis sapientia in diuinam sapientiam
 & clementiam erecta habere hortatur Ecclesia. Vide an
 mille panis partes, effigie differentes, vnus æqualisq;
 cibus dici debeat, milleque totidem manducantes idip-
 sum omnes fiant, quod sumit vnus? vt de Eucharistia
 tradit Augustinus in Ioannem, in tuæ sententiæ confir-
 mationem à te viurpatus: Et nos, inquit, ipsius corpus
 " sumus per misericordiam ipsius, & quod accepimus
 " nos sumus. Quod ergo accepimus panis non est, sed è
 " pane effectum corpus Domini vi verbi, quod omnibus
 vnum & idem est corpus: Nam vt diximus, qui panem
 manducat ipse non efficitur panis, neq; plures particu-
 læ, vna & eadem est particula, neque plures communi-
 cantes in vnâ eandemq; particulam mutari possent,
 sed potius plures particulæ, diuersa pluraque efficeren-
 tur corpora. Ergo in hoc est transubstantiatio necessa-
 " ria. Paulo superius Augustinus dixerat. Hunc itaque
 " cibum & potum societatem vult intelligi corporis &
 " membrorum suorum, quod est Ecclesia. Huius rei Sa-
 " cramentum, id est; vnitatis corporis & sanguinis Chri-
 " sti, alicubi quotidie, alicubi certis intervallis dierum
 " in Dominica mensa præparatur, & de Dominica men-
 sa sumitur. Has omnes sententias cum tuæ figuræ ana-
 logia conferre debuisti, & considerare, an cum ea ra-
 tionem habeant, antequam ab Ecclesiæ religione ad
 eam nos traducere contenderes.

Augusti.

*Confirmationis nomen, figura corporis Domini non
conuenire. Cap. 4.*

ALio nomine tua doctrina à metonymiæ somnio me reuocat. Tibi est opinio, corporis diuini communionem (quam Baptismo ac Euangelio habueris) in Cœna confirmari. Si hoc probemus, expone quis tibi confirmator esse videatur? quæ erit confirmatio? quæ res confirmationis instrumentum? Si panem confirmationis instrumentum esse mihi persuaferim, tibi repugnabo in tua Cœna dicenti, *Panem instrumentum esse, quo tibi corpus offeratur*: Non enim potest oblationis simul & confirmationis instrumentum esse. Nam oblationis confirmationem præcedit confirmatio. Sit tamen instrumentum confirmationis. Sit tamen instrumentum confirmationis, huius manducatio videtur confirmatio dici debere. Hoc tamen ab hac opinione me deterret, quòd confirmatio sit opus & motus confirmantis, confirmans autem non debet is esse qui confirmationis capit beneficium. Hoc tamen loco tu qui manducas, qui confirmationem facis, beneficium accipis, agens & patiens. Sed hoc missum faciamus: indica quomodo panis esse tibi possit confirmationis instrumentum, & Christi figura corporis, dicentis: Hoc est corpus meum.

Panem testimonium aut testem non esse confirmationis, & corporis Christi figuram. Cap. 5.

Non solum autem confirmationis titulo panem tuum adornas, sed & testimonii nomine: in eam rem hoc à te sciscitabor si panis tibi sit testimonium, quis erit testis? si panis testis aut testimoniū fuerit, quomodo & simul Christi corporis figura esse potest? sed si testis est, quis hoc utetur teste? tu ne in tuam utilitatem proferes, an à Christo produci indicabimus? at Christi non est, ut proferat testimonium si-

mul & beneficium, Si vero testimonium tu producas, cui fidem facturus? Christo ne? at scrutator cordium teste non eget: si animam tuam respiciat, testimoniū inane futurum est. Nam facti sui nemo testem postulat. Si communicantes, ac conuiuas testimonium spectarit, falsum esse poterit: si enim tibi de sit fides, nihil ab anima tua sumitur. Hæc tua philosophia tam abstrusa est, vt ad eam non possim ingenii mei viribus penetrare.

Eucharistiam panem dici, quamuis sola specie tenus panis existat.
Cap. 6.

Ostendimus Eucharistiam meritò vitam æternā vocari, quod hæc, sub temporarii alimenti effigie, sit æternæ vitæ substantia, quamuis eius species longe distet ab æternitate. Sicuti carnem suam Dominus panem cœlestem vocabat, etsi non cœlesti solum re, sed etiam terrena consisteret: sed quia sub hominis communis specie latebat caro, in qua plenitudo diuinitatis inhabitat corporaliter: hanc, propter verbum Domini, specie non exclusa, panem cœli nominabat. Sic quamuis Sacramenti effigies, res non sit diuina, sed diuinæ velamen carnis, totam Eucharistiam Sacramentū vocat Ecclesia. tametsi sola huius species, signi, id est, Sacramenti nomine, proprie diffiniri debeat. Augustinus hanc in rem dixit, Dominus non dubitauit dicere, Hoc est corpus meum, quum daret signum corporis sui: Non quòd docere vellet, rem Sacramenti, signum esse, sed quia signo, id est, effigie panis, res diuina obuoluta sit, non exclusa specie, totum Sacramenti corpus, dici posse Sacramentum, vir Sanctus ostendebat, vti hominis communis species, qua Deus homo obtegitur, Deus non est, hac tamen non seclusa, Diuinum corpus totū, Deum appellamus, sicuti verbum caro factum, non solum carnem, sed & animam comprehendit. At, qui è religione veritatem eripuerunt, hanc Augustini sententiam aliorum atque is intellexerit, interpretati sunt, credentes

Coloss. 2.

Contra
Adamāt.
Manichei
discrip.
cap. 12.

credentes in signi appellationem rem venire, quæ pro peccatis passa sit, quam panis species obtegit. Hoc tamen is eo ipso loco ab exemplo sanguinis brutorum inficiatur, quem sanguinem Moses animam vocat, quamuis sanguis anima non sit, sed animæ sedes & velamen, animaque bruti; vt ait Augustinus, lateat in sanguine, non secus ac sub Sacramento, veritatis latet corpus. Ante hunc Cyprianus in Cœna hoc docuerat his verbis. Sicut in persona Christi humanitas videbatur, latebat diuinitas, ita Sacramento visibili, diuina se infundit essentia, vt esset religioni circa Sacramenta deuotio, & ad veritatem, cuius corpus Sacramenta sunt, syncerior pateret accessus. Ad docendam ergo duplicem vna sub specie Iesu Christi naturam, indifferenter hunc Deum & hominem vocat scriptura, etsi infirmitatis humanæ actiones, à diuinitate longe remotæ sunt: vt quū quis mortuum Filium Dei dicit, non mentitur (etsi diuinitas nec mori nec pati possit) propter ineffabilem tamen carnis & Spiritus vnitatem, verum est, Deum Filium Dei passum esse, se ipsum etiam exinanuisse, quamuis serui forma tenus exinanitus fuisse dici possit: & qui peccatum non fecit, in similitudine inuentus vt homo, factus pro nobis maledictum, piaculum, ac execratio tamen dictus est, quamuis ab essentia peccati longissime remorus fuerit: ita signum ac Sacramentum dici potest Eucharistia, quamuis sola eius effigies id nominis proprie sustineat. Hinc est quod panem fregisse dicti sint Apostoli, mysticam nostram benedictionem frangentes, quod specie tenus, hæc, panis dici possit, vt specie tenus maledictus pependisse dictus est. Si ad eam, quam docet Analogiam referri debeat Sacramentum, vt è panis communis virtute, intelligatur carnis diuinæ virtus, ad nutriendas spiritualiter animas, frustra & Eucharistia & mysticæ benedictionis nomen panis obtinet: frustra enim adhibetur benedictio aut gratiarum actio, vt quod panis natura citra benedictionem significat, figuret.

Cyprianus.

,,
,,
,,
,,
,,

Sacramenti Eucharistia, & Baptismi non eandem esse rationem.
 nem. Cap. 8.

HInc æstus disputationis nos auexit in Baptismi considerationem. Ab huius exemplo ac definitione Richerus ostendit. *Eucharistia substantiam, in se nobis gratiam non exhibere, sed eius exhibitæ signum esse, sicut lauacri corporis Sacramentum, lauacri animæ signum est.* Sed in hac similitudine valde mihi falli visus est. Differentiam esse inter Baptismum & aquam, qua Baptismus conficitur, & inter Eucharistiam, & huius manducationem considerare debuit. Baptismus enim non est aquæ substantia, sed lauactionis actio. Culpa ergo non vacabit, qui vnum pro altero vsurpauerit. Similiter qui manducationem pro Eucharistia accipiet, peccabit. Quum ergo Baptismum, id est, lauacrum corporis, lauactionis animæ symbolum dixeritis, vobis non resistat, sed rationem non habere demonstrabo, si aquæ eam significationem adscribatis, quæ lauactioni propria est. Ut ergo ad Richeri propositum redeamus, Sacramentum cum Sacramento conferentis: sicut non negamus lauacrum corporeum Spiritus lauacri signum esse, sic non inficiabimur, corporeum alimentum Spiritus alimentum esse signum. Sed quia animæ lauatio, Spiritu perficitur, & Spiritus incorporea est substantia, ipse Spiritus aquæ materia figurari non debet. Sic Spiritus alimentum, quamuis alimento corporeo figurari posse derimus, negamus tamen, hoc panis materia figurari posse. Peccare ergo vos, quum manducationem, vitæ signum esse dicere debeatis, qui has partes cibo, cuius est manducatio, tribuatis. Cibus enim, veritas alimentum, simul & figura dici non debet. His ostensis fateor Baptismum corporis, Spiritus lauactionem non exhibere, sed significare. Sic nec Eucharistia manducationem veritatem esse vitæ, sed quemadmodum aquæ materia lauactionem præsentem exhibet, ut ipsa sine aqua confici

confici non possit: sic Eucharistiam, vitam exhibere, ut hæc absque Eucharistia exhiberi non possit. Adiungam, corpus Christi diuinum, duabus naturis præditum esse, terrena & cœlesti, indissolubili vnitate coherentibus, eamq; ob rem, communicantis corpus & animam nutrire, quapropter illius manducationem, ad animæ & corporis resurrectionem signum esse. Aquam verò una natura constantem, non posse aliud quàm corpus lauare. Peccare ergo qui substantias, quibus actiones efficiuntur, inuicem sibi penitus respondere dixerint, quamuis actiones inter se non immerito conferri posse dixerimus.

Non eandem penitus esse rationem Sacramenti in genere, quæ est Sacramenti in specie. Cap. 8.

PRæterea hunc quoq; in errorem incurritis, quum pane puro diuinum Christi corpus figuratis, quòd vna & sola panis natura, duplicem carnis naturam representare non possitis. Vetusti Ecclesiæ scriptores sanguinem Virginis naturalem, ante verbi incarnationem, azymo pane figurauerunt, sed post incarnationem, citra blasphemix suspicionem, hunc figurari nō posse docuerunt, ne cum Ebioneis consentire viderentur, diuinitatem carnis negantibus: uti ex Basilio superiori libro diximus. Ex his intelligi potest quatenus & quem locum similitudinis Sacramenti ad Sacramentum relinquamus. Hoc insuper adiciemus differentix. Et quia communi definitione Sacramentum, inuisibilis gratiæ signum esse visibile dicitur, exponemus quæ utriusq; Sacramenti gratia sit inuisibilis, ut quid utrique proprium sit agnosci possit. Certum est Baptismum corpori nihil exhibere, sed gratiam in eo exhibitam, totam Spiritu constare: Communionis autem Sacramentum, corporis & Spiritus alimentum esse. Quamobrem in Baptismo solæ gratiæ quæ ex diuino corpore prodeunt, Spiritus infusione suscipiuntur: in Cœna au-

tem, præter eas gratias, quarum Baptismus ministeriū est, corpus ipsum vna cum gratiis, in hominis alimentū datur. Gratia ergo inuisibilis quam Eucharistiæ Sacramentum figurat, corpus est Domini, omniaque quæ ad corpus attinent. Baptismi autem inuisibilis gratia, sola sunt bona, quæ Christi corpori propria esse diximus. Quare necesse non fuit aquæ substantiam immutari, Eucharistiæ autem hoc penitus fuit necessarium, quum aliter caro manducari re vera non potuisset: vnde à Domino effectum est, vt propter horrorem fugiendum, sub aliena & communis alimenti specie, caro tecta sit: aqua vero non. Concludemus ergo secundum Apostolum, Baptismum non aquam, figuram esse mortis: & manducationem Eucharistiæ, vitæ esse figuram. Consequenter aquam, materiam esse lauationis, & Eucharistiā, vitæ substantiam dici debere, & sicut absque aqua perfici non potest lautio, quidquid fide valeatis, sic absque Eucharistiæ manducatione, dari vobis vitam non posse.

Eucharistiam re cœlesti ac signata non posse consistere, si extra Eucharistiam esse illa considerantur. Cap. 9.

Admiratus sæpe sum te tantæ lectionis, acuminis ingenii, & eruditionis virū, hūc lapsū esse, ut doceas re signatā, sacramēti Eucharistiæ signo iunctam esse simul & doceas corpus Domini, (quæ tibi res signata est) seorsū à Sacramento māducari, quod inesse nō possit in Eucharistia. Hæc certè imaginaria coniunctio est, hoc enim si verum est, Christi corpus non magis quàm mors, aut quæuis res alia Sacramento coniungitur, nam infidelium manducationi mortem esse coniunctam certum est. Posset quidem Spiritu, & consensu fide quæ vobiscum intercedere Spiritus coniunctio, si Christi membra essetis, qui enim Christi est, hic eius habet Spiritum: sed carne cum Christo te coniungi hac ipsa separatum non credo. Ideo verò fieri coniunctionē putas, quod credas, Vna, pariterque quum à vobis manducatur panis,

nis, ab anima uestra fide Christum manducari. Sed qui communione carnis & Spiritus prædicarunt, hanc nobis fidei solius, quam traditis opinionem præciderunt. Docent mysticam nostram benedictionem, & gratiarum actionem, duabus constare rebus, terrena & cœlesti, cum panis & vini speciebus. Consistere autem vocabulum, res eas quibus consistit benedictionis corpus, seorsum esse à Sacramento non patitur: omnis enim res, illarum naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur & consistit. Sacramentum ergo confectum ex specie, & Christi corpore, veritatem continet corporis, ut si alteram subduxeris, Sacramentum destruas. Hoc etiam ab opinione tua me demoratur, quod incertissima sit tua coniunctio. Illa enim hanc conditionem admittit, si fide sit præditus, qui ad conuiuium accedit: Qui enim fide manducarit, hunc tradis panem purum manducasse: sicque fide sit coniunctio, non verbo Domini. Præterea negas panis ullam esse benedictionem, sed hunc usu solo ac opinione sanctum esse doces. Hoc insuper in tua doctrina reprehensioni subiectum esse comperi, quod non eodem in Cœna modo, vos imbui gratia ostendatis, quo in Baptismo persundimini. Verbo enim ac lauacro, spiritus vobis infunditur, quem Spiritum alterutro neglecto infundi negat Ecclesia: in Cœna autem, nec verbum accersitis, nec manducationis necessitate adhibetis. Hoc etiam peccatum intercedit, quod tu carnis infusionem non probas, sed eius communionis deriuationem, quæ quoniam non consistit substantia, infundi nec traduci posse alio loco docuimus.

Nostram gratiarum actionem figuram esse non posse, sed veritatis corpus. Cap. 10.

EX his rebus cognosci potest, cui vanitari tua doctrina innitatur, cum doces. *Signum tuum, re signata aut sua veritate non esse uacuum, in Cœnaq; tibi uere corpus exhiberi, atque à te realiter, sed non corporaliter manducari.*

In Apo-
lo. 2.

Hoc enim fieri non posse docuimus, si seorsum à signo res signata comedatur. Conficitur enim signo & resignata Sacramentum, hocque veritatis esse corpus tradiderunt Apostoli. Ex quo nulli participari licere, nisi qui hæc esse vera crediderit, Baptismoque tinctus fuerit, docet Iustinus Martyr. Si tamen sola fide veritas manducari posset, & Eucharistia eius iusset figura: fidelibus cathecumenis nihil obstarer, quo minus reuera ante Baptismum corpore Domini vescerentur. Itaque mirari, non desino, quomodo in animum tuum inducere poteris, ut cibum nostrum Eucharistiam nominares, quum credas eam esse figuram, & metonymia tenus corpus Domini dici posse. Atque ut id facilius persuadeas, neges ad panem gratiarum actionem spectasse, sed eam transiitum fuisse ad reputandum mysterium. Si ita habeat, certe culpa vacare non poteris, qui hunc cibum, gratiarum actionem ac benedictionem esse tradideris. Cur enim eam appellationem sustinebit, si ad cibum gratiarum actio non pertineat. Huc animum applicans, quum te viderem tanto metonymiæ desiderio teneri, iniui in rationem, qua in tuam gratiam, metonymiam tuam admitterem: sed prius negare te convenit, cibum nostrum figuram esse & affirmare verum esse corpus per metonymiam ideo quod gratiarum actione creatum hoc, effectumque fuisse creditum sit, ex qua re gratiarum actionis nomen obtineat, ab eius effectu. Ut hoc tibi facilius persuaderem, putavi ostendi tibi oportere, Filii Dei, non hominis puri, opus & actionem gratiarum, eam fuisse: opus verum & actionem omnipotentis, qui figuram vocaverit errabit. Veritatis enim substantia est Dominus, & in Dei sermone consistit diuina gratiarum actio, sermoque Dei est veritas. Quum ergo cibus hic gratiarum actionis nomen habeat, non magis figura esse potest, quam proprius & efficax Dei sermo. Si à tuis verbis & gratiarum actione verborum Dei actionemque estimaueris, non es apud me fidem habiturus: tua enim verba, ventus aerque sunt at verbum Domini manet in æternum, estque veritatis substan-

substantia: quam obrem hæc præterire non potuit. Quū dixisti gratiarum actionem trāsītum quendam fuisse ad reputandum mysterium, Eucharistiam illam non fuisse sed tui oblitum te, ac humano ingenio loquutum esse demonstras. Si hoc Richero tuo excidisset, in Idearum suarum gregem conferri potuisset: sed te indignus est error. Non enim hominum eget Dominus commendatione Deus, ad sua mysteria reputanda, satis eum commendat miraculi nouitas, ac diuinitas. Qui scire uolet quorsum in creatura fuerint actæ à Domino gratiæ, hoc ab his uerbis, hoc est corpus meum, consequi poterit. Quū enim gratiarū actionem mox insequuta hæc uerba sint, documento sunt non alio gratiarum actionem spectasse quàm ad corporis creationem. Hoc ergo documentum, si ueræ & nouæ creationis Symbolū esse dixeris: non re ipsam consecratam, in tuam sententiam adduci me patiar: sed huc dimitti non potero, ut sanctissimam gratiarum actionem, symbolum ac figuram esse mihi non ueritatem ipsam persuadeam.

Cœnam futuri beneficij confirmationem esse non posse.

Cap.

II.

Aliud mihi suggerit tua doctrina quod admiratione me afficit maxima: In tua Sacramentorū resolutione nobis auctor es, Cœne utilitatem, ad tempus manducationis restringi non debere: plerumque enim euenire ut is cui propter suam negligentiam, Cœna minimè profuerit, aliquanto post tempore fructum inde accipiat. Si ita habeat, quomodo tibi confirmabit Cœna, quod sis post eam suscepturus? sed si utilitas ad tempus manducationis restringi non debeat, cur ad id temporis damnationem restringemus? qui enim manducat indignè, iudicium sibi manducat & bibit.

Manduca-

Manducationem agni immaculati, & azymi panis, figuram esse
non posse.

Cap. 12.

August.
De doctri-
na Chri-
sti. lib. 3

Eodem lo-
co.

Nunc conuertam orationem ad figuram, cuius no-
mine fingitis Augustinum Eucharistiam suspe-
ctam habuisse, cum dixit celebrationem Sacra-
menti corporis, passionis esse figuram. Nam inficior Ec-
clesiam tradidisse ut qui corpore Domini vescitur, sicut
agnum immaculatum, & azymum panem comedit hu-
ius manducationem sibi figuram esse persuadeat vitæ suæ
reformandæ, atque mentis non adeundæ, qui malitiæ fer-
mentum prius diligenter accurateque sit expurgatum,
ut noua sit conspersio. Hastenus ergo figuram admittā,
ut Eucharistiæ manducatio, non ipsa Eucharistia, immu-
tandæ vitæ figura sit. Hoc addam, qui corpus sacrificatū
comederit, persuadere sibi debere, non in finem hunc, ad
pastum humanæ carnis admitti, quod eius vulgo mandu-
candæ morem & licentiam Iesus indulgeat. Alioqui (ut
scribit Augustinus) facinus & flagitium præcipere Do-
minus iudicaretur: sed hæc diuinæ carnis manducatio
nobis figura est, instructio, & speculum vitæ nostræ im-
mutandæ, sicut caro nostra, in corpus Domini, cœlestis car-
nis edulio immutatur: atque ut animo reputemus, sicuti
nos reficimur alimur, ac conuertimur in carnem, quæ
per passionem, labores, ærumnas, & perpetuam vexatio-
nem, atque agitationem intrauit in gloriam, nos quo-
que earum rerum quas in suo corpore pertulit Christus,
debere fieri participes: atque menti nostræ (ut inquit Au-
gustinus) recondere, & recolere Christum nostra causa
tot labores exantlassse. Non quod interim panis substan-
tia signum sit corporis: nam simul figurare nō potest cor-
pus, & ea quæ à nobis sunt demonstrata, quæ sequuntur
corporis manducationem: Neq; etiam dicit August. eū
esse figuram, sed veræ carnis manducationem figuram es-
se nostræ vitæ immutandæ.

Panem,

Panem, exemplar membrorum Christi corporalium esse.
Cap. 13.

Cyprianus, & vetusti Ecclesie scriptores panem membrorum Christi corporalium signum & exemplar nuncuparunt, his verbis. Quando Dominus corpus suum, panem de multorum granorum adunatione congestum vocat: & quando sanguinem suum, vinum vocat, de botris atq; acinis expressum, populum nostrum indicat commixtione adunatae multitudinis copulatum. Non potuit vir diuinus, elegantius nec concinnius unitatis Ecclesie, cum Christo effigiem complecti, quam hac similitudine. Nam sicut vera farinae coitione, & mixtura (non spiritali aut phantastica) fit panis aggregatio ita vera & naturali insitione, atque communione nostrae substantiae cum Christi substantia (non intellectuali & imaginaria) vnum cum eo corpus efficimur, eius corpus manducantes. Ad huius rei antitypon, id est, exemplar similis formae, non esse necessarias diuinae preces anaphorae, docuit Epiphanius, aduersus Gregorium sequutus Basilium & Eustachium: sed ubi accesserit consecratio, panis antitypon esse desinit, atque fit diuinum corpus.

*In Episto.
ad Magu.*

„
„
„
„
„
„

*Sess. 6. 2a
Synodi
Nicae.*

Panis puri substantiam, esse non posse imaginem diuini corporis.
Cap. 14.

Non minus falli mihi uisus es, asseuerans panem tuum praeferre imaginem Christi corporis: neque memini ante te, eo se errore induisse quendam, praefer veltrum Gregorium Neocesariensem, qui tamen a te longissime dissidet. Quum is suam illam imaginationem defenderet, assererat panem fieri Sanctum, sacra sacerdotis anaphora: qui postquam diuinum corpus diuinae essentiae infusione effectum esset, corporis Domini gereret imaginem: huius verba subiecimus: Exultent & latentur quicunque veram Christi imaginem

*Sess. 26.
Synodi
Nicae.*

„

12. Sinceri,

“ syncerissima mente facientes, desiderant, & venerantur,
 “ & ad salutem animi & corporis afferunt: quam ipse Do-
 “ minus noster Deus, summus Sacerdos, ex nobis integrè
 “ massam assumens, circa passionis tempus, in typum & re-
 “ cordationem efficacissimam, suis sacerdotibus & mystis
 “ tradidit. Nam quum se sponte morti offerret, gloriosè
 “ inquam illi, & viuificanti, sumès panem, benedixit, post
 “ quam gratias egisset. & fregit, tradèsque discipulis dixit,
 “ accipite & manducate, in remissionem peccatorum, hoc
 “ est meum corpus: similiter & calicem tradens, dixit: hic
 “ est meus sanguis: hoc facite in mei memoriam. Ecce igitur
 “ viuificantis corporis illius imaginem, quæ honorifi-
 “ cè & gloriosè exhibita est. Quid enim aliud in his egit
 “ Christus Deus? non sanè aliud, quàm vt ostenderet, & ex-
 “ hiberet nobis hominibus apertè mysterium illud in di-
 “ spensatione secundum illum operatum. Quia quemad-
 “ modum id, quod è nobis assumpsit, materia sola est sub-
 “ stantiæ humanæ, iuxta omnia non perfectè expressa: quæ
 “ per se existit persona: ne adiectio in diuinitate accedat:
 “ ita imaginem totam electam, videlicet panis substantiã
 “ mandauit apponi. Quemadmodum igitur, secundum na-
 “ turam Christi corpus (utpote quòd à Deo esset) Sàctum
 “ est, sic & positione, imago eius Sancta: vt quæ per quan-
 “ dam sanctificationem, ipsa Dei gratia manet. Hoc enim
 “ vt diximus Dominus Christus tractauit, vt sicuti carnẽ
 “ quam assumpsit, propria secundum naturam sanctifica-
 “ tione, ex sua vnitione deificauit: similiter etiam panem
 “ Eucharistiæ, veluti veram imaginem naturalis carnis,
 “ per Sancti Spiritus aggressionem sanctificatam, diuinũ
 “ corpus esse voluit, illique sic placuit: medius autem Sa-
 “ cerdos venit, qui ex communi Sanctum id facit, sacra il-
 “ la sua anaphora. Cæterum iuxta naturam animata & in-
 “ telligibilis caro Domini per Spiritum Sanctum diui-
 “ nitati iuncta est. Eodem modo, & à Deo tradita imago
 “ eius carnis, panis scilicet diuinus impletus est Spiritu
 “ Sancto, cum poculo quoq; sanguinis latis eius viuifican-
 “ tis. Non vobis hic autor suspectus esse debet, quũ ad tol-
 lendas

ges, diximus duabus rebus constare in vitam æternā mā-
 ducationem, cibo vitæ, & opere fidei. Cibus vitæ, sub-
 stantia est corporis Domini, quæ & corporaliter man-
 ducari debet, fides bonaq; conscientia operatur & effi-
 cit, ne manducanti pereat vita manducata: sed ei in vi-
 tam æternam maneat: Neque in alterutro inest facultas
 æternitatis, quicquid vobis videatur, huc dictum hoc

“ Augustini detorquentes & applicantes: Quid paras den-
 “ tem & ventrem, crede & manducaſti. Non enim à fide
 repellebat manducationē vt putaret fidem fungi, atque
 implere vicem manducationis. Sed in hanc ſententiam
 hoc dictum inferebat, vt ostenderet fide manducari o-
 portare, non cibum ſolum, ſed cibum qui non pereat,

In Ioan-
 nis 6. ca-
 pit.

ſed qui maneat in vitam æternam. Hoc ipſum ergo ne
 pereat, non manducatur nec manducatione acquiritur,
 ſed fide. Huius ſunt hæc verba: Dixerunt ergo ad eum.
 “ Quid faciemus vt operemur opera Dei? dixerat enim
 “ illis operamini eſcam, non quæ perit, ſed quæ manet
 “ in vitam æternam: Quid faciemus (inquiunt) quid ob-
 “ ſeruando hoc præceptum implere poterimus? respon-
 “ dit Ieſus, & dixit eis. Hoc eſt opus Dei vt credatis in
 “ eum quem miſit ille. Hoc eſt ergo manducare cibum,
 “ non qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam: vt
 “ quid paras dentem & ventrem, & crede & manducaſti.
 “ Si dixiſſet Auguſtinus, credere eſſe cibum manducare,
 non facta æternitatis mentione, ad reprehentionem in
 vobis minus eſſe loci, & qui in ſuperiorem Auguſtini
 ſermonem animum difixiſſet, opinionis huius culpam
 ei non impegiffet: De his enim verba faciens, qui ſpe-
 rarent huiusmodi cibum ſibi à Domino datum iri, qui
 famem corporis in æternum depelleret, atque ſitim re-
 ſtingueret, huius cupiditatis errorem detegit, oſten-
 dens de temporaria vita Dominum non eſſe loquutum,
 neque à ſe ſpē abiici, ea vi & virtute cibi præditi, vt per
 petuam corporis eſuriem expleret, ſed vitæ immorta-
 lis eſcam credentibus promitti, nullumque cibum dari
 poſſe, qui ſine fide, ea vi, & facultate polleat.

Qui

*Qui translationem carnis diuina à Spiritu fieri fateatur: hunc,
carnem esse vere cibum negaturum. Cap. 17.*

Manducatione corporis à te damnata, animum
adiecisti ad nescio quā carnis cōmunionis tra-
ductionē. Scribis enim, *Vi Spiritus incommunione
carnis in nos traduci, nō manducari carnē.* Sed si hanc admise-
rimus, num & improbis, mortis communionem infun-
di credemus? Quo applicamus hunc Christi sermonē,
Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est po-
tus? Cibus homini non est, nisi manduceretur, nam *Psal. 77.*
panem Angelorum manducauit homo: sed quod irra-
diatur, aut irradiatione traducitur, non comeditur,
hoc tamen authoritati tuæ condonarem, nisi huc esset,
mihi corruendum, vt crederem eos duntaxat manduca-
re carnem, & bibere sanguinem Domini, quos tetige-
rit Spiritus irradiatio. Ei tamen negandus est Apосто-
lus, qui sibi hoc persuadeat: Quicumque (inquit) man-
ducauerit panem hunc indigne, iudicium sibi mandu-
cat & bibit, non diiudicans corpus Domini.

*Qui infideli carnis manducationem negauerit, ab eo iudicium
manducari posse etiam negabit. Cap. 18.*

AT quū corporis diuini manducationē sustule-
ris, sed in eius locū Spiritus irradiationē & fidē
substitueris, qui fidē non habuerit, nullo modo
tibi māducat, aut cōtingit corpus Domini, ex quo mor-
tem sibi consciscat. Sed quoniam indigna manducatio
non sola infidelitas, secundum Paulum mortis iudiciū
parit, necesse est, vt qui panem & vinum diuinitate,
uiq; omni, atque virtute vacuum comederit, certam ex
eo cibo sibi struat perniciem, certamque suam damna-
tionem & iudicium manducet, & bibat, vnde conclu-
dendum est, panem purum esse nostrum iudicium: sed
secundum scripturas, iudiciū nostrum Dominus, iu- *Ioan. 9.*
diciū

dicium nostrum à Domino, ego veni in iudicium. Si verò pura panis substantia iudicium parit, nihil obest quominus hæc eadem sit salus & vita: eius enim est seruare cuius est perdere. Tu tamen id non recipis, vis panem fidelibus nihil esse nisi signum: Apostolus vero Eucharistiam esse iudicium homini infideli testatur.

Si panis signum sit vitæ homini fideli, esse itidem signum iudicii infideli debere. cap. 19.

HAec mihi consideranti incessit admiratio maxima, qua ratione adduci potueris, vt credes, corpus hominis panem tuum indigne manducantis (in qua re anima cum corpore non communicat) iudicium animæ suæ comedere: Corpus vero fidelis, fide panem eundem manducantis, animæ suæ salutē non manducare, sed si quid boni ad animam perueniat, proficisci ex Spiritus Sancti irradiatione. Quam nobis causam antæ differentię prærendes? inspirari deberet damnatio, si salus & vita inspiretur: Iudicarem ergo: si Eucharistia nihil sit, nisi signum vitæ, non debere Paulo, infidelium certū esse iudicium: Qui manducat (inquit) indigne panem hunc, iudicium sibi manducat, non dixit signum iudicii: Hæc sententia à tua religione me prohibet: & suadet Eucharistiam Ecclesiæ, non magis vitæ signum esse, quàm iudicii, & perditionis: sed esse vtriusque verum. Domini corpus, his quidem odorem mortis in mortem, illis odorem vitæ in vitam eundem semper Christum.

Cyprianus in
Cæna.

Omnes Apostolos eodem cibo à Iesu Christo pastos esse. cap. 20.

cap. 22.

Apostoli eundem omnes cibum Luca teste comederunt, sed Iudæ, qui illora veste se in conuiuium ingesserat, vitæ cibus in mortis iudicium versus est, reliqui vitam inde conseruarunt. Quæ differentia

rentia non accidit, è cibi vitio, sed eorum voluntate & electione, qui ad vitæ conuiuium vocati, in hanc se, aut illam rem obtulerunt.

Si eucharistia infideli iudicij signum sit, notam aliquam apponi debere, ut intelligatur quando mortis & quando vitæ signum sit. Cap. 21.

HAc de re mihi differenti, discipuli tui responderunt. Panem non esse iudicium, sed ei hoc nomen per metonymiam inditum, quod iudicij nota sit & significatio: ideo autem parari infideli iudicium, non quòd panem ederit, sed quod Sacramento abusus fuerit, & gratiam oblatam respiciens, nihilominus panem, oblationis testimonium & instrumentum polluta conscientia manducarit. In hoc autem ij esse supra magistrum discipuli mihi visi sunt: Metonymiam à te confictam, & nunc primum æditam, ut vitæ significet, confirmet, & obfignet (his rebus nō contenti) ancipiti excudunt imagine: obliti tñ indicare, qua nota eam distinguant, ut intelligat, quādo mortis, & quando vitæ signum sit, aut quando hic sermo (hoc est corpus meum) locum habeat, quum vicissim Christi vitam, vicissim diabolum aut mortem, vobis figuret. Si Eucharistiam, signo duplici, puta vitæ & mortis consignetis, Baptismus (ablutionis signum à vobis nuncupatum) non minus inquinamenti, quam ablutionis; contra huius naturam, signum habebit insculptum, vtrumque tamen significare non potest: Circuncisio non erit magis signum fœderis, quàm inimicitiarum.

Si distinctione, panis sacer fuerit secundum Calvinianos, infideli Eucharistiam sacram esse non posse. Cap. 21.

Praterea intellectu non assequor, quomodo Sacramento abuti possitis, qui sacrum panem non edatis: is non nisi fide, usu, atque distinctione, à vobis sacer esse putatur, non solenni aliqua benedictio-
H. 8. re.

ne, aut precibus adhibitis. Qui ergo hunc sine fide comederit, non sacrauit, vt Sacramento abuti potuerit. Quicquid ergo elaboratis, & exquisitis commentis, tui nobis illudant, huc semper reuoluuntur, vt Apostolum negent: Afferunt iudicium non manducari, sed comparari, non quidem ab indigno esu diuini corporis, sed quòd respuentes oblatum sibi corpus dedecore afficiunt. Apostolus autem tam apertus est, vt nulla tergiuersatione, aut disertis commentis obscurari possit: Qui (inquit) ederit panem hunc indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non discernens corpus Domini. Non manducatur corpus recusatum, sed manducatur corpus sumptum, illota velle & sordida.

Si Eucharistia diuino corpore vacua, testimonium sit manducationis, hanc corpus non offerre. Cap. 23.

SI in Eucharistia, non inest corpus & sanguis Domini, auctoritate tua impediatur, ne in ea corpus Domini vobis offerri credam. Tradis pluribus locis Cœnam esse gratiæ confirmationem, testimonium, & ratificationem, quibus rebus approbatur, te ante Cœnam id obtinuisse, quod ibi confirmatur, & ratificatur, sed ita, vt egeas confirmatione: Non ergo offertur tibi capiendum, quod affers, vt confirmetur. Nunquam à me sinam extorqueri, vt assentiar, oblationis & confirmationis vnā esse & eandem actionem, atque oblationem, ac rei oblatæ testimonium inter se nihil differre, aut Eucharistiam instrumentum esse, quo tibi corpus, & sanguis offeratur, eamque simul esse corpore & sanguine vacuam, esseque confirmatoris figuram, & confirmationis instrumentum.

Seorsum ab Eucharistia diuinum corpus offerri omnino non posse. Cap. 24.

DEnique non potest animus meus impelli, vt credam vllō modo tibi Christum offerri posse, si seorsum ab Eucharistia hunc animæ tuæ porrigi putaueris:

putaueris : corporeum enim , & materialem esse concedas necesse est , vt porrigatur , aut distribuatur : alioqui distribui non posse, ipsa vocabuli proprietas satis indicat. Fieri enim sine motu non potest corporis distributio . Item manducari porrectum necesse est, ex præscripto Domini : Accipite (inquit) & manducate , nec sine motu manducari ac capi etiam potest . Frustra ergo à Domino animæ tuæ fieret sui corporis oblatio, nisi hoc modo accipiat, quo se edendum profert , & porrigit : vt tam oblationi motus quam manducationi adhibeatur : At incorporea animæ essentia, non est corporei capax cibi , nec capere nec manducare potest .

Si spiritualis anima sit receptio , sed distributio realis fuerit , aliter recipi quam oblatum sit corpus . Cap. 25.

SI spiritualis & intellectualis animæ est tua receptio & ināducatio, sed re vera verum corpus ei Dominus edendum porrigat, cum distributione & porrectione , receptio & manducatio nullo modo conueniunt : vt ergo conueniant decet , vt Dominus intellectu & fide tua se distribuat , sicut is sine motu , sed fide ab anima recipitur , & voratur , vtque contra naturam distributionis , se sine motu distribuat . Ceterum si fide careas , nihil est quod doceas , Christum se animæ manducandum exhibere ac distribuere , quum vis distributionis penitus in te sita sit : nec etiam ex eo certa tibi strui posse perniciēs credi potest , quum animæ tuæ, nec oblatum corpus nec indigne ab ea manducatum sit : ex qua re (vt ais) dedecore afficiatur : Affici enim dedecore indigne manducationis , non potest corpus non manducatum , sed recusatum : Aut dicendi sunt iudiciū æque sibi manducare , Dominumq; dedecore afficere , qui se à mensa auertunt & abstinere : vt ii qui accumbant , non habentes vestem nuptialem , aut qui indigne manna comederunt , iudicium suum manducasse .

Animarum non esse factam mentionem, cum manducanda carnis preceptum fieret.

Cap. 26.

VNum mihi prætereundum hic esse non putavi, tradidisti, Vbi à corpore tuo signum voratur, ex Christi pollicitatione, animam tuam, corporis Christi substantia, simul fieri participem, spirituali carnis eius communionis traiectione: atque in te Christum inhabitare. Sed sola carnis traiecta communio, inhabitare deberet, non autem Christus non traiectus: denique Euangelis Ecclesiæ hoc Christi promissum non approbabis. Animarum nulla omnino mentio facta est, quum manducationis sermo esset: Christus Iesus Apolos non animas alloquutus dixit, Accipite & edite, hoc est corpus meum panem in quo gratiæ actæ sunt distribuens.

Si Præscripta à Domino carnis suæ manducatio, ad animam non ad corpus spectasset, hoc à Domino expressum fuisse.

Cap.

27.

SI coniectura augureris, hunc sermonem, eam quam obducis interpretationem, aut additionem recipere, rationem reddere debuisti, cur hæc pollicitatio à Domino prætermissa sit, quam expressam oportuit: Scriptum est: Væ per quem scandalum venit. Si seorsum à pane non manducando, sed credendo corpus Domini manducetur, discipulis Dominus causa fuit scandali, ijque excusandi fuerunt, quod verba eius non capientes, abierint: nec culpa vacauit Dominus, qui duarum rerum differentium, quum à se mandatum fieret, hoc vno concluderet manducandi vocabulo, diuersa significatione, vna propria, quæ corpus respicit: altera impropria quæ animam: qui si dixisset, non futuram te vera corporis sui manducationem, sed solius panis, atque credendo corporis communionem in animam Spiritus irradiatione traducuntellexissent discipuli, sicque in desertionis criminem

men non incurrisent.

Quum vnum, & vna de re præceptum fuerit, peccare qui rem à Domino vitam separant. Cap. 28.

Item quemadmodum rerum differentium, puta panis, & carnis, propositam à Domino manducationē, æquum fuit proprijs distingui vocabulis, sic corpori & animæ, quid cuique conueniret, distinctè expresse oportuit: hoc quum effectum non sit, sed unum in unam rem præceptum fuerit, magnum in se crimen admittit anima, quæ rem à Domino vitam, diuellere nititur: vt quod sibi cum corpore ad salutem est commune, vai sibi arroget, & arripiat, se, corpusque hoc modo vita defraudans: Non enim corpus, nisi carnem Domini, re aut desiderio manducauerit, in vitam exsuscitabitur, vt scriptum est: Nisi manducaueritis carnem Filij hominis & biberitis eius sanguinem, nõ habebitis vitam in vobis, in quo valde peccatis, quòd nullo modo carnem, quasi non viuificant, vobis manducandam proponatis: sed Christum soluentes, Spiritum qui suscitauit Iesum à mortuis (opinionem) sprete carne, hauriatis, quæ caro etsi verè est vitæ patericeps, verèque vitam continet, eius tamen manducandæ religionem inuentionibus vestris conculcatis. At vt Dominus nobis testatum relinqueret, de corporibus corruptioni obnoxiiis fuisse sibi sermonem, subiunxit, Qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Resurrectio propriè ad corpus attinet, non ad animam, quæ immortalis est. Demum vt Dominus omnem nobis tolleret de corporea manducatione dubitationē, suorum animis inculcauit, carnem suam verè esse cibum, & sanguinem verè esse potum: Caro (inquit) mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Si tamen irradiatione Spiritus, carnis & sanguinis communio, in animam tuam traducatur, non possunt dici hominis cibus aut potus.

H 3 Christum

*Christum esse uere cibum quoquomodo edatur uel non
edatur.* Cap. 29.

HOC ut facilius explicetur, considerandum esse cē
leo, Iesum Christum quantum in se est, semper es
se uerum, & salutis cibum, quoquomodo edatur,
aut omnino non edatur. Vnus enim perfectionis nullam
illi facit accessionem: Quemadmodum infidelitas latro
nis, meritum passionis non fecit irritum, nec effecit fi
des alterius, ut passionis meritum esset auctius, sic digni
tate aut indignitate conuiuarum, ad Eucharistiam adici
ci, aut addi nihil potest. Duplex ergo est ratio veri cibi
manducandi: una manducantem respicit, altera ueritatē
spectat manducationis. Hæ sunt partes huius, qui se
ad esum veri cibi accingit, ut se prober, ut uera conscien
tia cibum uerum admittat, Apostolorum exemplo: aut si
bi non plus afferet bonæ rei manducatio, quàm optimi
uini potus, febre laboranti: non quòd uini naturam mu
ret ægrotatio, sed quia quod bonum est, uenti malè,
non prodest.

*Vere manducare dicitur qui nec uerius nec melius manducare
possit.* Cap. 30.

EA pars quæ in māducationis ueritate consistit est,
ut ita manducetur, ut nullo modo uerius, aut me
lius fieri possit. Qui fide tantum, & credendo mād
ducat, uerè manducare non est putandus, quum re uera
debuerit & potuerit etiam manducare: sic eius uiri, qui
carnem manducauerit, sed sine fide, imperfecta erit man
ducatio, quoniam fides adhibita non fuerit. Beatus latro
si Christus Dominus, fide & opinione, & non re uera li
gno appensus fuisset, hinc salutem non esset consequu
tus. Sic quanuis re ipsa affixus, & mortuus sit Dominus,
quum fides infelici latroni defuerit, uera redemptoris
mors ei nihil profuit. Iudas pacis osculo Christū Deū
veram

veram & vnicam pacem, atq; vitam est exosculatus, hoc tamen pacem & salutem ei non attulit, quum sine fide, & conscientie sanctitate, osculum admotum sit: Nihil plus adiecit ei vera pedum à Domino lauatio, cum ad eam bona mens, non esset adiuncta: qui pedes & manus Domini foderunt, inque caput eius spineam coronam imposuerunt, quamuis vero & vitali sanguine tincti, & aspersi fuerint, non tamen mortem euaserunt. Nec propterea desinit verus & vitalis esse sanguis, quod ex eo dà nationem grauiorem acceperint: sic eis qui Sanctim Eucharistiam indignè manducant, hæc non ideò desinit esse corpus Domini, quod vitam indignis non concedat: ita enim prodesse poterit, si verè manducetur. Iudas manu Domini buccellam in suā perditionem suscepit, huc Serapionem Alexandrinum, manu pueri porrecta maximis doloribus liberauit. Sed frustra verba terimus, quū nec verè nec falso à vobis manducetur, sed vitam, quæ in Deo Patre residet, Spiritu per fidem in vos infundi doceatis.

Ense. Ca

Sicuti totus Christus in homine manducante mansurus est, ita totus homo in eo mansurus, & ideò totus manducatur.
Cap. 31.

VT Dominus exponeret, quid sit verè corpus manducare, sermoni suo subdidit, Qui māducat verè meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in illo. Is qui carne constat & anima, quū dixit me, totum se demonstravit. Rursus, quum dixerit, qui manducatur, non dubium est, hominem integrum designasse, non ipsius animam, vt ad eam diuini corporis manducatio respiceret. Quum ita se habeat, non credendum est corpus hominis manducantis, excludit à carnis diuinæ manducatione. Nunc dispiciamus vnde sit in diuino corpore mansio.

*Sine manducatione corporis diuini, non fieri eius in aliquo man-
sionem.* Cap. 32.

Qui manducat(inquit)carnem meam, in me ma-
net,& ego in eo. Ergo ex vera mādicatione cor-
poris,in homine re vera sit uitæ mansio: nec ip-
sa fieri potest sine manducatione. Quæro nunc
quum totus homo,totum Christum debeat manducare:
cur ad animam hominis,contra verba Domini,mandu-
cationem restringetis, ut in corpore non manducante,
maneat Christus non manducatus? Si anima sola Chri-
stum edat,hæc sola in Christo mansura, & in ea Chri-
stus est mansurus:hæc sola templum Dei erit. Quod si in
anima maneat Christus, hunc euacuari corpore conue-
nit,& in animam redigit:ut in ea inesse possit & manere,
aut is animo non re vera manebit. Nulla enim potior ef-
fe ratio ostenditur, vt hominem manducaturum ad ani-
mam redigatis, quàm edendum Domini corpus. Quod
si totus homo in Christo sit mansurus, manducationis
beneficio,nihil est causæ,quominus totus homo,totum
Christum manducet.

Eo modo quo à patre missus est filius,hunc manducari oportere
Cap. 33.

Chrysostomus,Hylarius,Cyrillus,& qui Euange-
lium Ioannis interpretati sunt,intellexerunt ne-
cessitatem imponi nobis corporis diuini man-
ducandi,atque substantiæ nostræ cum diuina miscendæ:
vt in eo maneamus,& is in nobis maneat:uti consequens
Christi sermo, exemplo manifestissimo declarat: Sicut
“ misit me viuēs Pater & ego uiuo propter Patrem,& qui
“ me manducat,& ipse uiuet propter me. In hanc simili-
“ tudinem animum dehgamus. Missio filii à Patre, cum
mādicatione comparatur: eodem enim modo uiuit pro-
pter Christum,qui hunc manducat,quo uiuit Christus,
propter

propter Patrem à quo missus est. Si ergo re vera totus Christus non credēdo missus est, is totus ab homine toto, re ipsa, non sola fide, est ad vitam manducandus. Sed si anima sola Christi, à Patre missa est, anima sola Christiani manducare debet. Quo enim modo res missa uiuit propter mitrentem, res manducans, uiuit propter uiificantem māducatum: item nisi eo modo edatur filius, quo missus est à Patre, non uiuificabit edentem.

Ex Chrysostomo, quo modo in nobis maneat Christus.

In Ioan.

Audi quid ea de re scripserit Coryllo. Ne obscure
(inquit) in parabolis loquutum arbitrentur, sed scirēt
omnino esse necessarium ut corpus comederent: inquit,
qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem
in me manet, & ego in eo: quod dicit, ut cum ipso admi-
scoli se ostendat. Si enim in me manet, qui me sumit,
& ego uiuo, hunc & uicturum esse perspicuum est: Caro
Christi animæ admisceri non potest, sed corpori: Paulò
post. Homil. 41. Ut Christus maiori nos charitate astringeret, & ut suum in nos desiderium ostenderet, non se tam
tàm uideri permittens desiderantibus, sed tangi, & man-
ducari, & dentes carni suæ infigi, ut sui desiderio omnes
impleret. Parentes sa penumero liberos suos aliis alen-
dos dederunt, ego autem mea carne uos alo, me uobis ex-
hibeo, uelut esse frater uolui, & communicauit carnem
meam, propter uos, & sanguinem, & per quam uobis cō-
iunctus sum, eam uobis rursum exhibui. Animæ uos car-
nem edendam exhibere non potuit, non enim ex anima
carnem accepit. Item, ut autem non solum per dilectio-
nem, sed re ipsa in illam carnem conuertantur, per cibū
id efficitur, quem nobis largitus est. Quum enim suum in
nos amorem indicare uellet, per corpus suum, se nobis
commiscuit, & in unum nobiscum redegit, ut corpus cū
capite uniretur.

cap. 6

22

22

22

22

22

22

22

22

22

22

22

22

22

22

22

22

22

22

22

22

22

Sanguinem effusum in peccatorum remissionem libri oportere.

Cap.

34.

IEsu Christum hominis cibum esse, non animæ solius, vel re recte ostendi posse puto. *Dores bibendum esse sanguinem effusum in remissionem peccatorum: ut fructus qui ex effusione ad nos peruenire debet, sentiatur.* Ut ergo compariamus, quis carne, & sanguine vesci debeat, contempleremur ad quem redeat mortis beneficium. Hæc sunt Christi verba, hoc est corpus meum: tametsi à propria significatione hæc detorques, tu tamen consequentia, quod pro vobis datur, pateris suam significationem seruare. Videamus quos alloqueretur Dominus, animas an homines, & pro qua re morti se is obrulerit: Panis (inquit) quem ego dabo caro mea est, pro mundi vita. *Mundus non constat animabus, sed hominibus: Quum pro hominibus passus sit Dominus, & secundum te ij demum mortis fructum capiant, qui carne & sanguine vescantur, non æquum est, à corpore animam dirimi, ut hanc solam Christi vita nutriet.*

Ioan. 6.

Si sola anima bibat, hanc peccati ream constitui debere.
re. Cap. 35.

Psal. 31.

SI ad animam caro, & sanguis Domini pertineat, non ad hominem, hanc solam peccati ream fieri necesse est. Nam sanguinis effusio facta est in remissionem peccatorum: At homini peccatum imputari ab Ecclesia receptum est. Beatus vir cui non imputauerit Dominus peccatum. Beati quorum remissæ sunt iniquitates: Si homini peccatum imputetur, non video quid sit causæ, cur animæ solæ bibant effusum in remissionem peccatorum sanguinem: aut qui totum respuit, cur Spiritus irradiatione à te excogitata, & peruulgata, in eum sanguis pro peccato traiciatur.

Cum

Cum corporis sit redemptio, redemptionis cibum, ad corpus redemptum spectare. Cap. 36

Mathæus docet Christum Dominum venisse, *Matt. 18*
 quod perierat saluare. Ovis quam super hume-
 ros ad ouile retulit Pastor, perierat, pro ea ani-
 mam suam Dominus posuit, ea est quam ipse pascit: O-
 uis terrestris corpus est, terrestris ergo corpus esse debet,
 quod corpore & sanguine Domini pascitur: In hac sen-
 tentiam Apostolus ad Romanos auctor est, corporis es-
 se redemptionem, & secundum te, ad hunc pertinet ci-
 bus diuini corporis, ad quem spectat redemptionis bene-
 ficium. Cyprianus hoc in Cæna probat manifestissimè, *Ad Rom. cap. 8*
 his verbis. Et nos (inquit) quum caro essemus & sanguis,
 corrupta & infirma corporis animæque natura, reforma-
 ri non poteramus, neque ad Dei similitudinem reuerti,
 nisi morbo inueterato imponeretur malagma conue-
 niens, & in desperatæ infirmitatis curatione, contraria
 remouerentur contrariis, & similia similibus conueni-
 rent. Hinc docemur, carnis nostræ corruptionem, atq;
 infirmitatem curari non posse, nisi contraria remoueantur
 contrariis, & similia similibus conueniant. Contra-
 rium autem carnis corruptæ, est Christi caro incorrupti-
 bilis: at videamus qui in corruptionis malum incideri-
 mus. Adamus fructum vetitum, non huius signum, ore
 & animo comedit, esu cuius, gratia excidit immortalita-
 tis, & quod voluntatis libertate sibi malum ascuerat, in
 suo semine naturale nobis ac necessarium factum est. Er-
 go in huius substantia necessario mortem appetimus, ac
 seorsum ab eius carne, in nos morti nullæ sunt vires: nã
 in Adami carne mors inest corporaliter. Vt autem hoc
 carnis vitium auferatur, contraria secundum Cyprianum
 expelli natura necesse est: eoque modo expelli quo suc-
 cesserit: ut natura vitæ, eum locum in nobis teneat, quæ
 mors occupauerit. Videamus autem quæ sit vitæ natura *Ioan. 11.*
 & ubi sit. Ego sum resurrectio & vita (inquit Christus) *vitam*

vitam seorsum à carne non designans, sed vt doceat, nō secus vitam in carne sua regnare, atque mors in Adami carne vigeat, ac inhæreat, dixit qui manducat carnem meam habet vitam: quo solo modo, re ipsa vitam habituri sumus. Vt ergo contraria contrariis curentur, & similia similibus conueniant, sicut manducatione interitum sibi peperit Adamus, moremque in se habuit, ita cibo à nobis vitam repeti oportuit, vt nostra in vitam manducatio, Adami voracitati respondeat: Et vti contra mandatum de fructu, in mortem manducauerat: Sic de fructu vitæ, in remedium infirmitatis nostræ manducemus: Itē sicut non animo solo, sed & corpore, Adamus in totius hominis perniciem comedit, ita non animo solo, sed & corpore, vitam comedat homo, vt qui totus manducatione perit, manducatione totus, vitæ restituatur. Et sicut infidelitas & rebellio, sine manducatione hominem nō perdidit, ita nec sola fides, sine vitæ manducatione conseruet. Et quemadmodum in Adami carne inest rebellio corporaliter, ita Adami iustitia sit in corpore nostro manducationis beneficio ac ministerio: non imputatione, sed re vera. Et quemadmodū hac maledictione (terra es, & in terrā ibis) perieramus, benedictionē mylticā comedētes restituamur. Ergo (*inquiūt*) si efficeris vna cū Christo substantia, sis Iesus Christus, et carnē affectā gloria conuerteris. Ne te turbet hæc nostra sententia, apponam quid hac de re consequutus sim. Christi caro est incorruptibilis, inconuertibilis, & immutabilis sicut huius diuinitas. Hæc ergo manducata in tuam substantiam corruptibilem non mutatur: sed vere sumpta hanc immutat, ac in se conuertit, non personali ac corporali transitione, vt quod eras secundum carnem, esse desinas, vt Christi persona efficiaris. Non enim (exempli causa) matris tuæ persona efficeris, nec eius affectibus & dolore afficeris, quamuis eius sis caro, carnisque naturam eius sis adeptus. Sed secundum Spiritus participationem (vt ait Cyprianus) in Christum tua sit immutatio: huius enim virtute, carnis tuæ vitium morsque absorbetur, natu-

naturamque diuinæ carnis adipisceris, quæ te ad æternitatem nutrit ac fouet, sicut vnusquisque carnem suam.

Christi tibi natiuitas exemplum quoque esse potest: Mariæ coagulum Spiritus interuentu non fuit exinanitum, sed Spiritus participatione diuinum effectum est vt duplici natura esse inceperit diuina & humana: sic inconuertibilis caro à nobis manducata, dans nobis Spiritus & naturæ suæ participationem, carnem nostram ad diuinam naturam trahit, & transmutat, atque (vt Petrus ait) diuinæ nos efficit consortes naturæ. Diuinus noster Dionysius docuit de Eucharistia disserens, nos genere secundum carnem ac substantiam nihil à Christo differre, carnis substantia, hunc in nobis esse totum: culpa tamen ac mortis natura, ab eo nos differre. Si ergo carnis immortalis manducatione, diuinæ carnis naturam adipiscimur, vt idcirco culpa erasa & sublata fiatque in eius locum Christi iustitia vitæque natura sit inrita: eueniet vt sublata differentia, planè eiusdem substantiæ efficiamur, vnumque cum illo esse, carne & Spiritu incipiamus, atq; in Deum, mortis adempta natura, transeamus: patibili tamen manente substantia, vt vitæ Deitatisque præsentia, caro Christi in conceptione, à passionis natura minime exempta est: sicque efficiamur os ex eius ossibus, caro ex eius carne, quod sine diuinæ carnis manducatione contingere nobis non posse, antiquorum lectione edoctus sum.

Tui necessitatem mihi obiecerunt, quæ & si à manducatione Christianum arceat, non tamen eos à vita ac æternitate repellit sed hoc à me responsum rulerunt, Si desiderio id manducant, quod re ipsa comedi in missa tradit Ecclesia, eorum voluntatem ac desiderium, vere manducationis locum obtinere: sed vos qui carnem esse viuificam negatis, eamque vt nihil profuturam respicitis, qui solum Spiritum qui Christi carnem suscitauit, fide ac desiderio hauritis, nullo modo vitam manducantes, nullo etiam modo in vobis vitam futuram, ac mansuram esse, confirmari, propter expressum Domini verbum:

Dionys.

„
„
„

- “ bum : Nisi manducaueritis carnem Filii hominis, & bi-
 “ beritis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis .
 “ Differentia ergo est inter vos, qui à carnis & Spiritus
 manducatione abstineteis, sed fide Spiritum seorsum
 à carne amplectimini, & eos qui carnem cum Spiritu,
 vitam suam, quantum in se est, fide ac desiderio corpo-
 raliter manducant .

Id ipsum Cyrillus libro 10. cap. 13. manifestissime at-
 testatur, Arriani cuiusdam cauillationem expugnans,
 diuidentis naturam Dei Patris & Filij ad similitudinem
 vitis & agricolæ, vt diuersi essent non minus quam Agri-
 cola & vitis : quasi diuina ea verba, non ad humanam
 naturam, sed diuinam tantum referrentur : quasque per
 fidem & charitatem, non autem per naturalem carnis
 communionem Christo vniremur . Hæc sunt eius ver-
 ba. Hæc (inquit) ille astute simul atque impie, aliaque

Cyrillus.

- “ eiusmodi euomuit, nos autem Patrum & Ecclesiæ fidem
 “ sequentes, loci huius sensum rimati sumus. Et paulo in-
 “ ira : age pauca de hoc dicamus, ac peruerse ab eo sacra-
 “ rum literarum sensum exponi ostendamus : non tamen
 “ negamus recta nos fide, charitateque syncera, Christo
 “ spiritualiter coniungi, sed nullam nobis coniunctionis
 “ rationem secundum carnem cum illo esse, id profecto
 “ pernegamus . Idque à diuinis scripturis omnino alienū
 “ dicimus. Quis enim dubitauit Christum etiam sic vitem
 “ esse, nos vero palmites, qui vitam inde nobis acquiri-
 “ mus? Audi Paulum dicentem : Quia omnes vnum cor-
 “ pus sumus in Christo, quia etsi multi sumus, vnum ta-
 “ men in eo sumus, omnes enim de pane vno participa-
 “ mus . An fortassis putat Arrianus, ignotam nobis my-
 “ sticæ benedictionis virtutem esse, quæ cum in nobis
 “ fiat, nonne corporaliter quoque facit communicatione
 “ carnis Christi, Christum in nobis habitare? Cur enim
 “ membra fidelium membra Christi sunt? Nescitis (in-
 “ quit) quia membra vestra membra sunt Christi? Mem-
 “ bra igitur Christi meretricis faciam membra? absit .
 “ Saluator etiam : Qui manducat carnem meam (ait) &
 bibit

bibit sanguinem meum, in me manet & ego in eo. Vnde considerandum non habitudine solum, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verum etiam & participatione naturali: Nam quemadmodum si quis igne liquefactam ceram, alii ceræ similiter liquefactæ ita miscuerit, ut vnum quid ex utrisque factum videatur, sic communicatione corporis & sanguinis Christi, ipse in nobis est, & nos in ipso. Non poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis, ad incorruptibilitatem & vitam traduci, nisi naturalis vitæ corpus ei coniungeretur. Non credis mihi hæc dicenti, Christo, te obsecro, fidem præbe. Amen, amen (inquit) dico vobis, nisi manducaueritis carnem Filii hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Audis aperte clamantem, non habituros nos vitam, nisi sanguinem eius biberimus, & carnem manducauerimus: in vobis autem ipsis dicit, id est, in corpore vestro. Vita autem iure, ipsa vitæ caro intelligi potest, hæc enim nos in nouissimo die suscitabit: & quomodo, dicere non grauabor, caro vitæ facta vnigeniti caro, ad virtutem vitæ traducta est. Non potest igitur morte superari, propterea in nobis facta, interitum à nobis expellit. Non enim abest ab ea vnigenitus Dei Filius, vnde quia vnus est cum carne sua: Ego (inquit) suscitabo eum. Cur igitur secundum carnem palmites nos dici pernegat? An non conuenienter dici potest, vitam humanitatem eius esse, & nos palmites propter identitatem naturæ? Eiusdem enim naturæ vitis & palmites sunt, ita & spiritualiter & corporaliter nos palmites, & Christus vitis est. Ex his probatur nos non tantum per fidem & charitatem Christo coniungi, sed corporaliter per corporis, & sanguinis in Sacramento communionem: quo quidem non solum Spiritu, sed corporaliter in nobis, hoc est in carne nostra habitat: & hæc etiam ratione cum illo in vnum corpus coalescamus

mus, & carnis resurrectione mereamur, ideoque communicatio illa nobis necessaria videatur.

- Ab hac fide reuocabantur hoc cap. 6. loco. Spiritus est
 “ qui uiuificat, caro non potest quicquam: Hinc existi-
 “ mabant Christi carnem, ad nostram uiuificationem nō
 prodesse, sed Spiritum Sanctum quē in Baptismo sum-
 plimus, citra carnis manducationem. Vt ex his nos re-
 tibus expediremus quāsi, quæ caro non prodesset,
 quive Spiritus uiuificaret? non enim dixit Dominus,
 caro mea non prodest quicquam, sed caro: neque dixit
 Spiritus paracletus uiuificat sed Spiritus. Quāsiui ergo
 num putarent Christum ante suum Baptismum uiuifi-
 cationis facultate fuisse præditum: an vero crederent
 eam facultatem illi obtigisse, datamq; esse à Spiritus
 persona, quem vidit Ioannes quasi columbam descen-
 dentem? Scriptum est: Sicut Pater habet vitam in se-
 metipso, sic & dedit Filio habere vitam in semetipso:
 “ An eum putarent post Baptismum, an ante ab æterno
 “ vitam habuisse in semetipso? Non dubium sane est ab
 æterno habuisse, idemque esse, genuisse Filium ab æter-
 no, vitamque ei dedisse. Quum ita habeat, certum est
 verbum Dei Patris coeternum, homouisionq; , Spi-
 ritum esse uiuificatorem: atque eam plenitudinem diui-
 nitatis, quæ in eius carne corporaliter inhabitat (quæ
 non passa est sanctum videre corruptionē) carnis fuisse
 uiuificatricem: Insuper quum Spiritus vitæ, carnē mor-
 tuam uiuificauerit, certum est vnitatem indiuiduam
 eum cum carne cohasisse, ac vnitum esse, vt qui carnem man-
 ducauerit hunc vna cum carne, & in carne manducarit.
 Hoc cognito videamus de carne quæ non prodest ad vi-
 uificationem, an ea sit quæ vita ac Deitate plena est: an
 vero tua sit, & communis. Verba sequentia de hoc nos
 “ docere possunt. Verba quæ ego locutus sum vita sunt,
 “ Spiritus sunt. Quæ vero verba sunt quæ loquutus erat?
 num hæc esse tibi videntur: caro mea vere est cibus, san-
 “ guis meus vere est potus, qui manducat meam carnem
 “ & bibit meum sanguinem habet vitam, & ego suscita-
 bo

“ quia sicut factus homo filium se hominis appellat, sic se
 “ à proprio Spiritu Spiritum nominat. Nō est .n. alienus ab
 “ eo Spiritus suus. Ita hunc Pauli locum explanans: Si
 “ Spiritus Dei habitat in vobis, corpus quidem mortuum
 “ propter peccatum, Spiritus vero viuit propter iustitiā.
 “ Ecce (inquit) rursus cum Spiritum Dei habitare in vo-
 “ bis dixerit, ipsum Christum in nobis esse affirmavit.
 “ Non enim separatur à Filio Spiritus eius cuius substan-
 “ tialis est, quamuis propria hypostasi subsistere vere cre-
 “ datur. Idcirco indifferenter modo se ipsum, modo Spi-
 “ ritum nominat. Alio loco: audiant hæc qui ex arrogan-
 “ tia nondum Christi fidem suscipere volunt, nisi mandu-
 “ caueritis (inquit) carnem Filii hominis, & biberitis
 “ eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. Non .n.
 “ possunt sanctificatione beatæ vitæ fieri participes, qui
 “ per mysticam benedictionem (hoc est Sacramentum)
 “ Iesum non susceperunt: vita enim secundum naturam
 “ ille est, qui ex viuo Patre genitus est, sed non minus
 “ corpus quoque viuificat. Coniunctum enim ineffabili-
 “ ter est Filio Dei, à quo vniuersa viuificatur. Idcirco
 “ corpus suum dicitur, & vnus cum eo est, hoc est, in vni-
 “ rate personæ, quoniā igitur Saluatoris caro verbo Dei,
 “ quod naturaliter vita est, coniuncta, viuifica effecta est:
 “ quando eam comedimus, tunc vitam habebimus in vo-
 “ bis illi coniuncti, quæ vita effecta est.

I. Cor. 15 Paulus necessariam diuinæ carnis manducationem
 visus est tradere, vt pristinum vitæ statum eo recupere-
 mus modo, quo amisimus: Quoniam (inquit) per vnu
 “ hominem mors, & per hominem Iesum resurrectio
 “ mortuorum, & sicut in Adam omnes moriuntur, ita in
 “ Christo omnes viuificabuntur: & alibi. Sicut per vnus
 “ delictum in omnes homines in condemnationem, sic &
 “ per vnus iustitiam in omnes homines in iustificationē
 “ vitæ: sicut enim per inobedientiam vnus hominis pec-
 “ catores constituti sunt multi, sic per vnus obedientiā
 “ iusti constituuntur multi.

Vide an Pauli sententia ac similitudine, tuam doctri-
 nam

nam tueri possis : carne morimur propter pomi corporalem manducationem , Spiritu tibi in Christo viuificamur sine manducatione . vitam amisimus quod re ipsa caro sumus ex Adami carne : tuo iudicio vitæ restitui-
mur in carne Christi , non quòd vere simus eius caro , sed voluntate . Delictum Adami in carne nostra inest corporaliter , ideoque in maledictum incidimus : Christi obedientia , imaginatione tibi tenus , ac desiderio nostra est . Mirum mihi fuit hæc cogitanti , quomodo hanc vocem (sicut) è libro tuo non deleueris , frustra tibi locum occupat : Nam si tibi adhæreamus , hac in Pauli similitudine , nihil video dissimilius : contra uero , si Ecclesiæ manducationem , ac inueteratam religionem admiserimus , nihil omnino est similius : manducatione enim diuinæ substantiæ in hanc ipsam conuertimur : sumusque vna cum Christo substantia , os ex eius ossibus : vt non magis peccatum ac rebellio in nobis esse potuerit corporaliter , quàm iustitia ac obedientia iusti sit in nostra carne corporaliter . Dionysius Areopagita ad hanc præcipue religionis sententiam , Paulique similitudinis intelligentiam me adduxit . Nos (inquit) per negligentiam nostram , atque desidiam , diuinis destituti muneribus , paratis atque in id institutis bonis , in antiquum statum dignitatemque reuocat : perfectæque nostrorum ab imptione , exactissimam priorum munerum participationem , tradit : & tandem nobis Dei , diuinorumque communionem largitur . Huc affer , quod ex Cypriano paulo superius diximus , & considera nos omnes , corporis ac anima viciatos , non potuisse primitiæ integritati restitui , & vt ait Cyprianus , ad similitudinem Dei reuerti , nisi vt Dei Filius , humanitate nostra assumpta , eaque à se purgata , per hoc Sacramentum eam nobis restitueret , eo addito , quod è suo inferuisset : Paulo post adiungit Dionysius : Describit in his ferme sensibilibus , in conspectum dans Christum Iesum , nostram spirituales (vt in imaginibus) vitam , ex diuinitatis occulto (perfecta , & inconfusa nostræ

*De Sacra-
to Eschæ-
ristiæ.*

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

mortalitatis assumptione) clementissime proprietatem
 ex nobis accepisse, atque ad diuisibile nostrum, sine im-
 mutatione sui, ex unitate naturali processisse, perque
 hanc beneficam clementiam ad participationem sui,
 suorumque bonorum inuitare genus humanum, si ta-
 men ipsius sacratissimæ inseramur vitæ, ipsam quantū
 fas est imitando, sicque veraciter consortes Dei diui-
 norumque participes fieri. Ex his locis certo constitui
 potest ac decerni, Cœnam à Christo ideo fuisse insti-
 tutam, ut nos in suam carnem & os mutaret: illumque
 ideo nostram assumpsisse, ut vicissim eandem quæ abun-
 det vita, restituat, & nostro mortali corpore admisceat,
 ut ad immortalitatem restituat, & restitutam tueatur.

Leo. 1. Leo primus Papa in sermone decimo quarto: Non
 Pap. aliud (inquit) agit participatio corporis sanguinis Chri-
 sti, quàm ut in id quod sumimus transeamus, & in quo
 mortui & sepulti & conresuscitati sumus, ipsum per om-
 nia, & Spiritu & carne gestemus, dicente Apostolo:
 mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cū Chri-
 sto in Deo: cum enim Christus apparuerit vita nostra,
 tunc & vos cum Christo apparebitis in gloria. Natura-
 lem carnis nostræ, cum Christi carne, Sacramenti mi-

Hylarius nisterio communionem, tam aperte docet Hylarius lib.
 8. de Trinitate, ut mirari satis non possim, quomodo
 ad tropicam illam manducationem animum tuum pro-
 clinaueris. Hæc (inquit) vitæ nostræ causa est, quòd
 in nobis carnalibus manentem per carnem Christum
 habeamus, victuris nobis per eum ea conditione, qua
 vinit ille per Patrem: si ergo nos naturaliter secundum
 carnem per eum viuimus, id est, naturam suæ carnis
 adepti, quomodo non naturaliter secundum Spiritum
 in se Patrem habeat, quum viuat ipse per Patrem? Vide
 tam constanti religione eo tempore creditū fuisse Chri-
 stum, in nobis, nosque in eo esse naturaliter, ut à no-
 stra unitate, Christi cum Patre unitatem, aduersus Ar-
 rium comprobaret: Addit Hylarius. Hæc autem idcir-
 co à nobis commemorata sunt, quia voluntatis tantum
 per

per Patrem & filium, vnitatem hæretici mentientes, vnitatis nostræ ad Deum vtebantur exemplo, tanquam nobis ad Filium & per Filium ad Patrem obsequio tantum & voluntate religionis vnitas, nulla per Sacramentum carnis & sanguinis, naturalis communis proprietas indulgeretur, quum & per honorem nobis datum Dei filii, & per manentem in nobis carnaliter Filium & in eo nobis carnaliter & inseparabiliter vnitis, mysterium veræ ac naturalis vnitatis sit prædicandum.

*Quum per Adam mors in hominem totum peruas-
rit, per Christum in totum hominem vi-
tam peruenire. Cap. 37.*

Tertullianus Pauli locum a nobis productum declarans, exemplum (inquit) non componitur ex diuersitate, sed ex paritate: homines carne viuificantur in Christo, sicut in Adam carne moriuntur. Consideremus quomodo carne in Adam moriamur, vt hoc exemplo discamus, quomodo in Christo Domino nostro, carne viuificemur. Non te puto in hac esse sententia, vt statuas in Adam mortem obire nos, quod credamus ex eo nostram constare substantiam: sed potius quod re vera hac subsistamus, effecti os, ex eius ossibus, & caro ex eius carne, sic vt similitudini relinquatur locus: in Christo non viuificabimur, nisi re vera, & non credendo, eius substantiæ nostra admisceatur, vt fiamus os ex eius ossibus & caro ex carne: sed quoniam fieri non potest, vt per humanam generationem id obtineamus, modum consilio Patris & suæ sapientiæ conuenientem adinuenit, ut ait Cyrillus, quo nos sibi per mysticam communionem benedicens, & secum, & inter nos vnum corpus nos efficeret.

De Trini-
tate.

ducatione, carnis resurrectionem destruis, atq; dum anima tibi curæ est, plasma Domini negligenti, vim resurrectionis afficis iniuria, ut Valentini dogma confirmes. Ut tamē eam suspicionem effugias, in spem resurrectionis, inani quadam manducationis imagine, pascis tuorū corpora. Vbi enim Eucharistiam omni diuinitate exueris, atque animam tuam Christi substantia spirituali irradiatione & traductione depaueris: ne valentino subscribere videaris, corpori spem excitas, signi tui manducatione, his verbis. *Verum est, & eo quidem usque ut corporis etiam resurrectio illis nobis quasi dato pignore confirmetur, quum & ipsa, vite signo communicent.* Sed quo cum corpus tuum communicet de signi tui manducatione tacuisti: si velis cum Christo eam tibi esse signi communicationem, radiculum dixisse putaberis: si cum anima tua, & tibi es contrarius, & doctrinæ tuæ oblitus, doces enim signum, corporis esse cibum non animæ: Si hæc tua communicatio communicantes tecum respiciat, per iocum docere videberis, ei actioni vim inesse resurrectionis mortuorū.

Si signum vitam corpori daturum esset, non debuisse dici Spiritus viuificans, vel qui viuificat, sed signum viuificans.

Cap.

40.

NE nimis vrgeam, aliud agamus: si tu in hoc spem salutis carnis tuæ constituas, quod panem comederis signum vitæ, cur in deserto mortui sunt Hebræi, quos Dominus manna tot annos depauit? Patres uestri (inquit) manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt: Item, non Moses dedit vobis panem de cælo. Hic est panis de cælo descendens, ut qui hunc manducauerit, uiuat in æternum. His uerbis præceptor noster à tua Philosophia nos abducit, ostendens signo nullam inesse uitæ facultatem, sed hanc in esu panis de cælo descendens collocatam esse. Scriptum est: Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam. Si caro sine Spiritu ad uiuificationem non prodest, quomodo signo, Spiritu

Ioan. 6

„

„

„

„

„

Ioan. 6

„

Ioan. 6

& diuinitate prorsus uacuo, audes tuos in spem resurrectionis erigere & confirmare? Nō dubitas carnem Christi à uerbis Dei uiuificationis facultatem accepisse: Quo modo ergo panis, nisi Spiritu Sancto impleatur, & hac caro Domini, hanc quam prædicas, & obtendis uim, & naturam assequetur? Qui manducat carnem meam & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Vides resurrectionem ei promitti, qui carnem, non qui signum comederit.

spiritum sanctum pignus esse immortalitatis, non frustulum panis. Cap. 41.

Cap. 1.

Non minus aliena esse a ueritate oppignoratio tua mihi uisa est: non legi ante te, quenquam tradidisse purā panis substantiam pignus esse resurrectionis, aut æternæ uitæ, Apostolus Spiritui Sācto hoc muneris attribuit epistola ad Eph. Signati (inquit) Spiritu promissionis Sancto, qui est pignus hæreditatis: Item ad Corinth. 1. cap. 1. Qui autem confirmat nos, & dedit pignus Spiritus, in cordibus nostris. Nusquam scriptum inuenies (nisi apud te) uitam pane redimi, aut hunc tam preciosæ rei pignus esse panem.

Qui à necessitate manducationis excusentur. Cap. 42.

Qui nos errare crediderit affirmantes necessariū esse diuinæ carnis manducationem, ut uitā æternam habeamus, intelligat me non negare, desiderium ac fidem, locum māducationis (si necessarium impedimentum intercedat) supplere posse: Sed qui tunc a Caluino me non dissidere existimauerit dicē te, manducare se spiritualiter, is certè nec me, nec Caluinum intelligit: Calvinus enim nec opinione, nec fide, nec desiderio, carnem ore manducandam esse ad salutē docet, sed in manducationis locum, fidem, substituit: ut fides in Christum mortuū, ac à mortuis suscitatum, credenti

denti conferat, quod manducatione carnis viuificantis
acquiri docet Ecclesia: Hæc ergo inter nos differentia
intercedit, quòd ille ore non manducari oportere arbi-
tratur, sed fructum fidei esse manducationem: ego autè
qui non comederit, vitam minimè habiturum intelligā:
Si tamen per fidelem non steterit, quominus ipse mandu-
cet, isque re verò non manducans, desiderio tamen in Ec-
clesiæ fide comedat, viuificantì carni fidem non derogās
hunc perinde facere non inficior, ac si manducaret, vt
de pœnitentibus traditum est, qui ante tempus exomo-
logesi ab Ecclesia constitutum, naturæ concesserunt: qui-
bus voluntas pro facto imputatur. Si ergo Caluinus sub-
stantiæ diuinæ manducationem corpoream admitteret:
isque voto manducari satis esse doceret, quum per neces-
sitatis impedimentum ab actu manducationis prohibe-
tur, me hac in re diuersum non haberet: sed quandiu in
hac erit sententia, vt Sacramenti substantiam, signū es-
se diuinæ carnis existimet, carnisque esum corporeum,
nullius vsus esse doceat, fide manducare quum se dixerit
ludere mihi videbitur: Non enim potest fide manduca-
re, quod manducatum nullo modo prodesse crediderit:
quinimo si quis suorum fide desiderioque ore Christum
manducaret, illum non alio haberet loco, quàm nos ha-
bet, qui re vera ad salutem manducari oportere statua-
mus. Hæc ergo inter nos exurgit differentia, quòd iudi-
cet eum verè carnem manducare, qui fide Christum pro
peccatis nostris mortuum, & à mortuis excitatum am-
plectitur: nos autem non solum id necessariò fieri ad sa-
lutem oportere confiteamur, sed ad eam fidē ita car-
nis accedere manducationem debere contendimus, vt
ad fidem Baptismum adiungit Ecclesia. Peccant igitur
largiter qui confictam & imaginariam Caluini mandu-
cationem, Patrum spirituali manducationi respondere
dixerint: nam qui verè manna manducabant, ac Euchari-
stiam nostram, quam abumbravit manna, desiderio pari
manducabant, soli mortem euaserunt, nec id propter mā-
na manducatum consequuti sunt, nam qui solam vmbra-

*Instituti-
de Cœn.
13.*

Gypria
in Cæ
na.

māducarunt, Domino iudice mortui sunt: sed nos ab Eucharistia ipsa vitam habemus, ac immortales sumus. Ergo Patrum manducatio cum fide Caluiniana, aut fides eius cum Patrum manducatione, æquari non potest: nā manna ad salutem nihil profuit: Eucharistia vero vitæ æternæ effectum habet. Præterea hoc addi potest differentia, quòd Eucharistiam nullo modo māducat, qui in panis creatura gratias actas fuisse negat: sed panem purum edit, & Patres Spiritum Sanctum quem ad manducationem suam spiritualem Calvinus requirit, non acceperant.

Cæterum si hic locus, qui me manducat, ita intelligi debet, ut quum quis manducet credat, & manducare sit credere: gratum facit Calvinus edacibus ac bibacibus, quò enim quis bibacior, hoc modo esse debet fidelior. Aliud velim edoceri, si manducant qui fructum fidei cōsequuntur, quomodo pœnitentibus esu Sacramenti interdixit antiquitas, quos tamen ab effectu fructuq; fidei non repellebat. Sancta sanctis clamabat Diaconus, ut se pœnitentes post Euangelij lectionem à Sanctorum communionem abigerent: Cur autem illis ad communionem non patebat aditus? Bona conscientia effectuque fidei erant præditi, erantque cum fidelibus Spiritu coniuncti: ab Eucharistia tamen, id est, Christi corporis communionem pellebantur. Si fides, manducationis vicem supplere possit, aut præstare, cur iubeat Paulus, ut qui ad communionem elumque Christi corporis accederet, se probarent, quum non nisi fidelibus Christianis mensa proflaret, quos ad mensam fides attrahebat? Si fidei effectus, vitæ sit manducatio, infidelitatis effectus, māducatio iustitici esse etiam debet: quamobrem improbi & infideles Baptisati, citra Sacramenti manducationem, iudiciū suum manducant & bibunt, cur ergo de his solis à Paulo dictum est, qui indignè cibum benedictionis manducant, iudicium sibi manducare ac bibere? Hoc mihi mirum est. Tuo iudicio cathecumeni fideles, tibi Christi carnem, absque Sacramenti manducatione comedunt, eisque

eisque Sacramentum nihil confert: Corinthii verò Baptisati, infideles, quia fructu fidei carebant Christum nō manducabant: sed indignè Sacramentum edentes, Paulo iudicium suum manducabant & bibebant. Hoc ergo indignis præstat panis ad mortem, quod ad vitam bonis non præstat, vnde tanta varietas? Duas esse res distinctas & differentes, quibus vitæ manducatio perficiatur, docet Christus fidem & manducationem, eas separatim nobis describens: quæ res à tua sententia me deducit: Præterea tu docens manducationem effectum opusq; esse fidei, efficis vt iudicem, te tibi non satis constituisse: nam manducatio motus opusque est manducantis: & qui manducationem facit manducat: fides ergo manducat, non anima, contra tuam traditionem.

Christum non eo modo Baptismo exhiberi, quo in Cœna exhibetur.
Cap. 43.

NON minus falli mihi vilus es, Tradens re vera tibi Christum exhiberi, tum Euangelio, tum Baptismo: eum tamen à te non recipi totum, sed ex parte tantum.

Quum statuas sola fidei ratione de Christi carne te communicare, mirari desii te credidisse, vos Baptismo de Christi corpore communicare, fieri os ex eius ossibus, carnem ex eius carne: vt in Cœna id nos obtinere docet Ecclesia: eadem enim fide vtrumque Sacramentū suscipitur: Quia verò ista opinio è tuo sensu videtur effluxisse, à nobis reiecta est, donec eam scripturæ testimonio approbaueris: Interim aduersam hanc sententiam tuis obduximus: Baptismo nihil nobis dari corporeum, sed solam Sancti Spiritus gratiam, in Cœna autem, corpus Domini & omnia quæ ad corpus attineant exhiberi: ad cuius rei susceptionem Baptismo ac Euangelii prædicatione præparamur: faceret enim nostra indignitas, vt caro quæ vita est in nobis non maneret manducata: quamuis sine fide & ab impuris manducari possit, Quamobrem fieri posse negaui vt corpus Christi Baptismo
verè

verè manducetis.

Baptismo nos complantari similitudini mortis ac resurrectionis Domini, vt amplius non seruiamus peccato: In Cœna autem effici corpus ipsum.

Cap. 44.

HAnc nostram sententiam tua protriuit auctoritas, tuis clientibus de ea mecum acriter dimicantibus, compluresque Apostoli locos à te explicatos, contra me promouentibus, quibus hanc nostræ fidei confessionem deiicci posse arbitrarentur, in primis hoc epistolæ ad Romanos telum emiserunt. An ignoratis fratres, quia quicumque Baptisati sumus in Christo Iesu, in mortem eius Baptisati sumus: consepulti enim sumus per Baptismum in mortem: ut quomodo surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita in nouitate vitæ ambulemus: si enim complantati sumus similitudini mortis eius, simul resurrectionis erimus: hoc sciētes, quia vetus noster homo crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, vt ultra non seruiamus peccato. Huc complures huius generis locos, summo studio vndique conquisitos deuoluebant, quibus minori negotio nos opprimerent: vt epist. ad Galatas: Quicumque in Christo Baptisati estis, Christum induistis. Item ad Colossenses: Consepulti in Baptismo, in quo & surrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitauit eum à mortuis. Quid (inquiunt) pluribus opus est? fide consepulti sumus, consurreximus cum Christo, in eum insiti sumus, in eo viuimus, isq; in nobis viuit: nam vita nostra in eo est abscondita. Quid, inquiunt, amplius à Cœna desiderari posse putas? nisi vt subleuanda infirmitatis nostræ gratia, hæc nobis sit earum rerum, quas in Baptismo adepti fuerimus confirmatio, testimonium ac sigillum, quo omnem mortis metum propellamus? tamq; certò statuamus, verè insitos esse nos in diuinum corpus, eoque ali animas nostras spiritualiter, quàm sit perspicuum, corpora nutriri panis materialis alimento. His laqueis omnes ferè meos commilitones, ac mercede conductos ceperunt, atque animis à nobis auerterunt. Huic autem

cum

cum non deessem negotio, ac sigillatim appellarem, in quibus spei quicquam adhuc reliquum esse cognoscebā, & ostenderem ex veterum sententia, quā sis ab Apostoli sententia alienus, hos sanavi, ac in officio continui. Primum adhortatus sum clientes tuos, ut sese diligentes verborum scrutatores adhiberent, ne semper decipiantur ac decipiant, sententiam Pauli apertam ac planam esse his, qui bona fide ad eā animum applicent: Si enim (inquit) complantati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Hoc non significat nos de Christi corpore communicare, ut fiamus os ex eius ossibus, caro ex eius carne, ut simus omnes in vnum consummati, sicuti is & Pater vnum sunt, ut ubi erit ille, & nos simus, ut hereditatem æternā habeamus: sed ostēditur, nos peccato per lauacrum mortuos, complantatos esse similitudini mortis eius, ut amplius peccato non seruiamus. At in Cœna, similitudinis nulla sit à Paulo mentio: Quoniam (inquit) vnus panis vnum corpus multi sumus, oēs quidam de vno pane, & de vno calice participamus: magna inter hos effectus, intercedit differentia: hic simus vnum ipsum corpus Domini, re vera corpus manducantes. In Baptismo autem sumus facti similitudini mortis complantati, & per Baptismum lauamur in mortem: in Cœna verò corpus vitæ manducamus, nec solū in vitam manducamus, sed vitam. Item consepelimur Spiritu & habitudine cum Christo per Baptismum in mortem, ut in nouitate vitæ ambulemus, ut peccato mortui ultra non seruiamus peccato. Per Cœnam autem nō solum Spiritu ac animo vnum cum Christo sumus, sed naturaliter ac corporaliter, id est corpore, non tamē modo corporali, corporis sacrificati sumus participes, ut naturam carnis eius adepti, Spiritu & corpore in eo viuamus, in eo maneamus, & is in nobis inaneat, atque æternitatis semen caro nostra substantialiter contineat: denique hoc amplius in Cœna quā Baptismo assequimur quod præter eam Spiritus gratiam, quam Baptismo conequimur, carnis diuinæ manducatio hoc nobis tribuat,

ut re

*De ecclē-
siā Hie-
rarchia .*

ut re vera & naturaliter & corporaliter, in corpus, à quo gratiæ nobis affluunt, uniamur ac conuertamur, ut nō solum à peccato mundati, vltra non seruiamus peccato, atque idonei efficiamur ad seruiendum Deo viuenti, sed cohæredes, & concorporales, participes simus æternæ promissionis, in Christo Iesu. Hanc ob causam ab antiquis accepimus, Ecclesiæ morem aliquādo fuisse, ut è vestigio à lauacro ad Cœnam tincti perducerentur, ut credentes per benedictionis mysticæ ac Eucharistiæ manducationem, cum Christo naturaliter carne & Spiritu vnirentur, sicut solo Spiritu in Baptismo vniti fuerant: Hoc non magis obuenire nobis posse (uti existimas) sola fide credidi, quàm fide sola, Baptismi spiritualis gratiam consequi possis: sed id fieri lauacri corporalis opera, ad fidem accedentes. Dionysius causis à nobis demonstratis, benedictionis Sacramentum, Baptismi consummatium appellauit: quod in eo, de carne ac Spiritu cum Christo naturaliter ac corporaliter participemus spiritualis carnis mādicatione.

Ex Baptismo Christi nostrum Baptismum metiri oportere.
Cap. 45.

HUc accessit hæc quoque ratio, quæ me à tua doctrina depulerit, quòd Baptismus Iesu Christi documento nobis esse videatur, quid è nostro, spe amplecti debeamus. Si à Spiritu Sancto, qui quasi columba in Dominum descendit, de corpore suo cum Ecclesia Dominus communicauit, carnemque suā manducauit, non resistam tibi affirmanti, corporis Christi communionem, ita lauacro fieri, ac in Cœna fieri iudicemus sed si ad carnis cum suis discipulis communicationem, lauacrum Domino nihil contulerit: sed ad Spiritus gratiam solam respexerit, cur expectabimus ut aliam, diuersamque nobis nauet operam, quàm Christo præstiterit? Itaque credo, spirituali ex Baptismo communionem, interiorem hominem elui, Spirituque

Chri-

Christum indui, exteriorē verò aqua mundari, vt homo à peccato mundetur totus: non autem re vera, ac naturaliter hunc fieri corpus Domini, os eius ossibus, corporis eius manducatione, sed ad hanc rem præparari, vti lauacro Apostolos ad corporis diuini manducationem à Domino præparatos fuisse scriptum est. In Cœna autem reali, externa, internaque diuinæ carnis manducatione, nos lauacro ac pœnitentia præparatos, in eum transire, coalescere, vitamque comprehendere: si modo Spiritum quem Baptismo suscepimus, conseruemus, nobisque conscientiæ non desit integritas: facit enim nostra impuritas, vt à Christo separemur, ac vt vita à nobis re vera manducata, in vitam æternam non maneat.

Cœnam Baptismi confirmationem non esse. Cap. 46.

Hanc Cœnæ utilitatē, tuis clientibus de tuo confirmationis commento impugnantibus, respondi: præcipitati iudicii te non posse reprehensionem vitare, qui cogitatione Baptismum tam imperfectum nobis excuderis: vt is non solum eget confirmatione, sed infinitis confirmationibus, sigillis ac ratificationibus: Hoc esse argumento, nullum vobis ad Baptismi, Cœnarumque vestrarum perfectionem, exitum patere: quum nullum confirmationibus, aut sigillis finem præscribatis. In rebus humanis hanc seruari legem, vt actus qui eget confirmatione, infirmus habeatur, & à confirmatione eius pendens valetudo, vna consumatur confirmatione, non eo numero quem in vestri Baptismi confirmationem insumitis.

Cur repetitis actionibus Sacramentum corporis à nobis iteretur.
Cap. 46.

Nos repetitis actionibus Missam, summa animorum deuotione celebramus: quidē confirmationis gratia, sed quia preces ac gratiarū actiones, grata

*Aduersus
Tripho.*

grata esse Deo sacrificia cognoscimus, eaque sola conficienda (vt ait Iustinus Martyr) in aridi humidique nostri cibi commemoratione mandauit Deus Dei Filius, huic rei per legatum eius operam damus, Passionis quā pro nobis perpeſſus eſt Dominus, memoriam recolentem: & quoniam gratiarum actioni nullum finem ſtatu debere cognitum ſit, huius beneficij memoriam nos perpetuo tenere atteſtamur: vt Deum, omnipotentis & clementiſſimi honore afficiamus, vt ſalutem illi noſtram prorsus acceptam referamus, vt redemptoris noſtri meritum continenti recordatione celebremus, vt vanitatem, ineptitudinem, perditionemque noſtram vltro illi confiteamur, noſtra omnia illi deuoueamus, demum de oblatione ſacrificij noſtri ſalutaris, (quo apud Patrem gratius eſſe nihil cognouimus) gratias agentes proteſtamur, omni adempta noſtri fiducia, in redemptoris noſtri (qui offertur) merito, ſpem omnem ac ſalutis noſtræ certitudine à nobis conſtitui. Præterea preces fundimus in eo viro, qui vt dona & ſacrificia pro nobis offerat, vocatus eſt, ne repellat ſupplices Deus, ad diuinæ maiestatis ſuæ pedes prouolutos, ſed vt noſtrum ſit oblationis meritum. Inſuper quia nulla propter infirmitatem noſtram, à nobis peccandi hæc intermiſſio, & per peccata ex diuini corporis compagine reuellimur, & amputamur, vt nec fructum ferre poſſimus, nec vitæ beneficio potiri, quum tacti pœnitundine, odioque peccati percuſi, à peccato reſpiſcimus, ad diuinæ carnis medicinam profugimus, ut illius inanducatione caro noſtra, naturæ vitæ reſtituatur, reſtituta confirmetur, atque in Chriſti corpore coaleſcat.

Ad Hebre. 5.

Doctrinam viuificantis ſpiritus, carni viuificationis facultatem non eripere. Cap. 48.

AD euertendam noſtram de corporea communione religionem, tui induxerunt aliquot Pauli ſententias, à te præpoſtera interpretatione contortas

tortas, quarum hæc est potissima : Spiritus qui suscitauit Iesum à mortuis uiuificabit mortalia uestra corpora, propter Spiritum inhabitantem in uobis.

Non dixit (inquunt) propter carnem sed Spiritum.

Hoc illis fuit argumento, manducatione carnis, ad uitam nihil profici: sed Spiritu, quo Christum induci, per Baptismum renouamur. Quasi his uerbis Apostolus carnis ministerium abnegauerit: atque affirmatiua propositione, negationem necessariam ingesserit, negaueritque carnem Christi ad uitam valere. Miror unde tanta uobis cum carne Dei Christi inimicitia intercesserit, ut illi tam contumaciter uitæ facultatem eripiaris: Non inuitus sane consentio, carnem quæ Spiritu uitæ vacauerit, ad uitam minime prodelle, sed Spiritum esse qui uiuificet: Hunc autem esse intelligo, non personam solam quæ Baptismo in Christum descenderit, ut non ante Baptismum ille esset uitæ facultate præditus: in ipso enim uitæ erat, etiam ante omnia tempora: sed affirmo eam diuinitatis plenitudinem, quæ in Christo corporaliter inhabitat, uerbum quod caro factum est, Spiritum esse eum, qui Iesum suscitauit à mortuis: qui mortuum Christum nec in sepulchro quidem deseruit: qui indiuidua & in comprehensibili unitate carni unitus est, ex quo simul & carne, uitæ in Christo consistit essentia. Hanc autem uitam carnis essentiam, nec infusione, nec influxione suscipere possumus, ut hæc in anima sola, per fidem inhabitans, à morte corpus nostrum excitet. Nolo tamen putes me hæc dicentem, negare Spiritum paracletum esse uiuificatorem, atque seorsum à carne ad resurrectionem infundi posse, scio enim cum uerbo, hunc unum esse substantia, sed persona differre, alioqui Christus in Christum dum à Ioanne lauatur descendisset. Quum ergo Paulus docet nos à mortuis excitatum iri, propter Spiritum, qui Christum à mortuis excitauit inhabitantem in nobis, in animum meum non induco, cum uoluisset Christum soluere, ut docere uoluerit, seorsum à carne uerbum Dei, in

nobis ad viuificationis facultatem inhabitare, sed de to-
to Christo, quem Spiritum vocauerit, propter Spiritus
participationem intellexisse: Legimus enim in scri-
pturis, Christum non solum spirituales vocari, id est,
carne & Spiritu constantem, sed etiam Spiritum. Cy-
rillus locum hunc Ioannis explanans, verba quæ locu-
tus sum Spiritus & vita sunt, hoc aperte nos docet: Hæc

Cyrillus.

Cyrilli sunt verba. Totum corpus suum, viuifica Spi-
ritus virtute plenum esse ostendit: Spiritum enim hic
ipsam carnem nuncupauit: non quia naturam carnis
amiserit, & in Spiritum mutata sit, sed quia cum sum-
me eo coniuncta, totam viuificandi vim hausit, nec tur-
bari propter hoc decet: nam qui Domino conglutina-
tur, vnus cum eo Spiritus est: quomodo caro sua vna
cum eo appellabitur. Huiusmodi ergo est quod dicitur,
putatis (inquit) me dixisse viuificum natura sui terre-
stre hoc corpus esse. Ego verò de Spiritu & de vita æter-
na locutus sum: non enim natura carnis viuificum red-
dit Spiritum, sed Spiritus virtus, viuificam carnem ef-
ficat: verba ergo quæ locutus sum, Spiritus, id est, spi-
ritualia sunt, & de Spiritu & vita, id est de viuifica &
naturali vita sunt. Sed quod modo diximus, id iterum
reperere non erit inutile. Natura carnis ipsa per se viu-
ficare non potest, nec sola in Christo esse intelligitur,
sed habet Filium Dei in se iunctum, qui consubstantia-
liter vita est. Quando ergo Christus carnem viuificam
ipsam appellat, non ita illi, vt sibi, siue proprio Spi-
ritui vim viuificandi attribuit: Nam propter se ipsum
Spiritus viuificat, ad cuius virtutem, per coniunctio-
nem caro conscendit. Quomodo autem id fiat, nec men-
te intelligere, nec lingua dicere possumus, sed silentio
atque firma fide suscepimus: Spiritum autem Filium
quoque à scripturis nominari manifestum est. scribit
enim Ioannes de Christo: Hic est qui venit per aquam
& Spiritum Iesus Christus, non in aqua solum, sed in
aqua & Spiritu: Spiritus enim est, qui testimoniū perhi-
bet, quia Spiritus est veritas. Ecce Spiritus veritas nuncupatur,

cupatur, quum Christus aperte dicat, ego sum veritas. 33
Paulus, quoque inquit, vos non estis in carne, sed in Spi- 33
ritu Dei, siquidem Spiritus Dei habitat in vobis: si quis 33
autem Spiritum Dei non habet, hic non est eius: si vero 33
Christus in vobis, corpus quidem mortuum est propter 33
peccatum, Spiritus autem uita propter iustitiam: Ecce 33
rursus cum Spiritum Dei habitare in nobis dixerit, ip- 33
sum Christum in nobis esse affirmavit: non enim sepa- 33
ratur à Filio Dei, Spiritus eius, cuius substantialis est: 33
quamuis propria hypostasi subsistere credatur: idcirco 33
indifferenter modo se ipsum corpus, modo Spiritum 33
nominat, hætenus Cyrillus. 33

*Nos esse complantatos similitudini mortis Domini, non insitos in
mortis similitudinem. Cap. 49.*

VT Cyrilli nostramque religionem tui clientes
refellerent, me ad Pauli doctrinam de nostra in
Christo insitione, per Baptismum in mortem
reducerunt: & vulgarem versionem improbantes, de
tua conflagabant: *Insiti (inquis) sumus in Christo in simili-
tudinem mortis, consepulti & cum ipso in similitudinem resur-
gimus, ut vitæ succum ab eo trahamus, & ex nostra natura in
eius naturam emigremus.* Hac re, nihil nobis potius à Cœ-
na præstari polle contendebant: Sed ex tua in mortis
similitudinem insitione, ostendi falsum esse, vos è ve-
stra natura in Christi naturam emigrare, nisi alia tibi
sit opinio, ac ex verbis tuis colligi liceat: Et docui te,
verba Apostoli corrupisse, eumque, insitionis in simili-
tudinem, nullam mentionem fecisse, sed pro eo, ac di-
cere voluerit, nos complantatos similitudini mortis fa-
ctos esse: ausus es dicere insitos corpori, in mortis simi-
litudinem, contra Pauli sententiam, contraque tuam
emigrationem. Nam si insiti sumus Christo in mortis
similitudinem, videris tradere, sic te corpori diuino in-
situm esse, vti mors illi fuerat insita, ex ea autem simi-
litudine, omnem mihi confictæ emigrationis tuæ opi-

*Commē-
tario in
Paul. ad
Ro.*

nionem eriperes: vitam enim insitam carni eius docet scriptura, non mortem, uti loco suo ostendemus: Adiungis explanationis gratia. *Insitionem non tantum designare conformitatem, sed arcanam connexionem, ut Christus Spiritu suo carnem tuam vegetet: suamque virtutem in te transfundat.* Vide qui fieri id possit. Si illi insitus esses in mortis similitudinem, vel ut nonnullis placuit, per similitudinem, hoc sane similitudinis rationem excederet. Chrysostomus cui non inuitus in propria lingua concedere debeas, hanc dictionem *συμμετοί*, qua utitur Apostolus, non enuntiauit, aut interpretatus est ab insitionis significatione, sed complantatos esse nos similitudini ostendit, datuumque casum intelligit: quasi Apostolus dixerit, similitudinem mortis Christi, subiectum esse, cui sumus complantati, ut fructum feramus. Hæc sunt verba Chrysostomi: Plantæ nomine, & fructum ex ea nascente *in* clam nobis indicat Apostolus. Nam quemadmodum Domini corpus sepultum in terra, fructum salutem vniuersi orbis tulit, ita & corpus nostrum in Baptismo sepultum, iusticiam profert, & bona infinita. Non est ergo quod te vexes tam diligentia naturæ insitionis examine, quo te fatigasti docendo.

Hanc insitionis vocem esse testimonio, à vobis nihil requiri, quod studio vestraque industria præstandum sit: sed insitionem manu Dei factam predicari, neque ab hac consideratione, fideque vos arceri, quod inter arborum, vestramque insitionem hæc occurrat diuersitas, quod surculus alimentum ducat à radice, fructus autem surculi propriam naturam retineat. In hac autem, non solum vigorem, & succum vitæ à Christo trahimus, sed in eius naturam è nostra emigramus.

Non verum esse, nihil à nobis requiri ut Christo inseramur.

Cap.

50.

HUc concurrunt multa quæ me ab hac tua contemplatione summoueant, sed quia insitionem quæ non sit, supposueris, de ea confutanda non magnopere

gnopere laborandum esse mihi duxi. Dicam solum mihi mitum videri, quod doceas. *Te inferi corpus Domini, sed à te requiri nihil, quod studio aut industria tua prestari debeat.* Paulus iubet vt se fidelis quisque probet, antequam Domini mensam adeat: studium ergo adhibendum esse præcipit. Si putas te per Sacramentum Christi corporis inferi, perinde ac Baptismi Sacramento infereris, fides exigitur, fidem enim à te exigit Baptismus, quæ fides, tuum studium postulat. Cæterum non intelligo quum prædicas insitionem fieri manu Domini, sine tuo studio: quomodo manum eius adinueni tibi suspiceris: sic vt à te nihil præstetur, idque contra insitionis naturam sine motu contingat, ex eo tamen succum trahas, ceu surculus è stipite, in quo sit insitus. Hæc doctrina me diuersum trahit, nec me sinit explicare: Asurculi (qui corpore consistit) comparatione, suspicor te docere corporis tui insitionem fieri, non animæ: corpusque tuum, succum è Christi corpore trahere in Baptismo: nam surculi corporei, ad animam inepta esset ratio: attamen vbi sit à te manducationis mentio, doces. *Animam tuam solum manducare spiritualiter, ac nutrirî in spem vitæ æternæ:* Nescio quæ huius possit esse tibi discriminis ratio, vt anima fide tantum manducando & spiritualiter in Coena nutriatur, in Baptismo autem corpus nulla fide, nulloque adhibito studio insitum nõ manducando succum trahat è diuino corpore, ceu surculus è stipite? an id eo fit, quòd insitio manu Domini perficiatur, manducatio autem fide accidat, absque manus admotione?

An fides efficiat vt Christi caro sit viuifica.

Cap. 51.

Hoc etiam à tua sententia me remoratur ac hæsitare facit: quod adiungis. *Carnem Domini ita demum esse viuificam, si in ea fides tua recubuerit.*

Hac in re ostendere mihi visus ex, ad nutriendum, carni Domini fide vim præberi. Nam nisi eius carni,

K 3 tua

tua fides adfuerit, tuo iudicio non erit viuifica: Rursus: quum dicis, *Post insitionem non solum te succum ab oliua trahere, sed ex tua natura in eius naturam demigrare* Si nulla tibi inter hanc insitionem & Cœnæ manducationem intercesserit differentia, animaque tua sola, in Cœna nutriatur, hanc in Christi carnis naturam, solam denigrare docebimur, atque corpus nostrum à vite reuulsum, alimentoque destitutum, arescere necessario: vt in igne, secundum verbum Domini mittatur: Ex his rebus coniecturam cœpi, te non ex animo hanc insitionis prædicationem fecisse, quanuis tanta elegantium verborum congerie, hanc adornaueris. Quod si dixeris inter eam quæ in Cœna, & Baptismo fit communionem, hoc interesse, quòd in Cœna animæ pascantur, in Baptismo corpora inserantur, derogas cathechismi tui doctrinæ, vbi doces.

Eam esse in Baptismo corporis Christi communionem, quæ in Cœna fit: hoc excepto quòd in Baptismo in parte fiat, in Cœna, plenissime.

Sed dicendum esse potius, in Cœna in parte eam fieri: in Baptismo plenissime.

Si natura carnis nostræ in Christi naturam transitione, nequitia extinguatur, fieri non posse, quin libertatis deprauatio extinguita sit. Cap. 52.

IN tua Doctrina offendi hoc quoque nomine, quòd intellexerim opinionem esse tibi, Vbi noua creatura efficeris, vitium natura carnis tue, & nequitiam extinguere ac melioris vite nouitatem tibi suscitari: Ad hanc sententiam adhæsi, velut insperato ac improuiso oppressus casu. Qui ex Ecclesiæ scriptoribus, naturam nostram in Christo renouari ac reformari enuntiauerunt, hac ex re, in spem emolumenti noui, nos quoque erexerunt: fidem fecerunt, voluntatis libertati nos restitui, cuius libertatis in Adami peccato iacturam fecimus: Tu uero semper eternas ac implacabiles inimicitias eis indixisti gerisque

qui in eam sententiam descenderit. Legi quibus verborum contumelijs Piggium exceperis, eumque qui prædestinationis tuæ necessitate expulsus à te est: Eo in opere patefacis, quàm scèlici, locupleti, ac artificioso te ad conuicia ac maledicta ingenio natura effinxit: te tamen vrgerè non desinem, causamque exquirere, si in Christo, naturæ tuæ nequitia ac prauitas extincta & profligata sit, cur nō desinis tam iniquus esse ac prauus, vt seditionibus ac factionibus rempublicam agitare nō etiam desinas: an te dicemus natum ad summam extremamque generis humani perniciem, vt propter prædestinationis necessitatem, ad sanitatem redire nequeas, sed tibi bene agendi libertatem à naturæ tuæ prauitate ac nequitia ereptam esse? Mirum est, si in Christo demutatus sis, si eius naturam indueris, ex eo viuas ac subsistas, quoniam malo non sis tuæ libertati restitutus, vt possis resipiscere, ac bene agere: mirum est quomodo carnis tuæ naturæque vitium ac libertatis deprauatio, cum naturæ tuæ nequitia protrita ac pessundata nō fuerit. Alte sane effodit animum meum hæc cogitatio, sed ingenii acie eò penetrare non potui, vt comprehenderem cur libertatis seruitutem, peccandique necessitatem, à naturæ tuæ nequitia discludas, vt in naturæ nequitia profligata, hæc libertatis deprauatio non continueatur.

*siast Hie
rarch. de
Eucha.*

Carnem Christi natura ac decreti necessitate mortalem non fuisse, quæ peccato contaminata non fuerit. Cap. 53.

QUum affirmarem, à carne Domini secundum Irenæi sententiam, nobis causam, semenque æternæ gloriæ promitti, non solum quòd in Christum incarnatum crederemus, sed quòd eius carne nutriti fuerimus corporaliter, visus sum blasphemias locutus esse. Quomodo (inquiunt) te in hoc blasphemia voluntas cœnò, ut terrestri elemento, ac materie create, vim vite attribuas? non (inquiunt) carnis substantia, sed ei cuius caro tenet

plum est, uitam ac gloriam acceptam referamur. Produxe-
runt tuos in Ioannem commentarios: ubi auctor es.

Hoc minime in Christi carnem competere ut uiuificet, quæ per se
non est immortalis: Non obflare tamen quamuis hæc virtus alium
de proueniat, quin apte competat in eam hic titulus, quod caro
eius reluti canalis uitam, quæ in Deo Patre residet: ad nos dif-
fundat: atq; hoc sensu dicatur uiuifica, quod uitam, quam alium
de mutuatur, nobis communicet: Communicare vero intelligis,
non motu aut corporea manducatione, aut substantiarum mixtu-
ra, sed quod fide carnem morti datam amplexeris, ac in ea fide
vestra recumbat, hancq; esse manducationem vestram, cuius os
ac ventriculum fidem esse doceas: His dictis fidem meam de
tua impietate exauges, ac efficis, ut credam, non alia
tibi diuinitate Christi carnem esse præditam, quam qua
tuam Eucharistiam metiris, ut usu ac distinctione, non
diuinitatis infusione diuina sit: eaque ratione uiuifica-
tionis titulum ei competere, quasi titulo tenus Christi
caro sit uiuifica. Ut singula quæque membram tuæ do-
ctrinæ excuteremus: primum considerauimus an diuina
Christi caro fuerit mortalis. Ego adductus Euangelii
auctoritate professus sum Christum Dei Filium immor-
talem fuisse, in huius religionis probationem, tuis hoc
obieci testimonium: Sicut per vnum hominem pecca-
tum, & per peccatum mors in hunc mundum intrauit
&c. Hinc pronuntiaui, carnem humanam morti non
ante obnoxiam fuisse, quam admissum fuerit peccatū,
sed gratia immortalitatis extitisse: Quum ergo homo,
suo peccato immortalitatis gratia exciderit, Christus
qui peccatū non fecit, nec est inuentus dolus in ore eius,
qui de Spiritu Sancto conceptus est, ex virgine peccati
contagione non polluta, quam natura uitam habuit, hæc
dici nō debet esse aliunde mutuatus. Hoc probat Ioan-
nes, si hunc de hoc docentem audiamus: In verbo in-
quit vita erat, & verbum caro factum est, id miraculi,
cum virgo concepit, certum est euenisse. Verbum enim
successit loco seminis viri, ut virginis coagulū in Chri-
stum formaretur: ita tamen, ut vtraque substantia inte-

gra

1. corin.
5.

gta remanserit, vt quod ex Spiritu est, sit Spiritus, quod ex carne, caro. Quum ita habeat, necesse est & carne immortalem fuisse. alioqui vnde putas mortis necessitatem in verbum incarnatum, à peccato integrum irreplisse, vt aliunde vitam mutuari debuerit? si dixisses Christum hominem immortalem qui dem genere fuisse, quia peccatum non fecit, verbumque caro factum est, sed carnem eius viuificationis virtute præditam non fuisse, nisi verbum caro fieret, ferri potuisses: scio enim carnem à se non viuificare, sed propter viuificantem Spiritum id posse, quamuis substantia ac genere immortalis fuerit, propter verbi vnionem, & ob peccati (vt ita loquar) carentiam: sed vtrumque negas, & immortalem genere ac à se fuisse viuificationis facultate præditam. Tui hoc me telo pupugerunt. Si caro est viuifica, mori non potuit: At Christus sub Pontio mortuus est, ergo mortalis. Scio mortuum fuisse, sed nego necessitate naturæ id accidisse: non mori enim poterat si voluisset quemadmodum & Adamus non mori poterat, si voluisset non abuti libertatis arbitrio: sic quamuis Christus mortalis non erat vi decreti, ac mortis sententiæ in Adamum latæ, potuit tamen vt homo mori assumptis sibi nostris infirmitatibus, ac peccatis, vt quod sibi mortis malum peccato plasma pepererat, propriæ vitæ damno, plasmatis opifex detergeret, ac præstaret: sed vt Deus non solum mortem non gustauit, sed à se corpus Sanctum ac diuinitate plenum viuificauit.

Ab adami creationis exemplo Christi natiuitatem à mortis necessitate immunem fuisse. Cap. 54.

VT carnis Christi immortalitatem clarius ostenderemus, quum Paulus dicat Adamum exéplar Iesu Christi fuisse, ab Adami generatione, casuque, hanc approbauit: Adamus absque viri semine, manu Domini formatus est, ex terra virgine, integra & incorrupta, nōdum enim pluerat Dominus super terram, nec eam errat operatus homo. Nullam ergo vitii necessita-

Gene. 2.

»

tem

tem contraxit à Parentibus, vnde in mortis malum incideret: sed nec adhuc mors erat. quum insufflauit in Adami faciem spiraculum vitæ, & factus est in animam viuētem: vitalis ergo effectus est gratia, ac homo quia gratia vivebat antequam vlla mors esset, vitam à Deo habēs, poterat non mori ad imaginem Dei creatus, præditusq; voluntatis arbitrio, ne qui ad Imperium factus erat, seruilis necessitate contra voluntatem obstringeretur. Ne tamen naturæ suæ elatus præstantia, exemplo diaboli, in Dei contemptum illaberetur, sed vt haberet in quo virium suarum faceret periculum, arborem illi Deus ostēdit, à qua abstinendum esset, mortis in eum lata sententia, si dicto audiens non fuisset. Si ergo in eo, quod sibi à Domino præscriptum fuerat, mansisset, nec à Domini mandato declinasset, liber à mortis periculo, vitam in æternum producere poterat: sed neglecto Domini mandato, in mortis necessitatem incurrit, quæ posteritati, mortis natura effecta est, vt quod patri propria voluntate acciderat, filiis fieret naturale ac necessarium. Habemus imaginis creationem, superest vt expressam imagine veritatem, cum ea cōferamus. Christus Dominus noster, verbum Dei absque virili semine ex Maria, id est, terra virgine non solum verbo, sed verbum caro factum est: vt nullum à parentibus peccatum attraxerit, vnde in necessarium mortis iniret interitum; Quum igitur exemplar Iesu Christi, immortalitatis beneficio fuisse prædictum docuerimus, vt si non peccasset, in suam posteritatem eam traicere potuisset, æquum est, vt quem imago futurum enuntiauerat, vitalem quoque eum fuisse asseramus vt si non abusus sit libertate, non mori potuerit.

Christum non mortuum fuisse, quod natura necessitate mortalis fuerit, sed quod mori voluerit. Cap. 55.

Quidam tuorum in auctoritate tua nixus obiecit.
Me grauius peccare in ea similitudine, quæ est ad Mariam Virginem, cum terra, è qua sumptus est Adamus, quod

quod Maria ex voluntate virique concubitu concepta, ab originis peccato non fuerit integra, terra vero ex origine non corrupta extiterit: Adiecit sibi videri opus omnino fuisse ut ita euenerit, si sordes nostras, ac peccati naturam à Christo elutam esse statuamus: non enim potuisse sordes nostras, in sua substantia detergere, si ab eius ac à natura nostra, peccati liber, ac immunis fuisset: Quamobrem sententiam nostram, nulla ratione subsistere, quum profiteamur Christum, substantiam nostram apprehendisse, quod dici nostra non debeat si nostra non sit, id est, à peccati natura immunis: hanc ergo quum à peccati natura vindicamus, ostendimus nostram non fuisse. Addebat se tamen sateri, quamuis natura peccati affectus fuisset Christus: nullum unquam in se peccatum admisisse, sed diuinitates uiribus adiutum, naturam superasse, neq; suam sententiam huc spectare, ut Christum peccati reum faciat, sed carnis solius naturam accusare, quam moriens integritati primitiue restituit, ut in eum credentes, puritatis a se partem, faciat participes. Hanc religionem non esse nouam, fuisse aliquando in Sorboniana schola disputatam passimq; per Italiam a fratribus Dominicis defendi. Hac specie nonnullos in tuam sententiam conuertit, ut putauerint carnem Christi, immortalem non fuisse, aut esse viuificam: Ego porrò ad huius dicti confutationem, ea ipsa quam obiecerat, usus sum sententia. Si (inquam) mortalis à natura fuerit Christus, & mortis necessitate decubuit, is non à se ipso animam suam posuit: non pro nobis, sed pro se mortuus est: non potuit enim vna morte, suæ naturæ eluendæ, ac nostris sordibus satisfacere. Ioânes Baptista id etiam præstare potuisset. At (inquit) dici non debet carnem nostram induisse, si peccati natura immunem induerit: Hæc obiectio ex malè perspecta ratione, profecta esse mihi visa est: potuit enim & nostram induisse, & non peccatricem tamen: nostra enim esse potuit substantia, non culpa, aut peccati natura: nam nostram induens suam illam fecit, suamque faciens non peccatricem. Is enim (ut inquit Apostolus) euacuauit peccatum in carne, & alibi & similitudine peccati eum fuisse prædicat, confirmans eam fuisse in Christo naturam sine peccato, cuius natura est in homine peccatrix & mortalis:

Quantum

„ Rom. 8

„

Quantum ad Mariæ integritatem attinet error ille Hæreticus, iam tam multos annos ab Ecclesia damnatus est, ut mihi mirum sit, vos audere nunc, obductam tanto tempore cicatricem refricare, nisi sit vobis animus, omnes quæ post Christum fuerint hæreses, in vnum manipulū colligendi, ut huius auctores effecti, nomen præ cæteris omnibus insigne vobis faciatis. Non magni miraculi fuit res, Virginem à Filio Dei in matrem electam, à cōmuni conceptionum lege exemisse, eamque in vtero præseruasse, ut ipsa dignum Deo fieret habitaculum: Nulla sanè dicendi copia mihi persuadebitur, ut credam terrā, equaplasmatus est Adamus, quæ matris Adami iusti figura fuit, ei fuisse puritate dissimilem, quam figuraret.

Christum peccata nostra ad crucem tulisse, non quòd is natura esset pollutus sed eo modo quo Hiericus Pontificis imprecatione pollutus, peccata populi deferret in solitudinem. Cap. 56.

HAec dicens à nonnullis aliis exceptus sum, qui iisdem de rebus, diuersis tamen armis instructi, in contentionem me reuocarunt: *Quum (inquiunt) arbitraris peccatum (dum carnem induit Christus) euacuatum fuisse, qui fieri potest ut peccatum euacuatum cruci suffixerit? quod non est tolli non potest.* Hoc telū schuto hostiæ pro peccato declinaui, docui hostiam in sacrificium offerri non debuisse, quæ non fuisset diligentissima Pontificis inspectione immaculata, integraque cognita, ac probata: quare legitimè confecta, atque deinde oblata sine maculis hostia, lege præscribi, ut Pontificis imprecatione, ipsa peccatis populi inquinaretur, ac in peccatorum expiationem mactaretur: demum extra castra igni consumenda exportaretur: Ea figura Christum pro peccatis nostris sacrificiū propositum fuisse. Proinde ut hæc impleretur figura, necessario, absque vlla qualicunque peccati macula, Deo Patri se Dominum pro nobis obtulisse: alioqui non legitimum sacrificium futurum. Quum ergo scriptura hunc peccatis nostris obnoxium fuisse prædicat,

dicat, vt Psalmo 29. Circunderunt me mala quorum nō
est numerus, comprehenderunt me iniquitates meæ, a-
lijsque pluribus locis, planum fieri, non à carnis substan-
tia ac natura, sed eo modo ab iniquitatibus nostris fuis-
se comprehensum, quo Hostia immaculata, peccatis a-
lienis, post oblationem, Pontificis imprecatione ac exe-
cratione obstricta erat. Hoc & manifestius in Hirco e-
missario perspicitur: non enim fuisse inane spectaculum, di-
stinendi aut decipiendi populi causa, celebratum. Post-
quam (inquit scriptura) Pontifex emundauerit sanctua-
rium, & tabernaculum, tunc offerat Hircum viuentem,
& posita vtraque manu super caput eius, conficeatur om-
nes iniquitates Filiorum Israel, & vniuersa delicta ac
peccata eorum, quæ imprecans capiti eius, emittet illum
per hominem paratum in desertum, quumque portaue-
rit Hircus omnes iniquitates &c. Planum est, Hircum
affectum execratione, à populo conuulsum, ac in perdi-
tionem emissum, significasse Iesum Dominum, flagris,
colaphis, omniq; ignominia genere affectum, Sacer-
dotum ac magistratus sententia damnatum, populi ferē-
tem iniquitates, extra castra, id est, extra portam ac Ec-
clesiam immitti oportuisse: Igitur quum ad emissionem
ac ignominiam similitudo conueniat, necesse est eā quo-
que in oblationis, execrationis, ac peccati ratione con-
uenire, vt antè emissus extra portam nō fuerit Christus,
quàm sese immaculatum post tabernaculi sanctificatio-
nem obtulerit: peccataq; nostra ac populi, sua ipsius im-
precatione suscepit. Hoc enim Hircus non immūds
(ungulam enim findit ac rumiuat) significabat: Et quum
Pontifex precibus suis populum sanctificaturus, in Hir-
ci viuentis caput, populi deuoluebat iniquitates, indi-
cabat, quod se fecisse Dominus ostendit dicens. Et pro
eis sanctifico me ipsum: non enim suo nomine ege-
bat sanctificatione. sed eorum quorum laturus erat ini-
quitates. Præterea Hircus coccino circumdatus ex-
tra castra vi emissus, ostendebat Christum indurum
purpura, extra castra ad supplicium raptum iri; Illis in-

„

„

„

„

Leuit. 16

„

„

„

„

Tertu. ad
uersus Iu-
deos.

rebus,

rebus, quum tanta conformatio intercedat, vt ea solennitas, compositio passionis, non eius figura videatur, errare docui qui credant, Christum naturam carnis peccatricis, carni suæ inhaerentem cruci suffixisse, sed sibi assumptam eo modo, quo Hircus emissarius à Pontifice peccatis affectus erat, in id oblatus: Quam in re probari etiam Christum, se pro nobis obtulisse, antequam fieret holocaustum, aut à nostris iniquitatibus comprehensus esset, ne tum se obtulisse videatur, quum peccatis ac sordibus esset inquinatus: Hæc videbantur sufficere ad euerendam tuam de Christi mortalitate opinionem, atque eorum furorem compescendum, qui putent Christum, non potuisse peccata nostra expiare, si caro eius peccato fuisset immunis: sed tanto nostræ religionis odio tenebatur, vt ne oblationem sui corporis in Cœna Domini fecisse confiterentur (quum tamen inficiari vererentur eum in crucem peccata nostra tulisse) naturam carnis eius accusare potius quàm nobis assentiri voluerunt.

Carmen Christi esse vitæ facultate præditam & viuificam.

Cap.

57.

HIs rebus expeditis superfuere, qui hoc Ioānis loco, Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic & dedit Filio habere vitam in semetipso, defenderet: *Filium vitam non à se, sed dono, eam habere: quumq; dono habeat, dici oportere, eam essentiam quæ corpori vitam dederit, esse viuificam, non eam materiam, quæ viuificata sit:* Hanc obiectionem hac consideratione explicandam esse duxi, primū vt quærerem, quæ sit differentia inter corpus Christi, & Filium Dei: vt intelligamus, an in corpore Filius Dei contineatur: an verò Filium Dei esse solum verbum simplex considerarent, antequam incarnatum fuerit: vt seorsum à carne verbum sit viuificum, atque vitam habeat in semetipso sicut Pater: an verò compositum carnis & Spiritus, Filium Dei Christum Iesum esse patiantur, vitamque habere, sicut habet Pater: Si hoc faterentur, negari

gari non posse, carnem ea pollere viuificationis virtute, qua polleat ac prædita sit diuinitas, quanuis in se & non à seme ipsa carne polleat, sed in carnem transfusa sit vita, quum verbum caro factum est. Qui hoc insipientur, Christum soluere. Hoc cognito, considerandum esse, quid docuerit Ioannes pronuntians, Patrem dedisse Filio habere vitam in semetipso, sicut habet Pater: an ante incarnationem, an in ipsa incarnatione id euenerit, vt tunc quum incarnatus est, cœperit habere vitam in semetipso, an antè habuerit? Si antea habuerit, an intelligerent, ei vitam obuuisse per accidens, vt humano more genitus fuisset, antequam dono vitam haberet: an dedisse vitam & ab æterno genitum fuisse, vnā eandemque rem esse, vt natura non dono vitam habuerit? Si natura vitam habeat Filius sicut Pater: aut ipse Pater: non habet à se vitam, aut Filius hanc à se etiam sicut Pater habere dicendus est. Quod si à se vitam habeat, & Filii appellatione caro contineatur, errare qui à Spiritu carnem distinguant, vt seorsum à carne, filium Dei viuificationis honore afficiant, quod à se caro vitam nō habeat non enim interelle quomodo caro sit viuifica, modò esse viuificam fateamur ac credamus? cum solui non possit Christus. Hanc autem esse viuificam planum fecit Christus dicens. Qui manducat meam carnem, habet vitam. hanc verò non haberet, si extra carnem esset vita.

Vitæ essentiam nostræ carni verè & re ipsa seorsum à carne Christi dari nobis non posse quin soluatur Christus. Cap. 58.

Hanc sententiam interpretatione tua adumbrarunt, quum autor es, *Carni Christi viuificationis titulum aptè competere, (quamuis per se non sit immortalis) quod sit uelut canalis, per quem uita quæ in Deo Patre residet, in nos diffundatur. Tu multus es in canalibus, sed malè tibi cohæres, in Institutione, Spiritus Sanctus canalis tibi est, quo Christi carnis communio in te deriuatur: nunc tradis inutata sententia, Carnem Christi esse tibi canalem, per*

In Ioan. ca 6

De Cœna ar. 20

quem

Com. In
Ioan.

quem vita quæ in Deo Patre residet, in te diffundatur. Valentinus ille priuilegio hæreticus, virginem Mariam canalē fuisse somniauerat, quo cœlestis caro Christi ad nos descendit: Quoniam præter hunc, neminem legerim extitisse, quem hic canalismus delectarit, ab eius schola te putauit canales tuos deprompsisse, sed videamus quàm infelicitè Iesus Christus se resurrectionem ac vitam esse pronuntiauit: Hunc ita loquentem non dubium est affirmasse, vitæ essentia, corpus suum esse præditum, nam ipse constabat terra, anima, spiritu, & filio Dei verbo æterno, quibus verus Christus perficitur: hocque compositum, propter ineffabilem diuinitatis coniunctionem, esse vitam & resurrectionem, non autem verbum seorsum à carne, vt te ipsa eam vim habeat ad nostram carnē quam habet compositum. Si autem diuersum censeas, ac iudices dicentem, Ego sum vita, loquutum esse de verbo seorsum à corpore, vt interiorem & exteriorem filium Dei demonstrates, sicuti Paulus hominem diffinit, quum tui huic opinioni me scripturæ testimonio confirmaueris, fieri potest vt fidem facias: Quòd si te ab hac insania declinaueris, atque Christum vnum esse, duplici natura fatearis obistere nihil video, quominus Christi carnem, vitam, non huius canalē esse certò constituamus. Miror si alia res à vita, caro Christi est, cur Iudæis exprobrauerit Moses, eos die ac nocte vitam suam pendentem vidisse, sed non agnouisse, secundum te canalē solum vitæ viderant pendentem. Paulus insuper non debuit dicere, Filium se exinaniuisse, formam serui accipientem Dominum gloriæ crucifixum fuisse, passum in sepulchro positum, canalē enim gloriæ tibi in sepulchro iacuit. Petrus item post Esaiam lapsus est dicens, uitam è terra ablatam: canalē enim solus oblatus fuisset. Tu igitur malè subducta ratione, videris vitæ facultatem à carnis substantia eripuisse, quòd sit ceu canalē vitæ, eique ideo titulus vitæ inscriptus sit, quòd in eam credentes

In Ioan. vitæ sint participes.

Christum

Christum in carne adorandum esse.

Cap. 59.

Nescis quas nobis discordias tua hæc traditio concitauerit cōtra me tuis obstinatè cōtendentibus, Carnem Christi nulla esse diuinitate præditam, sed templum esse diuinitatis, seu canalem, quam obrem omni diligentia cauendum esse, ne creatura, creatoris loco, templumq; pro diuinitate in ipso inhabitante adoretur. Adeoque res rediit ut Richetus scripto tradere non dubitauerit, Non solum nobis à corporis adoratione super sedendum, sed eos hæresis crimen minimè vitaturos, qui sibi necessariò Christum adorandum proponant, veruntamen non peccare, qui Filium in Patre adoret, aut per Filium Patrem precibus adeat.

Panis similitudine probari, seorsum à corpore Christi carnem considerari non posse.

Cap. 60.

AD hos refellendos tuam ipsius doctrinam usurpauisti, tu doces: *Vi panis materialis augeri ac nutrire corpora, eoque modo animas à corpore domini in spem æternæ vitæ.* Secundum eam fidem, ex eis quæsiui, qua ratione vim panis, ab huius substantia reuellerent, ut seorsum à substantia, vi & vigore panis illi velcerentur. Præterea si intellectu, vim alimenti a materia subtraxerint, an materia virtute sua spoliata, panis nomen seruatura sit? an verò a nutriendi facultate, panis nuncupationem obtinuerit, ut ea euacuata ac exhausta, panis appellationem amittat? Sic quo modo fieri intelligerent, si a carne separetur vita quam statuis, ut ipsa caro nuda, corpus Christi dici possit? nam ut ex tua similitudine diximus, seorsum a panis materia, vis panis nec nutrit, nec panis ipse hoc nomen habet. Quemadmodum ergo seorsum a pane, vim nutriendi, corpus tuum non percipit, sic nisi fallit tua similitudo, necesse est, ut in sacramento, anima tua vim vitæ corporis, ex ipso quocunque modo percepto, suscipiat, non seorsum ab eo, quasi infusam aliun-

L de:

de: certum est enim non minorem partē in corpore Domini, vitam occupare, quā vis alimenti in pane possideat: atque vti citra vim altricem, ac virtutem, panis integer considerari non potest, sic citra Dei Christi diuinam vitam, nec dignosci corpus posse, nec subsistere. Hinc sequi quod est à nobis suprā disputatum: Quum vis ac vigor nutrimenti, à natura pani sit insitus, vt in se nutriendi vim habeat, sic post incarnationem, carnem Christi, viuificationis habere facultatem, vt eo modo (si re uera manducetur & spiritualiter non spiritu solo) det uitam æternam, quo panis communis temporalem, ex quibus ostendi, carnem Christi simul cum diuinitate adorandam esse.

Eo modo carnem Christi in se vitam habere, quo Adami caro in se mortem habuerit. Cap. 61.

HAec mihi uidebantur tuos posse comprimere, ne eorum obstinatio longius progrediretur, sed sententiæ tuæ reuerentia permoti, in nostra sententia non acquieuerunt, sed disputationem in hunc locum extraxerunt, ut de morte corporis nostri sermo esset ineundus. Huc ubi peruenissemus quæsiuerunt quæ mihi esset de Adami generatione sententia: an per se mortalis fuerit eius caro, an aliunde mortem mutuata sit? Quunq̃ue ostendissent a peccato non a carnis natura mortis infelicitatem in carnem erupisse: eos uicissim interrogare cœpi, unde peccatum in hominem permanasset: Diabolum huius autotem accusarunt: tum quæsiui an Diabolus in Adami uoluntatem imperium habuerit, ut ille a Diabolo ad peccandum inuitus subactus fuerit, an propria uoluntate a Domini præcepto se auerterit. Hoc postremum affirmantes, addiderunt.

Voluntatis libertatem, in anima, non in carne sitam esse. Quare carni non magis imputandum fuisse peccatum, quā instrumento laudi aut uitio uerti debeat opus artificis. Inde probari, ab anima peccatum, mortemque in carnem profluxisse: Ideoque aliunde

de non a se, mortis detrimentum, uiteque iacturam carni accidisse: Huc asserendum esse, quod auctore Paulo doceatur, mortale a vita absorptum fuisse, atque per contentionem, vitam in salutem deuorasse, quod per contentionem, mors in interitum deuorauerat ex quo credi oportere, eū in carne Christi, locū vitā obtinere, quē in Adami carne mors occupauerit: atq; uti aliunde in carnē Adami mors iuuaserat, aliunde quoq; in Christi carnē vitā peruenisse. His & similibus summo studio conquisitis argutiis, doctrinam tuam propugnabant. Ad hæc respondi, propter peccatum, aut hore eodem Paulo, mori corpora: nō propter animæ voluntatem. Item vnumquemque sibi ad tribunal Christi oportere, ut referat propria corporis: non animæ solius: siue bonum siue malum, prout gessit. Item in Adamo morti nos esse obnoxios: Gestamus autem carnem Adami non animam. Item Peccatum in mortali corpore regnare, non in anima: facta carnis mortificari oportere, non animæ. Sed ut paucioribus rem absoluerem, Negavi à vobis probari posse, animæ fuisse transgressionem, è qua mors in mundum introiuerit. Sed hominis facti in animam viuentem: animamque carni sic insitā esse, ut penè sit incertū, aīa ne corpus, an corpus animam circumferat: tamque carnem dici hominem posse, quā animam: vnde peccatum (quod fuit causa mortis) tam ob degustationem corpori, quā animæ ob cōcupiscentiam attribui oportere. Denique Dominum autorem esse, è corde cogitationes & volūtate (quibus homo coinquinatur) exire. Cor vero non animæ sed corporis partem esse. Cæterum expedirent, si caro à culpa remota sit, sed animæ soli imputari debeat peccatum, cur in simulacro carnis peccati (ut ait Apostolus) damnauit Dominus peccatum? Certè si animæ sit peccatum, non etiam carnis, frustra carnem Dominus apprehendit, ut in carne damnaret peccatum: satis enim erat in anima, animæ peccatum damnare. Item si animæ peccatum sit, unde vobis est peccatum originis, quum animā ab Adamo non habeatis? Tandem si à se caro mortalis non sit: sed ab animæ peccato, in eam miseriam incideris, quare

Roma. 8

,,

,,

,,

,,

,,

,,

,,

,,

,,

Tertul. in
li. de car
nis resur
rect.

non eodē malo tua defungitur anima? vt sit & ipsa mortalitas? mirum est hanc non mori, quæ carni, mortis ac perditionis causa sit & origo.

Si Adami caro non fuerit canalis, nec Christi carnem vitæ canalem esse posse. Cap. 62.

Disputationis æstus in canalis examen nos retulit. Vt mihi probaretur caro Christi, canalis ac vasculi vice fungi: Carnem à se insipidam, orbatamq; sensibus ostendebant, perq; se nihil velle, nihil cupere, prestare ve nihil posse: Hanc ob rem non immerito canalem, aut instrumentum dici debere, non autem vitam aut vitæ partem, nisi continens pro contento accipiat: unde intellectu facile sit, præceptum Domini de carne sua manducanda, non huc spectasse, ut proponeret carnis materiam ore uorandam, seu vitæ essentiam, animaque nostræ cibum se ad fidei manducationem nos vocari, uti ipse ea de re sermone a se instituto de. larauit, his uerbis. Verba quæ loquutus sum uobis, spiritus & uita sunt, caro non prodest: neque ab hac fide deterreri debere, qui apud uetustos Ecclesiæ scriptores legant, carnem Christi esse uiuificam. Hanc enim ita esse uiuificam, si in ea fides nostra recubuerit, sique fide resurrectionis testimonium cõplexi fuerimus: id est, si crediderimus Christum pro peccatis mortuum, resurrexisse, ut nos mortis ac resurrectionis suæ faceret participes, sique crediderimus perinde carnem nostram a mortuis excitari posse, atque eius caro resurrexit. Hæc fuit prædicationis eorum summa. Sed si hoc verum est? vt suprâ diximus) Apostoli carnem in Cæna non gustarunt, nondum enim sciebât scripturam, quia oporteret eum à mortuis resurgere. Hos minori negotio refelli posse ipsis existimaui, si iis armis vterer, quibus mecum decertauerant, vt me de sententia deiicerent. Primum me recepi ad mortis similitudinem de qua paulò superius est à nobis disputatum. Quum vestra confessione vita mortis æmula sit, eamque in Christi carne partem sortita sit, quam mors in Adami corpore polledit: si vita in Christi carne residet, velut in canale, quo hæc in vos non contactu quidem, sed fide diffundatur,

datur, necesse est vt eo quoque modo mors, in Adamo resederit, caroq; eius fuerit ceu canalis, per quē mors in eius progeniē peruaferit, non contactu quidē, sed infidelitate, caroq; mortis nō fuerit particeps, sed vasculū. Si ita habeat vnde accidit vobis carnis interitus? Canalis (vt à Tertulliano hac de re differente didicimus) aliū de in vsum venit, extranea omnino, ac aliena materia est ab ea substantia, cuius est canalis, nec eius rei penuria cuius est canalis afficitur, nec eius plenitudine fouetur aut reficitur. Præterea cum canalem exhausseris, ei non inferis exitium: ita nihil sentit canalis: nec si vera sit tua sententia, Christi caro amplius sentire dicenda est, passa non est: Nec nostra caro morte deberet affici, vbi ex ea effluerit vita. At videmus morte carnem nostrā destrui ac corrumpi, quā è re docemur, illam canalis aut vasculi nomē malè sustinere, sed mortis esse participē.

*De Resur.
rect. car.*

Quemadmodum mors Adami citra carnem eius, ad nos peruenire non potuit, sic seorsum a carne, vitam Christi in nos infundi non posse. Cap. 63.

Quoniam intellectu non passum assequi, quomodo seorsum à carne tua, mors ex te, in tuam sobolem infundi possit, gratum mihi facies, si hoc nobis secretum re texeris, vt intelligam, ad rem, carnis contactum nihil valere. Sed si huius dubitationis nullum exitum inuenias, nec possis ostendere, mortem frui carne tua canalis vice, sed inhære carnī, carnemque mortis participem fieri: vt similitudini tuæ relinquatur locus, edissere, cur caro Christi non sit vitæ ea quoque cōnexionē particeps, vt nec à vitā, caro destituitur: nec seorsum à carne re vera, vita infundi in vos possit, sed vti sine corporeo ministerio, mors è carne tua, in filios tuos nō potest erumpere, sic sine sacramento, actioneque corporea, vita Iesu Christi in vos re ipsa dislundi non possit, vt si carnis materiam, ad mortificationem esse necessariam dixeris, carnis quoque Christi substantiam (vt re

ipsa uiuificet, sicut Adami mors occidit) non minus esse ad uiuificationem necessariam profitear. Præterea uti caro nostra, ex eo quòd peccatrix exultat, morti obnoxia fuerit, sic carnem Dei Christi, quæ à peccato integra sit, interitum videre non potuisse, sed à se immortalẽ fuisse resurrectionisquẽ facultatem à Spiritus communione suscepisse.

Carnem Christi ad uiuificandum non minorem habere facultatem quam ad iudicium habeat. Cap. 64.

Apostolus propter substantiam diuinæ carnis, indignè manducatam, iudicium à nobis manducari docet, his verbis, Qui māducat Eucharistiā indignè, iudiciū sibi māducat & bibit. Si substācia indignè māducata, edenti mortē pariat, atque à se, absque alio, adminiculo hanc habeat insitam naturam, cur non erit hæc eadem à se vitæ facultate prædita, ut vitam conferre possit, spiritaliter manducanti? non quia bene credit qui manducat, sed quia tali uirtute à se polleat caro. Responsum tuli. Pauli testimonio sententiam tuam confirmari, atque ostendi, vitam effectum esse fidei, non carnis manducate, carnemque non ea uirtute præditam, ut à se uiuificet: si enim in carne inesset ea facultas, non posset edentis infidelitate retardari, aut impediri, sed in quancunque personam indifferenter vim suam exereret, ac emitteret: In huius rei illustrationem, sanguinem crucis proposuerunt, Quo carnifices aspersi, non autem purgati fuerint, ludam hoc etiam testari, qui osculo ac contactu carnis Christi, in deteriorem hominem euaferit. Proinde fidei vitam, infidelitati mortem, non autem substantiæ tribui debere, uti manifestissime confirmauit Dominus dicens, Spiritus uiuificat, caro non prodest quicquam. Ne rem apertam non necessario sermone tereremus, rogavi ut exponerent, quid docere uoluerit Apostolus dicens,

2. Corin. Christum huic esse odorem mortis in mortem, odorem vitæ in vitam eundem semper Christum. Item lapidem

2. ostensionis, & petram scandali positum in signum cui

contra

contradicetur, in ruinam & salutem multorum. Præ- 1. Petr. 2
 terea vt quæstionem hanc, authoritate tua decidere-
 mus, ad tuam sanguinis cum vino similitudinem, dispu-
 tationem nostram retulimus: Tu doces: *Hac in re vinum*
cum sanguine conuenire, eiusque figuram esse, quod vt i vinum
confirmat ac lætificat bibentem, sic sanguinem haustum fide, ani-
mam lætitia perfundere. Valeat hæc tua imaginatio: tan-
 tum vt vini naturam consideremus. Qui febre correptus
 vinum biberit, mortem certissimam verum est hunc bi-
 bisse, quamuis afferas, vini substantiæ, naturam hanc
 inesse, vt refocillet ac exhilaret: Item Sol cui vegetan-
 di facultatem attribuis, corrumpit ac enecat alieno tem-
 pore corpora irradians: vnde hanc nasci putas differen-
 tiã? An iudicabis quas retulimus viuificandi, ac confir-
 mandi facultates, soli, ac vino, à rebus quas afficiunt,
 obuenire? an in se has habere infinitas ac conclusas? Cor-
 pus mortuum odore tetra inficitur ac corrumpitur: an
 eam corrumpendi facultatem, à re mortua sol tibi nan-
 ciscitur? An vero hinc generari corruptionem conce-
 des, quod alieno tempore solis calor cadauer attigerit?
 Certum est rei mortuæ in solem nullas esse vires: neque
 vinum lætificandi facultatem à potatore suscipere: sed
 à se, ac in se eam continere naturam, ac virtutem: sed
 virtutis naturæ differentiam, ab alieno vitio, aut vale-
 tudine deprehendi, ac dignosci: Sic sanguis quem tu
 vino figuras, vim ac robur viuificandi aliunde, hoc est,
 à vestra fide sibi non asciscit: nec amittit, quod ab indi-
 gnis in interitum insumatur: Non enim cibus vim al-
 tricem attrahit à manducante, sed in eum agit, ac vim
 suam instillat. Si ergo vini substantiæ, sua inest natura,
 ac proprietas: non autem à potatoris fide proueniat:
 cur à sanguine Christi, cuius proprietatem cum vini
 proprietate comparas, vim detrahis: vt in se, atque à
 se viuificandi facultatem minime contineat: nisi creden-
 tis fides accesserit, tanquam ei vim sit allatura fides?
 Hoc si ita est, à fide vestra effectus vitæ, ac efficacia
 diuinæ carni enascitur: ac contra quàm fieri debeat,

vos Christo fide vestra, eam vitæ facultatem datis, quā ab ipso accipere putetis.

Iesum Christum non esse nobis secundam vitæ causam, enimq; causam non habere, quum ante omnes causas genitus sit Patri coequalis & consubstantialis. Cap. 65.

In Ioāne.
cap. 6.

TAndem ira magna de hac doctrinæ tuæ parte confiximus, qua de c. s. notandum tres vitæ gradus à te recenseri, Primum (inquis) locum obtinet uiuens Pater, qui est scaturigo, sed remota: sequitur Filius quem habemus veluti fontem nobis exposuimus, & per quem vita ad nos diffunditur. Tertia est vita quam ab ipso haurimus. Nunc tenemus summam, qua Pater penes quem vita residet, procul à nobis distat, Christus quasi medius statuitur, qui est secunda vitæ causa, ut inde ad nos perveniat, quod alioqui in Deo lateret. Vnicæ vitæ in tres gradus distributionem ægre admisimus, sed ubi id factum est, mirari cœpi, cur primum locum, non primum gradum obtineat scaturigo illa tua remota: & cui vsui hunc gradum destinaveris, quo per eum conscendi aut descendendi oportere putes: an ad propatora aut byrum illum Valentini? Deinde quo intervallo Filius scaturiginem insequatur taces, an Patri secundus vitæ gradus futurus est, per quem vita diffundatur? Si diffundatur ad nos, quis diffusionem faciet, primus ne gradus in secundum? an Pater à primo in secundum gradum vitam quæ in se ipso residet, per Filium secundum gradum ad nos diffundet? An vero Filius idem secundus vitæ gradus, vitam quæ in Deo residet, quam à Patre accipit, in nos per se ipsum diffundet? Hoc ænigma tanta mihi obscuritate proposuisti, ut contra hoc intellectum meum obtundam: deinde quum tertia est vita quā à Christo hauriamus, aut tres vitas nobis obtendis, ut tertia ad nos vita haultu perveniat? sed & verbum hoc (haurimus) ingenium meum torquet: si vitam diffundat Pater, aut Filius, quomodo hanc etiam hauriamus? agit qui haurit, patitur qui infusionem suscipit, quomodo

modo in diſiunctis ageinus ſimul & patiemur? Sequens oratio non minori mihi eſt difficultati.

Nunc tenemus ſumnam, quæ Pater penes quem vita reſidet procul à nobis diſtat, ſequitur Fi ius qui eſt ſecunda vita cauſa. Reſidere vitam penes Patrem, aut in Patre (vt ſuperius docebam) animo non poſſum comprehendere: ſi reſidet, id ſit per accidens, vt vnum ſit Pater, alterum in eo vita reſidens: durus certe iſ mihi uideatur ſermo: Quum Pater vitæ ſit eſſentia, dici non debet in ſe reſidere, aut penes ſe: noua enim eſt hæc loquendi ratio: ſed etiam non aſſequor, quomodo diffund ad nos poſſit per Filium, vita in Patre reſidens: præſertim quum ſe vitam Filius nuncupet: ſi iſ vita eſt & Patris eſſentia, quomodo ſe ipſum per ſeipſum veluti canalem in nos diffundet, vt propterea ſecunda vitæ cauſa dici poſſit? Omnia (inquit Ioannes) per ipſum facta ſunt, ſecunda vitæ cauſa, quæ in omnibus continetur, per ipſum facta eſt: Ergo iſ per ſe ipſum factus eſt: Sed ſi ipſe ſecunda vitæ cauſa eſt, tanto intervallo à prima diſtat, quantum inter primum & ſecundum intermitteri po-
teſt ſpatii: eaque proportionem à Patre inæqualis erit, quæ eſt primi ad ſecundum, factus, non ab æterno genitus. Si dixeris de carne te intelligere, vt hæc ſecunda ſit cauſa, falſum eſt, ſi caro eſt veluti canalis, per quem vita in nos perueniat: non enim ſine verbo, vitæ cauſa eſſet caro. Et qui verbum à carne non excludet, fatebitur verbi incarnati, eam eſſe virtutem ac dignitatem, quæ ante incarnationem fuerit. Clarifica me (inquit) ò Pater gloria quam habui apud te antequam mundus fieret: ſi ergo idem eſt qui ab æterno fuerit, & nunc nobis ſecunda vitæ cauſa ſit, quoram fuiſſe cauſam patri Adamo quum plasmatus eſt, iudicabis?

Cap. I.

Ioan. 17.

Si adamus secunda mortis causa nobis non fuerit, Christum secundam uitæ causam non esse. cap. 66.

IN hoc argumentum, Apostoli sententiæ de Adami ad Christum similitudine, animum meum subiit recordatio : is docet eo modo mortem in nos ab Adamo permanasse, quo iustitia ac vita à Iesu Christo emanarit. Si ergo Adamus, è prima quadam causa, mortem in sobolem traduxerit, ipse nobis secunda existens mortis causa : aliqua in parte ferendus es, docens, è Iesu Christo, secunda causa, vitam tuam effluxisse : sed si tibi hæc stat sententia, absolue nobis hanc dubitationem : vnde ad Adamum prima mortis causa progressa sit. Si à Deo irrepsisse contenderis, mali ac peccati causam constitues Deum : Si à diabolo, voluntatis libertatem abnegabis : Si autem is sibi mortis causa peccato effectus est : prima non secunda causa dicendus erit : vt ergo similibus similia conueniant, non tibi molestum esse debet fateri Iesum Christum, vitæ nostræ vnicam primaque esse causam, carnemque non minus vitæ esse participem quàm ferrum ignitum caloris sit particeps. Præterea quum mors in Adami carne infixæ radices egerit, inq; solam carnem, vires suas emisit, non habes rationem, dum à carnis substantia, vitam Iesu Christi reuellis, ne hac necessario manducandam ad remissionem peccati, carnisque nostræ medicinam proponamus. Iulianus martyr qui ob antiquitatem minime tibi suspectus esse debet, quæstione 44. Christianis proposita, dicit, carbonem quem propheta vidit immundis labris inhxrentem, Dominicæ carnis significationem habuisse, quæ conscientiam eorum qui ipsam edunt, ab omni scelere expiaret.

Libri secundi finis.

N. VILLAGAGNONIS

ADVERSVS CALVINVM

LIBER TERTIVS.

Si vetus testamentum sanguine confectum exemplar novi fuerit, falsum esse Apostolos in nouo testamento sanguinem non bibisse.

Cap.

I.

DEuenimus in uerborum Apostolicorum de consecratione interpretationem, tunc nobis magnas turbas tua testamenti traditio excitauit. Tradis Cœnam in uino, id est, in figura sanguinis institutam fuisse, non in ipso sanguine. Atque ut propositum allequaris quum videas sine sanguine, nouum testamentum (exemplo veteris) confici non debuisse, testamento propriam eripis significationem, huic scederis imponens nomen, in fundendo sanguine: Huius rei vini potum, qui in calice à Domino est in cœna distributus, signum fuisse doces, in eamque rem, lectionem Euangelicam, exquisito uerborum artificio detorques, ut stultitiæ suspectos habeas, qui à te dissideant. Ego ex eo numero esse non recuso, sed meæ sententiæ rationem afferam, ut qui hanc lecturi sint, quàm iniquus sis æstimator diiudicent: Matth. Hic est sanguis meus (inquit) noui testamenti, qui pro multis effunditur. Tu uerò. Hoc uinum est figura sanguinis mei, noui testamenti: cum animo tuo non reputans, ostendi à te necessario, uinum in remissionem peccatorum effusum fuisse, nisi te à propria linguæ, dicendi que lege eximas: atque nos cum tua noua doctrina, ad nouam loquendi rationem rescribas: ut substantiæ demonstratæ, relationem

Cap. 26.

„

„

cap. 26.

tiuum proxime consequens, seruire desinat. Sed quæro ex te, credasne vetus testamentum, noui testamenti exemplar ac figuram fuisse? Hoc si non negaueris, cuius rei figuram esse credis effusum è cratere brutorum sanguinem, quum à Mose testamentum institueretur, dicente. Hic est sanguis testamenti, quod mandauit ad uos Deus? Ego me tam obfirmato, constantique animo fuisse, iam ab inita nostra familiaritate, vitæque consuetudine, testificor, ut à me passus non sim extorqueri, ut crederem, illum sanguinem, exemplar huius non fuisse, qui à Christo Iesu discipulis esset in Cœna (nouo testamento) distribuendus, sed verbo Domini, in hanc adductum me esse sententiam, ut crediderim, Apostolos bibisse sanguinem, non vinum, sanguinis figuram: verbumque substantiuum, est, actiuum, ac significantiuum esse non posse, ut rem non demonstratam, id est sanguinem significauerit. Aut dicendum esse, Mosem, vinum non sanguinem effudisse dicentem. Hic est sanguis testamenti quod mandauit ad vos Deus: verbumque substantiuum apud eum, amissa natura sua, in actiuum transiisse: proinde si sanguis erat, qui in veteri testamento dedicando è cratere effunderetur, probari sanguinem quoque fuisse, qui in cratere à Domino, fuerit nouo conficiendo distributus, aut exemplar falsum fuisse: Non enim debuit sanguis, ex quo vetus testamentum factum ac firmatum est, rem diuersam, id est vinum, figurare, ut in vino, contra exemplar, nouum testamentum consisteret.

Si vinum fuerit quod in cœna biberunt Apostoli, nulla in re nouum testamentum veteri respondere. Cap. 2.

Quamuis tamen hæc tam manifesta sint, ut citra infantiæ suspicionem impugnari non possint, tui hæc opposuere pugnancia. *Vetus testamentum exemplar quidem fuisse noui, sed brutorum sanguinem, huius signum fuisse, qui in cruce fuerit effusus: quasi poculum (quod idem à*

Luca

Luca, Pauloq; nouum testamentum est in sanguine) figuratum non sit: quasiq; testamentum seorsum à calice, figurari potuerit: ac quasi createrem testamenti noui, nullum signum antecesserit: Cæterum ad eorum opinionem animum adiiciens, si possem intellectu consequi, quomodo negato sanguinis exemplo, nouum testamentum veteri respondere posset: frustra ingenium meum, eo labore exercuisse me reperi: sed inueni vos, non solum de testamenti celebratione, cum Ecclesia non conuenire, sed nec de testamenti nomine. Præterea etsi vetus testamentum, sine oblatione, ac sacrificio, confici non potuit, video tamen vos, contumaciter testamento nouo oblationē eripere, ac negare. Item quamuis legis interdictio nunquam aditus in sancta pontifici, nisi post oblationem ac solennes preces patuerit, tamen pontifici Christo, sine oblatione fores aperitis, ac expanditis: denique tabernaculi sanctificationem, asperhonemq; sanguinis (quæ testamenti veteris erat ratio parsque potissima) renici- tis, nihilque in nouo testamento reliquum facitis, quod ueteris testamenti memoriam nobis renouet.

Si in cruce tantum, non etiam nouo testamento celebrando se obtulit Dominus, oblationē contra legem factam esse, cum tunc esse peccatis nostris maculatus. Cap. 3.

Sed ne oblationem corporis repudiare tui viderentur, Eam in sola cruce factam confitebantur, non prius in-
cepisse affirmantes. Hoc recipere nolui, quoniam si hoc verum sit, contra legem id euenisse oporteat, nam extra portam passus est Dominus, id est, extra Ecclesiam: nec tabernaculum sanctificauit, nec populum, nec vasa testimonii asperxit, si in cruce tantum oblationem factam fuisse credamus: eoque tempore quo esset nostris peccatis maculatus essetque in aliena potestate, damnatus sententia iudicis, quam necessario supplicium sequebatur, eo loco vbi Hostias cremari, non offerri lege oporteret: æde nobis huius ob-
lationis

lationis exemplum aliquod. Hircus exemplar Christi, postquam fuit populi peccatis contaminatus, offerri amplius non potuit. At teste Paulo, Christus Pontifex secundum ordinem Melchisedech sese obtulit immaculatum Deo: Id verò exemplo Hostiæ pro peccato factum oportuit, antequam Hostia populi peccatis onusta, extra castra in ignem inferretur: denique antequam is esset in aliena potestate, exteriori pontificio munere fungi debuit. Nam pontificibus qui sui iuris non fuerint, sacrificandi ministerio, lege interdicitur. Hæc res Melchisedeci exemplo cognosci potest, qui sui iuris erat, quum Abrahæ obuiam properauit, ut panem ac vinum oblatum à se, illi benedicens, impertiret. Hæc res testimonii loco à me sumitur, Iesum Christum, pontificio munere tunc functum esse, quum fratribus suis panem vitæ, vinumque vitis Sorech, bene precatus, porrexit: non autem eo tempore quo esset capite minutus, omnium nouissimus, vermis, & non homo, opprobrium plebis, execratio, atque maledictum, cuius rei typus Melchisedech, qui decimas accepit, esset non potuit: qui neque legitur aliàs vnquam pontificia usus potestate, quā in panis & vini oblatione, dum Abræ benedictione bene precatus est, ut secundum eam functionem de, Christi oblatione ac officio iudicetur.

Si calix Testamentum quem biberunt Apostoli, figura fuit sanguinis, non solum legem violauit Dominus, sed nouis figuris testamentum cumulasit. Cap. 4.

A Nimaduerti præterea hoc à vobis peccatum admittere, quod negantes testamenti sanguinem, non solum affirmetis Iesum Christum legem testamenti violasse, sed nouis figuris, testamentum nouum cumulasse: Si enim poculum, quod idem nouum est testamentum in vino fuit, id est in sanguinis figura, Dominus testamento suo finem figuris non imposuit. sed in vino, figura sanguinis, testamentum instituit. Nam te-
ste

ste Luca. Poculum est testamentum in sanguine. Rur-
sus si sanguis veteris testamenti figura fuerit: eius, qui
ius, qui in cruce effusus est: mortis fuit figura, quæ non te-
stamentum, sed ipsius fuit confirmatio, contra Pauli do-
ctrinam. E qua hanc quoque rationem excepi traditio-
nis tuæ reprobandæ, quòd sanguis in cruce sit effusus in *Hebr. 9.*
redemptionem nostram, vt qui uocati sunt, promissio-
nem accipiant hæreditatis: Sanguis verò testamenti, in
remissionem peccatorum effusus fuerit, vt emundet con-
scientiam, ab operibus mortuis ad seruiendum Deo vi-
venti, vti superiori libro à nobis est demonstratum. Has
res confundis, quamuis purgationem atque reconcilia-
tionem oportuerit redemptioni anteuertisse, nam ex-
piatio in vetere testamento facta erat, antequam Hostia
foras in holocaustum, ac incédium importaretur. Vt tra-
ditionem tuam confirmes tui oblitus, sanguinis testamé-
ti mentionem faciens, sanguinem vocas qui esset effun-
dendus, tamen si versione tua præsentem effusionem non
inficiaris. *His (inquis) est meus sanguis, qui effunditur, non qui*
est effundendus: Præsens enim tempus atque effusio, futu-
ram non annuntiat ac proponit effusionem: nisi apud
Paulum gratiarum actionis, ac benedictionis fractio, cor-
poris in cruce fractionem prædicet. Hoc est, inquit, cor-
pus meum quod pro vobis frangitur: mirum mihi est,
si non erat præses sanguinis effusio, nullum ex Euangeli-
stis extitisse, qui futuræ meminerit.

*Nihil esse differentie inter testamentum calicem, & testamentum
in sanguine.* Cap. 5.

Replicas Lucam ac Paulum Natthæi ac Marci fuisse
interpretes, quum dixerint, Hic est calix no-
uum testamentum in meo sanguine, id est scædus
in fundendo sanguine: Matthæumque ac Marcum affir-
mas noluisse sanguinem demonstrare, quamuis dixerint
Hic est sanguis qui effunditur, sed calicem, quem Lucas
pro sanguine subiecerit: atque vt lectoribus risum mo-
ueas,

ueas, ac facietis religionem nostram eludas, ostendis calicem transubstantiari debuisse, si quæ transitio verbis Domini pronuntiatis intercesserit: tua verba subiecimus. Non dixit Christus, hoc est meus sanguis, sed hic est calix meus, ergo secundum eos, non modo vinum, sed materiam ex qua conflatus est calix, transubstantiari necesse erit in sanguinem. In irrides Tertulliani argutias, ac sanè affirmare nō vereor has tuas, ad eas nihil attinere. Hæc legens, non potui tuum ingenium non admirari, qui tanta constantia confirmes, ad verba Domini addendum esse nihil, ac de trahendum: tu tamen non solū addere, ac corrigere audeas, sed non verearis mendacii Euangelistas infamare. Quid vanius, ac turpius Matthæo ac Marco ostendi poterit? si Dominus non dixerit, Hic est meus sanguis, sed hic est meus calix. Nullus omnium qui scripserint, Dominum ulfirmat calicem summū dixisse, sed Lucas ac Paulus, Hic calix nouum testamentum, non meus calix. Alij duo quos arguis mendacii, Hic est meus sanguis, dixerunt. Præterea intelligere non possum, qua lege tibi liceat, secundum Lucæ Paulique lectionem, Matthæū ac Marcum interpretari potius, quàm secundum hos Lucā ac Paulum. Eodem enim iure credere mihi puto licere, Dominum non dixisse, Hic est calix, sed hic est sanguis, quo tu dixisse confirmas, Hic est calix meus, nō, Hic est sanguis meus. Sed vtrunque a Domino dictum, eundem habere sensum credo, cum nihil interesse videam, inter testamenti sanguinem effusum in remissionem peccatorum, cuius meminit Matthæus, ac Marcus: & sanguinē, in quo est testamentum, quem etiam Lucas ac Paulus, effusum attestantur, ut omnes præsentem effusionem indicarint, atque ex eo bibisse Apostolos. Non minus ergo a Luca ac Paulo sanguis testamenti, quàm à Matthæo ac Marco designatus est, licet aliis verbis. Hac autem ratione non eisdem verbis Paulum ac Lucam vfos fuisse iudico, vt ostenderent testamentum confectum fuisse in sanguine: quem in Cœna potando perfundebat Dominus, quemque eundem potum dabat Apostolis, in vicem

eius,

eius, quem Moses in testamento uetere conficiendo effudit, ac sparsisset: hoc tibi esse nouum non debet, quoniam in Epist. ad Hebræos, pro eo ac testamentum in sanguine, ad Corin. dixit, hunc vocet testamenti sanguinem, dicens, qui testamenti sanguinem pollutum esse dixerit: Item pastorem magnum ouium in sanguine testamenti: In quo testamento, oues suas pastor pavit sanguine. Ut minus perspicua sit Apostolorum sententia, ne poculum pro potu accipiat, sed pro vase: calicem exposuisti ποτήριον significari, quod non improbare, si in cæteris rebus vulgaris æditio hac te afficeret reuerentia, ut ab ea te nunquam auerteres, sed in omnibus ferè locis hanc fastidis: ex quo coniecturam feci, te calicem poculi loco supposuisse, ut ostenderes, non potuisse poculum in diuinam transire substantiam, quin vasis materia etiam transiret. Appello viros in lingua græca peritos, ut inter me, teque diiudicent, nunc rectius ποτήριον poculi, quam calis voce exprimeretur, omnesque linguæ Latinæ præceptores, ut decernant nunc quid poculum, tam potum, quam vas significare possit: ut apud Vergilium, Aulæ in medio libabant pocula Bacchi, vasa libata non fuisse sed pocula certum est: Item, Pocula si quando sæuæ infecere nouerca. Item Cicero, quum apud Verrem indultum potationi, ac conuiuias ad bibendum maioribus poculis inuitatos prædicaret: Poscunt (inquit) maioribus poculis: quum ergo Theologi, poculum affirmant transubstantiatum, non, ut iocaris, necesse fuit materiam, ex qua calix conflatus est, transubstantiari, sed solam potionem, ut sit testamentum in sanguine, non in vino: eiusque teneat locum, quem sanguinis aspersio, in vetere testamento tenuerit. De cætero in sententiam tuam animum intens, admiratione sum affectus maxima, quod te viderim, tam grauitè de viris Ecclesiasticis quæri, qui sanguinem Christi optimam Cœnæ partem, magno nostro malo eripuissent. Nam hæc ad vos iniuria nihil pertinet, qui de sanguinis præsentia, fidem Ecclesiæ derogatis: nihil enim vobis denegarunt quibus vinum in Cœna porrigatur. Huc te

credo charitas, nostrique misericordia compulit, ut tan-
vehementer te noster cruciaret dolor: aut cum homo
sis, humani à te nihil alienum esse existimans, aliena cu-
rare negotia, eaque quæ ad te nihil attinent: in animum
tuum induxisti.

*Creaturas insensibiles à Christo citra suam iniuriam fuisse bene-
dictas, Cap. 6.*

Obstupui quum tui discipuli Dominum negarent
ad creaturarum sanctificationem, vsum fuisse be-
nedictione, aut gratiarum actione: sed hanc actio-
nem ab eo factam fuisse, antequam panem discipulis di-
stribuendumsumeret. Cuius rei gratia te à vulgari ver-
sione dissidere ostendebant, ac uertere participium. λα-
βὼν 2. Aoristi, quasi finiti præteriti significationem ha-
beat. Prius uero ἀλαλίσσας præteriti plus quàm perfe-
cti: Hæc tua sunt uerba: *Sumpto Iesus pane quum benedixisset,
fregit.* Ut huius rei rationem intelligerem ad tuam Har-
moniam à tuis reiectus sum, ubi doces, *Quum finis priori
conuiuio à Domino fuisset impositus: actas esse de more gratias, ut
his quandam preparationem & transitum faceret, ad reputandum
mysterium.* Sic finita Cæna sacrum panem & uinum gustauerunt
Apostoli, quia prius expergesacta eorum fuit securitas, ut toti ad
tam sublime Mysterium attenti essent. Huic doctrinæ nouæ &
inauditæ, nouo item, & inaudito artificio lectione Euan-
gelicam accommodas. Marci præcipuè quem dixisse ma-
nifestum est, λαβὼν ὁ ἰησοῦς ἄρτον ἀλογίσσας ἔκλασε;
Hunc locum, contra omnem rationem ita uertis: acce-
pto Iesus pane quum benedixisset, fregit; ut Dominum
panem prehendisse, postquam benedixisset, ostendas: id
est postquam gratias (ut tibi uidetur) egisset. Sed quum
unum Aoristum per ablatiuum absolutum efferas: nihil
esse causæ uideo, cur verbo plus quam perfecto, sequen-
tem enunties, Si id tibi licere contenderis, non tamen
video, cur contrà atque scripserit Apostolus, contextum
orationis intersecundas, ut ab eius sententia recedas. Si
cere

cere potuisti, accepto Iesus pane, quum benedixisset, fregit: non tamen per veritatem dicere tibi licuit: accepto Iesus pane quum benedixisset: sed ex Apostoli sententia potius tibi dicendum fuit: acceptum Iesus panem fregit quum benedixisset: vt ostenderes panem à Domino benedictum fuisse: Aut ne in fuci suspicionem incurreres, vulgarem versionem sequutus, dicere debuisti, accepit Iesus panem, & benedicens fregit: vt creaturam benedictio respiciat. *Ἀλογεῖν* verbum actiuum est, accusatiuū casum regens, tamen vt propositum obtineas, illi suam suam actionem demis, & ad neutrum absolutum hoc redigis, dicens sumpro pane quum benedixisset quid ergo (bone vir) benedixisset. Tecum in animo tuo reputa, an hoc loco id ferat lingue Græcæ ratio ac proprietas. *Ais Matthæum, & Marcum vsos quidem fuisse benedictionis voce. Sed in calicis mentione deinde eos sui dicti fuisse interpretes, cum gratiarum actionem subiungunt.* Sic quamuis verbis conceptis benedictionem expresserint, non tamen rei alius quàm gratiarum actionis in mentem sibi venisse doces: Sed falso affirmas, eos in calice gratiarum actionem subdidisse, quū calicis nullā mentionē habuerint, sed sanguinis: Sentiā tuā Lucæ testimonio cōfirmas, qui in panis Sanctificatione gratiarum vtitur actione: Hic tādē est tuæ commentationis exitus, vt suadeas benedictionem, nō aliud quàm gratiarum actionem significare: & vbi ubi scriptura benedicendi vocabulum vsurpet, in gratiarum actionem vestrum animum intendi oportere. Ego verò in alia sum prorsus sententia: nego *Ἀλογεῖν* vllō vnquā loco cum accusatiuū casum regat, *Ἀχαρισεῖν* significare, nisi vtriusque rei vnum esse sensum, & significationē intellexeris. Sed contrā vbi *Ἀχαρισέω* accusatiuo casui iungitur, pro *Ἀλογεῖν* capi debere: vti apud Lucam & Paulum *ἄρτον ἀχαρισήσας*. Vt tamen ab hac sententia tuos discipulos abducas, ostendis hunc Aoristum neutri absoluti tenere locum: neq; casum vllum respicere: sed qui linguæ Græcæ vsum aliquem habuerint, comprobant hanc dictionem λαβὼν, Matthæo non magis panē

- respicere, quàm *Ἀλογήσας*, nisi hunc in alia quàm fuerit Lucas, fuisse sententia docueris: vt tamen hoc tibi testatius esse possit, lege qua voce sit vsus Lucas apud Cleopam, panem fregisse Dominum enarrans: *λαβὼν*, inquit, *τὸν ἄρτον Ἀλόγησε*: pro eo ac *ἄρτον Ἀχαρισήσας*, in Cœna ante mortem expresserat, lege qua Marcus vsus etiā sit voce, vbi pisces paucos à Domino benedictos fuisse in turbarum alimoniam demonstrat, dicens *καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα Ἀλόγησε αὐτὰ*. E quo probari potest benedictionem, ad panem pertinere, atque gratiarū actione, benedictionem significari, ostendi quæ contra ac doceas, creaturas insensibiles, citra Christi indignitatē fuisse benedictas. Paulus in poculi mentione, manifestissimè hanc absoluit dubitationem Poculum vocat benedictionis quod benedicimus: sic vbi gratiarum actione, sacrum vinum Matthæus & Marcus prædicant, benedictionem Paulus memorat: quo auctore contra atq; tibi videatur, gratiarum actione, benedictionem enuntiari, propugnare poterimus.

Ab ipsius Doctrina Caluini probari necessario, Christum in Cœna corpus suum obtulisse, atque sacrificium, id est, missam privatam approbari.
Cap. 7.

QUum tu creaturarum benedictione nobis interdixeris, mysterium Cœnæ, tandem, panis porrecti manducatione concludis, vt nihil Dominus Apostolis faciendum aliud quàm panem, vinū quæ capere, manducare ac bibere præceperit, omiſsa corporis oblatione, & consecratione: quamobrem religionis nostræ cultores, magni ac nefarii criminis reos facis, quod ex *his* vnus se à reliquo cœtu separans, privatim Cœnā peragat: Quid enim (inquit) minus consentaneum est, quàm distribui inter omnes panem, & seorsum ab vno vorari? Sed si Cœnæ institutio non alio pertineat, quàm vt manducetur manu prehensus panis: non vt fiat corpus, ac offeratur, fateor

fateor stultius dici nihil posse, quàm corpus ab vno seorsù edi, de quo inter se omnes participaturi sint: Id enim non est cibum communiter distribuere, sed furari. Veruntamen ab orthodoxis edoctus sum, Cœnæ longè aliud esse vsum, atque tu nobis suadeas: non huius enim solius participationis effectus est, sed & sacrificii pro populo: id etiam è tuo sermone superiori colligi & iudicari potest. Affirmaſti tibi probabile esse Christum, more *vetusto, in sacro Cœnæ conuiuium libasse: quod solennem scias in sacrificijs libandi ritum, à sanctis patribus observatum fuisse: unde illud Psalmi 116. Calicem salutis accipiam, & nomen Domini inuocabo: atque aliter à Domino conuiuium quàm bibando celebrari ritè non potuisse.* Quum ita habeat, ostendis in libationis antiquæ locum, dominicam libationem successisse: quunq̃ue ritè peragi non potuerit conuiuium, nisi more veterum libauerit Christus, Cœnæ conuiuium sacrificij conuiuium fuisse necessariò confiteris. Quum ita sit, videamus quando antiqui libauerint. Hoc non nisi post Hostiæ pro populo oblationem, & solennes preces, factum fuisse palam est. Quòd si Diuini conuiuii, ad sacrificorum conuiuia similitudo tua falsa non sit, ac libatio oblationi successerit, Hostiam quoque, ante Cœnæ, sacrificijque conuiuium, oblatam esse à Domino demonstras, ac comprobas. Itaque dici non debet Dominus, sacrum Cœnæ conuiuium instituisse, nisi postquam more veteri, secundum legem, rei in conuiuium insumptæ, præcesserit oblatio, de qua re omnes inter se participarent, vt vnus panis, vnum corpus efficerentur omnes. His rebus cognitis consideremus à quo Hostiæ frangendæ, inter antiquos fieret oblatio. Ego à te me spero consequuturum, vt fatearis, solius pontificis id fuisse munus, non discumbentium omnium cuiusque generis, quamuis ab esu sacrificij nulli repellerentur. Quum ergo offerendi munus sit solius sacerdotis, atque rei oblatæ conuiuium, ritè peragi nequeat, nisi prior libauerit sacerdos: quum secundum legem id pro viuis & mortuis recerit Pontifex Christus, qui id faciunt quod ipse

in sacro conuiuio fecerit, errare dicendi non sunt. Hoc ergo exemplo, vnus in Ecclesia omnium nomine offert Deo: libar suo nomine, præsentibus qui se probauerint participadam Hostiam distribuit. ut quisque sibi sumat edatque, non ille pro omnibus. Quod si mandatum Domini, vniuersumque Cœnæ mysterium, ad māducationem solam, non etiam ad sacrificium restrinxeris, mysterii dignitatem labefacis, & conturbas: Non enim māducatione possunt communicantes, sacrificii ritè fieri participes, nisi (vt sacrorum adimpleantur solennia) oblatio cum precibus antecesserit: Quum ergo quod fecerat Dominus, id ipsum in sui memoriam faciendum esse iusserit, eius rei nihil putauit esse à suis prætereundum, ac omittendum. Quamobrem qui inter nos vice fungitur Pontificis, Simulac benedictione sacrum facit corpus, solus offert, manducatq; oblatum, nisi ad mensam accubuerint alii, qui velint Hostiæ fieri participes.

Corpus Iesu Christi hominibus non offerri, sed nec distribui, nisi sub speciebus. Cap. 8.

QUam à te fit oblationis mentio, nonnulli ex tuis discipulis existimarunt, tibi de oblatione cum Ecclesia conuenire, sed orationis tuæ progressus docet, te longè aliam habere sententiam.

Hisdem (inquis) verbis docemur qualis in Cœna oblatio tradita sit: Christus iubet suos accipere, ipse est igitur solus qui offert: quod ergo Papistæ offerre se fingunt, à contrario authore profectū est, & certè mira est anastrophe, vt mortalis homo dum Christi corpus accipere iubetur, sibi eius offerendi partis arripiat.

Huc vsque nunquam sanè in animum induxi meum, vt putarim esse hominem in literis versarum, qui in hāc quam capis partem, offerendi significationem verterit. Si Deo soli oblationem in sacrificium fieri debere non inficieris: qui putas Deum Christū, suum corpus mortalibus Apostolis obtulisse? Sed si putas panis fuisse substantiam, quam Dominus manu illis porrexerat: quomodo tibi

do tibi excidit, vt dicas, Dominum iussisse suos, corpus accipere? Tuo iudicio solum panem acceperunt. Sacerdotibus vitio vertis, quod offerre id se fingant quod accipere iubeantur: qua in re, hos idem offerre, quod manu capere enuntias. Quum secundum te, is erat panis quem accipere iussi sunt Apostoli ac manducare: non ideo hunc offerentes, corpus offerre se sed panem fingebant, aut tu corpus eos manu accepisse, non figurâ vel inuitus cōfiteris. Ego equidem fateor Iesum Christum Dominum meum, Apostolis distribuisse manducandum corpus, pro eo eis Deo Patri in Sacrificium à se datum: atque ad huius exemplum ac præscriptum, eiusdem corporis oblationem à sacerdote fieri, distributionemque, si qui velint sacrificii esse participes: hoc tamen vocas in controuersiam, quamuis dicas corpus eos accepisse, ac reprehendis quasi Diabolicum inuentum. Vt ergo inter nos de hoc constare possit, consideremus quid Lucas docuerit dicens. Hoc est corpus meum quod pro vobis datur. Hoc facite in mei memoriam. A Christo pontifice donum offerri pro nobis debuisse non negas, nam autore Paulo, pōtifex assumitur vt offerat dona & sacrificia pro populo, sed ad quem donum dirigatur, videris in quæstionem vocare. *Iesus (inquit) docuit quibus offerret quum dixit accipite:* Ego verò hac in re à te longissimè dissentiri Dominum docuisse, ei rei, quam proponis, porrectionis nomē rectius conuenire: porrigebat enim ac manducari iubebat corpus, quod pro sumentibus dabatur: adeò vt cum porrectione oblatio concurreret: Ergo tibi dicendus fuit Dominus docuisse, à quo, & quib. distribui debeat corpus Deo in sacrificium oblatum, ab eoque porrectum, qui pontificio munere fungitur: postquam prior secundum legem libauerit. Quam rem in eo impleri viro, eaque in re uideo, quæ à te, tanta animi offensione damnatur. Præterea fieri non potest, ut sacrificii in Cœna effecti sint Apostoli reuera participes, nisi post oblationem Hostiæ, hæc illis manducanda distributa sit, uti Paulus docet. Videte Israel secundum carnē,

Habr. 5.

† Corin.

10

“ nunquid qui Hostias edunt, participes sunt altaris? Erratis ergo quum fide sola, non adhibita manducatione, eius rei vos puretis fieri participes, quam adhibita fide, manducari necesse est, ut communicantes ea de re participant.

Ex pronominum natura demonstrari corpus Domini Apostolis porrectum fuisse manducandum, non eius figuram.

Cap.

9.

“ **S** I a nimum ad actionem, verbaque Christi appulerimus, facile fiet ut erudiamur, an à sacerdote fieri debeat corporis oblatio, de quo sint participaturi communicantes, Accepit Iesus panem, benedixit ac fregit, deditque eis dicens, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Attende, pro vobis datur, inquit Lucas. Cui ergo? Deone Patri in oblationem sacrificii? igitur dedit eis, pro eis quod tum dabatur Deo Patri in sacrificium munus. Præterea subiiciens. Hoc facite in mei memoriam, quid faciendum tuo iudicio mandabat? Quocumque te verteris, huc tandem tibi consistendum ac conquiescendum est, ut si nas pronomine (hoc) propriam significationem retineat. Huc ubi te demiseris, non fiet, quin à Domino dicente, Hoc est corpus meum. fatearis aliquam substantiam demonstratam esse: eamque ipsam, quæ pro sumentibus dabatur: Hoc cognito considera quid præceperit Dominus adiciens, Hoc facite: Contendo, hunc non aliam rem faciendam demonstrasse, ac imperasse, quam eam quæ à se pro nobis dari testaretur: exigit enim pronominis demonstratiui ac relatiui proprietates, ut hoc statuamus ac credamus. Si ergo velis substantiam quæ demonstrata sit, fuisse panis: inane fuit panis faciendi mandatum: Frustra enim faciendum panem præcipiebat Dominus, qui iam pridem factus esset: Quum ita habeat, rem novam faciendam curabat: quam ergo? mea est sententia, ut è pane corpus quod pro nobis datur, in eius incarnationis memoriam faciendum imperauerit. Hoc tamen
in

in animum tuum non potes admittere, vt è pane facien-
dum corpus præscripserit : ideoque suades mandatum,
ad hanc vnam mysterii partem pertinere, accipite &
edite panem signum figuramque corporis mei, omiffa
ac reiecta à te benedictionis, ac oblationis actione. Sed
à tua sententia hæc me ratio demoratur : quòd si solam
capiendi, ac manducandi, actionem remotissimam re-
spexerit mandatum, non propinquissimam dandi pro
nobis : Illud facite, non hoc facite, dicere debuit Do-
minus, ex pronominis natura. Illud enim antecedens
respicit longius. Integram deinde Lucæ orationem ani-
mo nobis expendentibus, emerfit & noua difficultas,
cum superiore coniunctissima. Accepit Iesus panem,
gratias egit, deditque eis dicens, Hoc est corpus meum:
inter vos conuenit, quam Dominus manu porrigeret
ac demonstraret substantiam, hanc panis non corporis
diuini fuisse : hoc tamen approbans, non inuenio qui
cum iungamus consequentem orationis partem, Quod
pro vobis datur : quin affirmemus quoque, panem pro
nobis in mortem fuisse datum : nam relatiui natura est,
vt proximum affectet, petatque antecedens corpus.
Quod ergo pro vobis datur, non potest non referri ad
demonstratam proxime substantiam, vt quidquid de-
monstrauerit pronomen (hoc) simul datum pro nobis
fuisse confirmetis.

*Apostolos faciendi corporis & sanguinis, atque offerendi à Do-
mino mandatum habuisse.* Cap. 10.

HIs ostensis rebus in huius præcepti cōsideratio-
nem, Hoc facite, nos reuocat oratio. In hac vt
exposuimus sententia es, vt actionem non sub-
stantiam spectet mandatum, præterea hoc, non solum
in actionem intendi debere tuum iudicium est, sed vt
prætermisso antecedente, ac relatiuo proximo, ad re-
motissimam capiendi ac manducandi actionem dirigat-
ur. Verum cum reliquis causis, me quoque à tua sen-

tentia

tentia vis, & natura pronominis repellit, quæ (vti supra demonstraui) poscit, vt cum substantia propinquissima coniungatur: At quia tibi placet ad actionem referri, tantum apud me valet tua dignitas, vt hoc tibi donemus, modo ne pronomen (hoc) natura ac significatione sua exuas: si me ab hac æquitate non expuleris, non minus libenter debes mihi concedere, vt Dominus, dicens Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite, de oblatione facienda mandatum dederit Apostolis: dari enim pro nobis, instans erat actio, ac propinquissima: At eodem quod à nobis supra disputatum est, nostra recidet (si hoc admiseris) contentio, nam pariter substantiam corporis fieri demonstrabis: dari enim non potest corpus Christi pro nobis, nisi fiat prius: à natura enim non habet panis, vt sit corpus Domini: sed prece mystica fit nobis: vti docet Augustinus aduersus Manichæum, quum eam coleret, quæ tu propugnas, opinionem. Tarn arcta ergo copula, inter se corporis effectio ac oblatio cohærent, vt à se diuelli non possint. Cyprianus solenni benedictione, verborumque pronuntiatione, creari quotidie corpus, sanctificari, ac benedici diuidiq; docuit in Cæna: Hoc probato, sacerdos verbo omnipotenti facit corpus, atque offert, vt mandato Domini pareat: Verum quoniã ex hominum te iudicio ac auctoritate exemeris: tecum de Apostoli sententia congrediar, vt ostendam, mandatum Apostolos habuisse corporis faciendi: Calix (inquit) benedictionis quem benedicimus nonne communicatio sanguinis est? Benedici poculum sine actione non potest: agit enim qui benedicit, fitque benedictum quod benedictionem recipit: Vnde sequitur, è vino sanguinem fieri, alioqui calicis benedictio esse non potest sanguinis communicatio, sed vini. Quum ergo vini poculum, adhibita benedictione, fiat sanguinis Christi poculum: quid mirum est, si faciendi mandatum, ad demonstratam proxime substantiam applicuerimus: ut præscriptum esse è Domino iudicemus, corporis & sanguinis

Lib. 20.
ca. 13. ad
uersus Ma
nichaos.
In Cæna

“
“

“
“

guinis faciendi, antequam manducetur ac bibatur.

Totius dispensationis salutis nostra memoriam in Cœna celebrari.
Cap. II.

DE memoriz celebratione fuit deinde nobis negotium : Fratres tui ad passionis tantum memoriam, dictum Domini cogeant ac coarctabant : vt nihil extra passionem, memoria celebrandū edixerit Dominus : ego contra contendebam, vim inferri verbis Dei, neque sic ea capi oportere, quasi præter passionem nihil esse memoriam repetendum præscripserit, sed secundum veterum sententiam, memoria corporis, incarnationem, omnemque salutis dispensationem contineri, resurrectionem, atque aduentum. Ad huius rei confirmationem vsus sum Gelasii testimonio, quo tu Francisci Regis assensionem tibi concilias : Certe (inquit) imago & similitudo corporis & sanguinis Christi actionem mysteriorum celebratur : Sed si passionis solius memoria est, non corporis faciendi : non potest Gelasii sententia subsistere. Audi ergo quomodo corporis similitudinem, cum mysterio Cœne conferri posse intellexerim. Angeli nuntio, virgo Maria salutata, & benedicta, Spiritu Sancto in ipsam superueniente, eamque virtute altissimi obumbrante, de Spiritu Sancto concepit, & verbum caro factum est : Sic verbis Christi Dei, ab ipsomet pronunciatis, panis & vini creatura benedicta, fit corpus ac sanguis Domini. Item caro Christi, infusione diuinæ essentiz diuina effecta, vt in ea in habitat plenitudo diuinitatis corporaliter, desinit esse communis. Ita tamen vt nihil eorum quæ homini accidere soleant, immutatum sit, sed peccato excepto, remanserit caro in suæ nature proprietate : id est, accidentibus : Sic panis, infusione diuinæ essentiz, impletur Spiritu Sancto, atq; transitione in diuinam substantiam, desinit esse panis, sed fit corpus diuinum tantum vt nihil earum rerum quæ pani accidunt, immu-

A. D. 1521. tetur,

retur, sed remaneat in naturæ suæ proprietate, id est, propriis accidentibus. Hæc memoria est corporis, quæ panis consecratione nobis obducitur: Insuper oblatione corporis & sanguinis consecrati, ac mutati, Christi agni mors annuntiatur (authore Paulo) donec veniat. Lege enim, oblationē in sacrificium, necessario mors insequitur. Hostiæ sacratæ fractio, ac manducatio, mortem etiam approbat. Præterea spes reditus, quam nobis excitat Paulus, donec veniat Dominus, resurrectionis fidem facit: Hostiam enim cesam, nisi reuixerit, redire non posse compertum est. His auditis rebus, Apostolis tuis in mentem nihil venit, quo me ab hac fide de turbarent.

De sanguinis effusione mortisque nuntiatione.

Cap. 12.

SUCCESSIVUS in huius verbi biberitis considerationem: similiter (inquit Paulus) & poculum postquam cœnauit dicens, Hoc poculum nouum testamentum est in sanguine meo, hoc facite quoties biberitis in mei memoriam. Quid (inquam) facietis in Christi memoriam? An putas Paulum docuisse, ut quoties sitis extinguendæ gratia, biberent Christiani, mortem Domini annuncient? Huius hæc sane non potuit esse sententia, aliud ergo faciendum edixit: Præterea vis actiua huius verbi biberitis, aliquid bibendum poscit: non potest absolute capi: quid ergo biberitis? nunquid poculum sanguinis, virtute Spiritus sancti, in Christi corporis memoriam effectum? Hoc sane rationem habet. Nam paulo post subiicit. Qui calicem Domini bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit: sanguinem ergo in sui memoriam, Apostolis faciendum Dominus impetrauit, antequam hunc biberent, Huius rei rationem exponit Apostolus dicens: Quoties enim biberitis hoc Domini poculum, mortem Domini annuntiatis: nisi ergo adhibita benedictione poculum, vi Spiritus Sancti (vti verbum caro factum est) in Christi

memo-

memoriam efficiatur, huius potu, mors Domini non annuntiatur: Sed quare potu facti sanguinis, factique corporis manducatione, mors annuntiatur, non potius vita quæ manducando fouetur ac producitur? Id ei non erit intellectu difficile, qui ex superiori capite didicerit, quis sit calix Domini, & qua ratione id nominis habeat: quæve mensa sit Domini. Vt Paulus ostenderet quomodo de corpore Domini secundum carnem participetur, Israelitarum obduxit exemplum: Videte (inquit) Israel secundum carnem, nunquid qui Hostias edunt, participes sunt altaris? Ergo non secus corporis erimus secundum carnem participes (nam de Spiritu fide participatur induiturque non manducatur Christus) ac Israelitæ secundum carnem essent altaris participes. Deinde ut sententiam suam dilucidius aperiret, addidit, Quæ gentes immolant, dæmoniis immolant, non Deo, nolo vos communicantes esse dæmoniorum: Hoc dixit ut intelligatur sine immolatione, secundum carnem, corporis communicationem perfici non posse: Confirmationis loco subiicit. Non potestis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum, non potestis esse mensæ Domini participes & mensæ dæmoniorum: Vtrumque calicem vocat: si ergo calix dæmoniorum est, quia dæmonis immolatus: calix & Domini dici debet, quia Deo immolatus: Si mensa & altare dæmoniorum dicantur quia immolationi dicata: mensa item Domini, non alia ratione dici debet, quam quia sacrificio dicata: Non hæc ergo fuit Apostoli sententia, ut Calix Domini dictus sit, quia in alium usum insumatur quàm communis: sed quia Deo immolatus. Nam auctore Hylario: Omnis comparatio ad intelligentiæ formam præsumitur, ut id de quo agitur, secundum exemplum propositum assequamur. Ergo secundum propositum exemplum assequimur, Paulum calicem Domini vocasse, quia Deo, sanguine licet Ecclesia, alioqui nihil esse potest ab exemplo proposito alienius: nulla enim sacrificii & immolationis, ad rem non immola-

tam

*De Trin.
lib. 8.*

tam ratio, ac proportio est.

Ab his dictis docebimur, manducatione corporis immolati, eiusque potu sanguinis, eo ipso, mortem Domini annunciari: non quod adhibenda verba sint, aut elaboratae vestrae in eam rem conciones, sed quia impossibile sit Hostiam manducari, bibique sanguinem immolatum, quin oblatio, morsque huius annuncietur: Verbum *καταγγέλλετε* quo usus est Apostolus, huic sententiae nos confirmare potest: est enim modi indicatiui & temporis praesentis, quo nobis indicauit Apostolus, eo ipso (uti supra demonstratum est) sanguinis immolati potu, mortem vel ab inuitis ac tacentibus quibuscunque annuntiari: non ergo à Ministri concione, verbisque pender mortis annuntiatio, sed ab ipsius immolationis potu ac manducatione.

Hinc contra tuam traditionem concludo, affirmoque praeepto Domini, poculum sanguinis, quo testamentum suum obsignauit Christus, & cuius in Cæna est communicatio, inuocatione verbi fieri oportere antequam bibatur. Item huius non solum secundum Spiritum, sed & secundum carnem fieri à nobis communicationem oportere, nec aliter quam corporis manducatione ac sanguinis potu hanc fieri posse. Præterea eo ipso vel à mutis mortem Domini annuntiari, quod immolatus bibatur sanguis: Quare nullo modo à vobis annuntiari certum est.

Si panis quem frangimus corporis Domini figura sit, hunc non posse corporis esse participationem, sed figura. Cap. 13.

AN sub specie panis Christi lateat caro, ac sub vini specie, ipsius lateat sanguis, ex his Pauli verbis ostendi posse iudico. Calix benedictionis quem nos benedicimus nonne communicatio sanguinis est? panis quem frangimus nonne participatio corporis Domini est? Nulla sane potest secundum hoc, inter sanguinis communicationem, poculumque benedictione

catione sacramentum, intermittere differentia: nullaue inter
 corporis participationem, & quem frangimus panem
 interesse debet, sed corporis participatio, est panis ip-
 sissimus: vnaque cum poculo res, sanguinis est commu-
 nicatio: non figuratur. Ergo à panis, quem frangitis,
 ac calicis vestri diffinitione, intelligemus, cuius rei sit
 vobis communicatio, cuiusue corporis participatio.
 Certum est vini vestrum esse poculum, panemque triti-
 ceum esse, eum quem frangitis. Quum ita habeat non
 etiam dubium est, non posse vestram participationem
 alterius esse rei quam quæ à vobis frangitur, contra Pau-
 lum à cuius sententia dissidetis, quia vestra opinio in
 Ecclesiæ religione non acquiescit, cibum poculumque
 vestrum, à corporis & sanguinis Domini disparatum di-
 uersumque esse statuentes, umbram pro veritate am-
 plexati.

*Panem non magis Participationis corporis figuram esse posse,
quàm sumus vnius panis figura, de vno edentes pane.*

Cap.

14.

QUum ergo panem corporis participationem, ac poculum vestrum, sanguinis esse communicatio- nem doces, quia harum rerum figuram ac sym- bolum, hasque duxeris res disparatas esse, id si in tuam gratiam admiserimus, euadere non poteris, quin pro eo nobis dones, nos qui de vno pane participamus nō pos- se vnum esse panem, sed huius signum ac figuram: ita enim nostra in corpus vnum reductio figurari à te debet vti à panis fractione corporis diuini participatio figu- retur. Nam Paulo de vno edentes pane, vnus sunt pa- nis, vti qui frangitur panis, diuini est corporis participa- tio: verbum enim substantiuum, vtrobiq; suam seruat significationem: Sed Paulus à dæmoniorum calicis exē- plo, Hostiarumq; manducatione comprobatur: Calicē Domini non esse figuram sanguinis: Videte (inquit) Israel secundum carnem, nunquid qui Hostias edunt parti-

participes sunt altaris? Hæc autem ineptissima esset comparatio, nisi secundum carnem & spiritum ita corporis Domini non huius figuræ essemus participes, atque Israel, secundum carnem & Spiritum, altaris fuit particeps: nisi que ita secundum carnem & spiritum, Hostias nostras non earum umbras manducaremus, ac Israelitæ manducabant. Hostia ergo vel secundum carnem vtraque esse debet, non huius figura, aut solum symbolum, alioqui ab equis (vt aiunt) ad asinos, similitudo procederet: Igitur si figura est panis quem edimus, non veritatis corpus, hic panis, corporis non potest esse participatio, sed figuræ: nam huius rei est participatio cuius fractionem esse fatearis. Huic sententiæ subiecta verba, omnem adimunt dubitationem. Non potestis (inquit) calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum: Si secundum carnem symbolicus est Dominicus calix, ac symbolice bibitur, substantialiter autem Israeliticus calix, altaris est participatio & bibitur, nulla (vel à stultissimo) ineptior duci potuit comparatio. Item non potestis mensæ Domini esse participes, & mensæ dæmoniorum, si nullam secundum carnem habeat mensam Dominus, dæmones autem mensam habeant & altare, quorsum hæc participationis mensæ à Paulo facta memoria est? Sed si hac in re mensæ ad mensam nulla sit dissimilitudo, nec calicis ad calicem differentia esse potest. Si ergo (vt ad propositum redeat oratio) calix Domini, figura sit, non veritatis corpus, mensaque altare non sit, dæmoniorum calix, figura erit etiam non poculum, mensaque non altare, sed altaris figura dici debebit. Atque Hostiæ manducatio, non altaris erit participatio, sed huius rei figura contra Paulum dicenda erit,

Corporis participationem per metonymiam pro ipso corpore vocari.
Cap. 15.

HAec dicenti mihi noua emergit difficultas, participatio ac communicatio nō consistunt substantia, sed in motu considerantur: nam participationis opus, motus est participantis: panis autem substantia est: nec proprie motus dici potest: nō enim motus, sed corporea res frangitur, vnde Paulus errasse dicendus sit docens, participationem esse panem quem frangimus: Contra hanc difficultatem, tuæ metonymiæ præsidio rationem, nostramque sententiam præmuniui: iudicaui participationem à Paulo non pro motu, sed pro re cuius est participatio, acceptam esse, vt perinde dictum esse intelligatur, quum dixit Panis est participatio corporis, ac si dictum fuisset, panis est corpus cuius est participatio: & sanguinis communicatio, perinde ac si dictum fuisset, Calix sanguinis Domini res cuius est communicatio: vt pariter nobis necessario transubstantiationem prædicauerit Apostolus, ac designationem substantiæ panis, in carnem.

Cibum & poculum gratiarum actionis & benedictionis nomina fortiri per metonymiam, quod ut benedictionis immutentur.
Cap. 16.

HOc exemplo panis & vinum aqua mixtum, Dei verbum percipiens (vt ait Irenæus) fit gratiarum actio corporis & sanguinis Domini: non quod euanescent substantiæ, in motumque desinant: sed quia viuerbi gratiarum actionis, substantiæ in carnem & sanguine intranscant, per metonymiam gratiarum actionis nomen obtinuerunt: Quemadmodum exemplo à te proposito, circuncisio fœderis nomen habet, quia circuncisione fœdus initum sit. Iustinus Martyr & ἡ εὐχαριστία τροφή id est cibum (vt ita loquar) Eucharistia

Irenæus.

Iust. Mart.
tyr in A-
post. 2.

N. 15

stiasatum

stiatum nominauit, & Irenæus creaturam in qua gratia acta sunt, alii cibum gratiarum actione consecratum: Eo modo, poculum est in sanguine testamentum, non quòd in poculum dicatur testamentum transubstantiatum esse, sed quia sanguine suo Iesus Christus testamentum (vt docet Tertullianus lib. 4. aduersus Marcionem) obsignauerit: Item Petra Christus dictus est, non quòd in petram transmutatus, sed quia eius virtute aqua ex petra effluerit.

Corporis participationem pro effectu capi non posse. Cap. 17.

SI vt te hinc expedias, ad effectum suffugeris, velisque participationem corporis, pro participationis effectu capi: ad eas è quibus es elapsus angustias, effectus diffinitio te reuocat: is enim non est substantia: nec panis substantia est panis effectus, quamuis is effectus a pane procedat, nec sane de panis effectu inter nos participamus, vt vnus panis vnum corpus simus, sed de ipso pane participamus: Nam quia secundum carnem & spiritum vnus panis vnum corpus sumus, de vno pane, non de effectu itidem participamus. Præterea quoniam necessario qui de uno corpore communicant, id ipsum efficiuntur, si de effectu est participatio, in effectum, non in corpus euaderemus, inque effectu maneremus, quum is in nobis maneret: nam qui manducat carnem meam, non dicit, effectum carnis, in me manet, non in effectu, & ego in eo. Ex his rebus concludo, participationem corporis per metonymiam, pro re cuius est participatio capi oportere: vt in Eucharistia, ac eulogia dicitur corpus & sanguis Domini: vnamque & eandem cum pane qui frangitur rem esse: vt in corpus Domini, desinat, id ipsumque efficiatur. Præterea hoc miraculum, non sola fide, sed vera panis sanctificatione benedictioneque fieri vt sine his rebus, corporis Domini participatio, sanguinisque communicatio existere non possit: Præterea hoc nostrum mysterium, non
solum

solum participationis ac communicationis finibus concludi ac contineri : sed etiam sacrificii , sic vt panis quē frangimus , tam sacrificium ac immolatio dici debeat , quā , quæ à Gentibus dæmonis immolatur , Hostia dici possit : denique mensa dæmoniorum altare eorum est , sic mensa Domini , huius altare dici debeat : Consequenter errare qui panem nostrum , id est corporis participationem , sanguinisq; communionem , figuram , nō veritatis essentiam nuncupant : ac proficentur sacramentaliter , id est figurate solum , non secundum substantiam , aliena specie , in Cœna obiectum corpus esse Domini : Nam qui figurate solum , non naturaliter ac substantialiter in sacramento , ac ex Sacramento corpus se sumere existimant , re uera corpus se manducare dicere non possunt , sed phantastice ac imaginariæ , quod enim in figura est , vere realiterque esse non potest . Paulus etiā sacrificium nostrum his verbis ostendit ἡ παραχρηλαοῦμεν τὸν κύριον : nam zelo affici non deberet Dominus ab honore dissimili , si nostra mensa non esset sacrificio destinata , nec quæreretur Paulus , quod honorem Deo dignum , demoniis impertiremus : de mensa autem , non effectū animoque solo loquitur Paulus .

Per fidem hominis solam absque corporeo ministerio, nos in Christi carnem conuerti non posse. Cap. 18.

TVi clientes nos ferre non potuerunt intelligentes . secundum carnem in Cœna , de Christi corpore participari oportere , mihi que illudebant quum exemplo Eux ac Adami ex Pauli ad Ephesios sententia nostram copulationem intelligi debere contenderem : Catechismi que tui sacrosanctis verbis me sum mouebant , vbi doces *Communione nostræ mysterium, Evangelij prædicatione, fide vestra interposita confici, reiecta corporali substantiarum coniunctione.* Hæc audiens ex illis quæsiui , hoc Sacramentum , tanto studio à Paulo commendatum , essetne imaginarium : Esse negantes deinde in-

N 2 112 interrogavi ,

terrogauī, quomodo id accidere arbitrantur: Rursus, ubi opera Spiritus Sancti, id fieri respondissent: quæsiui, si ad hoc miraculum reuera nihil nisi Spiritum ac fidei manducationem attuleritis, quomodo Apostoli, ad quos nondum Dominus Spiritum miserat, caro Domini effecti fuerint, aut quomodo vos caro ex eius carne, os ex eius ossibus efficiamini, nunquid eo modo id credatis effici, quo verbum caro factum sit? An verò sine verbo, Spiritus in carnem vestram effusio, absque diuina carnis interuentu efficiat, ut caro vestra in carnem Christi, locorum (ut ais) intervallo à vobis distans, inferatur, aut mutetur? Huius rei Apostolis tuis nullam rationem aut modum ineuntibus, ostendi neutrum horum accidere. Nam si eo modo, quo verbum caro factum sit, id est Spiritu, verboq; intercedente, intellexeritis vos, carnem Domini fieri, erratis, Spiritus enim caro vestra potius fieret, uti verbum caro factum est, aut vos in Spiritum euaderetis, quo stultius ad corporis immortalitatem excogitari nihil posset: præterea ad verbū Domini, angelum quoque eius, intercedere ad hoc miraculum oporteret, uti accessit ad incarnationem verbi: nam vix mihi persuadebo, hanc vim fidei vestræ à Deo tributam esse, ut possit vitam Domini, re vera existentem in eius corpore, ad dexteram Patris sedente, educere ut simul absens à Cœna vestra sit substantialiter, & presens spiritualiter, id est, non essentialiter & vere: nam Spiritus vitæ nō est nobis à Christo sine carne sua promissus. Quum ergo à Cœna, diuinæ carnis præsentiam ablegatis, & proscribatis, effici non posse affirmavi, ut caro vestra cum ea coniungeretur, quam minime contingat: nec obstare quòd per fidē operationis Dei, corpus Domini effici te posse putes absq; corpora manducatione, sicuti per Baptismo in mortem, similitudini mortis complantamur & sepelimur: non enim magis operatur fides in sacramento corporis, quàm Baptismatis, & uti sine corporeo lauacro fides operationis Dei, non tibi præstat quod Baptismo consequeris, sic

nec

nec ipsa tibi dabit, quod manducatione consequi debeas. Præterea adductus tuæ traditionis autoritate, id accidere negauit posse: quum ad carnis diuinæ manducationem solas animas admittas, hinc corpora submoueas, ac expellas: quamobrem si Spiritus illa vestra manducatio, hanc vim conuersionis, aut vnionis secum habet coniunctam aut insitam: carnem Christi in animam inseri potius, aut animam in carnem eius existimarem. Item si huic opinioni tuæ dissensus, à manducatione animam cœperis excludere, atque in eius rei vicem, Spiritus infusionem introduxeris, spiritum vos fieri decet: nam auctore Domino ex Spiritu caro non nascitur, sed Spiritus. Hinc persuasum habeo vestram initiationem, aut corpoream coniunctionem, ossiumque cum ossibus compositionem, esse imaginariam ac phantasticam, depromptam ab ideis Richerianis aut Platonis.

His rebus examinatis, superest, ut quorundam Patrum sententias excuriamus, quibus tui discipuli grauissime nos ad eleuandam transubstantiationis fidem, & ad tuam significationem asserendam, oppugnant.

Imprimis Irenæi (quod eo auctore me plurimum de lectari intelligerent) auxilium accersuerunt: sed suppressa est doctrinæ parte, quam contra vos pugnare per spexerant, Panis (inquiunt) communis percipiens uocationem Dei, fit Eucharistia, duabus rebus constans, terrena & cœlesti. Ex his verbis Irenæum docuisse coniectura prosequuti sunt, Eucharistiam verbo non mutatam esse, sed terrenam panis substantiam, integram manere, eamque vobis indicare animæ vestræ, cœlestem cibum esse Iesum Christum. Sed ut huius coniecturæ vanitas appareat: integram viri sancti sententiam appingemus: hac lege, ut si velitis eius assentiri religioni, & doctrinæ, atque ex ea me expugnaueritis, sententiam obtineatis: Is Valentini rescribit Marcellum, carnis salutem abnegantis, & animam carne Christi cœlesti in spem vitæ æternæ educari affirmantis.

Irenæus docet corpora non animas ali carne & sanguine Domini.
Cap. 19.

ILle verò ali non animas solas, carne Christi & sanguine materiali, sed homines ostendit: vnde fieri nō posse colligit, vt corpora videant interitum: Huius verba sunt hæc. Offerimus autem Christo, quæ sunt eius, congruenter communicationem & vnitatem prædicantes, carnis & spiritus. Si Eucharistia diuinitate vacua sit, sed sola constet terrestri substantia, quomodo corpus Christi, re terrena, cœlestiq; consistere, prædicare poterit? eorumque rerum vnitatem comprobare? Prosequitur. Quemadmodum enim qui à terra est panis, percipiens inuocationem Dei, iam non communis est panis, sed Eucharistia duabus rebus constans, terrena & cœlesti, sic corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia.

Quomodo intelligi debeat Irenæi de Eucharistia sententia.
Cap. 20.

Vbi (inquit) panis perceperit verbum Dei, desinit esse panis communis. Ergo essentia diuinæ, infusione, ac perceptione, panis quod erat, esse desinit, resque noua factus est: Mutatur ergo panis, in id quod esse cœpit, atque hoc modo à priore substantia in diuinam transit, vt vbi prius sola terrena substantia constaret, post mutationem duabus substantiis, terrena & cœlesti cōsistat. Hæc autem terrena materia, qua post verbi perceptionem panis consistit, eane est qua prædictus erat ante ipsam verbi præceptionem? vt additione, verbiq; perceptione, nunc constet illa propria vetere natura, ei addita cœlesti? Si ita est, panis non desinit esse communis. Nihil enim accessione verbi, ab eo detractū aut immutatum est. Sed communis existens ea creuit accessione.

essione. Quod si hac tantū ratione quod creuerit, hunc esse communem desuisse putetis, expedite mihi quomodo fieri possit. vt res prophana, id est panis materia, diuinitatem ferre possit, vt communione ipsius diuinitatis, diuina non efficiatur, sicuti caro, quæ ex Maria Virgine, diuina facta est. Hoc si probare non possitis, Ecclesiæ aduersari desinite, docenti Eucharistiæ substantiā non esse panem, sed fieri diuinam verbi carnem.

Verum domini citra carnem verbi, manducari non posse.

Cap.

21.

SI Ireneum docuisse non intellexeritis, diuinam essentiam, in Sacramentum infundi, sed seorsum ab ipso, ab anima verbum comedi, vnā quum panē corpus manducat: delete, hoc vocabulum, duabus rebus constans. Nam si seorsum à pane, verbum Dei manducetur ab anima, Eucharistia eo ipso vacua, hoc non poterit constare. Si enim verbo constiterit, ipsum verbum, tā pars, erit Eucharistiæ, quā res terrestris: Addam quoq; vos in blasphemiam maximam incurrere, si putetis ab anima vestra verbum vitamque, seorsum à corpore Domini māducari: Christum enim soluitis, atque animam vestram beneficio passionis excluditis, quæ non edat corpus falsū. Caro enim, non autem diuinitatis essentia, quæ in carne est, passa est.

si Eucharistia substantia non transeat in Diuinam, eam tribus rebus constare.

Cap. 22.

QUOD si verbi essentiam à carne non excludatis: sed corpus integrum in pane edi contendatis, eaque ratione Eucharistiam corpore Domini constare dixeritis, quod corpus Domini cum pane integro cohæreat, tribus rebus constabit Eucharistia contra Irenæum, proptia terrena substantia, & corpore Domini duabus rebus constante, terrena ex Ma-

ria virgine, & cœlesti verbo Dei.

Panem in quo gratia acta sunt esse corpus Domini. Cap. 23.

VNa mihi res, documento est, Irenæum credidisse, panis materiam in carnem, vinumque in sanguinẽ Domini mutari: quod omnibus locis, corpora nostra ali, augeri, carneque & sanguine Domini subsistere affirmari: ut loco paulo suprà à nobis enarrato uideri potest. Quomodo autem constabit eis, eum panem, in quo gratia acta sunt, esse corpus Domini, & calicem sanguinis eius, non ipsum fabricatoris mundi filium dicant, id est uerbum eius, per quod lignum fructificat, defluunt fontes, & dat primum quidem scœnum, post spicam, deinde plenum triticum in spica? Quomodo autem rursus dicunt carnem in corruptionem deuenire & non percipere uitam, quæ à corpore Domini & sanguine alitur? Vir Sanctus panẽ corpus Domini non magis significare, uinumque sanguinem asserit, quàm in remedium immortalitatis, uero corpore & sanguine Domini, nostra corpora consistere aliq; doceat. Paulò post Ergo, aut sententiam mutant, aut abstineant offerendo quæ prædicta sunt. Nostra autem est consonans sententia Eucharistiæ: & Eucharistia rursus confirmat nostram sententiam. Offerimus enim quæ sunt eius, congruenter communicationem prædicantes carnis ac Spiritus. Quum ecclesia offerri Domino quæ sunt eius demonstrat, panem & uinum aut eorum speciem non intelligit, sed corpus & sanguinem. Itẽ si seorsum à pane Christi diuinitas percipitur, hæc quæ non insit in Sacramento corporaliter, eueniet ut aut Sacramento, non prædicetur carnis & Spiritus communitas, aut falsum sit in Christi carne diuinitatem corporaliter inhabitare.

Vides ergo eo ipso gladio in Ecclesiam à te districto, tuam sustodi conficique doctrinam. Nam gratiarum actione, panis, corpus Domini fieri ostenditur, ipsumque ab Ecclesia sub speciebus offerri, humanamque carnẽ
ali

ali oblato corpore & sanguine. Et non secus in Christo incarnato, carni diuinitatem unitam esse, quàm in sacramento res terrena cum cœlesti cohæreat. Tandem consideremus quid Eucharistię vox significet: Panis (inquit) communis esse desinens, fit Eucharistia corporis & sanguinis: quid ergo fit? Vt Latine loquamur fit actio gratiæ Dei omnipotentis: Paulus hanc eandem *ἡ λογία*, id est, benedictionem vocat: Panis ergo tua confessione fit actio opusque Dei: quomodo autem intelligemus panem exinaniri, vt in actionis motum desinat? actio enim motus est, non substantia. Hunc in errorem te credo non incitabis, vt id putes. Sed quòd panis communis naturæ opus esse desinens diuinæ gratiæ opus esse inceperit: verbi (vt ait Cyprianus) omnipotentia superueniente. Secundum hæc Eucharistia, id est, actio gratiæ, nomen est substantiuum, non est verbale, & pro re cuius est opus & actio, ab Irenæo sumitur. Vti apud Paulū panis quem frangimus, corporis Domini participatio, & Calix benedictionis, communicatio est sanguinis, & salus, iudicium, vita, resurrectio, redemptio, pro re ac corpore cuius ij sunt effectus accipiuntur: sic & testamentū calix dicitur, quia potu sanguinis obsignatum est: oblatio ac sacrificium pro re in sacrificium æternum data, ac oblata: & apud uetustos Ecclesię scriptures sacramentū corporis, pro re (cuius est sacratio) aliena sub specie latente, in incarnati Dei sub communis carnis specie latētis memoriam (vt ait Cyprianus) accipitur: Iustinus martyr & gratiarum actionem, & cibum (si ita loqui liceat) Eucharistizatum, id est, actione gratiarum affectum, vocauit.

Apolo. 20

Offerri deo corpus Iesu Christi ab Ecclesia iussu Domini.

Cap.

24.

Sam sententiam Irenæus 3. cap. 4. lib. multò manifestius ostendit. Sed suis discipulis datus consilium, primitias offerre Deo, ex suis creaturis, non quasi indigenti,

“ indigenti, sed vt ipsi nec infructuosi nec ingrati sint: sū,
 “ qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit dicens,
 “ Hoc est corpus meum, & calicem similiter, qui est ex
 “ ea creatura, quæ est secundum nos, suum sanguinem con-
 “ fessus est, & noui testamenti nouam docuit oblationem
 “ quam Ecclesia ab Apostolis accipiens in vniuerso mun-
 “ do offert Deo. Non potest hæc sententia in corporis si-
 gnificationem detorqueri. Hac enim planum fit, Domi-
 num creaturam vini post verbi perceptionem, suum san-
 guinem confessum esse, nouique testamenti nouam ob-
 lationem docuisse. Ex quo mihi mirum est, te pudore
 non affici, quum huius viri sanctissimi, & orthodoxi au-
 thoritatē, Ecclesiam oppugnas. Is similiter mixturam
 calicis, quam tanto odio prosequeris, tuetur vehemen-
 tissimè, Ebioneos hac re confutās: Vani autem (inquit)

Li. 5. c. 1

“ & Ebionei, vnitionem Dei & hominis, per fidem non
 “ recipientes in suam animam, sed in veteri generationis
 “ perseverantes fermento, reprobant itaque hi mixturā
 “ vini cœlestis, & aqua sola secularis volunt esse: non reci-
 “ pientes Deum ad commixtionem suam: Vide carnem di-
 “ uinitati Christi non minus vnitā esse, quā aqua vino
 “ permixta sit. Paulò post: Et quoniam membra eius su-
 “ mus, & per creaturam nutrimur, creaturam autem no-
 “ bis præstat solem suum oriri faciens, & pluens quemad-
 “ modum vult, eū calicem qui est creatura, suum esse san-
 “ guinem confirmauit, ex quo nostra auget corpora. Vide
 “ secundum carnem, corpore Domini, nostra ali augeriq;
 “ corpora. Quando ergo & mixtus calix, & factus panis,
 “ percipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & corpo-
 “ ris Domini Iesu Christi: ex quo augetur & consistit car-
 nis nostræ substantia. Lege Eucharistiam fieri: Non au-
 tem fit panis: Aliud ergo quam panem fieri necesse est,
 “ vt Eucharistia facta esse dicatur: Sequitur, Quomodo
 “ carnem negant capacem esse donationis Dei, qui est vi-
 “ ta æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur. Cō-
 sidera vtrumque à te negari, quod hic acerrimè propu-
 gnat, creaturam qua viuunt corpora, fieri corpus, & san-
 guinem

guinem Christi : ex quibus nostra corpora augentur & consistunt. Præterea vide mixturam calicis approbari, carnemque nostram æterna vita, quæ est corpus pro nobis passum, in spem resurrectionis, ali.

Ab Apostolicarum Ecclesiarum obseruatione sacrificium Ecclesiæ probari. Cap. 25.

Hanc porro esse Ecclesiæ incorruptæ fidem multis locis attestatur, vt lib. 4. cap. 64. Agnitio vera est, Apostolorum doctrina & antiquus Ecclesiæ status, in vniuerso mûdo, & charactere corporis Domini, secundum successiones Episcoporum, quibus illi eam, quæ in vnoquoque loco est, Ecclesiam tradiderunt quæ peruenit vsque ad nos custodita sine fictione, scripturarum tractatione plenissima. Nota ab Eucharistia charactere corporis Domini, religionis integritatem approbari, & quid sit character cõsidera. Item lib. 3. ca. 2. Quum autem ad eam iterum traditionem, quæ est ab Apostolis, quæ per successiones presbyterorum in Ecclesiis custoditur, prouocamus eos, qui aduersantur traditioni. Item cap. 3. Traditionem itaque Apostolorum in toto mundo manifestatam, in Ecclesia adest perspicere omnibus, qui vera velint audire, & habemus annumere eos qui ab Apostolis instituti sunt Episcopos in Ecclesiis, & successores eorum vsque ad nos: Sed quoniã valde longum est, in hoc tali volumine, omnium Ecclesiarum enumerare successiones, maximæ & antiquissimæ, & omnibus cognitæ, & gloriosissimæ duobus, Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis traditionem, per successiones Episcoporum peruenientem vsque ad nos indicantes, confundimus eos omnes qui quoquomodo, vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cœcitate, & malam sententiam, præterquam oportet, colligunt: Ad hanc etiam Ecclesiam propter potentiorē principalitatem, necesse est omnem conuenire Ecclesiam,

“ fiam, hoc est eos qui sunt vndique fideles: in qua semper
 “ ab his qui sunt vndique consecrata est, quæ est Aposto-
 “ lis traditio Fundantes igitur & instituētes beati Apo-
 “ stoli Ecclesiam Lino Episcopatum administrandum Ec-
 “ clesie tradiderunt. Huius Lini Paulus in his quæ sunt
 “ ad Timotheum epistolis meminit. Successit ei Anacle-
 “ rus, post eum tertio loco ab Apostolis Episcopatum sor-
 “ titur Clemens. Clementi succedit Euaristus. Euaristo
 “ Alexander: Ac deinceps sextus ab Apostolis constitu-
 “ tus est Sixtus, ab hoc Thelesphorus, qui etiam gloriosis-
 “ sime martyrio finiuit vitam. Deinceps Iginus, Post Pius
 “ post quem Anicetus. Quum autem Aniceto successisset
 “ Soter, nunc duodecimus ab Apostolis loco Episcopatū
 “ habet Eleutherus. Hac ordinatione & successione, ea
 “ quæ est ab Apostolis Ecclesiæ traditio, & veritas, & præ-
 “ conatio, vsque ad nos, & est hæc plenissima vnam & ean-
 “ dem viuificatricem fidem esse, quæ in Ecclesia ab Apo-
 “ stolis vsque nunc sit consecrata & tradita in veritate.
 Quū hunc ex Apostolorum traditione, panem fieri cor-
 pus Domini docere videas: hoc etiā corpora nostra pa-
 sci: præceptum Apostolis à Domino datum corporis of-
 ferendi, ne infructuosi, & ingrati sint, vini quæ miscen-
 di. Noli hæc à natura tributam tibi dicendi facultatem
 huc conferre, ac insumere, vt orationis artificio & viri-
 bus, aut exquisitis verborum illecebris, incautos irre-
 tias: vt ab Apostolica doctrina deducas: noli aliorum
 synceram veri sanctissimi fidem, & religionem interpre-
 tari, atque ab eo enunciata sit. Aequum est te huius au-
 thoritatem approbare, quem in testem acceris.

*Quod Tertulliani testimonio non bene vtantur Calviniani ad suā
 doctrinam. Cap. 26.*

*Lib. 4. ad
 uersus.
 Marcion.*

Tertullianum in Ecclesiam etiam ad tui commen-
 ti confirmationem promoues. Huic vtinam fidē
 adhibeas Quantum ad me attinet, tibi spondeo,
 si huius iudicio stare consenseris, me ab eius sententia
 minimē

minimè prouocaturum. Vnum huius dictum in vestram rationem inflectitis, concisum, & distortum, vt à lectoribus agnosci non possit. Hoc est (inquitis) corpus meum id est, figura corporis mei. Hoc qui legit solum, nihil habet quod aduersus possit obducere. Sed qui plenam auctoritatis sententiam legerit, & perspexerit, laqueos vestræ traditionis facillè declinabit.

De veteris testamenti figura Tertullianum loquutum esse, non de Eucharistia. Cap. 27.

Falsas Marcionis antitheses, Tertullianus hoc loco refutat, is in nouo testamēto in esse nihil, quod verere non fuerit adumbratum ostendit, & panem vnam ex figuris fuisse, quam in Cœna Dominus impleuerit, vt superiori eius oratione verbis expressissimis declaratur. Huius verba subiicimus. Nam ex tot festis Iudæorum, Paschæ diem elegit. In hoc enim sacramentum pronunciarat Moses: Pascha est Domini. Ideo & affectum suum ostendit, concupiscentia concupiui manducare hoc Pascha vobiscum, antequam patiar. O legis destructorem, qui concupierat etiam Pascha obseruare, nimirum vervecina illum iudaica delectaret? An ipse erat qui tanquam ovis ad victimam adduci habens, & tamquam ovis coram tundente, sic os non aperturus, figuram sanguinis sui salutaris implere concupiscebat? Quum Tertullianus Dominum affirmer, in Cœna sanguinis sui salutaris figuram impleuisse, quomodo vinum sanguinis esse figuram dicere potuit? nam figuræ complementum simul, & figura esse non potuit. Paulò post, Professus itaque se concupiscentia concupiuisse edere Pascha, vt suum inquit (Indignum enim erat vt quid alienum concupisceret Deus) acceptum panem & distributum discipulis, corpus suum illum fecit. Poterisne ex his verbis concludere, & assequi iudicio, hunc panem distributum, non nisi esse panem credidisse, quum dicat, effectum esse à Domino corpus suum, vt Pascha, non autem verue-

veruecinam manducaret? Sed verba hæc sequentia, te
 “ in figuræ opinionem inducunt, dicendo, Hoc est corpus
 “ meum, id est, figura corporis mei.

*Ca, in nominatiuum pro ablatiuo absoluto à Calvinianis usurpa-
 ri in sententia Tertulliani. Cap. 28.*

EXponis hoc vocabulum (figura) nominatiuum ca-
 sum occupare, cum sit ablatiuus absolutus, quasi
 dixisset, è figura corporis mei est corpus. Hæc
 “ sunt Tertulliani verba: Figura (inquit) non fuisset, nisi
 “ veritatis esset corpus. Vide cuius temporis hæc verba
 sunt: nisi prius panis figura fuisset, nunc non esset veri-
 tatis corpus. Si nunc sit veritatis corpus, desinit esse qd
 “ fuerat. Paulo post: Cur autem panem corpus suum ap-
 “ pellauerit, & non magis peponem, quem cordis loco
 “ Marcion habet, non intelligens veterem istam figuram
 “ corporis Christi, dicentis per Hieremiam. Aduersus
 “ me cogitauerunt cogitationes, dicentes: Venite con-
 “ iiciamus lignum in panem eius scilicet crucem in cor-
 “ pus eius. Itaque illuminator antiquitatum, quid tunc
 “ voluerit panem significasse, satis declarauit, corpus
 “ suum vocans panem. Christum antiquitatum illustra-
 torem vocat, non figurarum nouatorem, eumq; osten-
 disse docet, cuius rei antiquitus panis figura fuerit.

*Novum testamentum sanguine Christi obsignatum docet Tertul-
 lianus, atq; sanguinem in vino consecrari. Cap. 29.*

VT Tertullianus testatorem nobis suam senten-
 tiam relinqueret, subiecit. Sic & in calicis men-
 tione testamentum constituens sanguine suo ob-
 “ signatum: Testamentum (inquit) sanguine obsigna-
 “ tum: Quid tibi videtur Caluine doctissime? nunquid
 orationis artificio poteris nobis illudere: vt credamus
 testamentum figura, & signo sanguinis obsignatum esse,
 non sanguine: Sed insequens authoris oratio, tibi ad
 eam

eam rem impedimento esse poterit, nisi doctissimis rationibus instructus accesseris. Huic enim sententiæ subiungit, substantiam corporis sui confirmavit. Vinum autem corporis diuini substantiam confirmare non tuisset. Quid enim est vinum ad corpus? Addit Paulus. *Et.* Ut autem & veterem sanguinis figuram recognoscas, adierit Esaias, Quis (inquit) aduenit ex Edom, rubor vestimentorum eius ex Bosor: sed decorus in stola violenta, cum fortitudine. Quare rubra vestimenta tua & indumenta sicut de foro torcularis pleno conculcato? Molto manifestius Genesis in benedictione Iudæ: ex cuius tribu carnis census Christi processurus, iam tunc Christum in Iuda delineabat: Lauabit (inquit) in vino stolam suam, & in sanguinem vuae amictum suum, stolam & amictum carnem ostendens, & vinum sanguinē: ita & nunc in vino sanguinem consecrauit, quem tunc in vino figurauerat. In verba hæc animum intende: Sanguinem consecrauit quem tunc in vino figurauit, non dixit vinum consecrauit, sed sanguinem. At quomodo factum id fuisse putas, nisi sub vini specie, sanguis benedictione factus sit? Cæterum qui dicit, quem tunc in vino figurauit, vultne ostendere præsentem etiam figuram? qui potuit aperius suam sententiam & religionē ostendere cum Ecclesiæ religionē conuenire?

Carnem nutrir corpore Domini docere Tertullianum.

cap.

30.

Videamus ex eo, quo alibi dixerit, an sibi seruare constituerit: orationem dominicam explanans. Panem nostrum quotidianum (inquit) sermone Dei vini, qui de cœlo descendit, tum quod & corpus eius in pane censetur, Hoc est corpus meum. Post, De stationibus verba faciens: Non putant plerique sacrificiorum orationibus interuenire, quod statio soluenda sit, accepto corpore Domini. Vide an sacrificium Domini, vocet signum corporis: Ut non ambiguum

De resur-
rect. car.

guum sit, se de Eucharistia loquutum esse, sacrificii & corporis mentionem habentem, subdidit. Ergo deuotū Deo obsequium resoluit Eucharistia, an magis obligat? I. Anne solennior erit statio tua, si ad aram Dei steteris? accepto corpore Domini, & reseruato, vtrumque saluū est, & participatio sacrificii, & executio officii. Sacrificii participationem esse cum corporis participatione eandem asserit: Alibi. Cato (inquit) corpore & sanguine Christi alitur, vt & anima de Deo saginetur. Pluribus aliis locis ostendi potest, hunc à te diuersam omnino habere de Eucharistia sententiam, quos breuitatis causa prætereo.

Si spiritualiter & non corporaliter Christus editur. cum passum esse spiritualiter. Cap. 31.

SI nos spirituali tua corporis manducatione vrgere perseueres, nobis suspicionem mouebis, te quoque credere, Iesum Christum, passum esse spiritualiter, non re vera: vt veritas figuræ respondeat. Nam figuræ re vera & corporaliter manducata, spirituales veritatis manducationem non figurabant: sed realem, alioqui nō re vera manna comedi debuit, sed spiritualiter: non re vera agnus trāitus, & panes azymi comedi, sed spiritualiter. Eo enim modo edi debet veritas, quo figura: vt veritas cum figura conueniret, secundum Tertulliani sententiam in sua carnis resurrectione. Non magis necessarium fuit re vera Hostiam pro peccato interfici, quam offerri ac manducari, vt sacrificii fiat participatio. Si ergo intellectu, non re vera manducata sit, non re vera manducationem factam esse concludes.

Frustra Calvinum Cypriani testimonium citasse. Cap. 32.

NE ab Ecclesia dissidere iudicaris, tuam significationem statuens tibi Cypriani sententiam episcopi ad Magnum accommodas: Hic si tibi æque acceptum

prus esset, atque mihi est, eo iudice litem nostram dirimi non delectares. Hæc verba sunt quæ tu producis: Quando dominus corpus suum panem vocat, de multo-
rum granorum adunatione cōgestum, populum nostrū,
quem portat, indicat adunatum, & sanguinem suum, i-
num appellat, de botris, atque acinis expressum, gre-
gem item nostrum significat cōmixtione adunatæ mul-
titudinis adunatum. Ex his verbis Cyprianum in ea
fuisse sententia concludis, vt Eucharistia nihil esset, nisi
signum, & figura corporis Domini. Quoniam libro su-
periore huic loco satisfacimus, non multis verbis lecto-
rem detinebo.

*Granorum contusorum reali cōmixtione, non spiritali, realem
substantia nostra cum Christo mixturam realiter signifi-
cari.* Cap. 33.

Hoc solum opponam, si hæc granorum commix-
tio, sit membrorum Christi corporalium, in
vnum corpus compactorum exemplar, Cur eā
nostram vnitatem nexu Spirituali constare tradis? Rea-
li potius substantiarum commixtione constare deberet
vti realis est granorum contusorum mixtura. Quum ita
sit, quumque Sacramentum, non solum nostram commu-
nionem significet, sed hæc, Eucharistix manducationis
opera, perficiatur: esse corpus Domini dicenda est, Cæ-
terum si granorum mixtura, nostræ cum Christo in v-
num corpus copulationis figura sit, ad hanc figurandā,
mutatione vestra Sacramentali nihil est opus: hoc enim
tam extra Cœnam, quàm in Cœna significat panis.

Ostenditur de sacrificio corporis Domini Cypriani sententia.
Cap. 34.

NE quid ambiguitatis ad Cypriani religionem
adhæreat, eius doctrinam hic subscribam, quo au-
thore te erroris conuictum iri spero. Tu episto.
O 108 ad

ad Magnum nos oppugnas: ego tecum epistola ad Cœcilium congregat, qua suam fidem docet apertius. Hic videbis, Cœnæ sacrificium, esse & corpus & sanguinem Domini: Vinum offerri non debere, nec posse, nisi aqua creetur. Hoc homines, non animas solas a corpore Domini: Scripsit aduersus Aquarios, id est eos qui sobrietatis specie, aquam solam offerebant: huius hæc verba sunt: Calix qui in commemorationem eius offertur, mixtus vino offeratur. Nam quum dicat Christus: Ego sum vitis vera, sanguis Christi non aqua est utique, sed vinum: Attende sanguinem ex percusso latere vitis verè esse vinum: Item nec potest videri sanguis eius quo redempti & viuificati sumus in calice, quado vinum de sit calici, quo Christi sanguis ostenditur. Hic ostendi & videri sanguinem dicit in calice, quo redempti & viuificati sumus, non significari. Paulo post. In sacerdote Melchisedech sacrificii Domini sacramentum præfiguratum videmus: secundum quod scriptura diuina testatur & dicit Melchisedech, Rex Salem protulit panem & vinum. Fuit autem sacerdos Dei altissimi, & benedixit Abraham: Paulo post. Nam qui magis sacerdos Dei sumus, quam Dominus Deus noster Iesus Christus, qui sacrificium Deo patri obtulit: & obtulit hoc idem, quod Melchisedech obtulerat, panem & vinum, videlicet corpus & sanguinem: Vtrunque vir pius contra tuam doctrinam asserit sacrificium corporis in Cœna Patri oblatum, & à Melchisedech, panis & vini oblatione præfiguratum. Paulo post: Vt ergo in genesi per Melchisedech sacerdotem, benedictio Abraham possit ritè celebrari, præcedit antè imago sacrificii, in pane & vino, scilicet constituta: Quam rem perficiens, & adimplens Dominus, panem & calicem mixtum vino obtulit, & qui est plenitudo, veritatem præfiguratæ imaginis adimpleuit. Si Dominus imaginis veritatem præfiguratam à Melchisedech adimpleuerit, non putandum est complementum figuratum fuisse. Sequitur: Sed per Solomonem, Spiritus sanctus, typum Domini sacrificii præmonstrat immolatæ Ho-

stia panis & vini, sed altaris, & Apostolorum faciens
 mentionem: Sapientia (inquit) ædificauit sibi domum,
 subdidit columnas septem, mactauit suas Hostias, mi-
 seuit in cratere vinum suum, & parauit mensam & mi-
 seruos suos, conuocans cum excelsa prædicatione,
 te, edite de meis panibus, bibite vinum quod misceui vo-
 bis: Vinum mixtum declarat, id est, calicem Domini a-
 qua & vino mixtum. prophetica voce denuntiat. Postea
 Lauabit in vino stola suam: Quâdo autem sanguis vix
 dicitur, quid aliud quàm vinum calicis sanguinis Domi-
 nici ostenditur? Paulò post, vinum utique mixtum est,
 & ideo ponitur, vt Domini sanguis vino intelligatur.
 Paulo post, Torcularis quoq; calcatio & pressura taxa-
 tur, qua, quoquomodo ad potandum vinum veniri non
 potest, nisi botrus calcetur: Sic nec nos sanguinem Chri-
 sti bibere, nisi Christus antè calcatus fuisset, & pressus,
 & prior antè biberet, quàm credentibus propinaret. Vi-
 de sanguinem à Domino potatum, antequàm ipsum di-
 scipulis propinaret, non ergo vinum propinauit. Pau-
 lò post: Vnde apparet sanguinem Christi non offerri, si
 deficit vinum calicis: ergo calice oblatus sanguis. Adiun-
 git, Nec sacrificium Dominicum legitima sanctificatio-
 ne celebrari, nisi oblatio & sacrificium nostrum respon-
 deat passioni. Aduerte quid de nostro sacrificio dixerit:
 Paulo Post: Sed ebrietas Dominici calicis, & sanguinis
 non est talis. qualis ebrietas vini secularis: Quum dice-
 ret Spiritus sanctus in Psal. Calix tuus inebrians, per-
 quam optimus: calix & secundum spiritum inebrians es-
 se dicitur, alioqui catechumenorum vinum inebrians:
 Paulò post Potato sanguine Domini, & poculo salutari
 exponatur memoria veteris homini: Potato (inquit)
 sanguine, vt sanguinis substantiam verè potari ostēdat:
 Paulò post: Sic verò nec calix Domini non potest esse
 aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrumque sibi miscea-
 tur, quomodo nec corpus Domini potest esse farina so-
 la, aut aqua sola, nisi vtrumque adunatum fuerit, & copu-
 latum, & panis viuus compage solidatum: Hic è pane
 O 2 27 farinaceo

farinaceo fieri corpus Domini, non significari apertissime testatur. Ceterum de sacrificio non potest illustrior fieri probatio, quam ab hoc sancto viro facta sit: Nam

“ si (ait) in sacrificio quod Christus est, non nisi Chri-
 “ tus sequendus est: Paulò post: Nā si Iesus Christus Do-
 “ minus & Deus noster, ipse est summus sacerdos Dei Pa-
 “ tris: & ipse sacrificium Deo Patri obtulit, & hoc fieri in
 “ suam commemorationem præcepit, utique ille sacer-
 “ dos, vice Christi verè fungitur, qui id quod Christus fe-
 “ cit verè imitatur. Hoc de Cœnæ sacrificio intelligi, ne-
 “ mo est qui nesciat: Non enim præcepit ut crucis patibu-
 “ lum in mortis memoriam subeamus: sed ut quod in Cœ-
 “ na fecit, faciamus. Paulò post: Sic ergo incipit à passio-
 “ ne Christi in persecutionibus fraternitas retardari, dū
 “ in oblationibus discit de sanguine & cruore eius con-
 “ fundi. De intellectu ac inuisibili potu non loquitur,
 “ cuius confusio nulla esse potest. Quomodo autem pos-
 “ sumus, propter Christum sanguinem fundere, qui sangui-
 “ nem Christi erubescimus bibere? Videri & cognosci po-
 “ test, hunc de spirituali tuo potu non loquentum esse
 “ sed de calicis sanguine. Paulo post: Circa vesperam of-
 “ ferre Christum oportebat, ut ostenderet occasum mun-
 “ di, ut scriptum est, Eleuatio manuum mearum sacrificiū
 “ vespertinum: Tempus Cœnæ annotat non mortis. Non
 “ enim circa diei vesperam expirauit Dominus, oblatio-
 “ que corporis in Cœna ostenditur. Paulò post: Et quia
 “ passionis eius mentionem in sacrificiis eius facimus: pas-
 “ sio est enim Domini sacrificium quod offerimus, nihil
 “ aliud quàm quod ille fecit, facere debemus: Quæ verò
 “ sunt Christianorum sacrificia, quibus sit passionis me-
 “ moria nisi Missa? Vide quàm malè tua traditio cum hu-
 “ ius viri religione cohæreat. Negas sacrificium, hoc ap-
 “ probat, & tuetur: Negas mixturam calicis, hic offerri
 “ non posse nisi misceatur, affirmat: Negas panem fieri
 “ corpus Domini, & vinum sanguinem, hic in contrariā
 “ opinionem totus incumbit. Non tamen veritus es hoc
 “ autore errorem & commentum tuum prætexere.

Panis transubstantiatio, ex Cypriano probatur.

Cap. 35.

VT omnem post hac occasionem, huius autoris
 appellandi tibi præcidamus: transubstantiatio-
 nis religionem ab hoc approbari, ac erimeque
 defendi ostendemus, sermone de Cœna Domini. Cœ-
 na (inquit) disposita inter sacramentales epulas, obuia-
 uerunt sibi instituta antiqua, & noua: & cōsumpro agno,
 quem antiqua traditio proponebat, inconsumptibilem
 cibum magister apponit discipulis, nec iam ad elabora-
 ta impensis, & arte, conuiuia populi inuitantur, sed im-
 mortalitatis alimonia datur, à communibus cibis diffe-
 rens: corporalis substantiæ speciem retinens: sed virtu-
 tis diuinæ, inuisibili efficientia, probans adesse præsen-
 tiam. Hic virtutis diuinæ, adesse præsentiam, sub
 panis specie proficitur. Tu tamen apertè Euchari-
 stiam, in Sacramentorum resolutione, diuinitatis præ-
 sentia expolias. Paulò post. Significata olim à tem-
 pore Melchisedech prodeunt Sacramenta, & filius Abra-
 hæ facientibus opera eius, summus sacerdos panem pro-
 fert & vinum: Hoc est (inquit) corpus meum: Cum hoc
 & reliquis vetustis scriptoribus hac in sententia discor-
 das, eos inscitæ, & frigiditatis, in tuo in Genesim. com-
 mentario notans. Ex quo magis tuum ingenium admi-
 ror, qui non verearis eos in commenti tui confirmatio-
 nem testes producere, quorum auctoritate & doctrina
 conuinceris. Paulò post. Manducauerant & biberant de
 eodem pane secundum formam uisibilem: sed ante ver-
 ba illa, cibus ille communis tantum nutriendo corpori
 commodus erat & vitæ corporalis subsidium ministra-
 bat, sed ex quo à Domino dictum est: Hoc facite in meâ
 commemorationem, hic est caro mea, hic est sanguis
 meus, quotiescunque his verbis & hac fide actum est, pa-
 nis ille substantialis, & calix benedictione solenni sacra-
 tus ad totius hominis vitam, salutemque proficit, simul
 :dicamentum, & holocaustum, ad sanandas infirmita-

res, & purgandas iniquitates existens. Huic, in hac sententia, duabus potissimum rebus es contrarius: Affirmas Eucharistiam esse panem, nulla virtute prædictum, signum corporis Christi: hic asserit holocaustum esse ad sanandas infirmitates, & medicamentum ad purgandas iniquitates. Tu abrogas consecrationem, & preces anaphoræ: ad amicum quendam rescribens, eam non vacare incarnationis illusionibus: Hic post verborum pronuntiationem, & solennem benedictionem, panem mutari, & è communi, holocaustum fieri docet. Progreditur vir sanctus. Quando inquit cibi illi, qui ad diem festum erant parati, à conuescentibus Apostolis sumebantur, veteris Palchæ agebatur memoria. Necdum Iudas ad veterem vitam pertinens, diabolo inuadente & occupante animam eius, egredi cogeatur: Sed ubi sacrum cibum mens perfida tetigit, & sceleratum os, panis sanctificatus intrauit, parricidalis animus, vim tanti Sacramenti non sustinens, quasi palea de area exufflatus est. Huic repugnas etiam, docens ab infidelibus non carnem Domini, sed signum tantum manducari. Sequitur Paulo post: Hoc Sacramentum aliquod corpus, aliquando carnem & sanguinem, aliquando panem, Christus appellat, portionem vitæ æternæ cuius secundum hæc viuisibilia, corporali communicauit naturæ. Vide æternæ vitæ portionem corporali naturæ communicatam. Sed in Eucharistia si inest portio vitæ æternæ, huius rei signum ea ipsa vacuum esse non potest: Paulò post, Panis iste communis, in carnem & sanguinem mutatus, procurat vitam, & incrementum corporibus. Huic aperte aduersaris: panem in carnem mutari negas corporaque communicantium ab carne Domini: sed secundum huius sanctissimi viri fidem, culpa non vacabis, illum tuum amicum quendam idololatricæ criminis condemnas, quod in Missa panem adoret: Carnem enim diuinam potius, secundum hunc testem tuum adorat: Subiicit vir sanctus: Ideoque ex cōsuetu rerum effectu, fidei nostræ adiuta infirmitas, sensibili argumento edocta est, visibilibus sacramentis, in-

se vitæ æternæ effectum: Adoratur ergo vitæ æternæ effectus in Eucharistia, non panis? Paulò post, Panis ille quem Dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia verbi factus est caro: & sicut in persona Christi humanitas videbatur, latebat diuinitas, ita sacramento visibili, ineffabiliter diuina se infundit essentia, vt esset circa sacramenta religio, & ad veritatem, cuius corpus sacramenta sunt, sincerior pateret accessus: Vide panem omnipotentia verbi in carnem mutari.

Non possenaturam panis inuisibilem, & simplicem, in corporis Domini Sacramentum transire, cum Sacramentum compositum sit & visibile.
Cap. 36.

Hoc loco tuos Euangelistas tam grauiter concussimus: vt quicquid occlusum animo continerent euomere coacti sint: Mutari panem quom nullo modo inficiari possent, ad sacramentalis mutationis euasione confugerunt. Quod (inquiunt) Cyprianus dicit de mutatione, illam nos concedimus, sed sacramentalem, & tunc fate-mur non effigiem siue formam & accidentia panis, subire hoc munus, vt sint sacramenta corporis & sanguinis Domini: sed naturam & substantiam ipsam panis & vini, mutari in sacramenta corporis & sanguinis, & quod substantia ipsa non effigies nutrit, ita corpus Christi & animam nostram alit. Ingeniosam illi, prima specie mutationem comminisci mihi videbantur: sed quum ad penitiorem indagationem penetrauimus, hæc in fumum euauit: interrogauit quo auctore sacramentalem mutationem nobis traderent, aut traditam defenderent: quis omnium ita esset vnquam elocutus? & exponere rogaui, quæ esset sacramentalis naturæ mutatio: quoue hanc vocem (Sacramentalem) respicere existimarent? An ad naturam? vt hæc post mutationem, sacramentum aut sacramentalis natura dici posset? An potius intelligerent naturam immutam manere? nec posse rei sacræ, visibile signum esse,

quia est inuisibilis? sed ipsam mutationem, id est, actum illum mutationis, uocari posse sacramentum, aut sacramentalem, quod mutationis cuiusdam alterius sacramentum, aut sacramentalis esset, uti lauatio corporis, spiritus lauationis sacramentum, & signum est? Nam mutatio hæc, sui ipsius signum, id est, sacramentum, sibi esse non potest: nec sibi ipsi sacramentalis: neque meo iudicio res vlla sibi est sui ipsius sacramentum: De hoc quantum discendo consequi potui, iudicaui, rem sacramentalem, esse sacramenti participem aut sacramenti effectricem, non sacramentum: aliud enim mihi videtur esse sacramentalem, aliud sacramentum: Hoc intellecto, sacramentalis tua hæc mutatio, sacramenti cuiusdam est particeps, non sacramentum: si particeps fuerit, rem aliquam qua cum participet, sibi coniuncta habeat necesse est: quam ergo habebit sacramenti participem, aut quod erit sacramentum ad quod hæc ipsa pertineat? Si offendisse me dixeris in sacramentalis vocis intelligentia, tibi auctoritatem Pauli obijciam dicentis, hos esse spirituales, qui sunt Spiritus participes, id est, qui Spiritu Dei ducuntur, qui que facta carnis Spiritu mortificauerint. Nam qui à Spiritu carnem mente subduxerit, desinet esse spiritualis, sed Spiritus remanebit: Sic Christus Deus, spiritualis est, propter sancti Spiritus inestabilem communionem, non Spiritus: sic & animalis homo factus in animam viuentem, aut caro equina in equum viuentem facta, dicetur animalis: Erraret igitur qui animam animale, aut Spiritum spirituale vocaret: Sic qui mutationem sacramentalem, quæ cuiusdam sacramenti particeps non fuerit appellabit, reprehensioni locum relinquet: His intellectis videamus an panis natura, sacramentalis aut sacramentum corporis esse possit: de sacramentali meum iudicium è superioribus satis liquere potest: esse (mea sententia) non poterit mutatio sacramentalis: nisi vera fuerit naturæ panis mutatio.

Videndum est ergo an natura in sacramentum corp

ris Domini transire possit : Ad huius rei intelligentiā : tam naturæ quàm sacramenti consideratio pertinet : natura omnino est inuisibilis & simplex : ea enim quæ oculis obducuntur , quæque sub sensum aliquem cadunt , natura non sunt , sed species & accidentia : Sacramentum autem sacræ rei inuisibilis , signū esse , à vobis diffinitum est : Signum vero omne , visui aut sensibus subiectum esse , planum est , nihilominus tamen Sacramentū aliquando signum , remque sacram complectitur , vt nostræ benedictio ac gratiarum actio : tumque Sacramentum & visibile & compositum esse necesse est : natura ergo panis simplex , & inuisibilis , in Sacramentum corporis visibile , ac compositum transire non potuit : sed in carnem & sanguinem Christi inuisibilem , ineffabiliter (vt ait Cyprianus) inmutari ac transire potest , ac latere , tuncque Sacramentaliter , id est , sub specie panis , secundum Ecclesiæ religionem manducari , aut Sacramentaliter in Sacramento , sub panis specie inesse potest . Sed tuo modo nec esse , nec manducari Sacramentaliter , simul poterit , id est figurate & re ipsa : quodd enim figurate alicubi est , id re vera ibi esse non potest : Nunc ad Cyprianum redibimus . Panis iste quem Dominus discipulis porrigebat , non effigie , sed nature mutatus omnipotentia Dei factus est caro : & sicut in persona Christi humanitas videbatur , diuinitas latebat , ita Sacramento visibili diuina se infundit essentia , vt esset religioni circa Sacramenta deuotio , & ad veritatem cuius corpus Sacramenta sunt , sincerior pateret accessus .

Si natura panis pro uirtute accipiatur , non pro substantia , non debuisse dici in carnem , sed in carnis uirtutem ac naturam mutari . Cap. 37.

V Ide in quos te , Cypriani vincula reuellentem , erroris stimulos induis : mutatur (inquit) natura panis in carnem Christi : Tu vero , *Natura panis , in significationem carnis Christi mutatur :* & natu-

si naturam panis tuo modo intellectam : in carnis naturam, mutari dixisses ; vt natura in naturam mutaretur ; id est, virtus in virtutem, aut conditio in conditionem, vtcunque ferendus esses : sed mutari naturam in significationem, aut conditionem, quis ferre poterit ? Præterea si naturam panis, id est vim pani infiram, transire dixisses, sic vt Eucharistiæ substantia, in carnis substantiam non transiret, sed huius sola vis, in vim carnis mutaretur, indiligentibus forse satisfecisses, quamuis à Cypriani sententia maxime declinasses : dicit enim naturam panis ; in carnem, non in carnis naturam mutari, ex quo probabile est, hunc naturæ nomine, substantiam intellexisse, ut substantiæ, in substantiam esset transitio, nam si vis panis quæ in corporea est, in carnis corpus, materiam transiret, mirabilior esset, quàm substantiæ in substantiam transitio. Si ergo ex Cypriani sententia, carnem Christi Sacramentalem esse, id est aliena tegi specie dixisses, eamque mutatam manducari Sacramentaliter, id est sub Sacramenti ratione aut (vt ait Cyprianus) sub Sacramento, aut sub panis effigie, bene haberet : Nam inuocatione verbi, Spirituali transiitione, id est, interueniente Spiritu Sancto, panis absimitur substantia, & in carnem Christi sub panis specie, definit, vti sub carnis specie, in persona Christi latebat diuinitas : hocque miraculum verbi effectum sacratione, ac omnipotentia, Sacramentum benedictionis, & virtutis diuinæ signum vocatum est : fidem enim habenti signum, est, virtutem Dei omnipotentis superuenisse, & secundum testimonium Ecclesiæ, è pane carnem factam esse, præter creatæ vires naturæ : Quum ergo à Sacramento tuo, id est, à panis natura, ac substantia, effigiem panis excludis, illudere nobis visus es.

Si substantia panis non mutetur, sed solum significet, verbi omnipotentiam esse superfluum.
Cap. 38.

Sed fingamus naturam simplicem & in compositam, compositum effici Sacramentum: Hæc quoque esse tuo iudicio natura desinat, & figura signumque spiritualis tuæ alimonix esse incipiat, ex hocque coniectura prosequere, eo modo virtute carnis Christi (non ipsa carne) animam tuam nutrirî; quo corpus, panis virtute nutriatur. Quum panis virtus sua sponte id significet, quorsum verbi omnipotentiam à Cypriano adscitam esse iudicabis, ad naturæ panis in carnem mutationem? hoc sane loco superfluum est uerbum Domini: tibi quidem ut te opinioni tuæ confirmet, utile esse potest: sed ut panis quod natura significat, id ipsum significet, Dei omnipotentia frustra insumitur.

Quomodo panis figura diuini corporis esse intelligatur.
Cap. 39.

De pane ut corporis Christi figura sic hoc accipe: Quotquot Ecclesiastici fuere scriptores, panem membrorum Christi corporalium antitypon, id est, exemplar similis formæ usque ad consecrationem, ac diuinæ præces anapharæ, esse dixerunt, idque ideo exemplar dici, quod è multis personis de Christi corpore communicantibus, vnus panis, vnum efficitur corpus, uti ex pluribus granis, vnus efficitur panis: sed post consecrationem panem esse antitypon desinere, & id ipsum effici corpus, cuius est participatio: Quod ergo à se ipso habet panis, cur ut id habeat, Dei omnipotentiam inuocabas.

*Diuinam essentiam sacramentaliter infundi non potest, quoniam
sacramentaliter latere possit.* Cap. 40

Multo magis offendi in tua diuinæ essentia sacramentali infusione. Cyprianus sacramento visibili diuinam se essentiam infundere attestatur, cæque infusione panis naturam immutari, Tu hunc corrigis: sacramentum inuisibile quum dixeris, nobis authores, diuinam essentiam se sacramentaliter, id est, figurate infundere: vnde autem hæc tibi iudicii deprauatio, vt confinxeris diuinam veritatis essentiam, figurate aut sacramentaliter se infundere? omnium simplicissima est diuitatis essentia: hæc quidem sacramento atque aliena specie regi potest, sed infundi sacramentaliter non potest: nam quæ sua natura à sacramento aliena est, non potest sacramentaliter infundi, quamuis infula sacramento latere possit, vt in nostra Eucharistia & benedictione.

Insuper naturæ panis confictam sacramentalem tuam mutationem, penitus euertis: quum enim te interpretaris, profiteris, *Naturam non mutari, sed augeri sublimiori natura, proprietate, ac conditione*: Quum autem noua natura crescit, panis si fallax non sit additum incrementum, hoc verum esse debebit, non sacramentale: Res item quæ vera accessione cumulata est, immutata esse perpetam dicetur, sed locupletata, vnde hæc dicens, illudere nobis videris. Augustinus quo tam lubenter aduersum nos utimini, docet sacramentum hoc compositum esse, duobusque constare, & confici, specie visibili, & re inuisibili, carne & sanguine domini nostri Iesu Christi: rem autem sacramenti inuisibilem, eiusdem esse substantiam planum est: quum ergo re constet & effigie sacramentum, si effigie sua rem exuas, sacramentum destruis: nam duobus constare videtur, & ad rem unicam citra speciem redigis: quo autem preceptore didicisti, vt vnica res inuisibilis simul sacramentum visibile esse possit

possit & compositum? Hæc tam indigna Caluini nomine esse censeo, vt sine rubore ea non possim refutare.

Si caluiniana similitudo locum habeat, necessario sacramentaliter diuinitatem in Christo non corporaliter inhabitare.

Cap.

41.

VT ex his te retribus explices, in blasphemiarum omnium maximam, te præcipitem incitas. Hæc tua sunt verba, Nam diuinitas sacramentaliter infunditur, pane & vino etiam remanentibus, sicut diuinitas in vnitate persona, in humanitate Christi erat, ipsa humanitate etiam remanente cum diuinitate, & tamen panis mutatur non in effigie, nec in substantia, sed in natura, ut Cyprianus uere ait, non intelligens naturalem substantiam panis, abesse, sed per verbum Dei additam esse panis aliam sublimiorem proprietatem, naturam & conditionem, supra naturam communis panis, hoc est, quod significet nos esse participes Spiritus Dei.

Caluinoricheros tam male de Christi diuinitate sentientes, à te imbutos fuisse nunquam mihi persuasissem, nisi ex tua hac similitudine, quid de Christi carne iudices, ac credas comperissem: Alio loco quum tu Francisci regis, Gelasii autoritate assensionem tibi concilias, hac ipsa vteris similitudine, vti suo loco plenius dicemus. Quum Gelasius dixisset, panis substantiam, in diuinam transire, Spiritu Sancto perficiente, substantiam, secundum Cyprianum: vt à religione Regem deduceres, dicis, Panis non desinit, sed ita permanet, vt in Christo Domino substantia carnis, remanet iuncta diuina: Quocunq; tuam hanc similitudinem acclinaueris, hanc esse, vt inquit Tertullianus) in paritate non dissimilitudine oportebit: & vt ait Hylarius necesse est, vt secundum propositum exemplum, rem de qua agitur, assequamur: Vt ergo intelligamus, quomodo diuina essentia ineffabiliter Sacramento visibili se infundit sacramentaliter exponis hoc fieri, pane & vino remanentibus, sicut in humanitate Christi est diuinitas, in vnitate personæ cum

humana-

humanitate, manens. Hæc tibi elegantissima est similitudo: mihi vero ineptissima, ac irreligiosissima: Hæc si te non fefellerit, cum humanitate manebit Sacramentaliter in Christo diuinitas, sicut Sacramento visibili, Sacramentaliter se diuina infundit essentia, carne eadē manente, sed per verbum addita ei sublimiori alia proprietate, natura, ac conditione supra communis carnis naturam. Quis tibi hoc crederet? Sed si & ipse huc nolis te præcipitem dare, vt carnis diuinitatem inficieris, sed vere ac naturaliter carni hanc unitam esse consenseris, vt tuæ similitudini relinquatur locus, necessario re vera, non Sacramentaliter aut figurate (mutata sententia) diuinā essentiā Sacramēto visibili se infundere, profiteri debes, vt panis natura fiat caro sub specie, id est, sub Sacramento visibili: aut tibi non habitat plenitudo diuinitatis in Christi Carne corporaliter: sed Sacramētaliter, quod credere Calvinonicheri mihi visi sunt, ut supra est à nobis demonstratum: Quia tamen propter insignem eorum blasphemix magnitudinem, illorum religio à me reiecta est, te continere non potuisti, quin tuus repulsæ dolor, in exultationem nostram eruperit, vt me atheismi nomine affeceris, Quo vero animo id facere ausus es, ante quàm de causæ nostræ æquitate plane cognoueris? Non sane tantum apud me poterit acceptæ iniuriæ acerbitas, vt atheismi iniuriam tibi refundam, aut te talem esse suspicer: sed affirmabo, doctrinam tuam hanc mihi videri, vt via sit, mors & mendacium, ad Arrianismum, Nestorianismum, Atheismum inducens.

Vini probatur transubstantiatio ex D. Cypriano.

Cap. 42.

“ **N**unc ad sanguinis potum transit vir sanctus, No-
 “ ua est (inquit) huius Sacramenti doctrina, &
 “ scholæ Euangelicæ hoc primum magisterium
 “ protulerunt, & doctrinæ Christi, primum hæc mundo
 “ innotuit disciplina, vt biberent sanguinem Christi, cu-
 ius

Ius esum legis antiquæ authoritas districtissime interdi-
cit, lex quippe potum sanguinis prohibet, Euangelii
præcipit ut bibatur: Vides hunc tuum testem, de spiri-
tuali tuo potu non loqui, id est, animæ solius, & non
corporis: Huc enim non legis edictum, sed ac realem
sanguinis potum pertinebat: Secundum hoc ergo, cor-
pori veri sanguinis potum attribuit, ut progressu ora-
tionis aperte de scribit dicens. In quibus mandatis hoc
discernere debet Christiana religio, quod sanguis ani-
malium à sanguine Christi per omnia differens, tem-
poralis tantum habet viuificationis effectum, ideoque
ad obtinendam æternitatem non potest perficere, quod
semel obrutum non surgit ulterius: bibimus autem de
sanguine Christi ipso iubente, vitæ æternæ cum ipso,
& per ipsum participes: Inepta esset spiritualis ad ma-
terialem similitudo. Locorum multitudine supersedeo,
ut ad alios autores, quorum auctoritate doctrinam
tuam protegis, transeat oratio.

*Augustini sententia Acaluino corrupta de Sacramentorum simi-
litudine.* Cap. 43.

INnexus Augustino (quem authoritate quadam præ-
cipua, cæteris excellere præ te fers) transubstantia-
tionis fidem proteris, in Ecclesiasticos hoc eius di-
ctum incutiens: Si Sacramenta quandam similitudinē
earum rerum quarum sunt Sacramenta, non haberent,
utique Sacramenta esse non possent. Ex hoc conclus
Sacramenti naturam expetere, ut panis materialis in-
tegra substantia, in corporis Christi signum relinqua-
tur. Sed salua pace tua: hæc assertio Ebionios, carnem
Christi diuinitate spoliantes, potius quàm te decuit.
Quid enim habet panis substantia, diuinitate vacua cum
diuina dispensatione commune?

Hæc vera fuit Augustini de Eucharistia sententia cum
eam esse figuram affirmarit, sicuti Deus & homo hæc
duo Christum efficiunt: sic formam effigiemque panis,
De con-
sec. disti.
2. ca. hæc
est.

cum diuina carne sub forma panis latente Eucharistiā efficere, & uti Deus ab homine diuidi non potest quin soluatur Christus: sic diuinam substantiam à panis effigie diuidi non posse, quin corrumpatur Eucharistia. Quare ex re inuisibile Christi corpus forma panis opertum, visibilis corporis figuram esse. Vide ergo quam male Augustinum intellexeris.

Ex Cypriano Sacramenti Eucharistiæ ad incarnationem verbi similitudo, & Augustini sententiæ explicatio.

De cana
 “ **D** Octissimè Cyprianus hanc similitudinem exponit his verbis, Sicut in persona Christi, humanitas videbatur, latebat diuinitas, ita sacramento visibili diuina se infundit essentia: ut esset circa sacramenta religio, & ad veritatem, cuius corpus sacramenta sunt, sincerior pateret accessus. Apparet, & oculis hominū, subiecta est panis vini species, quum interim diuina eorum sit substantia, uti in terra apparebat forma & figura serui hominisque communis, quum esset Deus, per quem omnia facta sunt: hæc est similitudo Sacramenti, ad eam rem cuius est sacramentum, quem nobis prædicauit Augustinus. Sed ne agnosceretur eius sententia, verba suppressisti, quæ si expressa fuissent, doctrinam tuam euertebant. Nempe ipso die dominico dicimus hodie Dominus resurrexit, quum ex quo resurrexit, tot anni transierint. Cum nemo tam ineptus est, ut nos ita loquentes arguat, esse mentitos, nisi quia istos dies, secundum illorum consuetudinem, de quibus hæc gesta sunt nuncupamus: ut dicatur ipse dies, quæ non est ipse, sed reuolutione temporis, similis eius, & dicatur illo die fieri, propter sacramenti celebrationem, quod non illo die, sed iam olim factum est. Nonne semel immolatus est Christus in semetipso, & tamen in sacramento, non solum per omnes paschæ solennitates, sed omni die populis immolatur? Nec utique mentitur qui interrogatus eum responderit immolari. Si enim sacramen

menta earum rerum quarum sunt sacramenta, similitu-
dinem non haberent, sacramenta non essent. Immola-
tio Ecclesiæ quotidiana, sacramentum est ac memoria
eius, quæ ab ipso Christo facta est eiusq; nomen reti-
net, quum inter rem immolatam differentia nulla sit.
Ex eaq; similitudine (vt adiungit Augustinus) immo-
latio nostra nomen accipit, Deinde addit, Sicut ergo
secundum quendam modum sacramentum corporis
Christi, corpus Christi est, sacramentum sangui-
nis, sanguis est: ita sacramentum fidei, fides est:
Sed immolari Christum quotidie, & tacuisti, & alio
sacramenti similitudinem transtulisti, Immolari enim
debere aut posse negas, eosque ydololatrarum loco ha-
bes, qui hac in re Augustino assentiant. Item non tibi
placet sacramentum corporis, secundum modum ab Ec-
clesia nobis traditum, corpus esse Christi, vt puta cer-
ta consecratione fieri, Nullo enim modo, re vera, Chri-
sti corpus in Eucharistia esse posse authores: sed ipsum
significari. Quantum ad immolationem attinet, scimus
actionem præsentem immolationis, non magis eam
esse quæ à Christo facta est, quam diem Dominicum
nouissimum, diem esse resurrectionis. Sed quia eiusdẽ
corporis ab Ecclesia fit oblatio, in memoriam & simi-
litudinem, tanto interuallo factæ à domino oblationis,
offerri & immolari dicitur, esseq; ipsa oblatio.

*Si Augustinus Eucharistia negasset diuinitatem, hunc non dixisse
eos peccare qui Eucharistiam non adorant. Cap. 44.*

SI Augustinus in ea fuit quam fingis, sententia, affir-
mare non debuit, eos peccare, qui sub panis spe-
cie, corpus Domini non adorant: vt Psal. 98. Fluctuas
coniecto me ad Christum, quia ipsum quæro hic.
& inuenio quomodo sine impietate adoretur scabellum
pedum eius: suscepit enim de terra terram, quia caro de
terra est & de carne Mariæ carnem accepit, & qui in ip-
sa carne hic ambulauit & ipsam carnem nobis mandauit.

De Trinitate lib. 4.
Cap. 4.

Cōtra aduersarum legis lib. 2. cap. 9.

candam ad salutem dedit: Nemo autem carnem illam
manducat, nisi prius adorauerit, inuentum est quomodo
adoretur scabellum pedum eius, & non solum non
peccamus adorando, sed peccamus non adorando. Si
Eucharistia carnis signum esset solum, hanc non præcepisset
adorari. Alio loco, Nec linguam quippe eius, nec
inembranas, nec atramentum, nec significantes sonos
linguæ editos, nec signa literarum conscripta pelliculis,
corpus Christi & sanguinem dicimus: sed illud tantum,
quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mystica
consecratum rite sumimus ad salutem spiritualem, in
memoriam pro nobis diuinæ passionis: Quod cum per
manus hominum ad visibilem speciem perducitur, non
sanctificatur ut sit tam magnum sacramentum, nisi operante
inuisibiliter Spiritu Dei. Quomodo hunc tibi locum
accommodabis, ut signo tuo respondeat? Quod de
fructibus terræ acceptum est, prece mystica consecratum
& sanctificatum, operante Spiritu Sancto, corpus
Domini esse dicit vir sanctus; Tu utrumque negas consecrationem
fieri prece mystica, & creaturam panis & vini fieri corpus
Domini. Audi insuper, corpus pasci carne & sanguine
Domini; Sicut mediatorem Dei & hominum hominem Iesum
Christum, carnem suam nobis dantem manducandam,
sanguinemque bibendum, fidei corde atque ore suscepimus,
quanuis horribilius videatur humanam carnem manducare,
quàm perimere hominem, & sanguinem humanum potare,
quàm fundere. Non potuit expressius sententiam suam vir
pius indicare, quàm his verbis, Ore carnem Domini
suscipi, bibique affirmat sanguinem. Tu uero ab anima
fide credendo manducari & bibi, id est, in eam à Spiritu
Sancto traduci. Item in forma serui sacrificium maluit
esse quàm sumere, ne hac occasione quisquam exultimaret
cuiuslibet sacrificandum creaturæ, per hoc sacerdos ipse est,
& sacrificium cuius rei Sacramentum quotidianum voluit
esse sacrificium Ecclesiæ.

*Loci diui Chrysostomi in Mattheum contra orthodoxos à Calu-
nianis citati explicatio .* Cap. 45.

AD Chrysostomum progrediar , quo etiam tui
instructi ad nos opprimendos se accinxerunt :
Matthæi cap. 26. scriptum opponunt : Quando
dicunt vnde patet immolatum Christum fuisse , præter
alia multa , hæc etiam mystria afferentes , ora ipsorum
consumimus . Si enim mortuus Iesus Christus non est , cu-
ius symbolum aut signum hoc sacrificium est ? Mirum
est , nullum alium è tantis huius authoris scriptis locum
inueniri à vobis potuisse , qui sacrificii (à quo tanta a-
nimi offensione abhorretis) cultum non confirmaret ,
signum est uos maxima locorum penuria laborare : Vti-
nam hoc authore hanc absolui quæstionem non dissen-
tiatis , hac lege vt nisi victoria & veritas mecum stete-
rit , æternum mihi silentium imponatis . Is in Epi. ad
Hebræos cap. 9. vocat quotidianam Ecclesiæ oblatio-
nem , exemplar oblationis Christi , vt hoc loco sacri-
ficium signum appellauit . Quod exponens loco memo-
rato , differentiam esse ostendit , inter actionem sacri-
ficii , & oblationis , & rem sacrificatam & oblatam . Sic
quamuis eadem res sit , quæ hodie offertur ab Ecclesia ,
non tamen eadem est oblationis actio : sed quæ hodie
fit , eius quæ à Domino facta est , memoria recolitur :
Cum ergo Ecclesia , mandato Domini nostri ipsum of-
ferat sacrificium , in illius memoriam : signum est Do-
minum se obtulisse . Nam si se non obtulisset , frustra &
fallaciter eius rei fieret memoria , neque merito frena-
rentur ora hæreticorum , oblationem & passionem ne-
gantium .

Loci quibus manifeste Chrysostomus corpus & sanguinem Domini fieri in Cana non significari approbat. Cap. 46.

Qui Missam Chrysostomi citare voluisset, aut sermonem hac de re, ante verba in nos à vestris producta institutum, omnem à nostra controuersia dubitatione expulisset: eius aliquot locos subscribemus. Ut vndique (inquit) ipsum discamus veterem legem sensisse, & omnia quæ in illa sunt, propter nouum hanc adumbrata fuisse, hac de causa figuræ veritatem adiunxit. Quum Eucharistia sit earum rerum veritas, quæ in veteri testamento ad umbratæ sunt, à vobis signum & figura nuncupari non debet. Sequitur, & noui testamenti sanguinem vocat, hoc est, pollicitationem & promissionem legis nouæ. Hoc enim pollicitus est, & testamentum nouum hoc ipso confirmatur: quemadmodum vetus pecudes habebat, eodem modo nouum dominicum possidet sanguinem: Si nouum testamentum eo modo dominicum possidet sanguinem, quo vetus vitulos & pecudes habebat, iudica an vinum dici debebat, iudica an vinum dici debeat, ac in calice sanguinem significare. His verbis vir Sanctus se explicat. Quemadmodum in veteri lege hoc erit vobis memoriale, &c. Christus, in meam facite commemorationem dixit, hac de causa desiderio desideravi (inquit) hoc pascha vobiscum comedere, hoc est, tradere res novas, & pascha dare, quo vos spirituales faciam. Quum re, quo vos spirituales faciam. Quum res novas & pascha spirituale tradiderit, figuram aut eius signum non tradidit: Sequitur Ipse quoque bibit ex eo, ne auditis verbis illis dicerent. Quid igitur sanguinem bibemus; & carnem comedemus? Si panis & vinum à Domino porrigebatur, quid erat causæ, cur Dominus sanguinē biberet, ut suos confirmaret. Si potus & cibus spiritualiter sumebantur non re vera: cur Dominus tanta cura suis prospexit, ne ab esu poruque humanæ carnis & sanguinis

guinis adhorrerent? Subiungit Chrysostomus, Prior
fumebar Christus, ne discipuli perturbarentur carne ve
scentes, & sanguine. Nam quando de hoc verba fecit
multi solummodo propter verba, scandalum passi sunt.
Ne igitur id tunc quoque accideret, primus ipse hoc
fecit, ut tranquillo animo, eos ad mysteriorum commu
nionem adduceret. Vide quomodo rem è verbis discer
nat Chrysost. Quum in sola manducationis mentione
discipuli desertores offendissent, ne qui remanserant,
in veritate & actu, scandalum paterentur. Ipse Domi
mus primus bibit. Si sanguinem non bibebat, non ti
mendum fuit, ne scandalum paterentur. Sequitur: Quid
porro, prius quoque illud (inquit) facere oportuit?
minime. Ideo enim hoc facite (inquit) ut ab illo abdu
ceret: Præterea si remissionem peccatorum hic facit (si
cut certe facit) superuacuum illud omnino est: Sed si
cut in veteri, eodem hic modo in beneficio reliquit, &
me moriam mysteriorum colligauit: etiam hinc ora hæ
reticorum frenando: nam dicunt, unde patet immola
tum fuisse Iesum præter alia multa, &c. His tam multis
verbis, viri Sancti sententiam aperui, ut qui lecturi
sunt, quam iniqui in scriptores Ecclesiasticos sitis, in
telligant, qui aliorum eorum scripta intorqueatis, at
que scripta sint, ut vestram traditionem statuatis, &
confirmetis. Addam alios huius authoris locos, in eius
doctrinæ intelligentiam & declarationem: In Epist. ad
Corinth. Hic calix novum testamentum est, in san
guine meo. Erat autem veteris testamenti calix, sacrifi
cia & sanguis brutorum: Etenim post sacrificium, in ea
lice, & phara, sanguine accepto ita sacrificabant. Quum
igitur pro sanguine brutorum, sanguinem suum indu
xisset, ne quis his auditis perturbaretur, illius sacrificii
veteris meminit. Dubitari non potest, de huius viri re
ligione, qui hæc edisserit, calicis ad calicem compara
tione, & sanguinis ad sanguinem. In veteris testamen
ti calice, erat brutorum sanguis, pro eo in calice noui
testamenti, suum Christus induxit sanguinem, atque

“ prior ex eo bibit, ne sui perturbarentur, Paulo post ho
 “ mil. 24. Quod in calice, id est, quod à latere fluxit, &
 “ illius suos fecit participes. Signum sanguinis non fluxit
 “ è latere. Paulo post, Si sanguinem cupis (inquit) noli
 “ idolorum aram brutorum cæde, sed meum altare meo
 “ sanguine aspergere. Item in epist. ad Corinth. Cap. 1.
 “ Cum ad Christi mensam accubueris, in die illa qua car
 “ ne eius lingua artigeris. Sed quare addit panem quem
 “ frangimus: hoc in Eucharistia videre licet: in cruce au
 “ tem minime: sed omnino contra. Os enim eius (inquit)
 “ non comminuetis: sed quod in cruce passus non est, id
 “ in oblatione patitur, & propter te frangi permittit: Ibi
 In Epist. dem: Quid enim (inquit) appello communicationem,
 prio. ad idem ipsum corpus sumus: quidnam est panis? corpus
 Corin. Christi: quid autem sunt qui accipiunt corpus Christi?
 non multi, sed vnum corpus. Qui vellet omnes locos
 conferre & cogere, quibus Eucharistiam ipsissimum cor
 pus Domini esse docet, opus in volumen excresceret.

*Diui Hieronymi de corpore & sanguine Domini in Eucharistia
 sententia. Cap. 47.*

“ **T**Ransibo ad Hieronymum, cuius etiam auctori
 “ tate vrgemur & impellimur cap. 26. Matthæi ita
 “ scribit: Postquam typicum Pascha fuerat imple
 “ tum, & agni carnes cum Apostolis comederat, assumit
 “ panem qui confortat cor hominis, & ad verum Paschæ
 “ transgreditur Sacramentum: vt quomodo in eius præ
 “figuratione Melchisedech summi Dei sacerdos panem
 “ & vinum offerens, fecerat: ipse quoque veritatem sui
 “ corporis & sanguinis representaret. Miror quid hic of
 “ fenderitis quod Ecclesiæ sententiam de veritate corpo
 “ ris in Sacramento improbare possit. Vbi typicum Pa
 “ scha manducasset Dominus, transijt ad verum Paschæ Sa
 “ cramentum, id est, vt vultis, ad veram figuram Paschæ.
 “ Quid ergo? Falsus erat typus, quem prius impleuerat
 “ Dominus vt veritatis repræsentatione, quod priori d
 “ esset,

esset, suppleret, & restitueret? Sed impletum à Domi-
no typum fuisse docet Hieronymus: Quum ergo imple-
tus fuisset, nulla amplius figura opus fuit. Hæc senten-
tia satis ex verbis subsequen-
tibus patet, Vt quomodo
in eius præfiguratione Melchisedech panem & vinum
proferens fecerat, veritatem sui corporis repræsentaret.
Si eius rei quæ à Melchisedech præfigurata fuerat,
veritatem repræsentauit Dominus: quomodo hanc ve-
ritatis repræsentationem figuram esse contenditis? Mi-
ror vos tantæ eruditionis & doctrinæ viros, repræsen-
tandi significationem huc adsciuisse: vt figuram non
rem præsentem exhibitam esse demonstratis: Cum Ci-
cero rei emptæ precium repræsentatum esse dixit, præ-
senti pecunia solutionem ostendebat, non eius rei figu-
ram. Qui se tibi ad concionem repræsentat, non figurâ
producit: sed se ipsum sistit: Hinc Grammatici repræsen-
tare interpretati sunt præsentem sistere. Ergo quum ve-
ritatem sui corporis Dominum repræsentasse dixit Hie-
ronymus, non figuram stitisse, sed ipsissimum corpus ex-
hibuisse intellexit. Ex aliis locis, quibus de Eucharistiæ
mysterio verba fecit vir Sanctus eius fides & animus in-
telligi potest: Si emisseni sermonem de corpore Domi-
ni reciperetis, acta res esset: ibi enim apertissimè tran-
substantiationem proficitur: vt quum dixit: Quanta ita
que & quàm celebranda vis diuinæ benedictionis ope-
retur: Quomodo tibi nouum & impossibile videri non
debeat, quod in Christi substantiam, terrena & morta-
lia commutantur, te ipsum qui iam in Christo es rege-
neratus interroga. Item quâdo benedicendæ verbis cœ-
lestibus creaturæ sacris altaribus imponuntur, antequâ
inuatione sui nominis consecratur substantia, illic
est panis & vinum. Post verba autem corpus & sanguis.
Sed quum hûc sermonem respuatis, vobiscum aliis Hie-
ronymi locis agam, de quibus nulla sit dubitatio. In ca.
5. Epist. ad Galatas, Opus quippe ibi magis vini quam
Dei à nobis creatura damnata est, & licentiam tulimus
virgini, proprio ætatis calore feruenti, ne sub occasio-

ne parum bibendi plus biberet, alioquin sciebamur &
 in Christi sanguinem vinum consecrari, & Timotheo
 vinum vt biberet imperatum. In cap. 1. pisto. ad Titum.
 Sic est castitas propria, & vt ita dixerim pudicitia sacer
 dotalis, vt non solum ab opere immundo se abstineat,
 sed etiā à iactu oculi, & cogitationis errore, mens Chri
 sti corpus confectura, sit libera. Si ab homine corpus
 Christi conficitur, non significatur. Item Abdia quæst.
 2. Nos autem audiamus pauem quem fregit Dominus
 deditque discipulis, esse corpus Domini saluatoris, ipso
 dicente ad eos, Accipite & comedite, hoc est corpus
 meum. Alibi in 11. cap. Osee. Et arbitrati sunt iugum
 meum leue, esse grauissimum, & declinaui ad eos, dese
 rens regna cœlorum, vt cum eis vescerer assumpta for
 ma homini, siue dedi eis esum corporis mei, ipse & ci
 bus & cōuiua. In Heliodorum epist. 1. An de his aliquid
 audeam dicere qui certè in suis vrbibus commorantur,
 absit vt de his quicquam sinistrum loquar, qui Apostoli
 co gradui succedentes Christi corpus sacrum, ore confi
 ciunt, per quos & nos Christiani sumus.

*Episcoporum scripta nos interpretari oportere non ex nostro iudicio
 sed religionis obseruatione secundum quam populi institueren
 tur.*

Cap. 48.

Puribus aliis authoribus tui mecum decertarunt,
 quibus per librorum penuriam in eremo, non re
 spondi, sed ne tuorum victoriæ hunc prætextum
 obtendere viderer, eos rogaui vt mihi expedirent, an
 vestri testes à Romana Ecclesia diffideant, si cum ea con
 ueniant, huius Religio mihi visa est antè spectanda, quā
 de testium fide disputandum esset. Hac trutina eorum
 quos producis, examinaui testimonia, Iustini Irenæi,
 Tertulliani, Cypriani, Hieronymi, Chrysostomi, Au
 gustini, Ambrosii, Eusebii, Gelasii, eorumque quorum
 autoritate Ecclesiam nostram oppugnas. Horum autē
 eandem cum sui temporis pōtificibus inueni fuisse sen
 tentiam,

tentiam, atque Pontifices non diuersam ab hac, quam odie obseruet Ecclesia, Religionem coluisse: quæ mihi res fuit testimonio, eorum scripta non à te fuisse intellecta, aut si intellecta sint, hæc cum Romana Religione non conuenire, sed cum tuis scriptis damnanda esse: At illi omnes fuerunt Episcopi, & credi debent. suã non aliter, suorumque Religionem instituisse, atque scripto testatam relinquerint. Quamobrem ab Religionis usu, de scriptis eorum iudicandum esse duxi. Irenæus Lugdunensis fuit Episcopus, Hilarius Pictauiensis, Martinus Turonensis, ex annalibus illorum Collegiorum intelliges, quomodo missam fecerint, quamque de Eucharistia sententiã habuerint. Hoc verò si tibi non satisfecerit omnem tibi potest adimere dubitationem, quòd nullo tempore illæ Ecclesiæ à Romana (cui parebant) aut verbis aut interdicto castigatæ fuerint, sed nec Irenæi nec aliorum libri censuræ iudicium subiuerunt. Tu de Romanis pontificibus differens, Ioannem Papam 13. memoras, qui à schola Parisiensi damnatus errorem abiurare coactus sit. Quæ ergo Pontifici summo non pepercit, inferiores Episcopos non ferret, si à sua doctrina discreparent.

De Gelasii sententia à Caluino aduersus Ecclesiam usurpata.
Cap. 49.

IN Epistola tua ad Franciscum Regem ostendere videris, Gelasium Romanum Episcopum, ad hanc tuam traditionem præceptorem tibi fuisse. hanc enim affirmas docuisse, panis ac vini substantias, non desinere, sed ita permanere uti manet in Christo Domino substantia & natura hominis iuncta diuina. Sed probare possum Gelasium, in hac fuisse sententia, ut si viueret, nullis quæstionibus ab eo exprimeres, quod illic imponis. Bullingerus hoc ipso cemento tecum Ecclesiam oppugnat, sed aliis verbis, ut eum locum corruptum videre. Gelasius (inquit) Romanus Episcopus de duabus naturis scribens contra Eutichen & Nestorium. Certè sacramenta

eramenta(inquit) corporis & sanguinis Domini diuina res sunt, propter quod & per hæc diuina efficimur consortes naturæ.

Quum ita habeat, quid nobis ostendes inter rem & substantiam huius Sacramenti interesse discriminis? Si res eius, substantia sit, hanc diuinam esse fateare necesse est. Si verò diuinam esse negare non potueris, qua diuinitate hanc esse diuinam declarabis? num verbi diuinitate? At verbum caro factum est, vt caro diuinitatis essentia expers esse, non possit, aut vacua: Quum ergo verbi incarnati diuinitate, substantia Sacramenti diuina effecta sit, ipsiusmet verbi carnem esse ac substantiam fateare necesse est: Nulla enim (præter carnem verbi) alia diuina est terrestris substantia: ea igitur re ipsum Sacramenti corpus constare, qua constat verbum, palam est: id est, carne & Spiritu, quanuis huius substantia externa specie obuoluta sit, aut alia diuinitate quàm Dei verbi, Sacramenti res & substantia diuina est, atque verbū Domini, hoc est corpus meū frustra emissū est sequitur

“ propter quod, & per hæc diuinæ efficimur consortes natura.

“ Quoniam(inquit) Sacramenta res diuina sunt: per

“ hæc diuinæ efficimur consortes naturæ. Quomodo autē diuinæ consors naturæ Sacramento effici poteris, si à diuina Christi natura vacuum sit Sacramentum? An per Sacramentum, seorsum tamen ab eo, diuinæ, sed ab hoc alienæ materiæ, te fieri putas consortem? erras si hæc tibi stat sententia: Nam per Sacramenti manducationē, diuinæ effici non poteris naturæ consors, si Sacramentum diuinæ naturæ exors fuerit. *Imputatione inquit per fidem.* At eo modo secundum scripturas efficimur diuinæ Christi consortes naturæ, quo vxor & maritus vnum sunt, quoque mortis in Adamo consortes efficiamur: Non ergo sola fide accidit consortium, nec imputatione, sed re ipsa, secundum carnem & Spiritum. Præterea si propter Sacramenti manducationem fiat nostrum consortium, non sola fide sit, sed propter manducationem simul & fidem: Non enim fide sola manducatur Sacramentum, sed ore corporis. Sequitur, Sed tamē non

non definit panis & vini substantia, sed transit in diuinā
 Spiritu Sancto perficiente substantiam. Hanc fateor nō
 definere, id est, in nihilum redigi, sed in diuinam vi Spi-
 ritus transire ac definire substantiam. Nam si definirer,
 id est, euanesceret non transiret. Quod enim nihil est,
 transire aut mutari non potest: Cum verò transit, quan-
 uis non desinat esse vera substantia, tamen definit esse
 panis: & quæ erat terra panis, fit carnis Dei Christi ter-
 ra, Spiritu, naturaque diuina prædita, fitque Sacramen-
 tum diuinæ verbi incarnati essentia, id est, verum cor-
 pus sub aliena specie: Hanc fuisse Gelasii sententiā, ex
 verbis sequentibus animo comprehendere: Et certè (in-
 quit) imago & similitudo corporis in actione mysterio-
 rum celebratur. Cauendum est ne in his verbis offenda-
 mus: Considera non dixisse Sacramentū imaginē corpo-
 ris, aut figuram fieri: fit enim ut ait Cyprianus, veritatis
 corpus, vera transiitione: sed dixit imaginem corporis,
 actione mysteriorum celebrari: Vt hoc intelligamus,
 primum quæ sit mysteriorū actio, intueri animo neces-
 se est: Cōsecrationis opus, benedictione gratiarū actio-
 ne, verborumque pronuntiatione, consistens, vera Sa-
 cramenti actio & effectio est: hac ergo actione corporis
 imago celebratur. Huc etiam pertinet Domini manda-
 tum: postquam enim, Hoc est corpus meū dixisset, adie-
 cit, Hoc facite in meam commemorationem: & pro
 eo ac Dominus corpus suum in sui memoriam facien-
 dum consecratione iussit: Gelasius imaginem corporis
 in actione mysteriorum, celebrari ostendit: Qui ad Iu-
 stini martyris lectionem, diligenter animum conferet,
 facile hunc locum intelliget: Quemadmodum (inquit)
 per Dei verbum homo factus Iesus Christus conserua-
 tor noster, & carnem & sanguinem pro salute nostra ha-
 buit, sic etiam cibum, qui per preces sermonis, quem ab
 eo accepimus, consecratus est, & quo sanguis carnesque
 nostræ, per transmutationem aluntur, Iesu Christi, eius
 qui homo factus est, carnem & sanguinem esse edocti su-
 mus. Hic docet eo modo fieri Eucharistiam corporis
 sanguis-

In Cana

sanguinis, per verbum Domini, quo facta est incarnatio. Celebratur ergo imago corporis in actione mysteriorum. Quicquid enim in verbi incarnationem intercesserit, in consecrationem insumitur. Verbum Domini, Angelus & fides. Virgine ab Angelo salutata, verboque ab Angelo in opus incarnationis emisso, Concipies & paries Filium, &c. Verbum, fide Virgo percipiens de Spiritu Sancto Deum & hominem concepit, Spiritu Sancto in eam superueniente, & altissimi virtute hanc obumbrare. Huius rei corporis diuini in Missa effectio imago est. Iesus Christus magni concilij Angelus, verbo à se emisso in puram panis materiam, ex hac corpus suum in fide vniuersalis Ecclesie creauit. Vide an hæc maioris miraculi atque operæ res fuerit, quam incarnatio crederi, non esse impossibile apud Deum omne verbum? Certè qui huic miraculo fidem derogabit, incarnationis Sacramento egrè fidem adhibebit: Si vos panis species, ab hac fide remoretur, vobiscum reputate, hac re memoriam corporis fieri, aut, vt ait Gelasius, imaginem corporis celebrari. Omnia enim quæ homini (excepta mortis, ac peccati natura accidunt) seruauit dei ficata caro: sic & omnia retineri Sacramento necesse est quæ panis propriè accidunt, natura tamen in carnem immutata: Veruli Ecclesie scriptores, hoc corporis Christi Sacramento, totius dispensationis salutis nostræ memoriam renouari dixerunt, vt vester Neocæsariensis, & noster Eusebius: Hoc etiam Paulus docet, dicens: Hoc facite in mei memoriam, quotiens enim biberitis poculum consecratione factum, mortem Domini annuntiatis, donec veniat: Nota, non fuisse dictum significabitis. Quum sit vi verbi corporis Sacramentum, incarnationis (vt inquit Ecclesia) memoria recolitur. Quum manducatur oblatus ac immolatus Agnus, nostra participatio, in nostram redemptionem mos huius annuntiatur. Quum bibitur sanguis, annuntiatur in sordium nostrarum emundationem aspersio, ac precatorum remissio: hæc adiecta verba, donec veniat, resurrectionem atque
secundum

secundum aduentum, annunciant non enim venturus est nisi resurrexerit, vt alibi demonstrauiamus. De hac quam exposuimus sententia, te forte Gelasius deducit, dicens: Sacramenta in diuinam transeunt Spiritu Sancto perficiente substantiam: permanent tamen in naturæ proprietate. Sed nota de proprietate hunc loquutum esse, nō de natura: hæc enim sua proprietate prædita est aliaque sunt naturæ proprietates, alia res est natura: Sic naturam ac substantiam diuinæ carnis, accidentia panis propria retinentem, in Sacramento corporis, Gelasius esse docet. Hoc si nō admiseris, explica nobis quomodo fieri possit, vt panis substantia, in diuinam verbi incarnati substantiam transeat, in panis substantia permanens: Hoc sanè si docuerit (vti illi imponis) Gelasius non longè ab infamiæ suspitione: nō potest enim transire simul & manere.

Non ita coniungi corpus Sacramento, vti natura humana diuina iuncta est in Christi persona, nisi substantialiter sub panis specie sit corpus. Cap. 50.

CAeterum in nefarij criminis reprehensionem incurris, quum dicis, Ita panis substantiam in Sacramento permanere, uti manet in Christo Domino natura & substantia hominis iuncta diuina: Vt hunc errorem detegamus, repetam quæ tibi sit de Sacramento sentia: Animi seueritate maxima, tuis edicis, Ne vllam inesse in Sacramenti corpore diuinitatem, aut virtutem aliam suspicentur, quam Sacramentalem, id est, significatiuam, ne animum suū in huius adorationem inclinent: tradis tamen corpus Christi à Sacramento separari non posse, si accedat fides: sed vnà cum Sacramento, quamuis seorsum ab eo, corpus ab anima manducari, et ita corpus Sacramento coniunctum esse: vti cum humana natura in Christi corpore diuina coniuncta est. Hac de re magna ira tui mecum discipuli conflixerunt, quum ex te ostendebam hac similitudinis iniquitate, carni Christi diuinitatem, Sacramento tenus vnitam esse, eamque diuinita

sanguinis, per verbum Domini, quo facta est incarnatio. Celebratur ergo imago corporis in actione mysteriorum. Quicquid enim in verbi incarnationem intercesserit, in consecrationem infumitur. Verbum Domini, Angelus & fides. Virgine ab Angelo salutata, verboque ab Angelo in opus incarnationis emisso, Concepies & paries Filium, &c. Verbum, fide Virgo percipiens de Spiritu Sancto Deum & hominem concepit, Spiritu Sancto in eam superueniente, & altissimi virtute hanc obumbrante. Huius rei corporis diuini in Missa effectio imago est. Iesus Christus magni concilij Angelus, verbo à se emisso in puram panis materiam, ex hac corpus suum in fide vniuersalis Ecclesie creauit. Vide an hæc maioris miraculi atque operæ res fuerit, quam incarnatio credeti, non esse impossibile apud Deum omne verbum? Certè qui huic miraculo fidem derogabit, incarnationis Sacramento egrè fidem adhibebit: Si vos panis species, ab hac fide remoretur, vobiscum reputate, hac re memoriam corporis fieri, aut, vt ait Gelasius, imaginem corporis celebrari. Omnia enim quæ homini (excepta mortis, ac peccati natura accidunt) seruauit dei ficata caro: sic & omnia retineri Sacramento necesse est quæ pani propriè accidunt, natura tamen in carnem immutata: Verusti Ecclesie scriptores, hoc corporis Christi Sacramento, totius dispensationis salutis nostræ memoriam renouari dixerunt, vt vester Neocæsariensis, & noster Eusebius: Hoc etiam Paulus docet, dicens: Hoc facite in mei memoriam, quotiens enim biberitis poculum consecratione factum, mortem Domini annuntiatis, donec veniat: Nota, non fuisse dictum significabitis. Quum sit vi verbi corporis Sacramentum, incarnationis (vt inquit Ecclesia) memoria recolitur. Quum manducatur oblatus ac immolatus Agnus, nostra participatio, in nostram redemptionem mos huius annuntiatur. Quum bibitur sanguis, annuntiatur in sordium nostrarum emundationem aspergio, ac precatorum remissio: hæc adiecta verba, donec veniat, resurrectionem atque

secundum

secundum aduentum, annunciant non enim venurus est nisi resurrexerit, vt alibi demonstrauiamus. De hac quam exposuimus sententia, te forte Gelasius deducit, dicens: Sacramenta in diuinam transeunt Spiritu Sancto perficiente substantiam: permanent tamen in naturæ proprietate. Sed nota de proprietate hunc loquutum esse, nō de natura: hæc enim sua proprietate prædita est aliaque sunt naturæ proprietates, alia res est natura: Sic naturam ac substantiam diuinæ carnis, accidentia panis propria retinentem, in Sacramento corporis, Gelasius esse docet. Hoc si nō admitteris, explica nobis quo modo fieri possit, vt panis substantia, in diuinam verbi incarnati substantiam transeat, in panis substantia permanens: Hoc sanè si docuerit (vti illi imponis) Gelasius non longè absuit ab infamię suspicionē: nō potest enim transire simul & manere.

Non ita coniungi corpus Sacramento, vt natura humana diuina iuncta est in Christi persona, nisi substantialiter sub panis specie sit corpus. Cap. 50.

CAeterum in nefarij criminis reprehensionem incurris, quum dicis, Ita panis substantiam in Sacramento permanere, uti manet in Christo Domino natura & substantia hominis iuncta diuinæ: Vt hunc errorem detegamus, repetam quæ tibi sit de Sacramento sentia: Animi seueritate maxima, tuis edicis, Ne vllam inesse in Sacramenti corpore diuinitatem, aut virtutem aliam suspicentur, quam Sacramentalem, id est, significatiuam, ne animus suus in huius adorationem inclinet: tradis tamen corpus Christi à Sacramento separari non posse, si accedat fides: sed vnà cum Sacramento, quamuis seorsum ab eo, corpus ab anima manducari, et ita corpus Sacramento coniunctum esse: vt cum humana natura in Christi corpore diuina coniuncta est. Hac de re magna ira tui mecum discipuli contlexerunt, quum ex te ostendebam hac similitudinis iniquitate, carni Christi diuinitatem, Sacramento tenus vnitam esse, eamque diuinita

te spoliari, atque ad carnis communis rationem redigi, cui iungatur diuinitas, si modò diuina esse credita sit. Eide enim non re vera, cum pane tuo, Christi corpus tibi cohæret: Hoc si non intellexeris, tua similitudo falsa est nec ita remanet panis, uti natura carnis, in Christo iuncta est diuinæ: Præterea ex Pauli sententia docebam plenitudinem diuinitatis habitare in carne Christi corporaliter, & carnē diuinitatis esse participē: ut caro Christi seorsum à diuitate considerari non possit (quin soluat Christus). Denique docui Gabrielis Angeli testimonio, Christum non solum Dei Filium respectu diuinæ essentiae, vocatum esse, sed etiam eius substantiæ, respectu quæ de virgine nata sit: Hæc verba sunt Angeli, Spiritus Sāctus superueniet in te, & virtus altissimi obūbrabit tibi: Ideoque & quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei: Et, copulatiua dictio, causalem subsequuta ostendit, non solum Spiritum Sanctum, id est, verbum, Filium Dei vocatum iri, sed & carnem, quæ ex Maria nascetur, propter naturarum vnionem: Quæ naturæ vnum Christum, Filium Dei efficiunt, ex qua re, Maria, Mater Dei meritò vocata fuerit. Qui non secus diuinam verbi essentiam inesse Sacramento intelligerent docebam non tuo modo coniunctum Sacramento corpus Dei dicere debuisse, sed rem, corpus esse Sacramenti: neque Sacramenti perfectionem, ac veritatem à fide estimari oportere: ut qui fide Sacramentum manducet, corpus Spiritu manducet, qui nulla fide manducarit, panem, & non corpus se manducasse credat: Affirmabam enim veritatis corpus semper esse Sacramentum, neque vnquam se, ut Cypriani verbis vtar, à Sacramētis eam absentare: Hoc tui discipuli ferre non potuerunt: Eis, hæc dicens insanire aut delirare videbar: meique affecti misericordia, bonam mihi mente præcabantur. Ostendebant id solum quod à Deo esset, Filium Dei dici posse: nam autem quod ex Virgine est, ne ex creatura, creatorem faceremus: non negare Filium Dei in carne Christi habitare, ut Spiritus noster in nobis inhabitat, sed modo quodam eximio,

ac ineffabili atque naturarum inter se differentium, distinctionē fieri oportere (si adoretur Christus) ne simul cum Deo, caro creata adoretur: Angeli testimonium à me citatum tua noui testamenti in Gallicam linguam versione declinabant, qua, copulatiuam causali aduerbio præposuisti, vt doceres, id solum quod è cælo descendit, Filium Dei sanctumque dici oportere, ne templum diuinitatis, pro re, templum inhabitante, adoremus.

In quo differat incarnationis à consecratione mysterium.

Cap.

51.

PAUCI post diebus, de consecrationis ad incarnationem Iustini similitudine, hoc argumento illi nos impugnarunt: *In incarnatione, inquit, caro in spiritum minime mutata est, sed mansit non solum in natura proprietate, sed in propria natura: Tibi uero in consecratione, panis tui natura in carnis naturam penitus transit, accidentibus immutatis, ac sine subiecto manentibus: Scuti loco, tui Gelasii sententiam illis obduximus: quæ si falsa non sit, secundum hanc fidei nostræ mysterium euenire necesse est: Transit (inquit) panis substantia in diuinam corporis Christi substantiam: quamuis in propriis accidentibus panis remaneat: Gelasii sententiam Cypriani auctoritate suffulsiuimus attestantis, Sacramento visibili sic diuinam se infundere essentiam, uti sub carne latebat diuinitas, vt panis effigie non mutata, fiat caro Domini: Proinde si panis caro non fieret, horum alterum necessario eueniret, vt aut verbum Domini, dicentis, Hoc est corpus meum, præteriret, aut vt verbum panem induens, fieret panis, non secus ac verbum caro factum est, carnem induens, sicque duæ essent veritatis corpora, vnum paneum, alterum carneum, quod nullam haberet rationem: Itaque vt verbum, hoc est corpus meum maneat, necesse est secundum hoc, ex pane corpus effici: Hoc verò fieri non potest, quin panis natura in diuinam substantiam conuertatur, aut duo veritatis cor-*

pora

pora inducamus. Præterea huc incarnationis mysteriū non spectabat, vt in Spiritum caro mutaretur, sed vt diuina fieret, eadem permanens, atque vt homo in Deum transfiret, cælumque conscenderet: At consecrationis huc pertinet finis, vt homo diuinæ fiat naturæ consors, non solum Spiritu, sed carne, quòd sine diuinæ carnis manducatione consequi non potest.

Quamobrem panem & vinum in carnem & sanguinem transire, & conuerti necesse est, vt per hæc, qui se ad manducationem conferunt, fiant vt diximus diuinæ naturæ consortes.

Quantum ad similitudinis rationem attinet, etsi hac in re non habet locum, vt ita permaneat panis substantia iuncta diuinæ, uti caro in sua natura permanfit: hæc tamen hac in re locum habet, quòd uti verbum incarnationem operatum est, sic & consecrationem inuocatum operetur, & uti Spiritu superueniente caro deificata est, sic eodem superueniente, panis natura in carnem mutata sit. Nulla ergo inter actiones differentia, sed maxima similitudo est, nec inter corpus pro nobis passum, id que quo in Cæna in remissionem peccatorū pascimur, discrimen vllum interponemus.

Vt ad accidentia sine subiecto respondeam. Fateor humano ingenio me tantum miraculum non posse consequi, sed vbi tu exposueris, quæ cœli aut solis substantia sit, me in spem conicies fore, vt hæc tibi explicemus, ac demonstremus: Primum velim vt edisseras, quomodo lux, solis corpori inhaereat, per accidens, an per essentiam: si per accidens esse dixeris, quum ante solis creationem lux effecta sit, per se subsistebat: ostende ergo quare constet corporis solis substantia, vt intelligamus, an ei lux adsit per accidens, sine subiecto? sed ægrè à me obtinebis vt lucem per accidens soli coniunctam esse fatear, quum ante diem quartum vt diximus, per se lux subsisteret. Quòd si essentiam solis lucem esse dixeris, soli corpus contra scripturas esse negabimus: Lux enim non est corpus: Præterea exprimere, quæ natura

tura esset ignis in fornace septuplum incensi, in quem apud Danielelem tres pueri coniecti sunt, ignis natura non erat quæ minime hos læderet, aut vreret, sed tanquam ros matutinus eorum corpora refrigeraret. Roris ergo erat natura sub ignis accidentibus: quod si naturam non mutaram esse dixeris, sine accidentibus ignis substantiam fuisse demonstrabis, quod non minus à natura alienum est.

Accidentia sine subiecto in Eucharistia à manna Eucharistia figura probari. Cap. 52.

DE accidentibus sine subiecto, de quæ aliena substantia, sub non suis accidentibus tam illustris est à manna (quod Eucharistia figura erat) probatio, ut mirari non desinam, quo modo in Eucharistia offendatis. Hæc sunt verba Moysis: Vespere comedetis carnes, manè saturabimini panibus. scietisq; quia ego sum Dominus Deus vester: factum est ergo vespere, & ascendens coturnix cooperuit castra, manè quoque ros iacuit per circuitum castrorum. Ecce panis, ros propter roris similitudinem vocatur, uti Eucharistia panis, propter similitudinem: Sequitur, Quinque operuisset perficiem terræ, apparuit in similitudine minutū, quasi pilo tustum in similitudinem pruinæ super terram, quod quum vidissent filii Israel, dixerunt ad inuicem, quid est hoc? Quibus ait Moyses, iste est panis, quem Dominus dedit vobis ad vescendum. Non ergo panem significabat, sed substantialis erat panis, sub roris & pruinæ similitudine: Hunc locum nobis non aliter interpretari licet, quem liber Sapientia fuerit interpretatus: Hæc sunt eius verba: Pro quibus Angelorum esca, nutriuisti populum tuum, & panem de cælo præstitisti, omne delectamentum, & omnis saporis suauitatem: substantiam enim tuā & dulcedinem illis ostendebas, & deseruiens vniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat, conuertebatur. Audi sub roris ac pruinæ similitudine, omnis saporis

Exod. 16

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

„

Q 139 ris

ris mutationem, & in quod quisque cuperet, substantiæ mutationem: Erant ergo sine subiecto accidentia? Hunc tamen locum si reieceris, quid aduersus Mosē obduces? Is attestatur tā verum panem, sub rosis specie, pruinæque similitudine, manducatum quā carnes sub cornicum accidentibus ac effigie, manducarentur? Manducabitis (inquit) carnes vespere, & manē panes ad saturationem: Si non erat panis substantia, pruina erat, quæ quidem ab hominis nutrimento alienissima est: Si verò panes erant, aliena specie, ac accidentibus sine subiecto occultabantur: vt hoc tibi miraculum mirabilius videatur, audi incalescente sole, manna quasi pruinæ esset substantia, liquefieri, aut vermibus scatere, quum tamen panis natura non liquefiat: sola ergo accidentia liquebant, vt sola Eucharistiæ accidentia vermibus eroduntur: crede ergo quanuis nihil omnium quæ pani propria sunt, in Eucharistia immutetur, substantiam eius ineffabiliter, in carnem conuerti: vt in panem ros, sub pruinæ specie, substantialiter conuertebatur: aut veritatem cum figura non respondere.

Non mirum videri debere finitam corporis diuini substantiam, plurima vno tempore occupare loca. Cap. 53.

T Vi discipuli, ab hac euolutum me quæstione, cœperunt aliis stimulis urgere, Si (inquiunt) carnem Christi sub sacramento manduces, falsum est ad Dei dexteram Christum sedere, donec veniat iudicare uiuos & mortuos: aut falsum est, eius corpus finitum esse: Non enim in cœlis simul & in cœna vere esse potest, sed alia tibi caro porrigitur alia cœlis est.

Ne rem maiestate ac miraculo plenam, vano sermone tereremus, ex illis quæsiui, vt vicissim mihi exponerent, quomodo quinque exigui panes hordeacei, vno temporis momento, in quinque essent milibus locis, atque hominū quinque milia explerent, vt ministri, reliquiarum duodecim cophinos exportarent. Infinita ne erat quinque panum substantia, an ne phantastica illa fuerit, vnde

unde tot milia saturarentur? Finitus quinque numerus, finitam materiam ostendit, eiusque ipsius in se ipsam multiplicationem, ut vno tempore tot loca occupauerit quot essent, personæ. *Creauit (inquiunt) Deus panes ex aere, aut ex propinqua materia, quibus turba rescerentur.*

Ergo inquam falsum est, ex quinque ordeaceis panibus, quinque hominum milia saturata fuisse, sed ex quinque milibus aereis panibus aut ex nihilo creatis: Vbi huius rei exitum inueneris, ex eis, quos mihi retendisti, laqueis euademus. *At non videtur (inquiunt) fieri posse ut Dominicum corpus tantillo in spacio contineatur.* Fieri nec etiam posse videtur, ut ianuis clausis tantæ magnitudinis corpus ad discipulos penetrarit: Hoc tamen & si humani ingenii aciem obtundit, fide comprehendimus, ac veneramur: rebus (quas nobis occultas esse voluit Deus) animam uostrum frustra vexentes, ne qui scrutator est maiestatis, opprimatur à gloria.

Si Gelasius in ea sententia fuerit, quàm fingit Caluinus, errasse omnes Episcopos qui ante illum fuerint. Cap. 54.

His demonstratis rebus, facile iudicari potest, quàm malè cum Gelasio cohæreas, quamque falsa, & iniqua sit tuæ coniunctionis diuini corporis, ad tuum panem similitudo. Cæterum malè subducta ratione esse ad persuadendum videris, qui ex omnium tempe statum, omnibus Episcopis Romanis, vnum elegeris, cui assentias, reliquos omnes improbens. Tertullianus aduersus hæreticos dicit, Quod ab omnibus inuenitur obseruatum, non erratum, sed traditum: Si verò omnes ante & post Gelasium errauerint: qui proximè Apostolos sequuti sunt errauerunt: Huc igitur ut verbis utar Tertulliani, visputationem nostram dirigamus: Dominus noster Iesus Christus: Apostolos misit ad prædicandum, alios ergo non esse recipiendos prædicatores fateberis, quam quos Dominus Iesus instituit, quia nec alius sciuit veritatem, nisi cui Filius reuelauit, nec aliis videtur

“ Filius reuelasse, quàm iis, quos misit: Quod autem prædicatum sit, non aliter sciri potest, quàm per Ecclesias,
 “ quas Apostoli prædicando condiderunt, tam uiua quod
 “ aiunt voce, quàm per scripturas. Si hæc ita sint, constat
 “ omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis
 “ matricibus, originalibus fidei conspiraret, veritati deputandum, reliquam omnem doctrinam à mendacio profectam, hæc Tertullianus.

Si hæc quam nos propugnamus religio, è mendatio enata sit, ostende quando & quibus matribus enata fuerit, quibus attribus tantas vires sumpserit, ut vestram veritatem profligauerit, & expulerit, hoc non magis latere vos potest, quàm quæ, quibusque temporibus viguerit disciplina, hoc si præstare non possis, testatum relinquis, nostram religionem ab illis Apostolis & originalibus esse susceptam, & traditam. Vide ergo quid Gelasio tribuas, dum eum tibi præceptorem, & magistrum fuisse fingis, ad eam quam eius auspiciis, & nomine, euulgas opinionem: tu certè hunc alligas, & infamem facis hæresis, dum à patribus orthodoxis discrepare doces: sed eius constitutiones hanc ei maculam faciliè eluunt, & abstergunt: In canone librorum, quos ipse ab Ecclesia suscipiendos esse censeret, patrum decretales epistolas approbat, his, uti superius demonstrauimus, transsubstantiatio, & Missæ sacrificium approbatur. Cypriani opuscula recipit, his panem & vinum in carnem & sanguinem mutari liquet: Basilii & Gregorii Nazianzeni, hi post consecrationem, antitypa, fieri corpus Domini asseuerant: Cyrilli & Hyllarii, hi eam quoque sententiam tuentur, Ioannis Chrysostomi, in ea etiam est sententia: Ambrosii, Hieronymi, Augustini horum autoritate nititur Ecclesia ad te impugnandum: Gelas. præterea, Bullingeri tuo & Hieronymo Mario testibus collectis, gradualibus & canonis initio, Missam cumulauit: Non ergo negauit quod canone celebratur, prædicatur, & affirmatur, à quo insana quadam vos animi offensione abhorretis: Hic, digamos arcet ab Ecclesiæ ministerio, eo tu illos intrudis,
 sacris

sacris virginibus velandis, tempus definiuit, has tu voto absoluis, & matrimonio copulas, eos qui se eis coniunxerint, à sanctorum detrudit communione, tu, præmiis ac pollicitationibus, in id inuitas, & pellicis, Milsam in virginum consecratione eo modo celebrari, quo hodie celebratur, eos idololatrię reos facis, qui Milsę interfuerint; Vide ergo cuius vir lis iudicii, qui talem testem in tuę sententię confirmationem adhibueris.

Si panis cæna, à corpore domini sit natura disparatus, an possit per significationem de hac qualitate necessaria, quod pro vobis datur, prædicare. Cap. 55.

Conficiam, concludamque hanc nostram dimicationem, tormenti huius dissipatione, quo tui discipuli post meum rēditum, sententiam nostram totis viribus incusserunt. Sensus inquiunt huius propositionis, hoc est corpus meum, quod pro vobis datur & frangitur, vel est literalis, vel tropicus Sensus literalis, quem vnusquisque sensu cōmuni prætus, ex forma verborum colligit, est hic quod panis quem Christus accepit in manus, sit corpus Christi, quod falsum est: Nam vnum disparatum, non prædicatur de altero, nisi per significationē vt Petra est Christus. Ergo verus sensus istius est tropicus, quod panis quem accepit in manus est figura corporis, vel corpus significat.

Hæc opinio, præcoce ab ingenio profecta esse, mihi visa est: Si dixisses panem quem frangimus esse corpus Domini, falsa non esset (vel secundum literam) propositio. Aut si dixisses, quem accepit Iesus panem, post mysticam benedictionem, & solennes preces, esse verum corpus, verissima esset propositio. Tum enim quum in manus panem Dominus accepit, erat antitypon, id est, exemplar similis formæ: sed quum frangeretur, postquam (si Græcè loqui liceat) fuit *δ'υαπισνθεϊς*, id est, Eucharistisatus, corpus erat Domini: Nam Spiritu Sancto in memoriam incarnationis superueniente, panis in carnem mutatus est.

Disparatum, per significationem de altero non predicare, quin huius necessarias qualitates & naturam predicet. Cap. 56.

CAeterum te ipso præceptore, opinionis tuæ vanitas detegitur affirmando, *Vnum disparatum de altero non predicari, nisi per significationem: vt Petra erat Christus:* Christum à petra, quæ Israellem consequebatur, disparatum fuisse nego: sed Petram illam cœlestē ac spiritualement, affirmo Christum fuisse, non significasse. Si tamē hæc disparata fuisse donemus, de seque mutuo per significationem prædicasse, huc corruet, ut Christus tibi dicendus sit, ante incarnationem, Petram immobilem ac insensibilem prædicasse, quis tibi hæc crederet?

Præterea tui prædicati natura & qualitas, quam necessario hoc relatiuum, quod pro vobis datur, subsequens exprimit, manifeste ignorantia te arguit, Aduerte, non solum corpus prædicari oportere, sed adiecta ea qualitate, quod pro vobis datur: vt seorsum ab ea, corpus considerari, aut prædicari non debeat: An autem tibi videtur natura panis, & vt ais analogia, necessariam hanc corporis qualitatem prædicare, vel figurare, vt corpus pro nobis datum, oblatum, & occilum, significet? Hoc si non habet à natura panis, sed vt putatis ab institutione, quomodo ab analogia tuam duces similitudinem? Hanc deberes ab institutione potius abripere: quo modo ergo hanc necessariam oblationis in sacrificium pro nobis qualitatem, panis proprietas referet, ac prædicabit? Errabis tamen si hac omissa ac neglecta qualitate, quam expressit verbo Dominus, ad aliam nos adegetis, qua sola tenus, Dominicum corpus prædicari doceas: Itaque, panis, Christum cum suis qualitatibus, expresse (si te audiamus) significare deberet: non solum autem nutrimento tenus, sed quatenus pro nobis mortuus est: hoc tamen nec panis natura, nec institutio Sacramenti patitur: Nam diuersos effectus sacrificii, id est, Missæ, totidem figuræ speciatim adum-

adumbrarunt, quas singulas, ab vno Christo adimpleri oportuit: Qui ergo harum significationem confuderit, culpa non vacabit: Azympi panes in nutrimenti significationem à Mose accepti sunt, nec frustra, sed vt vtraq; Christi natura nutrimenti & passionis duabus figuris panis & agni exprimeretur. Azymos ergo panes cum propositionis panibus, illi tuæ analogicæ significationi, rectissime destinare potuisti: egoque agnum transitus, (quo aduersus vastantem Spiritum, Hebræi ante maris traiectionem seruati sunt) ei, quam Christus expressit qualitati, quæ nobis carnis oblationem, & manducationem, prædicabat, applicare possum: Et hircum emissarium, post pontificis execrationem, coccino circumdatum, per hominem paratum in perditionem emissum, cum Christi purpura induti execratione, & per hominem paratum, ad supplicium expulsionem conferens, non errabo, Holocaustumque & animalia quorum sanguis in Sancta fuit post solennem oblationem per Pontificem illatus, extra castra, ad incendium exportata, passioni Christi respondere poterunt: vt vnique figuræ, sua veritas relinquatur: Si hunc ordinem ac rationem tecum reputes, non vnipani, quod omnium figurarum est, assignabis, nisi in offensionis lapidem impingas.

Diuini Eucharistia operis à manna probatio. Cap. 57.

PRæterea analogiæ tuæ sollicitus, manna dignitate sua exuisti: Hoc, panem cælestem non sola institutione tenuis verum, sed effectu, ac supernaturali prærogatiua figurabat: vitamque æternam, spiritua-lem, cælestemque nostrum mysticæ benedictionis cibum, elementi sub specie adumbrabat: Et quamquam hunc nostrum uitæ cibum, manna figuraret Christi tamē sacrificium figurare non potuit: hoc ergo multo minus, panis tuus figurabit. Denique mannae significatio, non solis alimentum terminis claudabatur, sed panis nostri

spiritualis (quoad eius fieri potuit) naturam , ac diuinitatem ostendebat , ac per significationem tuam prædicabat : Manna enim præter naturam , virtute diuini Spiritus , pruinæ sub specie , conuersa eius secundum edentium voluntatem substantia , ac sapor , populum plenissime nutrebat : sicut scriptum est . Substantiam enim tuam & dulcedinem tuam illis ostendebas , & deseruiēs vniuscuiusq; voluntati ad quod quisque volebat conuertebatur . Sapien. cap. 16. Sic aqua ex petra præter naturæ vires & ordinem , diuina virtute scaturiens , populi sitim explebat , quæ res nostram æternæ sitis extinctionem (diuini opus poculi , aliena sub specie , gulluque adumbrat : ac significatione prædicabat : Verbi enim ac sancti Spiritus vtrumque opus quum fuerit , hac ipsa in re , id est , quod supernaturale esset opus , de se mutuo , & si substantia disparata sunt) prædicant : Sed quoniam institutione sola ac sacramento , & conditione tenus , panis tui naturæ honorem diuinum defers , efficis vt nullo modo , de pane vinoque tuo , illæ vmbra per significationem prædicent . Vmbra enim illæ , non significatione , conditione , aut institutione tenus , sed re vera , & effectu , supernaturale vt diximus , diuinumque erant opus : qua in re , de naturali tuo pane , conditione , vt tuis verbis vtar , ac significatione tenus mutato , per significationem prædicare non possunt : nec tui naturales cibi , vmbra illas repræsentare , nisi vmbra cœlestibus , suam præstantiam deneges , ac ad naturæ regulas adigas vt per significationem de tuo pane vere prædicet , quod stultitia non carebit .

Nisi Eucharistia supersubstantialia sit opus , de ea non posse manna , per significationem prædicare . Cap. 58.

SI autem Ecclesiæ ex religione non excesseris , sed fatearis supersubstantialia esse nostram Eucharistiam , non Sacramento , ac conditione fideque tenus , sed re vera , efficies vt opinioni tuæ subscribam , dispa-

disparata de altero per significationem prædicare, atq; opus mannae, aquæue, è Petra præter naturam redundantis, (per metonymiam) Eucharistiam nostram dici posse, ac per significationem natura & specie disparata de altero prædicare: Agnumque transitus typicum, & animalia quorum corpora extra castra cremarentur, Christum passum dici posse. Sed si in sententia manseris, naturamque panis, non re vera diuinam esse dixeris, sed sacramento solo, ac institutione tenus, de corpore quod pro nobis datur disparato, prædicare contenderis, huc te præcipitem deturbabis, ut tibi necessario patibilis Christi qualitas dicenda sit, per significationem, de impatibili panis tui natura, sic prædicare, vt à pane vicissim prædicetur: corpus enim non potest, citra expressam verbo Dei qualitatem hanc, (quod pro vobis datur) de disparato prædicare, similiter corpus ipsum seorsum à sua qualitate, à pane prædicari non potest, panis ergo secundum tuam logicæ regulam, de corpore holocausti prædicare non potest, quin simul de corporis expressis, ac proinde indiuiduis qualitatibus, prædicet: nec rursus holocaustum prædicatum, citra suam necessario connexam (propter verbum Dei) qualitatem, de altero poterit prædicare: nam similitum eadem est ratio. Quum igitur hanc prædicationem, nec panis tui natura, nec institutio ferat, falsum est corpus, & panem esse stisperata, sed eandem esse naturam ac substantiam, de seque mutuo vere prædicare.

Hoc quoque in considerationem afferendum esse puto, si tua sententia vera sit, non solum Sacramento tenus panem esse corpus & corpus panem, sed Christum Sacramentaliter, passum esse, non substantialiter, quoniam nõ vere ac substantialiter hæc qualitas à pane prædicata est: manifestum enim & liquidum est, eo modo expressam, ac necessario connexam subiecti qualitatem prædicari, quo subiectum prædicetur.

A pronomini natura an proprietate probari panem quem frangimus, & corpus non esse disparata. Cap. 59.

Sed frustra verba hæc terimus, Nam ne panem quæ frangimus, à corpore disparatum esse credamus (Hoc & Quod) pronomina, uel nos inuitos, trahunt: (quod) enim relatiuum subsequens, unam eandemque naturam ac substantiam, ad eam refert, quæ eiusdem casus, generis, ac numeri, demonstrata sit: Hoc est corpus meum quod pro vobis datur: vt necessario peccent, qui inter rem demonstratam, ac relatum, discrimen intermittant: Multa nobis supersunt in hoc argumentum excutienda, quæ coram tecum agitare cupiens, in nostri congressus occasionem, reseruauimus ac reiecimus.

F I N I S.

REVERENDO, AC RELIGIOSO IN CHRISTO

Patri, & D. D. Ioanni Snickio, Præposito
insignis monasterij S. Martini apud Hyperas,
Ioannes Garetius ordinis S. Augusti-
ni Canonicus apud Martinianos Louanij,
& à confessione monialibus in Mishaga
prope Antuerpiam.

S. D.

EMPER in ea fui sententia, R. P.
ut mihi persuaserim nunquã Deum
qui clemens, ac misericors est, passu-
rum quenquam pertinaciter circa
fidem Eucharistiæ errare, nisi pror-
sus, aut ob manifesta, magnaq; pec-
cata, aut occulto Dei iudicio, ita sit occæcatus, atq;
eius gratia destitutus, ut uidens non uideat, aut uidere
etiam non uelit. Et quo penitius inspicio argumenta,
rationes, libros, conatus, & fraudes horum, qui uel
impium hunc errorem orbi primum prodiderunt, uel se-
pultum nunc denuo in lucem reuocarunt, eo magis in
sententia confirmor. Siquidem nullus fidei nostræ ar-
ticulus nihil eorum quæ præterea à nobis credenda sunt,
tam longo tempore ab omni hæreticorum oppugnatio-
ne perstitit intactum, ut fides huius sacramenti. Faci-
le mihi esset ostendere singulas fidei nostræ partes, qui
nam hæretici impugnarunt, nisi hæc omnia tam tota om-
nibus

nibus essent, ut frustra me hanc operam insumere putarem. Quod enim nulla sit tam exigua fidei nostrae particula, quae non suos habuerit hostes, ex Philastrio Episcopo, Epiphanio, Augustino, atque Ioanne Damasceno, qui haereticorum catalogos ediderunt, nec non ex Historijs Ecclesiasticis cognoscere quivis facile potest. Fides uero sacramenti Eucharistiae, uidelicet quod uerum corpus, & uerus sanguis Iesu Christi realiter, & substantialiter in Eucharistia contineatur, nullum sensit unquam hostem usque ad annum millesimum quadragessimum: sed totos mille & quadraginta annos incontaminatam, atque inuiolatam Deus sui sacramenti fide ab omni haereticorum oppugnatione protexit. Tantis, & tam constans fuit fidei huius sacramenti omnium consensus: ut ab Oriente in Occidentem, à Meridie ad Septentrionem usque, repertus fuerit nullus, qui de uera praesentia corporis Christi in Eucharistia uel dubitasse legatur, usque ad annum octingentesimum, sed uno omnes ore, pariq; consensu fidē hanc professi sunt. Deniq; tam certa haec erat, ut Diuus Hilarius, contra Arrianos, & Epiphanius contra alios haereticos, ueritatem corporis Christi in Eucharistia, tanquam maximam (ut uocant) & rem omnibus confessam, suorum argumentorum, basim ac fundamentum constituerint. Hilarius lib. 8. de Trinitate, nullo Arrianos acrius urget argumento, Christum nō sola concordia uoluntatis (quod ipsi asserebant) sed natura, unum esse cum Patre, naturaliterq; esse in Patre, quān quod in nobis ipse Christus per naturae suae ueritatem, sic uidelicet per ueram corporis

corporis sui sumptionem in Eucharistia. Quo etiam loco affirmat de ueritate corporis & sanguinis Domini in Eucharistia, non esse relictum ambigendi locum. Epiphanius uero libro Ancoratus uolens hæreticos quosdam urgere, æquum esse ut credant homines ad imaginem & similitudinem Dei factos, propter auctoritatem uerborum sacre scripturæ id asserentis, licet illam in se imaginem deprehendere non queant: hanc fidem Eucharistiæ tanquam omnibus confessam pro argumento & similitudine profert. Neque fides hæc indubitata apud solos Catholicos erat, uerum & apud multos hæreticos, ut de Marco impostore, & hæretico, cum quo Irenæus luctatur, legimus, qui uinum calici infusum magicis precationibus, in speciem sanguinis immutabat. Nouatus quoque corpus Domini in Eucharistia agnoscebat, Messaliani etiam licet Eucharistiam nec prodesse, nec obesse sumentibus affirmarent, tamen uerum Christi corpus in ea contineri nusquam legimus negasse, Arrianos & Eucharistia usus, & sacra fecisse, certum est. Nestorius tametsi Deitatem ab humana natura impie distingeret, nos tamen in Eucharistia ueram Christi carnem sumere clare affirmat. Denique hi omnes, & plerique alij, licet non tenuerint synceram ueramque fidem, & uarios errores tuerentur, tamen in hoc cum Ecclesia consenserunt, uerum corpus, & carnem Christi, in Eucharistia esse. Postremo, non Christianis solum, non etiam hæreticis hæc fides nota erat, uerum & Ethnicis, Gentilibusque. Intellexerant hi Christianos Christi carnem edere, ac sanguinem

nibus essent, ut frustra me hanc operam insumere putarem. Quod enim nulla sit tam exigua fidei nostrae particula, quae non suos habuerit hostes, ex Philastrio Episcopo, Epiphanio, Augustino, atque Ioanne Damasceno, qui haereticorum catalogos ediderunt, nec non ex Historijs Ecclesiasticis cognoscere quivis facile potest. Fides uero sacramenti Eucharistiae, uidelicet quod uerum corpus, & uerus sanguis Iesu Christi realiter, & substantialiter in Eucharistia contineatur, nullum sensit unquam hostem usque ad annum millesimum quadragessimum: sed totos mille & quadraginta annos incontaminatam, atque inuiolatam Deus sui sacramenti fide ab omni haereticorum oppugnatione protexit. Tantus, & tam constans fuit fidei huius sacramenti omnium consensus: ut ab Oriente in Occidentem, à Meridie ad Septentrionem usque, repertus fuerit nullus, qui de uera praesentia corporis Christi in Eucharistia uel dubitasse legatur, usque ad annum octingentesimum, sed uno omnes ore, pariq; consensu fidem hanc professi sunt. Deniq; tam certa haec erat, ut Diuus Hilarius, contra Arrianos, & Epiphanius contra alios haereticos, ueritatem corporis Christi in Eucharistia, tanquam maximam (ut uocant) & rem omnibus confessam, suorum argumentorum, basim ac fundamentum constituerint. Hilarius lib. 8. de Trinitate, nullo Arrianos acrius urget argumento, Christum non sola concordia uoluntatis (quod ipsi asserebant) sed natura, unum esse cum Patre, naturaliterq; esse in Patre, quam quod in nobis ipse Christus per naturae suae ueritatem, sic uidelicet per ueram corporis

corporis sui sumptionem in Eucharistia. Quo etiam loco affirmat de ueritate corporis & sanguinis Domini in Eucharistia, non esse relictum ambigendi locum. Epiphanius uero libro Ancoratus uolens hæreticos quosdam urgere, æquum esse ut credant homines ad imaginem & similitudinem Dei factos, propter auctoritatē uerborum sacræ scripturæ id asserentis, licet illam in se imaginem deprehendere non queant: hanc fidem Eucharistiæ tanquam omnibus confessam pro argumento & similitudine profert. Neque fides hæc indubitata apud solos Catholicos erat, uerum & apud multos hæreticos, ut de Marco impostore, & hæretico, cum quo Irenæus luctatur, legimus, qui uinum calici infusum magicis precationibus, in speciem sanguinis immutabat. Nouatus quoque corpus Domini in Eucharistia agnoscebat, Messaliani etiam licet Eucharistiam nec prodesse, nec obesse sumenti affirmarent, tamen uerum Christi corpus in ea contineri nusquam legimus negasse, Arrianos & Eucharistia usos, & sacra fecisse, certum est. Nestorius tametsi Deitatem ab humana natura impie distingeret, nos tamen in Eucharistia ueram Christi carnem sumere clare affirmat. Denique hi omnes, & plerique alij, licet non tenuerint synceram ueramque fidem, & uarios errores tuerentur, tamen in hoc cum Ecclesia consenserunt, uerum corpus, & carnem Christi, in Eucharistia esse. Postremo, non Christianis solum, non etiam hæreticis hæc fides nota erat, uerum & Ethnicis, Gentilibusque. Intellexerant hi Christianos Christi carnem edere, ac sanguinem

sanguinem bibere, & cum mysterium istud quonam pacto id fieret non intelligerent, putabant illos more Anthropophagorum humana carne uesci, ideoq; tanquam abominandos, & generi humano infestos hostes eos detestabantur, incredibiliq; odio, & saeuitia contra illos exardescabant. Legimus apud Eusebium lib. 5. Ecclesiasticæ historiæ, cap. 1. & 4. sanctos Martyres, Lugduni, de hoc obiecto illis crimine palam se purgasse: nā sanctus Attalus cum esset sellæ ferreæ candenti nudo corpore impositus, & nidor ambustæ suæ carnis ad circumstantis populi nares deferretur, illosq; cerneret non ingratis id ferre, clara uoce ad Ethnicos in hæc uerba prorupit. Vos (inquit) nobis Christianis quod humana clam carne uescamur obijcitis, & tanquam graue scelus detestamini, erratis, glane erratis, hoc est uesci carne humana, quod uos nunc perpetratis, nidorem uidelicet adusti corporis mei, naribus non illibenter haurire. Similiter & Tertullianus conqueritur Christianos de infanticidio accusari. Suspiciabantur Ethnici infantes à Christianis necari, & mysterijs illorum, absumi. Vt ergo Christianos hac inuidia liberaret, & tam grauem calumniam Sāctus Martyr Iustinus ab illis depelleret, coactus est apologia sua secundo, Antonino Pio totum Eucharistiæ mysterium aperire, remq; omnem palam facere, ac Imperatori nihil cruenti, nihil sceleris, Christianorum mysterijs inesse, demonstrare. Nullus ueterum, quid Eucharistia in se contineat, & quomodo conficiatur, tam clare describit ut hic Iustinus. Cæteri enim ferè omnes cum tectè, & periphrasi quadam utentes, de Eucharistia
semper

semper loquantur (siquidem margaritæ non sunt porcis
dandæ nec fidei mysteria incredulis & indignis aperien-
da) hic tamen Iustinus aperte, omne mysterium Impera-
tori Ethnico reuclauit, coactus scilicet, ob grauem, qua
onerabantur Christiani, de esu humanæ carnis, calum-
niam. Auerrois similiter & ipse Ethnicus, imo potius,
ut quibusdam uidetur, blasphemus in Christum, fatuos
uocat Christianos, quod Deum suum crederent sese co-
medere. Durauit itaque hæc fides tam integra, apud om-
nes, non Christianos modo, uerum & hæreticos, & Eth-
nicos, ut ne dubitasse leuiter quenquam aliquando lega-
mus, usq; circa annum Domini. 830. Quo tempore coe-
perunt homines quidam, curiosi magis, quam impij dubi-
tare leuiter, deinde in questionem uocare, quale non cor-
pus in Eucharistia haberemus, uerum ne & substantia-
le Christi corpus, an symbolum quoddam corporis, siue
potius uim quandam atque energiam corporis, datumq;
negotium à Carolo rege fuit Bertramo cuidam presby-
tero, qui uir doctus, & alicuius iudicij eo tempore cre-
debatur, ut questionem istam terminaret & libro edito
explicaret, quale corpus in Eucharistia contineretur:
uerum is tam infelicitè rem istam tractauit, & tam per-
plexè sententiam suam protulit, ut uix quid senserit in-
telligi possit. Sic uersat & reuersat, sic intricat omnia,
nunc in hanc, nunc in illam sententiam inclinans, ut meri-
tò primus sit, qui de Eucharistia non rectè sensisse, opi-
nionem de se dederit. Nec uana illorum est opinio, qui
hunc Bertramum illum esse putant, quem Paschasius gra-
uiter notat, contraq; quem librum suum (de uero corpo-

re Christi in Eucharistia) scripsit. Nullus tamen ante Berengarium (de quo paulo post dicturi sumus) palam, uel publice non esse realiter corpus Christi in Eucharistia profiteri ausus est, musitabant tantum quidam, & inter domesticos parietes quastionem uentilabant, quod ex Paschasio Corbeienſi cuius perspicuum esse potest. Exponens enim Caput. 26. Matthæi, insectatur quosdā suæ ætatis, qui interpretantes hæc Christi uerba, Hoc est corpus meum, extenuantes hoc uerbum corpus, aiebant (ut ille refert) non esse ueram Christi carnem, quam nūc in sacramento habet ecclesia Christi, neque uerum eius sanguinem, fingentes uirtutem esse quandam carnis & sanguinis Christi, non ueram carnem & sanguinem, figuram esse non ueritatem, non in re ueritatem esse carnis Christi, sed in sacramento uirtutem quandam carnis & sanguinis esse, quos ex ipsius Christi uerbis solide conuincit. Hæc non publicè (ut dixi) profitebantur, nec defendebant, sed tacitè musitabant, erantq; præludia quædam Berengarianæ impietatis. Mille ergo & quadraginta integros annos ueritatem corporis & sanguinis Filiij sui ab hæreticorum oppugnatione Deus seruauit immunem, cum interim nec minima fidei nostræ fuerit particula, quæ non impressionem aliquam ab hæreticis passa sit. Tandem iam emerſit circa annum Domini 1040. Turonensī quidam Berengarius. Andegauensis ecclesiæ Diaconus, homo nullius eruditionis, gloriæ tamen auidus, & magni super ciliij, qui egre ferens se nullius esse existimationis, & alios ob eruditionem sibi præferri, scelere, quia uirtute nequibat, nomen sibi & famam

nam comparare decreuit, idq; non callide minus, quam impie. Collectis enim nonnullis frigidis ratiunculis, adhibitis etiam (ut Guitmundus scribit) paucis male intellectis à se sacræ scripturæ locis per egenos scholasticos, quos ob suppeditatum à se uictum, sibi habebat obstrictos, quosque per blandos sermones antè corruperat, & per omnes iam Gallias sparserat, per hos tales suo errore imbutos, exitiale istud uirus expuere coepit, sacramentum Eucharistiæ non esse uerè & substantialiter corpus & sanguinem Christi, sed sola uoce sic appellari, cū tantum figura sit & umbra, signo representans corpus & sanguinem Christi. Agnoscis (opinor) R. P. antiqui huius serpentis sibilum, in nostri temporis hæreticorū ore, denuo resonare. Iste itaque primus fuit, qui contra realem præsentiam corporis Christi in Eucharistia bellum mouit, ac classicum cecinit, homo indoctus, superbus, gloriæ appetens, ac fastu intollerabili tumens. Hūc talem habent Zuuingliani, Oecolampadiani, Calvinistæ & reliqua sacramentariorum sentina suæ perfidiæ ducē & antesignanum. Qui cum mirabilia quæ Deus in hoc sacramento supra captum nostrum operatur, humanis conaretur rationibus metiri, & ingenij sui imbecillitate assequi, neq; consilium sapientis sequi, qui nos à Dei operibus temerè excutiendis auocat dicens. Altiora te, ne quesleris, & fortiora te, ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Non enim est tibi necessarium ea, quæ abscondita sunt uidere oculis tuis, Et rursum. In pluribus operibus eius non eris curiosus. Pluri-

ma enim supra sensum hominum, ostensa sunt tibi. Multos enim supplantauit suspitio illorum, & in uanitate detinuit sensus eorum. Quia (inquam) ingenium suum, omnipotentie Dei humiliter subdere noluit, sed inflatus sensu carnis suae, opinabatur in Eucharistia, praeter figuram nudam, aut uirtutem quandam corporis & sanguinis Christi esse nihil, quando quidem quomodo id fieri posset, nullis humanis poterat rationibus, comprehendere, merito traditus est in reprobum sensum, & qui scrutator curiosus esse uoluit maiestatis Dei, oppressus plane est à gloria. Siquidem auditores humiles & obsequentes uoluit habere nos Deus suae uoluntatis, non tumidos & curiosos disquisitores suae potentiae. Videant iam qui Berengarii istius, ueterem & sepultum errorem, impie denuo aut renouant, aut etiam sequuntur, e qua radice pessimus hic error primum succreuerint, & omnibus diligenter expensis, non etiam in seipsis aliam reperturum causam (ut ut alias praetendant) quae & ipsos in miserandam Berengarii caecitatem coniecit, quam quod humanis sensibus humano ingenio, & ratione plus aequo innitentes, uideatur ipsis, uel absurdum uel impossibile, ut Christi substantiale corpus realiter contineatur in sacramento Eucharistiae. Meminisse hi debent omnia in Dei posita esse uoluntate, nec quicquam esse quod illi resistere possit. Omnia (inquit Propheta) quaecumque uoluit Dominus fecit in caelo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Et alius Propheta, Qui facis magna & inscrutabilia. Porro cum pestilens hic error serpere coepisset, statim Romanus pontifex Leo, ut principiis obsta-

ret &

ret & hæresim in ipsa herba opprimeret, cōcilium Ro-
 mæ indixit, in quo literæ quædā ipsius Berengarij, qui
 bus pestem istam profitebatur, recitatæ sunt. Discus-
 sa itaque diligenter re tota, promulgata est in Beren-
 garium, & eius hæresim damnationis sententiæ. Et quia
 Berengarius ipse sperabatur propediem affuturus,
 Vercellensē est eodem anno indictum cōcilium, ad quod
 ipse quidem non uenit: duo tamen clerici, qui se eius le-
 gatos dixere, præsto fuere, qui cum Berengarium de-
 fendere, & eius errorem tueri uellent; primo statim cō-
 gressu conuicti sunt. Itaque post exactissimam de ueri-
 tate corporis & sanguinis Domini in Eucharistia, dis-
 quistionem, Berengarium, & omnes eius in hac hære-
 si fautores perpetuo anathemate (nisi respicerent) dā-
 narunt. Mortuo uerò Leone, cum nec sopitum prorsus
 esset istud malum, Victor papa, apud Turonem conci-
 lium congregari iussit, cui & Hildebrandus Archidia-
 conus, Tegatus præsedet. Concilio huic se sistere Berē-
 garius est coactus. Cumq; illi libera à concilio pote-
 stas esset facta suum errorem defendendi si posset, & im-
 pietatem suam tueri se non posse uideret, siue uerè, siue
 fictè, meliorem sententiam sequutus, hæresim suam
 (dato propriæ manns chirographo) abiurauit. Non
 diu tamen in restā perstitit fide: mortuo enim Victo-
 re pontifice, denuo pristinam impietatem suam pas-
 sim disseminare cœpit. Quapropter accitis Romam
 ex uniuerso ferè orbe uiris doctis, Nicolaus. 2.
 concilium celebrauit, cui & Berengarius interfuit:
 qui cum sua mendacia, suos errores, suam pestem,

ipsa ueritate conuinci cerneret, libellos quos scripserat, in presentia Nicolai pontificis, coram tota Synodo, propria manu, concremauit, deinde errorem suum ipse anathemate iugulauit, postremo Nicolaum pontificem, uniuersumque concilium submisit orauit, ut fidem de Eucharistia rectam scripto sibi traderent, quam & publice profiteri uelle se dixit, quod & factum est. Tradita namque est illi à sacro Concilio, confessionis rectæ fidei formula, quam præstito identidem iuramento, non diu seruaturus, publice est professus. A morte uero Nicolai pontificis tertio Berengarius in eundem suum errorem recidit, qua propter denuo Romam accersitus est. Contigit id anno ab incarnatione Christi 1079. mense Februario, pontificatus Gregorij 7. anno sexto. Conuenit itaque tam ex finitimis, quam longinquis diuersis prouincijs, Episcoporum ac doctorum uirorum maxima multitudo. Duobus igitur diebus summo studio inter partes causa uentilata est. Tertio demum die non potuit ueritatis pondus ferre factio Berengarij. Nempe Spiritus sancti ignis (ut ille scripsit) emolumenta palearum consumens, & fulgore suo falsam lucem diuerberando obtenebrans noctis caliginem uertit in lucem. Denique Berengarius huius erroris repertor ac dogmatistes, postquam longo tempore hanc heresim professus fuisset, se errasse coram Concilio confessus, & ueniam consequutus, iterum palinodiam cecinit. Permanserit ne post hanc recantationem in recta fide nec ne, non satis mihi constat: unum satis noui, tanta uidelicet execra-

execratione, omnes illius temporis sanctos viros, Berengarium & eius sacramentariam heresim detestatos, ut sanctissimus Carnotensium Episcopus Fulbertus ne aspectum quidem Berengarii ferre potuerit. Nam cum iam esset animam Deo redditurus, & tanta ad decumbentem religiosorum uirorum confluxisset multitudo, ut aedes uix caperent, & ille inter afflantes procul uidisset Berengarium, visu quo potuit, procul expelli iussit, contestans immanem demonem prope eum consistere, qui manu blandiente, suauiq; anhelitu, ad Berengarium sequendum multos alliceret. At uero non soli Romani Pontifices in hac peste opprimenda strenuam nauerunt operam, uerum & docti omnes illius æui mille librorum telis hanc bestiam confoderunt, quorum quidam etiam num leguntur, nonnulli adhuc latent. Oppugnarunt Berengarium fortiter, in primis Lanfrancus Episcopus Canthuariensis, Guitmundus Episcopus Auerfani, Sanctus Anselmus Episcopus item Canthuariensis, Sanctus Fulbertus Episcopus Carnotensis, Hugo Episcopus Lingonensis, Adelmanus Episcopus Brixinensis, Sanctus Vuolphelmus Abbas, Guido Abbas, Algerus Cluniacensis, & alij nonnulli. Hi omnes fere uiuo adhuc Berengario eius errorem confutarunt, & multis ad eum datis literis, quam graueret erraret fraterne illi demonstrarunt, orantes ut ad ueram & catholicam fidem uel postliminio rediret. Vides itaq; nunc R. P. errorem illum cum suo auctore in ipsa (quod aiunt) adhuc uerba, à tot sanctis & doctis uiris expugnatum & confutatum,

à tot Concilijs & uniuerſa Eccleſia, à ſuoipſius poſtremo auctore reiectum ac tanquam impiam hæreſim anathemate conſoſſum. Nullus præterea poſt Berengarium extitit, qui ueram & realem corporis Chriſti in Euchariftia præſentiam negare auſus fuit, quin illi eo pro impio & pernicioſo hæretico ab uniuerſa Eccleſia habitus ſit. Porro Zuuinglium, Oecolampadiũ, Caluinum, Stancharum, & reliquos Berengarij ſectatores probe noſſe, nullum extare ueterum alicuius momenti, qui non clare fateatur nos uerum Chriſti corpus in Euchariftia habere, nullum extitiſſe unquam negare id conantem, quin ſtatim hæreticus iudicatus ſit. Hoc ſatis arguit, quòd nullus ſit libellus alicuius ueteris ſcriptoris, tam exiguus, cuius non omnes angulos, pernicioſa diligentia perluftrarint ac excuſſerint, uenantes ſi uel ſyllabam unam reperire poſſent, quæ uel in ſpeciẽ pro ſua ipſorum hæreſi facere uideatur. Si quid ambigue, ſi quid obſcure, de præſentia corporis Chriſti in Euchariftia, dictum reperiunt, ſtatim id, diſſimulatis interim tot clariſſimis apud eundem auctorem locis, pro ſua hæreſi ſtabilienda adducunt, impudenter admodum mentientes, auctorem illum, ſuarum eſſe partium. Neq; hoc ſolum ſine ulla fronte committunt, uerum & furtim quædam uerba ab auctoriſ decerpta, ad ueritatem conuellendam, per fraudem proferunt, mæſi & nequam homines, fide mala, & dolis catholicam Sacramenti fidem adoriuntur ſyncerum nihil afferentes, omnia corrumpunt. Et ueteres ſanctos Auctores producentes proferunt eos,

non

non suis, sed alienis uerbis loquentes, & si quæ sint eorum, ita loco motis, & nonnunquam etiam expunctis, ut sententiam efficiant ab auctorum mentibus alienâ, atq; ita obtorto collo, reclamantes, ad suos errores confirmandos, sacrilige pertrahunt. Mutilant sententias, præcidunt præcidentia, resecant quæ sequuntur, unde mens auctoris deprehendi posset, expungant interdum uerbum aliquod, unde tota sententia dependet, quæ coherere deberent disiungunt, perperam distinguunt, studiose Græca male uertunt, aut etiam corrumpunt. Et tales impostores (si Dñs placet) tam mala, imo nulla fide, se fidem nobis instaurare, inaniter iactitant, quasi ueritas mendaciorum ope egeret. Huiusmodi fraudibus impetitur nunc ueritas, quæ cū à multis frequenter sint detectæ, argumento esse debent ueritatis amplectende auido lumen ueritatis, ipsis hostibus ueritatis in ijs locis affulsisse, cuius lumen ut obfuscarent operam omnem adhibēdani decreuerunt. Si quis mihi hæc dicenti non credit, legat Confutationes cauillorum, Stephani Vintoniensis Episcopi, & ibi oculis suis uidebit eorum fraudes, peruersiones, & corruptelas, quibus sanctos Patres tractant. Legat item libros Ioannis Roffensis Episcopi contra Oecolampadium, in quibus, uerissima me scribere reperiet. Oecolampadius siquidem iste pro ludo habuit, ad suam impietatem quoquo modo corroborandam, ueteres auctores corrumpere, mutilare, germana expungere, sua assuere, intexere, & reclamantes, aperteq; suæ hæresi repugnantes, pro se stare, audacter con-

fingere. Sensit fraudes illius Concilium Nicenum,
 sensit & Ephesinum, similiter & Athanasius cum Cy-
 rillo, nec non & Theophilaſtus cum plerisque alijs.
 Tanta est eius impudentia, ut nihil sit, mea sententia,
 quod hominem cordatum plus posset abstertere à sa-
 cramentaria peste, quàm lectio illorum librorum, quos
 ad sui erroris patrocinium cōscripsit Oecolampadius,
 ubi uiderit quibus strophis, fucis, & imposturis ne-
 gotium suum agat, tanquam omnes habuisset pro fun-
 gis & stipitibus, ut qui nunquam essent ueteres aucto-
 res consulturi, & deprehensuri illius pessimam fidem.
 Ego sane plerunque admirans dubitavi, fuerit ne Oe-
 colampadius tam cæcus & mente captus, ut non ui-
 derit illos sibi fortiter reclamare, illiusq; impietatem
 aperte damnare, quos sibi assentiri fingit: an tam ma-
 lus & peruersus, ut modo sua tueretur, pensi nihil ha-
 buerit quidnam diceret. Et ex uno (iuxta prouerbiū)
 disce omnes. Ne uero soli sacramentarij huiusmodi im-
 posturis credantur suam perfidiam tueri, & non etiam
 Lutherani, en tibi ex quinto quod hætenus sub scam-
 no delituit Euangelio, alterum non minus perfidum,
 Hiobum profero Gastium. Hic nactus exemplar ue-
 tus, Paschasij Corbeiensis de ueritate corporis & san-
 guinis Domini in Eucharistia, illud typis excudi Ha-
 ganoæ curauit. Sed qua putas fide? Tali reuera, qua
 le est illorum Euangelium, hoc est pessima, imo sum-
 ma perfidia. Nam homo ille suauis tam miseris modis
 habuit suum Paschasium, ut nullus auctos unquam ma-
 gis mutilus ac contaminatus prodierit. Integra capi-

ta è medio libro excidit, abiecit, calcem tibro ademit, erast, expunxit, quicquid illi non arridebat, absurdissimis annotationibus margines conspurcavit, ubicunque Paschasius eo libro mentionem sacri Chrismat^{is} facit, hoc ille erast, pro sacerdote ministrum ubicunque reposuit, pro altari mensam substituit. Nec mirum, nam Gastius iuxta suum nomen, mensa magis quam altari delectatur. Vocabulum sacrificij, quo auctor frequenter utitur, per alienam interpretationem in contrarium sensum detorsit. Si quis summam Evangelici huius hominis perfidiam & furta nosse cupit, legat Mamerani præfationem, quam ille Paschasio Colonia edito præfixit. Ego nactus sum tria uetusta manu scripta Paschasij exemplaria, quæ contuli cum Haganoensi editione, unde agnoui Mameranum uerissimam Hiobo Gastio impingere. Sed quid quaeso aliud expectandum est ob hominibus, quos propria excæcavit malitia, qui ueritatem Dei in mendacio detinentes, traditi sunt in reprobum sensum, quiq; ueritatem uidere nolentes, prudētes scientesq; illam oppugnant. Et exigunt à nobis tenebricosi isti, paucissimi illi & suo scelere clari, uel infames potius, Zuuinglius, Oecolampadius, Calvinus, Vadianus, & reliqui, qui Berengarium, & Vuiclephum sequuntur, ut spretis Apostolis ipsis, spretis tot sanctis Martyribus, tam multis cruditis uiris, qui & effuso sanguine, & editis stupendis miraculis uera se Spiritus sancti organa declarunt, ut contemptis his omnibus, & fide ipsis abrogata, credamus hominibus sacrilegis, uotifragis,

seditiosis, atq; sanguinolentis tyrannis, quales sese orbi toto re ipsa declararunt. Errorem enim suum tueri eos, non quod recte sentire se credant, sed ut odium suum in Romanum Pontificem expleant, uel Lutherus infestissimus nominis pontificij hostis abunde testatur. Scribit ille epistola de Anabaptismo ad duos plebanos hunc in modum. Audio & uideo rebaptizationem à quibusdam usurpari ex eo fundamento, ut in despectum Papæ faciant, tanquam hi, qui nihil ab Antichristo habere uelint: quemadmodum, & sacramentarij propterea merum panem & uinum credere uolunt, in despectum Papæ, arbitantes se hoc pacto recte subuertere posse Papatum. Profecto friuolum est hoc fundamentum, super quod nihil boni edificaturi sunt. Potuit uere Lutherus hoc dicere, quia istius rei à propria conscientia experimentum coeperat. Narrat enim epistola ad Argentinenses, se grauibus curis anxium, multum sudasse, ut in Eucharistia præter panem & uinum, esse nihil, sibi persuaderet, idq; non quia ueritatem promouere cuperet, sed per spiciebam, inquit, hac re Papatui cumprimis me ualde incommodare posse. Vide, quàm falso, asserendæ ueritatis & gloriæ Christi titulum, suis corruptis affectibus, fictè obtendant. Satis hinc cuique perspicuum esse potest, non posse quenquam hæc omnia scientem, pertinaciter sectæ huic adherere, nisi sit à gratia Dei destitutus, & ipsius misericordia prorsus indignus. Et quoniam abominandus iste error latius quotidie serpit, & altius radices in multorum animis,

mis agit, multi uaria huic malo remedia adhibere conati sunt: inter quæ illud plerisque utilissimum uisum est, demonstrare hodiernam Sacramenti fidem, eam esse quæ ab ipsis Apostolis ad hodiernum usque diem, in uniuerso orbe, per omnes temporum gradus, uera et germana habita sit, uniuersamque Ecclesiam ita & docuisse, & credidisse de Eucharistia, uti nunc docet & credit. Nullum ego existimo fortius posse in sacramentarios produci argumentum. Quia si non est uera fides, quam ab Apostolis traditam uidemus Ecclesiam ad hoc usque tempus nihil uariatam perpetuo tenuisse: ergo nullam unquam habuit Ecclesia ueram fidem quod quæ absurdum sit uel cogitare nemo ignorat. Conati sunt fidem hodiernam Eucharistiæ, Apostolicam demonstrare Theologi duo Parisienses, & in eam rem alter eorum 318. collegit auctores, quos in ordinem digestos sub titulo Magni uel uniuersalis Concilij in lucem emisit. Cumq; libellum diligenter perlegerem, comperi illum auctoritates quorundam patrum, ex Decretis, ubi corruptissime citantur, & non ex ipsis fontibus, in suum libellum transcripsisse: adhæc unum eundemq; auctorem in duos aut tres distractum: præterea seculis aliquot in temporum computatione errasse, tum & canones aliquot Conciliorum, non ipsis, quorum sunt, Concilijs, sed uni alicui Episcoporum, qui illi interfuisse legatur ascripsisse, cum utique plus auctoritatis & ponderis sententiam illam habituram nemo dubitet, si communis sit alicuius totius Concilij, quam priuati alicuius Episcopi. Hæc cum uidissem, tætare & ipse uolui, quid

hac

hac in re præstare possem. Vt uerò sibi ordo constan-
 ret, in Classes totum opus distribui, ne uidelicet car-
 mina cum oratione soluta, neue foeminas uiris, aut hæ-
 reticos & Iudeos, Catholicis miserem, haud secus,
 quàm indice, omnibus ostendens, hodiernam fidem huius
 sacramenti illam esse, quam Apostoli à Christo ac-
 ceptam posteris, & uerbo & scripto, tradiderunt. Et
 quia omnium seculorum consensus & unitas, quam hic
 oculis uidendam exhibemus, certissima est, iuxta Pauli
 sententiam, nota ueræ fidei, & hi, qui præsentiam cor-
 poris Christi in Eucharistia nūc oppugnant, adeò in-
 ter se dissentiant, ut Lutherus scripserit se foediorē se-
 ctam uidisse nunquam, quæ in sui exordio plus quam
 in decem sectas sit dissecta. Sunt siquidem inter illos Si-
 gnificatiui, Tropistæ, Energici, Arabonarij, Stancha-
 riani, Suensfeldiani, & alia nominum portenta, qui om-
 nes in propugnanda hac perfidia adeò sunt discordes,
 ut uel hoc solo argumento, hac sola nota cuius perspi-
 cum esse possit, illos à uera, rectaq; fide procal errare.
 Obiecit hoc illis Lutherus, lib. 1. contra Zuuinglium,
 dicens. Istiusmodi dissensionem & diuisionem inter ip-
 sos, non esse à Spiritu sancto, sed à sathana, quod spiri-
 tus ille uerriginis contradicit sibi ipsi, quare & liberè
 concludendum est, diabolum omnis dissensionis patrem
 esse eorum doctorem, & c. et. Hæc itaque eorum in do-
 ctrina fidei inconstantia & adeò pugna uerissimum es-
 se declarat quòd Diuus Hilarius lib. 7. de Trinitate
 scribit. Hæreticorum scilicet esse incerta omnia & ua-
 na, inuicem dissidere, non eadem de ijsdem dicere, cum
 sint

sint uel duo, uel tres semetipsos arguere, de eisdem uerbis non consentientes differentia dicere, in idem tamen blasphemiae concurrere propositum. Poterit hinc facile uidere quisquis uel circa fidem sacramenti errat, uel de ea dubitat, quam misere fallatur, & quod in clarissima luce prudens, sciens nihil uideat, aut uidere etiam nolit. Videbit hic ex omni natione quæ sub celo est testimonia, uno ore assentientia, uerum Christi corpus substantialiter in Eucharistia contineri. Et licet inter hos testes sint, qui non Christi corpus, sed uel sancta mysteria, uel arcanum sacrificium aut huiusmodi nominibus utantur, tamen cum eiusdem fidei cum præcedentibus & subsequenter fuerint, satis declarant, quid his nominibus intellexerint. Si quis uero tam obstinate in suo errore persistat, ut uniuersam Christi Ecclesiam audire nolit, talis, iuxta Christi mandatum, pro Ethnico & Publicano à nobis habendus est. Et ut ueritas ex ore etiam inimicorum suorum demonstraretur, collegi & testimonia hæreticorum, & schismaticorum, denique & Iudæorum: qui, licet fidem Catholicam aut non rectam, aut nullam etiam habeant, tamen in hoc cum Ecclesia recte consentiunt, quod Christi, siue Messiae corpus in Eucharistia esse confiteantur. Eant nunc sacramentarij & negent sese in reprobum sensum à Deo traditos, cum Christum & uniuersam Ecclesiam mēdam facere conentur. Et quia impij huius sectæ homines uniuersam Ecclesiam idololatriæ, & blasphemie ream faciunt, eò quod abominabili sacrilegio, frustum panis pro Deo hætenus adorauit, adieci ad calcem, de

153 cinnam

cimam Classsem, quæ utriusque testamenti testimonijs clarissimè ostendit, Ecclesiam à uera fide nec errasse unquam, nec errare posse: quia Christum habet sibi assistentem, & Spiritum sanctum doctorem perpetuum, qui docuit illam omnem ueritatem, nec unquam passurus est eam circa fidem errare, nisi uelimus Christum impostorem & mendacem dicere, qui Ecclesiam deceptit, neque pollicitis steterit. Licet ergo in toto isto opere nihil meum sit, excepta præfatione & annotationibus, tamen prudentia tua, facile uidebit absque magno & labore, & molestia non potuisse me tot uolumina, tot codices, tot libellos uoluere & reuoluere, ad museum nostrum ferre & referre tot libros, transcribere omnes, inuestigare & supputare tempora, conferre cum antographis. Fateor tamen quod in temporum supputatione non fuerim anxie scrupulosus, curauit tamen ne aliquot seculis errarem in assignanda ætate illorum auctorum, quorum tempora ex historijs & annalibus inuestigari potuerint. Porro quia prima elabendi sacramentarijs rima solet esset, cum auctoris alicuius testimonio urgentur, negare illud opus, esse eiusdem auctoris cui inscribitur, dicere nothum ac suppositicium & falso auctori cuius nomen præfert inscriptum, idcirco ex nullius auctoris suspecto opere, uel de quo eruditi unquam dubitarunt, testimonium ullum produximus, exceptis tamen epistolis quibusdam decretalibus, inter quas nonnullas nothas & suppositicias esse ueris argumentis docere possem. In quo proposito ad superstitionem penè scrupulosus fui. Ob quam etiam rem de creueramus

creueramus ex libris Beati Ambrosii de Sacramentis
nullas suppetias petere, quia Oecolampadius illos Am-
brosii esse negarat, nisi planè & Diui Augustini testi-
monio & ueterum ferè omnium, ac denique & Melan-
thonis assertione constaret Ambrosii germanos libros
esse. Si quis ergo miretur cur inter certos, operibus
Dionysii Arcopagite, quæ plerique nunc in quæstio-
nem uocant, & de quibus nonnulli uehementer ambi-
gunt, locum dederim, is norit neque temere, neque sine
magna ratione me id fecisse. Nam coeuum fuisse Dio-
nysium illum, qui de Hierarchia Ecclesiastica scripsit,
ipsis Apostolis, ostendunt epistolæ ipsius ad Sanctum
Ioannem Euangelistam, ad Titum Apostolum scriptæ
itemq; liber Thimotheo Apostolo inscriptus, cum & il-
larum epistolarum, & Hierarchiæ Ecclesiasticæ unus
idemq; indubitatus sit auctor, ut ipse stylus & charac-
ter aperte declarant. Quòd uerò sint fictitiæ, aut ali-
cuius, qui sese pro Arcopagita Dionysio uenditare uo-
luerit, credibile non est, cum libris illis in sit tanta gra-
uitas & maiestas uerborum, tanta etiam de rebus arca-
nis & cælestibus cognitio, ut ab impostore ista scribi
nō possent. Habeo præterea nostræ opinionis tam Græ-
cos quàm Latinos testes, qui Dionysio Arcopagite il-
los libros indubitato asscribunt, qui sub eius nomine
leguntur. Ex Græcis habeo Michaelem Episcopū Hie-
rosolymitanum, qui nominatim eius libros recenset: So-
phronium itidem Patriarcham Hierosolymitanum: Sā-
ctum Ioannem Damascenum: Andream Cretensem, qui
eum magnum angelum appellat, eiq; nondum parè ait
successisse,

cimam Classsem, quæ utriusque testamenti testimonijs clarissimè ostendit, Ecclesiam à uera fide nec errasse unquam, nec errare posse: quia Christum habet sibi assistentem, & Spiritum sanctum doctorem perpetuum, qui docuit illam omnem ueritatem, nec unquam passurus est eam circa fidem errare, nisi uelimus Christum impostorem & mendacem dicere, qui Ecclesiam deciperit, neque pollicitis steterit. Licet ergo in toto isto opere nihil meum sit, excepta præfatione & annotationibus, tamen prudentia tua, facile uidebit absque magno & labore, & molestia non potuisse me tot uolumina, tot codices, tot libellos uoluere & reuoluere, ad museum nostrum ferre & referre tot libros, transcribere omnes, inuestigare & supputare tempora, conferre cum antographis. Fateor tamen quod in temporum supputatione non fuerim anxie scrupulosus, curauit tamen ne aliquot seculis errarem in assignanda ætate illorum auctorum, quorum tempora ex historijs & annalibus inuestigari potuerint. Porro quia prima elabendi sacramentarijs rima solet esset, cum auctoris alicuius testimonio urgentur, negare illud opus, esse eiusdem auctoris cui inscribitur, dicere nothum ac suppositicium & falso auctori cuius nomen præfert inscriptum, idcirco ex nullius auctoris suspecto opere, uel de quo eruditi unquam dubitarunt, testimonium ullum produximus, exceptis tamen epistolis quibusdam decretalibus, inter quas nonnullas nothas & suppositicias esse ueris argumentis docere possem. In quo proposito ad superstitionem penè scrupulosus fui. Ob quam etiam rem de

creueramus

creueramus ex libris Beati Ambrosii de Sacramentis
nullas suppetias petere, quia Oecolampadius illos Am
brosii esse negarat, nisi planè & Diui Augustini testi
monio & ueterum fere omnium, ac denique & Melan
thonis assertione constaret Ambrosii germanos libros
esse. Si quis ergo miretur cur inter certos, operibus
Dionysii Areopagitæ, quæ plerique nunc in quæstio
nem uocant, & de quibus nonnulli uehementer ambi
gunt, locum dederim, is norit neque temere, neque sine
magna ratione me id fecisse. Nam coæuum fuisse Dio
nysium illum, qui de Hierarchia Ecclesiastica scripsit,
ipsis Apostolis, ostendunt epistolæ ipsius ad Sanctum
Ioannem Euangelistam, ad Titum Apostolum scriptæ
itemq; liber Thimotheo Apostolo inscriptus, cum & il
larum epistolarum, & Hierarchiæ Ecclesiasticæ unus
idemq; indubitatus sit auctor, ut ipse stylus & chara
cter aperte declarant. Quod uerò sint fictitiæ, aut ali
cuius, qui sese pro Areopagita Dionysio uenditare uo
luerit, credibile non est, cum libris illis in sit tanta gra
uitas & maiestas uerborum, tanta etiam de rebus arca
nis & cælestibus cognitio, ut ab impostore ista scribi
nō possent. Habeo præterea nostræ opinionis tam Græ
cos quàm Latinos testes, qui Dionysio Areopagitæ il
los libros indubitato asscribunt, qui sub eius nomine
leguntur. Ex Græcis habeo Michaellem Episcopū Hie
rosolymitanum, qui nominatim eius libros recenset: So
phronium itidem Patriarcham Hierosolymitanum: Sā
ctum Ioannem Damascenum: Andream Cretensem, qui
eum magnum angelum appellat, eiq; nondum parè ait
successisse,

successisse, à quo & testes citantur Methodius, Athanasius & Eugenius. Habeo & Ioannem Scythopolitanum, Maximum Anachoretam, Gregorium Pachymetrem, Nicolaum Cabasilam, generalem Synodum octavam. Ex Latinis habeo Sanctum Gregorium Romanum: Gregorium Turonensem: Martinum. I. Marti-
 rem, Agathonem, & Eugenium. Sunt qui & Tertul-
 lianum huius opinionis testem faciant. Hæc me moue-
 runt cur inter certos auctores, & Dionysium colloca-
 uerim. Quia uerò illi libri, qui hætenus diuersis aucto-
 ribus attributi fuere, & iã ab eruditis ambigitur sint
 ne illorum auctorum gnissi nec ne, multos de ueritate
 corporis Christi in Eucharistia locos lectu dignos cõ-
 tinens, & ego semel decreueram sub nullius nomine
 quicquam in aciem producere, de cuius parente a do-
 ctis sit dubitatum, ideo non inutile mihi uisum est, si il-
 los in classem unam separatim reponerẽ, ne eos, de qui-
 bus ambigitur cum certis miserem. Non quòd ego ho-
 mo indoctus & nullius iudicij, tam arrogans sim ut li-
 brorum censorem agerem, & quid cuique adimendum
 sit, pronunciem, sed ut sacramentarijs hanc elabendi, ut
 dixi, fenestram occluderem, ne perpetuo nobis obijciãt
 nos sine ullo delectu, quicquid alicuius auctoris titulũ
 præfert, hoc tanquam indubitatum illius auctoris sen-
 tentiam contra se producere. Qua in re scio à plerisq;
 nostris peccatum insigniter esse, & ideo non immeritò
 ab hæreticis irrisos. Et quia multos, qui sine iudicio
 aliquo, quæcunque sub alicuius auctoris nomine legun-
 tur, illius mordicus esse asserunt, scio hanc ignotorum
 auctorum

auctorum Classem grauitèr offensuram, idcirco de paucis mihi est reddenda ratio. In primis quod ad sermones de Cardinalibus operibus Christi attinet, hoc satis constat, quod nec solus, nec primus num Cypriani essent Erasmus dubitauit, et quia iudiciū ipse multi sequuntur et maxime apud eos est pōderis, ideo inter ignotos illos reposuimus. Libellus de duplici Martyrio tã certo nō est Cypriani, ut multi nō ineptè ipsius Erasmi num Cypriani phrasim exprimere posset experimētis esse suspicētur. Certè cuiuscunq; sit, recētioris alicuius est. Homilias illas Paschales, e quibus quintā fere totā in istā Classē coegimus, non posse esse Eusebij Emisseni, cui ante annos 500. in hunc usque diem attributæ sunt, satis arguit hæresis Pelagiana, quā eadem homilia obiter attingit, quod ab Emisseno fieri non potuit, quippe qui spacio annorum 50. è uita migrarit antequam Pelagius apud Britannos uirus suæ hæreseos e-uomere cœpisset. Præterea manuscripti codices diuersos præferunt auctores: sunt enim qui habeant Eusebij Emisseni, sunt qui Eusebij Casariensis nomen, uidi & uetustum codicem, qui Casarij Episcopi nomen in fronte gereret. Postremò ipse stylus atque elocutio auctorem prorsus Latinum produnt, non Græcum: & si diuinare licet, arbitrantur quidam non crassi iudicii, Eusebij esse Episcopi Mediolanensis qui eleganti scribitur præditus fuisse ingenio. De cæteris libris in hac Classē repositis, non arbitror à me rationem poscendam, cum cuius liquidè constet, aut non esse eorum auctorum, sub quorum nominibus leguntur, aut uehementer suspe-

ctos. Per me sane nullus liber cuiquam auctori detrabitur: captiosus et morosus hæreticis hanc effugiendi fenestram obstruxi. De hæreticorum nunc Classe dicendum est. Reposui inter hæreticos Eustachium Sebastianum Armeniorum Episcopum, de quo nulla est controuersia, quin Macedonij impietatem amplexus sit, & ideo optimo iure inter hæreticos cēsendus. Deinde & alias eius superstitiones & errores, Concilium Grangrense damnauit. Verum, quod Regulas illas breuiiores, quæ hætenus Basilij magni fuisse creditæ sunt, illi ascripserim, miraturos scio multos. Sed quia nihil cuique ascribere semel statui, de quo dubitatum unquam fuisse mihi constat, & Nicephorus Calistus lib. 9. Ecclesiasticæ suæ historiæ cap. 16. similiter cap. 29. lib. 13. scribit. Ascetica Basilij, inter quæ Regulæ istæ breuiiores habentur, ipsi Eustachio à plurimis olim tributa, ideo nos propositi nostri tenaces, Regulas has, in istâ ignorantum parentum foeturam reiecimus. Fruatur quisque suo iudicio, ego tantum quæ apud Nicephorum repperi iudico. Si quis quærat, qua motus ratione commentarios in priorem Corinthiorum epistolam Diuo Hieronimo ascriptos, Pelagio Hæresiarchæ asseram, is norit Beatum Augustinum me habere huius meæ opinionis certissimum testem. Siquidem in libris de Peccatorum meritis & remissione, scribit Pelagium comentarios succinctos ualde, in aliquot Diui Pauli epistolas edidisse, in quibus uerba Pauli corruptè interpretabatur, & quia loci ab Augustino notati in his commentarijs reperiuntur, & hæres Pelagiana aspersa sint, non dubium est.

est, quin Pelagii sint, aut certe eius sectatoris. Hoc etiam intelligendum est de reliquis, qui Beati Hieronymi glossis commentariis adiecti sunt. Reliqui, quos adducimus, hæretici, licet non omnino rectam & exactam habuerint huius sacramenti per omnia fidem, tamen in hoc cum uniuersa Ecclesia consentiunt, quod uerum Christi corpus & sanguinem fateantur in Eucharistia contineri, idcirco pius lector non offendetur, spero sed secundum Diui Augustini consilium, sic carpet bonum ut caueat spinam, et ex luto aurum colligit. Quia uero omnis noster labor contra eos desudat, quæ corpus Christi in Eucharistia realiter esse pernegant, sic omnes qui illud profitentur, etiam si in aliis, quæ circa Eucharistiam credenda sunt, errent, idonei tamen in isto negotio testes mihi sunt uisi, ut uideant & manu palpent huius impie hæresis sectatores, aduersum se stare tam his, qui intus, quam qui foris sunt, ac uno ore, parique sententia, tam à Catholicis, quam hæreticis & Iudeis eorum errorem conuinci & damnari. Omnium horum auctorum sententias bona fide, ut repperi, transcripsi, nec uerbum unum uel addidi, uel dempsi, & omnes cum exemplaribus cōtuli: hoc de his intelligo, quorum mihi copia fieri potuit. Et quia diuersis exemplaribus & uersionibus sum usus, nemo mirabitur si secus habeam in Græcis auctoribus, quam habent uulgata exemplaria, siquidē septem diuersas Arcopagite Dionysii uersiones suum nactus, multas etiam Iustini Martyris. Quorum copia facta mihi non est sicati ab aliis testimonia citata repperi, ita in meū codicem trāscrip

st. Si mihi ante annum unum ea cōtigisset libertas, illud
 otii, quod nunc obtigit, et auctior, & castigatior exiis-
 set liber in publicum. Cōtraxi plerosq; Auctores in nō
 admodum ingratum compendium, & quæ præcipua de
 Eucharistia sparsim tractabant, ita coniunxi, omiſſis a-
 liis, ut cohæcant omnia, & cōtinua oratio uideri pos-
 sit. Habet pius et Catholicus lector in hoc opere medul-
 lam ac florem quingentorum & amplius Auctorum, eo-
 rum qui de Eucharistia scripserūt, neq; apud quenquā
 horum euolutis etiam et excussis omnibus eorum uolu-
 minibus, reperiet quicquam clarius aut magis necessa-
 riū, de Eucharistia, quā in hoc uolumine habeat. Quo-
 niam Zuuinglius, Oecolampadius, Calvinus, et reliqua
 sacramentariorum fex affirmant Diuum Augustinum
 certo suum esse, id est, secum sentire, ut uanos ac men-
 daces illos demonstrem octo clarissimos locos ex eius
 ueris & gnisijs libris produxi, qui aperte testentur
 corpus Christi uere in Eucharistia nos habere, qui ne-
 que aliorsum, quā ad ueritatem corporis torqueri
 possint, ut desistant post hac Augustinum suæ impie-
 tatis patronum dicere. Gloriabatur & olim Berenga-
 rius, & iactitabat sanctum Augustinum à suis partibus
 stare, corraſſisq; aliquot male intellectis Augusti-
 ni locis, suum errorem, illius patrocinio defendere
 conabatur. Danda erat Berengario uenia, quia stupi-
 dus ille ex mera errabat inscitia: non erat enim eo in-
 genio præditus, ut apud Augustinum distinguere scia-
 ret, corpus Christi mysticum à corpore naturali, &
 quæ Augustinus de mystico asserbat, hæc ille de na-
 turali

turali intelligebat, sic bonafide credebatur Augustinum
suae opinionis esse patronum. Nostri temporis sacra-
mentarij peiores sunt ipso Berengario: quandoquidem
illi nolunt inter duo haec corpora Christi distinguere,
sed reclamante ipsorum conscientia, prudentes, scien-
tes q; mendaciter Augustinũ a suis partibus stare con-
fingunt. Audisti iam R. P. totius operis huius, ra-
tionem, quod utinam tam utile sit uel ad reuocandos
eos, qui iam errant, uel confirmandos, qui nutant,
quam est a me pio animo inceptũ absolutumq;. Quod
uero amplitudini tuae primitias has qualescunque no-
strorum studiorum dicauerim, multae sunt causae. In
primis mouit me, uetus admodum ille affectus tuorum
maiorum in nostram Louaniensem Martinianã domũ,
quem hac re declararunt, quod iuuentutem suam, quã
literis & pietate imbui cupiunt, nostrae potissimum
fidei commiserunt, ut pauci apud uos, opinor, sint,
qui non Louanij in nostris aedibus aliquot annos exe-
gerint, quique non cum bono studiorum successu domũ
redierint, adeo ut prouerbij loco inter nostros fera-
tur, omnium monasteriorum, qui studij gratia ad nos
mittuntur monachi, uestros Canonicos & uenire mo-
destiores, & discedere doctiores. Plerunq; mirari so-
leo quanam ratione, ut nunc sunt mores & tempora,
fiat, ut ex uestro collegio tam multi insignes, siue ha-
bitum corporis, siue dotes animi spectes, tam felici-
ter in literis instituti, & moribus bene culti, pro-
deant, praeter alijs monasterijs. Opinor id fieri pruden-
tia illorum, qui collegio uestro haectenus praefuerunt,

quod nulli ad illud ingressus patuit, de quo non certa spes esset illum literis & sacris studijs, quæ sola hominem & modestum efficere & in officio continere queunt, deditum fore. Deinde, quod nullis parcen-
tes sumptibus, omnibus necessarijs ad studia abunde suppeditatis, suos in collegia proborum & doctorum uirorum miserint. Quam piam, laudabilemque consue-
tudinem speramus & paternitatem tuam non negle-
cturam. Præterea mouit me magna illa charitas, quæ
qui uestri sunt collegij, nostros Canonicos prosequun-
tur, ut uel solus sæpenumero ostendit probus ac pius
uir Dominus Gulielmus de Mam, uestre domus fidus
œconomus. Postrema, quæ & maxima est caussa,
mouit me: diuturna illa consuetudo, quæ mihi cū tua
amplitudine fuit, cuius te non oblitum plerunque si-
gnificasti: præcipue tamen tua me mouit pietas, quæ
functionem tuam tam religiose administras. Duobus
potissimum uitijs obnoxij esse solent, qui ante maturā
ætatem ad Ecclesiasticas dignitates prouehuntur, uo-
luptati uidelicet & elationi. A quibus tua amplitudo,
tam aliena est, quàm qui maxime. Nam cum in flore
ipso ætatis ad hanc dignitatem euectus sis, tam caste
tamen uitam tuam & inculpate, instituis, ut nec sini-
stri rumoris suspiciunculam de te præbeas. Elationis,
uel superbiæ uestigium nullum in te conspicitur. Cum
siquidem in ea sis functione constitutus, quæ principē
locum in tua ciuitate obtineat, cum pro tuo unius ar-
bitrio res Ecclesiasticæ omnes fere geruntur, cum ex
tua auctoritate omnes pendeant, tu inter hæc omnia
tam

*tam modestum ac submissum te exhibes, ut uel puero
aditus ad te pateat. In Dei præterea cultu, in sacris
Hymnis & Psalmis canendis, alacriter & religiose
quibus præcs, peis. Faxit Deus, ut sanctæ istæ uir-
tutes in T. P. quotidie incrementum sumant. Hæc &
pleraq; alia me incitarunt, ut hunc studiorum nostro-
rum laborẽ sub nominis tui auspicio in publicum emit-
terem. Oro A. T. ut nostrum in se affectum boni con-
sulat. Vale ex nostro Mishagenst cœnobiolo iuxta
Antuuerpiam. 20. mensis Septembris die. An. 1560.*

IOANNIS GARETII LO-
 VANIENSIS CLASSIS PRIMA, AB
ipso Iesu Christo, ad nostram hanc ætatem usq; per
quadringentos & quadraginta quinque
diuersos Auctores deducta.

Figura.

Gen. 14.

AT verò Melchisedech Rex Salem, proferens panem & uinum (erat enim sacerdos Dei altissimi) benedixit Abrahæ.

Vmbra.

Exod. 16.

Locutus est Dominus ad Moysen, dicēs. Audiui mur-
 murationes filiorum Israel, loquere ad eos. Vespere co-
 medetis carnes, & mane saturabimini panibus, scietis-
 que quòd ego sum dominus Deus vester. Factum est er-
 go vespere, & ascendens còturnix, cooperuit castra:
 mane quoque ros iacuit per circuitum castrorum. Cù-
 que operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudi-
 ne minutum, & quasi pilo tustum in similitudinem prui-
 næ super terram. Quod cum uidissent filii Israel, dixe-
 runt ad inuicem Man hu? quod significat, quid est hoc?
 Ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses. Ille
 est panis quem Dominus dedit uobis ad uescendum.
 Hic est sermo, quem præcepit Dominus. Colligat unus-
 quisque ex eo quantum sufficit ad uescendum: gomor
 per singula capita, iuxta numerum animarum uestrarū
 quæ habitant in tabernaculo sic tolletis. Feceruntque
 ita filii Israel, & collegerunt, alius plus, alius minus. Et
 mensi sunt ad mensuram gomor: nec qui plus college-
 rat, habuit amplius: nec qui minus parauerat, repperit
 minus: sed singuli iuxta id quod edere poterant, congre-
 gauerunt. Dixitque Moyses ad eos. Nullus relinquat ex
 eo in mane. Qui non audierunt eum, sed dimiserunt qui-
 dam ex eo vsque mane, & scatere cœpit vermibus, at-
 que

que computruit, Et iratus est contra eos Moyses. Colli-
gebant autem mane singuli, quantum sufficere poterat
ad vescendum: cumque incaluisset sol, liquefiebat. In die
autem sexta collegerunt cibos duplices, id est, duo go-
mor per singulos homines: venerunt autem omnes prin-
cipes multitudinis, & narraverunt Moysi. Qui ait eis.
Hoc est quod locutus est Dominus: requies Sabbathi
sanctificata est Domino cras, quodcunque operandum
est, facite: & quæ coquenda sunt, coquite: quidquid
autem reliquum fuerit, reponite usque in mane. Fece-
runtque ita ut præceperat Moyses, & non computruit
neque vermis inuentus est in eo. Dixitque Moyses. Co-
medite illud hodie, quia Sabbathum est Domino, non
inuenietur hodie in agro. Sex diebus colligite: in die
autem septimo, Sabbathum est, idcirco non inuenie-
tur: Venitque septima dies: & egressi de populo ut
colligerent, non inuenerunt. Dixit autem Dominus
ad Moysen: Usquequo non vultis custodire mandata
mea, & legem meam? Videte quod Dominus dederit
vobis Sabbathum, & propter hoc die sexta tribuit vo-
bis cibos duplices: manear vnusquisque apud semetip-
sum, nullus egrediatur de loco suo die septimo. Et Sab-
bathizauit populus die septimo. Appellauitque do-
mus Israel nomen eius Man: quod erat quasi semē co-
riandri album, gustusque eius quasi similæ cum melle.
Dixit autem Moyses. Iste est sermo quæ præcepit Do-
minus. Imple gomor ex eo, & custodiatur in futuras
retro generationes: vt nouerint panem, quo alui vos
in solitudine, quando educti estis de terra Aegypti. Di-
xitque Moyses ad Aaron. Sume vas unum, & mitte ibi
Man, quantum potest capere gomor: & reponere corā
Domino ad seruandum in generationes vestras, sicut
præcepit Dominus Moysi: Posuitque illud Aaron in ta-
bernaculo reseruandum. Filij autem Israel comede-
runt Man quadraginta annis: donec venirent in terram
habitabilem. Hoc cibo aliti sunt, usquequo tangerēt
fines terræ Chanaan.

Prophetia.

Esa. 25.

Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium, cōuiuium vindemię, piuguium medullatorum uindemię defecatę.

Vaticinium.

Malath. 1

Non est mihi uoluntas in uobis dicit Dominus exercituum, & munos non suscipiam de manu uestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum magnū est nomen meū in Gentibus, & in omni loco sanctificatur & offertur nomini meo *oblatio munda*: quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.

Christus promittens.

Ioan. 6.

Panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi uita.

Litigabant ergo Iudei ad inuicem dicentes. Quomodo potest hic nobis *carnem suam* dare ad manducādum? Dixit ergo eis Iesus. Amen amen dico uobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Qui manducat *meam carnem* & bibit *meum sanguinem*, habet uitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Caro enim *mea* uere est cibus, & *sanguis meus* uerè est potus. Qui manducat *meam carnem*, & bibit *meum sanguinem* in me manet, & ego in illo. Sicut misit me uiuens Pater, & ego uiuo propter Patrem, & qui manducat, me, & ipse uiuet propter me.

Christus exhibens.

Matth. 26.

Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem: & benedixit ac fregit: deditq; discipulis suis, & ait. Accipite & comedite, *Hoc est corpus meum*. Et accipiens calicē gratias egit, & dedit illis dicēs. Bibite ex hoc omnes. Hic est enim *Sanguis meus* noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

Marc. 14.

Et manducantibus illis accepit Iesus panem, & benè dicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite. *Hoc est corpus meum*. Et accepto calice, gratias agens, dedit eis, & bibe
runt

runt ex illo omnes, & ait illis, Hic est sanguis meus novi testamenti qui pro multis effundetur.

Cum facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cū eo, & ait illis. Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno Dei. Et accepto calice gratias egit & dixit. Accipite, & diuidite inter vos. Dico enim vobis, quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat & accepto pane gratias egit & fregit, & dedit eis dicens. Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquam cœnauit dicens: Hic est calix, nouum testamentum in meo sanguine, qui pro vobis fundetur.

Exhibitionis testificatio.

Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguis Christi est? Et panis quem frangimus, nonne participatio corpus Domini est? Quoniam unus panis, & vnum corpus multi sumus: omnes qui de uno pane, & de vno calice participamus.

Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis: quoniam dominus Iesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit & dixit: Accipite & manducate, est Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquam cœnauit dicens. Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. Hoc facite, quotiescunque bibetis in meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec ueniat. Itaque quicumque manducauerit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.

1. Cor. 10.

1. Cor. 11.

Huius Liturgie meminit 6. Synodus Canon.

31.

Sanctus Proclus, Nicolaus Methonensis, Bessarion cū Marco Ephesino hanc Liturgiam Beato Iacobo, fratri

Domini ascribunt.

Huius meminert ante ann. 400

Sanctus

Vvolphelmus, Alge-
rus, Bernar-
dus, & au-
ctor lib. de
dupli. mart.
Epist. Pres-
byterorū &
Diaconorū
Ecclesiarum
Achaie,
quam uni-
uersis Eccle-
siis per orbē
constitutis,
de passione
S. Andrea
miservunt.
Hunc
Christū aiunt
in corpore nō
disse.
Epist. ad Bur-
degenses,
cap. 3

Hic Chri-
stum huma-
na in carne
vidit.
Lib. 7. Histo-
ria certa-

Sanctus Iacobus frater domini nostri
Iesu Christi in Liturgia sua.

Rogamus vt Spiritus sanctus tuus adueniens, sancta
bona, atq; gloriosa eius præsencia sanctificet, & faciat
hunc quidem panem corpus sancti Christi tui, & calicem
hunc pretiosum sanguinem Christi tui.

Sanctus Andreas Apostolus.

Omnipotenti Deo (qui uiuus & uerus est) ego omni
die sacrifico, non thuris fumum, nec taurorum mugien-
tium carnes, nec hircorum sanguinem, sed immacula-
tū Agnum quotidie in altari crucis sacrifico, cuius car-
nes posteaquā omnis populus credentium manduca-
uerit, & eius sanguinem biberit, agnus qui sacrificatus est,
integer perseuerat & uiuus, & cum verē sacrificatus sit
& verē carnes eius manducatae sint à populo, & verē san-
guis eius sit bibitus, tamen (vt dixi) integer permanet, &
immaculatus & uiuus.

Sanctus Martialis Christi Iesu
Discipulus.

Sacrificium Deo creatori offertur in ara, non homi-
ni, neque Angelo. Nec solum in ara sanctificata, sed ubi
que offertur Deo oblatio munda sicut testatus est, cu-
ius corpus & sanguinem in vitam æternam offerimus, di-
centes: Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spi-
ritu & veritate oportet adorare. Ipse enim corpus ha-
bens & immaculatum, & sine peccato, quia conceptus
est de Spiritu sancto, natus est ex Maria virgine, in ara
crucis ipsum permisit immolari. Quod autem Iudæi per
inuidiam immolauerunt, putantes se nomen eius à ter-
ra abolere, nos causa salutis nostræ in ara sanctificata
proponimus, scientes hoc solo remedio nobis vitā præ-
stendam, & mortem effugandam.

Sanctus Abdias Babylonix Episco-
pus, Apostolorum Discipulus.

Cumq; respondissent omnes, Amen, & mysteria Do-
mini celebrata, & missam suscepisset omnis Ecclesia, re-
tinuit

tinuit se, vt iuxta altare, vbi corpus ab eo fuerat Christi confectum, illic martyrium Apostolicum exultaret.

Sanctus Marcellus martyr.

Veniens ad eam (scilicet sanctam Petronillam) sanctus Nicomedes presbyter, celebrauit mysteria Christi. Virgo autē sanctissima mox vt corporis Christi sacramentum accepit, reclinans se in lectulo emisit spiritū.

Sanctus Ignatius martyr.

Non comedam escam corruptionis, neque voluptates huius mundi desidero. Panem Dei volo, panem cælestem, panem vitæ, qui est caro Iesu Christi filii Dei viui, qui natus est in nouissimo semine David & Abrahamæ. Et potum uolo sanguinem eius, qui est dilectio incorruptibilis & uita æterna.

Eucharistias & oblationes non admittunt, quòd non confiteantur Eucharistiam esse carnem seruatoris nostri Iesu Christi, qui pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitauit.

Sanctus martyr Dionisius.

Areopagita.

In fine autem omnium, Pontifex ita perfectum ad sacratissimam Eucharistiam uocat, atque consummantiū illi sacramentorum communionem Deificam tradit.

Neque enim ferme fas est sacerdotalis muneris mysterium aliquod peragi, nisi diuinum istud Eucharistia, augustissimumq; sacramentum compleat, quæ singula cum peraguntur, & eius qui perficitur collectionem ad unū illud vnicum sacratius operetur, & diuinitus indulto Sacramentorum celestium munere ipsius ad Deum confortium peragat atque perficiat. At uerò Pontifex cum diuina munera laude prosecutus fuerit, sacrosancta & augustissima mysteria conficit, & quæ ante laudauerat venerandis operta atque abdita signis: in conspectum agit, diuinaque munera reuerenter ostendens, ad sacrā illorum communionem & ipse conuertitur, & reliquos, ut communicent, hortatur. Sed ò diuinum penitus

minis Apostolici Missa.

Vixit

anno. 70

In vita sanctæ Petronille.

Passus anno. 108.

Episto. ad Romanos.

Idem Epist. ad Smyrneses.

Vide Theodoretum Dialogum impatibilem. 3.

Passus sub Traiano anno 110.

Hierarchie Ecclesiasticæ,

cap. 2.

Idem cap. 3.

Eucharistia diuinum, augustissimumque Sacramentum.

In Missa conficiuntur sacrosancta & augustissima mysteria.

ria.

Adoratur

Eucharistia.

Idem eodem cap.

Sancti, in diuinam penitus uitam ex morte translati sunt.

Sanctorum memoria in Missæ sacrificio. Sacrificium Missæ, ex diuina tradi. In Missæ, litatur Hostia salutaris. Missæ uenerandissima myster.

tus sanctumq; mysterium obducta tibi significantium operimenta signorum dignanter aperiens: nobis palam atque aperte luceſce, nostrosque spiritales oculos singulari, & aperto tuæ lucis fulgore imple.

Enimuero sanctorum post pacem illam nominum prædicatio, eos præconio attollit, qui pie sancteque uixerunt, & ad finem usque, virtutis uitam constanter nusquam ab ea deflectendo tenuerunt. Nos quidem ad imitandum beatissimum illorum habitum, atque ad diuina appetenda præmia prouocans ac ducens. Illos autem veluti uiuentes prædicans, qui (ut theologia ait) non mortificati, sed in diuinam penitus uitam ex morte translati sunt. Inspice autem ut sacris quoque memoriis ascripti sunt nempe enim diuina memoria non humano more (in phantasia eius partis ubi sedes est memoria) insinuamur, sed sacratiore quodam modo iuxta eam, quam in Deo intelligimus, ut ita dixerim pretiosam, & nunquam migrantem scientiam, eorum qui in Dei imaginem excessere, atque in Deo consummati sunt. Nouit enim, ut ait scriptura, qui sunt eius, & præiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Quæ profecto sanctorum mors, pro consummata in sanctitate dicitur vita. Sed & illud quoque sacratius intueri, quod impositis sancto altari venerabilibus signis per quæ christus & signatur & sumitur, adest protinus atque incunctatè sanctorum descriptio, conjunctionem eorum indiuiduam, unionemque cum illo altissimam & sacratissimam indicas. Hinc iam uenerandus Antistes diuinis altaribus astans, sancta & diuina laudat Iesu opera, quæ ineffabilis prouidentia ratione in salutem generis nostri, uoluntate sanctissimi patris in Spiritu sancto, ut eloquia diuina tradunt, consummauit. Peracta uero laude uenerandaque ipsorum & intelligibili speculatione spiritualibus inspecta luminibus: tum uero etiam ad sacra mysteria in signis celebranda progreditur, idque ex traditione diuina. Quo circa reuerenter simul, & ex Pontificali officio post sacras

cras diuinorum operum laudes, quod *hostiam salutarem* (quæ supra ipsum est) licet, se excusat ad ipsum primo decenter exclamans: tu dixisti, hoc facite in meam commemorationem. Deinde tanto ministerio ad imitationem Dei instituto dignus fieri postulat, & similis ipsi Christo pro viribus euadere, vt & sacramenta sancte conficiat, & caste distribuat, & qui ad communionem accessuri sunt digne participant, sicq; *venerandissima mysteria* consummat, & laudata oculis subiicit, insignis sancte propositis. Sane opertum panem & indiuiduum aperit in frustra concidens, & singularem calicem omnibus impertiens, unitatem signanter multiplicat atque distribuit, inque his consummat *celeste mysterium*.

Sanctus Clemens Papa & martyr.

Tribus gradibus commissa sunt Sacramenta diuinorum secretorum, id est, presbytero, diacono, & ministro, qui cum timore & tremore reliquias corporis Domini debent custodire fragmentorum, ne qua putredo in sacrario inueniatur, ne cū negligēter agitur, portioni corporis Domini grauis inferatur iniuria. Communio .n. corporis Domini nostri Iesu Christi, si negligēter erogetur, & presbyter minora nō curet admonere officia, graui anathemate, & digna humiliationis plaga feriat.

Sanctus Anacletus Papa & martyr.

Dominus sacri sui corporis tractatores, à vilibus & reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, nec calumniari permisit, sed ipse proprio flagello peccantes sacerdotes è templo eiecit.

Sanctus Alexander Papa & martyr.

In sacramentorum oblationibus, quæ inter Missarum sollemnia Domino offeruntur, passio Domino miscenda est, vt eius cuius corpus & sanguis conficitur, passio celebretur, ita ut repulsis opinionibus superstitionum, panis tantum & uinum aqua myxtum, in sacrificio offerantur. Non debet enim (vt à patribus & accepimus & ipsa ratio docet) in calice Domini aut ui-

Missæ, celeste myster.

Martyrio coronatus anno 111.

Epist. 2.

Vetustissimum esse

hunc Cle-

mentis Ca-

no apparet,

ex Burchar-

do qui illum

sub huius no-

mine ante

annos 540.

citauit.

Sacerdotes

circa erga-

tionem Sa-

cramenti ne-

gligentes,

gravi ana-

themate fe-

riendi.

Moritur

an. 118.

Epist. 2. ad

Episc. Ital.

Præfuit Ec-

clesia anno

121. Epist.

1. ad omnes

Orthodoxos

Hanc esse S.

huius. Ale-

xan. concil.

*Triburiense
cap. 19. af-
firmat.*

*Sacrifi. Mis-
se & placatur
Deus, et
peccata in-
gentia di-
mittit.*

*Sacrifi. Mis-
se omnia sa-
crificia præ-
cellit.*

Vixit anno.

134.

*Epist. ad om-
nes Episc.*

*Vixit anno.
147.*

*In Decretis
suis.*

*Cautela &
diligentia
circa negle-
ctum Eucha-
ristie.*

*Martyrio
coronatus
anno. 154*

num solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque per-
mixtum, quia utrumque ex latere eius in passione sua
profluxisse legitur. Ipsa verò veritas nos instruit, cali-
cem & panem in sacramento offerri, quando ait, Ac-
cepit Iesus panem & benedixit, deditque discipulis
suis, dicens: Accipite & manducate, hoc est enim cor-
pus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter postquam
cœnauit, accepit calicem, deditque discipulis suis, di-
cens. Accipite & bibite ex eo omnes, quia hic est ca-
lix sanguinis mei, qui pro vobis fundetur in remissionem
peccatorum. Crimina enim atque peccata oblatiis his
Domino sacrificiis delentur. Idcirco & passio eius in
his commemoranda est, quæ redempti sumus, & sæ-
pius recitanda atque hæc Domino offerenda. Talibus
hostiis delectabitur & placabitur Dominus, & pecca-
ta dimittet ingentia. Nihil enim in sacrificiis maius
esse potest, quam corpus & sanguis Christi, nec ulla o-
blatio hac potior est, sed hæc omnes præcellit.

Sanctus Telesphorus Papa & martyr.

Ipsi enim, qui proprio ore corpus Domini conficiunt,
ab omnibus sunt audiendi, atque timendi, & non di-
lacerandi. Quia à quibus se Domini populus benedi-
ci, & instrui cupit, nullatenus debet eos arguere, nec
vulgus in eorum accusatione suscipi.

Sanctus Pius Papa & martyr.

Si per negligentiam aliquid de sanguine Christi stilla-
uerit in terram, lingua lambetur, tabula radatur. Si
non fuerit tabula, ut non conculcetur, locus corroda-
tur, & igne consumatur, & cinis intra altare recon-
datur, & sacerdos quadraginta diebus pœnitentiam
agat.

Sanctus Iustinus Martyr.

Cibus ille, vocatur à nobis Eucharistia, cuius par-
ticipium nulli omnium fas est permittere, nisi creden-
ti doctrinam nostram veram esse, & iam lauacro rege-
nerationis in remissionem peccatorum loto, & ita ve-
scitur,

scitur, ut Christus tradidit. Non enim ut quemuis panem, neque ut quemuis potum ista omnia accipimus, sed quemadmodum per verbum Dei incarnatus est Iesus Christus saluator noster, & carnem & sanguinem pro nostra salute assumpsit: ita quoque per preces uerbi illius, cibum, ex quo sanguis & caro nostra per imitationem aluntur, cum benedictus fuerit Iesu ipsius incarnati carnem & sanguinem didicimus esse. Apostoli enim in suis commentariis, quæ Euangelia uocantur, ita tradiderunt sibi mandatum esse. Iesum cum sumpsisset panem & gratias egisset, dixisse, Hoc facite in meam recordationem, hoc est corpus meum: atque itidem cum calicem sumpsisset actis gratias dixisse, Hic est sanguis meus.

Apolog. 2.
Ad Antonium Pium,
interprete
Petro Nannio.
Eucharistia, ipsius
Iesu incarnati caro et
sanguis.

Soter Papa & martyr.

A quibusdam in cœna Domini præceptio Eucharistiæ negligitur, quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus (exceptis his, quibus pro gravibus criminibus inhibita est) percipienda sit, ecclesiasticus usus demonstrat, cum etiam poenitentes eadem die ad percipienda corporis & sanguinis Domini sacramenta reconcilientur.

Vixit anno
172.
In Decretis.

Irenæus Episcopus & martyr.

Quomodo autem constabit eis, cum panem, in quo gratiæ actæ sint, corpus esse Domini sui, & calicem sanguinis eius, si non ipsum fabricatoris mundi filium dicant, id est, uerbum eius, per quod lignum fructificat, defluunt fontes, dat primum quidem scœnum, post deinde spicam, deinde plenum triticum in spica. Quomodo autem rursus dicunt carnem in corruptionem deuenire, & non percipere vitam, quæ à corpore Domini & sanguine alitur? Ergo aut sententiam mutant, aut abstineant offerendo, quæ prædicta sunt.

Clarus habitus anno
184. Libro
Aduersus
Hereses
Valentini.
cap. 34

Vani autem omnino, qui uniuersam dispositionem Dei contemnunt, & carnis salutem negant, & regenerationem eius spernunt, dicentes non eam capacem esse

Idem lib. 5.

T incorru-

163

incorruptibilitatis. Sic autem secundum hæc videlicet, nec Dominus sanguine suo redemit nos, neque calix Eucharistiae communicatio sanguinis eius, neque panis quem frangimus, communicatio corporis eius est. Sanguis enim non est, nisi à uenis & carnibus, & à reliqua, quæ est secundum hominem, substantia, qua vere factum verbum Dei, sanguine suo redemit nos, quemadmodum & Apostolus eius ait. In quo habemus redemptionem per sanguinem eius, & remissionem peccatorum.

Idem eodem
lib.

Miscetur a-
qua uero in
calice Domi-
ni.

Quando ergo & mixtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi, ex quibus augetur & consistit nostræ carnis substantia, quomodo negant carnem capacem esse donationis Dei, qui est uita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum eius fit, quemadmodum Apostolus ait in ea, quæ est ad Ephesios, epistola.

Quoniam membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius, non de spiritali aliquo & inuisibili homine dicens hæc (spiritus enim neque carnem neque ossa habet) sed de ea dispositione, quæ secundum hominem, quæ ex carnibus, & nervis, & ossibus consistit, quæ de calice, qui est sanguis eius, nutritur, & de pane, qui est corpus eius, augetur.

Scriptis an.

210.

Lib. de

Resurrectio-
ne carnis.

Idem lib. 4.

Contra Mar-
cionem.

Vixit anno

210.

Oratione

de Antichri-
sto.

Oblatio.

Tertullianus.

Sed caro abluatur, ut anima emaculetur: caro ungi-
tur, ut anima consecratur: caro signatur, ut anima
muniatur: caro manus impositione adumbratur, ut &
anima spiritu illuminetur: caro corpore & sanguine Chri-
sti vescitur, ut & anima de Deo saginetur.

Professus itaque se concupiscentia concupisse edere
Pascha, ut suum (indignum enim, ut quid alienum
concupisceret Deus) acceptum panem & distributum
discipulis, corpus suum illum fecit, hoc est corpus meum
dicendo.

Sanctus Hyppolitus Episcopus
& martyr.

Luge-

Lugebunt etiam Ecclesiæ luctum magnum, quia nec oblatio, nec suffitus fiat, nec cultus Deo gratus. Sed Ecclesiarum ædes sacræ tugurii instar erunt, *Preciosumq; corpus & sanguis Christi* non extabit in diebus illis, Liturgia extinguetur, Psalmorum decantatio cessabit, Scripturarum recitatio audietur.

Quum uenerit filius hominis in glória sua, & omnes sancti angeli cum eo, tunc sedebit super thronum gloriæ suæ, & congregabuntur coram eo omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, ueluti pastor separat oues ab hœdis: & constituet oues quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris. Tunc dicet his qui erunt à dextris eius: Venite benedicti patris mei, possidete paratum uobis regnum à constitutione mundi. Venite Prophetæ, propter nomen meum expulsi. Venite Patriarchæ, qui ante aduentum meum obtemperastis mihi regnumque meum desiderastis. Venite Apostoli mearum afflictionum participes, dum inter homines agerem, propter Euangelium. Venite Martyres, qui confessi me coram tyrannis tormenta multa atque supplicia pertulistis. Venite Pontifices, qui pure mihi sacrificium die noctuque obtulistis, ac prætiosum corpus & sanguinem meum immolastis quotidie.

Origenes Adamantius præbyter.

Antea in ænigmate fuit baptisma in nube & in mari: nunc autem in specie regeneratio est in aqua & Spiritu sancto. Tunc in ænigmate erat manna cibus, nunc autem in specie *caro uerbi Dei* est verus cibus, sicut & ipse dicit: quia caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus.

Quando sanctum cibum illudque incorruptum accipis epulum, quando uitæ pane & poculo frueris, manducas & bibis *corpus & sanguinem Domini*: tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humiliās remetipsum, imitare hunc Centurionem, & dicito: Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum.

T 2 Vbi

suffitus, & cultus Deo gratus, in Ecclesia.

Liturgia extinguetur circa fidem mundi.

Idem Eadem ratione.

Pontifices offerunt Deo sacrificium & quotidie immolant corpus & sanguinem Christi.

Floruit an. 230.

Homil. 7. In lib. Numerorum.

Idem. Homil. 6.

In diuersos. Idem.

In S. Lucā. Homil. 38.

Idem. Lib. 8.

Aduersus celsam.

Panis oblatus in sacrificium, per

*precem effi-
citur corpus
sanctum ,
sanctificans
digne sumen-
tes .*

*Vixit anno.
140.*

Vbi enim indigne ingreditur , ibi ad iudicium ingre-
ditur , accipienti .

Si non comedimus panem vitæ , si non *carnibus Chri-
sti* vescimur , & *crure* potamur , si cōtemnimus dapes Sal-
uatoris nostri : scire debemus , quòd habeat Deus & be-
nignitatem & seueritatem .

Quocirca Celsus vt Dei ignarus ; gratias dæmoni-
bus reddat : nos uero conditori omnium Deo gratias
agentes , & pro collatis eius in nos beneficiis , actis gra-
tiis , oblati panibus vescimur , qui vtique per precem
efficiuntur *corpus sanctum* , & sanctificans eos qui sano
proposito & mente ipsa vtantur .

Sanctus Pontianus Papa & martyr .

*Epist. ad se-
licem Succri-
bonem .*

De sacerdotibus uero Domini , quos vos audiui-
mus contra prauorum hominum insidias adiuuare , eorum-
que causas portare : scitote uos in eo ualde Deo place-
re , qui sibi eos ad seruiendum asciuit , & familiares in-
tantum sibi esse voluit , vt etiam aliorum hostias per
eos acceptaret , atque eorum peccata donaret , sibi-
que reconciliaret . Ipsi quoque proprio ore *corpus Domini*
conficiunt & populis tradunt .

Dionysius Alexandrinus Episcopus .

*Vixit anno.
250.*

*Epist. 5. ad
Sixtum Pa.
Vide lib. 6.
hist. Nice-
phori cap. 9.*

Consilio frater indigeo , & sententiam iudiciumq;
tuum requiro , posteaquàm huiusmodi quædam apud
nos res accidit , uereor enim , ne halluciner . Fratri-
bus quippe congregatis , fidelis quidam iam dudum an-
te meam etiam , imo quoque (ut opinor) ante beati
Heraclæ electionem habitus , quum in coetum nostrū
venisset , & eos qui tum baptizarentur videret , interro-
gationesque & responsiones eorum audiret , accessit
ad me flens , seipsumque complorans , atque ad pedes
meos prouolutus , confitens quidem & abiurans baptis-
mum quem ab hæreticis susceperat , nō talem eum esse
prorsus , neque quidquam cum hoc habere communio-
nis dixit , quin etiam blasphemias illum refertum esse
asseueravit . Animam uero suam admodum compun-
ctam

Etiam esse, seque non audere oculos suos ad Deum, propter nefariam impuritatem, scilicet dictorum factorumque omnium quibus initiatus esset, tollere dicens: obtestabatur ut reciperetur, & ad purissimum baptismi nostri lauachrum gratiamque admitteretur. Quod sane ego facere non ausus, dixi sufficere etiam diuturnam nobiscum communionem, qui gratiarum actione exaudita, simul nobiscum Amen accinuerit, quique mensæ assillens manus ad exceptionem sancti alimenti porrexerit, & id susceperit, *corporisq; & sanguinis Domini nostri Iesu Christi* satis longo tempore particeps fuerit.

Amen.

Sanctus Cyprianus Episcopus

& martyr.

Vixit anno
260.Epist. 2. lib.
Primi.

At vero nunc non infirmis sed fortibus pax necessaria est, nec morientibus, sed viuentibus communicatio à nobis danda est, ut quos excitamus & exhortamur ad prælium non inermes & nudos relinquamus, sed protectione *sanguinis & corporis Christi* muniamus, & cum ad hoc fiat Eucharistia, ut possit accipientibus esse tutela, quos tutos esse contra aduersarium volumus, munimento dominicæ saturitatis armemus. Nam quomodo docemus aut prouocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis, *Christi sanguinem* denegamus? Aut quomodo ad martyrii poculum idoneos facimus, si non eis ad bibendum prius in Ecclesia poculum Domini, iure communicationis admittimus?

Muniatur os, ut Dominum suum Christum victrix lingua fateatur. Armemus & dexteram gladio spirituali, ut sacrificia funesta fortiter respuat, ut Eucharistiæ memor qui Domini corpus accipit, in ipso Dominum suum complectatur, postmodum à Domino suo sumpturus præmium cælestium coronarum.

Lib. 4.
Epist. 6.

Illustres manus, quæ non nisi diuinis operibus assueuerant, sacrificiis sacrilegis restiterunt. Sanctificata ora cælestibus cibis, post corpus & sanguinem Do-

Sermone 3.
de Lapsis.

mini, prophana contagia & idolorum reliquias respuerunt.

Contra Euangelii vigorem, contra Deum ac Dei legem temeritate quorundam laxatur incautis communicatio. A diaboli aris reuertentes, ad Sanctum Domini sordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc pene ructantes exhalantibus etiamnum scelus suum faucibus & contagia funesta redolentibus Domini corpus inuadunt, quando occurrat scriptura diuina, & clamet & dicat. Omnis immundus, manducans carnem: & Anima quaecunque manducauerit ex carne salutaris sacrificii, quod est Domini, & immunditia ipsius super ipsum est, peribit anima illa de populo suo. Apostolus ite testetur & dicat: Non potestis calicem Domini bibere & calicem demoniorum, non potestis mensa Domini communicare & mensa demoniorum. Item contumacibus & per uicacibus comminetur & enunciet, dicens: Quicunque ederit panem, & biberit calicem Domini indigne reus erit corporis & sanguinis Domini. Spretis his omnibus, atque contemptis, ante expiata delicta, ante exomologesin factam criminis, ante purgatam conscientiam sacrificio & manu sacerdotis, ante offensam placatam indignantis Domini & minantis, uis infertur corpori eius & sanguini: & plus modo in Dominum manibus atque ore deliquunt, quam cum Dominum negauerunt. Tumens animus & superbus, nec quia victus est, fractus est. Iacens stantibus, & integris vulneratus minatur, & quod non statim Domini corpus inquinatis manibus accipiat, ore polluto Domini sanguinem bibat, sacerdotibus sacrilegus irascitur.

Ante exomologesin, non est sumenda sacra communicatio.

Passus circa an. 262.
In Decret.

Sanctus Lucius martyr.

Ministri altaris, presbyteri siue diaconi, ad dominica tales eligantur officia, qui continentiam seruent. Si vero post ordinationem suam ministros contigerit propriæ uxoris inuadere cubile, sacrarii non intrent limina,

na, neque sacrarii portitores fiant, neque altare contingant, neque ab offerentibus holocausti oblationem suscipiant, neque ad dominici corporis portionem accedant, neque appropinquent.

Sanctus Laurentius martyr.

Quo progredieris sine filio pater? Quo sacerdos sancte sine Diacono properas? Nunquam sine ministro sacrificium offerre consueveras. Quid ergo in me displicuit pater? Num degenerem probasti? Experire certe idoneum ne ministrum elegeris? Cui commisisti dominici sanguinis dispensationem, cui consummandorum consortium sacramentorum, huic consortium tui sanguinis negas?

Sanctus Petrus Episcopus Alexandrinus & martyr.

Qui traditi exciderunt, deinde autem sua sponte redeunt in discrimen, confitentes se esse Christianos, coniectique sunt in custodiam post tormenta, rationabile est in exultatione cordis, eorum exemplo roborari, & communicare in omnibus, tam precibus & susceptione corporis & sanguinis Christi quam adhortatione verbi ut constantius depugnantes, fiant & ipsi digni premio supernae uocationis. Etenim septies (ait scriptura) cecidit iustus & resurgit. Quod si omnes qui exciderunt fecissent, perfectissimam, eque corde manantem ostendissent poenitentiam.

De sancto Luciano martyre.

De sancto Luciano martyre illud est decantatum, moriturum eum, cum uis tyrannica neque templi neque sacrarii copiam faceret, & vincula quoque atque plagæ motum prorsus denegarent, in suo ipsius pectore discumbentem, horrendo illum operatum esse mysterio, ad eumque modum & ipsum participasse de immaculato sacrificio, & aliis ut itidem communicarent suaforem fuisse. Sacrum id in carcere perficiebatur, & Ecclesie specimen sacer ille chorus, qui eum velut iam mortuum

Passus est circa annum. 265. Vide librum 1. Officio. Bea. Amb. cap. 41.

Martyrio coronatus est anno 300. De poenitentia Canone. 8.

Vixit anno 308. Vide cap. 31. lib. 8. Nicephori. Templi atque sacrarii usus. Pectore proprio S. Lucii

annus dum
sacrificium
offerret pro
altari usus.
Missæ, hoc
vendum my-
sterium.

Eucharistia
immacula-
tum sacri-
cium. Ma-
gna sollici-
tudine Chri-
stianorum,
sacrificium
ethnicis ceta-
batur.

Vixit anno
309.

In Psal. 4.

S. Chrysm.

In Psalim.

110.

Vixit anno

317.

Vide Acta

eius.

Præfuit or-

bi an. 218.

Epist. de E-

pisco. Tiri-

colleptos.

Sacerdotes

offerunt pro

reliquo popu-

lo sancta my-

steria.

Vixit anno.

319.

stipabat, representabat. Aliam quoque ob causam ita
sacris operabantur, ut scilicet quæ à piis peragebātur,
ab iis qui alterius essent opinionis, non conspice-
rentur.

Athobius presbyter.

A fructu frumenti, vini & olei multiplicati. Accepi-
mus frumentum in corpore, vinum in sanguine, oleum in
Chrismate.

Confessio Trinitatis & magnificentia Deitatis o-
pus eius, iustitia eius immutabilis perseverat in sæcu-
la sæculorum: in qua iustitia, memoriam fecit mira-
bilium suorum dicens: Hæc quotiescunque feceritis,
in mei memoriam facietis. Quando hoc dixit miseri-
cors & miserator Dominus? Tunc sine dubio, quando
escam dedit corporis sui timentibus se. Et hoc testamen-
tum minor erit Dominus in æternum, per quod vir-
tutem operum suorum annuntiabit populo suo.

Sanctus Silvester Papa.

Si dominicus dies colitur, quia resurrectionis gloria
illustratus est: cur & quinta feria à Christianorum fe-
stis putetur excludenda, in qua ascensionem Domini
constat esse Apostolis reuelatam? In hac etiam die sa-
crificium sacri corporis Domini & sanguinis ab ipso Do-
mino celebrationis sumpsit exordium.

Constantinus magnus Imperator.

Per me fidelem Christi servum, feræ nationes, &
barbaræ Deum verum timere, & adorare didicerunt.
Et vos qui eius diuinitati pro nobis sancta debetis offerre
mysteria, nihil nisi quod ad contentiones inducat, &
odia, & ut verius dicam, ad humani generis interitum
operamini & conamini.

Sanctus Macharius Patriarcha

Hierosolimitanus.

Cum vero ingressus fuerit Episcopus aut Presbyter ad
missarum solennia celebranda, nisi passio aliqua interue-
nerit, nullo modo audeat data oratione recedere, ut ab
altero

altero Episcopo vel Presbytero missarum solēnia suppleantur. Sed qui initium ponit, suppleat vsque in finem. Si quis verò præsumpserit præter quod statuimus agere, à sacro corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi sit suspensus.

Lactantius Firmianus.

Item Hieremias. Domine significa mihi, & cognoscam tunc. Vide meditationes eorum. Ego sicut agnus sine macula perductus sum ad victimam, in me cogitauerunt cogitationem dicentes. Venite mittamus lignū in panem eius, & eradamus è terra vitam eius, & nomē eius non erit in memoria amplius. Lignum autem crucem significat, & panem corpus eius, quia ipse est *cibus* & uita hominum qui credent in carnem quam portauit, & in crucem in qua pependit.

Eusebius Pamphili Episcopus.

Cæsariensis.

Quando huius sacrificii memoriam signis quibusdā in mensam celebrandam, *corpusq; item illius, salutaremq; sanguinem*, (ut noui testamenti institutum habet) acceperimus, rursus à Propheta Dauid instrui mur ad dicendum: Parasti in conspectu meo mensam, contra eos qui affligunt me. Pingue fecisti in oleo caput meum, & calix tuus inebrians quā præstantissimus. Palam in his mysticam significat vnctionem, & honorem afferentia *mensæ Christi sacrificia*, quibus operantes incruentitas & rationales, eique suauis victimas, in tota uita supremo Deo offerre per eminentissimum omnium ipsius Pontificem, edocti sumus.

Ab ortu Solis vsque ad occasum, nomen meum glorificatum est in gentibus, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & hostia munda. Sacrificamus igitur Deo altissimo sacrificium laudis: *Sacrificamus Deo ple num, & horrorem afferens: & sacrosanctum sacrificium: sacrificamus nouo more, secundum nouum testamentum, hostiam mundam.*

In Decretis
De conse-
cratione.

Disti. 1.

Vixit anno.
320.

Libro. 4. de
Vera sapien-
tia, cap. 18.

Vixit anno.
329.

Lib. 1. De-
monstra. E-
uangelica
cap. 10

Horrore af-
ferentia mē-
sæ Christi
sacrificia.

s. Chrisma.

Incruentas
suauisq; vi-
ctimas offe-
rimus Deo
in missa sa-
crificio.

Eodē libro.

Vaticinium

Malachia.

Propheta,

de sacrificio

mundo à gē-

tibus offerē-

do, De Ec-

clesia sacrifi-

cio intelligē-

dum.

Sacrificatur
in missa Deo

Sanctus

plenū, et hor
rorē afferēs

& sacrosan
ctū sacrific.

Quest. 2.
de varijs
questioni-
bus.

Festi dies in
Ecclesia.

Oratione
de Fide.

Vide Theo-
doretū Dia-
logum 3.

Tractatu de
verbis
Euangelij.
Quicumque
dixerit uer-
bum aduer-
sus filiū ho-
minis & ce-
tera.

Sanctus Athanasius Episcopus

Alexandrinus. Vixit anno. 334.

Hoc pariter & animus veri Christiani, non tam ob
verba parentum, sed ab operibus & exultatione cordis
tum maxime cum stata festiuitatum tempora ingruunt
ut illuminationum, quam natiuitatem Christi: & Epi-
phanix, quem trium Regum appellamus diem. Com-
munionis deniq; quam sanctissimi corporis & sanguinis
Christi sumptionem, aut vt alii non pauci, transitum si-
ue Pascha vocant, satis compertum habet singulari tū
gaudio, tum lætitia, quod Spiritum sanctum cum ba-
ptismate accepit.

Corpus est ergo cui dicit, Sed à dextris meis, cuius
etiam fuit inimicus diabolus cum malis potestatibus,
& Iudæi, & Græci, per quod corpus Pontifex & Apo-
stolus & fuit, & dictus est, per id quod nobis tradidit
mysterium, dicens, Hoc est corpus meum; quod pro vobis
frangitur, & sanguis noui testamenti non veteris, qui
pro vobis effunditur. Diuinitas enim neque corpus
habet, neque sanguinem, sed homo quem ex Maria
portauit.

Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquā:
verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus sunt & uita.
Et hic siquidem vtrumque de se prædicauit carnem &
spiritum, ac carnem à spiritu distinxit, ut non tantum
quod videbatur, sed hoc etiam, quod in illo erat inuisi-
bile credentes, discederent, quod ea quoque quæ loque-
batur non essent carnalia, sed spiritualia. Quot enim
hominibus suffecisset corpus ad esum, ut hoc totius
mundi fieret alimentum? Sed hac de causa meminit a-
scensus in cælum filii hominis, ut corporalem cogita-
tionem ab eis auelleret, & post hac discerent, carnem
de qua fuerat locutus, cibum è supernis cœlestem, spi-
ritualem alimoniam ab ipso dari: Quæ enim dixi vo-
bis, inquit, spiritus sunt & uita, Quod idem ualet ac si
diceret: Quod quidem ostenditur ac datur pro mundo,
dabitur alimonia, ut spiritualiter hæc in unoquoque di-
geratur,

geratur, fiatque omnibus conseruatorium ad resurrectionem uitæ æternæ.

Iulius Papa.

Cum magister ueritatis uerum salutis nostræ sacrificium suis commendaret discipulis, non illis lac sed panem tantum & calicem sub hoc Sacramento cognoscimus dedisse. Legitur enim in Euangelica ueritate. Accipit Iesus panem & calicem, & benedicens dedit discipulis suis. Cesset ergo lac in sacrificio offerri, quia manifestum & euidentis exemplum ueritatis Euangelicæ illuxit, quod præter panem & uinum aliud offerri non licet. Illud verò quod pro complemento communionis intinctam tradunt Eucharistiam populis: nec hoc prolatum ex Euangelio testimonium reppererunt, ubi Apostolis corpus suum commendauit & sanguinem. Seorsum enim panis & seorsum calicis commendatio memoratur.

Ioannes Clymacus.

Sancta Ecclesia recipiens hæreticos post integram & puram abrenuntiationem suæ hæresis, facit eos dignos corpore & sanguine Christi, fornicatores verò post confessionem facit cellare per aliquod tempus à mysteriis immaculatis, sicut habetur, in Canone Apostolorum. Quia hæreticus renuntians suo errori, statim totus mundatur ipsa renuntiatione: Qui verò fornicatur, etiam contaminat corpus, & eget tempore poenitentiae & lacryntis, ad delendam concupiscentiam carnis quæ occupauit animam. Sed si uterque moreretur in suo peccato, grauius iudicium portaret hæreticus quàm fornicator.

Sanctus Liberius Papa.

Bonas filia nuptias desiderasti. Vides quantus ad natalem sponsi tui populus conuenerit, & nemo impastus recedit? Hic est, qui rogatus ad nuptias æquam in uina conuertit, in te quoque syncerum Sacramentum conferret uirginitatis, quæ prius eras obnoxia uilibus naturæ materia.

Vixit anno.
338.
Habetur in
Decretis

Putatur uixisse circa
annum 346
Gradu. 15

Vixit anno.
354.
Lege Ambrosii lib. 3.
de uirg.

materialis elemētis. Hic est, qui quinq; panibus & duobus piscibus quatuor milia populi in deserto pavit. Plures potuit, si plures iam tunc, qui pascerentur, fuissent. Deniq; ad tuas nuptias plures vocavit. Sed iam nō panis ex hordeo, sed *corpus ministratur* è cælo.

Sanctus Hilarius Episcopus Pictavorum.

Eos nunc qui inter patrem & filium voluntatis ingerunt vnitatem, interrogo vtrum ne per naturæ veritatem hodie Christus in nobis sit, an per concordia voluntatis? Si enim verè verbum caro factum est, & nos *verè verbum carnem cibo Dominico sumimus*: quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui & naturā carnis nostræ iā inseparabilē sibi homo natus assumpsit, & naturā carnis suæ ad naturā eternitatis sub Sacramento nobis *comunicanda carnis admiscuit*? Ita. n. omnes vnum sumus? quia & in Christo pater est, & Christus in nobis est. Quisquis ergo naturaliter patrem in Christo negabit, neget prius, non naturaliter vel se in Christo, vel Christum sibi inesse, quia in Christo pater, & Christus in nobis, vnum in his esse nos faciunt. Si verè igitur carnem corporis nostri Christus assumpsit, & verè homo ille, qui ex Maria natus fuit, Christus est: nosque verè sub mysterio *carnem corporis sui sumimus*, & per hoc vnum erimus, quia pater in eo est, & ille in nobis: quomodo voluntatis vnitatis asseritur, cum naturalis per Sacramentum proprietatis, perfectum Sacramentum sit vnitatis? Non est humano aut sæculi sensu in Dei rebus loquendum, neque per violentiam atque impudentem prædicationem cælestium dictorum sanitati, alienæ atque impiæ intelligentiæ extorquenda peruersitas est. Quæ scripta sunt, legamus, & quæ legerimus, intelligamus, & tunc perfectæ fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Christi veritate, quæ dicimus nisi ab eo discimus, stultè arque impiè dicimus. Ipse enim ait: *caro mea verè est esca, & sanguis meus verè est potus*. Qui *edit carnem meam, & bibit sanguinem meum*, in me manet, & ego in eo. De veritate carnis & sanguinis

non

quis

et

Vixit anno.

360.

Lib. 8. de
Trinitate.

In Eucharistia verè verbum carnem factum sumimus.

In Eucharistia vere carnem corporis Christi sumimus.

De veritate
carnis &

non relictus est ambigendi locus: nunc enim & ipsius Domini professione & fide nostra verè caro est & verè sanguis est. Et hæc accepta atq; hausta id efficiūt, vt & nos i Christo, & Christus in nobis sit. An ne hoc veritas non est? Cōtingat plane his verum non esse, qui Christum Iesum verum esse Deum negant. Est ergo in nobis ipse per *carnem* & sumus in eo: dum secum hoc quod nos sumus in Deo est. Quod autem in eo per Sacramentum communicæ *carnis & sanguinis* sumus, ipse testatur dicens: Et hic mundus iam me non videt, vos autem me videbitis, quoniam ego uiuo, & vos viuetis, quoniam & ego in patre meo, & uos in me, & ego in vobis. Si voluntas tantum vnitatem intelligi uellet, cur gradum quandam atque ordinem consummandæ vnitatis exposuit: nisi vt cum ille in patre per naturam diuinitatis esset, nos contra in eo per corporalem eius natiuitatem, & ille rursum in nobis per Sacramentorum inesse mysterium crederetur. Ac sic perfecta per mediatorē vnitatis doceretur, cum nobis in se manentibus ipse maneret in patre, & in patre manens, maneret in nobis, & ita ad vnitatem patris proficeremus, cum qui in eo naturaliter secundū uariuitatem inest, nos quoq; in eo naturaliter inessemus, ipso in nobis naturaliter permanente? Quod autem in nobis naturalis hæc vnitatis sit, ipse ita testatus est. Qui edit *carnem meam* & bibit *sanguinem meū* in me manet & ego in eo, Nō enim quis in eo erit, nisi in quo ipse fuerit: eius tantum in se assumptam habens carnē, qui suam sumplerit. Perfectè autem huius unitatis Sacramentum superius iam docuerat dicēs: sicut misit me uiuens pater & ego uiuo per patrem: & qui manducauerit *meam carnem*, & ipse uiuet per me. Viuit ergo per patrem: & quomodo per patrem uiuit, eodem modo nos per *carnem* eius uiuemus. Hæc autem idcirco à nobis commemorata sunt, quia uoluntatis tantum inter patrem & filium vnitatem hæretici mentientes, unitatis nostræ ad Deum utebantur exemplo, tanquam nobis ad filium, & per filium ad patrem obsequio tantum ac uoluntate religionis unitis, nulla per Sacramentum car

sanguinis Christi in Eucharistia non est relictus ambigendi locus. Tam Christi professione, quam nostra fide, uere in Eucharistia caro & sanguis Domini.

Vixit anno.
366.
Lib. 6. con-

tra Donati
stas.

In altari, of-
fertur sacri-
ficium, vota
populi &
membra

Christi por-
tata, spi-
ritus sanctus
descendit, pi-
gnus salutis
eternæ &
tutela fidei
ex eodem ac-
cipitur.

Altare, se-
des corporis
& sangui-
nis Christi.

Idem eodem
lib.

Calices por-
tatores san-
guinis Chri-
sti.

nis & sanguinis naturalis comunionis proprietas indul-
geretur, cum & per honorem nobis datum Dei filii, &
permanentem in nobis carnaliter filium, & in eo nobis cor-
poraliter & inseparabiliter unitis, mysterium veræ ac
naturalis vnitatis sit prædicandum.

Sanctus Optatus Episcopus
Mileuitanus.

Quid est tam sacrilegum, quam altaria Dei (in quibus
& vos aliquando obtulistis) frangere, radere, remouere
in quibus vota populi, & membra Christi portata sunt,
quo Deus omnipotens inuocatus sit: quo postulatus de-
scendit Spiritus sanctus: unde à multis pignus salutis æ-
ternæ & tutela fidei, & spes resurrectionis accepta est.
Altaria inquam, in quibus fraternitatis munera non ius-
sit Saluator poni, nisi quæ essent de pace condita. Depo-
ne, inquit, munus tuum ante altare, & redi prius, cõcor-
da cum fratre tuo, ut possit pro te sacerdos offerre. Quid
enim est altare, nisi sedes & corporis & sanguinis Christi?
Quid uobis fecerat Deus, qui illic inuocari consueue-
rat? Quid vos offenderat Christus, cuius illic per certa
momenta corpus & sanguis habitat?

Ergo & fregisse uos & rasisse constat altaria. Quid est
quod in hac re subito uester quasi languere uisus est fu-
ror? Videmus enim uos postea mutasse consilium, & al-
taria à uobis iam non frangi, sed radi tantummodo aut
remoueri. Si hoc sufficebat, illa quæ prius facta sunt,
ex his iudicatis, quia fieri minimè debuerunt à uobis:
Hoc tamen immane facinus geminatum est, dum fregi-
stis etiam calices, Christi sanguinis portatores. Quorum
species reuocastis in massas, mercedem nefariis nun-
dinis prouocantes, ad quam nec emptores eligere vo-
luistis sacrilegi, dum inconsideratè uendidistis. Passi
etiam estis cõburi manus vestras, quibus ante nos eos-
dem calices tractabatis. Eam rem iam passim vendidi-
stis ære. Emerunt forsitan in usus suos sordidæ manes-
res. Emerunt Pagani facturi uasa, in quibus incende-
rent idolis suis. O scelus nefarium, o facinus inauditum,
auferre

auferre Deo quod idolis præstes, subducere Christo, quod proficiat sacrilegio.

Sanctus Felix Papa & martyr.

Non decuerat ut hi, qui *corpus Christi* quotidie proprio conficiunt ore tantam paterentur persecutionem.

Vixit anno.

371.

Epist. ad Episc. Aegip.

Sanctus Basilius Episcopus

Cæsariensis.

Vixit anno.

371.

Tractatus de Baptismo.

Debemus itaque attendere quod sit iudicium eius, qui indignè edit & bibit. Nam si qui fratrem quoque, per cibum contristat à caritate excidit, sine qua magna quoque charismata & iustificationes quoque operatua nihil profunt, quid de eo dicendum est, qui otiose & inutiliter edere audet *corpus* & bibere *sanguinem* Domini nostri Iesu Christi, & hæc ratione plus aliquanto contristat & infestat Spiritum sanctum, dum sine socia caritate vescitur. Iudicemus itaque hoc, ne nobis ipsis viuamus, sed ei, qui pro nobis est mortuus & resurrexit, Christo Iesu Domino nostro edamus ac bibamus. Oportet igitur accedentem ad *corpus* & *sanguinem* Domini, ad remembrance eius, qui pro nobis est mortuus ac resurrexit, non solum purum esse à quouis inquinamento carnis ac spiritus, ne ad iudicium edat & bibat, sed & euidenter ostendere & exprimere memoriam eius, qui pro nobis mortuus est ac resurrexit.

Idem Sermo
ne 2. de Baptismo, ca. 3

Si tales minæ aduersum eos positæ sunt, qui temerè ad ea sacra accedunt, quæ ab hominibus sanctificantur, quid dicendum est de eo, qui in tantum ac tale mysterium temerarius est? Quantò enim maius aliquid is est templo, secundum Domini vocem, tanto grauius & terribilius est in animæ impuritate constitutum *corpus Christi* temerè contingere, quam sit accedere ad arietes vel tauros, dicente Apostolo. Itaque qui edit panem aut bibit poculum Domini indignè reus erit corporis & sanguinis Domini, imò vehementius ac terribilius iudicium per repetitionem exprimente, cum dicit. Probet autem quisque seipsum, & sic de pane hoc edat, & de poculo bibat.

bibat. Qui namque manducat & bibit indignè, iudiciū sibi manducat & bibit, nō diiudicans corpus Domini. Quod si in immunditia tantum constitutus (immunditiz verò proprietatem typice ex lege discimus) tā terribile iudicium habet, quantò magis, qui cum in peccato sit corpus Domini contingere audeat, grauius sibi accersit iudicium? Mundemus itaque nos ab omni inquinamēto, (differentia verò inquinamenti & immunditiei, sapientibus est manifesta) atque ita ad sancta accedamus ut iudicium eorum, qui Dominum occiderunt estugiamus: propterea quod quisquis ederit panem, & biberit poculum Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.

Idem ad Casariam Pa-
critiam.

Et communicare per singulos dies & participare de sacro corpore & sanguine Christi pulchrum est & valde utile, ipso manifeste dicente. Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, habet vitā æternam. Quis enim ambigit, quin frequens vitæ participatio nihil aliud sit, quàm pluribus modis uiuere? Nos idcirco quater in singulis hebdomadis communicamus, in die Dominico, in quarto die hebdomadæ, in parasceue, & in sabba tho, ac in aliis diebus, si qua memoria fuerit Sancti alicuius.

Vixit anno.

372.

Episto. ad
Prosperum
Episc. Numi-
dia.

Sanctus Damasus Papa.

Coepiscopi inter Sacerdotes locum habeant, & ministerio presbyterorum contenti sint. Quod verò eis non liceat Episcopo præsente, nisi illo iubente, sacramentum corporis & sanguinis Christi conficere, nec eo coram posito populum docere, aut salutare, nec plebem exhortari (quæ omnia solis Pontificibus deberi, tam ex superioribus, quam ex aliis patrum constitutis, aut sacris Canonibus edocti estis.

Sanctus Gregorius Nyssenus.

Episcopus.

Vixit anno.

347.

Illud verò prætermittendum nullo pacto est, quod posteaquàm mare transierunt, posteaquàm amaritudo aquarum

aquarum sitienti, virtute ligni in dulcedinem conuersa est, posteaquàm delitiose apud fontes & palmas fuerunt postea denique quàm ex lapide biberunt, tunc quæ ab Aegypto viatica & cibos sibi assumpserunt, penitus eis defecerunt, tunc omni nutrimento, quòd ab Aegypto ferebant assumpto, desuper sibi fuit cibus varius simul & simplex. Simplex visu atque vnicus. Qualiter uertus? ad singulorum cupiditates se vertens. Quid igitur hinc discimus? Quod oporteat videlicet fide, baptismo, labore, omni virtute, omni Euangelica doctrina, mundos purosque animos nostros facere, ita vt omnino alienigeni mores, & Aegyptiaca vita, vitiorum scilicet omnium turba nos deficiat, & demum depurato, defæcatoque animo *caelestem cibum* esse suscipiendum, quem nullæ nobis satio agriculturæ artibus produxit. Sed panis est absque semine, absque aratione, absque alio humano opere nobis paratus. Is desuper defluens in terris inuenitur. Panis enim, qui de cælo descēdit, qui verus cibus est, qui ænigmaticè hac hystoria significatur, non incorporea quædam res est. Quo enim pacto res incorporea corpori cibus fiet? Res verò, quæ incorporea non est, corpus omnino est. Huius corporis panem non aratio, non satio, non agricolarum opus effecit, sed terra intacta permansit, & tamen pane plena fuit, quo famēscētes, mysterium virginis perdocti facillè saturantur. Is igitur mirabilis sine agricultura panis varietate qualitatis ad suscipientium habitudinem virtutem suam cōmutat. Nam cum sit panis ignorat, labefieri, sic in carnem verti, nouit olus imitari: quidquid denique assumpti conueniens & expetitur sit, vt Apostolus vult, *qui hanc nobis mensam præparauit, in id conmutatur*. Sic enim diuinus ille vir perfectioribus solidum, & in carnis speciem hunc cibum fieri docet, infirmioribus olus, infantibus lac.

In uita Moyses.

Transsubstantiatio.

Quæ admodum qui per insidias venenum hauserunt, alio medicamenno vim illius exitialem extinguunt: oportet autem, vt ad veneni similitudinem me-

Idem Sermone Cathacherico de

*Divinis Sa-
crament.*

*Huius
sermonis me-
minit
Euthimius
in Panoplia
sua, simili-
ter & Bessa-
rion libro
de uerbis,
quibus con-
secratio per-
agitur.*

dicamentum in viscera ingreditur, ut per illa totum in corpus auxilium diffundatur: ita nobis faciendum est, ut cum venenum, quo natura nostra dissolvitur, gustauerimus, medicamentum, quo illa contrahitur suscipiamus, ut virus illius, contraria & opportuna huius vi repellatur. Quodnam est hoc medicamentum? nullum aliud, si corpus illud, quod morte præstantius declaratum est, & nostræ est salutis causa. Quemadmodum enim parum fermenti, ut inquit Apostolus, totam massam sibi similem reddit, sic & corpus illud quod à Deo factum est immortale, in nostrum corpus ingrediens, totum in se transfert, atque commutat. Nam ut pestiferum cum salubri commistum, illud efficit perniciosum, sic & corpus immortale reddit totum illud, in quo susceptum est, naturæ simile immortali. In corpus autem ingredi non potest, nisi per cibum & potum visceribus immisceatur. Itaque necessarium est, ut natura nostra, quoad eius fieri potest, vim salutarem intra corpus admittat. Cum autem nullum aliud nisi diuinum illud corpus eam gratiam susceperit, demonstratumque sit, fieri non posse, ut nostra corpora consequantur immortalitatem, nisi cum immortali corpore coniungantur, atque ita incorruptionem acquirant, considerandum est, quomodo fieri queat, ut cum vnum illud corpus assidue per totum orbem terrarum tot fidelium millibus imperciatur, totum cuiusque per partem euadat, & in seipso totum permaneat. Verum, ut fides nostra recto progrediens ordine, nullam ex quæstione proposita dubitationem relinquat, operæpretium est, ut corporis naturam parum consideremus. Natura igitur corporis nostri non ita per se consistit, ut proprio quodam in statu vitam habeat, sed per affluentem ad se facultatem sese conseruat, perpetuoque motu in essentia sua perseverat, tum ad se trahens id quod deficit, tum id expellens quod superuacaneum est. Atque hæc quidem potentia, & est, & appellatur nutritiua. Nec eadem tamen est omnibus corporibus quæ nutriuntur, sed congrua cuique tributa

buta est ab eo qui naturā moderatur & regit. Eorū autē quæ viuunt, partim radicibus nutriuntur, partim herba vescuntur, nōnulla carnibus, homo autem pane potissimum. Et ad humidi conseruationem non modo aquam bibit, sed eam quo calidū in nobis insitū tueatur, vino miscet, suauiolemq; reddit. Quid igitur ad hæc respicit potentia, respicit ad molem nostri corporis. Cum enim in nobis sunt, sanguis & corpus euadunt, nutrimento per potentiam alteratiuam in corporis speciem congruenter immutato. His ita consideratis, ad propositum reuertamur. Quærebatur, quomodo vnum illud Christi corpus, omnem hominum in quibus est fides, naturam viuificaret, & in omnes ita distribuere - - tur, ut nullam imminutionē subiret. Haud procul fortales erimus ab huius rei intelligentia. Nam omne corpus ex nutrimento subsistit & confirmatur, quod quidē nutrimentum ex cibo constat & potu. Cibus autem est panis, & potus est aqua vino mista. Porro Dei uerbum ita naturæ humanæ coniunctum est, & corpus nostrum assumpsit, ut eius naturæ, non aliam nouam constitutionem adhiberet, sed solitis ipsum rebus aleret & sustentaret, nepe cibo & potu. Cibus vero erat panis, quemadmodum & noster, ut iam dictum est. Sicut autem qui panem videt, quodammodo corpus videt humanum, quoniam panis in corpore existens, corpus euadit: ita diuinum illud corpus panis nutrimentum accipiens, idem quodammodo erat cum illo cibo, ut diximus, in eius corporis naturam immutato. Quod enim carnis cuiusque proprium est, id etiam illi conuenisse confitemur. Nam & corpus illud pane sustentabatur. Corpus autem propterea quod Deus uerbum in illo habitauit, diuinam obtinuit dignitatem. Quamobrem recte nunc etiam Dei uerbo sanctificatū panem, in Dei uerbi corpus credimus immutari. Etenim corpus illud, & panis erat potentia: sanctificatum est autem habitatione uerbi, quod in carne habitauit. Itaq; quæ ex causa panis in eo corpore mutatus in diuinam virtutem

*Panis uerbo
Dei sancti-
ficatus in
uerbi Dei
corpus mu-
tatur.*

*Id est, pane constabat.

Panis, per uerba consecrationis, & non per comestionem, fit corpus Christi. Transubstantiatio.

tem transit, eadem de causa nunc etiam idem fit. Ut enim illic uerbi Dei gratia sanctum effecit illud corpus, cuius firmamentum ex pane constabat, & ipsum etiam quodammodo panis erat: sic etiam hic panis, ut ait Apostolus, per uerbum Dei & orationem sanctificatur: non quia comeditur, eo progrediens, ut uerbi corpus euadat, sed statim per uerbum in corpus mutatur, ut dictum est à Verbo. Hoc est corpus meum. Cæterum cum omnis caro etiam per humidum nutriatur (neque enim sine humidi coniunctione quod in nobis humidum est, in uita potest permanere) quemadmodum per solidum firmumque cibum, corporis soliditatem confirmamus: sic etiam humidum ex natura simili adauge mus. quæ cum in nobis est, à facultate alteratiua sanguis efficitur, præsertim si per uinum eam accipiat vim ut in calidum conuertatur. Quare cum diuina illa caro partem etiam hanc ad se sustentandam acceperit: Deus autem, qui nobis se patefecit, idcirco naturæ mortali seipsum coniunxerit, ut eam coniunctione sua diuinam redderet, ideo cunctis credentibus gratiæ dispensatione seipsum impertit per carnem, quæ ex uino & pane constituitur, fideliumque corporibus coniungitur, ut ea coniunctione cum immortali, homo etiam immortalitatis particeps fiat. Hæc autem tribuit uirtute benedictionis, in illud, rerum quæ videntur naturam mutans.

Vixit anno 378.

Orat. in S. Pascha.

Idem Orat. T. in Julian.

apostatam.

Oblati. in-

cruenti sa-

cificij, Chri-

sto uiuimus

Sanctus Gregorius Episcopus
Nazianzenus.

Absque confusione, & dubio, comede corpus & sanguinem bibe, si saltem uitæ desiderio teneris neque sermonibus, qui de carne habentur, fidem deneges, neque ob passionem offendaris: constans esto, firmus, stabilis in nulla re propter aduersariorum sermones fluctues.

Mox incruenti sacrificij oblatione manus commaculat, per quod nos Christo uiuimus, nec non passionis ac diuinitatis eius participes reddimur, sectionibus & uictimis res stabiliens

stabiliens regias malis consiliariis in malo utens principatu. Tu ne contra Christi sacrificium tuis spurci-
tiis? Tu ne contra sanguinem, per quem expiatus est
mundus, tuis sanguinis effusionibus?

Sanctus Amphilochius Episcopus

Iconii. Vixit anno 380.

Iniquo ergo coniugio facto, & diabolica facinoro-
sitate completa ac modico transeunte tempore, nota-
tus est à quibusdam puer non introire Ecclesiam, neq;
appropinquare immortalibus ac vivificis mysterijs, & di-
cunt miseræ coniugi eius: Scis quia vir tuus quem e-
legisti, non est Christianus: sed peregrinus fidei &
alienus?

Impossibile est ergo, sicut dictum est, omnem homi-
nem in regnum Dei introire, nisi per aquam, & spiri-
tum, & participationem vivificorum & incontamina-
torum mysteriorum corporis & sanguinis Iesu Christi.

Sanctus Onuphrius.

Omni die Dominico & sabbato, Angelum Domi-
ni paratum inuenio sacrosanctum corpus & sanguinem Do-
mini nostri Iesu Christi secum deferentem: de cuius manu
mihi pretiosissima donantur munera, vitæque meæ sa-
lus perpetua.

Sanctus Effrem Archidiaconus

Edessenus. Vixit anno 383.

Si procul est à nobis Siloe, quo missus est cæcus, sed
pretiosus calix sanguinis tui plenus vita & lumine nobis
in proximo est, tanto propinquior, quanto, qui acceffe-
rit, fuerit purior. Hoc ergo nobis restat, misericors
Christe, ut pleni gratia & illuminatione scientiæ tuæ,
cum fide & sanctificatione accedamus ad calicem tuum,
ut proficiat nobis ad remissionem peccatorum, non
ad confusionem in die iudicii. Quia quicumque my-
sterijs tuis indignus accesserit, suam animam ipse con-
demnat, non se calcificans ut caelestem Regem, atque
immortalem sponsum in sui pectoris purissimum susci-

et passio-
nis ac divi-
nitatis eius
participes
reddimur.

In vita S.

Basily.

Euch. risticia

immortale

ac vivificum

1. 1. rierum.

Idem in ea

dem vita.

Eucharist.

vivificum

et inconta-

minatum

mysterium.

Creditur

vixisse cir-

ca annum

382.

Edessenis S.

Patrum.

Tractat. de

die iudicij

cap. 3.

Idem lib. de

Natura dei

minime

scrutanda.

cap. 5.

Qui Eucha-

ristiam su-

sumunt agnib

Dei inta-

gram conse-

dent.

*Mysteria
Christi per-
scrutanda
temere non
sunt.*

*Manducan-
dum corpus
suum &
sanguinem
bibendum
Christus de-
dit.*

Vide cap. 2.

Palla Epif.

*Punitur que
quinque heb-
domadis à
sumptione
sacramento
eum absti-
nuerat.*

Coniue.

75. cap. lib.

Palladij.

*Plurimum
refert Pecca-
tor ne, an
iustus, cor-
pus Christi
sumat.*

*Indignus
sumptionem
corporis
Christi qui
de sacramen-
to dubitat.*

piat thalamum. Nam anima nostra sponsa est immor-
talis sponsi. Copula autem nuptiarum cœlestia Sacra-
menta sunt, quia cum manducamus corpus eius, & san-
guinem bibimus, & ipse in nobis est, & nos in eo. Atten-
de ergo tibi metipsi, frater, festina thalamum cordis tui
iugiter virtutibus exornare, ut mansionem cum be-
nedicto Patre suo faciat apud te. Et tunc coram An-
gelis & Archangelis erit tibi laus, & gloria, & gloria-
tio, & cum magna exultatione & gaudio ingredieris in
paradisum.

Esto fidelis atque innocens, participa immaculato cor-
pori Domini tui, fide plenissima, certus, quod agnum ip-
sum integrum comedis: ignis immortalis sunt mysteria
Christi, noli temere ea perscrutari, ne in ipsorum per-
scrutatione comburaris. Hoc sane excedit omnem ad-
mirationem, omnem mentem, omnemque sermonem,
quod fecit nobis vnigenitus filius Christus saluator
noster, ignem & spiritum manducandum ac bibendum
præstitit nobis, carne vestitis, corpus scilicet & sangui-
nem suum.

Sanctus Macharius Eremita Aegy-

ptius. Vixit anno 384.

Eam autem (mulierem videlicet à se curatam) admo-
nuit vir Dei, sic dicens: Nunquam Ecclesiam deferas:
nunquam abstineas à communione Christi sacramentorum:
Hæc enim tibi acciderunt, quod iam quinque hebdo-
madis non accessisti ad intemerata nostri seruatoris Sa-
cramenta.

S. Eulogius Presbyter.

Vixit an. 386.

Quomodo auderis ad sancta accedere Sacramenta,
cum habeatis malas cogitationes? Et tu quidem hac no-
cte animo uersasti turpem fornicationis cogitationem.
Alius autem in animo suo reputauit, dicens: nihil re-
ferre an peccator, an iustus accedat ad Dei gratiam.
Alius autem dubitauit de dono, dicens: nunquid me
acce-

accidentem sanctificabit. Parum ergo secedite à sanctis Sacramentis, & ex animo agite pœnitentiam, ut sit vobis remissio peccatorum, & sitis digni *Christi communione*. Nisi enim primum mundaueritis cogitationes, non poteritis ad Christi gratiam accedere.

Palladius Episcopus Capadociæ.

Viris magnis mos est, nihil carnis admittere, priusquam spiritale alimentum animæ tradiderint. Hæc autem est *Christi communio*.

Monachos (ait) oportere si fieri potest, quotidie communicare Sacramentis, Qui enim se ab eis procul amouet, Deus quoque procul ab eo recedit: qui autem hoc facit assidue, assidue suscipit *seruatorem*. Est enim vox salutaris: Qui comedit carnem meam, & bibit sanguinem meum, manet in me, & ego in eo. Hoc confert monachis salutaris passionis commemorationem, continenter facientibus, quotidie etiam se præparare, ut omni ex parte digni sint, qui suscipiant *caelestia sacramenta*: quandoquidem sic quoque consequimur remissionem peccatorum.

Sanctus Ambrosius Archiepiscopus

Mediolanensis Celeberrimus,

fuit anno 390.

Potior est enim lux quam umbra, veritas quàm figura, corpus auctoris quàm manna de cælo forte dicas? Aliud video, quomodo tu mihi asseris quod *Christi corpus* accipiam? Et hoc nobis superest, ut probemus. Quantis igitur vimur exemplis, ut probemus hoc non esse, quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit, maioremque vim esse benedictionis quam naturæ, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur. Virgam tenebat Moyses, proiecit eam, & facta est serpens. Rursus apprehendit caudam serpentis, & in virgæ naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam esse naturam serpentis & virgæ? Currebant Aegypti flumina puro aquarum meatu, subito de son-

Abstinere iubentur à sacra communione, prauis tantum cogitationibus iniquinati.

Vixit anno 389.

In Hist. s. patrum ca.

9. Idem cap.

53. Procul

recedit Deus

ab his, qui

ab Eucha.

dia abstinent.

Præparandi

caelestia sa-

cramenta

sumpturi.

Licet. 45.

qui myste-

rys initiam

tur cap. 9.

Mutatio pa-

nis in cor-

pus Christi,

exemplis ve-

teris Testa-

menti proba-

tur.

tium venis sanguis coepit erumpere. Non erat potus in fluuiis. Rursus ad Prophetæ preces cruor cessauit flumini, aquarum natura remeauit. Circumelusus vndique erat populus Hebræorū, hinc Aegyptiis vallatus, inde mari clausus: virgam leuauit Moyses, separauit se aqua & in murorum speciem congelauit, atque inter vndas via pedestris apparuit. Iordanis retrorsum conuersus cōtra naturā in sui fontis reuertitur exordiū. Nōne daret naturā uel maritimorū fluctuū, uel fluuialis cursus esse mutatā. Aduertimus igit maioris esse uirtutis gratiā, quā naturam, & adhuc tñ prophetice benedictionis numeramus gratiam? q̄ si tantū valuit humana benedictio ut naturā cōuerteret: quid dicimus de ipsa cōsecratione diuina, ubi verba ipsa Domini saluatoris operantur? Nā Sacramētum istud quod accipis, Christi sermo ne conficitur. q̄ si tantū valuit sermo Aeliæ, ut ignē de celo deponeret: non valebit Christi sermo, ut species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti: Quia ipse dixit & facta sunt: ipse mandauit & creata sunt. Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat: non potest ea quæ sunt in id mutare, quod non erant? Non enim minus est nouas rebus dare, quā mutare naturas. Sed quid argumentis utimur? Suis utamur exemplis, incarnationisq̄ exemplo astruamus mysterij veritatem. Nunquid naturæ vsus præcessit cum Iesus Dominus ex Maria nasceretur? Si ordinem quærimus, viro mixta scemina generare consuevit. Liquet igitur quod præter naturæ ordinem virgo generauit, & hoc quod conficimus corpus ex uirgine est. Quid hic quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse Dominus Iesus partus ex uirgine? Vera utique caro Christi, quæ crucifixa est, quæ sepulta est, uerè ergo *carnis illius* Sacramentum est. Ipse clamat Dominus Iesus, Hoc est corpus meum.

Tu forte dicis. Meus panis est vsitatus: sed panis iste est ante verba Sacramentorum: ubi accesserit consecratio

Corpus Christi, quod sacerdotes.

Christi uerbis conficiunt idem corpus quod ex uirgine natum est. Idem lib. 4. de Sacra.

cap. 4. & 5.

Peracta con

tio

rio, de pane fit caro Christi. Hoc igitur astruamus. Quo
 pōt, qui panis est, corpus esse Christi? Cōsecratio. Con
 secratio igitur quib' verbis est, & cuius sermonibus? Do
 mini Iesu. Nam per reliqua omnia quæ dicuntur, laus
 Deo defertur: oratio præmittitur pro populo, pro Re
 gibus, pro cæteris: ubi venit, ut conficiatur venerabi
 le Sacramentum, iam non suis sermonibus Sacerdos,
 sed utitur sermonibus Christi. Ergo sermo Christi
 hoc conficit Sacramentum. Quis sermo Christi? Nem
 pe is, quo facta sunt omnia. Iussit Dominus, & factum
 est cælum. Iussit Dominus, & facta est terra. Iussit Do
 minus, & facta sunt maria. Iussit Dominus, & omnis
 creatura generata est. Vides ergo quàm operatorius sit
 sermo Christi? Si ergo tanta vis est in sermone Domi
 ni Iesu, ut inciperent esse quæ non erant: quanto ma
 gis operatorius est, ut sint quæ erāt, & in aliud commu
 tentur? Cælum non erat, mare non erat, terra nō erat.
 Sed audi dicentem. Ipse dixit, & facta sunt: ipse man
 dauit, & creata sunt. Ergo tibi ut respondeam, nō erat
 corpus Christi ante cōsecrationem, sed post consecra
 tionem, dico tibi: quod iam corpus est Christi. Ipse di
 xit, & factum est: ipse mandauit, & creatum est. Tu ipse
 eras, sed eras vetus creatura: postea quam consecratu
 es, noua creatura esse cœpisti. Vis scire quā noua crea
 tura? Omnis, inquit, in Christo noua creatura. Accipe
 ergo quemadmodum sermo Christi creaturam omnē
 mutare consueuerit, & mutat quando vult instituta na
 turæ. Quomodo requiris? Accipe & primo omnium de
 generatione eius sumamus exemplum. Consuetudo
 est, ut non generetur homo, nisi ex viro & muliere, &
 consuetudine coniugali. Sed quia voluit dominus, qui
 hoc elegit Sacramentum, & de Spiritu sancto, & virgi
 ne natus est Christus, hoc est mediator Dei & homi
 num, hō Christus Iesus. Vides ergo, quia cōtra instituta
 & ordinem homo est natus ex virginē? Accipe aliud.
 Urgebatur populus Iudæorum ab Aegyptiis, interclu
 sus erat mari diuino imperio, virga Moyses tetigit a
 quas

secratione
 de pane fit
 caro Christi.

Post conse
 crationem
 in altari est
 Christi.

Sermo Chri
 sti mutat
 omnem crea
 turam.
 Exemplum.

III

IIII

*Ex pane fit
corpus Christi.*

*Ex uino fit
sanguis Christi.*

*Attēde Ca-
nonis Mis-
se uetusta-
tem.*

*Quia ipse
Dominus Ie-*

quas, & se vnda diuifit, non utique secundum suæ natu-
ræ consuetudinem, sed secundum gratiam cælestis im-
perii. Accipe aliud. Sitiebat populus, venit ad fontem,
amarus erat fons, misit lignum sanctus Moyfes in fon-
tem, & factus est dulcis fons, qui amarus erat, hoc est,
mutauit consuetudinem naturæ suæ, accepit dulcedinē
gratiæ. Accipe & quartum exemplum. Ceciderat fer-
rum securis in aquas, quasi ferrum, sua consuetudine de-
mersum est: misit lignum Eliseus, statim ferrum eleua-
tum est, & aquis supernatauit, utique contra consuetu-
dinem ferri. Est enim materies grauior, quàm aquarū
elementum. Ex his igitur omnibus non intelligis, quā-
tum operetur sermo cælestis. Si operatus est in fonte
terreno, si operatus est sermo cælestis in aliis rebus, nō
operatur in cælestibus Sacramentis? Ergo didicisti quā-
tum ex pane corpus fiat Christi, & quod uinum & aqua in ca-
licem mittitur, sed fit sanguis consecratione uerbi cæle-
stis. Sed forte dicis. Speciem sanguinis non video. Sed
habet similitudinem. Sicut enim mortis similitudinem
sumpsisti, ira etiam similitudinem pretiosi sanguinis bi-
bis, ut nullus horror cruoris sit, & pretium tamen ope-
retur redemptionis. Didicisti ergo, quia, quod accipis
corpus est Christi. Vis scire quia uerbis cælestibus con-
secratur. Accipe quæ sunt uerba. Dicit Sacerdos. Fac
nobis inquit, hanc oblationem ascriptam, rationabi-
lem, acceptabilem, quod est figura corporis & sangui-
nis Domini nostri Iesu Christi. Qui pridie, quàm pa-
teretur, in sanctis manibus suis accepit panem, respe-
xit ad cælum, ad te sancte pater omnipotens æterne
Deus, gratias agens, benedixit, fregit, fractumque Apo-
stolis suis & discipulis suis tradidit dicens. Accipite,
& edite ex hoc omnes. Hoc est enim corpus meum,
quod pro multis confringeretur. Similiter etiam calicē
postquàm cœnatū est, pridie quàm pateretur accepit,
respexit ad cælum, ad te sancte pater omnipotens æter-
ne Deus, gratias agens, benedixit, Apostolis & discipu-
lis suis tradidit dicens. Accipite, bibite ex eo omnes:
hic

hic est enim sanguis meus. Vide, omnia illa uerba Euāgelistæ sunt usque ad accipite, siue corpus, siue sanguinem. Inde uerba sunt Christi: Accipite, bibite ex eo omnes: hic est enim sanguis meus. Vide singula. Qui pridie, inquit, quam pateretur, in sanctis manibus suis accepit panem. Antequam consecratur, panis est: ubi autem uerba Christi accesserint, *corpus est Christi*. Denique audi dicentem. Accipite, & edite ex eo omnes, hoc est corpus meum. Et ante uerba Christi, calix est uini & aque plenus. Vbi uerba Christi operata fuerint: ibi *sanguis efficitur*, qui plebem redemit. Ergo uidete quantis generibus potens est sermo Christi uniuersa conuertere. Denique ipse Dominus Iesus testificatur nobis, quod *corpus suum* accipiamus & *sanguinem*. Nunquid debemus de eius fide & testificatione dubitare?

Non epulæ paratæ extorqueant, ut cælestibus sis vacuus sacramentis. Differ aliquantulum, non longe finis est diei, imo plerique sunt eiusmodi dies, ut statim meridianis horis adueniendum sit in Ecclesiam, canendi hymni, celebranda oblatio. Tunc itaque paratus assiste, ut accipias tibi munimentum, ut *corpus* edas Domini Iesu: in quo remissio peccatorum est, postulatio diuina reconciliationis, & protectionis æternæ. Suscipe ante Dominum Iesum tuæ mentis hospitio. Vbi *corpus eius*, ibi Christus est. Cum hospitium tuum aduersarius uiderit occupatum cælestis fulgore præsentia, intelligens locum tentamentis suis interclusum esse per Christum, fugiet, ac recedet, & tu mediam noctem sine ulla offensione transibis. Admonet etiam sacrificiū vespertinum, ut nunquam Christum obliuiscaris. Nō potest obliuisci, cum lectum ascendes eius Domini, cui in occasum precem fuderis diei, qui esurientem te sui corporis epulis expleuerit.

Nobis autem non Caiphas, non Pilatus Christum abstulit, nec possumus ieiunare, quia Christum habemus, & Christi carnem epulamur & sanguinem.

sus testificatur, quod suum corpus & sanguinem in Eucharistia accipiamus, nō est de eius fide dubitandum.

Idem Ser-mone 8. In Psal. 118.

Corpus Christi sum obis aduersus sathanam munimentum.

Idem lib. 5. Comentariorum in Lucam.

Sanctus

Vixit anno
400.

Lib. 2. in Le
uit. cap. 8.
In altari,
sanctus san-
ctorum re-
quiescit.

Sanctus Hefychius presbyter.

Solus sacer-
dos, mini-
ster Eucha-
ristie sacri-
fici.

Præcepit Dominus eis, dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, & ibi comedite eas. Et sicut addunt Septuaginta in loco sancto. Est autem locus sanctus altare, ibi enim *sanctus sanctorum* requiescit. Sed quid addidit? Et ibi comedetis eas. Panes quoque consecrationis, siue (vt septuaginta edunt) & panes, qui sunt in canistro consummationis edite, sicut præcepit mihi Dominus. Aaron & filij eius comedent eos. Quomodo ergo in his non admiranda sit sapientia Spiritus? Nullam quippe dubietatem huiusmodi intellectui dereliquit: propterea carnes cū panibus comedi præcipientes, vt nos intelligeremus, illud ab eo mysteriū dici, quod simul *panis & caro est*, sicut *corpus Christi panis viui*, qui de cælo descendit. Propter quod Eliæ secundum Septuaginta editionem, carnes mane, panes autem vespere deferrebant corui superne, præfigurare hoc mysteriū Domino volente: quod intus oportet in Ecclesia, in loco sancto, id est, ad altare coqui, & comedi, alibi vero nequaquam. Propter quod Paulus Corinthiis præcipiebat. Copuientibus autem vobis in vnum, iam nō est Dominicam cœnam māducare: vnusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum. Et alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Nunquid domos nō habetis ad manducandum & bibendum, aut Ecclesiam Dei despicitis? Et hoc ideo, vt illic absolute mystica cœna deberet celebrari. Aarō & filij eius illud recte comedunt: *nisi enim Christus rogatus ore Sacerdotum, ipse venerit, & cœnam sanctificauerit, & initiauerit ea quæ aguntur, nullatenus sacrificium Dominicum fiunt.* Sed hoc quod reliquum est de carnibus, & panibus, in igne incendi præcepit. Quod nunc videmus etiam sensibilibiter in Ecclesia fieri, ignique tradi, quæcunque remanere contigerit inconsumpta, non omnino ea quæ vno die, vlt duobus, aut multis seruata sunt: sicut enim apparer, non hoc legislator præcepit: sed quod reliquū est,

est, incendi iubet. Dies autem non commemorauit, ut quæcunq; cuiuscunq; rei causa emergente remanserint inconsumpta, siue tempus in causa sit, siue quid aliud fuerit, ignis opus & consumptio fiat. Ergo ex hoc quod agitur sensibilibus, significatio cuiusdam intelligibilis rei, eis qui intendunt prouenit: ut quando ad comestionem sacrificii deficiamus, & comedere illud integre non possumus, mente forsan lacessente, siue deficiente, utrum ea quæ videntur, corpus oporteat intelligi Domini, in quod oculis nec Angeli possunt prospicere, non relinqui, sed etiam tradi ea igni oportet spiritus, ut ea comedat, quæ nobis sunt ex infirmitate ineffabilia. Quomodo autem comedat quum cogitauerimus, virtuti spiritus esse possibilia ea quæ nobis impossibilia videntur.

Sancta sanctorum sunt proprie Christi mysteria, quia ipsius est corpus, de quo Gabriel ad virginem dicebat: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, ideo quod nasceretur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Sed & Isaias. Sanctus Dominus, & in altis habitat, in sinu videlicet Patris. Ab hoc. n. non solum alienigenas, & inquilinos, & mercenarios sacrificio prohibuit, sed nec per ignorantiam percipere præcepit. Per ignorantiam autem percipit, qui uirtutem eius, & dignitatem ignorat, qui nescit quia corpus hoc & sanguis est secundum ueritatem, sed mysteria quidem percipit, nescit autem mysteriorum uirtutem.

Ad quem Solomon dicit, vel magis spiritus qui in eo est. Quando sederis, ut comedas cum Principe, diligenter attende quæ posita sunt ante te. Aper-te & ipse compellens & cogens eum, qui ignorat addere quintam partem: hæc enim quinta addita intel- ligere nos intelligibiliter diuina & mystica facit. Quid sit autem quinta, ipsa te uerba legislatoris doce- re possunt, ait enim. Addet quintam partem cum eo quod comedit. Et quomodo eius quod iam comedit & cōsumpsit, addere quis quintam potest? Neque enim

Quomodo
corpus Do-
mini in Sa-
cramento
Eucharistie,
Spiritus san-
cto relin-
quendum.
Idem lib. 6.
cap. 22.

In Euchar-
stia corpus
& sanguis
Christi se-
cundum ue-
ritatem.

aliud, aut aliunde, sed de ipso, & cum eo, vel sicut Septuaginta super ipsum, iubet addi quintam. Ergo quinta eius super ipsum, sermo est, qui prolatus est ab ipso Christo, super Dominicum mysterium. Ipse enim liberat nos ab ignorantia, remouetque nos additus, carnale quippiam, & terrenum de sanctis arbitrari, sed diuine ea, & spiritualiter accipi sancit, quod quinta proprie nominatur: quia qui in nobis est diuinus. Spiritus, & sermo quem tradidit, qui in nobis sunt, componit sensus, & non solum nostrum gustum producit ad mysterium, sed & auditum, & visum & tactum, & odoratum, ita ut nil in eis minori rationi, & infirmæ menti proximum, de his videlicet, quæ valde superna sunt, suspicemur. Quicumque ergo sanctificata per ignorantiam comederit, ignorans eorum virtutem, sicut diximus, Addet quintam eius super eo, & dabit sacerdoti in sanctuarium. Sanctificationem enim mystici sacrificii, & à sensibilibus ad intelligibilia, translationem, siue commutationem, ei, qui verus est sacerdos, videlicet Christo, oportet dari, id est, ipsi de eis miraculum cedere & imputare: quia per eius virtutem, & prolatus ab eo verbum, quæ videntur, tam sanctificata sunt, quam cunctum carnis excedunt sensum.

Propter quod sanctuarium eius pauemus, ut nec corpus nostrum polluamus, neque ad corpus Christi, in quo est omnis sanctificatio, in ipso enim omnis plenitudo inhabitat diuinitatis, sine subtili diiudicatione nostri, temere accedamus, sed prius nosmetipsos probemus, reminiscentes eius, qui dixit. Quicumque comederit panem, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane comedat, & de calice bibat. Qualem probationem dicit? Id est, ut in corde mundo, atque conscientia, & poenitentiam eorum quæ olim deliquit intendenti, participetur sanctis, ad ablutionem peccatorum suorum.

S. Hieronymus Presby. scripsit an. 410.

Quale illud bonum est, quod corpus Christi accipere non

Transubstantiatio, uirtute verbo
rum Christi.
Idem lib. 7.
cap. 16.

In ...
charistie sumimus cor-
pus Christi.
Poenitentia
communioni
præmittenda.

Apolo. pro li-
bris aduer-

non permittit? Ad hoc breuiter respondebo. Quid est *corpus Christi*. Si per coitum quod minus est impeditur, multò magis quod maius est. Diximus in eodem volumine, panes propositionis ex lege non potuisse comedere Dauid & socios eius: nisi se triduo mundos à mulieribus respòdissent: non vtique à meretricibus, quod damnabatur à lege: sed ab vxoribus, quibus licitè iungebantur. Populum quoque quando accepturus erat legem in monte Sina: tribus diebus iussu esse ab vxoribus abstinere. Scio Romæ hanc esse consuetudinem, vt fideles semper *Christi corpus* accipiant: quod nec reprehendo, nec probo. Vnusquisque enim in suo sensu abúdat. Sed ipsorum conscientias còuenio: qui eodem die post coitum communicant: & iuxta Persium, noctem flumine purgant: quare ad martyres ire non audent? Quare non ingrediuntur Ecclesias? An alius in publico, alius in domo Christus est? Quod in Ecclesia non licet, nec domi licet. Nihil Deo clausum est, & tenebræ quoque lucent apud Deum. Probet se vnusquisque: & sic ad *corpus Christi* accedat: non quod dilatare còmunio- nis vnus dies, aut biduum sanctiorem efficiat Christus, vt quod hodie non meruit, cras vel perendie mereat: sed quod dum doleo me non communicasse *corpori Christi*, abstineam me paulisper ab vxoris amplexu, vt amoris coniugis amorem Christi præferam.

Et afferte vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur, quoniam hic filius meus mortuus fuerat, & reuixit, perierat, & inuentus est. Vitulus saginatus, qui ad pœnitentiæ immolatur salutem, ipse Saluator est, cuius quotidie carne vescimur, cruore potamur. Fidelis mecum lector intelligis, quia pinguedine saturaci, in ructum laudis eius erumpimus, dicentes: Eructauit meum verbum bonum, dico ego opera mea regi: licet quidam superstitiose magis, quàm verè, non còsiderantes textum Psalmi, ex patris persona arbitrètur hoc intelligi. Et cœperunt epulari. Hoc conuiuium quoti-

*sus Iouinia-
num.*

*Idem ad Da-
masum, de
prodigo filio.
Carne salua-
toris quoti-
die vescimur
& cruore e-
ius potamur*

die celebratur, quotidie Pater Filium recipit, *semper Christus credentibus, immolatur.*

*Idem ad He-
dibiam Que-
stione. 2.*

Nos autem audiamus panem, quem fregit Dominus deditque discipulis suis, esse corpus Domini saluatoris, ipso dicente ad eos. Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. Et calicem illum esse, de quo item locutus est: Bibite ex hoc omnes: hic est sanguis meus novi testamenti: qui pro multis effundetur. Iste est calix de quo in Propheta legimus: Calicem salutaris accipiam. Et alibi. Calix tuus inebrians, quam præclarus est. Si ergo panis qui de cælo descendit, corpus est Domini: & vinum, quod Discipulis dedit, sanguis illius est novi testamenti, qui pro multis effusus est in remissionem peccatorum. Iudaicas fabulas repellamus, & ascendamus cū Domino cœnaculum magnum, stratum, arque mundatum: & accipiamus ab eo sursum calicem novi testamenti: ibique cum eo Pascha celebrantes, inebriemur ab eo vino sobrietatis. Non enim est regnum Dei ci-bus & potus, sed iustitia, & gaudium, & pax in Spiritu sancto. Nec Moyse dedit nobis panem verum, sed Dominus Iesus: ipse conuiuia, & conuiuium: ipse comedens & qui comeditur. Illius bibimus sanguinem, & sine ipso potare non possumus: & quotidie in sacrificiis eius de genimine vitis veræ, & vineæ Sotæ, quæ interpretatur electa, rubentia multa calcamus.

*Dominus Ie-
sus ipse con-
uiuia, & con-
uiuium: ipse co-
medens & qui comedi-
tur.*

*Vixit annos.
410.*

*In caput. 6.
Matthæ.*

Sanctus Chromatius Episcopus.

Hoc autem spiritaliter nobis præceptum esse debemus aduertere, ut panem quotidianum petamus, id est panem illum cælestem & spiritalem, quem quotidie ad medelam animæ, & spem æternæ salutis accipimus. De quo ait Dominus in Euangelio: panis cælestis, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. Et huic ergo panem quotidie postulare iubemur, id est, ut præstan- te Domini misericordia, quotidie panem corporis Domini accipere mereamur. Ait enim sanctus Apostolus: Probet se homo, & sic de pane Domini māducet, & de calice

calice bibat. Et iterum. Qui manducat panem Domini indignus, & calicem bibit: reus erit corporis & sanguinis Domini. Vnde non immerito semper orrare debemus, ut hunc panem cælestem quotidie mereamur accipere: ne aliquo interueniente peccato à corpore Domini separemur.

Sanctus Epiphanius Episcopus.

Vixit anno.

413.

Libro Anchoratus.

Videmus enim quod accepit Saluator in manus suas veluti Euangelium habet, quod surrexit in cœna, & accepit hæc, & ubi gratias egisset, dixit, *hoc meum est, hoc & hoc*. Et videmus quod non æquale est, neque simile, non imagini in carne, non inuisibili Deitati, non lineamentis membrorum. Hoc enim est rotundæ formæ, & insensibile, quantum ad potentiam. Et voluit per gratiam dicere, *hoc meum est, hoc & hoc*. & nemo non fidem habet sermoni. Qui enim non credit esse ipsum verum, sicut dixit, is excidit à gratia & salute. Quod autem audiimus, id credimus quod est ipsius. Dominum verò nostrum nouimus totum sensum, totum sensitium, totum Deum, totum mouentem, totum operantem, totum lucem, totum incomprehensibilem, sed qui cum gratia hoc nobis largitus est.

S. Ioannes Chrysostomus Archiepiscopus.

Vixit anno.

414.

Homil. 83.

in Matth.

Credendum
verbis Christi,
etiam si
sensui absur-
dū videatur

Constantinopolitanus.

Credamus vbique Deo, nec repugnemus ei, etiam si sensui & cogitationi nostræ absurdum esse uideatur quod dicit: superet & sensum & rationem nostram sermo quæso ipsius, quod in omnibus & præcipue in mysterijs faciamus, non illa, quæ ante nos iacent, solummodo aspicientes, sed verba quoque eius tenentes. Nā verbis eius defraudari non possumus, sensus uerò noster deceptu facillimus est: illa falsa esse non possunt, hic sæpius atque sæpius fallitur. Quoniam ergo ille dixit: Hoc est corpus meum, nulla teneamur ambiguitate, sed credamus, & oculis intellectus id perficiamus. O quot modò dicunt, uellem formam & speciem eius, vel

Christum ip-

*sum tangi-
mus et come-
dimus.*

*Radjs sola-
ribus mun-
diorem esse
oportet ma-
num illam,
quæ Christi
carnem tra-
stat.*

*Prop.
pore alit nos
Christus.*

lem vestimenta ipsa, uellem calceamēta uidere. Ipsum igitur uides, ipsum tangis, *ipsum comedis*. Vestimenta eius desideras uidere, ipse uero seipsum tibi tradidit, nō ut videas solum, verum etiam ut tēgas, & in te habeas. Nemo igitur nauseans accedat, nemo remissus, omnes accensi, omnes feruentes, omnes ardentes accedamus. Non enim sufficit ipsi hominem fieri, flagellis interim cædi, sed nos secum in vnam (ut ita dicam) massam reducit, neque id sive solum, sed re ipsa nos corpus suum efficit. Qua igitur re mundiorē esse non oportet eū, qui hoc sacrificio participaturus est? quos radios solares non deberet excedere manus illa, quæ hanc carnem pertractat, os quod igne impletur spirituali, lingua quæ cruentatur hoc admirabili sanguine? Veniat in mentē tibi, quo sis honore honoratus, qua mensa fruaris. Ea nanque re nos alimur, quam Angeli videntes tremunt, nec absque pauore propter fulgorem, qui inde resilit aspicere possunt, & nos in vnam cum illo massam reducitur. Christi corpus vnum & caro vna. Quis loquitur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius. quis pastor vnquam membris suis, oues suas nutriendas, alæ matres post partum aliis nutricibus infantes dederunt, quod ipse facere nōluit, sed proprio corpore nos alit, & sibi coniungit atque conglutinat. Consideremus autem hoc modo, natus est ex nostra substantia. Sed nīhil hoc forsā ad omnes inquires: licet apertē ad omnes pertineat. Nam si ad naturam nostram descendit: patet quoniam ad omnes: quod si ad omnes, & ad vnumquēque profecto. Sed quomodo nō omne inde lucrū cōsecuti sunt inquires? Id certē non illius causa, qui maximē hoc optat, accidit: sed eorum culpa, qui eum suscipere nolunt. Singulis enim fidelibus per hoc mysterium se coniungit: & quos peperit, non alii nutriendos tradit. sed ipse studiosissimē alit, hac etiam re tibi persuadent. carnem illum tuam assumpsisse. Tanta igitur charitate, atque honore affecti non torpeamus. Non videtis quāta infantes animi alacritate mamillas arripiunt? Qua præssione

præssione papillis infigunt labia? Non minori cupiditate nos quoque ad hanc mensam, & ad huius calicis spirituales accedamus papillam: imò verò maiore desiderio quasi lactētes pueri, gratiam Spiritus sugamus. vnus sit nobis dolor, vna mœsticia, si hoc alimento spirituali priuamur. Non sunt humanæ uirtutis hæc opera: qui tunc ista in illa cœna confecit, ipse nunc quoque operatur, ipse perficit, ministrorum nos ordinem tenemus: qui verò hæc sanctificat & transmutat ipse est. Nullus adlit hic Iudas, nullus auarus, non recipit huiusmodi homines hæc mensa. Si quis discipulus est, læto animo accedat. Cum Discipulis iquit meis facio Pascha: hæc enim illa non alia mensa est, hæc nulla re minor, quā illa est. Non enim illam Christus, hanc homo quispiam facit: sed vtrunque ipse. Nullus ergo inhumanus adeat, nullus crudelis, nullus immisericors, nullus impurus quouis modo: hæc tam ad uos, qui communicaris, quā ad vos, qui ministratis dicta esse uolo. Oportet enim etiam eadem ad uos dicere, vt magno studio & diligenti cura dona hæc distribuatis. Non parua uobis imminet pœna, si aliquem aliqua improbitate committi scientes, ei huius mensæ participationem permittatis. *Sanguis enim eius ex manibus requiretur uestris.* Si igitur Dux quispiam, si consul, si ipse denique qui diademate ornatur, indignè adeat, cohibe ac coherce: maiorem tu illo habes potestatem. Quod si ipse pellere non audes, mihi dicas, nō permittam ista fieri: animā prius tradā meam, quā *Dominicum* alicui corpus indignè: sanguinemque meum effundi potius patiar, quā *sacratissimum illum sanguinem* præterquā digno cōcedam: quod si quis venientem cum sordibus ignorauerit, nulla uestra culpa est.

Necessario dicendum quā admiranda mysteria, & cur data sint, & quānam eorum utilitas. Vnum corpus sumus, & membra ex carne, & ossibus eius. Quare initiari eius præceptis parere debent? vt autem non solū per dilectionem, sed re ipsa in illam carnem conuertamur,

Eadem que Christus in cœna fecit, & nunc quoque in Missa operatur. Sacerdos minister tantum sacramenti. Christus uero transubstantiationē peragit.

Nota.

Idem Homilia. 45. In iohannem.

mur, per cibum id efficitur, quem nobis largitus est. Cū enim suum in nos amorem indicare vellet, *per corpus suū* se nobis commiscuit, & in vnuū nobiscum redegit, vt corpus cum capite vniretur. Hoc enim amantium maximè est. Hoc Iob significabat de seruis, à quibus maximè amabatur, qui suum amorem præ se ferentes dicebant. Quis daret nobis, ut eius carnibus implemur. Quod Christus fecit, ut maiori nos caritate astringeret, & ut suum in nos ostenderet desiderium, non se tantum uideri permittens desiderantibus, sed & *tangi, & manducari, & dentes carni suæ infigi*, & desiderio sui omnes impleri. Ab illa igitur mensa tanquam leones ignē spirantes surgamus, diabolo formidolosi, & caput nostrum intelligamus, & quam in nos præ se tulit caritatem. Parentes sepe numero liberos suos aliis alendos dederunt, ego autem *mea carne* alo, me his exhibeo, omnibus faueo, omnibus optimam de futuris spem præbeo. Qui enim in hac uita se nobis exhibet, multo magis in futuro. Vester ego frater esse uolui, & communis carnem propter uos & sanguinem: & per quā uonunctus sum, ea rursus vobis exhibui. *Hic sanguis* facit vt imago in nobis regia floreat: *hic sanguis* pulchritudinem, atque nobilitatem animæ, quam semper irrigat & nutrit, languescere non finit. *Hic mysticus sanguis* dæmones procul pellit, Angelos & Angelorum Dominum ad nos allicit. Dæmones enim cum *Dominicum sanguinem* in nobis uident, in fugam uertuntur, Angeli autem procurrunt. *Hic sanguis* effusus, vniuersum abluit orbem terrarum. *Hic* nostrarum animarum salus est: hoc lauatur anima, hoc ornatur, hoc incēditur: *hic* igne clariorem nostram mentem reddit, & auro splendidiorem. *Huius sanguinis* effusio, cælum peruium fecit. Admiranda sanè Ecclesiæ mysteria, admirabile sacramentum. Ex paradiso fons scaturiit, à quo sensibile fluuius emanarent. A mensa hac prodiit fons, qui fluuios spirituales diffundit. *Hic* fons lucis, diffundens radios veritatis, huic supernæ astiterunt virtutes, fluctuum eius pulcritudinem

Sua nos carne, Christus alit.

Nota.

critudinem inspicientes. Nam manifestius, quàm nos ille propositorum uirtutem & fulgorem inaccessibilem intuentur. Quemadmodum enim, si quis liquefacto auro manum, uel linguam iniiciat, quàm primum deauratur: ita hæc nobis proposita animam auream reddunt. Hic sanguis præfiguratus est semper in altaribus, in iustorum cædib. *hic orbis terrarum decus est: hic est*, quo Christus emit, quo uniuersam ornauit Ecclesiam. Vt enim homo auro seruos emit, & ornata nos sanguine suo Christus Qui huius sanguinis sunt participes, cum Angelis & Archangelis, & supernis uirtutibus commorantur: ipsam regiam Christi stolam induit, spiritualibus armis muniti. Sed nihil dixit, imò ipsum induit sunt Regem. Sed sicut magnum est & admirabile: ita si purè acceperis, ad salutem accessisti: sin praua conscientia, ad poenam & supplicium. Qui enim manducat & bibit indignè sanguinem Domini, iudicium sibi manducat & bibit. Nam si qui regiam purpuram coinquinant, haud secus, quàm qui scindunt, puniuntur: quid mirum, si qui imunda conscientia Christi corpus accipiunt, idem supplicium subeant, quod qui eum clauis cruci affixerunt?

Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Quid dicis, beate Paulè, cum vis auditorem confundere, & horrendorum mysteriorum meminisse, calicem benedictionis appellas, calicem illum formidolosum & horroris plenum? Sane quidem. Non enim paruum est, quod dicitur. Siquidem cum benedictionem dico, Eucharistiam dico: & dicendo eucharistiam, omnem benignitatis Dei thesaurum aperio, & magna illa munera commemoro. Etenim nos quoque, recensitis supra calicem inenarrabilibus Dei beneficiis, & quæcunque consecuti sumus, ita deum accedimus, & communicamus, gratias agentes quòd humanum genus errore liberauit, quòd cum spem nullam haberemus, & impii in hoc mundo essemus, fratres & consortes suos ascripsit: cum his & cæteris

Sanguinem
(quo Christus Ecclesiam emit) in Missa bibimus.

Iacobi Homilia. 24. in Epist. ad Corinthios. priorem Horreda misteria.

huiusmodi gratiarum actionibus accedimus. Quomodo igitur contraria non facitis à Corinthii, inquit, cū Deo benedicitis, quod ab idolis uos liberauit, & iterū ad eorum mensas curritis? Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne cōmunicatio sanguinis Christi est? Maximè his sibi verbis & hīdem facit & horrorem. Eorum autem eiusmodi est sententia. Quod est in calice,

*Id quod ē
Christi late-
re profluxit,
calice sacro
continetur.*

id est, quod à latere fluxit, & illius sumus participes. Calicem autem benedictionis appellauit, quoniā cum prae manibus eum habemus, cum admiratione & horrore quodam inenarrabilis doni laudamus, benedicentes, quod sanguinem effudit, ne in errore permaneremus, neque tantum effudit, sed nos omnes eius participes effecit. Quid hoc admirabilius, dic quæso, quid amabilius? Et in veteri quidem Testamento, cum imperfectiores essent, quem idolis offerebant sanguinem, eum ipse accipere uoluit, ut ab idolis eos auerteret, quod e-

*Missa admi-
rabile et ma-
gnificum sa-
crificium.*

*Christus se ip-
sum offeren-
dum praece-
pit.*

tiam inenarrabilis amoris signum erat. Hic autem multo admirabilius & magnificentius sacrificium præparatum, quum sacrificium ipsum commutaret, & pro bruto sanguine de se ipsum offerendum præciperet. Et panem, quē frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? Quare non dixit participatio? Quia amplius quiddam significare uoluit, & multam inter hæc convenientiam ostendere. Non enim participatione tantum & acceptione, sed unitate communicamus. Quemadmodum enim corpus illud unitum est Christo, ita & nos per hunc panem vnione coniungimur. Sed quare addit, quē frangimus? Hoc in Eucharistia videre licet, in cruce autem minime, sed omnino contra. Os enim eius,

*Fractio Eu-
charistia in
Missa obla-
tione.*

inquit, non conteretur. Sed quod in cruce passus non est, id in oblatione patitur, & propter te frangi sustinet ut omnes satiet. Quando id propositum uideris, dic tecum, propter hoc corpus non amplius terra & cinis egsum: non amplius captiuus, sed liber: propter hoc, cælum, & ea quæ in eo bona sunt, me accepturum spero, propterea immortalem vitam Angelorum sedem, Christi cōsuetudinem.

fuetudinem. Hoc corpus affixum, verberatum, morte uictum non est: hoc corpus sol crucifixum uidens, radios auertit: propter hoc & uelum templi scissum est, & petrae, & terra uniuersa tremuit. Hoc idem corpus cruentatum, lancea uulneratum, fontes sanguinis & aquae uniuerso orbi salutes scaturiuit. Vis & aliunde uires eius intelligere? Interroga quæ sanguinis fluxum passa est, quæ non Iesum, sed eius uestimentum, nec totum, sed eius fimbriam tetigit: interroga mare, quod dorso suo id per tulit: interroga ipsum diabolium, & dicito. Vnde insani- bile uulnus accepisti? unde uires amisisti? unde captus? à quo detineris? à quo fugis? Nihil aliud respondebit, quàm à corpore crucifixo. Et quod in Babylonico dracone factum est, quando accepto cibo crepuit medius, idem hic usu uenit. Non enim per os mortis Christus rursus erupit, sed medio draconis uentre rupto, atque discerpto, ex adytis clarissimus euasit, & radios non ad hoc usque cælum, sed ad ipsum supernum thronum dimisit. Illuc namque corpus suum exculit, quod etiam nobis exhibuit, ut teneremus, & manducaremus, quod maximum dilectionis signum est. Quos enim amamus, non nunquam etiam morsu petimus. Quare Iob, ut seruorum in se amorem ostenderet, dicebat, illos sæpenumero nimio in se amore dixisse, quis dec de carnibus eius, ut saturemur? Ita & Christus suam carnem dedit nobis ut ea saturemur, quo nos in plurimum sui amorem allexit. Adeum igitur cum seruire accedamus & dilectione quàm uehementissima, ne grauius subeamus supplicium. Quanto enim maius beneficium accipimus, tanto magis puniemur, quando eo indigni apparebimus. Hoc corpus in præsepe reueriti sunt Magi, & uiri impii, & Barbari longo itinere cōfecto, tum timore & tremore plurimo adorauerunt. Imitemur igitur saltem Barbaros nos, qui cælorum ciues sumus. Illi enim cum id præsepe & tugurium tantum, neque eorum quicquam, quæ tu nunc intueris, summa accellerunt reuerentia & horrore. Tu verò nō in præsepe id, sed in altari: non mulie-

Corpus Christi, quod cruci affixum in Eucharistia.

Corpus Christi quod in cælo est, teneremus & manducamus.

Corpus Christi, quod Magi in præsepe reueriti sunt in altari.

rem quæ in ulnis teneat, sed Sacerdotem præsentem & spiritum perabunde super proposito diffusum sacrificio vides. Nec simplex, ut illi, *corpus* intueris, sed & eius potentiam, & omnem cognoscis administrationem, & nihil eorum quæ per ipsum facta sunt, ignoras, & diligenter initiatus es in omnibus. Excitemur igitur, horrescamusque, & maiorem quàm Barbari illi præ nobis feramus pietatem, ut non simpliciter, neque frigide accedentes, uehementiori igni caput obiciamus. Hæc autem non dico, ut non accedamus, sed ne temerè accedamus. Quemadmodum enim frigida accessio periculosa est, ita nulla mysticæ illius cœnæ participatio, pestis est & interitus. Ipsa nanque mensa animæ nostræ uis est, nerui mentis, induciæ uinculum, fundamentum, spes, salus, lux, uita nostra. Si hinc hoc sacrificio muniti migrabimus, maxima cum fiducia sanctum ascendemus uestibulum, tanquam aureis uestibus undique coniecti. Et quid futura cōmemoro? Nam dum in hac uita sumus, ut terra nobis cælum sit, facit hoc mysterium. Ascende igitur ad cæli portas, & diligenter attende, imò non cæli, sed cælorum, & tunc, quod dicimus intueberis. Etenim quod summo honore dignum est, id tibi in terra ostendam. Nam quemadmodum in regis, non parietes, non tectum aureum, sed regium corpus in throno sedēs omnium præstantissimum est: ita quoque in cælis regium corpus, quod nunc in terra tibi uidendum proponitur. Neque Angelos, neque Archangelos, non cælos, non cælos cælorum, sed ipsum horum omnium tibi Dominum ostendo. Animaduertis quonam pacto, quod omnium maximum est, atque præcipuum in terra non conspicaris tantum, sed tangis neque solum tangis, sed comedis, & eo accepto domum redis. Absterge igitur ab omni sorde animam tuam. Præpara mentem ad horum mysteriorum suspensionem. Ecce enim si puer regius pupa & diademate ornatus tibi ferendus traderetur, nõne omnibus humi a se cõstitis eum susceperes? Verum nũc cum non hominis regium puerum, sed *unigenitum Dei* fili-

*Sacrificium
corporis Christi,
raunimẽ
tuum l. ...
grantibus.*

*Idẽ Homil.
3. In Epist.
Ad Ephes.
Illius corpus*

lum

liam accipias, dic quæso, non horrescis, & omnium secularium rerum amorem abiicis, & eo te solo ornatū reddis, sed adhuc humum respicis, pecuniæ incumbis, terræ deditus es? Et quam nam ueniam consequeris, quæ excusationem?

De corpore Christi nobis sermo est. Quotquot istius corporis efficimur participes, quotquot eius gustamus sanguinē. Recolite, quia illius corpus est & sanguis: qui supra cælos residet, qui ab Angelis suppliciter adoratur, illius, inquā, qui proximē consistit immortalis Dei potētiæ. Huius delibamus sanguinem.

Sacerdotium ipsum in terra quidem peragitur, sed in rerum cælestium classem, ordinemque referendum est. Atque id perquam merito: quippe non mortalis quisquam, non Angelus, non Archangelus, non alia quæuis creata potentia, sed ipse Paracletus ordinem huiusmodi disposuit: qui mortalibus hominibus etiamnum in carne manentibus auctor fuit, ut Angelorum ministerium animo conciperent. Idcirco necesse est sacerdotē sic esse purum, ut si in ipsis cælis collocatus, inter ceteras illas uirtutes medius staret. Terribilia nanque horrida fuisse ferunt, quæ gratiæ tempus præcesserūt, quod genus fuere tintinnabula, mala punica, lapides pectori sacerdotis, itemque alii humeris eiusdem superpositi, mitra, trophium, vestis ad pedes usque demissa, lamina aurea, sancta sanctorum, ingens incus quies atque silētium. At uerò si quis ea, quæ gratiæ tempus nobis aduexit, examinet, terribilia atque horrida quæ dixi, iudicabit esse admodū leuia, ac quod de lege à Paulo dictum est, hic demum uerum esse comperiet: quandoquidem ne glorificatum quidem fuit, quod glorificatum est in hac parte, propter eminentem gloriam. Nā cum conspicias Dominum immolatum, Sacerdotem sacrificio incumbentem, ac preces fundentem, cum uero turbam circumfusam pretioso illo sanguine intingi ac rubesceri, etiam ne te inter mortales uersari, atque in terra consistere censes? an non potius euestigio in cælos transferris?

& sanguinem in Eucharistia sumimus, qui supra cælos residens ab Angelis adoratur.

Idem lib. 3. Dialog. ex uersione Germani Brixij Sacerdota. ordo à Spiritu paracleta institutus.

Christus in altari immolatur.

Nota.

Qui ad pa-
tris dexterā
in celis se-
det tempore
sacrificij mis-
sa manibus
pertracta-
tur.

Vixit anno.
815.

Li. Pascha. 1.
Aqua baptis-
mi à spiritu
sancto conse-
cratur. Idē
li. Pascha. 2.

ferris? An non carnis cogitationem omnem abiiciēs,
nudo animo, mēte pura circumspicis quæ in cælo sunt?
O miraculum, ò Dei benignitatem: qui cum Patre sur-
sum sedet, in illo ipso temporis articulo omnium manibus
pertractatur: ac se ipse tradit volentibus ipsum excipere
ac complecti. Fit id nullius præstigiis, sed apertis & cir-
cumspicientibus circumfistentium omnium oculis.
Num tibi ista contemptu ac despectu digna esse viden-
tur? aut eiusmodi, ut possit quis contra ea attolli at-
que insurgere?

Theophilus Archiepis. Alexandrinus.

Dicit enim nempe Origenes Spiritum sanctum nō
operari ea quæ in anima sunt, nec ad irrationabilia per-
uenire. Quod asserens non recogitat aquas in baptis-
mate mysticas, aduentu sancti Spiritus consecrari, pa-
nemque Dominicum, quo *saluatoris corpus* ostenditur,
& quem frangimus in sanctificationem nostri, & sacrū
calicem, quæ in mensa Ecclesiæ collocantur, & utique
in anima sunt, per inuocationem & aduentum sancti
spiritus sanctificari.

Consequens enim est, ut qui priora suscepit, susci-
piat & quæ sequuntur, & qui pro dæmonibus Christū
dixerit crucifigi, ad ipsos quoque dicendum esse susci-
piat: Hoc est corpus meum: & , Accipite & bibite, hic
est sanguis meus. Si enim & pro dæmonibus crucifigi-
tur, (ut nouorum dogmatum assertor affirmat) quod
erit priuilegium, aut quæ ratio, ut soli homines corpo-
ri eius, sanguiniq; communicent, & non Demones quo-
que, pro quibus in passione sanguinem fuderit: Ho-
mines duntaxat participant corpus, & sanguinem Chri-
sti, & non dæmones. Christus enim hominibus dixit.
Accipite, & manducate, & bibite, hoc est corpus meum
& cætera.

Vixit anno.
417.

Palladius Episcop. Helenopolitanus.

Aiunt presbytero Ecclesiæ prius apparuisse martyre
(Basiliscum) ac dixisse: præpara Ioanni fratri locum:
uentu-

venturus est enim. Ille nihil de oraculo dubitans, in crastinum orabat milites, ut illic usque ad quintam horam permanerēt: qui minimē acquiescentes iter perurgebant. profecti verō quēsi stadia triginta, rursus ad memoratum templum, unde exierant, redierunt, ipso jam febribus laborāte. Illuc ubi rediit, vitæ suæ candida digna uestimenta quesiuit. Exutusque prioribus, ea se induit, omnibus usque ad calceamenta mutatis, reliqua præscentibus ipse distribuit, sumptisque *caelestibus sacramentis* coram astantibus, extremam orationem fudit dicens more suo, gloria sit Deo omnium causā, consignans se in fine orationis.

In Dialogo
suo.

Theodorus diaconus Roma. Ecclesiæ.

Vixit anno.

Præclare tu quidem, atque sapientissimē occurristi, pater, præscentium illuminans animos, qui per scripturarum imperitiam in his semper offendunt. Profecto enim gymnasium per longa tempora Ecclesia fuit, uictores suos, viros ac mulieres ostēdens, non frustra Christi carnem eatenus comedisse.

418.

Vide Palladij Dialogū.

S. Seuerins Sulpicius Archiepiscopus

Bituricensis. Vixit anno. 419.

Testatur Arborius ex præfecto, uidisse se Martini manum *sacrificium offerentis* (vestitam quodammodo nobilissimis gemmis, luce micare purpurea, & ad motum dexteræ collisarum inter se fragorem audisse gemmarum).

Libro Dialogorum. 3.
cap. 14.

Martinus offert sacrificium.

S. Maximus Episcopus Taurinen-

sis. Vixit anno 420.

Legimus in libris Moyse de manna vermiculos procreatos, digna planē & iusta comparatio. Siquidem de manna vermiculus gignitur, & Dominus Christus de virgine procreatur, quin potius ipsam Mariam manna dixerim, quia est subtilis, splēdida, suavis, & virgo, quæ velut cælitus ueniens cunctis Ecclesiarum populis cibum dulciorem melle defluxit, quem qui edere ac manducare neglexerit, uitam in semetipso habere non poterit, sicut ipse

In Psal. 21.

ipse Dominus ait. Nisi quis manducauerit carnem, & biberit meum sanguinem, non habebit vitam in semetipso, sed potius ipse cibus in iudicium conuertitur, sicut Apostolus dicit. Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat. Quod filiis Israel subtiliter prophetatum est in veteri testamento. Manna enim illis contra diuina præcepta tractantibus, verines effecti sunt, id est, contumaciæ ultores & iudices. Quæ similitudo Christum indicat Dominum, quem qui suauem cibum & dulcem potum haurire neglexerit, iudicem patietur.

S. Augustinus Episcopus Hipponensis. Vixit anno 415.

In Psal. 33.

*Ferebat
Christus ma-
nib. suis pro-
prium cor-
pus in cæna.*

Et ferebatur in manibus suis. Hoc uerò, fratres, quomodo posset fieri in homine quis intelligat? Quis enim portatur in manibus suis? Manibus aliorum potest portari homo, manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso David secundum literam non inuenimus, in Christo autem inuenimus. *Ferebatur enim Christus in manibus suis*: quando commendans ipsum corpus suum, ait. Hoc est corpus meum. *Ferebat enim illud corpus in manibus suis.* Et ferebatur in manibus suis. Quomodo ferebatur in manibus suis? Quia cum commendaret ipsum corpus suum, & sanguinem suum, accepit in manus suas quod norunt fideles: & ipse se portabat quodammodo cum diceret. Hoc est corpus meum. Accedite ad eum & illuminamini. Dicit enim quod ipse probauit. Spiritalis enim quidam in corpore Christi, uel etiam ipse Dominus Iesus Christus secundum carnem, caput exhortans membra cætera, quid dicit? Accedite ad eum & illuminamini. Aut potius Christianus aliquis spiritalis ad ipsū Dominū nostrū Iesū Crīstū inuitat, ut accedamus ad eum. sed accedamus ad eum & illuminemur nō quō accesserunt ad eum Iudæi, ut tenebrarentur. Accesserunt enim illi ad illum, ut crucifigerent: nos ad eum acceda-

accedamus, ut corpus & sanguinem eius accipiamus. Illi de crucifixo tenebrati sunt: nos manducando crucifixum, & bibendo illuminamur.

Christū crucifixum in Eucha. edimus.

Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Sed uidete fratres quid nos iubeat adorare. Alio loco scriptura dicit, Cælum mihi sedes est, terra autem scabellū pedū meorum. Ergo terrā nos iubet adorare, quia dixit alio loco, quod sit scabellū pedū Dei. Et quō adorabimus terrā, cum dicat aperte scriptura. Dominū Deum tuum adorabis: & hic dicit: Adorate scabellum eius? Exponens autem mihi quid sit scabellum pedum eius, dicit: Terra autem scabellum pedum meorum. Anceps factus sum: timeo adorare terram, ne damnet me qui fecit cælum & terram. Rursum timeo non adorare scabellum pedum Domini mei, quia Psalmus mihi dicit: Adorate scabellum pedum eius. Quæro quid sit scabellum pedum eius, & dicit mihi scriptura. Terra scabellum pedum meorum. Fluctuans conuerto me ad Christum, quia ipsum quæro hic, & inuenio quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum eius. Suscepit enim terra terram, quia caro de terra est. & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: Nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit: inuentum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.

Ipsam eandem carnem quam Christus ex uirgine assumpsit nobis in Eucha. sumenda reliquit. Adorandum corpus Christi in Eucha. Idem tract. 84. in Ioan. Idem lib.

Hoc est quod legitur in prouerbiis Salomonis, Si sederis cœnare ad mensam potentis, considerans intellige quæ apponuntur tibi: & sic mitte manum tuam, sciēs quia te talia oportet præparare. Nam quæ est mensa potentis, nisi unde sumitur corpus & sanguis eius, qui animam suam posuit pro nobis? Et quid est eam sedere, nisi humiliter accedere? Et quid est considerare & intelligere quæ apponuntur tibi? nisi dignè tantam gratiam cogitare?

186 Illud

de irremissi-
bili peccato
in Spiritum
sanctum. ui-
de Enchi.
cap. 83.

Illud etiam quod ait: Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in illo: quomodo intellecturi sumus? Nunquid etiam illos hic poterimus accipere, de quibus dicit Apostolus, quod iudicium sibi manducant & bibant, cum ipsam carnem māducant, & ipsum sanguinem bibant? Nunquid & Iudas magistri uenditor & traditor impius, quamuis primum ipsum manibus eius confectum Sacramentum carnis & sanguinis eius cum cæteris Discipulis, sicut apertius Lucas Euāgelista declarat, māducaret & biberet, māsset in Christo, aut Christus in eo? Multi deniq; qui uel corde ficto carnē illā māducant & sanguinē bibunt, uel cū manducauerint & biberint apostatæ fiunt, nūquid manēt in Christo, aut Christus in eis? Sed protectō est quidā modus māducandi illā carnē, & bibendi illū sanguinē quomodo qui manducauerit & biberit, in Christo manet, & Christus in eo. Non ergo quocūque modo quisquam manducauerit carnem Christi, & biberit sanguinem Christi, manet in Christo, & in illo Christus, sed certo quodāmodo, quem modum utique ipse uidebat quando ista dicebat.

Idem lib. de
S. Trinitat.
3. cap. 4

Potuit (Paulus) significando prædicare Dominum Iesum Christum, aliter per linguam suam, aliter per epistolam, aliter per Sacramentum corporis & sanguinis eius. Nec linguam quippe eius, nec membranas, nec atramentum, nec significantes sonos lingua editos, nec signa literarum conscripta pelliculis, corpus Christi & sanguinem dicimus, sed illud tantum, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mystica consecratum ritè sumimus ad salutem spiritalem in memoriam pro nobis Dominicæ passionis. Quod cum per manus hominum ad illam uisibilem speciem perducitur, non sanctificatur, ut sit tam magnum Sacramentum, nisi operante inuisibiliter Spiritu Dei.

Spiritus san-
ctus inuisibi-
liter opera-
tur in sacra-
mento Eu-
char. Idem
lib. 17. de

Venite, māducate de panibus meis, & bibite uinum quod miscui uobis. Hic certè agnoscimus Dei sapientiam, hoc est, uerbum patri coæternum, in utero uirginali

nali domum sibi ædificasse corpus humanum, & huic tã
quam capiti membra Ecclesiam subiunxisse, martyrum
uictimas immolasse, mensam in uino & panibus præpa-
rasse, ubi apparet etiam sacerdotium secundum ordinẽ
Melchisedec, insipientes & inopes sensu uocasse, quia si-
cut dicit Apostolus. Infirma huius mundi elegit Deus,
ut confunderet fortia. Quibus tamen infirmis, quod
sequitur dicit: Derelinquite insipientiam, ut uiuatis,
& quærite prudentiam, ut habeatis uitam. Participem
autem fieri mensæ illius, ipsum est, incipere habere ui-
tam. Nam & in alio libro, qui uocatur Ecclesiastes, ubi
ait. Non est bonum homini, nisi quod manducabit & bi-
bet: quid credibilius dicere intelligitur, quàm quod ad
participationem mēse huius pertinet, quam Sacerdos
ipse mediator testamenti noui exhibet secundum ordi-
nem Melchisedec de corpore & sanguine suo? Id enim sa-
crificium successit omnibus illis sacrificiis ueteris Te-
stamenti, quæ immolabantur in umbra futuri, propter
quod etiam uocem illam in Psalmo tricesimo & nono
eiusdem mediatoris per Prophetiam loquentis agno-
scimus. Sacrificium & oblationem noluisti, corpus au-
tem perfecisti mihi, quia pro illis omnibus sacrificiis
& oblationibus corpus eius offertur, & participantibus mini-
stratur.

Eat planè iste retro cum sui similibus sociis qui dixe-
runt. Durus est hic sermo, quis eum potest audire? Nos
autem audiamus & intelligamus duo testamēta in duo-
bus filiis Abraham, duabusque mulieribus eius commix-
tione scætaris: sicut duos in carne una, Christum & Ec-
clesiam, istis nolētibz, sine ulla obscenitate cognosci-
mus: sicut mediatorem Dei & hominum, hominẽ Chri-
stum Iesum, carnem suam nobis manducandum, bibendumq;
sanguinem dantem, fideli corde atque ore suscipimus,
quamuis horribilius uideatur humanam carnem man-
ducare, quàm perimere, & humanum sanguinem pota-
re quàm fundere.

Liquido apparet, quando primum acceperunt Disci-
puli

Ciuitate del-
cap. 20.

Christus ip-
se exhibet
mensam de
corpore &
sanguine suo
Eucharistie
sacrificiis suc-
cessit omni-
bus sacrificiis
... testa-
menti. Cor-
pus Christi
offertur.

Idem lib. 2.
contra Ad-
uer. Leg. &
Proph. ca. 9.

Idem ad la-

inuarium.
Epist. 118.

Institut.

puli corpus & sanguinem Domini non eos accepisse ieiunos. Nunquid tamen propterea calumniandum est vniuersæ Ecclesiæ, quod à ieiunis semper accipitur? Et hoc enim placuit Spiritui sancto, vt in honorem tanti Sacramenti, in os Christiani prius *Dominicum corpus* intraret, quàm cæteri cibi. Nam ideo per vniuersum orbem mos iste seruatur. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi aut cœnati fratres ad illud Sacramentum accipiendum conuenire debent, aut sicut faciebant, quos Apostolus arguit & emendat mentis suis illa miscere. Nanque Saluator quo vehementius commendaret mysterij illius altitudinem, ultimū hoc voluit inhære cordibus & memoriæ Discipulorū, à quibus ad passionem digressurus erat.

S. Pontius Paulinus Episcopus Nolanus.

Vixit anno. 417.

Epist. de Pœnitentia.

Monachus factus, & si fidelis peccauit in seculo: post abrenuntiationem suam iterum factam, *Dominicum corpus* non dubitet accipere, ne occasione humilitatis nimix, prolongetur à corpore & sanguine, cui se iunxit vt vnum corpus efficeretur. Communicare non desinat, quia peccare quieuit, tantum ne de reliquo peccet. Nā sicut ignis iste visibilis duas in se quasdam efficacias habet, id est, comburere frigida, & illuminare tenebrosa: ita & ignitum illud *Dominicum corpus*, quando cum metu & reuerentia magna fuerit sumptum, corporis quidē delicta consumit, animæ uerò sensum illuminat, & idcirco maximè communicare debet.

Corpus Christi sumptum peccata nostra cōsumit.

S. Proclus Episcopus Constantinopolitanus.

Vixit circa annum 428.

Tractatu de traditione diuine Liturgie.
Iacobus, Clemens, Ba-

Multi quidem & alii diuini pastores, qui Apostolis successerunt, ac Ecclesiæ doctores, sacrorum illius diuinx Liturgiæ mysteriorum rationem explicantes, scriptis mandatam Ecclesiæ tradiderunt. In quibus primi & clarissimi sunt, Beatus Clemens summi illius Apostolorum discipulus ac successor, qui sacrosancta illa myste-

myste-

myſteria à ſanctis Apoſtolis ſibi reuelata, in lucem edic- & Diuus Iacobus, qui in ſortem Eccleſiæ Hieroſo- lymitanæ adminiſtrandę vocatus fuit, quique huius pri- mus Episcopos à primo illo & ſummo Pontifice Chri- ſto Deo noſtro conſtitutus eſt. Magnus porro poſtea Baſilius hominum ſocordiam & ignauiam conſpiciens eoſque nihil aliud, quàm terrena & abiecta cogitantes & ob id longitudinis Liturgiæ pertæſos, non quod ſu- peruacaneum aliquid aut nimis longum continere eā arbitraretur, ſed vt ſimul orantium atque audientium ignauiam atque pigritiam præcideret, propterea quod multum in ea temporis poneretur, breuiorem recitan- dam dedit. Etenim poſtquam Seruator noſter in cælū aſſumptus eſt. Apoſtoli prius quàm per orbem terrarū diſpergerentur, conſpirantibus animis cōuenientes ad toto die orandum conuertebantur: & cum multam con- ſolationem in myſtico illo Dominici corporis ſacrifici- cio poſitam inueniſſent, fuſiſſimè & longa oratione Li- turgiā decantabant. Hæc enim diuina ſacra vna cum docendi ratione coniuncta, cæteris rebus anteponen- da exiſtimabant. Atque maiori & alacriori rerum diu- narum & ſacrificij ſacro ſancti ſtudio & deſiderio fla- grabant, & illud obnixè amplectebantur, quod in me- moria ſemper haberet verbum illud Domini dicentis Hoc eſt corpus meum. & Hoc facite in meam comme- morationem. & Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Quare & contrito ſpiritu multas preces decantabant, diuinum numen impenſe orantes: quin etiam eos, qui ex Iudæis & Gentilibus recenter illuſtrati erant, ad religionem Dei, & pietatem erudiebant, docebātque veteri doctri- na relictā, ſacris illis & pietate plenis Liturgiæ myſte- riis ſenſus ſuos & mentem imbuerent. Per has igitur preces Spiritus ſancti aduentum expectabant, vt eius diuina præſentia propositum in ſacrificium panem & vinum aquæ permixtum, ipſum illud corpus & ſangui- nem ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti efficiat. Qui quidē

ſilius, Miſſa ritum, ſcri- pto poſteris tradiderunt

Miſſa ſacrifi- cium.

Panis & vi- num, Spiri- tus ſancti aduentu cor- pus & ſan-

guis Christi
afficitur.

Misse ritus,
in finē usq;
mundi dura-
tur.

Misse divi-
na & Apo-
stolica tradi-
tio.

Vixit anno.
429.

uita ato-
i.

pus Cri-
sti morienti
bus uaticū.

religiosus ritus obseruatur ad hoc vsque tempus, & ad finem usque seculi florebit. At posterius abiecta fidei firmitate & feruore, negotiis huiusce seculi & curis mundi mancipati & immerfi, Liturgiæ longitudinem (vt dixi) pertæsi, uix conueniebant ad audienda Domini uerba. Quare Diuus Basilus medica quadam ratione usus breuiorem eam ac concisorem reddidit. Haud multo post pater noster Ioannes, cui aurea lingua cognomen dedit, curam ouium, ut pastorem decet, magna alacritate animi suscipiens, ac hominum naturæ socordiam atque ignauiam prospiciens, fibras omnes, & radices huius prætextus sathanici prorsus auellere uoluit. Quare multa præcidit, & ut breuior esset constituit: ne sensim homines libertatem & otium maximè amplectētes, fallacibus & furiosis aduersarij sermonibus decepti, ab hac Apostolica & diuina traditione deficerent: quod multis sæpè accidisse varijs in locis ad hunc vsq; diemprehendimus.

Paulinus Presbyter Mediolanensis.

Honoratus Sacerdos Ecclesiæ Vercellensis, quum in superiori domo se ad quiescendum composuisset: tertio uocem vocantis se audiuit, dicentisq; sibi: Surge, festina, quia modò recessurus est Ambrosius. Qui descendens obtulit illi sancto, Domini corpus: quod ubi accepit, emisit spiritum, bonum secum uaticū ferens, vt in uirtute escæ esset animæ refectio.

Philippus Presbyter. Vixit an. 430

Quod manna sermo doctrinæ diuinæ sit, Moyſes nobis manifestissimè declarauit, qui ait ad populū Israel in eremo constitutum, dicens. Dedit tibi manna cibum Dominus Deus tuus, quem ignorabas tu & patres tui vt ostenderet tibi, quod non in pane solo uiuat homo, sed in omni uerbo, quod egreditur ex ore Dei. Quamquam de sacro pane *Dominici corporis Christi*, quem nos accipimus Apostolus dicat, quod eum illo tempore manna præfigurauerit, sicut ait: Et omnes eandem escam, spiritua-

Lib. 1. in
Iob. cap. 9.

Spiritalē manducauerunt. Eandem quidem escam, vt verum est, illi sumebant, sed in mysterio quod est in significatione, non in specie: quia ipse Christus illis erat in cibo illo figuratus, qui iam nobis est in carne manifestatus.

Ioannes Cassianus. Vixit an. 434

Tanta autem cor nostrum humilitatis debemus val-
lare custodia, vt hanc definitionem perpetua sensuum
stabilitate teneamus. Nequaquam nos posse ad tantū
purificationis meritum peruenire: ut licet hæc quæ su-
pra dixi per Dei gratiam omnia fecimus, indignos ta-
men nos communione *sacri corporis Christi* esse creda-
mus, quia cælestis illius mannæ tanta maiestas est: vt
nemo hac lutea carne circumdatus pro suo merito, eius
edulium & nō ex gratuita Domini largitate percipiat.

Cap. 7.
Collationis.
22.

Mercurius Sozomenus. Vixit. an. 437

Marcum in Scethi degentem ferunt, etiam in iuuen-
tute valde fuisse mansuetum & sapientem, memoriaq;
scripturarum diuinarum satis idoneum, & adeo Deo
amabilem, ut cum ad *Dominicum corpus* accederet, An-
gelus ei sacramenta præberet, cuius manum vsq; ad iun-
cturam brachii tantummodo se dicebat inspicere.

Lib. 6. Eccl.
Hist. ca. 29

D. Cyrillus Archiepiscopus Alexandrinus.

Vixit anno. 438.

Conquirēs quære, & apud me habita. Quærendum
enim uita semper est, vt apud eum habitemus, & ad a-
lienās sententias non deferamur. Sed non ita facit ani-
mus malignus. Nam quæcunque non intelligit, sta-
tim tanquam friuola falsaque per arrogantiam eiicit,
nulli credens, nec aliquid supra ipsum esse existimās:
quales Iudæos fuisse comperimus. Nam cum oportet
eos, qui diuinam virtutem Saluatoris, ac potestatem
signorum miraculo perceperunt. sermonem eius liben-
ter suscipere & si quæ difficilia uidebantur, eorum solu-
tionem quærere: contra omnino faciunt, & quomodo
potest hic nobis carnem suam dare? De Deo non sine

Lib. 4. Euan-
ge. Ioan. ca.
13. 14. 15
17

Hoc & sa-
cramenta -
tyr nostri tē
poris uidetur

In promissis
Dei, non est
querendum
Quomodo.

magna impietate conclamant, nec in mentem venit, ni-
hil esse impossibile apud Deum. Nam cum animales ef-
sent (vt ait Paulus) spiritualia intelligere non poterant.
Sed fatuitas quædam tam magnum sibi videtur myste-
rium: sed nos magnum quæso à peccatis aliorum profe-
ctum faciamus, & firmam fidem mysteriis adhibentes,
nunquam in tam sublimibus rebus, illud *quomodo* aut co-
gitemus, aut proferamus. Iudæcum enim hoc verbum
est, & extremi supplicii causa. Ideo Nicodemus etiam
cum diceret. Quomodo hæc fieri possunt meritò audi-
uit. Tu es magister in Israel & hæc ignoras? Aliorum
igitur, vt diximus, culpa perdocti, cum Deus operetur
non quæramus *quomodo*, sed operis sui uiam atque sciē-
tiam illi soli concedamus. Nam quemadmodum, quam-
uis nullus nouit quidnam secundum naturam Deus sit,
iustificatur tamen per fidem, cum credat præmia illum
redditurum quærentibus eum: sic & si operum eius ra-
tione: ignorat, cum tamen fide omnia illum posse nō
dubitatur; non contemnenda probitatis huius præmia cō-
sequetur. Ita profectò nos affici per Prophetam Esaiā
Dominus ipse hortatur: Non enim sunt consilia mea,
inquit, vt consilia uestra, nec sicut viæ uestræ, viæ meæ
sunt, dicit Dominus: sed sicut exaltatur cælum à terra,
sic exaltatæ sunt viæ meæ a viis uestris, & cogitationi-
bus uestris. Qui autem sapientia ac virtute adeò ex-
cellit, quomodo non operabitur ita miraculose, ut ope-
rum suorum ratio mentem nostram effugiat? Nonne vi-
des quid sæpenumero mechanici faciunt? Incredibilia
videntur nobis nonnunquam enarrare: sed tamen quia
similia ipsos fecisse vidimus, posse peragi ab ipsis faci-
le credimus. Quomodo igitur summis cruciatibus di-
gni non erunt, qui rerum omnium opificem Deum ita
contemnunt, ut *quomodo* in operibus suis dicere audeāt
quem totius sapientiæ largitorem esse non ignorant,
quem omnia posse scriptura nos docet. Si uerò tu o Iu-
dæe, *quomodo* etiam nunc clamas, hæc tuam imperitiā
ego quoque secutus, libenter quomodo ex Aegypto
exiisti

extiūisti togabo: quomodo in serpentem Mosaica fuit
virga conuersa? quomodo in naturam sanguinis aquæ
transierunt? quomodo patres tui per media maria, vt
per aridam effugetunt? innumerabilia sunt, in quibus si
quomodo quæris, vniuersam euertere tibi scripturam ne-
cesse erit, Prophetarum doctrinam, & ipsius Mosis scri-
pta contemnent. Quare credidisse Christo potius vos
oportuit, & si quid arduum videbatur, ab eo humiliter
petere, quàm veluti temulentos exclamare, quomodo
potest hic nobis suam carnē dare? Amen amen dico vo-
bis, nisi manducaueritis carnē Filii hominis & biberi-
tis eius sanguinem, non habebitis uitam in vobis. Mise-
ricors certe, ac mitis Christus est, vt à rebus ipsis vide-
re licet, non enim aspere ad incredulitatem eorum re-
spondit, nec vllō modo contendit: sed viuificantem hu-
ius mysterii cognitionem iterum atque iterum in men-
tibus eorum imprimere studet, & quomodo quidē car-
nem suam dabit ad manducandum, non docet, quia in-
telligere illi non potuerunt: quàm magna verò bona, si
eum fide manducabunt, adipiscuntur, id iterum atque
iterum aperit, vt æternæ desiderio vitæ ad fidem com-
pellantur, per quam etiam doceri facilius poterint. sic
enim Esaias dixit: Si enim, inquit, non credideritis,
nec intelligetis. Oportebat igitur fidei primum radi-
ces in animo iacere, deinde illa querere, quæ hominī
quærenda sunt. Illi verò antequam crederent, importu-
nè quærebāt. Hac igitur de causa Dominus, quomodo
id fieri possit non enodauit, sed fide id quærendum hor-
tatur: sic credentibus Discipulis fragmenta panis dedit
dicens. Accipite & manducate, hoc est corpus meum.
Calicem etiam similiter circuntulit, dicens. Bibite ex
hoc omnes, hic est calix sanguinis mei, qui pro multis
effundetur in remissionem peccatorum. Perspicias, quia
sine fide quærentibus, mysterii modum nequaquam ex-
plicauit, credentibus autem etiam, non quærentibus
exposuit. Audiant hæc, qui ex arrogantia nōdum Chri-
sti fidem suscipere volunt. Nisi manducaueritis, inquit,

*Nemo beata
vitæ parti-
ceps, qui le-*

*sum in Eu-
chari. non su-
scipit.*

*Comedimus
in Euchar.
carnem sal-
uatoris ver-
bo Dei con-
iunctam.*

carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Non enim possunt cum sanctificatione beatæ vitæ fieri participes, qui per mysticam benedictionem *Iesum non susceperunt*. Vita enim secundum naturam ille est, qui ex vino *Darrogatus est*: sed non minus corpus quoque suum viuificat. Coniunctum enim ineffabiliter est Filio Dei, à quo uniuersa viuificatur. Idcirco corpus suum dicitur, & unus cum eo est. Quoniam igitur Saluatoris *caro* verbo Dei, quod naturaliter vita est, coniuncta est, viuifica effecta est: quando *eam comedimus*, tunc vitam habemus in nobis, illi coniuncti, quæ vita effecta est. Hæc de causâ, in exuscitandis mortuis, non solummodo verbo atq; imperio, vt Deus utebatur, verum etiam carnem suam quasi cooperatricem nonnunquam adhibebat: vt re ipsa ostenderet, carnem quoque suam (quoniam sibi coniuncta est) viuificam esse. Non ergo verbo solum semper (vt diximus) verum etiam tactu mortuos excitabat, vt ostenderet corpus quoq; suum viuificare posse. Quod si solo tactu suo corrupta redintegrantur: quomodo non viuemus, qui *carnem illam & gustamus & manducamus*? reformabit enim omnino ad immortalitatem suam *participes sui*. Nec velis Iudaicè quomodo quærere sed recordare, quâuis naturaliter aqua frigidior fit, aduentu tamen ignis frigiditatis suæ oblita, æstuat. Nec putet ex tarditate mentis suæ Iudæus inaudita nobis excogitata esse mysteria: videbit enim si attētius quærît, hoc ipsum à Moïse temporibus per figuram semper factitatum fuisse. Quid enim maiores eorum ab ira Aegyptiorum liberavit, quando mors in primogenita Aegypti sæuebat? Nōne omnibus palam est, quia diuina institutione per docti, agni carnes manducarunt, & postes ac superliminaria sanguine perunxerunt, propterea mortem ab eis diuertisse. Qui *carnem Christi* manducat, vitam habet æternam: habet enim *hec caro Dei* verbum, quod naturaliter vita est, propterea dicit. Quia resuscitabo eum in nouissimo die. Ego enim dixit (id est *corpus meum*, quod

comederetur

comedetur) resuscitabo eum. Nō enim alius ipse est, quā caro sua. Qui manducat, inquit, carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in illo. Sicuti enim, si quis liquefactæ ceræ aliam ceram insuderit, alteram cum altera per totum commisceat necesse est: ita si quis *carnem & sanguinem Domini* recipit, cum ipso ita cōiungitur, ut Christus in ipso, & ipse in Christo inueniatur. Simile quodammodo apud Matthæum comperies. Simile est, inquit, regnum cælorum fermēto, quod acceptum abscondit mulier in farinæ satis tribus. Sicut parum (vt Paulus ait) fermenti totam massam fermentat: sic paruula benedictio totum hominem in seipsum attrahit, & sua gratia replet; & hoc modo in nobis Christus manet, & nos in Christo. Verè enim totum fermētum in totam massam pertransit. Nos verò, si vitam æternam consequi volumus, si largitorem immortalitatis habere in nobis desideramus, ad recipiendam benedictionem libenter concurramus, caueamusque, ne loco laquei damnosam religionem diabolus nobis prætēdat. Recte, inquit, dicis: scriptum tamen esse non ignoramus: iudicium sibi comedere atque bibere illum, qui de pane comedit, & de calice bibit indignè. Ego igitur probo meipsum, & indignum inuenio. Quando igitur quicumque, tu es qui ista dicis, dignus eris? Quādo Christo teipsum offeres? Nam si peccando indignus es, & peccare non desinis, Quis enim delicta intelligit secundum Psalmistam) expers omnino eris huius viuificæ sanctificationis. Quare pias quæso cogitationes suscipias, studiose sanctæque viuas, & benedictione participes, quæ (mihi crede) non mortem solum, verumetiam morbos omnes depellit. Sedat enim, cum in nobis maneat Christus, sæuientem membrorum nostrorum legem, pietatē corroborat: perturbationes animi extinguit, nec in quibus sumus peccatis considerat: sed ægrotos curat, collisos redintegrat, & sicut pastor bonus, qui animam suam pro ouibus posuit, ab omni nos erigit casu.

Idem li. 10.
cap. 5.

Christus cor
poraliter per
Eucha. in no
bis habitat.

Quoniam nulla nos ratione humanitati Christi pos-
se ista attribuere arbitratur, quoniam fide atq; dilectio-
ne, non carne illi coniugimur, agè pauca de hoc dica-
mus, ac peruerse ab eo sacrarum literarum sensum ex-
poni ostendamus. Non tamen negamus recta nos fide,
charitateque sincera Christo spiritaliter coniungi.
Sed nullam uobis coniunctionis rationem secundò car-
nem cum illo esse, id profecto pernegamus, idque à di-
uinis scripturis omnino alienum dicimus. Quis enim
dubitauit, Christum etiam sic vitem esse, nos verò pal-
mites, qui vitam inde nobis acquirimus? Audi Paulum
dicentem. Quia omnes vnum corpus sumus in Chri-
sto. Quia etsi multi sumus, unum tamen in eo sumus.
Omnes enim vno pane participamus. An fortassis pu-
tat ignotam nobis mysticæ benedictionis virtutem es-
se? Quæ cum in nobis fiat, nonne corporaliter quoque
facit *communicatione carnis Christi*, Christum in nobis ha-
bitare? Cur enim membra fidelium Christi membra
sunt? Nescitis, inquit, quia membra vestra, membra
sunt Christi? Membra igitur Christi meretricis faciam
membra? Absit. Saluator etiam: Qui manducat carnem
meam, ait, & bibit sanguinem meum, in me manet &
ego in eo. Vnde considerandum est, non habitudine so-
lum, quæ per charitatem intelligitur, Christum in no-
bis esse, verum etiam & participatione naturali. Nam
quemadmodum si quis igne liquefactam ceram, alii ce-
ræ similiter liquefactæ ita miscuerit, ut vnum quid ex
vtriusque factum videatur: sic *communicatione corporis
& sanguinis Christi* ipse in nobis est, & nos in ipso. Non
poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis
ad incorruptibilitatem & uitam traduci, nisi naturalis
vitæ corpus ei coniungeretur. Non credis mihi hæc di-
centi? Christo (te obsecro) fidem præbe. Amen amen,
inquit. dico vobis: nisi manducaveritis carnem filii ho-
minis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam
in vobis. Qui manducat carnem meam, & bibit san-
guinem meum, ha- et vitam æternam, & ego suscitabo
eum

eum in nouissimâ die. Audis apertè clamantem non habituros nos vobis, nisi sanguinem eius biberimus, & carnem manducauerimus. In vobis autem ipsis dicit, id est, in corpore vestro.

Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta eius, & fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad inuicem: Non sciamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit. In quatuor partes vestimenta diuisa sunt, & tunica sola in diuisa remansit: quod mystice cuiusdam rei signum fuisse dixerim. Nam quatuor orbis partes ad salutem reducuntur, indumentum verbi, id est carnem eius impartibiliter inter se partitæ sunt. In singulos enim impartibiliter transiens vnigenitus, & animam atque corpus eorum per carnem suam sanctificans, impartibiliter atque integre in omnibus est, cum vnus ubiq; sit, nullo modo diuisus.

Nec dubites an hoc verum sit, eo manifestè dicente. Hoc est corpus meum: sed potius suscipe verba Saluatoris in fide: cum enim sit veritas, non inentitur. Insaniunt igitur dicentes mysticam benedictionem à sanctificatione cessare, si quæ reliquæ remanserint eius in diem subsequentem: Non enim mutabitur sacrosanctum corpus Christi sed virtus benedictionis & viuificatiua gratia iugis in eo est. Virtus enim viuificatiua Dei patris, unigenitum verbum est, quod caro factum est, non desinens esse verbum, sed efficiens carnem viuificatiuam. Si enim in aliquo liquore modicum panis immiseris, reperies hunc imbibitum qualitate illius. Igitur viuificatiuum Dei verbum vnies seipsum propriæ carni, fecit eam viuificatiuam. Nunquid ergo & quoniam in nobis uita Dei est, Dei verbo existente in nobis, viuificatiuum erit nostrum corpus? Sed aliud est secundum participationis habitudinem nos habere in nobis Dei filiū: aliud ipsum fuisse factum carnem, id est, corpus sumptū ex alma virgine, proprium corpus effecisse. Decebat ergo eum nostris quodammodo vniri corporibus, per sa-

Idem li. 12.
cap. 34.

Epist. ad Calosirium Episc.

Insaniunt quia affirmant Eucharistiam extra vtrum corpus Iesu.

Panis semel consecratus manet perpetuo corpus Christi.

Christi carnem & sanguinem in specie panis

*Uini, & -
minu.*

*Transustan-
tiatio.*

*Lib. 2. com-
ment. in li.
Reg. ca. 4.*

crā eius carnem & pretiosum sanguinem, quæ accipimus in benedictione viuificatiua, in pane & vino. Ne enim horreremus carnem & sanguinem apposita sacris altaribus, cōdescendens Deus nostris fragilitatibus, influit oblatis vim vitæ, conuertēs ea in ueritatem propriæ carnis, ut corpus vitæ quasi quoddam semen viuificatiuum inueniatur in nobis, vnde subdit: Hoc facite in meam commemorationem.

S. Eucherius Archiepiscopus Lugdunensis.

Vixit anno 440.

Offert Dauid holocausta & pacifica coram Domino, fidem deuotionemque Ecclesiæ commendat patri Christus, qui est ad Dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis, qui in exemplum Dauid fideles humilesque benedicens, salubris mysterii pascit alimentis, paritur singulis collyridam panis vnā, illius vtique, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo. Et assaturam bubalæ carnis vnā, illius scilicet vituli saginati, qui pro reuertēte ad patrem filio iuniore mactatus, & igne passionis assatus est dicens: Exaruit velut testa virtus mea. Et similam frixam oleo, *carnem videlicet à peccati labe mūdisimam*, sed ob humanæ salutis vberriam dilectionē, crucis sartagine torram. Et meritò una panis collyrida, & vna carnis assatura datur, qui vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & pater omnium.

Primasius Episcopus Iustinopolitanus.

Vixit anno 441.

*Comment.
lib. in Apo-
cal.
Chrisma.*

Bilibris tritici denario vno, vinū & oleum ne læseris.) In uino itaque, & oleo, vim Sacramentorum prohibet uiolari, vtputa vnctionem, *pretiosumque cruorem*. Hinc legimus. Quid bonum eius, & quid pulcrū eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines. Et in Psalmo: Vinum lætificat cor hominis, vt exhilaretur facies in oleo. Hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & stolas suas candidas fecerunt in sanguine agni.) Quod si ad omnes generaliter fideles hæc redigenda

gēda est gratia: concludendum ad summā, quia si quis Domini sui fontem mandatur, carne pascitur, classico spiritali succenditur: sic iuuatur. Nisi tantum homines qui non habent signum L (in frontibus suis.) Illo hic loquutionis genere uti voluit, quod multis locis Diuina scriptura frequentat, quo dicit: Qui edit carnem meā, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo: pro eo, ac si diceret. Qui sic edent, ut edenda est, & sic bibant, ut *bibendus est sanguis meus*. Multi enim cum hoc videantur accipere, in Deo non manent, nec Deus in ipsis: quia iudicium sibi manducare & bibere perhibentur. Et animæ occisorum propter testimonium Iesu & propter verbum Dei) Animæ martyrum, nondum sibi corporibus suis redditis. Neque enim piorum animæ mortuorum, separantur ab Ecclesia, quæ nunc etiā est regnum Christi: alioquin nec ad altare Dei fieret eorū memoria in *communicacione corporis Christi*.

*Memoria
mortuorum
in sacrificio
Misse.*

S. Iunilius Episcopus. Vixit an. 442

Ad consummanda Paschæ legalis Sacramenta, Dominus noster post esum agni typici, mysteria nobis sui corporis & sanguinis celebranda denuntiavit. Secundus Adam, mediator videlicet Dei & hominum, in quo tanta plenitudo erat imaginis Dei, in mundo apparuit, & de latere eius dormientis exiuit sanguis & aqua. De quibus Sacramentis nascitur, ac nutritur Ecclesia: quæ est mater omnium per orbem vera vita viuentium, quod Eux nomen sonat. Vnde de eisdem Sacramentis, dicit ipse Dominus. Qui manducat carnem meam, & bibit meū sanguinem, habet vitam æternam.

*In Cōment.
in Genesim.*

Synesius Episcopus Ptolemaidis.

Vixit anno 443.

Denuntio igitur omnibus & priuatis, & magistratibus, ne cum illo aut lecto aut mensa coniungantur, præcipue autem sacerdotibus, qui nec ipsos viuos alloquuntur, nec mortuorum funus deducunt. Quod si quis, ut paruulæ ciuitatis Ecclesiam contemnat, quasi non ne-

*Epist. ad E-
pisc. Libya.*

esse

celse sit pauperula obtemperare, sciat se Ecclesiā scindere, quam unam Christus esse voluit. Ille autem quis fuerit leuita, siue Presbyter, siue Episcopus, in eo nobis ordine, quo Andronicus habebitur, neque illi dexteram porrecturi sumus, neque de eadem mensa vescemur. Longissimè autem abest, vt ad communionem *arcani sacri* admittamus eos, qui partem cum Andronico & Thoante voluerint habere.

Iacobus Archidiaconus Edessenus.

Vixit anno 446.

In uita Pelagia.

Sanctus Nonnus Episcopus Exorcizauit eam (Pelagianā scilicet) & baptizauit, & imposuit ei signum Domini, tradiditq; illi corpus Christi, fuitq; illi mater spiritalis sancta Romana prima diaconissarum.

S. Euthymius eremita. Vix. an. 448.

In Matth. cap. 64
Noui testamenti hostia corpus & sanguis Christi.

Non dixit Christus hoc est signum corporis mei sed hoc est corpus meum. Transubstantiatio.

Itaque sicut vetus Testamentum hostias & sanguinē habebat: ita sanē & nouum corpus videlicet & sanguinem Domini. Non dixit autem, hæc sunt signa corporis mei & sanguinis mei, sed hæc sunt corpus meum, & sanguis meus. Oportet ergo non ad naturam eorum quæ proponuntur aspicere, sed ad virtutem eorum. Quemadmodum enim supernaturaliter assumptam carnem deificauit (si ita loqui liceat) ita & hæc ineffabiliter transmutat in ipsum uiuificum corpus suum, & in ipsum pretiosum sanguinē suum, & in gratiam ipsorum. Habent autem similitudinem quandam panis ad corpus, & uinum ad sanguinē. Nam & panis & corpus terrea sunt, uinum autem & sanguis, aerea & calida. Et quemadmodum panis confortat, ita & Christi corpus hoc facit, ac magis etiam corpus & animam sanctificat: & sicut uinum lætificat, ita & sanguis Christi hoc facit, & insuper præsidium efficitur. Quod si de uno corpore & sanguine omnes fideles participamus omnes vnum sumus per ipsam horum mysteriorū participationem, & in Christo omnes, & Christus in omnibus. Qui edit, inquit, carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo: uerbum siquidē per

per assumptionem. carni unitum est: hæc rursus caro unitur nobis per participationem.

Panis quem ego (caro mea est) Duobus modis *Idem in 10. cap. 9*
 Christus dicitur esse: secundum diuinitatem videlicet & humanitatem. Postquam ergo docuit de modo qui secundum diuinitatem est, nunc etiam docet de modo qui est secundum humanitatem. Non autem dixit, quem do, sed quem dabo. Daturus nanque erat in ultima cœna, quando sumptum panem actis gratiis fregit deditque Discipulis, & ait: Accipite, comedite, hoc est corpus meum. Decertabant ergo inter se Iudæi dicentes: Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Turbabantur non potentes sermoni credere, quod hoc impossibile videretur. Nam cum omnia secundum naturam inquirerent, nihil quod supra naturam erat, admittebant. Dixit ergo eis Iesus, Amen amen dico uobis, nisi comederitis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Illi quidem hoc impossibile indicabant, ipse uero omnino possibile ostendit, neque id tantum, sed etiam necessarium, quod etiam fecit ad Nicodemum. Addit autem & de sanguine, significans & de pane & poculo, quæ (ut dictum est) daturus erat Discipulis in ultima cœna. Caro mea uerus est cibus, & sanguis meus uerus est potus) Verus est cibus, siue aptissimus, utpote animans, quæ propriissima hominis pars est nutrienda: & similiter de sanguine. Aut hoc dixit, confirmans quod non anigmatice neque parabolice loqueretur. Qui edit meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo. In me manet, unitur mihi per transumptionem & communicationem mee carnis, mei que sanguinis, & unum corpus mecum efficitur, ac particeps uitæ, quæ in me est. Quod si ille in me est, utique & ego in illo. Si ergo uideritis Filium hominis eo ascendentem ubi prius erat. Deficit, quid dicetis? Loquitur autem de futura in cælum assumptione. Ascendentem, quo ad humanitatem: ubi prius erat, quo ad diuinitatem. Qui enim

nim potest hanc carnem reddere cælestem, potest vñq;
 & ipsam cibum hominum efficere. Spiritus est, qui viuifi-
 cat, caro non prodest quidquam. Spiritum nunc vocat
 intellectum spiritualem, eorum, quæ dicta sunt. Simili-
 ter & carnem, intelligere ea carnaliter: non enim de
 carne ipsius, quæ viuificat, nunc sermo est. Ait ergo hęc
 spiritualiter intelligere, vitam præbet, quam supra dixi.
 carnaliter verò ea intelligere, non prodest quidquam.
 Verba quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt, spiri-
 tualia & viuifica sunt. Oportet nanque non simpliciter
 ea intueri: id enim est carnaliter intelligere, sed aliud
 quippiam imaginari & interioribus oculis ea aspicere
 tanquã mysteria, nam hoc est spiritualiter intelligere.

Theodoretus Episcopus Cyri.

Vixit anno 450.

In Exodum

Agnus Do-
 minicus sa-
 crificatur.

Vt nos, cum agnum Dominicum sacrificamus, cognosce-
 remus antè descriptum fuisse typum. Hæc autem uni-
 uersa mylteriorum nostrorum sunt ænigmata. Nam &
 nos vngimus agni nostri sanguine, non tantum limen sed
 vtrumq; postea purgantes & sacrificantes &c.

Idē in Exod.

Et Paschæ transitus factus est, quia cum decima die
 transisset, decima quarta festum Paschæ celebrauerūt.
 Siquidem & in veritate post salutare baptisma, agni im-
 maculati sumptio & participatio peragitur.

Idem in ca.

5. Episto. ad
 Corinth.

Eundem cibum (spiritem) Spiritalem vocat & cibū
 & potum, eo quòd vtrumque spiritus arcana sua po-
 tentia per Moſen dederit. dicit autem de manna & car-
 nibus & de aqua. Comederunt) nempe manna, sicut
 nos corpus Christi. Potum spiritalem) Hoc est aquam
 è rupe siue petra scaturientem. quemadmodum nos san-
 guinem Christi. Quanquam enim sensibilia quoq; erāt,
 quæ illis præbebantur, tamen spiritualiter tradeban-
 tur: neque enim naturæ conformis erat traditio, sed
 gratiæ spiritali.

Idem Dia-
 log. 2.

Erastus. Quid æstimas donum altaris, quod per Sa-
 cerdotis inuocationem offertur? Orthodoxus. Ego cibum
 & po-

& potum, ut ex sui natura est, iudico. Eranistes. Sed quid facta sanctificatione? *Orthodoxus*. Corpus & sanguinem Christi *istis*. Credis ne quod etiam corporis & sanguinis Christi istinc particeps reddar? *Orthodoxus*. Credo.

S. Leo PaPa. Vixit anno 452.

Tunc enim sacrificii munda est oblatio, & misericordiae sancta largitio, quando ii, qui ista dependunt, quid operentur, intelligunt. Nam dicente Domino. Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: sic sacrae mensae communicare debetis, ut nihil prorsus de veritate corporis Christi & sanguinis ambigatis. Hoc enim ore sumitur, quod fide creditur: & frustra ab illis Amē respondetur, a quibus contra id quod accipitur, disputatur.

In quibus ista ignorantiae tenebris, in quo hactenus desideria torpore iacere, ut nec auditu discerent, vel lectione cognoscerent quod in Ecclesia Dei in omnium ore tam consonum est, ut nec ab infantium linguis veritas corporis & sanguinis Christi inter communis sacramenta si dei taceatur? Quia in illa mystica distributione spiritalis alimoniae hoc impartitur, hoc sumitur, ut accipientes virtutem caelestis cibi, in carnem ipsius, qui caro nostra factus est, transeamus.

S. Petrus Archiepiscopus Rauennates.

Vixit anno 454.

Et occidit vitulum saginatum.) Illum de quo David cantabat, & placuit Deo super vitulum nouellum, cornua perducentem & ungulas. Occiditur patre vitulus sic iubente: quia Christus Deus Dei filius, occidi sine patris voluntate non poterat. Audi Apostolum. Qui proprio filio non pepercit: sed pro omnibus nobis tradidit illum. Hic est vitulus, qui in epulum nostrum quotidie accingitur immolatur.

Caelestis Pater, caelestem panem, caelestes filii ut postulemus hortatur. Ipse dixit. Ego sum panis, qui de caelo descen-

Sermone. 6.
de Ieiunio.
71. Mensis.

Non ambigendum de veritate corporis & sanguinis Christi in Eucha.
Idem Episto.
23. ad Constantinopol.

Sermo. 5. de filio prodigo

Christus iugiter immolatur.

Idem Serm.
67.

lo descendi. Ipse est panis, qui factus in uirgine, fermentatus in carne, in passione confectus, in fornace coctus sepulcri, in Ecclesiis conditus, in altari-
bus, celestem cibum quotidie fidelibus subministrat.

S. Vigilius Episcopus & martyr.

Vixit anno 455.

Contra Eusebium.

Iacob & Esau Gentium & Iudæorum gerere figuram nullum opinor ambigere Christianum. Primus ergo populus Gentium (cuius Iacob præformabat imaginem) à rore cæli, & à pignedine terræ, id est, Christo, qui est Deus & homo, benedictionis sortitus gratiam, frumenti & vini & olei est abundantia cumulatus, id est corporis & sanguinis Christi & chrismatis eius in mysteric confectus.

Chrysmata.

S. Prosper Episcopus Regiensis.

Vixit anno 456.

Parte 1. de promiss. & Predict. cap. 37

Transitus uerò ipse mysticus hic fuit, agnū sine macula, anniculum iussione diuina per tabernacula occidendum, ac de eius sanguine postes domus liniendos, non comminuendo os ex illo, cum picridibus & azy-
mis, succinctis lumbis in omni festinatione comedendum, nihil ex eo relinquendum in mane. Quæ omnia figurata dum fuerunt, quomodo sint impleta Evangelica auctoritas narrat, quæ nobis carnes agni usque in mane, quod uesperum non habebit, id est, usque in resurrectionem comedendas præcipit.

Idem eod. lib. cap. 39.

Consumptis panibus, quos secum attrulerat ex Aegypto, panem à Moyse murmurando poposcit, carnes etiam desiderans Aegypti. Verum mediator ille Moyses panem eis & carnem ocys à Domino impetrauit. Iubetur populus mane panem, in uesperum carnes accipere. Sed hæc, figuræ nostræ fuerunt. Panem illum sanctum, qui de cælo descendit, suscepit primo populus māducandum, postea carnem Christi in passione confectam. De qua ipse Dominus dicit. Nisi māducaueritis carnem filij hominis, non habebitis uitam in uobis.

Caro

*Caro eius est, quam forma panis opertam in Sacramen- Idem lib.
to accipimus, & sanguis eius quem sub vini specie & sa Ser. 11.
pore potamus.*

S. Victor Episcopus Vticensis.

Vixit anno 457.

Arriani tempore, quo Sacramenta Dei populo por- Lib. 1. perse-
rigebantur, introeūtes maximo cum furore *corpus Chri- cutionū A-*
sū & sanguinem pavimento sparserunt, & illud pollutis *frica cap. 3.*
pedibus calcauerunt.

Apud Tampadensem quoque ciuitatem gesta quis Idem lib. 2.
queat certamina martyrum explicare? Vbi duo germa-
ni aquas Regiensis ciuitatis, sibi securi de Domino, in
uicem iurauerunt, vt rogarent tortores, vt vna poena,
parique supplicio torquerentur. Et dum primo suspen-
dio molibus lapidum pedibus alligatis tota die pende-
rent, vnus illorum petiuit se deponi, & sibi inducias da-
ri. Cuius frater alius metuens ne fidem negaret, ei de
suspendio clamabat. Noli, noli frater, non ita iuravi-
mus Christo. Accusabo te, cum ante thronum eius ter-
ribilem venerimus, quia super *corpus & sanguinem eius*
iurauimus, vt pro eo simul patiamur.

S. Hilarius Papa. Vixit anno 464.

Vbi pars est corporis, est & totum. Eadem ratio est In Decretis.
in corpore Domini, quæ in manna, quod in eius figura præ-
cessit: de quo dicitur, qui plus collegerat, nō habuit am-
plius, neq; qui minus parauerat, habuit minus. Non e-
nim est quantitas uisibilis in hoc æstimanda mysterio,
sed virtus Sacramenti spiritualis.

Corpus Christi, quod sumitur de altari, figura est, dum
panis & vinū videtur extra. Veritas autem dum corpus
& sanguis Christi in veritate interius creditur.

S. Thimotheus Episc. Vixit an. 470

Iudæi per mare transierunt ad eremum, nos per ba- Idem in Iis-
ptisma introimus in regnum. Iudæi in anna manducaue- dem.
runt, nos Christum. Iudæi carnes auium, nos corpus Dei. Iu- Eucha. qua
dæi pruinam cæli, nos Deum calis. Qui cum (vt Apostolus nam ratio-
2. ad casto- no figura nō
licam Eccle- nunquā ap-
siam. pelletur. Li.
ait

ait) in forma Dei esset, humiliavit semetipsum usque ad mortem, mortem autem crucis, non contentus scilicet simplicem pro nobis subire: nisi ipsam uoluntariæ necis susceptionem laborum suppliciorum perpeffione cumulasset. Proinde ergo quid soluere homo poterit, cui se per ultimam pœnarum acerbitatem Christus impendit? Aut quid pro se dignum Deo reponsabit, qui ipsum, Deo à quo redemptus est, Deum debet?

Gelasius Papa. Vixit anno. 492.

Maiorico et
Ioanni Epif.

Comperimus autem quod quidam sumpta tantum modo corporis sacri portione, à calice sacrati cruoris abstineant, qui proculdubio (quoniam nescio qua superstitione docentur altringi) aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur, quia diuisio vnius, eiusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.

S. Fulgentius Episcopus Ruspensis.

Vixit anno 499.

Lib. 2. ad
questiones
Monimi.

Sacrificium
corporis &
sanguinis
Christi.

Idem eod. li.

Ipsam cor-
pus Christi
& sangui-
nis offertur.

Nunc itaque ad residuas quæstiones duce Domino indagandas, nostræ disputationis dirigatur intentio. Dicis à nonnullis te interrogatum de sacrificio corporis & sanguinis Christi, quod plerique soli Patri existimant immolari.

Hæc, inquam, ædificatio spiritualis, nunquam opportunius petitur, quàm cū ab ipso Christi corpore (quod est Ecclesia) in Sacramento panis & calicis ipsum Christi corpus & sanguis offertur. Calix enim, quem bibimus, communicatio sanguinis Christi est: & panis, quem frangimus, participatio corporis Domini est. Quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus, omnesque de vno pane participamus.

Eugippius Abbas. Vixit anno. 502.

Tomo. I.

Thesauri

Oper. Augu.

Dixerit aliquis, non quotidie accipiendam Eucharistiam. Quæsieris quare? Quoniam, inquit, eligendi sunt dies quibus purius homo continentiusque viuit, quo
ad

ad tantum Sacramentum, dignus accedat. Qui enim manducauerit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Alius contra: Irquit, si tanta est plaga peccati, atque impetus morbi, ut medicamenta talia differenda sint, auctoritate Antistitis debet quisque ab altari remoueri, ad agendam poenitentiam, & eadem auctoritate reconciliari. Hoc est enim indignè accipere, si eo tempore accipiat, quo debet agere poenitentiam, non ut arbitrio suo cum libet, uel auferat se communioni, vel reddat. Cæterum si peccata tanta non sunt, ut excommunicandus quisque homo iudicetur, non se debet à quotidiana medicina *Dominici corporis* separare, rectius inter eos fortasse quispiam dirimit litem, qui monet ut præcipuè in Christi pace permaneant. Faciat autem unusquisque quod secundum fidem suam piè credit esse faciendum. Neuter enim eorum exhorreat *corpus & sanguinem Domini*: sed saluberrimum Sacramentum certatim honorare contendunt.

cap. 125.
Ex August.
ad inquis.
Iannary.

Ioannes Maxentius. Vixit an. 510.

Nestorius. Ut mihi videtur, animam non credis habuisse Christum. *Catho.* Procul à me sit omnino ista calumnia. *Nesto.* Quomodo ergo quasi contrarium respicis, quod à nobis Deus dicitur habitare in homine, si corpus & animam habere Christum sateris? *Catho.* Quia corpus non hominis assumpti, ut tu asseris, sed Dei confiteor, cuius & animam esse credo, & ideo non Deum in homine, sed Deum in corpore prædico. Alioquin nihil est aliud dicere Deum in homine, nisi hominem Dei: sicque iam non Deus homo, sed homo Dei intelligitur Christus, quod de omnibus, qui Deo fideliter seruiunt, dici potest. *Nesto.* Si corpus Dei est, non assumpti hominis, cur non est dictum: Nisi manducaueritis carnem Dei, sed carnem Filii hominis, non habebitis uitam in uobis? *Catho.* Quamuis caro sit Filii hominis, ipsa tamen *caro Filij hominis caro Dei est*. Nam si *caro Dei* non est, quomodo potest uitam æternam præ-

Lib. 2. Dialog. contra Nestorium.

stare credentibus? Nesto. Quia hoc illi à Deo sibi unito est præstitum. Catho. Si Deo unita est caro, quomodo non est caro Dei?

Idem. Panis ille, quem vniuersa Ecclesia in memoriam Dominicæ passionis participat *corpus eius est.*

S. Remigius Archiepiscopus Rhemenfis

Vixit anno 511.

In Epist. 1.
ad Cor.

Vide Cuius-
berti.

Tonstalli li.
de ueritate
corp. Christi
in Euch.

Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne cõmun-
nicatio sanguinis Christi est? Idcirco primum calicem
nominauit, quia postea de pane plus erat disputaturus.
Calix autem benedictionis dicitur, qui benedicitur à
Sacerdotibus in altari. Appellatur & ipse calix commu-
nicatio, quasi participatio, quia oēs cõcant ex illo,
parteq; sumunt ex sanguine Domini, quæ continet in se.
(Et panis, quæ frangimus in altari: nonne participatio
corporis Domini est?) Vtiq; primũ consecratur & be-
nedicit à Sacerdotibus & Spiritu sancto, & deinde frã-
gitur, cũ iã licet panis uideatur, in ueritate *corpus Christi*
est: ex quo pane quicunque communicant, *corpus Christi*
edunt. (quoniam vnus panis) subaudi Christi (& unum
corpus) Christi. (multi sumus) qui comedimus illum
panem. Caro quam uerbum Dei patris assumpsit in u-
tero uirginali, in unitate suæ personæ, & panis, qui con-
secratur in Ecclesia, *unum corpus Christi sunt.* Sicut enim
illa caro, corpus Christi est, ita iste panis transit in corpus
Christi, nec sunt duo corpora, sed unum corpus. Diuini-
tatis enim plenitudo, quæ fuit in illo, replet & istum
panem: & ipsa diuinitas uerbi, quæ implet cælũ & ter-
ram, & omnia quæ in eis sunt, ipsa replet *corpus Christi*,
quod à multis Sacerdotibus per vniuersum orbem san-
ctificatur, & facit unum corpus Christi esse.

Transubstã-
tiatio.

Euagrius Prætor. Vixit anno 519.

Lib. 4

Hist. Eccle.
cap. 36.

Anthimo (ut mihi relatum est) è throno eiecto, Epi-
phanus Episcopatum suscipit: rursus post Epiphaniũ
Menas, sub quo miraculum factum est multo sermone
dignum. Consuetudo uetus obtinuit, quando multum
sancta-

sanctarum partium *immaculati corporis Christi Dei nostri* remanserit, ut puer tenelli qui ad ludimagistros ire solebant, aliqui adlocentur, & eas comedant.

S. Fortunatus Episcopus Pictaviensis.

Vixit anno 520.

Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris) Ad presentis uitæ oportunitates pertinere videntur, denique nominis eius sanctificatio & regnum eius in spiritu & corpore nostro post resurrectionem perfecte manebunt. Item panem nostrum, quisquis ad ueram salutem peruenire meruit, Christum esse panem uitæ perpetuæ non ignorat, quia dixit. Ego sum panis uiuus, qui de cælo descendi. Vnde iste panis nō est communis cum reliquo, quia ille corpus protexit, iste nouit animas enutrire : & qui illum manducat, esurit, qui autem isto fruitur, nulla fame torquetur, & ideo tanto magis iste cibus querendus est, quanto plus reficit epulatus. Quod uero quotidianum panem petimus, hoc insinuare uidetur, ut *communione corporis eius* (si est possibile) omnibus reuerenter sumamus diebus, quia cum ipse uita nostra sit, à nutrimento nostro peregrinos nos facimus, si ad Eucharistiam tardi accedamus.

In orat.
Dom.

S. Paulus Archidiaconus Neapolita.

Vixit anno 530.

Dominico die, prima ieiunii hebdomada omnes (iuxta consuetudinem) monachi uocabantur, sancta Dei mysteria secundum morem celebrare Christianorum. Et unusquisque eorum *sacratissimum atque inuiscibile* corporis Domini suscipiebat, parumque sumentes cibi, congregabantur ad orationem solenni studio.

In uita Ma
ria Egyptia
ca.

Quando autem monachi sunt reuersi & coniuncti uespere sacratæ cœnæ Dominicæ, fecit quod ei iussum fuerat : & mittens in modico calice *intemerati corporis Christi* portionem. & pretiosi sanguinis Domini nostri Iesu Christi, posuit in canistro caricas modicas, & palmarum fru

Idem in ea
uita.

Aus, id est, daſtylos, & parum leniculae aquis infusae.

S. Victor Episcopus humanus.

Vixit anno. 545.

*Lib. de Fi-
dei ratione,
Ad Genſeri-
cum.*

Patris substantiam filium esse Prophetis iam olim designatum est oraculis dicente Salomone. Substantiam enim & dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebas. Quam in figura & imagine panis caelestis populo Israel caelitus apparet profluxisse. Quia ipse Dominus in Euangelio exposuit dicens. Non Moyses dedit vobis panem de caelo, se utique *panem esse designans* cum dicit. Ego sum panis viuus, qui de caelo descendi. De quo etiam Propheta David dicit. Panem Angelorum manducauit homo.

S. Cassiodorus Senator. Vix. an. 559.

*In Psal.
109.*

Tu es Sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedec) Cui enim potest ueraciter & euidenter aptari nisi Domino saluatori, qui *corpus & sanguinem suum* in panis & vini erogatione salubriter consecrauit, sicut ipse in Euangelio dixit. Nisi manducaueritis carnem Filii hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, scilicet aeternam. Sed in ista carne ac sanguine nil cruentum, nil corruptibile mens humana concipiat, ne sicut dicit Apostolus, qui Domini corpus indigne manducat, iudicium sibi manducat. *Sed uiuificatricem substantiam, atque salutarem, & ipsius verbi propriam factam*, per quam peccatorum remissio & aeternae vitae dona praestantur. Quem ordinem per mysticam similitudinem Melchisedec iustissimus Rex instituit, quando Domino panis & vini fructus obtulit. Costat enim peccatum victimas periisse, quae fuerunt ordinis Aaron, & Melchisedec manere potius institutum, qui toto orbe in Sacramentorum erogatione celebratur.

Olympiodorus Archidiaconus Constantinopolitanus. Vixit anno 570.

*In Ecclesia
ſeu ca. 5.*

Qui diuinius ac sublimius loquentem potest audire Ecclesiasten, cum meminerit ad se pertinere illud Euangelii

geli dictum, Qui habet aures audiendi, audiat: idem profectò nouit, quòd solus sit bonus, vnus enim bonus Deus. Idem quoque nouit, quòd qui manducat *carnem Filij hominis, & bibit eius sanguinem*, futuræ felicitatis partem hic aliquam, fruitionemq; accipit.

Vade ergo & comede cum lætitia panem tuum, & bibe in corde bono vinum tuum. Verbum caro factum homines cohortatur ad mysticam *sui corporis participationem*, cum propter nostram salutem carnem assumpserit. Approbat ergo hoc fieri, congaudet mysteriis, ritibusque Ecclesiæ.

Idem ca. 9.

S. Gregorius Papa. Vixit anno 586.

Quid nanque sit *sanguis agni*, non iam audiendo, sed bibendo didicistis. Qui sanguis *super utrumque* postè ponitur: quando non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. In utroq; enim postè sanguis agni est positus, quando Sacramentum passionis illius cum ore ad redemptionem sumitur, ad imitationem quoque intentamente cogitatur. Nam qui sic Redemptoris sui sanguinem accipit: ut imitari passionem illius necdum velit, in vno postè sanguinem posuit, qui etiam in superliminibus domorum ponendus est. De quo adhuc agno subditur: Et edet carnes nocte illa assas igni. In nocte quippe agnum comedimus, quia in Sacramento modo Dominicum corpus accipimus: quando adhuc inuicem nostras conscientias nò videmus. Sed sola Redemptoris nostri percepta Sacramenta ad veram solennitatē mentis non sufficiunt: nisi eis quoque & bona opera iungantur. Quid enim prodest corpus & sanguinem illius ore percipere, & ei peruersis moribus contraire?

Homil. 22.

Debemus itaque præsens seculum, vel quia iam conspiciamus defluxisse, tota mente contemnere, quotidiana Deo lacrymarum sacrificia, quotidianas carnis eius & sanguinis hostias immolare. Hæc nanque singulariter vltima ab æterno interitu animam saluat, quæ illam nobis mortem vnigeniti per mysterium reparat, qui licet

Idem lib. 4.

Dialog. cap.

58

Quotidiana

carnis &

sanguinis

Aus, id est, dactylos, & parum lenticulæ aquis infusæ.

S. Victor Episcopus humanus.

Vixit anno. 546.

Lib. de Fi-
dei ratione,
Ad Genferi
cum.

Patris substantiam filium esse Prophetis iam olim designatum est oraculis dicente Salomone. Substantiam enim & dulcedinem tuam, quam in filios habes ostendebas. Quam in figura & imagine panis caelestis populo Israel cælitus apparet profluxisse. Quia ipse Dominus in Euangelio exposuit dicens. Non Moyses dedit vobis panem de cælo, se utique panem esse designans cum dicit. Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. De quo etiam Propheta David dicit. Panem Angelorum manducauit homo.

S. Cassiodorus Senator. Vix. an. 559.

In Psal.
109.

Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec) Cui enim potest ueraciter & euidenter aptari nisi Domino saluatori, qui corpus & sanguinem suum in panis & vini erogatione salubriter consecrauit, sicut ipse in Euangelio dixit. Nisi manducaueritis carnem Filii hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, scilicet æternam. Sed in ista carne ac sanguine nil cruentum, nil corruptibile mens humana concipiat, ne sicut dicit Apostolus, qui Domini corpus indigne manducat, iudicium sibi manducat. Sed uiuificantem substantiam, atque salutarem, & ipsius verbi propriam factam, per quam peccatorum remissio & æternæ vitæ dona præstantur. Quem ordinem per mysticam similitudinem Melchisedec iustissimus Rex instituit, quando Domino panis & vini fructus obtulit. Cõstat enim secundum victimas periisse, quæ fuerunt ordinis Aaron, & Melchisedec manere potius institutum, qui toto orbe in Sacramentorum erogatione celebratur.

Olympiodorus Archidiaconus Constanti-

nopolitanus. Vixit anno 570.

In Ecclesia
sten. ca. 5

Qui diuinius ac sublimius loquentem potest audire Ecclesiasten, cum meminerit ad se pertinere illud Euangelii

gesti dictum, Qui habet aures audiendi, audiat: idem profecto nouit, quod solus sit bonus, vnus enim bonus Deus. Idem quoque nouit, quod qui manducat *carnem Filij hominis, & bibit eius sanguinem*, futuræ felicitatis partem hic aliquam, fruitionemq; accipit.

Vade ergo & comede cum lætitia panem tuum, & bibe in corde bono vinum tuum. Verbum caro factum homines cohortatur ad mysticam *sui corporis participationem*, cum propter nostram salutem carnem assumpserit. Approbat ergo hoc fieri, congauet mysteriis, ritibusque Ecclesiæ.

Idem ca. 9.

S. Gregorius Papa. Vixit anno 586.

Quid nanque sit *sanguis agni*, non iam audiendo, sed bibendo didicistis. Qui sanguis *super utrumque* postea ponitur: quando non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. In utroq; enim postea sanguis agni est positus, quando Sacramentum passionis illius cum ore *ad redemptionem sumitur*, ad imitationem quoque intentam mente cogitatur. Nam qui sic Redemptoris sui sanguinem accipit: ut imitari passionem illius necdum velit, in vno postea sanguinem posuit, qui etiam in superliminibus domorum ponendus est. De quo adhuc agno subditur: Et edet carnes nocte illa assas igni. In nocte quippe agnum comedimus, quia in Sacramento modo Dominicum corpus accipimus: quando adhuc inuicem nostras conscientias non videmus. Sed sola Redemptoris nostri percepta Sacramenta ad veram solennitatem mentis non sufficiunt: nisi eis quoque & bona opera iungantur. Quid enim prodest corpus & sanguinem illius ore percipere, & ei peruersis motibus contraire?

Homil. 22.

Debemus itaque præsens seculum, vel quia iam conspiciamus defluxisse; tota mente contemnere, quotidiana Deo lacrymarum sacrificia, quotidianas *carnis eius & sanguinis hostias immolare*. Hæc nanque singulariter vltima ab æterno interitu animam saluat, quæ illam nobis mortem vnigeniti per mysterium reparat, qui licet

Idem lib. 4.

Dialog. cap.

58

Quotidiana
carnis &
sanguinis

Christi immolatio. h. e. rum pro nobis Christi in mysterio Missæ immolatur.

Dum sacrificium Missæ immolatur Angelorum chori praesentes adsunt Interrogatione. II.

resurgens à mortuis iam non moritur, & mors ei ultra non dominabitur, tamen in semipso immortaliter atque incorruptibiliter viuens, pro nobis iterum in hoc mysterio sacra oblationis immolatur. Eius quippe ibi corpus sumitur, eius caro in populi salutem partitur, eius sanguis, non iam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensemus, quale sit pro nobis hoc sacrificium, quod pro absolutione nostra passionem vni geniti Filii semper imitatur. Quis enim fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem calos aperiri, in illo Iesu Christi mysterio Angelorum choros adesse summis imaginari, terrena cælestibus iungi, vnum quid ex visibilibus atque inuisibilibus fieri.

S. Augustinus Anglorum Episcopus.

Vixit anno 587.

Quæro etiam, si post illusionem quæ per somnium solet accidere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat: vel si Sacerdos sit, sacra mysteria celebrare?

S. Gregorius Archiepiscopus Turo-
nensis. Vixit anno 590.

Lib. de Miraculis, ca. 85.

Dessemus enim scelera nostra, & plāgimus, cum nos immundos esse nescimus, & ad ipsum altare Domini accedentes audacter sanctum corpus eius & sanguinem, cum simus actu polluti, potius ad iudicium sumimus, quam ut veniam consequamur.

Idem lib. 2. Miraculorum B. Martini cap. 25.

Dum sancta solennia ad memoriam sancti Martini agerentur, oblatis super altare sacris muneribus, mysterioque corporis & sanguinis Christi palla ex more cooperto, homo quidam Bonulphus nomine, dirupto eius contracti poplitis corio, pedem extendit incolumem.

S. Ioannes Eleemosynarius. Vix. an. 612.

Leontius Episc. in vita Eiusdem.

Vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens (immemor malitiæ) dignè suscipe immaculata corporis Christi mysteria.

S. Isidorus Archiepiscopus Hispalensis.

Vixit anno 626.

Sacrificium autem, quod à Christianis Deo offertur primum Christus Dominus noster & magister instituit, quando commendavit Apostolis corpus & sanguinem suum priusquam traderetur, sic & legitur in Evangelio. Accepit (inquit) Iesus panem & calicem & benedicens dedit eis. Quod quidem Sacramentum Melchisedec Rex Salem figuraliter in typum corporis & sanguinis Christi primus obtulit, primusque mysterium tanti sacrificii imaginarie idem expressit, præferens similitudinem Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi Sacerdotis æterni, ad quem dicitur. Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Hoc ergo sacrificium Christianis celebrare præceptum est, relictis ac finitis Iudaicis victimis, quæ in seruitute veteris populi celebrari imperatæ sunt. Hoc itaque fit à nobis, quod pro nobis ipse Dominus fecit, quod non mane, sed postea, nam in vesperum obtulit. Sic enim Christum oportebat id implere circa vesperam diei, ut Dominus ipsa hora sacrificii ostenderet vesperam mundi. Proinde autem non communicauerunt ieiuni Apostoli, necesse erat, ut Pascha illud typum antea impleretur, & sic denuo ad verum Paschæ Sacramentum transferrent. Hoc enim mysterium tunc factum est, quod primum Discipuli corpus & sanguinem Domini nostri non acceperunt ieiuni, ab universa autem Ecclesia nunc à ieiunis semper accipitur. Sic enim placuit Spiritui sancto per Apostolos, ut in honore tanti Sacramenti in os Christiani ieiuni prius Dominici corpus intraret quam ceteri cibi: & ideo per universum orbem mos iste servatur. Panis enim quem frangimus corpus Christi est, qui dicit. Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi. Vinum autem sanguis eius est. Hæc autem duo sunt visibilia, sanctificata tamen per Spiritum sanctum in Sacramentum divini corporis transeunt.

Lib. 1. de Offic. Eccle. cap. 18. Christus sacrificium Missæ instituit.

Reccaredus Rex Hispaniæ. Vixit non
longe, ab anno 617.

Ex Conci-
lio 3. Toletano.

Symbolum si-
dei, in Missæ
sacrificio.

Hoc adhuc necessarium pro firmitate catholicæ fidei
nostra Deo supplex instituere decreuit auctoritas, vt
propter roborandam gentis nostræ nouellam conuer-
sionem, omnes Hispaniarum & Galliciæ Ecclesiæ hanc
regulam seruet, vt omni sacrificii tempore ante *commu-
nicationem corporis Christi & sanguinis* iuxta orientalium
partium morem vnanimitè clara voce sacratissimum
fidei recenseant Symbolum, ut primum populi quam
credulitatem teneant, fateantur: & sic corda fide puri-
ficata, ad Christi corpus & sanguinem percipiendum ex-
hibeant.

S. Martinus Archiepiscopus Braccaren-
sis. Vixit anno 649.

Lib. de Gra-
corum Syno-
dis cap. 5.

Non oportet aliquid aliud in sanctuario offerri præ-
ter panem vinum & aquam, que in typo Christi be-
nedicuntur. Quia dum in cruce penderet, de corpo-
re eius sanguis effluxit & aqua. Hæc tria unum sunt
in Christo Iesu. Hæc hostia & oblatio Dei in odorem
suauitatis.

Venator quidam Euboicus. Videtur
vixisse circa annum 659.

Vide Meta-
phrastem, in
uita S. Theo-
phylacti.

Cum ergo essem (vt dictum est) nauigaturus ad vena-
tionem accepta in pixide de parte *diuinæ carnis Domini*,
eam tuli ad Beatam. Cum venissem autem in insulam,
& declinarem in ædem Dei matris, eam non offendi,
non autem adesset & lateret, quoniam mecum ascende-
rant quidam ex sociis: an uerò abesset, nescio, hoc tan-
tum scio me eam non offendisse. Atque alii quidem
profecti sunt in siluam venaturi. Ego clam reuersus
sum in templum, & protinus sacrosancta mulier (Theo-
phylactes scilicet) apparuit, induta tunica, quâ à me prius
acceperat. Cum autem me in terram proiecissem, ac-
currit, & cum lacrymis dixit eminus: Nequaquam hoc
facias, ò homo, nequaquam facias, *diuinum donum* affe-
rens,

rens, ne vras me miseram, diuina dedecore afficiens.
 Me itaque tunica apprehensum erexit. Ego autem edu-
 xi è sinu meo, & dixi, *Ecce ego cum carne Domini.* Cum illa autè
 in terram cecideret, diuinum donum accepit, & lamen-
 tationibus & lacrimis terram rigans dixit. Nunc di-
 mittis ancillam tuam Domine, quoniam viderunt o-
 culi mei salutare tuum. Quoniam remissionem pec-
 catorum in manibus accepi. Nunc abibo quo tua me
 iubet potentia.

Simeon Metaphrastes. Vix. an. 670.

Dixit quidam ex iis, qui sunt Christi amantes, & scā-
 ptum quidem Spiridionem ardentè amant, amant au-
 tem nihilominus etiam veritatem, quod cum eius fe-
 stus dies celebraretur, celebratur autem duodecimo
 mensis Decembris, accessit ipse quoque ad sepulcrū,
 tanquam uiuum allocuturus, magnam in eum uultu si-
 gnificans reuerentiam & uenerationem. Cum autem
 prope fuisset, & oculos esset admoturus, dicebat se tan-
 tam diuinam sensisse uisitationem intus operantem: &
 cor eius adeo penetrasse, ut in sublime quidem fuerit
 raptus spiritu, & solas, quæ illic sunt, uisione percipe-
 ret pulchritudines, oblitus quidem omnium terreno-
 rum, oblitus uerò ipsius quoq; corporis, uocisq; & ser-
 monis propè expers, ieiunus quoq; & neq; apud ullū
 uocem emittens, neq; cibum aut potum toto illo die
 admittens, nisi solum, quod sumpsit, *diuinum corpus &
 sanguinem Dominicum.*

Dies erat festus, & festorum omnium primus & præ-
 cipuus, ipsum Pascha, mei Christi, uel mea potius re-
 surrectio & reformatio. Sacre autem noctis aderat qui-
 dem uesperatijs autem, qui ad eum uentitabant, nihil
 erat ex ijs, quæ sunt ad uescendum necessaria, non pa-
 nis, non oleum, non aliquod aliud ex ijs quæ sunt escu-
 lenta. Atque chorus quidem Discipulorum ægrefere-
 bat ut est uerisimile, qui iam erant numero duodecim:
 ægreferebant autem non pro se tantum, sed quòd cum

*In uita Spi-
 ridionis E-
 pisc.*

*Veneratio
 reliquiarum*

*In uita Theo-
 dosii.*

non

non adesset panis, qui offerretur ad sacrificium, erat eis futurum Pascha absque sacrificio. & absque corpore Christi dies festus celebrandus.

Cæsarius Archiepiscopus . . . elatensis.

Vixit anno 674.

In Homilijs.

Quid es responsurus Domino dicenti, *me manducate, me bibite?*

Sergius Papa. Vixit anno 688

Habetur de
Conse. Dist.
2.

Triforme est corpus Domini. Pars oblata in calicem missa, corpus Christi, quod iam resurrexit, monstrat. Pars comesta, ambulans adhuc super terram. Pars in altari usque ad missæ finem remanens corpus in sepulcro, quia usque ad finem seculi corpora sanctorum in sepulcris erunt.

Apponius. Vixit anno 701.

Commen. li
in Cant.

Botrus Cypri dilectus meus mihi, ait sponsa. Christus utique pro loco tempore, uel causa esca & potus Ecclesiæ factus est, per corporis sui & sanguinis Sacramentum.

Idem lib. 3
in Cantic.

Ecclesia amica est appellata, quæ in eius aduëtu, qui dixit. Venite ad me omnes qui laboratis, & ego uos requiescere faciam, sub tegmine defensionis eius, credendo unum Deum, requiescens lata dicit: In umbra eius, quem desiderabam, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Quam dulcedinem, regni cælorum requiem nominat, siue corpus eius & sanguinem delibando vitam æternam conferentem exultans ait. Et fructus eius dulcis gutturi meo.

Venerabilis Beda Presbyter.

Vixit anno 725.

Homilia in
verba Euan-
gel. Vidit
Ioannes Ie-
sum uenien-
tem ad se,
&c.

Lauat nos Christus à peccatis nostris quotidie in sanguine suo, cū eiusdē beatæ passionis ad altare memoria replicatur, cum panis & uini creatura in Sacramentum carnis & sanguinis eius ineffabili Spiritus sanctificatione transfertur. Sic corpus & sanguis illius non infidelium manibus ad perniciem ipsorum funditur & occiditur, sed fidelium

fideliū ore, suam sumitur in salutem. Huius recte figuram agnus in lege Paschalis ostendit, qui semel populum de Aegypto feruente liberās, in memoriā eiusdem liberationis per omnes annos immolatione sua populum eundem sanctificare solebat, donec veniret ipse, cui talis hostia testimonium dabat, oblatusq; Patri pro nobis in hostiam, odoremque suauitatis, mysterium suae passionis, oblato agno, in creaturam panis, uiniq; transferret; Sacerdos factus in æternum secundum ordinem Melchisedec.

Transsubstantiatio.

Finitis Paschæ veteris solenniis, quæ in commemoratione antiquæ de Aegypto liberationis agebantur, transit ad nouum, quod in suæ redemptionis memoriam Ecclesia frequentare desiderat, ut uidelicet, pro carne agni uel sanguine, suae carnis sanguinisq; Sacramentum in panis, ac uini figura substituens, ipsum se esse monstraret, cui iurauit Dominus & non poenitebit eum. Tu es Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.

Idem in Luca cap. 22

S. Barlaam Eremita. Vixit ante an. 726.

Cum his confitere unum baptisma, ex aqua & spiritu in remissionem peccatorum. Accipe & perceptionem illibatorum Christi mysteriorum, & crede in veritate corpus & sanguinem esse Christi Dei nostri, quem dedit fidelibus in remissionem peccatorum. Nam nocte qua tradendus erat, sanctis suis Discipulis & Apostolis & per eos omnibus in se credituris dixit. Accipite, & manducate. Hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur in remissionem peccatorum. Similiter & calicem accipiens, dedit eis dicens. Bibite ex hoc omnes. Hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro uobis effundetur: hoc facite in meam commemorationem. Ipse enim Dei sermo uiuus, & efficax, & omnia uirtute sua peragens, facit & conuertit diuino uerbo suo, & panis & uini oblationem in corpus & sanguinem suum, superueniente Spiritu sancto, in sanctificationem & illuminationem cum deuotio-

Ioan. Damascenus, in Hysto. duorum militum Christi.

Transsubstantiatio.

deuotione percipientium.

Jonas Abbas. Vixit anno 729.

In uita s.
Vulfranni
Episc.

Dum nauigaremus in Fresiam, positis nobis in medio mari quod adiacet regioni Mor. sum, adfuit hora in qua sacrificium Deo, victimæ saluatoris immolandum erat. Tunc iactis ancoris, nauis immobilis persistebat. Et celebrante sancto Pontifice Vulfranno Missarum solennia, uentum est ad locum ubi minister patenam Præsuli porrigere debuit, extensaque manu, expectabat horam qua susci-peret eam. Sed dum minister eam abluere uellet, in mare ex eius manibus collap-sa est. Finita oratione imperat diacono, ut in eum, in quem patena ceciderat locum mitteret manum. Quo facto ab imo maris eadem patena diuinitus reiecta, eiusdem ministri manui inhæsit. Sicque commixtionem corporis & sanguinis idem sanctus Præsul faciens, nomenque Saluatoris glorificans, sacrosancta Missarum solennia compleuit. Languore corporis, quem diu protaxarat per dies, ingrauescente, septimo die, postquam obitum suum Dominici corporis & sanguinis perceptione muniuit, soluta est ab ergastulo corporis anima sancta.

S. Ioannes Damascenus. Vix. an. 733.

Li. 4. de Or
thodoxa fide
cap. 14

Si igitur uerbum Dei uiuens est & efficax, & omnia quæcunque uoluit Dominus fecit: si dixit, fiat lux, & facta est: fiat firmamentum, & factum est: si uerbo Dei cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum: si cælum & terra, aqua, ignis, & aer, & omnis ornatus eorum, uerbo Domini perfecta sunt: & homo ipse ubique diuulgatum animal: si uolens ipse Deus uerbum, factus est homo, & ex sanctæ uirginis purissimis & illibatissimis sanguinibus in seipso sine semine carnem sustentauit: non potest panem *supersus corpus facere, & uinum & aquam & sanguinem?* Dixit in principio. Producat terra herbam uirentem, & usque nunc pluuia facta producit germina, diuino coadiuta & uigorata præcepto. Dixit Deus. Hoc est corpus meum: & hic meus est sanguis:

sanguis: & hoc accite in meam commemorationem: & omnipotentis eius præcepto, donec veniat, efficitur. Sic enim dixit: *Iam hoc verbum* & fit pluuia nouæ huic agriculturæ, per commemorationem Spiritus sancti obumbrans virtus: nam *per* modum omnia quæcunque fecit Deus, Spiritu sancto cooperante fecit: sic & nunc Spiritus sancti operatione hac super naturam operatur, quæ nō potest capere nisi sola fides. Quomodo fiet mihi istud, dicit sancta uirgo, quoniam uirum non cognosco? Respondeo Gabriel Archangelus: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Et nunc interrogas quomodo panis fit corpus Christi, & uinum & aqua sanguis Christi? Respondeo tibi & ego, Spiritus sanctus obumbrat, & hæc operatur super sermonem & intelligentiā: panis autem & uinum transsumuntur. Nouit enim Deus humanam infirmitatem, quod complura usu non trita auersatur moleste ferens. Assuero igitur condescens usus, per consueta naturæ ea facit, quæ sunt super naturam. Et quemadmodum in baptismo (quia consuetudine hominibus est aqua lauare & oleo ungi) coniunxit oleo & aquæ gratiam Spiritus sancti, & fecit illud lauacrum regenerationis: hūc in modū, quia mos hominibus est panē manducare, & uinū & aquā bibere, coniunxit his ipsis suam diuinitatem, & fecit hæc suum corpus & sanguinem: ut per assueta, & quæ sunt secundum naturam, in iis quæ sunt super naturam, collocemur. Corpus enim secundum veritatem coniunctum est diuinitati, quod ex sancta uirgine corpus est: non quod ipsum corpus assumptum, ex cælo descenderit, sed quod ipse panis & uinum transmutatur in corpus & sanguinem Dei. Si autem modum requiris, quoniam pacto fiat, sat sit tibi audire, quoniam per Spiritum sanctum, quemadmodum ex sancta Deipara, seipso, & in seipso Dominus carnē sustētauit. Et nihil amplius cognoscimus, quān quod uerbum Dei, uerum est, & efficax, & omnipotens: modus autem inscrutabilis. Neque & hoc etiam dictū prōptum, quomodo naturaliter per comestionem panis,

In Eucha. cōsecratione i Spiritus sanctus super naturam operatur.

Transsubstantiatio.

Panē & uinum fecit Deus corpus & sanguinē suum.

Panis & uinum transmutatur in corpus & sanguinem Dei per Spiritū sanctum.

& vinum & aqua per portionem in corpus & sanguine comedentis & bibentis transmutatur, & non fit aliud corpus præter id, quod prius erat ipsius d. c. & propositionis panis, vinumque & aqua per invocationem & aduentum Spiritus sancti supernaturaliter transmutatur in corpus & sanguinem Christi & non sunt duo, sed vnum & idem.

Nota.
Eucharist.
non figura
corporis cri
sti sed ipsum
corpus Domi
ni Deificatū

Non est figura panis & vinum corporis & sanguinis Christi: absit enim hoc: sed est ipsum corpus Domini Dei-
ficatum, ipso Domino dicente. *Hoc est meum* (non figura corporis, sed corpus: & non figura sanguinis, sed sanguis, Et ante hoc ipsis Iudæis. Quoniam nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam æternam. Caro mea verus est cibus, & sanguis meus verus est potus. Et rursus. Qui manducat me, viuet. Proinde omni cum timore & conscientia pura, & indubitabili fide accedamus, & omnino fiet nobis quemadmodum credimus non dubitantes, & veneremur ipsum omni puritate animi & corporis. Accedamus cum desiderio ardenti, manus in crucis modum formantes *crucifixi corpus suscipiamus*. Et apponentes oculos, & labia, & frontem, diuinum carbonem cōcipiamus ut ignis in nobis desiderij, assumēs ex eo carbone ignitionem, comburat peccata nostra, & illuminet corda nostra, & participatione diuini ignis igniamur & deificemur. Pane & vino suscepit Melchisedec Araham, ex cæde alienigenarum reuerentem, qui erat Sacerdos Dei altissimi. Illa mensa hanc mysticam præfigurauit mensam, velut & Sacerdos ille, Christi veri Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec.

Oblatio munda, quam dixit Propheta Malachias à Gentibus offerendam, corpus & sanguis Christi.

Hunc panem, panes figurabant propositionis. Hæc est pura scilicet hostia & incruenta, quam ab orru vsque ad occasum ipsi offerri per Prophetam Dominus loquitur, *corpus uidelicet & sanguis Christi*, in habilimentum animæ nostræ, & corporis, inconsumptum & incorruptum, non in seculum iens: absit enim, sed in nostram substantiam & conseruationem, omnimodi nocuamenti reparatio, sordis omnis purgatio. Si quidem au

rum offendat adulteratum, per iudicialem correptionemque ignis onem purgat, ut non in futuro cum mundo condemnetur. Creat enim morbos & omnimoda damna, quem modum dicit Apostolus. Si nos utique iudicaremus, non utique iudicaremur. Cum iudicamur autem, à Deo corripimur, ut non cum mundo condemnemur. Et hoc est quod dicit. Quare qui participat corpus & sanguinem Christi indignè, iudiciū sibi ipsi manducat & bibit. Per illud purgati, unimur corpori Domini & spiritui eius & efficimur corpus Christi. Nam spiritus uiuificans est caro Domini quia ex uiuificante spiritu concepta est. Quod enim natum est ex spiritu, spiritus est. Hoc autem dico, non auferens corporis naturam, sed uiuificationem & diuinitatem eius ostendere volens. Et si quidam exemplaria corporis & sanguinis Domini, panē & vinū vocauerunt, ut Deiser vocauit Basilus, non tamen post sanctificationem dixit, sed priusquam sanctificaretur ipsa oblatio, ita vocabant. Participatio etiam dicitur: nam *per ipsam, Iesu diuinitatem participamus*. Dicitur & communio, & est reuera: quia communicamus per ipsam Christo, & *participamus eius carne & diuinitate*, & quia communicamus & unimur inuicem per illam. Nam quia ex uno pane participamus omnes, unum corpus Christi, & unus sanguis & inuicem membra efficimur, concorporati Christo existentes. Exemplaria autem futurorum dicuntur, nō ut non existentia uere corpus & sanguis Christi, sed quoniam nunc quidē *per ipsa participamus Christi diuinitate*, tunc autem intellectualiter per solam visionem.

S. Theophilactus Archiepisc. Scribunt

quidam illum vixisse circa an-

num. 750

Vescientibus autem eis, accepit Iesus panem, & cum egisset gratias, fregit, de dit Discipulis, & dixit, Accipite comedite, hoc est corpus meū) Apposuit autem vescientibus, ut ostenderet crudelitatem Iudæ: quia in me

panis conse-
cratus in al-
tari, & non
figura corpo-
ris.

Transubstā-
tiatio.

Euch. panis
quidem ui-
detur, sed re-
uera est caro
Christi.

Novum testa-
mētum sau-
guinem ha-
bet, qui im-
molatur.

Idem Enar-
ra. in Mar.
Eucha. non
est, aut ex-
emplar, cor-
poris Domi-
ni aut figu-
ra, sed ipsū
Christi cor-
pus.

Transubstā-
tiatio.

Nota.

Cur species
panis & ui-
ni confecta
sacramento
remaneant,
Transubstā-
tiatio.

sa & communione ciborum illius, quē
set, mansuetiorem se exhibuisset: tu-
gueretur, illexit, sed & corpus
Porro dicens, hoc est corpus meum
sum corpus Domini est panis qui sanctifi-

respondens figura. Non enim dixit, Hoc est figura, sed hoc est corpus meum. Ineffabili enim operatione transformatur, etiam si nobis uideatur panis: quoniam infirmi sumus, & abhorremus crudas carnes comedere, maximè hominis carnem: & ideo panis quidem apparet, sed reuera caro est. Et accepto poculo gratis actis, dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus, qui est novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Sicut vetus Testamentum immolationem habebat & sanguinem, ita, & novum Testamētum sanguinem habet ac immolationem. Pro multis autē dicit effundi, hoc est pro omnibus.

Cum benedixisset, hoc est, gratias egisset, fregit panem: id quod nos etiam facimus, preces adiungendo. Hoc est corpus meum, hoc inquam quod sumitis. Non enim figura tantum, & exemplar quoddam Domini corporis panis est, sed in illud ipsum conuertitur corpus Christi. Dominus enim dicit: Panis quem ego dabo, caro mea est, non dixit, figura carnis meae, sed, caro mea est. Et iterum. Nisi ederitis carnem Filii hominis. Et quomodo inquis, caro non uidetur? O homo propter nostram infirmitatem istud fit. Quia enim panis quidem & uinum ex his sunt quibus assueuimus, ea non abhorremus: sanguinem uero propositum & carnem videntes, non ferremus, sed abhorreremus: idcirco misericors Deus nostræ infirmitati condescendēs, speciem quidem panis & uini seruat, in uirtutem autem carnis & sanguinis transelementat.

Manifeste autem nobis hoc loco de mystica communione corporis sui dicit. Nam panis, inquit, quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. Porro potestatem suam indicans, quod non ut seruus, & minor patre crucifigendus sit, sed uoluntarie, inquit, ego

lit & fera fuis-
seque cum ar-
n poenituit.

ait, quod ip-

altario, & non

est figura, sed hoc est

corpus meum. Ineffabili enim operatione transformatur, etiam

si nobis uideatur panis: quoniam infirmi sumus, & ab-

horremus crudas carnes comedere, maximè hominis

carnem: & ideo panis quidem apparet, sed reuera caro est.

Et accepto poculo gratis actis, dedit illis dicens: Bibi-

te ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus, qui est no-

ui Testamenti, qui pro multis effundetur in remissio-

nem peccatorum. Sicut vetus Testamentum immola-

tionem habebat & sanguinem, ita, & novum Testamē-

tum sanguinem habet ac immolationem. Pro multis autē di-

cit effundi, hoc est pro omnibus.

Cum benedixisset, hoc est, gratias egisset, fregit pa-

nem: id quod nos etiam facimus, preces adiungendo.

Hoc est corpus meum, hoc inquam quod sumitis. Non enim fi-

gura tantum, & exemplar quoddam Domini corporis panis

est, sed in illud ipsum conuertitur corpus Christi. Dominus e-

nim dicit: Panis quem ego dabo, caro mea est, non di-

xit, figura carnis meae, sed, caro mea est. Et iterum. Nisi ederi-

tis carnem Filii hominis. Et quomodo inquis, caro non

uidetur? O homo propter nostram infirmitatem istud

fit. Quia enim panis quidem & uinum ex his sunt qui-

bus assueuimus, ea non abhorremus: sanguinem uero

propositum & carnem videntes, non ferremus, sed ab-

horreremus: idcirco misericors Deus nostræ infirmita-

ti condescendēs, speciem quidem panis & uini seruat,

in uirtutem autem carnis & sanguinis transelementat.

Manifeste autem nobis hoc loco de mystica commu-

nione corporis sui dicit. Nam panis, inquit, quem ego

dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. Por-

ro potestatem suam indicans, quod non ut seruus, &

minor patre crucifigendus sit, sed uoluntarie, inquit,

ego

ego dabo carnem meam pro mundi vita. Attende autem quod panis qui vobis in mysteriis manducatur, non est tantum figuratus, sed quidam carnis Domini, sed ipsa caro Domini. Non enim dixit, panis quem ego dabo, figura est carnis, sed caro mea est. Transformatur enim arcanis verbis panis ille per mysticam benedictionem & accessionem sancti Spiritus in carnem Domini. Et ne quum conturbet, quod credendus sit panis caro: etenim & in carne ambulante Domino, & ex pane alimoniam admittente, panis ille qui manducabatur, in corpus eius mutabatur, & similis fiebat sanctæ eius carni, & in augmentum & sustentationem conferrebat iuxta humanum morem. Igitur & nunc panis in carnem Domini mutatur. Et quomodo, inquis, non apparet nobis caro, sed panis? ut non abhorremus ab eius esu. Nam si quidem caro apparuisset, insuauiter affecti essemus erga communionem. Nunc autem condescendente Domino nostræ infirmitati, talis apparet nobis mysticus cibus qualibus alioquin assueti sumus. Decretabant ergo Iudæi intra se dicentes: Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad edendum? Dixit eis Iesus: Amen amen dico vobis, nisi ederitis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Caro enim mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Iudæi cum audissent de esu carnis illius discredunt. Ideo & verbum incredulitatis dicunt, quomodo? Nam quando cogitationes incredulitatis ingrediuntur in animam, ingreditur simul, quomodo? Propterea ipse volens hoc ostendere, quod non fit impossibile, sed etiam ualde necessarium ait: Non potest aliter haberi vita, nisi meam carnem comedatis, &c. Ita & Nicodemus ex incredulitate dicebat, Quomodo potest homo intrare in uentrem matris? Oportet igitur nos cum audierimus. Nisi ederitis carnem filii, non habebitis vitam, in sumptionibus diuinorum mysteriorum indubitam retinere fidem, & non querere quomodo. Nā

Idem in 6. ca. Ioannis. Eucha. non est tantum figura quoddam carnis Domini, sed ipsa caro Domini.

Nota. Panis uerbis consecrationis, per mysticam benedictionem et accessionem s. Spiritus transformatur in carnem Domini.

Curspecies panis uideatur in Eucha. cum tamen caro sit Christi.

Circa sacramentum Eucha. cum habeamus promissionem Dei non oportet querere quomodo.

animalis homo, hoc est, qui sequitur concupiscentias humanas & animales siue naturales, nec capax eorum quæ sunt super naturam & spirituales, quæ ita & spirituales esum carnis Dominicæ intelligit: cuius qui non sunt participes, non erunt participes æternæ vitæ, eo quod non susceperunt Iesum, qui est vita æterna.

*Nō sumimus
nudi homi-
nis carnē in
Ench. sed ip-
sius Dei.*

Non enim nudi hominis caro est, quæ manducatur, sed Dei, quæ Deificare valet, utpote cōtemperata Deitati. Ista etiā verè est cibus, eo quod non ad paruum tempus durer, neque corrumpatur sicut corruptibilis cibus, sed æternæ vitæ sit subsidium. Similiter & potus sanguinis Domini verè est potus: quia non ad tempus sufficit siti, sed semper absque siti conseruat, neque indigere permittit bibentē: sicut & ad Samaritanam dicebat. Qui bibit ex aqua quam ego dabo, non sitiet. Nam quisquis gratiam sancti Spiritus per sumptionem diuinorum mysteriorum susceperit, neque famem spirituales, neque sitim patietur, qualem increduli. Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut misit me viuens pater, ita & ego viuo propter patrem. Et qui edegit me, & ipse viuet propter me. Hic est panis, qui de cælo descendit: non sicut comederūt patres uestri manna & mortui sunt, qui edit hunc panem, viuet in æternum. Hoc loco discimus Sacramentum communionis. Nam qui edit & bibit carnem & sanguinem Domini, in ipso manet Domino, & Dominus in ipso. Contemperatio enim fit noua & super rationem, ita ut si Deus in nobis, & nos in Deo. Nō audis terribilem auditum? non Deum nudum manducamus tāgi enim nequit, & incorporeus est, & neque oculis neque manibus apprehendi potest. Iterū nudi hominis caro nihil prodesse potest, sed quia Deus uniuert sibi carnem secundum ineffabilem temperationem, viuifica est caro, non quod in Dei naturam transierit, absit, sed ad similitudinem candentis ferri, quod & ferrum manet, & ignis ostendit operationem. Sic igitur & Domini caro manens caro, viuifica est, sicut caro Dei.

Alcuin s præceptor Caroli Magni.

Vixit anno 770.

Quod imminente Pascha Dominus turbas reficit: significat, quia qui pane diuini uerbi & corpore & sanguine Domini desiderat refici debet spirituale Pascha facere, id est, de uitiis ad uirtutes transire. Item. Quando autem per manum Sacerdotis corpus Christi accipis, non Sacerdotem quem uides, sed illum quem non uides attende. Sacerdos est dispensator huius cibi, non auctor.

In cap. 6.
Ioannis.

Paulus Archidiaconus Aguillegiensis.

Vixit anno
780.

Cum princeps Mediolanum uenisset, & solenniter in sacrum uoluisset intrare templum, occurrit foris ianuas Ambrosius, & ingredientem his sermonibus à sacri liminis ingressu prohibuit dicens. Nescis Imperator perpetratae necis quanta sit magnitudo, neque post causam tanti furoris mens tua molem præsumptionis agnoscit? Quibus igitur oculis aspicias communis Domini templum? Quibus calcabis pedibus sanctum illius pauimentum? Quomodo manus extends, de quibus adhuc sanguis stillat iniustus? Quomodo huiusmodi manibus suscipies Domini corpus? Qua præsumptione ore tuo poculum sanguinis pretiosi percipies, cuius furore sermonum tantus iniuste sic effusus sanguis?

Lib. 13. Re-
rum Roma-
narum quæ
Eutropio ad-
didit.

S. Tharasius Archiepiscopus Constantinopolitanus, Vixit anno 794.

Quin etiam hoc quoque notum facimus coram Deo in primis honorandæ tuæ Purpuræ, quod intra cancellos incurentæ mensæ in qua sacrificium magnæ hostiæ Christi uenerabiliter peragitur, non suemus amplius nobiscum ueltram ingredi potentiam.

Vide Ignatium Nicæ-
num, de uita
eius.

S. Ignatius Episcopus Nicænus,

Vixit anno 796.

Zelo motus Tharasius, cum Phinees hæresim & eius amatores tanquam veræ fornicationis introductores, & dogmatum adulterinorum genitores confodit, Aa

Altare, mensa
incurentia
in qua sacrifi-
cium magnæ
hostiæ Christi
peragitur. In ui-

*ea Tharastii
Archiepisc.
Constantino
politani.*

ronis superauit Sacerdotium. Non enim tintinnabula & mala punica, & lapides pectoris & humeralis, neque mitra & cydaris & talaris, & trimina, hunc sicut illum amiciebant ritu Sacerdos, neque sacrificium per sanguinem taurorum & hircorum, eius & populi expiabat ignorantias: sed moderatus amictus cum spiritu paupertatis eum reddebat splendidum, & legali holocausto erant sacratiora quæ ab eo offerebantur, ut qui agnum qui tollit mundi peccatum Christum sacrificaret sacris uocationibus, & fidelium distribueret manibus: & omnes aspergeret pretioso illo sanguine, quem ostendens dabat ad debitorem animæ solutionem.

*Christus, in
altari sacri-
ficatur.*

Thimotheus presbyter Hierosolymitanus,

Putatur vixisse circa annum 800.

*Concione de
occurso Cri-
sti. Altare,
diuina et my-
stica mensa,
in qua Deus
sacrificatur.
In Martyro-
logio.*

Sed hic imponentes finem orationi, vacemus diuinæ & mysticæ mensæ, per quam & mundus est stabilitus: & orbi terre consistit & regnum custoditur: & Ecclesia multiplicatur, & Deus sacrificatur, in Christo Iesu Domino nostro.

Isuardus Monachus, Vixit anno 812.

Romæ uia Appia in cemiterio Calixti: natale sancti Tharastii acoliti & martyris. Quem cum pagani inuenissent Sacramenta corporis Christi portantem: coeperunt disquirere quid gereret. At ille indignum iudicās porcis margaritas prodere, tam diu ab eis fustibus ac lapidibus est mactatus, quousque spiritum exhalaret. Et reuoluto eius corpore, sacrilegi discussores nihil Sacramentorum Christi, in eius manibus ac uestibus inuenerunt.

Amalarius Archiepiscopus Treuerensis, Vixit anno 816.

*Lib. de my-
sterijs Missæ
cap. 24.*

Videtur mihi si semel fuisset facta crux super panem & uinum posse sufficere: quia semel crucifixus est Dominus. Hic concrepant verba Dominicæ mensæ, cum toto officio missæ. Canitur hic, Accipiens panem & reliqua. Quod actitatur à Sacerdote, quando suscipit oblatam in secreta Missæ, aut quādo hic eam eleuat. Gra-
tias

tias agit in hy. no: uere dignum & iustum est, benedicit in præse. . . co, frangit circa communionem: postea dat ad com. unicandum. Hic credimus naturam simplicem panis & uini mixti, verti in naturam rationabilem, scilicet corporis & sanguinis Christi.

Transsubstantiatio Idem eod. li. ca. 25

Precatur Sacerdos, ut præsens oblatio ita sit accepta in conspectu diuinæ maiestatis, quatenus sumpturi eā, simul fiant cælestes, & gratia Dei repleti Mira & magna fides sanctæ Ecclesiæ, quæ suis oculis uidet, quod mortalibus deest. Videt quid credere debeat, quamuis nondum uideat quod in specie est. Credit sacrificium præsens per Angelorum manus deferri ante conspectum Domini, & sentit mandendum esse ab humano ore. Credit namque corpus & sanguinem Domini esse, ab hoc morsu cælesti benedictione repleri animas sumentium.

Angelomus Luxouienfis, Vix. an. 830

Meliora sunt vbera tua uino). Vinū, inquiunt, erat verbum nūtiatorum, delatum per Angelos, qui ad Prophetas uel in Prophetis loquebantur, sicut ait Zacharias Propheta. Et dixit ad Angelum qui loquebatur in me. Quo Ecclesiæ cor lætificabat, audiens eius, quem desiderabat aduentum. Sed ubi ore, manibusq; corpus eius, & sanguinem contrectauit, meliora cognouit vbera Apostolicæ Euangeliorumque doctrinæ lacte manantia, ubi omnis diuina perfectio, quæ nunc ministratur, quā uinum ueteris Testamenti & legis, quæ secundum Apostolum neminem ad perfectum perduxit. Quibus alimentis, nisi indefinenter vsa fuerit anima, non poterit viuere in æternum. Quem cibum Ecclesia de supradictis uberibus in baptismatis suscepit Sacramento, ubi trina confessione Patris, & Filii, & Spiritus sancti notitiæ odorem cognoscit, cum ei sæpe dictū, quod doctrinæ lactiformem contulerit redemptionis medullam, liquorem uidelicet baptismatis candidissimum, suauēque succum corporis Christi, & pinguisimū butyrū sacri Chrismatis, oleū per quod Spiritus sanctus infunditur.

Commen. in Cant. Cāt. cap. 1

Ore & manibus corp. Christi contrectatur.

Christma.

Haymo Episcopus Halberstensis.

Vixit anno 834.

In 1. ad Cor.
int.

Sicut caro Christi, quam assumpsit in vtero virginali, verum corpus eius est, & pro nostra salute occisum: ita panis quem Christus tradidit Discipulis suis, omnibusque prædestinatis ad vitam æternam, & quem quotidie consecrant Sacerdotes in Ecclesia cum virtute diuinitatis, quæ illum replet panem, *verum corpus Christi est*. Nec sunt duo corpora, illa caro quam assumpsit, & iste panis, sed *unum verum corpus faciunt Christi*, in tantum, ut dum ille frangitur & comeditur, Christus immoletur & comedatur, & tamen integer maneat & uiuus. Et sicut illud corpus, quod in cruce deposuit, pro nostra salute & redemptione est immolatum: ita quotidie ad nostram salutem & redemptionem iste panis Deo offertur. Qui licet *panis uideatur: corpus est Christi*. Dominus enim & redemptor noster consulens nostræ fragilitati (quia cognouit fragiles esse ad peccandum) tradidit nobis hoc Sacramentum, ut quia ipse iam non potest mori, & nos quotidie peccemus, haberemus *verum sacrificium*, quo possemus expiari. Ideoque quia vnum corpus faciunt, & pro nostra redemptione offeruntur, dixit. Hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur.

Eucha. licet
panis uideatur,
est tamen
Christi corpus.
Eucha.
sacrific. à peccatis
expiamur.

Hilduinus Abbas sancti Dionysii,

Vixit anno 840.

In uita Dionysii. Epist.

Missæ.

Beatus Dionysius ubi post multas & pernecessarias populi (qui eum sequendo carcerem irruperant) exhortationes, & ad absentes directa institutionum præcepta Dominicarum, missarum solennia (ut confirmarentur *participatione corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi*) fideles, velut iam in cælis positus celebraret: hora, qua frangebatur panis sanctus, quo ipse & populus communicare debebat, resplenduit huiusmodi lux de cælo super eum, & in omnes, qui ibi aderant, qualem nemo eorum antea uiderat. In qua ueniens apparuit Dominus Iesus Christus, etiam cunctis uidentibus cum multitudine

dine Angelo. . . Et accipiens panem sanctum dedit illi dicens: Accipe hoc charere meus, quod mox complebo tibi vnà cum Patre meo, quoniam mecum est maxima merces tua, & his qui audierint te salus in regno meo.

Vyalafrius Strabo, Abbas,

Vixit anno 842.

Itaque Christus, qui credentibus finis est legis, carnis dispensationem subiens, legis statuta, utpote adeo, non respuit, quin potius in se ut terminaret expleuit. Noui verò Testamenti, noua mysteria ad instruendum nouum hominem tradidit: Et morte sua uetera perficiens, resurrectione sua noua firmavit. In cœna siquidē quam ante traditionem suam vltimam cum Discipulis habuit, post Paschæ veteris solœnnia, corporis & sanguinis sui Sacramenti, in panis & vini substantia eidem Discipulis tradidit, & ea in commemorationem sanctissimę suę passionis celebrare perdocuit. Consultē à prioribus statutum est, ne vinum in sacrificio sine aquę admixtione offeratur, ut videlicet per hoc indicetur, populos qui secundum Ioannem aquę sunt, à Christo cuius sanguis in calice est, diuidi non debere.

Li. de Rebus
Ecclē. ca. 16

Igitur cum ipse filius Dei dicat: Caro mea verē est cibus, & sanguis meus verē est potus: ita intelligendū est, eadem redemptionis nostrę mysteria, & verē esse corpus & sanguinem Domini, ut illius vnitatis perfectę, quā cum capite nostro, iam spēs, postea re, tenebimus pignora, credere debemus. Inde & Sacramenta à sanctificatione vel secreta virtute dicuntur. Vnde etiam criminum scēditate capitalium, à membris Christi deuiantes, ab ipsis Sacramentis ecclesiastico suspenduntur iudicio. Qui enim corpus & sanguinem Domini dignē manducat & bibit, designat se esse in Deo, & Deum in eo: Qui uerò medicinam, vel non habet, vel ea indignē utitur, longe se à medico esse, languendo testatur. Non enim mentitur, qui dicit: Nisi manducaueritis carnem

Idem eod. li.
cap. 17.

207 Filij

Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

Annonius Monachus, Vixit an. 843.

Lib. 5. de Ge-
stis Francorū
cap. 19.

Aderant autem eius consolationi venerabiles Antistites & alii serui Dei quam plurimi: inter quos erant Tethi venerabilis Treuironum Archiepiscopus: Ocgarius Moguntiaē similiter Archiepiscopus: sed & Drogo frater Domini Imperatoris Metēsis Episcopus, nec nō sacri palatii Archicapellanus. Quem quanto sibi propinquiorē nouerat, tāto ei familiarius sua omnia & semet credebat, per eum quidem quotidie confessionis suæ munus, sacrificiumque spiritus contribulati, & cordis humiliati, quod Deus non despicit, offerebat. Cibusque eius erat solummodo per quadraginta dies *Dominicum corpus*: laudante eo iustitiam Dei & dicente: iustus es Domine, vt quia quadagesimæ tempus non ieiunans exegi, saltem coactus idem tibi ieiunium exoluam.

Rabanus Archiepiscopus Moguntinus,

Vixit anno 852.

Lib. de Diui.
Offic.

Postquam ad communicandum & percipiendum *corpus Dominicum* peruentum erit, pacis osculum sibi inuicē tradunt cantantes. Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis, ut pacificē Sacramenta percipientes in filiorum numero (remissis delictis omnibus) iubeantur computari.

Christianus Druthmanus Presbyter.

Vixit anno 855.

In Euang.
Matth.

Cœnantibus autem eis &c. Sicut denique si aliquis peregrē proficiscens dilectoribus suis quoddam vinculum dilectionis relinquens, eo tenore vt omni die hæc agant, & illius non obliuiscantur: ita & Dominus præcepit nos agere, *transferens spiritualiter panem in corpus suum, & vinum in sanguinem*: vt per hæc duo memores essemus, quæ fecit pro nobis de corpore & sanguine suo, vt non simus ingrati amantissimæ charitati ipsius.

Nicolaus

Nicolaus I. Papa, Vixit anno 862.

Matricida si cœniteat, per vnum annum integrum Ecclesiam non ingrediatur, sed ante fores basilicæ stās, orans & deprecans Deum perseueret, ut tanto eripiatur piaculo. Completo anno introeūdi in Ecclesiam licentiam habeat, tantum inter audientes stet, sed nondum communicet. Completis tribus annis sacrae communionis ei gratia concedatur: oblationes verò non offerat, nisi prius aliorum septem annorum curricula expleantur. Si autem antè annorum trium cursum, finis vitæ illius appropinquauerit, corporis & sanguinis Domini nostri particeps fiat.

In Decretis suis, De pœnitentia Titulo 17.

Photius Archiepisc. Constantinopo. Si hic Photius est is, qui cum Nicolao Romano Pontifice, simulates gessit, Vixit anno 864.

Quoniam vnus panis.) Quia dixit, Communicatio corporis Domini est. Videtur autem id quod communicat, aliud esse ab eo cui cōmunicat: vult nunc ostendere, quod non communicamus, sed ipsum Christi corpus omnes sumus. Quemadmodum sanè in corpore, reliquum à capite dicitur corpus. Sicut enim in pane, inquit, ex multis granis fit vnus panis, ita & nos cū multi sumus, vnū Christi corpus efficiamur. Nā oēs ex uno pane participamus.) Deinde rationem quoque addit, quomodo Christi corpus efficiamur. Quid enim est, inquit panis? Corpus nempe Christi. Quid autem efficiuntur hi qui participant? Corpus sanè Christi. Nam participant *corpus Christi* nos quoq; illud efficiamur? quoniam vnus panis est Christus. Ex multis nanque granis (vt exempli gratia loquamur) vnus panis factus est.

In I. Epist. ad Corint.

Interim dum veniat:) nempe in secundo aduentu. Quod dicitur: Interim dum ueniat, per hyperbaton accipiendum est, ut sit iste sensus. Quotiescunque enim comederitis panem hunc, & ex poculo hoc biberitis, interim dum ipse ueniat in secundo suo aduentu, eousque

Idem in eadem dem.

mortem ipsius annunciatis: post id enim tempus neque sacra hæc mysteria participabimus, ad perfectiorem ac reconditiorem politiam ac fruitionem introducti. Ita que quisquis ederet indignè:) ipsos taxat, ostendens indignos esse, ut qui pauperes despicerent. Quoniam indignè, inquit, ad *Dominici corporis participationem* acceditis, propterea multis obueniunt morbi, afflictiones, clades, & interitus. Vnde autem prouenit ut indignè accedatis? Ex aliis peccatis quæ patrat, & quia ad Domini cœnam accedentes contemnitis pauperes, propter quos ordinatum erat ut conueniretis. Etenim ob hoc ipsum, & eam, quæ Dominica est, facientes propriam, iniuriis afficitis: & Ecclesiam, in quam conuenitis ad faciendam cœnam Dominicam dehonestatis, gastrimargiæ mensam in ea uobis apponentes, & non Dominicam cœnam, & pauperes pudefacitis. Propter hæc ergo uos ipsos *corpore & sanguine Domini* indignos reddit. Reus erit) Quod ait reus erit *corporis & sanguinis Domini* hoc indicat, quod quemadmodum Iudas eum tradidit, Iudæi uero in ipsum debacchati sunt. ita ipsum ignominia afficiunt, qui *sanctissimum ipsius corpus* manib. impuris suscipiunt, ueluti tunc Iudæi eum tenuerunt, & execrando admouent ori. Per hoc autem quod frequenter ait *corporis & sanguinis Domini* manifestat, quod non sit nudus homo qui immolatur, sed ipse Dominus & factor omnium; ut uidelicet per hæc ipsos exterreat.

In sacrificio
Missa immo-
latur ipse do-
minus.

Lib. I. uita
Gregorij ca-
pite 33.

Ioannes Leuita Romanus.

Vixit anno 870.

Papa Pelagius meminit, quod eodem tempore Maximianus, qui post Syracusanus extitit Episcopus, huic monasterio præfuit. Qui ad venerabilem Leuitam Gregorium in eiusdem regis urbis palatio pro responsis Ecclesiasticis desudantem, uisitationis gratia cum fratribus venit. Et dum ad monasterium eius (sibi quoque commissum) Romam rediret, in mari Adriatico nimia tempestate deprehensus, inæstimabili ordine, atq; inu-
sitato

fitato miraculo, erga se, cunctosque, qui secum aderant, omnipotentis Dei & iram cognouit & gratiam. Nam cum in eorum mortem, uentorum nimietatibus fluctus eleuati seuirent, ex naui clauo perdito, arbor abscisa, vela in undas proiecta sunt: totumque uas naus quassatum nimis fluctibus, ab omni fuerat sua compage dissolutum. Rimis itaque patentibus intrauit mare, ac usque ad superiores tabulas impleuit, ita ut non magis naus inter undas, quam iam undæ intra nauem esse viderentur. Tunc in eadem naui residentes, non iam ex mortis uicinia, sed ex ipsa eius præsentis uisione turbati omnes: sibi metipsis pacis dederunt osculum, & corpus & sanguinem Redemptoris acceperunt, Deo se singuli commendantes, ut eorum animas benignus susciperet, quorum corpora tam pauendæ morti tradiderat.

Ionas Episcopus Aurelianensis,

Vixit anno 880.

Certe ut ad Apostolos ueniamus, nouimus eos quædiu Hierosolymitanum templum stetit, crebrò illuc eos orandi gratia conuenisse. Vnde & in actibus Apostolorum leguntur omni die in templo & circa domos docuisse, & in panis fractione mysteria corporis Domini celebrasse & populis sumenda tradidisse.

Lib. 3. In claudiū Episc. Taurinensem.

Remigius Episcopus Antisiodorensis.

Vixit anno 881.

Si in ueritate corpus Christi est, quare appellatur mysterium? Propterea utique, quia post consecrationem aliud est, & aliud uidetur. Videtur siquidem panis & uinum, sed in ueritate corpus Christi est & sanguis. Consulens ergo omnipotens deus infirmitati nostræ, qui usum non habemus comedere carnem crudam & bibere sanguinem, facit ut in pristina remaneant forma illa duo munera, & est in ueritate corpus Christi & sanguis, sicut ipse dixit. Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus.

In Canonem Missæ.

Ericus Monachus, Vixit anno 883.

Homilia Evangelica.

Stabulum in quod illum duxit, præfens sancta Ecclesia accipitur, in qua sancta Dei animalia (hoc est fideles) frumento verbi Dei iugiter aluntur, & sacratissimo Domini corporis pane confirmantur.

Paschasius Corbeiensis, Vix. an. 884.

Lib. de corpore & sanguine Domini in sacrament. o Eucharisti.

Neque sic condidit omnium artifex Deus, rerum naturas, ut suum uelle ab eis auferret: quia omnium creaturarum subsistentia in eadem Dei uoluntate subsistit & uirtute, à qua causam habet, non solum ut subsistat quid quid est, sed etiam ut sic sit, sicut ipsa Dei uoluntas decreuerit, quæ causa est omnium creaturarum. Alioquin nec subsisteret ulla creaturarum existentia, nisi in eius uoluntate, à quo totius eius esse manat. Et ideo natura creaturæ quoties mutatur aut augetur uel subtrahitur, non ab illo esse diuertitur in quo est: quia sic est, & sic fit ut ille decernit à quo est. Pater igitur quod nihil extra uel contra Dei uoluntatem potest, sed cedunt illi omnino omnia. Et ideo nullus moueatur de hoc corpore Christi & sanguine, quod in mysterio uera sit caro, & uerus sit sanguis: dum sic ille uoluit qui creauit. Omnia enim quæcunq; uoluit Dominus fecit, in cælo & in terra. Et quia uoluit, licet figura panis & uini hic sit, tamen omnino nihil aliud quam caro Christi & sanguis post consecrationem credenda sunt. Vnde ipsa ueritas ad Discipulos, hæc inquit caro mea est pro mundi uita. Et mirabilius loquar, non alia planè, quam quæ nata est de Maria, & passa in cruce, & resurrexit de sepulchro. Hæc inquam ipsa est, & ideo Christi caro est, quæ pro mundi uita adhuc hodie offertur. Et cum digne percipitur, uita utique in nobis æterna reparatur. Quod si minus alicui quod dicimus credibile uidetur, attendat uniuersa ueteris ac noui Testamenti miracula, quæ contra naturæ ordinem ob fidei firmitatem à Deo gesta sunt: & uidebit luce clarius, quod Deo nihil impossibile sit, dum omnium esse, Dei uoluntas est, & quidquid uoluerit Deus, hoc singula fiunt. At uero si quis

Non aliam carnem, quæ de Maria nata est, & in cruce passa in Eucharistia sumimus.

Exempla earum rerum, quæ præter naturæ ordi-

quis ista non credit, si uidisset Christum in cruce, in specie serui, quomodo Deum illum intelligeret, nisi per fidem prius credidisset? Ita & in hoc corpore ubi species alia monstratur, quomodo carnem Christi uideat, nisi per fidem ueracius credat? Cogitet ergo si mare rubrum olim habuit in natura diuidendi se, ut populus per mediū sicco vestigio transiret, aut si habuit omnis illa Aegyptiorum aqua ex se, licet per Moysen uim conuertēdi se in sanguinem? An in uoluntate Dei fuit, ut impios permulceret ad fidem, & monstraret in specie coloris eius, quod omnis eorum doctrina & morū aspersio uersa esset in sanguinem? Deinde in Euangelio, si qua per hausta de fonte habuit potentiam se in uini demutandi saporem? Et ut de innumeris pauca commemorem, Habuit ignis ille Babylonis, ubi tres pueri missi sunt, per naturam ne caleret? An in uoluntate Dei fuit ut fieret tanquam spiritus roris flātis, ut refrigerium magis quā incendium præstaret Sanctis? Cogitet ergo quisque, panes illi in eremo quinque aut septem, si habuerunt substantialiter ex se ut tot homines satiarent, deinde tot sportas implerent, an in gratia Dei fuit, quod factū est creantis omnia? Minuendo enim multiplicabātur: Nec non & Maria uirgo habuit, ut uirgo pareret sine coitu Deum, an in uirtute Dei? Et ut apertius dicam, caro nostra vel cæterorum animalium nunquid non terra? Imo terra, quia dictum est, terra es & in terram ibis. Quamuis ergo terra uera caro est, licet corruptibilis, quæ si seruauerit iura legis, & mandatorum dei præcepta, ueritetur adhuc immortalitate per ista quæ exponimus, & quamuis caro, tamen incorruptibilis erit. Quæ uelim diligenter attendas o homo, & tum per omnia quæcunque naturaliter uidentur esse, uel quæ contra naturam facta leguntur ab initio creaturæ, enucleatius obsecro considera, utrum ex sese, in sua natura fiant singula, uel quæ demutantur in aliud quod non erant, utrum per ordinem sui iuris ut sint mirabilia, aut certè quod magis fatebere, & illa quæ sūt quasi naturalia, & illa quæ qua

nem à Deo
facta sunt.

I

II

III

IIII

V

240 si contra

Causa omnium, voluntas Dei.

In Euchar. est illa caro, quæ pro mundi vita oblata est.

Spir. Sanct. qui hominē Christum in utero virginis creauit, panis ac vini substantiam quotidie in carnē & sanguinē Christi erat

fi contra naturam veniunt, prorsus omnia in voluntate Dei esse, & in sapientia singula pro vtilitate rationabilium procreari. Et ideo causam omnium existentium, voluntatem Dei recte fatemur. Nec immerito, quoniam voluisse eius, fecisse fuit. Vnde quotiescunque aliquid fit ex aliquo, uirtute uoluntatis fit: & in sapientia eius qualiter fiat, præparatur. Neque igitur voluntas eius sine uirtute, neque uirtus eius sine sapientia quippiam efficit. Quia ergo uoluntas Dei, uirtus & sapientia est, ideo quidquid uult, ita fit ut uult, & in nullo fallitur: quia in sapientia sua omnia uult, imo ipsa sapientia, eius uoluntas est, & propterea nihil mali, nihil quod non possit uult. Vnde quia sic uoluit ut caro eius esset & sanguis hoc mysterium, in nullo dubites, si Deum credis: sed uera fide habeas in animo, quod hæc est caro illa quæ, oblata est pro mundi uita quæ qui dignè comederit, mortē nō uidebit in æternum. Nihil enim Christus Ecclesiæ suæ maius aliquid in mysterio reliquit, quàm hoc & baptismi Sacramentum nec non & scripturas sanctas: in quibus omnibus Spiritus sanctus, qui pignus totius Ecclesiæ est, interius mystica salutis nostræ ad immortalitatē operatur: Vnde, nec mirum, si Spiritus sanctus, qui hominem Christum in utero virginis sine semine creauit, etiam ipse panis ac vini substantiam, carnem Christi & sanguinē inuisibili quotidie potentia, per Sacramenti sui sanctificationem operatur, quamuis nec visu exterius, nec gustu saporis comprehendantur. Sed quia Spiritualia sunt, fide & intellectu pro certo, sicut ueritas prædixit, plenissimè sumuntur. Quod in ueritate corpus & sanguis fiat consecratione mysterij: nemo qui uerbis diuinis credit, dubitat. Vnde ueritas ait. Caro. n. mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Et ut Discipulis non recte intelligentibus claresceret, de qua dicebat carne, vel de quo sanguine, manifestans insinuat. Qui māducat meā carnem, inquit & bibit meum sanguinē: in me manet, & ego in illo. Ergo si uere est cib. & uera caro: & si uere est potus, utique & uerus sanguis. Alioquin quomodo

uerum

verum erit quod dicit. Panis quem ego dederò, caro mea est pro mundi vita, nisi vera sit caro? Vtique & verus panis, panis qui de cælo descendit. Sed quia Christum vorari fas dentibus non est, voluit in myste-
rio hunc panem & vinum verè carnem suam & sangui-
nem consecratione Spiritus sancti potentialiter crea-
ri, creando verò quotidie pro mundi vita mystice im-
molari, ut sicut de virgine per spiritum vera caro sine
coitu creatur: ita per eundem ex substantia panis ac vi-
ni mystice idem corpus Christi & sanguis cōsecratur.
De qua videlicet carne ac sanguine? Amen amen, in-
quit, dico vobis nisi manducaueritis carnem filii homi-
nis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam
in vobis. Vbi profecto non aliam, quàm veram carnē
dicit, & verum sanguinem, licet mystice. Vnde quia my-
sticum est Sacramentum, nec figuram illud negare pos-
sumus. Sed si figura est, quærendum quomodo veritas
esse possit. Omnis enim figura alicuius rei figura est, &
semper ad eum refertur, ut sit res vera, cuius figura est.
Nam figuras veteris Testamenti umbras fuisse, nemo
qui sacras literas legit, ambigit. Hoc vero mysterium
aut veritas est, aut figura, ac per hoc umbra est: aut cer-
te quærendum est hoc totum: vtrum veritas dici queat,
sine falsitatis umbra, quamvis mysteriū huiusmodi res
appellari debeat. Sed figura esse videtur dum frangitur,
dum in specie visibili aliud intelligitur, quàm quod vi-
su carnis & gustu sentitur, dumque sanguis in calice si-
mul cum aqua miscetur. Porro illud fidei Sacramentū,
iure veritas appellatur. Veritas ergo dum corpus Cri-
sti & sanguis uirtute spiritus in verbo ipsius, ex panis
viniq̃ substantia efficitur: figura vero, dum Sacerdos
quasi aliud exterius gerēs, ob recordationem sacræ pas-
sionis ad aram venit, & quod semel gestum est, quotidie
immolatur agnus.

*Sacramen-
tum Eucha-
ristie & ve-
ritas est, &
figura.*

*Panis substā-
tia, uirtute
Spiritus san-
cti in uerbo Cri-
sti effici-
tur corpus ipsius.*

Cenātibz autem illis accepit Iesus panem, benedi-
xit ac fregit, deditq̃ Discipulis suis & ait: Accipite &
comedite, hoc est corpus meum) Audiant qui volunt

*Idem in ca.
Matth. 26.*

Nota.

*Attende hac
impie sacra-
mentarie.*

extenuare hoc verbum corpus, quod sit *uera caro Christi*, quæ nunc in Sacramento celebratur in Ecclesia Christi: neq; *verus eius sanguis*. Nescio quid uolentes plaudere aut fingere, quasi quædam virtus sit carnis & sanguinis in eo admodum Sacramento, ut Dominus mentiat^{ur} & non sit uera caro eius, neque verus sanguis, in quibus vera mors Christi annuntiatur, cum ipsa ueritas dicat: Hoc est corpus meum. Similiter & de calice, hic est sanguis meus, bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus noui Testamenti, non quæ scunq; , sed qui pro uobis effundetur in remissionem peccatorum. Nec ita dixit, cum fregit & dedit eis panem, hæc est, uel in hoc mysterio est quædam uirtus uel figura corporis mei, sed ait nō fîcte: hoc est corpus meum. Et ideo hoc est, quod dixit, & non quod quisque fingit. Vbi Lucas addidit quod pro uobis tradetur, uel sicut alii codices habent, datur. Sed & Ioânes ex persona Domini, Panis inquit, quem ego dabo, caro mea est, non alia, quam pro mundi uita. Ac deinde. Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Vnde miror quid uelint nunc quidam dicere, non in re esse ueritatem carnis Christi, uel sanguinis, sed in Sacramēto, uirtutem quandam carnis, & non carnem; uirtutē fore sanguinis, & non sanguinem; figuram, & non ueritatem; umbram, & non corpus: cum hic species accipit ueritatem, & figura veterum hostiarum, corpus. Vnde ueritas ait, cum porrigeret Discipulis panem: Hoc est corpus meum, & nō aliud, quàm quod pro uobis tradetur. & cum calicem: Hic est calix noui testamenti, qui pro uobis effunderetur in remissionem peccatorum. Necdū, itaque erat fusus, & tamen ipse *porrigitur in calice sanguis qui fundendus erat*. Erat quidem iam in calice, qui adhuc tamen fundendus erat in precium. Et ideo ipse, idemq; sanguis iam erat in calice, qui & in corpore, sicut & caro uel corpus in pane. Erat autem integer Christus & corpus Christi coram oculis omnium positum, nec nō & sanguis in corpore, sicut & adhuc hodie integerrimū est

est & manet, qui uere dabatur eis ad comedendum & ad bibendum in remissionem peccatorum. Dicat similiter aliquis, si in aliquo alio remissio est peccatorum, quam in Christo? Constat enim, quia non est. Et quia in hoc corpore ac sanguine remissio est peccatorum, vera Christi caro est & sanguis. Nec mireris frater, qui sortè ista non credis, quia non nostra sunt quæ dicimus. Omnipotens est enim Dei verbum, & efficax ad omnia, quæ vult secundum multitudinem virtutum suarum. cum sit ipse vnus omnium uirtutum virtus. Cuius verba non alicuius quàm unius uerbi, quod ipse est, sunt uerba: & ideo plena sunt ueritate, quia spiritus & uita sunt, nec habent aliud in se præter quod ipsa per se profitetur ueritas. Accipite, inquit, hoc est corpus meum: & de calice, hic est sanguis meus. Poterant enim Apostoli tunc, si non crederent uerba uitæ & ueritatis respondere & querere, quomodo panis ille uel calix uini corpus & sanguis essent Christi, cū ipse integer Christus in corpore suo coram oculis eorum erat: sed quia crediderunt quod dixerat, silentio consentunt & accipiunt quæ nobis postea tradiderunt. Tradiderunt autem non aliam, quàm ipsam eandem cœnam, quam ipsi tunc manducauerunt & biberunt. Vnde uolo perpendat fidelis animus, quid intersit inter illud typicū Pascha, quo agnus immolatus est in eadē cœna & comesus, & inter istud quod secundum ordinem Melchisedec in pane & uino continuo celebratur, de quo sane Pascha dixit eadem hora omnibus suis: Desiderio desideravi māducare hoc Pascha uobiscum antequam patiar. Quod si nihil amplius habet hoc mysterium præter figuram corporis & sanguinis Christi, & non hoc est, quod ipse dixit, quid necesse fuit iterare in facto, quia iam hoc totū præfiguratum erat in agno? Vnde & Lucas duos calices datos esse Discipulis in cœnam commemorat. Vnum prius post agni comestionem antequam panem acciperet: alium uerò postquàm benedixit ipsum panem ac fregit, & dedit Discipulis suis. Similiter, inquit, postquam cœ-

nauit dicens: Hic calix noui Testamenti est in meo sanguine, qui pro uobis effundetur, ubi datur intelligi, quia agnus ille legalis cū suo calice ī figura præcessit passionis Christi. Deinde corpus & sanguis ī calice ad expletionem factum est ueritatis, ut quod in Melchisedec præcellerat, totum compleretur in Christo. Et notandum est quod ait: benedixit & fregit, in qua nimirum benedictione ac fractione noua creatura efficitur, ut panis in commemorationem mortis Christi Deo fide oblatus, caro eius iure credatur. Similiter & sanguis in eadē gratiarum actione, qua Deo patri gratias egit, creatur ut uere, sanguis credatur, qui effusus est pro multis in remissionem peccatorum. Et ideo *quisquis de hoc dubitat, fidem se habere denegat*, quia in fide Christi, nihil aliud quam ueritas esse potest. Quod autem propria sit Christi caro, testantur omnes Catholici, testatur & Cyrillus cum suis ducentis Coepiscopis in Epheso congregatis. Sed quidam loquacissimi magis, quā docti dum hæc credere refugiunt, quæcunque possunt (ne credant quæ ueritas repromittit) opponunt & dicunt nullū corpus esse, quod non sit palpabile & visibile. Hæc autem inquirunt, quia mysteria sunt, videri nequeunt nec palpari, & ideo corpus non sunt, & si corpus non sunt, in figura carnis & sanguinis hæc dicuntur, & non in proprietate naturæ carnis Christi, quæ passa est in cruce & nata de Maria uirgine. Ecce quā bene disputant contra fidem sine fide, nec credant quia fides non eorum est (teste Apostolo) quæ uidentur, sed quæ non uidentur. Vnde quia non uidentur mysteria sunt & Sacramenta. Et ideo in fide hoc, sunt quod dicuntur, & ueritas testatur. Propterea quia sperandorum sunt non aliud iure quā caro & sanguis Christi creduntur. Alioquin præfata sancta Synodus Ephesina, cui contradicere nullus est plusquam Euangelio, nunquam auderet abnegare quod abnegat, nisi ex Euangelio, & affirmare uere uiuificatricem carnem Christi in hoc Sacramento, & ip-
sius

Omnes Catholici testati sunt, in Eucha. propriam Christi carnem contineri.
Obiectio.

Sacramentum disputat, sine fide, contra illam.
Solutio.

huius verbi propriam factam. Vita enim naturaliter,
 inquit, ut Deus existens, quia propriae carni vnita.
 Vnde si apertius de his dicti possit nescio, aut si manife-
 stius, ubi totum quod est Christus praedicatur, non in fi-
 gura sed in re, & in proprietate, atque in natura, quae ui-
 ta naturaliter ut Deus existit, & ideo non uirtus tantum,
 sed proprietas naturae iure creditur. Ac per hoc isti qui
 negant hoc visibile esse mysterium atque palpabile, non
 aliud nisi ne credant, & ne sit quod veritas ait: Hoc est
 corpus meum, & hic est sanguis meus. Nunc autem quia
 claruit, quod non omnium est fides, discant quæso cum
 talibus credere, si adhuc nequeunt intelligere quod
 Deo nihil est impossibile. Discant & verbis diuinis in
 omnibus acquiescere, & in nullo de his dubitare. Quia
 usque ad praesens nemo in his errasse legitur, nisi qui
 de Christo errauerit. Quin potius admiremur profun-
 dissimum Dei consilium, quod magni consilij Ange-
 lus instituit, qui vult omnes saluos fieri homines. Ad-
 miremur, & laudemus, atque intelligamus in his, quod
 beatus Hilarius intellexit, quo artificio (ut ita loquar)
 nos Christus in se collegit, vel quo mysterio vnum in
 se nos esse naturaliter voluit, non per concordiam so-
 lummodo voluntatis, sed & per naturam carnis suae &
 sanguinis. Ideo verum est quod Ambrosius ait sanctifi-
 simus, quia *ipsa eademque caro est & sanguis*, quam accipi-
 mus & communicamus, quae nata est de Maria, & quae
 pro nobis pependit in cruce. Vnde si quis hoc negat ita
 esse quia Sacramentum uocatur, erit ei, sicut sanctus Augu-
 stinus testatur, mors non vita, qui mendacem putauerit vitam.
 Et quia Christus suum dicit esse corpus, suumque san-
 guinem, non oportet, & si oculis carneis non uidemus,
 quod credimus mente dubitare in aliquo. Audiuius
 quid sanctus Cyrillus cum uniuersis Coepiscopis in
 Epheso congregatis sentiat, quid Graecia cum eisdem,
 quid Aegyptus & S. Hieronymus presby. Et ideo quan-
 tus ex hoc quidam ex ignorantia errent, nemo tamen est
 adhuc in aperto, qui hoc ita esse contradicat, quod to-

*Nemo de fi-
 de Sacram.
 errauit, qui
 non potius de
 Christo erra-
 uerit.*

*Nota.
 Graecia, Ae-
 gyptus, Hie-
 rony. Cyril-
 lus cum Sy-
 nodo Ephesi-
 na, profiten-
 tur propria
 Dei uerbi
 carnem in
 Euch. Totus
 orbis & cre-
 dit et confite-
 tur, ueram*

Christi carnem in Eucha. Quotidie manibus sacerdotis, Christus immolatur.

In Foro penitentiali, Rubrica 41.

Lib. 14. in Leviticum. Magnushabendus est honor loco in quo Christi corpus sumitur

Lib. Collationum ca. 21. Sacerdos malus aque ac bonus corpus Christi conficit.

In Diademata Mona

tus orbis credit & confitetur. Quapropter charissime nihil in hoc dubites mysterio, quod ueritas Christus de se largitus est nobis, quia etsi sedet in dextera Patris in cælis, non dedignatur sub Sacramento quoridie per manus Sacerdotis ac si uera hostia, non infideliter sed fideliter immolari.

S. Theodorus, Opinantur quidam vixisse illum circa annum 899.

Licet malus sit Sacerdos, tamen conficit corpus & sanguinem Christi, ut bonus, quia quæ sancta sunt non possunt pollui. Et licet Sacramenta ob sint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus.

Rodolphus Flauientis, Vixit anno 912.

Sanctuarium meum metuite. Nam, ut legitur Numeri capite tertio, Moyses, & Aaron cum filiis suis iubentur habere sanctuarii custodiam. Quisquis autem alienus accesserit morte moriatur, ait textus. Si igitur loco illi tanta exhibebatur reuerentia, ubi vitulorum tantum, & hircorum sanguis offerebatur: quid illi honoris habendum, in quo populus sacratum Christi corpus assumit, & sanguinis, bibit haustum: in quo sacrosancti latrices veteres diluunt culpas?

S. Odo Abbas Cluniacensis,

Vixit anno 920.

Non melior est baptismus per manus cuiuslibet sancti hominis, quam per manus peccatoris donatus. Quoniam qualiscunque sit baptizator, Iesus est qui baptizat. Sic & de ministerio altaris debet intelligi, quia scilicet per manus aut iusti aut iniusti Sacerdotis, oblationem consecrat ipse Christus. Sicut enim Ioannes Chrysostomus in Homilia de prodicione Iudæ disseruit. Nunc ipse Christus præsto est: & non ipse Sacerdos corpus Domini consecrat, sed ipse Christus per ipsum.

Smaragdus Abbas, Vixit anno 930

In veteri testamento, eo tempore tantum, quo Sacerdotes

cerdotes præsto erant altari, ab uxorum suarum se continebant concubitu: nunc autem, quia quotidie corpus Domini aut conficiendum nobis est ad altare, aut fumen-
dum, à carnali concubitu quotidie nobis est abstinendum.

*cherum, ca.
49.*

**Stephanus Episcopus Heduenfis, Legi illum
vixisse anno 950.**

Quod Sacerdos orat oblationem panis & uini fieri corpus Domini & sanguinem Domini nostri Iesu Christi: primò factum est cœnantibus Discipulis in his verbis à Christo prolatis, Hoc est corpus meum, Hic est calix sanguinis mei. Sed priusquàm Sacerdos hæc uerba proferat, quod sequitur præcedentibus continuat dicens: Qui pridie, quam pateretur, accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, &c. Dum hæc uerba profert, sumit panem de altari, & eleuatum factò signaculo crucis, benedicit, & postea prætaxaris uerbis Domini recitatis, super corporale deponit. O insigne miraculum. O mirabile & diuinissimum Sacramentum. Quæ mens non expaueat? Quis intellectus non deficiat? Omnis sêsus hebetescit, omnis ratio euanesceat, omnis prorsus dialecticorû iquisitio absit, hoc sola fides probat & agnoscit, quia cibus hominum fit, cibus Angelorum. Quod Sacerdos eleuat, non deponit. Eleuatum & depositum idem videntur esse in specie, colore, & sapore. Prorsus tamen aliud apparet, & aliud intrinsecus latet. Eleuatus est de altari panis communis: deponitur caro Christi immortalis. Quod erat momêntanea refectio hominum, factum est æterna & indeficiens saturitas Angelorum. Itaque fides nostra est, & uere credendum est, quod Sacerdote proferente hæc uerba: Hoc est corpus meum, iam non est panis terrenus: sed ille panis qui de caelo descendit, mediator Dei & hominum, Iesus Christus. Id est uirtute uerborû istorum: Hic est calix sanguinis mei, &c. uinum conuertitur in sanguinem Christi Sub utraque specie, & sub utriusque speciei particula singula totus est Cri-

*Lib. de Sa-
cramêto Al-
taris.*

*Transubstã-
tiatio.*

stus Iesus, & sumitur residens in cælo, sedens ad dexteram Patris, ipse uere est in hoc Sacramento, dentibus teritur, & integer manet. Manducatur & non corrumpitur, immolatur & non moritur. Qualem se præbuit Discipulis edendum, talem se præbet nobis communicandum: & qui post resurrectionem incorruptibilis & impalpabilis præbuit, præbuit se Discipulis palpabilem: mortalis eisdem potuit se dare immortalem.

S. Fulbertus Episcopus Carnotensis.

Vixit anno. 1010.

*Episto. ad
Adeodatū.*

*Cur multi
circa fidem
Sacramento-
rum errent.*

Tria siquidem nobis sunt ad profectum Christianæ religionis proposita, & ad cōsummatam iustitiam per inde necessaria, ut in his tota humanæ salutis summa consistat, sine his iustitia nomen habet virtutis, præmium non habet virtutis. Horum primum est intelligere & firmiter tenere mysterium trinitatis, & unius veritatem Deitatis. Secundum salutaris baptismi rationem nosse vel causam. Tertium in quo duo vitæ Sacramento, id est, Domini corporis & sanguinis continentur. In his tribus multi nimis carnaliter sapientes, dum plus carnalem sensum, quàm fidei arcana mysteria contemplantur, in abruptum perniciosi erroris præcipitium deuoluti, nec rerum veritatem, nec Sacramentorum virtutem percipiunt, & ideo ab unitate Ecclesiæ diuisi, dum fieri nolunt Discipuli veritatis, magistri fiunt erroris. Prætermissa itaq; luce veritatis tenebrosas proponunt calumnias, & sacras scripturas uerbis sacrilegis nituntur impollurare, aut furtiuis erasionibus recidere. Iam nunc ad illud Domini corporis & sanguinis venerabile transeamus Sacramentum, quod quidem tanto formidabile est ad loquendum, quanto non terrenum, sed cælestē est mysterium: non humanæ estimationi cōparabile, sed admirabile: non disputandum, sed metuedum. De quo silere potius existimaui, quàm temeraria disputatione indignè aliquid diffinire: quia cælestis

Itis altitudo mysterii plenè nō ualet officio linguæ corruptibilis exponi. Est enim mysterium fide non specie æstimandū: non uisu corporeo, sed spiritu intueudum. Cui quidem ad vsum profuit non superstitiosa mortaliū cultura, sed cælestis disciplinæ magistra auctoritas: non doctrina humana, sed institutio diuina. Cuius potentis mysterii secretum quando quidem ratio (rerum mole victa) comprehendere non valet, hoc tantū fides teneat: quia quidquid inter homines Deus egit aut pertulit, causa seruandi humani generis vel reparandi gratia fuit, in quo beneficia sua, quæ ab initio dederat, sic semper dilexit, vt nostris malis licet offensus, prior semper ad indulgentiā foret, quam ad vindictam. Inde est, quod damnationis nostræ proscriptionem, quam primi parentis transgressio miserabiliter in posteros transfuderat euacuare disponens, carnis nostræ morticinum suscepit: per quam immortalis moriendo, captiuitatis nostræ causam soluitset. Inde est, quod reparata humanæ originis dignitate, sciens semper Diabolum inuidere, & nequitie suæ arte quærere qualiter hominem à sui conditoris uoluntate auerteret, & antiquæ perditioni (si fas esset) obnoxium redderet, defectum nostræ fragilitatis miseratus, aduersus quotidianas nostræ prolapsionis offensas, sacrificii placabilis nobis prouidit expiamenta, vt quia corpus suum, quod semel pro nobis offerebat in precium, paulo post à nostris visibus sublaturus fuerat in cælum: ne sublato corporis fraudaremur præsentis munimine corporis nihilominus & sanguinis sui pignus salutare nobis reliquit non inanis mysterii Symbolū, sed cōpaginante Spiritu sancto, Christi corpus verū, quod quotidiana ueneratione sub visibilis creaturæ forma, inuisibiliter uirtus secreta in sacris solēnis operatur. De quo sub hora passionis suæ ipse familiarib. suis ait: Hoc ē corpus meū, & paulo post, Hic est sanguis meus noui Testamēti, qui pro uobis funderur. Et alibi. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in

*Secretum
mysterii Eucharist. ratio humana
comprehendere non potest.*

*Eucharist.
placabile sacrificium.*

eo. Qua ueri magistri auctoritate animati dum corpori & sanguini eius communicamus, audēter fatemur, nos in corpus illius transfundi, & ipsum in nobis manere. In nobis ipsum manere dico, non solum per concordia voluntatis, sed per naturæ unitæ veritatem. Cum uero in re omni sint erga nos inæstimabiles diuitiæ Dei, adeo ut maiestate abscondita corruptibile pro nobis corpus induerit, contumeliis & passionibus se subdiderit quo opem ferret assumpto homini, quid indignū Deo iudicari potest, qui uterum virginis subiit, si virginibus creaturis infunditur: quæ licet simplicis naturæ paulo ante præferrent imaginem, postmodum cælestis uerbi sanctificatione inspiratis, maiestas vera infunditur, & quæ substantia panis & uini apparebat exterius: iam corpus Christi, & sanguis sit interius. Dubitari etenim nefas est, ut ad cuius nutum cuncta subito ex nihilo subisterunt, si pari potentia in spiritualibus Sacramētis terrena materies, naturæ & meritum generis sui transcendens in Christi substantiam commutetur, cum ipse dicat: Hoc est corpus meum, & paulo post: Hic est sanguis meus. Si Deum omnia posse credis, & hoc consequitur ut credas, nec humanis disputationibus discernere curiosius insistes, si creaturas, quas de nihilo potuit creare, has ipsas multo magis valeat in excellentioris naturæ dignitatem conuertere, & in sui corporis substantiam transfundere.

Panis mutatur in Christi substantiam.

Berno Abbas Augiensis, Vix an. 1020.

Lib. de Officio Missæ.

Oblatum sane panem, in uerum Christi corpus sicut & uinum in sanguinem Dominicum conuerti non dubitamus. Sergius Papa constituit ut in tempore contractionis Domini corporis agnus Dei à clero & populo decantetur, uidelicet ut ille nobis propitiatur, cuius corpus ibi confringi uidemus & credimus.

Burchardus Vvormaciensis Episcopus.

Vixit anno 1025.

Lib. 6. de Sa

Accipit, Catechumenus sal, ut putrida & fluxa eius peccata

peccata sapientiæ sale diuino munere mundentur. Dein de Symboli Apostolici traditur ei fides, ut vacua domus, & à prisco habitatore derelicta, fide ornetur, & ut præparetur habitatio Deo. Tum fiunt scrutinia. ut exploraretur certius an post renuntiationem satanæ sacra verba datæ fidei radicitus corde defixerit. Tanguntur & nares, ut quam diu spiritum naribus trahat, in fide accepta perduret. Pectus quoque eodem perungitur oleo ut signo sanctæ crucis, diabolo claudatur ingressus. Signantur & scapulæ, ut vndique muniatur. Item in pectoris & scapulæ unctione signatur fidei firmitas & operum bonorum perseverantia. Et sic in nomine sanctæ Trinitatis, trina submersione baptizatur. Et certe homo, qui ad imaginem sanctæ Trinitatis creatus est, ad eandem renouatur imaginem: & qui tertio gradu peccati, id est, consensu cecidit in mortem, tertio eleuatur à fonte, per gratiam surgit ad uitam. Tum albis induitur vestimentis propter gaudium regenerationis, ad castitatem vitæ, & Angelici splendoris decorem. Tum sacro charismate caput perungitur, & mystico tegitur velamine, ut intelligat se diadema regni, Sacerdotii dignitatem portare, iuxta Apostolum. Vos estis genus regale & Sacerdotale, offerentes vosmetipsos Deo uiuo hostiam sanctam & Deo placetem. Sic corpore & sanguine Domini confirmatur, ut illius sit capitis membrum, qui pro nobis passus est, & resurrexit.

cramētis Ecclesie.

Pulchra admodum, ceremoniarū sacri Baptismi interpretatio.

Vsus Chris-matis in baptismo.

Petrus Cancellarius Carnotensis.

Vixit anno. 1030.

Iurauit Dominus, id est, Deus pater promisit firmiter tibi homini, & non pœnitebit eum, id est, non mutabit hoc, quod sequitur. Tu es Sacerdos in æternum, id est, non temporalis sicut Aaron, sed secundum ordinem Melchisedec, quia Christus panem & uinum in corpus suum & sanguinem consecrauit, sicut Melchisedec Abraham redeunti à uictoria, quinque regum, panem & uinum obtulit, id est, Domino litauit.

In Paraphr. Psal.

Bruno

Bruno Episcopus Herbipolensis.

Vixit anno 1040.

In Psal. 109

Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Hoc Christo veraciter aptari decet, qui corpus suum in panis ac vini erogatione salubriter nobis consecrauit.

Petrus Damiani Episcop. Hostiensis.

Vixit anno 1050.

In Dictum
Apostoli,
Qui adheret
meretrici
unum corpus
erit e.

Qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur, &c. Cur o Sacerdos qui sacrum dare, hoc est, sacrificium Deo debes offerre, temetipsum prius maligno spiritui non vereris victimam immolare? Fornicans enim à mèbris Christi abscinderis: & corpus meretricis efficeris, Apostolo testante, qui ait: Qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur. Quid tibi cum corpore Christi, qui per carnis illecebrosæ luxuriam mèbrum factus es Antichristi? Quæ enim conuentio lucis ad tenebras? Si igitur Redemptor noster tantopere dilexit floridi pudoris integritatem, ut non modò de uirgineo vtero nasceretur, sed etiam à nutritio virgine tractaretur, & hoc cum adhuc vagiret in cunis, à quibus nunc obsecro, tractari vult corpus suum, cum iam immensus regnat in cælis? Si mundis attingi manibus volebat in præsepio positus, quantam corpori suo nunc vult adesse munditiam iam in paternæ maiestatis gloria sublimatus?

Idem Serm.
de S. Maria
vir. Natali.

Hic dilectissimi fratres mei, hic rogo perpendite, Dei genitrici quantas illi post Deum de nostra redemptione gratias agere debeamus. Illud siquidem corpus Christi, quod beatissima virgo genuit, quod in gremio fouit, quod fasciis cinxit, quod materna cura nutriuit, illud, inquam, absque ulla dubietate non aliud, nunc de sacro altari percipimus, & eius sanguinem in Sacramentum nostræ redemptionis haurimus. Hoc catholica fides habet, hoc sancta Ecclesia fideliter docet.

Theo-

Theoduinus Episcopus Leodiensis.

Vixit anno 1051.

Fama supremos Galliae fines prætergressa totā Germaniam peruasit, iamque omnium nostrum repleuit aures qualiter Bruno Andegauensis Episcopus, itē Berengarius Turonensis antiquas hæreses modernis temporibus introducendo altruant, corpus Domini (in Eucharistia) non tam corpus esse, quàm umbram & figuram corporis Domini.

Epist. ad Hæricum Regē Gallorum.

Lanfrancus Archiepiscopus Cantuariensis.

Vixit anno 1052.

Prior sententia, per quam dicitur, panis & uinum altaris solummodo Sacramenta sunt, tua est, tuorumque sequacium. Posterior uero, quæ enuntiat, panis & uinum altaris solummodo sunt verum Christi corpus & sanguis nullius hominum est. Nam & tu veritatem carnis & sanguinis negas, & Ecclesia Christi sic panem in carnem, uinum credit conuertere in sanguinem, ut tamen salubriter credat, & veraciter recognoscat Sacramentum esse Dominicæ passionis, diuinæ propitiationis, concordie & unitatis: postremò assumptæ de virgine carnis & sanguinis, singula suis distinctisque modis, de quibus suo loco ac tempore euidentius differetur. Sicut qui dicit: Christus est lapis angularis, non reuera Christum lapidem esse constituit, sed propter aliquam similitudinem, quam ad se inuicem gerunt, tale ei nomen imponit: eodem modo cum diuina pagina corpus Domini panem vocat, sacrata ac mystica locutione id agit, seu quoniam ex pane conficitur, eiusque nonnullas retinet qualitates, seu quia animā incomprehensibiliter pascendo satiat, eiq; æternæ vitæ substantiā subministrat, vel quod corpus est filii Dei, qui est panis Angelorum, & in quem, sicut ait princeps Apostolorum, de siderant Angeli prospicere: seu alio aliquo modo, qui à doctioribus comprehendi potest. Confiterur enim

Lib. de ueritate corporis & sanguinis Domini, in Euch. aduersus Berengarium. Transubstantiatio.

Cur corpus Christi panis etiā post consecrationē uocetur.

Ecclesia

Ecclesia toto orbe diffusa confitetur panem in substantiam carnis Christi commutari. Panis, quomodo in carnem Christi conuertatur neque argumentis scrutari, neque ratione concipere, iustus conetur.

Cur miracula circa Euchar. Sacramentum contigerint.

Hæretici propter arrogantiam simplices in fide iridentes, om

Ecclesia toto terrarum orbe diffusa panem & uinum ad sacrandum proponi in altari, sed inter sacrandum incomprensibiliter & ineffabiliter in substantiam carnis & sanguinis commutari. Non tamen panem negat, imo confirmat. Sed panem, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo: panem, quem Ambrosius & Augustinus eisdem verbis vocant epiousion, id est, supersubstantialé, quia caro Christi omnib. creatis substantiis maior existit, omnes creaturas excellentissima dignitate præcellit. Vinum quoque, non qualecunque, sed quod hominum, non quidém omnium, sed seruorum Dei corda lætificat, quod animas inebriat, & à peccatis purgat. Quonam modo panis efficiatur caro, vinumque conuertatur in sanguinē, vtriusque essentialiter mutata natura, iustus, qui ex fide uiuit, scrutari argumentis, & concipere ratione nō quærit. Mauult enim cælestibus mysteriis nunc fidem adhibere, ut ad fidei præmia quandoque valeat peruenire, quàm fide omissa in comprehendendis iis, quæ comprehendere non possunt superuacue laborare, sciens scriptū esse: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Nō est enim tibi necessarium, ea, quæ abscondita sunt, videre oculis tuis. Diuina tamen potentia mirabiliter operante fieri posse concedit. Nec defuere quibusdam dubitantibus digna miracula, quibus rerum visibilibus atq; corruptibilibus ablatis tegumentis sicuti reuera est appareret corporalibus oculis caro Christi & sanguis: omnipotente Deo misericorditer sanante infirmorum imbecillitatem, & terribiliter damnante atque euertere omnium hæreticorum detestabilem prauitatem. Quorum officium est, simplice in infantium atque lactentiū, ex quibus laudem perficit Christus, fidem irridere, rationibus omnia velle comprehendere: cum ipsi sint rationis expertes facti propter arrogantiam & sterilitatem sicut æquus & mulus, quibus non est intellectus. Quod verò incorruptionem Domini corporis, &
quod

ex cælo vsq; in diem iudicii deuocari nō possit, fidei nostræ, qua ipsum uere à fidelibus suis manducari credimus, quasi causam impossibilitatis opponis: protectio fidem nostram aut non intelligis, aut intellectam male exponendo ad tuam ipsius perniciem deprauare contendis. Sic enim credimus uere salubriterque manducari in terris à digne sumentibus Dominum Iesum Christum ut certissime teneamus existere eum in cælestibus incōtaminatum, incorruptum, illæsum. Ineptus sis, si propterea dicas Sareptanam viduam non potuisse comedere oleum, quo plenus erat lecythus suus, quia sacra testante Historia lecythus olei non est imminutus: cū eadem scriptura dicat: Abiit & fecit iuxta uerbū Eliæ & comedit ipse & illa, & domus eius. Nō dissimili grauaris vecordia, si idcirco moliaris astruere, non posse aliam Ecclesiam carne & sanguine Redemptoris sui, quia Apostolus dicit: Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur: cum ipse Dominus loquens Discipulis suis testetur dicens: Accipite, & manducate, hoc est corpus meū, quod pro uobis tradetur. Et: hic est calix sanguinis mei, mysteriū fidei, qui pro uobis, & pro multis effundetur. Et: Panis, quem ego dederō, caro mea est, pro mundi uita. Et: Nisi manducaueritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Ex quibus Domini uerbis ortæ sunt duæ hæreses antiquis temporibus. Et in hoc quidem consenserunt omnes, quod panis & uinum in ueram Filii hominis carnem, uerumque eius sanguinem conuerterentur: sed quis ellet iste filius hominis, non omnes eandem sententiam tenuerunt. Quidam arbitrati sunt, hunc oportere intelligi quemlibet hominem, siue iustum, siue peccatorem, in cuius carnem & sanguinem conuersa terrena substantia sumeretur in remissionem peccatorum. Alii arbitrati sunt non hunc esse de turba quemlibet hominem sed uirum iustum, sanctificatum, à communi hominum uita per suæ uitæ celsitudinem segregatum, qui templū

nia rationibus comprehendere uolunt.

Due hæreses ex Christi uerbis olim exorta.

*Transubstā-
tiatio.*

Dei esset, qui diuinā in se habitationem verissime possideret, in cuius carnem ac sanguinem commutari posset panem, unumque altaris hæretica pertinacia delirabat. Credimus igitur terrenas substantias, quæ in mensa Dominica per Sacerdotale ministerium diuinitus sanctificantur, ineffabiliter, incomprehensibiliter, mirabiliter operante superna potentia, *conuertere in essentiam Dominici corporis*, reseruatis ipsarum rerum speciebus, & quibusdam aliis qualitatibus, ne percipientes cruda & cruenta horrerent, & ut credentes fidei præmia ampliora perciperent: ipso ramen Dominico corpore existente in caelestibus ad dexterā Patris immortalis, inuiolato, integro, incontaminato, illæso, ut uere dici possit, & ipsum corpus quod de virgine sumptum est, nos sumere, & tamen non ipsum. Ipsum quidem, quantum ad essentiam veræque naturæ proprietatem, atque uirtutem non ipsum autem si spectes panis viniq; speciem, cæteraque superius comprehensa. Hanc fidem tenuit à priscis temporibus, & nunc tenet Ecclesia, quæ per totum diffusa orbem catholica nominatur. Vnde sicut superius dictum est, Dominus ait in Euangelio, Accipite & manducate, hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur. Et: Hic est calix sanguinis mei, mylterium fidei, qui pro uobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Omnes enim qui Christianos se & esse, & dici lætantur, ueram Christi carnem, uerumque eius sanguinem utraque sumpta de virgine, in hoc Sacramento se percipere gloriantur. Interroga uniuersos qui Latinæ linguæ nostrarum literarum noticiam perceperunt: Interroga Græcos, Armenos, seu cuiuslibet nationis quoscunque Christianos homines uno ore hanc fidem se testabuntur habere. Porro si uniuersalis Ecclesiæ fides falsa existit, aut nunquam fuit catholica Ecclesia, aut perijt. Nihil nanque perire potest interitū animarum, quàm perniciosus error. Si perijt, aut perijt Ecclesiam, catholicus non credit. Alioquin non est uerum, quod Abraham ueritas noster, dicens:

*Orbis Christi-
iani cōsen-
sus, in veri-
tatem corpo-
ris Christi in
Eucharī.*

cens: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Item in Psalmo. Postula a me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Item: Reminiscantur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ. Et alibi: Quos redemit de manu inimici de regionibus congregauit eos, à solis ortu & occasu, ab aquilone & mari. Et Dominus in Euangelio: Ager est hic mundus. Et paulò post: Simile est regnum cælorum saginæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congregati. Et ad Discipulos: Ite in orbem vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ. Aduersus tam clara ipsius Domini & sancti Spiritus de Ecclesia, & de statu Ecclesiæ testimonia, obiciis tu, & obiciunt, qui à te decepti alios decipere moluntur. Itaque dicitis: Prædicatum est Euangelium in omnibus Gætibus, credidit mundus, facta est Ecclesia, creuit, fructificauit, sed imperitia male intelligentium postea errauit & periit: In nobis solis, & in iis, qui nos sequuntur sancta in terris Ecclesia remansit. Hanc sacrilegam vanitatem euertit Euangelica veritas, & Prophetarum atq; sanctorum Patrum non uiolanda auctoritas. Vnde Ecclesiæ suæ sanctæ in Euangelio suo Dominus pollicetur dicens: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi. Quod minimè diceret, si Ecclesiam suam ante consummationem seculi perituram esse prænosceret. Et alibi: Tunc si quis vobis dixerit, ecce hic Christus, aut certè illic, nolite credere. Falsum est igitur, quod de corpore Christi à te creditur & astringitur. Ergo vera est eius caro, quam accipimus, & uerus eius sanguis, quem potamus.

*Hereticorum
vana obiectiones.
Nota arrogantiam sacramentarium.*

Adelmannus Episcopus Brixinensis.

Vixit anno 1053.

Auertit se à te sancte frater, semitas tales, & conuertat pedes tuos in testimonia sua, & mendaces ostendat, qui famam tuam tam foeda labe maculare nituntur,

Epist. ad Berengarium.

Cc tunc,

*Corpus Christi
si quotidie
in toto orbe
in altari im-
molatur.*

*Nota.
Non ergo no-
uum est dog-
ma Sacramen-
tariorum.*

tuntur, spargentes vsquequaque ut non solum Latinas, uerumetiam Teutonicas aures, inter quas diu peregrinor, repleuerint, quasi te ab unitate sanctæ matris Ecclesiæ diuulseris, & de corpore & sanguine Domini, quod quotidie in vniuersa terra super sanctum altare immolatur, aliter, quàm fides catholica teneat, sentire videaris. Hoc est, ut illorum de te dictis utar, non esse uerum corpus Christi, neque uerum sanguinem, sed figuram quandam & similitudinem. Noli diutius dissimulare, quin ipse mente ac spiritu meo præsentibus literis tanquam pennis induto, per tanta terrarum spacia transuolare, obsecrans per misericordiam Dei, per suauissimam memoriam Fulberti, ut pacem catholicam diligas, neque conturbes rem publicam Christianæ ciuitatis bene compositam à maioribus nostris, pro qua tot milia martyrum contra idololatriam, & regnum diaboli fortiter cerrantes triumphauerunt: subindeque sancti doctores bella ciuilia ab hæreticis commota salutaris eloquentiæ fluminibus restinxerunt. itaque eam circumquaque munierunt: ut iam nouus hostis nullus oboriri queat, qui aduersus eam aliquid nitens non continuo mille iaculis desuper ruentibus obruatur: ideo confusi sunt omnes & defecerunt. Vbi enim sunt Manichæi? Vbi Artiani? Quonam tota illa factio perditissimorum ciuium euasit? Computruit etiam memoria eorum. At uero Ambrosius, Augustinus, Hieronymus, & alii plures bestiarum talium oppressores, cum laudibus uiuunt, quotidieque splendidius efflorescunt. Bonum est, frater, nobis paruulis sub istorum ducum titulus delitescere, quorum tam valida, tamque probabilis est apud Ecclesiasticas aures auctoritas sanctarum uirtutum fulgore, celestis sapientiæ luce præpollens, ut extremæ iam sit dementiæ, vel de ratione fidei, vel de ordine recte uiuendi, eis in aliquo refragari. Quare? Nonne homines erant, & falli ab aliis, atque ipsi fallere alios poterant? Ita enim dicit scriptura verax, quia omnis homo mendax. Vnde ergo eo culminis peruenerunt

ut tam

ut tam ratum habendum sit quidquid de diuinis myste-
riis senserunt, memoriæque mandauerunt? Nam &
Gentiles magni quidam, & nobiles Philosophi, multa
falsa, quæ iure contemnimus, non solum de creatore
Deo, sed de hoc mundo, & de his, quæ in eo sunt, sensis-
se inueniuntur. De quibus Doctor noster, dicentes, in-
quit, se esse sapientes, stulti facti sunt. Non hos elegit
Dominus, qui superbix inflati spiritu euanuerunt in co-
gitationibus suis. At nostri illi patres humiles corde ac
pauperes spiritu, pro quibus Saluator Patrem glorifi-
cat hoc modo: Cōfiteor tibi Pater Domine cæli & ter-
ræ, qui abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, &
reuelasti ea paruulis. Ideo veraces sunt: quia participa-
uerunt & cohæserunt illi, qui ait. Ego sum via, & veri-
tas, & vita. De quo etiam intus didicerunt, quod de Sa-
cramento hoc, de quo agimus, foris docuerunt. Audie-
runt enim eum de seipso in Euangelio prædicantem:
Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Si quis mā-
ducauerit de hoc pane, viuet in æternum. Et: Panis, quē
ego dabo, caro mea est, pro mundi vita. Dabo inquit,
non ait dedit. Quando ergo cœpit dare? Quando? pridie
quàm pateretur accepit panem & eleuatis oculis in cæ-
lum gratias agens, benedixit, fregit, dedit Discipulis
suis dicens: Accipite & comedite, hoc est corpus meū;
Similiter & calicem, postquam cœnauit dicens: Acci-
te & bibite ex eo omnes, Hic est calix sanguinis mei,
qui pro uobis, & pro multis effundetur in remissionem
peccatorum. Quis hoc ita esse non credit, nisi qui aut
Christo non credit, aut ipsum hoc dixisse non credit?
Sed de incredulis nihil ad nos. Dixisse autem Christū
testes non duo tantum aut tres, in quibus stat omne uer-
bum: sed quatuor probatissimi certissimi que existunt,
duo scilicet ex circuncisione, & duo ex præputio, ut u-
terque populus suis ac legitimis auctoritatibus siue ad
salutem siue ad iudicium uteretur. Dixit utique, dixit
& facta sunt. Qui enim dixit in principio, Fiat lux &
facta est lux de nihilo, non potuit dicēdo de pane, Hoc

est corpus meum, ita fieri efficere? Et qui tacita virtute aquam vertit in vinum: non efficacius poterat (si quid tamen efficacius de Deo dici debet) sonante vocaliter eadem uirtute uinum ipsum in sanguinem suum transferre? Quod si quis apud se dicat, potuisse hoc facere uinum illum hominem, qui etiam Deus erat: cæteris uero, qui hoc non sint impossibile esse: nos quoque cum eo sentimus: sic tamen, ut per ministerium humanum Christum ipsum operari fateamur. Dixerat enim cum adhuc esset cum hominibus mortalis: Sine me nihil potestis facere. Et immortalis effectus, cum cælos ascensurus corporaliter esset: Ecce ego, inquit, uobiscum sum oïbus diebus usque ad cōsummationē seculi. Ipse igitur cum hominibus manēs semper, & homines baptizat per homines & consecrat quidquid per homines consecratur. Vtrūque. n. in Euangelio habemus, & quod Iesus baptizaret, & quod ipse non baptizaret, sed Discipuli eius. Baptizat nimirum: quia quando corpus sub quibusdam uerbis solennibus in aqua mersatur, ipse animam mortuam, peccata remittendo, uiuificat. Baptizat & homo per cuius manus & linguam, opus illud administratur. Sed maxime, & principaliter ille baptizat, qui uim & efficientiam totam præstat. Propter quod dictum est Ioanni Baptistæ: Super quem uideris spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat. Alioqui baptismus unus non esset, sed prout meritum se haberet baptizantis, alius dignior, alius indignior fieret: & quem homo sanctior baptizaret, ille melius baptizatus esset. Sed absit: quia quicumque baptizat in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, dignus an indignus, sanctus aut peccator, catholicus aut hæreticus: nihil interest, quoniam ministerium illorum tantummodo ē, nec ab eis, sed per eos (si recte loqui uolumus) baptizatur. Christus igitur per manum & os Sacerdotis baptizat, Christus per manum & os Sacerdotis corpus & sanguinem suum creat, An experimentum quaeritis eius qui in me loquitur Christus? Dicebat hoc quidem

Christus ipse per homines baptizat & consecrat.

Christus per os & manum sacerdotis, corpus suum conficit.

Apostolus

Apostolus, non arroganter se efferendo: sed ueraciter docendo Christum in ministris suis & loqui, quod ipsi loqui audiuntur & operari quæ ipsi facere videntur: propter quod Sacerdos est in æternum, quia ipse est qui baptizat, & qui immolat. Nam quod semel fecit passibiliter per semetipsum, id quotidie agit impassibiliter per eos, quibus dedit potestatem filios Dei fieri. Quod si quos mouet cur hoc Sacramentum nõ uisibiliter trās mutetur in speciem carnis & sanguinis, attēdant quod Apostolus ait: Per fidem ambulamus & non per speciem. Est autem fides, sicut ipse definiuit, sperandarum substantiam rerum, argumentum non apparentiū. Si enim id quod intus sunt, foris Sacramenta ostenderent: fides ex qua iustus uiuit, non solum, otiosa, uerū nulla omnino esset. Quod enim uidet quis, quid sperat? Vt ergo fides exerceatur credendo quod non apparet, vitale Sacramentum sub specie corporea uiliter later, uti anima in corpore. Denique & baptismus aqua quælibet oculis intuentiū uidetur: & homo baptizatus, quid aliud quam quod antea erat apparet? Non enim ex nigro albus, aut ex illiterato grammaticus, per lauacrum regenerationis efficitur. O animalis homo, qui non percipit ea quæ Dei sunt. O caro carnalibus phantasis magis quàm uino ebria. Quouisque ab his tam infelicitè iudificaberis? Non enim similis est hic error de illusionibus somniorum, aut de aquis & speculis resultantium imaginationum: quia ibi sine periculo fallitur, hic cum detrimento irreuerabili, nisi resipiscatur, erratur. Expergiscere ergo & clama: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et respondebit tibi Apostolica consolatio. Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.

Christus semel passibiliter semetipsum obtulit, & quotidie impassibiliter per sacerdotes sese offert.

Cur sacramentum nõ transmutet in specie carnis post consecrationem

Hugo Episcopus Lingonensis.

Vixit anno 1056.

Rerum existentium, uirorum acutissime naturam si perspiceres, si patrum sententias, non tam exili, quam

Epist. ad Romanos.

Contra Lu-
therum.

Quemadmo-
dum homo
capere ne-
quit quomo-
do verbum
caro factum
est, ita nec
quomodo pa-
nis incorpore
Christi mu-
tetur.
Transubstā-
tiatio.

pio studio scrutareris: Sacramētum corporis & sangui-
nis Domini nostri Iesu Christi non ita crederes cele-
bratum, vt corpus esse diceres, & incorporeum prædi-
cares. Proinde si perpenderes quod amplitudo diuinæ
pōtentiæ sensuum excedat circos, nec posse sensualiter
ambiri, quod uiuos informat sensus: os nimis extensum
contraheres, contractum corrigeres, correctum deniq;
contineres. Dicis enim nimis extēse loquens, in hu-
iusmodi Sacramento corpus Christi sic esse, vt panis &
vini natura & essentia non mutetur, corpusque quod
dixeras crucifixum, intellectuale constituis: in quo eui-
dentissime patet, quod incorporeum confiteris. Qua
in re uniuersalem Ecclesiam scandalizas, ipsumque tuū
offendis auctorem qui palpabile obtulit, quod incorpo-
reum affirmas. Nam si panis, & vini natura & essentia
reali principalitate post consecrationem persistunt:
translatum nihil potest intelligi, & si quod adiunctum
est, sola sit intellectus potentia: re uera non capitur
quomodo uel unum uel idem sit, quod adhuc non ad
hunc modum subsistit. Est enim intellectus essentiarū
discussor non opifex, iudex non institutor: & quamuis
rerum vel mōltret, uel figuret imagines, nullum in cor-
pus materiali producit exordio. Proinde ò in cunctis
aliis reuerendissime uir, assume tibi fidem, quia iustus
ex fide uiuit, & fide mundantur corda, sicut scriptū est:
Mundans fide corda eorum. Et quæ in mysteriis ideo
maxime tenenda est, quia sicut alibi scribitur: ipsa men-
tis dubietas, licet bonæ vitæ sit qui accipit, excludit ne
ad Sacramenti eius intelligentiam pertingat. Quod te
cum sæpius reuoluendo ne ultra quæso argumenteris
de omnipotentia diuina. Sicut enim non capis quomo-
do uerbū caro factum est: sic nec potes iterum capere,
quomodo panis iste mutetur in carnem, & uinum in sanguinē
transformetur, nisi te docuerit omnipotentia fides. Alio-
quin luctaris cum Deo, non in brachiis Patriarchæ, sed
neque cum aurora, imo etiam tota hæc tua luctatio no-
cturna est, magisque videtur esse insidiose luctantis,
quàm

quàm amicabiliter amplexantis. Quæ nimirum luctatio non solum non meretur, sed perdit, & à merito erroris immunis non est: quæ si durare volueris, currendo incurres mortem. Desiste ergo fore erroris miles, desiste impugnare cæleste mysterium. Perpende quia Dei voluntas & verbum, omni naturæ superemineat, & qui in facturis potens est, potentem etiam transformare credas, sicut scriptum est: Metabis ea, & mutabuntur. Dei enim uelle, pro facto est. Memorare quod in Ambrosio legitur de Sacramentis: Quia corpus quod conficimus ex uirgine est. Hoc certe intellexi cum ad te de mysteriis sermonem adorsus, fidem tuam curiosius vestigare, quam longe absis à tuis testibus Ambrosio scilicet & Augustino, à te quidem appellatis, sed ipsis non ita testantibus probare paratus sum, cum eos per eosdem locos tuis assertionibus, uideam refragari, eisque maximè quibus te per eos auctorizas. Ipsi enim ære liberi ab errore non quasi velamen habentes matitæ in suis significantibus sonis hoc cæleste conuiuium nulli comparant, nulli simile dicunt: sed, sicut alter eorum dixi, Deum suis vocibus, & non alienis assertionibus æstimandum, nec ipsum carnem aliam, nec ipsum alium sanguinem quam unde incarnatus apparuit, plane & simpliciter crediderunt, sicut semel accipiens formam serui pro nobis, sic quotidie hanc pro nobis in se suscipiēs creaturam, faciens suum corpus occulta quadam recreando potentia. Sicut dicit beatus Augustinus in libro de Trinitate. Corpus, inquit, Christi & sanguinē dicimus: sed illud tantum, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mystica consecratum, rite sumimus ad salutem spiritualem, in memoriam pro nobis Domini cæ passionis, operante inuisibiliter spiritu Dei. Quid tibi quæso uile est, in ipsa, quæ in Christi corpus trāsīt, creatura? Nam & corpus quod Christus sumpsit ex uirgine, per naturam quidem corruptibili etsi non corrupta per coitum ex eodem exitit elemento, ex quo fructus Sacramentorum processerunt. Ex hac ipsa materia ip-

*Testes erroris suici-
bat Berēga-
rius Ambro-
sio & Augu-
stinum cū ta-
men illi ma-
xime refra-
gentur, quod
& nostra æ-
tate oecolā-
padius impu-
denter fecit
Creatura
panis tran-
sit in corpus
Christi.
Transubstā-
tiatio.*

fos quoque Sacramentorum fructus nouimus procreari, quos catholice oblatos, secreta Deitatis potentia, per sanctum & indiuisibilem Spiritum, *carnem Christi & sanguinem fieri consistemur*. Sicut enim verbum Dei in carne inuisibile fuit, mansit tamen quod erat: sic ista ipsa caro, quia iam in uerbo consistit, quodammodo inuisibilis facta quodam iterum necessario pioq; consilio, panis & uini quibusdā qualitatibus occultatur: sed spiritualibus oculis ipsa carnis ueritas non negatur. Alioquin fides tanti mysterii deperisset: si cruor in calice fieret manifestus. Et si, ut in macello, Christi ruberet caro rarus in terris esset, qui hoc non abhorreret. Quid tibi ulterius si contra, si aliter, si secus, si ex aduerso credideris? Nunquid enim vera non sunt, quæ à ueritate procedunt, aut ipsa nos sesellit? Absit. Imo tu perturbas ueritatem, & quasi mentitam redarguis, nec ueris scripturam dicentem: quod ea, quæ ueritas repromisit, sine aspectu credenda sunt. Ipsa enim dixit. Hoc est corpus meum. Erit illi homini mors, non uita, qui mendacem putauerit uitam.

*christū mē
daey argu-
unt, qui non
credunt cor-
pus illius ue-
re in Eucha-
stia contineri.*

Guitmundus Archiepiscopus Auerlanus.

Vixit anno 1060.

*Lib. 1. con-
tra Beren-
garium.*

Licet enim hæc magna causa mysterii, Sacerdos quasi diuidere videatur, nos tamen Dominū & Saluatorem nostrum, quādo *corpus eius uenerabile fidelibus distri-
buitur*, non se per singulos diuidentem, sed participatione sui diuersos credere debemus uniētē. Possumus quoque dicere tantundē esse in una quasi portiuncula, quā tum erat in hostia tota. Sicut de māna legitur, quia nec qui plus collegerat habuit amplius, nec qui minus collegerat habuit minus. Ita ergo *tota hostia est corpus Christi*, ut nihilominus vnaquæq; particula separata sit totum corpus Christi. Nec tamen tres particulae separatae, sunt tria corpora, sed unū corpus. Nec ipsæ etiam particulae à se tāquam plures differūt, quia quod corporis totius vna est, hoc & cæteræ sunt. Itaque iam nec plures parti-
culæ

*Propter ma-
gnū myste-
rium, à sa-
cerdote, ho-
stia, in offi-*

culæ dicendæ sunt, sed vna potius hostia integra & indiuisa, licet officio Sacerdotis uideatur quasi diuidi propter magnum, vt dixi, mysterium, quod ita oportuit celebrari. Similiter etsi dentibus, uel aliquo alio modo hæc frangi videntur, intelligimus non hæc frangi, quia nihil aliud in toto, quam in qualibet uelut particula separata credimus contineri. Ne autem me quis existimet hanc sententiam ex meo sensu commentatam, præfationem istam quæ per totum pene orbem Latinum inter Epiphaniam & Septuagesimam, in quadam die Dominica habetur, hic supposui hæc continentem: Aeternæ Deus, & tibi hanc immolationis hostiam offerre, quæ est salutifera, & ineffabile diuinæ gratiæ sacramentum: quæ offertur à plurimis, & unum corpus Christi sancti Spiritus infusione efficitur. Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis. Propterea ipsi, qui sumimus communionem huius sancti panis & calicis, unum Christi corpus effici-mur. Idem quoque dicimus etsi mille Missæ eodem tempore celebrentur. Nam ita in singulis totum credimus esse Christum: ut nec plures Christos nec diuisum Christum faciat, aut Sacerdotum diuersitas aut locorum. In quo quidem illi contra nos esse non possunt, qui corpus Domini in omni Missa adesse inuisibiliter credunt. Nam cum simul mille celebrentur Missæ, & sicut ipsi consentiunt in omni Missa est totum corpus Christi (diuidi enim corpus Christi posse & ipsi negant) aut mille tunc erunt corpora Christi, aut fatebuntur nobiscum uno eodemque tempore mille in locis vnum idemque Christi corpus totum & indiuisum posse haberi. Sed mille Christi corpora nec ipsi dicunt. Restat ergo ut in mille Missis eodem tempore, vnum idemque corpus Christi & indiuisum esse credere debeant. Similiter igitur & in una hostia, etsi uideatur, quasi in plures partes diuidi, nullam tamen in eis diuisionem attendimus, quia quod omnes simul iunctæ, id ipsum singulæ separatæ

cio Missa diuiditur.

Præfationem hanc integram, reperies infra, Classe ignotorum Autorum.

Mille licet Missæ eodem momento celebrentur, in singulis tamen totum integrumque est corpus Christi.

*Comparatio
aptissima.*

Nota. bene.

Exemplum.

sunt totum Christi corpus. Nec cuiquam incredibile id debet uideri. Quotidiano enim experimento cognoscimus, quia intellectus noster, id est, uerbum cordis nostri, cum illum quodammodo uoce uestimus, ut qui in corde nostro latens nobis solis cognitus erat, per uocē aliis etiam manifestari possit, eodem tempore & totus in corde nostro remanet, & totus æque mille hominibus cum assumpta uoce sua quantum in se est, ita apparere potest, ut non solum ipse simul omnium corda illustret, sed aures etiam cūctorum ipsa qua uestitus est uoce eodem tempore tota & indiuisa perstringat. Si igitur humano verbo Deus tantum præstitit, ut nō solum ipsum, sed etiam vox qua quodāmodo uestitur, ad mille homines eadem simul totaq; perungere ualeat, nemo hoc ipsum de omnipotentis Dei unico & coomnipotente & coæterno verbo, & *de carne eius*, quam similiter, ut nobis ipsum uerbum appareret, uestiuit, etsi capere non possit, habere incredibile debet, quod de fragilissimo & transitorio verbo hominis, & momentaneis uocibus, vixque existentibus, & nunquam præualet capere, & tamen penē semper experimento habet. Ipsam certe animam nostram corpore quod corrumpitur aggrauatam non particulatim per singula corporis membra diuidi, sed in singulis portiunculis totam atq; integram cōtineri, Beatus Augustinus ualidissime probat. Qui ergo hanc animæ nostræ potentiam præbuit, ut una eademq; & indiuisa in singulis quibuscq; particulis sui corporis eodem tempore tota consistat: quare suæ propriæ carni id dignitatis si uult dare, non ualeat, ut & ipsa in diuersis sui cuiusdam corporis quod est Ecclesia partibus, tota simul & indiuisa possit haberi? Cum sicut anima nostra uita est corporis ita sit Ecclesiæ (imo multo melius per Dei gratiam) *uita, caro Saluatoris*. Per animā quippe fit, ut corpus utcunq; tēporaliter uiuat: per carnē uero Saluatoris agitur, ut Ecclesia non quomodo cūq; sed beate in æternū uiuat. Cum uero sapientissimus Solomon cunctas res esse difficiles dixerit, ita ut

explicare

explicare eas homo non possit, nōne insipienti quā simillimus est, qui hæc diuina arcana discutere ad oculū violenter quærit? Omnes. n. creaturæ Dei miracula nobis inexplicabilia sunt: Christus verò inter omnia, aut præ omnibus miraculū singulare. Si igitur potest Christus efficere, sicut diximus, vt unaquæq; separata particula sit *totum Christi corpus*, & tamen omnes separatæ, non plura sunt corpora, sed vnū corpus: quemadmodū vox mille hominū percutit aures, & apud unumquēq; tota est, nec inde plures dicuntur, sed una sola: & quēadmodū tota anima mille corporis humani replet particulas, & cū se totā præbeat singulis, nō plures tamē, sed vna est anima: ita iam nulla ratio propter huiusmodi quasi partitiones obstare videt, ut non possit, aut velle non debeat Christus, panē & uinū sicut ipse docuit & Ecclesia credidit, transferre in corpus & sanguinē suū.

Nunc contra illos habenda est ratio, qui Ecclesiæ rationibus expugnati, iā quidē negare nequeunt *substantiam corporis Christi* cibo inesse Dominico: panē tamē & uinum per uerba Saluatoris in carnem eius & sanguinē verti nequaquam credentes, sed Christum panī & uino cōmiscētes, tanquam subtiliori ratione hæresim alterā condiderunt. Quos quidē alios dico quasi alio errore detentos: nā alias idē sunt. Nam primum quidē apud quos possunt quantumcunq; possunt, nihil de corpore & sanguine Domini substantialiter Sacramentis inesse contendunt: sed inde, vt diximus, pulsi, cōfugere malūt ad hanc impietatē, quā synceram tenere cū aliis hominibus humiliter veritatem. Cuius vesanix causam proferunt hanc: ut per panem & uinum, inquit, caro Christi comedi, & sanguis potari posset. Sed ut quid hanc causā? Quare enim per se sine corporis alterius adiumento caro Domini non posset comedi, & sanguis potari? Si enim carnis & sanguinis horrorē metuunt, cur non sufficit Ecclesiæ ratio per S. Ambrosi. in lib. de Sacramentis generaliter respondentis: rerum quidem substantias mutari, sed propter horrorem, priorem saporem coloremque & cætera quædam accidentia ad sensus

Transsubstantiatio.

Idem lib. 3. Contra Lutheri opiniones.

Non ergo Lutherus hunc errorem commentus est, sed olim sepultum reuocauit.

Impietas est credere, substantiam panis manere in sacramento cum Christi corpore.

Cur species panis in Eucharistia retinetur.

dūtaxat p̄tinētia retineri? Si verò respondent, id non fieri, vt ī posse alio videlicet corpore color & sapor alius corporis teneat: diuinā possumus eis breuiter obiectare potētia. Cui si cōcedūt, finem faciant quæstioni. Sin aut derogant, audiant script. Quia oīa quæcunque voluit Dominus, fecit, in cælo & in terra: & cætera multa, quæ iam in principio huius opusculi contra blasphemias istorum satis abundeque respondimus. vt tamen & exēplis res clareat, dignentur attendere quod de manna legitur, quoniam ad nutum comedentis quorumlibet in eo ciborum continuo sapor alternabat, vt igitur altioris mysterii causas, diuiniq̄e consilii profundiorē sapientiam, in quantum mihi exiguo scire conceditur, sileam, sicut ibi consulebatur hominū carnalium voluptati, ita & hic consulitur infirmorum necessitati, & qui tunc multorum corporum sapore mutato, remouebat fastidium, nunc unius corporis sapore retento, tollit horrorem. De colore quoque & cæteris huiusmodi accidentibus non est difficilis ratio, cū ipse Dominus se per diuersas legatus species Discipulis demonstrasse, nunc ad instar solis & niuis transfiguratum resplenduisse, nunc se exhibuisse tanquā peregrinum, nunc apparuisse velut hortulanum, aliquando speciem exhibuisse ministrantis, aliquādo formam tenuisse docentis. Quod si ad illas causas refugiunt, quas in ore sepe habere solent, quia uidelicet nefas sit Christum dentibus atteri, nefas sit illum dentibus minui, has, vt puto, in principio huius operis sufficienter euacuamus. Nam qui post resurrectionem manibus & labiis, vt dictum est, potuit atrectari, & dentibus ēē potest. Eucharistiam verò, si Christo quidem non placet vt corpus suum sine aliquo ipsius incommodo diuidatur, exemplo vocis & animæ, quæ totæ in diuersis locis esse possunt, in comedendo negauimus minui: licet altissimi causa mysterii, quo & infidelibus tanta res clauderetur, & fidelibus vtile exercitium præbeatur, id videatur fieri. Quapropter cum illæ causæ nihil

hil ualeant, nec alias ipsi afferant, quæ insania est, ut Christû, ut ita dixerim, sua auctoritate impanet & inuinent? Et quidẽ Christû incarnari humanæ redemptionis ratio exposcebat, quod futurum Prophetæ prædixerunt, factum Christus ostendit, Apostoli prædicauerunt, mundus credidit. At impanari uel inuinari Christum nulla, sicut ostendimus, expetit ratio, nec Prophetæ prædixerunt, nec Christus ostendit, nec Apostoli prædicauerunt, nec mundus, exceptis his paucissimis hæreticis credidit. Vnde igitur eos malus error iste peruasit? Totus mundus cõcinit: Sicut anima ronalis & caro, unus est homo, ita Deus & homo unus est Christus. Nemo audet dicere: ita Deus & homo, & panis & vinũ, unus est Christus. Vnde igitur istis hæc noua cõpersonatio? Quare ve. Apostolus nõ terruit eos dicens: Si quis annuntiauerit præterquã quod annũciauimus vobis, anathema sit? Christû .n. isti impanatum & inuinarũ annunciant, sed huiusmodi Christum Apostoli non annunciauerunt. Anathema igitur isti Apostolica auctoritate incurrunt. Beatus sane Ambrosius in libro de Sacramentis de his copiose differens: nõ in pane & vino corpus & sanguinem Domini latere, sed panem & vinum in corpus & sanguinẽ Domini cõmutari docuit. Hos impanatores suos ipse Dominus Iesus verbo oris sui interficit, cum accipiens panem gratiasq; agens ac benedicens, ait: hoc est corpus meum. Non ait. In hoc latet corpus meum: Nec dixit: In hoc vino est sanguis meus: sed dixit, hic est sanguis meus. Vnde & Ecclesia Dei consequenter à se eosdem separat, cum in ipso Canone Missæ ex Apostolica traditione ita erat: Quam oblationẽ tu Deus in oĩbus quæsumus benedictam, ascriptam, ratam, rationabilẽ, acceptabilemq; facere digneris: ut nobis corpus & sanguis fiat dilectissimi filii tui Domini nostri Iesu Christi. Nõ hic oratur, ut in ea corpus & sanguis lateat, aut in eam corpus & sanguis adueniat: sed ut ipsa oblatio & corpus & sanguis fiat. Equidẽ ego de hac impanatione mecum ẽt atque etiã

nio.
Inter hereticos numerantur, qui credunt substantiam panis, una cum corpore Christi in Eucharistia consistere.

Transsubstantiatio.

Canon maior. sacrificij Missæ, ex Apostolica est traditione.

Stultissima est audacia & insanissima præsumptio, Lutheri & eius sequacum error, quod corpus lateat sub vel in pane.

Peior Lutheri opinio de Eucharistia quàm Sacramenta riorum.

Ex sola superbia, nata est Lutheri de Eu-
charist. opinio.

Obstinati in veritate
oppugnan-
da sunt he-
retici, ne ab
ipsa verita-
te victi vi-
deantur.

Nota tene.

Argumen-
tum certissi-
mum falsi-
tatis & ha-
resis, est ip-
sarum secta-
rum scissura
& divisio.

Vera & A-
postolica fi-
des est qua
semper eadē
& una in
Ecclesia fuit
non que nu-
per ab here-
ticis commē-
ta est.

Orati, quā
habuit ad
Henricum
4. Regem

retractus, non satis verbis exprimere possum quantum
super istorum stultissima audacia, & insanissima præ-
sumptione admiror pariter & indignor. Nam cōtra di-
uinas auctoritates, humana ratione incidere, id quidē
insanum: sine rōne autem, id longe insanius. At vero &
sine ratione, & contra rōnem aduersus Deum semper
latrare, id prorsus supra quam di possit insanissimum.
Isti enim nequiores nequissimis, fratres suos vmbra-
cos prae se iustificauerunt. Illi quippe iudicium sensuū
transcendere non valentes, tanquam ex infirmitate er-
rasse videri possunt: hi uerò neque ex sensibus, neque
ex ulla ratione, neque scriptura aliqua causas erroris
sui mutuantes, sola penitus superbia insanire videntur,
dum reclamante natura quam tantopere de sensitate
solent, quomodo enim in solido corpore panis, alterū
corpus latere possit, videri non potest reclamante in-
quam, natura, reclamantibus scripturis sacris, nullo san-
ctorum Patrum testimonio, nullo diuino oraculo, nul-
lo miraculo fulti, munitam vndique catholicam pieta-
tem, bestialiter obstinati ob hoc tantum oppugnare vi-
dentur, ne ab ea victi esse videantur. O infelices, quos
pietas non vincit. O infelicissimos, qui dum subiici
pietati renuunt, impietatis serui esse non erubescunt.
Contra quorum manifestissimam stultitiam responde-
re indignissimum videretur: nisi quia ad cumulum per-
ditionis suæ non eis mors propria sufficit, nisi et quos-
cunque possunt vilissima falsitate perditum eant. Et
hæc quidem specialiter contra istos. Deinceps verò
vtrosque præfatos hæreticos communiter Deo propi-
tio disputatio secutura percutiet. Quibus quàm maxi-
me in primis ad argumentum videndæ falsitatis suæ ip-
sa hæresim scissura satis esse debuerat: quod nunc vide-
licet nihil carnis & sanguinis, nisi tantum vmbra &
figuram Sacramentis Dei inelle, nunc verò substantiā
carnis & sanguinis in eis latere contendunt. Fides nam-
que Apostolica quæ sola vera fides est, in affirmationē
& negationem non scinditur. Apostolus nanque dixit:

vñus

vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. Apostolica igitur fides vna est tantum. Istorum autem vana credulitas, dum quod in vna opinione tenet, in altera non tenere conuincitur, in affirmationem & negationē scissa non est vna. Istorum ergo credulitas non est Apostolica fides, atq; ideo neque vera fides. Quapropter Apostolicam fidem non habentes, ab Apostolica quoque Ecclesia seiuncti sunt, contingerq; illis quod Saluator ait: Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur.

Germano-
rum.

Gregorius vii. Papa.

Vixit ann. 1070.

Ego iam pridem à te tuisq; fautoribus literas accipi, quibus me infimulabas sedem Apostolicam per Simoniacam hæresim occupasse, & aliis quibusdam tam ante Episcopatum, quam post acceptum Episcopatum criminibus vitam maculasse, quæ mihi secundum scita canonum omnem ad sacros ordines accessum obstruxerunt. Et licet multorum idoneorum certè testium astipulatione crimen refellere queam eorum scilicet, qui omnem vitæ meæ ab ineunte ætate institutionem integerrimè nouerunt, & eorum qui meæ ad Episcopatum promotionis auctores fuerunt, ego tamen ne humano potius, quam diuino niti videar testimonio, vt satisfactionis compendio omnibus scandali scrupulū de medio auferam, ecce corpus Dominicum, quod sumpturus ero in experimentum mihi hodie fiat innocentiae meæ, vt omnipotens Deus tuo me hodie iudicio vel absoluat obiecti criminis suspicione, si innocens sum, vel subitanea interimat morte, si reus. Si te innocentem nosti, & estimationem tuam ab æmulis tuis per calumniam falsis criminationibus impeti, libera compendiose, & Ecclesiam Dei scandalo, & teipsum longæ concertationis ambiguo, & sume hanc residuam partē *Dominici corporis*, ut comprobata Deo teste innocentia tua, obstruatur omne os aduersum te iniqua garricium.

In Marty-
rologio 7-
idus Aug.

Ado Archiepiscopus Treuerensis,

Vixit anno 1074.

In Marty-
rologio 7.
Idus Aug.

Idem in 20^a
de 18. Cal.
Octob.

Recepto beato Satyro cum patribus suis, eius loco Sacerdotium Beatus Donatus suscepit. Cumque die quadam Missam celebrasset populo, & de corpore Christi & sanguine ipsius populus venerabiliter recrearetur, Diaconus quidam nomine Antimus, tradebat sacrum sanguinem Christi, qui subito Paganorum impulsu cecidit, & sacrum calicem comminuit. Cumque duceretur (sanctus Cornelius) vnus ex militibus nomine Cerealis, rogare coepit B. Papam, vt visitaret vxorem eius, quæ annis quinque paralitica iacebat. Ingressus domum eius, tenuit manum Salustiae, & erexit eam dicens. In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & st. super pedes tuos. Quæ protinus erexit se, clamans, & dicens. Vere Christus est Dei filius. Et dixit B. Cornelio, baptizame, per Christum te coniuro. Et currens impleuit vas aqua, & attulit ei. Tunc miserunt se omnes milites ad pedes eius, orantes se baptizari. Quos vt baptizauit, obtulit pro eis sacrificium laudis, & participati sunt omnes corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi.

Henricus quartus Imperator.

Vixit anno 1076.

Epist. ad re-
gem Fran-
corum.

Ex omnibus meis quartus ego sum inclusus: nec admitti potuit quilibet alius. Custodes deputati, qui vitæ meæ erant atrociores inimici. Benedictus per omnia Deus, exaltandi & humiliandi quemcunque voluerit Rex potentissimus. Cum igitur ipso sacratissimo die natiuitatis suæ omnibus redemptis suis ille sanctus sanctorum puer, fuisset natus: mihi soli filius ille non est datus. Nam vt taceam opprobria, iniurias, minas, gladios in ceruicem meam exertos, nisi omnia imperata facerem famem etiam & sitim, quam ferebam, & ab illis quos iniuria erat videre & audire, vt etiam taceam quod est grauius, me olim satis felicem fuisse, illud nunquam obliui-

obliuiscar, nunquam desinam omnibus Christianis cō-
queri: quod illis sanctissimis diebus sine omni *Christia-*
na communione in illo carcere fui.

Lambertus Hersfeldensis.

Vixit ann. 1080.

Episcopus quoque Citiceasis, & Episcopus Vercel-
lensis & Azzomarchio, & alii conuentionis eius prin-
cipes allatis Sanctorum reliquiis sub iureiurando con-
firmauerunt facturum eum esse quæ pollicebatur, nec
aliqua rerum asperitate vel casuum varie succedentiū
mutabilitate ab sententia deducendum. Ita absoluto
Rege excommunicatione, Papa Missarum solennia ce-
lebrauit, confecta quæ sacra oblatione Regem cum cæ-
tera quæ frequens aderat, multitudine, ad altare euoca-
uit, præferensque manu *Dominicum corpus* præfatus ver-
ba terribilia, quibus Deum causæ suæ æquissimum iu-
dicem, & innocētiz assertorem adesse præcabatur. par-
tem Dominici corporis accepit & comedit. Qua liber-
rimè absumpra, cum populus in laudes Dei innotentiz
eius congratulatus, aliquādiu acclamasset, tandem im-
petrato silentio conuersus ad Regem, fac ergo, inquit
fili, si placet, quod me facere vidisti.

Robertus S. Remigii. Vixit anno 1083.

Fraetis tandem armis non animis, laudabili morte,
sicut in bello, sic pro Deo vitam terminauerunt: eosq;
in sortem cælitum Angelici spiritus transtulerunt.
Tunc primum Turci reuolutis cadaueribus suorum, co-
gnouerunt quia, cum quibus pugnauerant, franci fue-
runt. His itaque patratæ pars Turcorum cucurrit ad ca-
stra Christianorum, & ibi vnum presbyterum Millam
celebrantem inuenerunt, quem ante altare detrunca-
uerunt. O felix felicitis presbyteri martyrium, cui præ-
buit ducatum *Dominici corporis viaticum.*]

Iuo Episcopus Carnotensis.

Vixit ann. 1085.

Querit autem in literis illis fraternitas tua, vtrum

Dd Domi-

*Lib. de re-
bus Germa-
norum.*

*Innocentia
Gregorius 7.
Pontificis Ro-
mani Deus
ipse testis
est, quæ tam
multis olim
et adhuc
hodie ab ha-
reticis, mau-
dacis impe-
tita fuit.*

*Lib. 1. Ex-
peditionis
Hierosoly-
mitana.*

Epistol. ad

Haymeri-
cum abba-
tem.

Dominus noster Iesus Christus in cœna quam fecit eū Discipulis ante passionē suam dederit eis corpus suum passibile, cum nos illud accipimus de mensa altaris impassibile: Ad quam quæstionē, si tibi respondeatur, Discipulos Christi, corpus Domini tale accepisse, quale tunc erat: nos verò tale accipere, quale nunc est: non video quæ auctoritas mihi contradicat, quæ rationis violentia me urgeat, imo si aliter dicerem, repugnantem viderē rationem & auctoritatē. Nam *corpus illud*, quod tunc Discipulis suis Dominus commendabat adhuc fuisse passurū, nemo qui abnuat, sicut tu ex auctoritate Dominica in literis tuis posuisti. hoc corpus, quod pro vobis tradetur. Passibile autem fuisse, quod passurum erat quis denegat? Impassibile verò nunc esse. Quod sumimus, tu ipse bene ex auctoritate Apostoli confirmasti. Quia Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Corpus Christi ante passionē, quale erat, datū est Discipulis passibile, quod per passionē transiturū erat ad impassibilitatem: nec unquā profuisset ad salutē infirmitas illa passibilis corporis, nisi subsecuta fuisset glorificatio impassibilis & immortalis. Quomodo .n. posset mihi dicere figulus, vas quod tibi do ante ignem inutile & infirmū, hoc statim reddā post ignē vtile & robustū. Ita Dominus noster Iesus Christus signāter dixit. Hoc corpus, quod pro vobis tradetur, accipite. Itē dixisti te hærere in quibusdā verbis Beati Augustini, conātis determinare verba Domini duodecim Apostolos instruētis, qui remanserant, septuaginta ferme retro abeuntibus. Sunt autē hæc verba. Non hoc corpus, quod videtis manducaturi estis, neque bibaturi illum sanguinem, quē fusuri sunt illi, qui me crucifigent. Quod sic conuenienter intelligi potest. Quia & ipsum est, & non ipsum. *Ipsū quidem materiali essentia*, sed non ipsum visibili forma, unde & dicitur. Et si necesse est illud visibiliter celebrari, necesse est tamen inuisibiliter intelligi. Ipsi enim qui remanserant à Domino, putabant quod carnes Domini

viventis,

viuentis, bestiali more, essent in frustra scissuri, & aut elixas vel affas in veribus comesturi, quod si nollent, non possent eius esse Discipuli. Nos aut sic immolatū Christum manducamus & bibimus, vt integrum eum ad dexteram Patris manere credamus, & cum semel in distinctione membrorū suorū, in manifestatione corporis sui se obtulerit hostiam viuentem, passibilem, & mortalem, quotidie tamen sub velamento panis & vini à sancta Ecclesia immolatur, & nō in parte scissum, neque cruentum corpus eius fidelium ore percipitur. Et hoc est quod dicitur, non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis. Neque .n. quod de altari sumimus, Beatus Augustinus *verum corpus* esse negaret: qui hoc in plerisque tractatuum suorum locis euidenter affirmat. Vnde dicit in quodam sermone de verbis Evangelii. Quod videtis in altari panis est & calix, quod ēt oculi renuntiant. Quod autem fides postulat instruenda, panis est corpus, calix est sanguis. Et interpositis quibusdā. Quomodo, inquit, panis est corpus, vel quod habet calix, quomodo est sanguis? Ista, fratres, ideo dicuntur Sacramenta, quia aliud videtur, aliud intelligitur. Item idem in Sermone ad Neophytos. Hoc accipite in pane, quod pependit in cruce: hoc accipite in calice quod manauit de Christi latere. Possem quidē de scripturis in hanc sententiam plura colligere, sed nunc ista sufficiant fraternitati tuæ. Vale.

Ipsūm Christum, qui ad dexteram patris sedet in Euchar. manducamus.

Christus quotidie sub velamento panis immolatur.

Oecumenius, vix. putat.
circa ann. 1086.

Significat sermo, quod licet Christus non obtulerit carentem sanguine hostiam (siquidem suum ipsius corpus obtulit) attamen qui ab ipso fungentur sacerdotio, quorum Deus pontifex esse dignatus est, sine sanguine offerrent: nam hoc significat in æternum. Neque enim de ea, quæ semel à Deo facta est oblatio

In Epist. ad Hebreos cap. 5. & 10. Persacerdotes, Christus significatur modum;

De d a 228 & hostia

*sacrificandi
in cena illis
tradidit.
Missa sacrifi-
cium.*

& hostia dixisset in æternum, sed respiciens ad præsen-
tes sacrificos, per quos medios Christus sacrificat & sa-
crificatur: qui etiam in mystica coena modum illis tradi-
dit huiusmodi sacrificii. (Singulis annis). Quid ergo?
an ne nos semper offerimus hostias sanguine carentes?
Sed vnus eiudemque mortis Christi memoriam faci-
mus, & unum Christi corpus semper edimus. Nō enim
nunc quidem vnus Christi, aliās verò alterius, sed sem-
per eiusdem.

Guilielmus Bibliothecarius Malmesbe-
riensis, Vixisse à quibusdam putatur.

Anno. 1088.

*Libro 3. de
gestis Anglo-
rum.*

Fuit hoc tempore Berengarius Turonensis hæresiar-
cha, qui panem & vinum in altari appositum post conse-
crationem Sacerdotis verum & substantiale corpus Do-
mini, sicut sancta Ecclesia prædicat, esse denegabat. Itaque
ictebat omnis Gallia eius doctrina per egenos
scholares, quos ipse quotidiana stipe sollicitabat, disse-
minata: vnde soliditati catholicæ timens sanctissimæ
memoriæ Leo Papa, Vercellis contra eum instituto cō-
cilio, tenebras nebulosi erroris Euangelicorum testi-
moniorum fulgore depulit. Sed cum post obitum eius
vitus hæreseos diu in finibus quorundam nebulonum
confotum iterum erumperet, Hildebrandus Archidia-
conus cum esset Turonis, mox Papa Romæ, adunatis
Conciliis conuictum ad dogmatis sui anathema cōpu-
lit. Responderunt ei libris Lanfrancus Archiepisco-
pus, sed præcipue fortiter Guitmūdus prius monachus
de S. Leofredo Normanniæ, postea Archiepiscopus A-
uersanus Apuliæ, nostri temporis eloquentissimus. Be-
rengarius plane, quamuis ipse sententiam correxerit,
omnes quos ex totis terris depraauauerat, conuertere ne-
queunt: adeo pessimum est alios exemplo vel verbo à
bono infirmare: quia fortassis peccatū te grauabit alie-
num, cum deletum fuerit tuum. Quod Episcopum Car-
notensem Fulbertum (quem Domini mater Maria olim
ægroto-

agrotum lacte mamillarum suarū visa fuit sanare) prædixisse aiunt Nam cum in extremis positum multi uisitarent, & ædium capacitas uix confluentibus sufficeret ille inter oppositas cateruas oculo longe rimatus, Berengarium nris, quo ualuit, expellendum censuit, protestatus immanem dæmonem prope eum consistere, multosque ad eum sequendum blandiente manu & illi ce anhelitu corrumpere. Quin & ipse Berengarius die Epiphaniarum moriens, gemituque edueto recordatus quot miseros quondam adolescens primo erroris calore secta infecerit, hodie, inquit, in die apparitionis suæ apparebit mihi Dominus Iesus Christus, propter penitentiam, ut spero, ad gloriam, vel propter alios, ut timo, ad poenam. Nos sanè credimus post benedictionē Ecclesiasticam illa mysteria esse *verum corpus & sanguinem Saluatoris*, adducti, & ueteri Ecclesiæ auctoritati, & multis nouiter ostensis miraculis.

S. Bruno,

Vixit anno. 1089.

1. Episto. ad Corint.

Ego accepi ab ipso Domino, quod tradidi uobis, & nunc iterum tradam. hoc scilicet quod Dominus noster Iesus Christus in illa nocte (nox autem signum est aduersitatis & tristitiæ, in qua non epulabatur, non inebriabatur, sed ad mortē pro peccatis nostris tradebatur) accepit panem, id est, ueram substantiam panis, & agens gratias Deo patri de hoc, quia sicut per eum disposuerat, humanum genus redimebat, & in obediētia Patris perseuerabat. In his uerbis, quibus Christus gratias egit Patri dicitur substantia panis & uini apposita in altari transire in ueram carnem & uerum sanguinem Christi.

Gratias, inquam agens, fregit illud, quod uiuum & inseparabile durat in æternum, sed fregit, cum singulis totum dedit, ut per hoc insinuaret nos, qui personis diuersi sumus, debere vnum fieri in dilectione Dei. Fregit, inquam, & dixit. Accipite, id est, acceptabile hoc habete, & subtiliter discutite mysterium huius Sacramenti, ut quemadmodum ego pro uobis, sic & pro nomine meo

Dd 3 22 & pro.

Verbis consecrationis substantia panis, transit in uerā carnem Christi Transubstantiatio.

& proximis pati gaudeatis. Accipite, inquam, & manducate. In qua re Christus insinuare voluit non sufficere nobis si credamus, nisi gustando uideamus, quā suavis est Dominus, sicut manducare non proficeret, nisi crederemus. Et hoc quod panis paulo ante erat, nūc vere est corpus meum. Quod corpus tradetur pro vobis in mortem, licet nunc vobis illud porrigam immortale & impassibile. Nec mirandum est, si quemadmodū ait Augustinus manibus mortalibus se immortalē ferebat, cū in transfiguratione qui tunc & postea mortalis fuit, se in gloria immortalitatis & impassibilitatis Petro, Iacobo, & Ioanni ostendit. manducate, inquit, corpus meum, & hoc facite, id est, continue sumite, non in gaudio & ebrietate, sed in meam commemorationem, ut vos semper memores passionis & mortis meae, & pati & mori velitis pro me. Similiter, sicut corpus, accepit calicem postquā cœnauit. Hic innuit quod post cœnam corpus similiter dederit. Accipit, inquam, calicem dicens. hic calix, qui paulo ante substantia uini erat. hic utrique calix est meus sanguis, & in hoc meo sanguine est nouum Testamētum, id est, *noua promissio*. Lex enim vetus carnalia promittebat, sed hoc Sacramentum corporis & sanguinis mei rem nouam, quia spiritualē beatitudinem promittit. Testamentum etiam ideo nouum quia nunquam est immutandum ut alii ritus inducantur. Et hoc scilicet, sanguinem meum facite, id est, sumite in meam commemorationem, id est, contrito & humiliato corde, non semel, sed quotiescunque sumitis. Et iustum est ut hoc sumatis in memoriam mei, quia quotiescunque manducabitis panem hunc, id est, *verum corpus meum*, quod speciem & saporem panis retinet, ne sumentes illud abhorreant: & quoties bibetis hunc calicem, id est, sanguinem meum propter idem saporem & speciem vini retinentem, quoties, inquam, hæc sumitis, annuntiabitis, id est, repræsentabitis mortem Domini.

S. Vvolphelmus Abbas moritur

Anno. 1091.

Vteam assertionem iuuante Christo possimus destruere, quæ clausis ianuis eum ad Discipulos post resurrectionem non intraisse nititur astruere: ex matris Ecclesiæ manens mammis, lactet nos Euangelium Ioannis. Cum esset, inquit, sero die illo una Sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant Discipuli congregati, stetit Iesus in medio. Et paulo inferius: Post dies octo iterum erant Discipuli eius intus, & Thomas cum eis. venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio. Ecce inter Berengarium, quod non intrauerit Dominus ianuis clausis, & inter Ioannem quod intrauerit, cum sit cōtrouersia. superat ille, cui (quia uerum est testimonium eius) omnis applaudit Ecclesia. Non itigitur Berengarius, hæc sibi sufficere, quibus (cum à Deo sint) non possit homo contradicere. Itaque deinceps ad id quoque Domino iuuante ueniam quod in Eucharistiæ Sacramēto loquitur blasphemiam. Est autem vena huius scaturiginis, quod non recte sentit de Sacramento Dominici corporis & sanguinis, & dum ad aspiciendum in eis panem & uinum oculos corporis habet, ad perspicendum in eis carnem & sanguinem oculos mentis non adhibet. Nos autem uisum acuamus, & acuendo prospiciamus, ad obtinendam semel acceptam huius ueritatis traditionem nosmet hoc modo cohortemur. Si, qui dixit & facta sunt, mandauit, & creata sunt, si is, inquam, dixit de hoc pane: Hoc est corpus meum, & de uino: Hic est sanguis meus, necesse est omnino sic esse. Omnino sic esse necesse est, quod dicente Deo uel manducate, non esse non potest. Ecclesia Achaïæ testatur Beatum Andreæ Apostolum dicere: Postquam omnis populus credētium agni carnes comederit, & sanguinem biberit, agnus qui sacrificatus est integer perseuerat & uiuus, & cum uerè sacrificatus sit, & uerè carnes eius comestæ sint à populo, & uerè sanguis eius bibitus, tamen ut dixi, integer

Epist. ad Magihardū Abbatē. Olim sicut & hodie.

Zyvingliani, negabāt Berengariani, tã Christi sum clausis ianuis ad discipulos intrasse quam ueram substantiã corporis eius in Eucha. esse.

permanet & immaculatus, & viuus.

Zacharias Episcopus Chrysopo tanus.

[Ass]umant illum quidam Vixit :

Anno. 1092.

Lib. 4. de E-
uangelica co-
cordia.

Transubstā-
tiatio.

Panis per cō-
secrationem
vertitur in
uerum cor-
pus Christi.

Sanè tria distingui oportet, quæ & sancti Doctores
asserunt, & Ecclesia firmiter tenet. Vnum est, quod pa-
nis & vinum per consecrationem *vertuntur in verum cor-
pus & sanguinem Christi.* Secundum est, quod visibiles spe-
cies panis & vini, sensibus nostris subiacent, æquè post
consecrationem, vt ante. Oculis enim sine omni delu-
sione cernimus & formam, & colorem tam panis, quā
vini: gustu & odoratu absque fallacia probamus sapo-
rem: tactu molle vel durum, auribus fractum perci-
pimus. Tertium verò est, quia corpus Christi in huma-
na forma impassibili, incorruptibili, localiter in cælo
est. Tenet igitur Ecclesia corpus Domini localiter esse
in cælo, tenet verò *corpus Domini*, quod pepedit in ligno
super altare esse.

Hildebertus Archiepisc. Turonensis.

Vixit anno. 1093.

Ad Anglo-
rum Reginā
Epist. 16.

In altari
Christus im-
molatur.

Imitaris quantū licet sacras mulieres illas: quæ prius
ad crucem cum lacrymis, postea ad monumentum cum
aromatibus accesserunt. Illæ nimirum pio succensæ de-
siderio, quibus potuerunt studiis & crucifixo compassiæ
sunt, & obsequiæ tumulato. Tu quoque præsens es,
cum Christus immolatur, traditur sepulturæ: neutrumque fi-
ne tuo celebratur obsequio: cum ibi luminaria præpa-
ras, ubi luminis adesse auctorem, & corde credimus, &
ore confitemur.

Idē ad quen-
dam Episco-
pum.

His itaque decursis quæ ex Christiana fide vestra de-
bet fraternitas: id quod ex Sacerdote deberis sequens
pagina vos docebit. Offensus Deus primò, transgressio
æ originali: frequenter offenditur actuali. Illa semel
commissa

commissa, deleta est Christo semel in cruce passio: hæc
 scita, quotidie deletur Christo in altari quotidie immo-
 lato. Vt illa euacuaretur missus est in mūdum Christus
 Deus & homo, hostia & Sacerdos: ut euacuaretur ista, or-
 dinatur in Ecclesia minister altaris, non Deus, sed ho-
 mo, non hostia, sed Sacerdos. Est itaque professionis ue-
 stræ, cælestium sacrificiis placare indignationem. Ad ve-
 strum spectat ministerium, per mysterium Domini cor-
 poris peccatores in diuinam reuocare gratiam.

*Per immola-
 tionem Chrī-
 sti, quæ in al-
 tari peragi-
 tur, deletur
 peccata.
 In Chroni-
 ci suis.*

Sigebertus Gemblacensis. Vix. an. 1094

Sacramenta quæ in Ecclesia fiunt, baptismus scilicet,
 chrisma, corpus & sanguis Christi, Spiritu sancto latenter
 operante, eundem Sacramentorum effectum, seu per
 bonos, seu per malos intra Dei Ecclesiam dispensantur.
 Et quia Spiritus sanctus mysticè illa viuificat: nec bo-
 norum meritis dispensatorum amplificantur, nec pec-
 cati malorum attenuantur.

S. Anselmus Archiepisc. Canthuariensis.

Vixit anno. 1096.

Sic enim habemus in Euangeliiis. Accipit Iesus panē
 benedixit, fregit, deditq; Discipulis dicens: Accipite &
 manducate ex hoc omnes, hoc est enim corpus meum,
 quod pro uobis tradetur. Quando in manus accepit,
 panis erat, Sic enim dicit. Accipit panem. Et per illam
 benedictionem, panis fit corpus Christi, non tantum si-
 gnificatiue, verum etiam substantiue. Neque enim ab
 hoc Sacramento figuram omnino excludimus, neq; fi-
 guram solam admittimus. Veritas est, quia corpus Chri-
 sti est. Figura est, quia immolatur, quod incorruptibile
 habetur. Consideremus uerba Domini. Manducate, in-
 quit, ex hoc omnes, hoc enim quod vobis ad manducā-

*Lib. de Offi-
 cijs diuinis.*

*Panis, fit in
 altari cor-
 pus Christi,
 non significa-
 tione sed sub-
 stantia.*

*Sacramen-
tum Eucha.
& veritas,
& figura.*

dum trado, est corpus meum. Et ut certi essent quodd re vera erat corpus Christi, signa expressit, qui us hoc digno scere, possint. Hoc est, inquit, corpus meum, quod pro vobis tradetur. Si hoc corpus, corpus Christi non substantiue, sed significatiue tantum fieret, hoc figura corpus Christi tantum existeret. Nihil ad figuram, quod sequitur, quod pro vobis tradetur. Nec panem nominauit, postquam panem benedixit, sed corpus: nec vinum nominauit, postquam uinum benedixit, sed sanguinem. Igitur sicut fides catholica credit, panis qui offertur Sacerdoti, ad consecrandum, per Sacerdotale consecrationem fit corpus Christi, non significatiue tantum, sed substantiue.

*Idem lib. de
Sacramento
corpor. Christi.*

Sicut enim exigit necessitas salutis humanæ, ut adsit ubi opus est: sic etiam exigit, ut sic adsit corpus eius, sicut opus est. Iam enim est necessaria nobis illa manifesta eius præsentia, qua hic cum hominibus conuersatus est Christus cum natura nostra morte redimenda fuit, in quo solo innocentem se inuenit: & cum aliter crucifigi non posset, nisi ex infirmitate, & nisi in manifestatione carnis, & distinctione membrorum exhiberet se talem qui crucifigi posset, necessaria nobis tamen est præsentia eius, eo modo, quo eam necessariam ipsa veritas testata est dicens. Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in uobis manentem. Oportet igitur nos carnem Christi manducare, si uitam in nobis manentem volumus habere. Nam caro eius vere est cibus, & sanguis eius vere est potus. Oportebat autem ut sicut cum necessaria fuit nobis visibilis eius præsentia, inuisibile in suis, visibile factum est in nostris (verbum enim caro factum est) sic cum res exigit salutis nostræ, ut manducetur caro eius, quod non est ipsa caro in natura sua, fiat in aliena manducabilis, quod in nullis rebus aptius fieri potuit, quam in eis quæ inter omnia humani corporis uictualia, quodammodo tenent principatum, quæ sunt panis & uinum. Nam etiam ad literam præcunctis cibis cor hominis confirmat panis, & uinum lætificat.

cat. Qua igitur dignatione & pietate dignatus est in humeros suos portare ouem perditam, id est, in unitatem personæ suæ assumere corruptam naturam nostram: eadem pietate & dignatione nunc terrenam substantiam panis suscipiens, in uirtute diuinæ potentiae, cui in omnibus & per omnia subest, cum uoluerit, posse, *transmutat in ueritatem carnis suæ*. Cum uero mutat naturam in naturam, substantiam in substantiam, corpus in corpus, hoc solum in eo immutatum, in eo in quod mutatum est, facit si uerere, quod res exigebat, scilicet, ut cum panis substantia in illam transferit substantiam quæ sedet in dextera Patris, de qualitate prioris substantiæ hoc si bi uendiceret: ut secundum mysterii ritum, tractabile fiat & gustabile ex illa natura, quod non erat ex sua. Sed contra omnem secularis philosophiæ rationem & intellectum mutata panis substantia in aliam substantiam, ad quoddam mysterii obsequium quædam accidentia, quæ illi inhærebant sic transtulit non mutata: ut corpus Domini, licet adsit albedo, non faciat album, nec rotunditas rotundum. Sed exterius seruientia ad corpus Domini quodammodo obtegendum, quod in forma & natura sua uere persistit, unum quiddam, quod pani inerat naturaliter & non inerat corpori Domini, & inesse illi exigebat res Sacramenti, ut supra tegimus, sui obsequii in illud faciat transire: ut uere fiat secundum ritum mysterii, tractabile & gustabile, quod non erat in qualitate naturæ suæ. Nec magis mirandum hoc est, quod præter substantiam facit Deus subsistere accidentia, quam hoc, quod ipse est in illa substantia recipiens accidentia, quamque est substantialiter existens sine qualitate bonus, sine quantitate magnus, sine loco ubique præsens, nihilque patiens, sicque de reliquis. Sed libet de naturali, & communi, & secundum naturam possibili, naturarum vel formarum transmutatione, subtilius aliquid indagare, ut videamus & intelligamus quid in sacrificio sancto secundum naturam, quid supra naturam faciat naturarum omnium creator & or-

Transsubstantiatio.

Panis substantia transit in illam substantiam quæ sedet in dextera Patris.

dinator Deus. Sola quippe mutari transformarique in se possunt, quæ vnus in se habent materiam commune subiectum: nec hæc omnia: sed ea, quæ in se & facere & pati possunt. Id verò probatur hoc modo: nec enim potest æs in lapidem permutari: nec uerò idem æs in herbam: nec quodlibet aliud corpus, in quodlibet aliud transfigurari potest: nisi eadem sit materia rerum in se transeuntium, & à se & facere & pati possint. Corpus autem Domini cum pane vnus habet commune materiam subiectum, in quantum corpus Domini, & generari potuit & mori, commune cum illo pane terreno videtur fortiri materiam: in quantum verò panis cum corpore Christi communem habet materiam, possibile est in illud transmutari. Nec cum hoc fit à natura usquā recedit. Si .n. multitudini maris modicam vini guttā infusam transformare naturam in tantum, ut de ea nihil penitus videatur residuum, est possibile: magnitudini uel multitudini virtutis Christi, qua cum Deo patre vnum est, homo Christus Iesus, omnipotenti Creatoris actione, & obedientissime creaturæ passionē, panem in suum transmutare corpus erit impossibile? Et cui creare de nihilo & formatum & formam fuit facile, mutare formatum & conseruare formam quomodo erit difficile? Sic itaq; ut dictum est ad mysterii ritum, ad gustus suffragium, à pio redemptore possibile factum est nobis, pie, & sancte & vere corpus eius māducare quoties nobis benedicit panem, id est *transmutat in corpus suum*.

Algerus Cluniacensis, Vixit anno 1100.

Lib. de ueritate corporis & sanguinis Domini, in Eucharistia.

Re vera verbum fit caro, & panis fit eadem caro: sed longe diuerso modo. Verbum fit caro, & nascitur caro de carne, assumendo carnem, non mutatum in carnem, sic factum quod non fuerat, ut non desisteret esse quod erat. Panis autem fit eadem caro, non nascitur caro, nec assumit carnem, sed *mutatur in carnem*: sic factus quod non erat, ut desinat esse quod fuerat: pulchra species nostra,

nostra, pulcrumque mysterio, ut in corpus Christi traici
 non despectibilis natura, in quod traicitur & bru-
 ta: si desistat esse, quod ex se male fuerat, & sit in Chri-
 sto quod bene non erat. Quod autem panis non nasci-
 tur, testatur Augustinus contra Faustum. Panis & ca-
 lix non quaeritur, sed certa consecratione mysticus fit
 nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit, quamvis
 sit panis & calix, alimentum est refectionis, non Sacra-
 mentum religionis, nisi quod benedicimus, gratiasque
 agimus. Laminam in omni eius munere non solum spiri-
 tualit, verum et corporali. Cum ergo panis mysticus
 non nascatur, nec aliqua naturae terrenae origine vel
 conditione in hoc divinae gratiae Sacramento creetur,
 sed ita corpus Christi fiat, ut panis esse desinat, quomo-
 do res quae iam non est, vel ipsa alicui, vel aliquid ei im-
 personari potest? Sed quomodo Christus in pane, qui
 iam non est, impanari dicitur, quum Christus in panem
 nec conuertatur, nec aliquatenus panis fiat, sed econ-
 verso, panis *corpus Christi conuertatur*, & corpus Christi fiat,
 ita ut panis non remaneat? Non enim ita sumere dicen-
 dus est in altari speciem vel formam panis, sicut in ute-
 ro virginali speciem vel formam carnis, cum in utero
 sumplerit speciem vel formam, cum substantia, in altari
 vero specie vel formam panis mutata & non permanen-
 te substantia. Cum .n. dicitur species vel forma panis
 & vini, haec illarum rerum sunt vocabula, quae ante fue-
 runt, scilicet panis & vini. Panis enim & vinum in Sa-
 cramento iam non sunt, sed ante fuerunt. Quam igitur in
 Sacramento Christi possunt creare novam personam,
 in nec antiquam suam retinent substantiam? unde no-
 tandum est, cum divina pagina corpus Domini panem
 vocat, non substantialiter, sed mystice & figurate dici, vel
 quia ex eo conficitur, eiusque nonnullas retinet qualita-
 tes, vel quoniam animam pascit, ei que vitae aeternae mini-
 strat substantiam, vel quoniam panis est Angelorum. So-
 lent enim scripturae quaelibet res uocare nominibus il-
 larum rerum, ex quibus fiunt, ut cum dicitur homini, quid

*Transub-
stantiatio.*

*Panis, mu-
tatur in car-
nem Christi.*

*Contra Lu-
theranorum
falsum er-
rorem.*

*Transub-
stantiatio.*

*Cum corpus
Christi in
sacris lite-
ris, panis
appelletur.*

superbit terra & cinis, cum homo non sit cinis, sed ex cinere factus: seu quæ putantur esse & non sunt, ut cū legitur Abraham vidisse tres viros, cū essent Angeli: seu quibus similes aliquo modo existunt, ut cū Deus dicitur Leo, propter fortitudinem. Sic igitur corpus Domini panis vocatur, vel quia, ut dictum est, ex pane conficitur: vel quia intuitu oculis, cū sit caro, panis videtur: vel ea similitudine, qua sicut panis materia lis carnem, sic ipse spiritualis alit mentem. Item panis omnino ita mutetur in corpus Christi, ut nihil ex ipso supersit vel appareat, aut si quod appareret, non verū, sed phantasticū fiat, rationi videtur contrariū. Si enim pane mutato nihil visibile reseruaretur, minueretur fidei meritū, vel pro euidenti miraculo, quia in consecratione Sacramenti, panis omnino euanesceret: vel quia obliuione sopita fidei deuotio torperet, cū in tanto mysterio signū aliquod, vnde memoria admoneretur, non superesset. Non enim superesset aliquod visibile, circa quod mystica passionis signa & crucifixionis Christi in Missa possent celebrari: nec vnde in perceptione corporis & sanguinis eius incorporationis sue & nostræ mysteria compleri, vel infirmis viaticum dari, nec cætera, quæ visibiliter & salubriter per ipsum in sancta Ecclesia fiunt, possent administrari. Non enim frustra dixit Dominus. Hoc facite in meam commemorationem. Sacramentum exhibens, sicut verum fidei, sic vere visibile, excitandæ commemorationi, ut quod fidei certum est, mentem pascat: quod visui certum est, deuotionem accendat. Quia enim illum secundum carnē cælos oportuit penetrare, ut illuc confidentius tenderemus: reliquit nobis carnalibus huius Sacramenti visibilem figuram, & characterē carnis & sanguinis sui, ut suæ passionis memoria incitati, constantius hoc faceremus. Item si elementa omnino mutarentur in Christi carnem: nihil amplius esset Christi caro, quàm modo est. Sed & si propria species humanæ carnis corporaliter appareret: nihilominus spiritualis crederetur, quàm

quàm creditur, & est. Et quid prodesset videre eum in propria specie humanæ carnis, qui tamen credendus esset vere habere spirituales species resurrectionis? Minueretur ei meritum pro tam manifesto veritatis experimento: vel impediretur perceptionis eius commoditas pro humani corporis comedendi horrore iniectione.

Sed quia in consecratione Sacramenti dictum est: quomodo Sacramentum corporis Christi ab aliis differat Sacramentum, vel quomodo conveniat, videamus.

Idem eodem lib. cap. 8.

Cætera enim Sacramenta novi Testamenti & veteris Testamenti tantum fuerunt: nec aliquæ species eorum, ut fierent quod significabant, ab hoc quod fuerant, ut manna, petra, aliquatenus mutatae sunt. Aqua vero baptismi, & unctio chrismatis in Sacramento ab hoc quod est non mutatur, nec Spiritum sanctum, quem significat aqua abluentem, emundatam, oleum vero roborantem, illuminantem, quamvis credentibus suo mysterio exhibeat, non tamen continere essentialiter, sed figurative tantum creditur. Solum Sacramentum panis & vini ita mutatur, ut substantialiter non sit quod ante fuerat, sed substantia eius corpus Christi fiat: forma vero remanens, ipsum significet & contineat. Hanc autem panis & vini substantiam ideo Christus in suo Sacramento remanere non voluit, ne si duæ substantiæ veritates, panis scilicet communis noster, & ipse vivus & verus panis in eodem Sacramento essent, errorem gignerent veritatis: dum ibi esset & ipse verus panis, quia vita æterna: & panis communis suo modo verus, quia temporalis vitæ substantia. Facilius enim, & certius creditur corpus Christi in illo Sacramento fieri & esse, ubi corporaliter non fuerat, non solum pro Sacramento, sed & pro miraculo: dum ibi panis definit esse quod fuerat. Et forsitan ne hæreses impanationis & fordæ digestionis huic singulari suo Sacramento

Panis in Eucharistia ita substantialiter mutatur, ut eius substantia corpus Christi fiat.

In sacramento Eucharistiae, cur Deus panis substantiam manere noluerit.

scribi possent, ipsum ab omni corruptibilis naturæ materiæ contagio purum esse voluit. Si quæris quo-

modo

*Transmuta-
tio panis in
Christi cor-
pus, myste-
rium fidei
est, credi po-
test, investi-
gari non po-
test.*

*Christus ue-
re, & sub-
stantialiter,
in Sacra-
mento.*

nodo res corruptibilis in incorruptibilem, existens in coexistentem, noua in antiquam, siue illius in nouatione vel immutatione mutetur: responderet tibi Augustinus in libro sententiarum Prosperi, si quæris modum quo id possit fieri, breuiter ad præsens respondeo: mysterium fidei est, credi salubriter potest, inuestigari utiliter non potest. Item idem contra Felicium. Omitamus in Deo corporalis intelligentiæ legem: ne operibus suis simile dicamus esse factorem. Et post pauca. Hoc fides credat, intelligentia non requiratur. Ne autem non inuentum putet incredibile, aut repertum non credat singulare, quia ergo spirituale & inuisibile corpus Christi astruximus, & per ipsum tamen non solum spiritualiter, sed & corporaliter humanitatis & diuinitatis eius participamus: eundem habentes ad tuitionem nostram in viatico, quem ad glorificationem habituri sumus in præmio, ut substantialiter, & vere in Sacramento suo esse credatur, quo ipse nobis, & nos sibi unimur. Cum igitur & Augustinus dicat: erit ei mors, non vita, qui mendacem existimauerit vitam: quis non credat ei quem pater Deus mundo commendans, & ut summum Pontificem præferens, ait. Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Inobedientes erimus Deo Patri, si ut ipse præcepit non audierimus Filium auribus audiendi, id est, auribus fidei. Ipse autem Filius testatus est mundo, quia nisi manducaueritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Et quia omnis caro in sua est potestate, ne possit alia, quam sua propria caro intelligi, subiecit: qui manducat me, uiuet propter me. Sed quia manducare hominem erat contra humanam consuetudinem & legem, Discipuli eius scandalizati dixerunt. Durus est hic sermo, & recesserunt ab eo. Ne ergo ut isti Discipuli putabant per frustra discerptus & crudus, vel coctus manducari crederetur, ipse summus Sacerdos, seipsum Patri pro nobis offerens, Sacramentum, quod vere ac salubriter manducari posset & bibi confecit.

confecit: tradensque Discipulis, ne in mysterio mystice, & non proprie, uel uerè loqui putaretur, ait. Non futurum prælico, nō absens aliquid denuntio: sed hoc, quod præsentialiter do, est *corpus meum*, non figuratum, sed verum ipsum, quod pro vobis tradetur. Hic est sanguis meus in eum ipse, qui pro multis effunderetur, addens etiam propria proprium suæ carnis & sanguinis effectum, scilicet in remissionem peccatorum. Cum enim solius Dei remittere peccata, cui soli debetur peccatorum remissio, cuius sanguis nisi ipsius Dei posset peccatorum remissionem operari? Cum igitur certissimo sui sanguinis privilegio, veritatem carnis & sanguinis, qui altruxerit in mysterio, ille cuius obedientia nobis iniuncta est Patris edictor: restat tantum, ut scandalizantium stultitiam vitantes, ipsum ut Pater de cælo iussit, audiamus: & quia veritas & vita est veracem esse, sicut uere est credamus, quod ut certius & uerius fiat, scandalizatis Discipulis à Christo recedentibus, princeps Apostolorum Petrus requisitus cum aliis num & ipse vellet abire, quid responderit audiamus. Ait enim pro se, & pro aliis, Domine, ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes. Quam eius responsionem ne meo sensu interpretari videar, exponit Augustinus in sermone 27. super Ioannem ita: Videre quemadmodum Petrus dante Deo, intellexerit. Vnde, nisi quia credidit? Verba vitæ æternæ habes. Vitam enim æternam habes in ministratione corporis & sanguinis tui. Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei, id est, quia ipla vita æterna tu es, & nō das in carne & sanguine tuo, nisi quod es. Ecce idem quod Christus de veritate corporis sui, testatur & Petrus: & quia pro aliis etiam loquebatur, cum eo & alij Apostoli. Quid ergo de ueritate corporis & sanguinis Christi in Sacramento dici potest certius: nisi forte eam ipsam oculis videre velimus? In quo tamen nec ipse Dominus nobis deesse voluit, sed modicæ fidei nostræ per omnia consuluit. Quamuis enim ipsius Chri-

*Christus in
cæna dedit
corpus suū,
non figura-
tum, sed na-
turam.*

*In suis Chri-
sti & om-*

Et si &

*in hunc san-
ctorum te-
stimonio, at
que uniuersa-
lis eccle-
sia fide, a-
struitur,
quod uera
caro Chri-
sti, uerūq;
eius sanguis,
in mensa al-
taris immo-
letur.*

sti & tot Sanctorum testimoniis, & uniuersalis etiam
Ecclesiæ catholica fide, quæ ab initio conversionis suæ
ita credidit, & ita saluata est, sufficienter astru-
tum sit, quod uera caro Christi, uerusque sanguis in mensa Do-
minica immoletur: ne quis tamen per uerba aliter in-
telligeret aut exponeret, facta sunt à Deo congrua huic
nostræ fidei miracula, quando, vel ubi, vel a quibus reue-
lare dignatus est huius mysterii secreta: ceterum nimirum
facta esse non ignorabit, quisquis studiosè S. Patrum
gesta legerit, quæ testantur Sacramentum corporis &
sanguinis Christi, ablata panis, & uini specie, carnem
& sanguinem naturali sua specie, sicut esse uolet, conser-
uasse. Cum ergo præteriti & præsentis fideles ubique
terrarum hoc credant & hoc astruant: si hæc uniuersa-
lis Ecclesia fides uera ad salutem non existeret, nun-
quam catholica fuit, aut perierit. Sed aut non fuit, aut
perierit Ecclesiam nemo catholicus consenserit. Nam
cum Ecclesia & prophetiis, & Euangeliiis instituta sit,
ubi est, quod ueritas Abraham promissit: In semine tuo
benedicentur omnes gentes? Itemque ubi est, quod ea-
dem ueritas Apostolis ait: Docete omnes Gentes, qui
crediderit, saluus erit? Cum enim omnes gentes ita se
credere gloriantur: si salutis benedictione carent, utro-
bique ueritas Dei, & in prophetia & in Euangelio ne-
glicatur. Item cum carnem & sanguinem suum natu-
rali sua specie fidelibus suis reuelare dignatus sit, si caus-
sa desiderii satiandi fecit & ita non est, seruorum suo-
rum deuotionem non compleuit, sed fefellit: si causa
dubietatis sananda fecit & ita non est, infirmorum erro-
re non abstulit, sed auxit: quod de pietate & ueritate Di-
uina vel leuiter suspicari, non modo sacrilegum, sed &
nefarium est. Anathema ergo, maranatha, sit, qui auctori-
tati diuinæ in hoc Sacramento contradicere præsump-
serit: & corpus Christi, panem uerum, qui de cælo descendit
& dat uitam mundo, uere, ut est, esse non crediderit. Quia
igitur spirituale corpus Christi & sanguinem in Sacramen-
to panis & uini uere & substantialiter esse, ipse Chri-
sti, &

*Anathema
te plectitur
qui ueritati
corporis
Christi in Euch.
contradicit.*

sti, & tot Sanctorum testimoniis euidenter astructum est, quod de veritate constat, de eius etiam potestate videamus. Quamuis enim omne corpus, omnisque creatura localis sit: de hoc tamen supersubstantiali corpore credendum est, quod eodem tempore, & verè est in Sacramento suo in terris, & verè in cælo sedet ad dexteram Patri. Frustra enim immolationis suæ tempore diceremus: Qui sedes ad dexteram Patris miserere nobis: si quem adoramus in Sacramento mentiremur esse in cælo. Ergo & in cælo, & in terra omnipotentiam se habere ostenderet Christus, Deificum corpus suum cælo allatus & mundo daturus, quod quantum ad humanam formam nobis abstulit, non minus tamen substantialiter & uere in Sacramento corporis & sanguinis sui nobis obtulit, ut hic, & ibi præsens etiam corporaliter, utpote qui vnius personæ cum illo est, qui nusquam deest, & ibi reconciliationem cum Patre, & hic in altari redemptionem, remissionem peccatorum nobis operetur, sicut semel fecit in cruce. Dum ipsum corpus suum in ora fidelium datum, & singulis diuiditur, & vnum totum vniuersis indiuiduum & integrum habetur, sumptum non consumptum: ut sicut indiuiduum cū diuiditur, sic incorruptum cum sumptum fuerit, credatur. Sed quomodo impossibile videatur, ut caro verbi Dei, quæ multo spiritualior & potentior est verbo nostro, sit tota & integra in ore omnium sumentium: cum verbum nostrum vnum idemque totum & integrum sit in auribus omnium audientium? Quod euidentius ipse Christus in seipso manifestans, in cæna corpus & sanguinem suum Discipulis suis distribuit, & cum ipse à singulis sumptus comederetur & biberetur in Sacramento, ipse tamen uiuus & integer mansit in seipso. Sed quid mirum, si Christus comeditur & integer manet: cum Sareptana vidua non minus oleum comederit, quia testante sacra Hystoria, lecythus olei non est imminutus: cum eadem scriptura dicat: abiit & fecit iuxta verbum Eliæ, & comedit ipsa & domus eius. Queritur au-

Corpus Christi, substantialiter, & vere est in Euchar.

*Cur fides tā
topere in Sa
cramēto Eu
char. exigat
tur. Simili
tudo.*

tem quare fides tantopere exigatur in hoc Sacramento quia videlicet falsa fide mundus perit; quando Adam plus Diabolo, quam Deo credere præsumpsit, dū in ligno scientiæ boni & mali vetito plus sperauit diuinitatem assequi, quæ ab hoste promittebatur, quam incurere mortem, quam Deus minabatur. Sic ergo diabolus non umbram in ligno obedientiæ, se ipsum uerū & visibilem fructum exhibēs, promisit id, quod non videbatur, scilicet eritis sicut Dii, sic & Deus non umbrā sed ipsum, qui in ligno pependit obediens. In suo visibili Sacramento exhibens, promittit, uitam æternam quæ non videtur: ut dum in ea re plus ei modo creditur, quam hosti, ut dignum est, sanetur hac vera fide illa perfida fides, qua olim plus diabolo, quam sibi iniuste creditū est. Sicut igitur non in ligno vetito. Sic nec in Christi Sacramento debet visus aut gustus, sed fidei vigere iudicium. Quia sicut pomum visu decorum & suaue ad comedendum cibus vitalis uidebatur, & mortem intulit: sic econtrario Sacramentum corporis & sanguinis Christi videtur cibus mortalitatis nostræ, cum vere uita sit æterna. Quapropter utriusque rei media vera fides videtur necessaria: Adæ, ut crederet mortē esse in pomo, & ita vitaret: nobis ut in Sacramento Christi uitā credamus, & ita eum assequamur.

Anselmus Laudunensis, Vix. an. 1101.

*Glossa Mar
ginali, In E
pist. 1. Cori.*

Accipite & manducate, Hoc est corpus meum) Post celebratum uetus Pascha, Dominus corpus & sanguinem suum Discipulis dedit, ut ostenderet veteris Testamenti Sacramenta cessatura. Sacramenta sunt itaque tria in hoc Sacramento. Vnum quod tantum est Sacramentum, ut species visibilis panis & vini: alterum quod est Sacramentum & res: ut caro Christi propria & sanguis: tertium quod est res & non Sacramentum, ut est mystica caro Christi. Sacramentum vero est sacræ rei signum. Et species illa utramque rem signat, & utriusque exprellam

expressam ge- it similitudinem. Nam sicut panis præ cæ-
 teris tibus corpus reficit & sustentat, & uinum hominē
 lætificat & inebriat: sic caro Christi interiorem homi-
 nem magis ceteris gratis spiritualiter reficit & sagi-
 nat, & sanguis spiritualiter lætificat, & sic inebriat, ut
 sobrium rec-dat. Verum corpus Christi esse in altari ip-
 sa testatur veritas cum inquit: Accipite & comedite:
 Hoc est corpus meum. Et Sāctorum auctoritates in me-
 dium ductæ comprobant. Sciendum est quod in prola-
 tione verborum illorum: Hoc est corpus meum: & hic
 est calix sanguinis mei & cætera, mysterium cōsumma-
 tum & panis in corpus Christi conuertitur. Nos incerta relin-
 quentes, quod ex auctoritatibus certum est, profitemur
 scilicet substantiam panis & uini, in substantiam corpo-
 ris & sanguinis Domini conuerti: modum uero con-
 uersionis nos ignorare nō erubescimus fateri. Quæ au-
 tem remanent de priori substantia accidentia, scilicet
 color, sapor, forma, pondus nec ipsum corpus Christi
 afficiunt, nec in eo fundatur. Si uerò queritur ubi fundē-
 tur, dicimus nobis potius videri quod sint sine subiecto
 quā in subiecto. Credere debemus panem & uinū, quæ
 Christus in cœna Discipulis dedit manducandū & bibē-
 dum in uerum corpus, & in uerum sanguinem Christi
 ibidem conuersum: cum prius panis uerus & uinum ue-
 rum essent. Nec mirandum quemadmodum dicit Au-
 gustinus: si mortalibus manibus se immortalem fere-
 bat, cum in transfiguratione, qui tunc, & postea morta-
 lis fuit, se in gloria immortalitatis & impassibilitatis
 Petro, Iacobo, & Ioanni ostendit.

Transubstan-
 tiatio.

Paschalis 11. Papa, Vixit anno 1106.

Domine Imperator hoc corpus Domini natum ex Ma-
 ria virgine, passum in cruce pro nobis, sicut sancta & ca-
 tholica tenet Ecclesia, damus tibi in confirmationem
 veræ pacis & concordie inter me & te.

Ad Henri-
 cum Impera-
 torem Augu-
 stum.

232

Berengozius Abbas, Vixit ann. 1112.

Sermon. de
laude & in
mentionem S.
Crucis.

Sed quoniā in mysterio Dominicę passionis & crucis duplex nobis gratia est data, vt in Sacramentis Dominicis nec uino debeamus carere nec aqua, ideo vtraque deferenda sunt in obsequium Dei, ne vel lex deficiat gratiæ, vel gratia legi. Sciendum est quipp̃ quia si vel ab vno, vel ab alio vinum solummodo deferretur in sacrificium Redemptoris, sanguis eius inciperet esse sine nobis. Si verò aqua sola ab illo ministraretur, aqua sola plebs incipit esse sine Christo. Et ideo sicut in ipsa Ecclesie matris Ecclesie didicimus schola, in sacrificiū Domini, nec vinum solum, nec aqua deferendo sola, sed utrunquē potius simul misceatur, vt ex vno Sacramentum spirituali sanctificatione perficiatur.

Edmerus Anglus, Vixit anno 1116.

Libro 2. de
vita beati
Anselmi.

Tertio igitur anno posteaquā à secūdo exilio per regem Henricum reuocatus est, omnes cibi, quibus humana natura vegetatur & alitur, in fastidium ei versi sunt. Manducabat tamen nature sue vim faciendo, sciēs se viuere non posse sine cibo. Qua vi per dimidium circiter annum vitam quoque modo transigens, senim corpore deficiebat: animi virtute semper idem, qui esse solebat, existens. Spiritu itaque fortis, sed carne nimium fragilis: pedes oratorium adire nequibat. Attamen consecrationi Dominici corporis, quod speciali quodam deuotionis affectu venerabatur, interesse desiderans, singulis diebus illic se in sella faciebat deferri.

Herueus Britannus, Creditur vixisse

circa annum 1118

In Episto. ad
Corinth.

In nocte autem traditus est ad passionem, sed venit inde ad resurrectionis lucem. Dominus Iesus id est, Saluator credentium (in nocte qua tradebatur) id est, iam imminente suę passionis articulo (accepit panem, & gratias agens, fregit,) Accepit panem, vt significaret

ficaret se accepisse corpus, quo nos pasceret, & gratias egit Patri de reparatione hominum futura per passionem eius, ac per Sacramentum, corporis & sanguinis eius. Fregit panem, ut omnibus suis ex eo daret, & vnum omnes illos faceret. (& dixit eis: Accipite) hanc spirituales escam (& manducate) hoc Sacramentum, id est, & mente accipite, & ore comedite. Manducate quod tribuitur, quia (hoc est corpus meum) Sensibus quidem exterius videtur esse panis, sed sensibus cognoscite mentem, quia hoc est corpus meum, non aliud, sed illud idem substantia- liter, quod pro vobis redimendis tradetur ad mortem & crucifigetur. (hoc) quod dixi (facite) id est, corpus meum accipite, & manducate per successionem temporis usque in finem seculi. Vel vos Sacerdotes hoc facite, id est, ex pane corpus meum per mystica verba consecrate, in memoriam passionis meae, ut recogitetis eam dum sacrificium istud obtuleritis. Similiter) ut acceperat panem & fecerat ex eo vinum & verum corpus suum, (accepit & calicem), & fecit ex vino sanguinem suum. Nec mirum, quod de pane & uino carnem & sanguinem suum fecit. Nam & in quolibet homine carne & sanguinem de pane & vino facit, quia panis comestus mutatur in carnem, & vinum potatum vertitur in sanguinem per creatoris operationem. Aut certe vos, qui estis Sacerdotes, hoc facite, quod ego nunc feci, id est, calicem vini consecrate, ut fiat sanguis meus.

In cena dicit Christus illud idem corpus substantia- liter, quod pro nobis redimendis traditum est in mortem.

Hugo Folietanus, Vixit anno 1120.

Ultima de duodecim abusionibus claustrum habens in manibus, ad eam discutiendam pauca dicturus accedo: qui me solum inter ceteros in hac parte negligentiorē reperio. Qui licet ablutis manibus, lota facie: albis indutis vestibus, accedat ad altare, tamen peruersus opere, ore pollutus, immundus corde, Christi corpus meis non pertimesco manibus tractare. Accedo elatus ad humilem, iratus ad mitem, crudelis ad misericordem: & tamē pa-

Libro. 2. de claustro anima cap. 24.

titur humilis elacū, mitis iratum, crudelem misericors. Accedo seruus ad Dominum, non amore sed timore, non deuotione, sed vsu. In altari illum euilem conspicio, quem suscipiens Simeon in manibus variis agens benedixit puerum in templo. Triasunt sacrificii genera. Vnum Domini corporis, alterum contriti cordis, tertium mortificatæ carnis. Oportet ergo præcedere sacrificium humilitatis in mente, at actionis in carne, vt habeatur deuotio in Domini corporis consecratione.

Rupertus Abbas Tuitiensis, Vix. an. 1111.

Lib. 3. de 5.
Spiritus op
vibus.

Septimus testis nobis secundum præsens negotium Domini corporis & sanguinis est Sacramentum. Huius nimirum Sacramenti virtus non vteretur testimonium, sed ipsum est vitæ & salutis nostræ testamentum. Ait enim: Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hic calix nouum Testamentum in meo sanguine qui pro vobis fundetur. Hoc testimonium, & superius diximus, testimonio, quod aduersus nos habet diabolus, quadam oppositione propria oppositum est, quia videlicet contra cibi vetiti culpam, cibus & potus gratiæ est, contra serpentis venenum, sancti Spiritus antidotus est. Et hoc vtique Sacramentum ab eadem Domini nostri Iesu Christi passione habet, venæ suæ principium. Sciendum quippe quia cum de isto multa locutus fuerit ante suam passionem, nusquam tamen traditionem eius dedit antequam ad ipsam venisset passionem. Iam enim erat venditus, vt Apostolus ait, ipsa nocte qua tradebatur, accepit panem, gratias agens, fregit & dixit: Accipite & manducate. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Cur hoc, nisi quia non aliunde viuificum hoc mysterium, sed ex ipsa condebatur Domini passione: pulcher & rationabilis ordo salutis, vt prius supradictorum testium scilicet Spiritus, sanguinis & aquæ Sacramēto baptizati, maculam veteris cibi laquaremus, & tunc demum eidem edulio mortis, contrarium

rium hunc cibum, & hunc potum salutis perpetuz perciperemus. In typum horum duum Sacramentorum, olim prior populus, & mare transiit, & in deserto panem de cælo manducauit, & aquam de petra bibit, Unde & Apostolus: Nolo enim vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari. Et omnes eandem escam spiritualement manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualement biberunt. Bibebant autem de spirituali, consequente eos. Petra autem erat Christus, Et post pauca. Hec, ait, omnia in figura contingebant illis. In figuram cum dico subaudiendum necessario est horum, quæ reuelata sunt tempore, gratia & veritas per Iesum Christum fecit & dedit. Proinde cum eadem escam, & eundem potum dicit, & non addit aliquid, ut verbi gratia dicat: Quam nos manducamus, vel quem nos bibimus nunc de mensa Christi, nullatenus dissonat dictio eius Christo dicenti: Amen, amen dico vobis, non Moyses dedit vobis panem de cælo, sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum. Itaque cum dicit Apostolus, eandem escam spiritualement manducauerunt, & eundem potum spiritualement biberunt, & non addit quam, vel quem nos hoc reuelatæ gratiæ tempore sumimus, non contrarius est sententiæ Christi, sed sicut alio tendit, ita & relationes pronominum, eandem & eundem alio ducit. Intendit enim præsumptionem nobis securitatis auferre, ne putemus nos securos esse debere, quasi quomodo cunque viuamus post baptismum, & mensæ Christi participationem sine dubio debeamus regnum Dei videre, vitam æternam habere. Hoc intendens dicit: in figura nostri illud contigisse, quod illi omnes mare transierunt, & omnes manna manducauerunt, & omnes aquam de petra biberunt, & tamen non omnes in illam repositionis terram introierunt, sed non in pluribus eorum inquit, beneplacitum est Deo, nam prostrati sunt in deserto. Sic etenim non omnes, qui hunc panem mandu-

*Explicatur
Pauli locus
felicissimus.*

Nota bene.

Videretur color, aut sentiretur sapor carnis & sanguinis humani, homini non plus salutis, sed plurimum afferret horroris. Sic ergo est corpus vel caro & sanguis Christi, quomodo esse vel ad usum nostrum conuenit, & ad salutem nostram sufficit. Quomodo vel quibus essentiae modis? Nimirum nomine, re, atq; effectu. Nomine videlicet esse intelligimus, in eo quod dicit: Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, sicut nusquam, ita nec in isto, imo maximè, nec in isto nomen Domini in vano accipere debemus. Si enim in cunctis sanctificationibus, quæ per ministros Domini ad inuocationem nominis eius aguntur, nequaquam nomen Domini in vano accipere audemus, quâto magis in ista sanctificatione, in qua nomē corporis & sanguinis sui ore proprio posuit Dominus, nequaquam in vanum idipsū nomen accipere debemus. Re quoque corpus Christi & sanguinē esse intelligimus, in eo quod ait: quod corpus tradetur, qui sanguis effunderetur. Effectū esse intelligimus in eo, quod cum dixisset: quod tradetur, qui effunderetur: addidit, pro uobis in remissionem peccatorum. Itaque sicut in illa specie, qua pepēdit in cruce, sanctus sanctorum est, & in illa specie præteritis omnibus electis, remissionem peccatorum operatus est, sic in ista specie panis & vini nihilominus sancti sanctorum est, & omnibus electis, qui post eandem passionem ad fidē eius, veniunt, idem illum efficere, id est, remissionem peccatorum, & vitam æternam conferre non dubium est. Nam & alibi dicit: Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, habet vitam æternam. Et protinus addit. Et ego resuscitabo eum in nouissimo die. Accipite, inquit, & comedite: Hoc est corpus meum. Et alibi: Qui māducatur carnem, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Cum hæc dicit agnus Dei, opportunè nobis ad memoriam recurrit illud, quod dixit serpens, imo per serpentem diabolus hostis humani generis. Accipite & comedite, & eritis sicut Dij. Optimæ & spectabiles valde propositiones. Ille serpens erat, iste

Tribus essentia modis, Euchar. est corpus Christi.

I

II

III

Nota bene.

Aptissima collatio.

iste agnus est. Ille verus peccator, iste antiquus creator. Ille spiritu diaboli falsum sibilans, iste spiritu Dei verum euangelizans. Ille de ligno non suo raptor obtulit, iste de corpore & sanguine suo largitor dedit. Ille quod non habebat mendaciter promisit, eritis, inquiēs, sicut Dñi: isti quod habebat, quod semper naturaliter habet, fideliter dedit ut simus Dñi, dū manet ipse in nobis. Illi tandem nefandissime creditum est plusquam Deo: credatur e contrario huic Deo, si non plus, aut saltem quantum creditum est illi diabolo. Creditum est enim quod illi pomo inesset, quod non videtur, scilicet vis Deos efficiendi: credatur huic Sacramento inesse, quod non videtur, videlicet veritas carnis & sanguinis, valens efficere nos corporales vnigenito filio Dei. Hoc essim ratio vel ordo iustitiæ exposcit. Accipite ergo, inquit, & comedite. Accipere enim est fideliter credere, cum gratiarum actione diligere, compariēti affectu corporis huius traditionem & sanguinis huius effusionem respicere. Hoc fieri non potest, nisi prius reiiciatur id, quod ab illo malè acceptum est. Illud igitur mendacium execrantes, hanc veritatem accipite, approbate, amplectimini, & contra cibum mortis, panem comedite vitæ æternæ, & calicem bibite salutis perpetuæ.

Idem Comment. in Evangelio Ioan.

Istud & nostrum temporis Sacramenta rj conantur

Illi autem quid dicant, quid pro argumento adferant, non habent, nisi quod aliqui ex eis dum volunt Sacramentum corporis & sanguinis Domini, solummodo signum esse sacræ rei, iuxta errorem quondā Berengarii Turonensis, etiam Beatum Augustinum sentire ita putant, quod omnino falsum est. Ego autem verum corpus Christi, quod pro nobis traditum est, & verum esse decreto sanguinem, qui pro nobis fusus est, sicut Ecclesia catholica tenet. Hoc quia probare conati sunt beato me derogare Augustino contra eum sentiendo, quem in sui erroris patrocinium Berengarius citare consueuerat, dicta eius malo sensu diripiendo. Verum hoc iam ferè nemo palā profiteri, aut defendere auder, vniuer-

vnuerſa ſciente Eccleſia catholica, quia *uerum corpus,*
& uerus ſanguis Chriſti eſt. Breuiter nunc tibi pando quid
 vel quomodo ſentiens de viuifico corporis & ſanguinis
 Domini ſacramentū tractauerim, illa eiſdem Do-
 mini verba, quibus Sacramentū illud commendat, quo-
 niam cauſarum ſupradictarum prima hæc erat. Tribus
 eſſentia modis corpus & ſanguis Chriſti eſt, quarto au-
 tem differt. Eſt enim nomine, re, atque effectu, differt
 verò ſpecie. Eſt, inquam, nomine, quia ſummus cælorū
 Pontifex, qui cum ſit ipſa ueritas, nomina non vana
 rebus imponere ſolet, adeo fortiter nomen hoc impreſſit
 vt non aliter diceret, hoc vocetur corpus meum, hoc
 vocetur ſanguis meus ſed hoc eſt (inquit) corpus
 meum hoc eſt ſanguis meus. Eſt etiam re, quia ni-
 mirum ſanctum ſanctorū eſt, quā uere in illa ſpecie,
 qua traditus & lanceatus eſt, ipſe ſanctus ſanctorū eſt.
 Eſt nihilominus effectu, quia quā uere in illa ſpecie,
 qua pependit in cruce, remiſſionem peccatorum ope-
 ratus eſt omnibus, qui illum expectauerant ab origine
 mundi cum fide, ſiue legalibus Sacramentis fidei, om-
 nibus à iuſto Abel uſque ad latronem, quem in cruce
 confitentem ſuſcepit: tam uere in iſtis ſpeciebus panis
 & uini eandem operatur remiſſionem peccatorum
 omnibus, qui ingreſſi ſunt vel ingredientur ad ean-
 dem fidem, poſtquā illa ſpecies hinc tranſiuit, &
 ſeſe in cælum recepit. Quarto idem ſpecie differt,
 quod & plurimum prodeſt, non modò, ne color aut
 ſapor ſanguinis humani horrorem ſumentibus vllum
 faciat, ſed & vt competenti antidoto nimia paren-
 tum noſtrorum curetur credulitas. Crediderunt
 enim deceptor diabolus in eo, quod non videbant,
 ſcilicet quod illi ligno conſequendæ diuinitatis effe-
 ctua virtus ineſſet, & comedentes mortui ſunt. Credi-
 mus econtra fidei Saluatori Deo in eo, quod nō vide-
 mus, ſcilicet panē & vinū in verā corporis & ſanguinis
 tranſiſſe ſubſtantiam, & comedentes atque bibentes
 viuamus in æternum.

Eucharist.
tribus eſſen-
tia modis eſt
corpus Chri-
ſti.

I

II

III

Quā uere
Chriſtus
in illa ſpe-
cie, qua pe-
pendit in
cruce remis-
ſionem ope-
ratus eſt pec-
catorum, tã
uere in ſpe-
ciebus pa-
nis & uini

*eadem ope-
ratur pecca-
torum remis-
sionem.*

*Digna lectu
sententia.*

*Transubstā
tiatio.*

Idem lib. 6.

Comment.

in Euange.

Ioannis.

*Aperi oen-
los, & imple
Sacramen-
tarie.*

*Refellitur
argumentū
Sacramen-
tariorum.*

Nonne hic idem Euangelista Ioannes dicit in Apo-
calypsi: Si quis apposuerit ad hæc, apponat super illū
Deus plagas scriptas in libro isto, & si quis diminuerit
de verbis prophetiæ libri huius auferat Deus partem
eius de ligno vitæ, & de ciuitate sancta, & de his quæ
scripta sunt in libro isto. Nunquid vero minus timen-
da est hic illa maledictio, vt non detrahāmus vel appo-
namus quidquā verbis dicentis, hoc est corpus meum,
quod pro vobis tradetur, hic est sanguis meus nouum
Testamentum, qui pro multis effundetur in remissio-
nem peccatorum. Cum. n. illo dicente: hoc est corpus
meum, nos subauditionem apposuerimus d. ce res: fi-
guratiuum vel per similitudinem dictum, cu n inquam
illo dicente, hoc est corpus meum, nos dixerimus, hoc
significat corpus meum, nonne multum est quod appo-
nimus, vel praua demutatione detrahimus, & sensum
generamus, quem tātus auctor, Deus & homo, nusquā
est locurus, nec ascendit vnquam in cor eius? Nempe
cum obicit quis, suisq; scriptitat in schedulis, quod ite-
dem dixerit eadē veritas, ego sum vitis, tam audacter
quā imperite in argumentum mendosum illud attra-
hit, cum statim subsequētia verba dicentis, sicut pal-
mes non potest fructum ferre à semetipso, nisi manse-
rit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis, manifeste
per similitudinem dictum compellant intelligi, præser-
tim cum non signanter dixerit, ego sum hæc vitis, sicut
signanter dixit: Hoc est corpus meum, hic est sanguis
meus, apposita protinus descriptione veræ proprieta-
tis, de corpore inquiring, quod pro vobis tradetur, de
sanguine autem, qui pro multis effundetur. Igitur ne
veniāt super nos plagæ nouissimæ, neque apponimus,
neque diminuimus quidquam diuinæ diffinitioni vel
descriptioni, quam incarnatum verbum ore proprio
deprompsit, imo quia perfecta charitas foras mittit ti-
morem, non tam plagarū timore, quā veritatis amo-
re confitemur: quia panis iste corporeus, postquā si-
gnauerit eum Pater, & vinū hoc expressum acinis præ-
senti-

sentibus, mox ut eodem signo signatum est, per manus Ecclesiæ dicentis: ut nobis corpus & sanguis fiat dilectissimi filii tui Domini nostri Iesu Christi, & cætera, usque in mei memoriam facietis: corpus & sanguis eius, qui huius traditionis auctor est, & hoc sacrificiū ipse Christus est, cuius passione, ut sacrificiū fieret, à Deo patre in veritate signatum est. Et re vera quem Pater dedit, panis Angelorum, ut carnem assumeret, & more retur, quatenus mortuos viuificaret, ipse panis cælestis panem terrenum nobis dat, quem viventibus, & à quibus manducari potest, ut vitam det æternam, in carnem suam transferat. Proinde sicut de carne nostra, quam virgo Maria peperit, vere fatemur propter unitatem personæ quæ Deus est, sic nihilominus de pane isto visibili quam eiusdem verbi invisibilis diuinitas assumens in carnem suam transfert, vere & catholice confitemur, quia corpus Christi est. De hoc cibo corporis & potu sanguinis Domini, hæc à sanctis Doctoribus data est sententia, quam & velut pro maxima vel prima diffinitione, aduersus idem corpus & sanguinem Domini nimium festiui Lectores, & immaturi præripuere Doctores. Hunc, inquiunt, cibum & potum societatem vult intelligi corporis, & membrorum suorum, quod est sancta Ecclesia in prædestinatis & vocatis, & iustificatis, & glorificatis Sanctis, & fidelibus eius. Igitur prædictam sententiam nullatenus pro maxima diffinitione vel descriptione manducandi & bibendi sanguinem Domini accipimus, præsertim cum ipse ore proprio, quando voluit, quibus voluit, quosque dignos iudicauit, tam diligentem diffinitionem vel descriptionem dederit, ut nemo Dialecticorum aut Philosophorum vnquam diligentius definire substantiam, vel quodlibet indiuiduum quiuerit. Nam quod solent facere illi, cum primarum quælibet substantiarum designare volunt, verbi gratia, cum æquiocationem determinantes, contra argumentorum sophisticas importunitates dicunt. Alexander rapuit Helenam (cogimur enim nunc ta-

*Sacrificium
Eucharist.
est ipse Christus.*

*Verbi Dei
invisibilis di-
uinitas, pa-
nem in car-
nem suam
transfert.*

to negotio meminisse nugarū, & sagittantes paruulos
 repercutere sagittis paruulorum) cum (inquam) dicūt:
 Alexanderrapuit Helenam, quoniam potest opponi,
 Alexander non rapuit Helenam: etenim Alexander
 Philippi, rex Macedo, non rapuit Helenam: determi-
 nantes dicunt: Alexander is, de quo nunc agitur, Tro-
 ianus, Priami filius, rapuit Helenam. Hoc idem summa
 sapientia fecit, vbi ostendere voluit, quomodo carnem
 suam nobis ad manducandum dare posset, hoc est, in-
 quit, corpus meum: & addidit, qđ pro vobis tradetur.
 Item, hic est sanguis meus: & adiecit, qui pro vobis,
 & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.
 Totumque modum māducandi carnem suam, & bibe-
 di sanguinem suum præscribens, hoc, inquit, facite in
 meam commemorationem. Proinde cunctis figurarū
 vel similitudinum nebulis amotis, non corpus quodli-
 bet, non corpus Christi, quod est Ecclesia: sed illud cor-
 pus Domini, quod pro nobis traditum est, nos manda-
 care, & illum sanguinem, qui pro nobis fusus est in re-
 missionem peccatorum, nos bibere indubitanter credi-
 mus: & quod fecit ipse, hoc idem in commemoratio-
 nem ipsius scimus, & bene scimus nos facere, id est, car-
 nem ipsius manducare, & sanguinem bibere.

*Illud corpus
 Christi, quod
 pro nobis
 traditū est,
 in Euchar.
 edimus.*

Honorius presbyter Augustudunensis,
 Vixit anno 1126.

*Lib. cui ti-
 tulum dedit
 Gemma a-
 nima.
 Corpus Chri-
 sti, fit de pa-
 ne.*

Sacerdotes & ministri Christo instituyente, panem
 & vinum offerunt. Hoc Sacramentum ideo ex pane fit,
 quia Christus se panem viuum astruxit, quē scriptura
 panem Angelorum prædixit. Ideo corpus Christi etiam
 de pane fit, qui ex multis granis conficitur, quia Ecclesia
 corpus Christi per illud reficitur, quæ ex multis ele-
 ctis colligitur. Ideo etiam sanguis Christi de uino confici-
 tur, quod de multis acinis exprimitur, quia per illum
 corpus Christi Ecclesia recreatur, quæ de multis iu-
 stis congregatur. Diaconus calicem tenet, dum Papa
 sangui-

sanguinem sumit : Subdiaconus corpus Domini accipit à Diacono, & fert presbyteris frangendū populo.

Odo Episc. Cameracensis,

Vixit ann. 1128.

Qui pridie quàm pateretur, accepit panem in sanctas ac venerabiles manus. Accepit panē, adhuc panē, nondū carnem (& eleuatis oculis in cælum ad te Deū Patrem suum omnipotentem, tibi gratias agēs, benedixit) id est, corpus suum fecit, qui prius erat panis, benedictione factus est caro, modo caro, ante panis. O miraculum, frangebatur inter digitos, sedens incolumis inter Discipulos. Fregit. Erat integer, & diuidebatur in partes. In manibus tenebat seipsum, & de manibus porrigebat se Discipulis edendū. Hoc significabat Dauid, quando secundū aliam translationem coram Achis rege, se in suis manibus ferebat. Sic quotidie Christū in altari consumimus & permanet, manducamus & viuimus, atterimus dentibus, & integer est, consumimus, manducamus, & atterimus, non tantum specie, sed re: non solum forma, sed substantia: vt miro modo consumatur permanens, atteratur incorruptus, distribuatur indiuisus. Sicut post resurrectionē palpandum tribuit spirituale corpus, cum simili contrarietate non sit palpabile, quod est spirituale, non sit spirituale quod est palpabile. In specie enim & sapore panis & vini, manducamus & bibimus ipsam substantiam corporis & sanguinis Christi, sub eisdē qualitatibus, mutata substantia: vt sub figura & sapore substantiæ prioris, facta sit vera substantia Christi corporis & sanguinis. Pertinet ad fidem catholicam, credere post benedictionem esse verum sanguinē, vt infidelis sit, qui hoc non crediderit. Item dicitur mysteriū, quod sensibus regitur occultum, sicut veritas sanguinis in sapore vini latet & specie. Calix ergo altaris est mysterium fidei, quia sub figura & sapore vini occultus creditur verus sanguis. Est mysteriū fidei quia quod creditur, sensibilibus quibusdam obregitur.

In missa canonem.

Infidelis est qui non credit corpus et sanguinem Christi, vere in Eucharistia existere.

Nota.

Nam verus sanguis creditur, quod vinum visu sentitur & gustu. Est fidei mysterium, quia quod fides credit, intus est occultum. Intus est verus sanguis, vera fides: exterius est falsum vinum, vera species. Sentitur vinum, & non est. Nō apparet sanguis, & est. Sensus decipitur qualitate, certa tenetur fides rei veritate. Ideoque sanguis dicitur fidei mysterium, quia sanguinem fides credit intus occultum. Apertum est, quod sentitur: occultum est, quod creditur.

Franco Abbas Hassligiuiensis,

Vixit ann. 1130.

Tome 10,
de gratia
Dei.

His de panibus mysticis pro loco & modo ingenio-
li nostri dissertis, ad panem verum, qui de celo descen-
dit transeamus: ipsum toto cordis affectu contem-
plantes, ut de se scribenti insolita bonitate adesse dignetur: ut
ipso inspirante se digna & legentibus scribam perspi-
cua. Instituto itaque sacro sanctæ cœnæ conuiuio, ubi
legalibus ceremoniis celebrato Pascha typico finem
imposuit, verum & æternum Pascha, veri agni oblatio-
ne substituit: in cuius immolatione caritas, ipsa est gra-
tia, de qua agimus oculis nostris quasi visibiliter se con-
tuendam exhibuit. Majorem enim caritatem nemo ha-
bet, quam ut animā suam ponat quis pro amicis suis.
Si autem animam ponere pro amicis, tam magna est
caritas, ut maior esse nō possit: quæ & qualis, aut quan-
ta est caritas animam ponere pro inimicis? Nam cum
pro amicis anima ponitur: vicissitudo amicitiae reddi-
tur. Cum verò pro inimicis anima ponitur: recte cari-
tas, recte gratia vocatur. Commendat autem suam ca-
ritatem Deus in nobis, ait Apostolus: quoniā cum ad-
huc peccatores & inimici essemus, Christus pro nobis
mortuus est. Typici itaque agni carnibus absumptis, &
legalibus, ut dixi, ceremoniis consummatis, verus ipse
agnus, qui tollit peccatū mundi, accepit panem in ma-
nibus: & benedicens & frangens Discipulis in hæc ver-
ba tradidit. Accipite & comedite, hoc est corpus meū.

Pastor

Pastor bonus pro ouibus suis animā positurus, atq; dispensationis suæ cursu cōpleto, ac redēptionis nostræ mysterio expleto ad Patrem rediturus, quia gregi suo indissolubili vinculo caritatis connexus erat: nec præsētia corporali diu ab eo abesse poterat. Qui ergo maternā carnē assumpsit in vtero, & assumptā redemptionis nostræ conuertit in opus, eadem verbi potētia assumit panē in manibus, & diuinæ benedictionis ac verbi quod ipse est, effectu, *vertit in corpus suum* salutis nostræ Sacramentum. Frangit autem panē, tanquam potestatem habens ponendi animam suam, & iterum sumendi eam. Frumentum ergo Euangelicum Iudæorum manibus molitur, igne passionis coquitur, & verbo vitæ panis viuus effectum, vitale fidelibus efficitur alimentū. Et accipiens calicem gratias egit. Vbiq; gratias agit, vōique ad agendas Deo gratias nos instruit, maxime tamen in articulo passionis: vbi quanto magis ex infirmitate sua caro nutat ac trepidat, tanto magis manu diuinæ consolationis indiget, quæ nutantem sustentet. Spiritus quidem promptus est: caro autē infirma ait Conditor & Cognitor carnis & spiritus. Quia igitur infirmitatem nostram nouit, qui nos condidit, fortiq; & armato, nisi fortiore nos protegēte fragiles & inermes non posse resistere, contra implacabile hostis antiqui odium, panis quotidiani inexpugnabile nobis contulit præsidium. Nouit Dominus aduersarium nostrum felle inuidiæ ab antiquo infectū, infatigabili aduersū nos malitia sæuire, nec posse inter discordantes absq; detrimento salutis nostræ fœdus aliquod interuenire. Nouit etiam pius inspector cordium, iter corruptionis nostræ tenebrosū esse & lubricum: nec illæsum pertransire posse quemquam hominum. Quia igitur quotidie periclitamur, quotidie labimur, quotidie ægotamus, quotidianam sui in mysterio corporis & sanguinis sui dignatus est nobis exhibere præsentiā qua liberemur, qua erigamur, qua conualescamus. Sed sunt aliqui qui visibilem sacrosancti mysteri speciem

Transsubstantiatio.

*In veritate
fidei cali-
gant, hæsita-
tes quomo-
do manen-
te pristini
panis sapo-
re & specie
in substan-
tiam corpo-
ris Christi
panis sub-
stantia tran-
sire potest.*

dum attentius attendunt, in veritate ipsa fide caligant: hæsitantes quomodo manente pristino panis & vini sapore & specie in substantiâ carnis & sanguinis Christi, possit substantia panis & vini alia in aliam transire. Sed huic infirmitati fidei facile potest mederi conside- ratio omnipotentiae Dei, quod nō sit omnipotenti im- possibile aut difficile creaturarum suarū aliam in aliā pro placito suo transformare, qui omnia ex nihilo po- tuit verbo creare. Vt enim quiddam de usu nostro lo- quar, non de Dei potentia (Deo enim omnia æquali- ter sunt possibilia) facilius est in eam quam voluerit formam transformare quod est, quā ex nihilo for- mare quod non est. Nunquid abbreviata est manus Do- mini, vt non possit saluare? Nunquid qui cælum & terram verbo creauit hominis in seruitutem, non valet minimam panis & vini portionem in verum corpus suum cōuertere hominis ad salutem? Ne ergo fluctuet de veritate corporis Christi fides Christiani pectoris ne & frustra portet nomen Christianae professionis, & frustra celebret Sacramenta diuinæ religionis (sine fi- de enim impossibile est placere Deo) nam licet Eccle- siam quis intret, Ecclesiasticis Sacramentis partici- pet, ad solennem orationem amen respondeat, otio- se, imo pernitiōse hæc agit, si fidem eorum, quæ ge- runtur, non habeat. Stultitiæ autem proximum est om- nia fidei nostræ Sacramentā & diuinæ virtutis opera infirmis humanæ sapientiæ ratiocinationibus velle di- scutere, & omnipotentiam Dei, intra angustias im- possibilitatis nostræ includere. Omnia enim diuinæ virtutis opera humano intellectu velle comprehende- re, quid aliud dixerim, quā Deum homini compo- nere, vt ille non possit, quod iste non intelligit? Et vnde tantum esset fidei meritum, si per singula hu- manæ consuetudinis haberet experimentum? Sed Christiana sobrietas, magis vult audita pie credere, quā impia in Deum, verbis eius non credendo existe- re. Habet autem fidei suæ præmium, ipsum cui credit, Deum.

Deum. Magnum est ergo fidei Christianæ meritū: cui tantum compensatur præmium.

Hugo Abbas S. Victoris, Vix. an. 1133.

Sacramentum corporis & sanguinis Christi unū est ex his, in quibus principaliter salus cōstat: & inter omnia singulare: quia ex ipso est omnis sanctificatio. Hæc enim hostia semel pro mundi salute oblata, omnibus præcedentibus & subsequentibus Sacramentis virtutē dedit, ut ex illa sanctificarent per illam liberandos omnes. Sacramentum corporis & sanguinis sui ipse Dominus Iesus Christus instituit, quando post cœnam veteris Paschæ panem & vinum, *in corpus & sanguinem suum* divina potentia transmutans Apostolis sumendum tribuit, & ut idem post hoc in memoriam sui agerēt præcepit. Solēt quidā quærere quale corpus suum Discipulis suis Dominus Iesus Christus tradidit: hoc est, passibile & impassibile, mortale an immortalē, & cætera: quæ ad hanc pertinet quæstionē. Ego in hmoi sicut & in aliis professus sum secreta diuina magis veneranda, quàm discutēda. Simplicitati fidei hoc sufficere puto si dicimus: quia tale dedit, quale voluit, & rursus, quale dedit, ipse nouit. Ideo enim tale dedit, quale voluit: quia omnipotēs erat, & potuit omne quod voluit. Ideo autem ipse nouit quale dedit: quia sapientia erat, & non potuit ignorare quod fuit. Si ergo hoc esse potuit: ut ipse scipsum manibus gestaret, & Discipulis sine corruptione sui edendum distribueret, & tamen ipse, qui dedit & qui dabatur, qui portauit & qui portabatur, idē esset: quid mirum est si dicitur, quia ipse in eo quod dabatur, mortalis fuit, & in eo quod dabatur immortalis fuit, & inde ipse qui mortalis dabatur & qui immortalis dabatur, nō duo, sed ipse vnus fuit? Quomodo enim immortalis non dabatur, qui inuisibiliter sumebatur, & incorruptibiliter manducabatur? Inuisibiliter sumebatur quātum ad formam, dico propriam corporis sui, non quantum ad speciem

Lib. de Sacramentis.

Transsubstantiatio.

Secreta diuina, veneranda magis quam discutenda.

ciem Sacramenti sui. Inuisibiliter autē sumebatur, quia in eo qđ sumebatur quod ipse erat nō videbatur. Christus enim sumebatur, & species panis & vini tantum videbatur. Ideo dico & inuisibiliter sumebatur, quia quod erat, non videbatur. Si ergo in eo quod dabatur, quod ipse erat uidebatur: & in eo quod dabat, dabatur, quod ipse erat non videbatur, & si in eo quod dabat, tenebatur & crucifigebatur, & in eo quod dabatur frangebatur & non diuidebatur, edebatur, & non corrumpebatur: quid miraris si in eo quod dabat mortalis dicitur, & i eo quod dabatur immortalis & impassibilis fuisse prædicatur? Cum unum sit Sacramentum, tria ibi discreta ponuntur: species uidelicet visibilis, & *ueritas corporis*, & virtus gratiæ spiritualis. Aliud est enim visibilis species, quæ visibiliter cernitur: aliud est veritas corporis & sanguinis, quæ sub visibili specie inuisibiliter creditur: atque aliud gratia spiritualis, quæ cū corpore & sanguine inuisibiliter & spiritualiter percipitur. Quod enim videmus, species panis est & uini: quod autem sub specie illa credimus, *verum corpus est, & verus sanguis* Iesu Christi, quod pependit in cruce, & qui fluxit de latere. Nec per panem & uinum corpus & sanguinem tantum significari credimus: sed sub specie panis & uini uerum corpus, & uerum sanguinem consecrari, & speciem quidem visibilem Sacramentum esse veri sanguinis, & veri corporis: corpus autem & sanguinem Sacramentum esse spiritualis gratiæ, & quemadmodū illic species cernitur, cuius res vel substantia ibi esse non creditur, sic res ibi veraciter & substantialiter præsens creditur, cuius species non cernitur. Ergo diuinissima Eucharistia, quæ in altari & secundum panis & vini speciem, & secundum corporis & sanguinis Christi veritatem visibiliter & corporaliter tractatur, Sacramentum est, & signum, & imago inuisibilis & spiritualis participationis Iesu, quæ intus in corde per fidem & dilectionē perficitur. Vult enim sapientia Dei, quæ se per visibilia manifestat, ostendere, quoniam ipsa animarum cibus & refe-

& refectio est: & propterea carnem assumptam in edulium proposuit, ut per cibum carnis ad gustum inuiteret diuinitatis. Sed ne rursus infirmitas humana contactum carnis in assumptione horreret, consueti & principali edulii speciem illam velauit, & sic sumendam proposuit, ut sensus in vno foueretur, & fides in altero edificaretur. Fouetur enim sensus in vno, dum solita tantum & consueta percipit: edificatur autem fides in altero, dum in eo quod videt, quale sit illud quod non videt, agnoscit. Proponitur ergo species panis & vini, ut doceatur plena, perfecta; refectio esse in sumptione corporis & sanguinis Christi, ex diuinitate Christi. Per verba sanctificationis vera panis, & vera vini substantia, in verum corpus & sanguinem Christi conuertitur, sola specie panis & vini remanente, & substantia in substantiam transeunte. Conuersio autem ipsa non secundum unionem, sed secundum transitionem credenda est, quoniam nequaquam essentia essentiae in augmentum accedit, ut per id quod accedit, id ad quod accedit maius fiat, sed transitione: ut id quod accedit, cum illo ad quod accedit, vnum fiat: nec sic in pane corpus Christi consecrari dicimus, ut de pane corpus Christi esse accipiat: nec quasi nouum corpus subito factum de mutata essentia, sed in ipsum corpus verum mutatam essentiam. Nec ipsam substantiam panis & vini in nihilum redactam, quia desit esse quod fuit, sed mutatam potius, quia coepit esse aliud quod non fuit, & ipsum quod coepit esse, ex ea esse non accepit, quia panis fuit, sed ipsa eius esse accepit, quando desit esse quod fuit. Hoc expressus distinximus propter eos, qui ex sua ratione, fidei prauiudicium faciunt, & sensu suo incedentes, asserere nituntur, vel hoc esse solum quod cernitur, vel tale esse quod creditur, hoc est, quia sola panis & vini species cernitur, solam esse ibi panis & vini substantiam, vel quia ibi substantia corporis & sanguinis Christi creditur, passibiliter ei inesse speciem & qualitatem panis & vini, quae cernitur, quasi non posset species apparere, cuius non adsit substantia, uel substan-

Transsubstantiatio.

tialatere, cuius non appareat forma.

Guido v. Prior Chartusiæ, Vix. an. 1136.

In Vita S.
Hugonis E-
piscopi.

Quæ mater eius cum post abscessum viri (præter quæ nullum penitus nouerat) vellet & ipsa cuncta relinqueret, pij filii instructa monitis, continentia & eleemosynis, orationibus, atq; ieiuniis, ac reliquis sanctis operibus in domo propria quod reliquum erat impendit temporis, filios suos militaribus strenuis actibus, ab immoderatis quantum poterat frænans excessibus. Cui decubenti ea qua obiit ægritudine, optata adest filii præsentia, adoranda tradit mysteria extrema, non multo post sepulturæ soluit obsequia, quod imperat Deus lege Moisaica dicens: Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longæuus super terram.

Petrus Abbas Cluniacensis Vix. an. 1138.

Tractat. de
Missa sacrifi-
cio & veri-
tate tran-
substantia-
tionis, con-
tra Petro-
brusianos,
& cat.

Et quia iam expeditior via se præbuit, per quam liberior sermo ad ostendendum & confutandum stultissimum errorem decurrat. Audite non me, sed Dominum non Christianum, sed Christum: non hominem tantum, sed Deum. Audite eum, quem qui non audierit exterminabitur de populo suo. Dic Domine Iesu, Deus noster, Sacerdos noster, hostia nostra: Dic, responde aduersariis testamenti tui, qui volunt rescindere quod statuisti, eradicare quod plantasti, destruere quod constituisti. Dic, forsitan acquiescent tibi, qui Ecclesiæ tuæ resistunt: verebuntur faciem tuam, qui tuis irreuerenter obuiant: & si oues tuæ sunt, vocem tuam audient. Plane isti redemptorem te negant, qui pretium redemptionis humanæ quod nobis & pro nobis dedisti (corpus dico tuum) redemptis auferre contendunt. Volunt rursus vincere, à te olim solutum nodum captiuitatis, dum largitore reſpuunt libertatis. Dic ergo Domine, testator noui & æterni Testamenti, utrum testamētum hoc unius diei, ut isti

ut isti dicunt, esse volueris, an potius æternum esse decreueris. Audiant isti non me, sed te, ut conuertantur non ad me, sed ad te. Quid ergo? In cœna vltima quam cum Discipulis tuis, uetus Pascha nouo commutans, celebrasti, accepisti panem, gratias egisti, fregisti, dedisti Discipulis tuis. Sed quid dixisti? Accipite, hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur. Et quid addidisti? Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, postquàm cœnasti dicēs. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro uobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Audistis? Nolite fieri simulacra, quæ oculos habent & non vident, aures habent & non audiunt. Auditis hoc non à quolibet Doctore, sed ab illo, de quo Pater clamans præcipit: ipsum audite. Auditis eum dantem corpus. Sed quod corpus? Sunt enim corpora cælestia & terrestria, & quidquid visui, auditui, olfactui, gustui, tactui hic subiaceret, corpus est. Vnde ne quis putaret, animalis cuiuslibet, aut hominis cuiuslibet hoc esse corpus ad excludendū omne aliud sensibile vel insensibile corpus, postquàm dixit, accipite, hoc est corpus, adiunxit meum. Suū ergo, non alterius corpus Discipulis dedit. Rursum ne alicui cogitatio occulta obreperet, potuisse creare, in manibus suis corpus, quod suum quidē esset, sed tamē, quod ipse erat, non esset, Addidit, quod pro uobis tradetur. ac si diceret, Nolite dubitare, nolite hoc vel illud vobis fingere, nolite aliud & aliud cogitare, quia hoc est corpus, non alterum, aut alterius, sed meum, non permutatum, uel nouiter creatum: sed quod pro uobis tradetur, pro uobis crucifigēt, pro uobis morietur. Sic & de calice, Hic est, ait, sanguis, non bouis, aut arietis, non agni, aut cuiuslibet hominis, sed meus; non alius, uel noua creatione productus, sed qui pro uobis fundetur, flagellis prouocatus, clauis extortus, lancea excussus. Quid ad demonstrandam veritatem corporis & sanguinis Domini dici potuit clarius, lucidius, manifestius? Nōne & longe ante passionem, commendans magnificum & saluta-

re Sacramentum, Discipulis & Iudæis sæpe dicebat? Ni si manducaueritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem nō habebitis vitam in uobis:&, Panis quem ego dabo, caro mea est, & caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Hoc quare? ut nomine corporis circa diuersa corpora cogitando vagaris audito carnis nomine ab innumera corporū multiplicitate reuocaris. Rursus audito nomine Filii hominis non alterius alicuius carnem existimes, nisi illius, qui cum esset Dei filius, factus est hominis filius. Vnde quia tenacissimè recolendum, quia vnice amplectendum est tantum tantæ misericordiæ opus, tacito sæpe nomine filii Dei, quod pro se est, nomen filii hominis frequentat, quod pro nobis est. Idcirco vocat carnem ne quodlibet corpus putetur: idcirco filii hominis, ne alterius, quam sua æstimeretur. Sed forte impossibile putatur, ut vel panis in carnem, vel vinum commutetur in sanguinem. Fortassis & hoc cogitatur, illius vnus corporis Christi finitam, satisque modicam quantitatem, morsibus totius mundi, per tanta secula non sufficere posse.

Insana Berengary verba.

Hoc enim est quod quondam Berengarium dixisse audiui. Nam forte Andegauis constitutus, & de hoc corporis Christi Sacramento cum quibusdam agens. Si, inquit, corpus Christi tantæ fuisset magnitudinis, quantæ turris hæc, quæ in conspectu nostro immensa mole attollitur, à tot totius orbis populis comestū ante multa iam annorum spatia defecisset. Quantum peruersus, tantum peruersa locutus. Sed quid respondendum est eis, qui nihil volunt Deum posse, nisi quod possunt nihil scire, nisi quod sciunt nihil agere nisi quod agunt? Quid respondebitur iis, qui æternæ sapientiæ altitudinem, qui diuinæ virtutis omnipotentiam sic coarctare nituntur, ut si eis assensus præbeatur, sapiētia Dei & omnipotentia pereunte, Deus iam Deus esse non possit? Quid dicetur surdis, & audire nolentibus per Prophetam clamantē, quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Et in alio loco: Quæ est uia sapiētiæ, aut

tiæ, aut quis locus intelligentiæ? abscondita est ab oculis omnium viuentium. Et alius, Quis transfretauit mare, & adduxit eam, & attulit super aurum electum? Nonne à mari vsque ad mare, ab ortu solis vsque ad occasum, totus mundus insonat: Omnia, quæcunq; voluit Deus, fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis? & quis uniuersa enumeret? Esto ergo Deo, quod est iumentum tuum tibi. Non nititur illud perferutari secreta tua, non coneris temerare arcana Dei. Docet (vt de vilioribus loquat animalibus) asinus tuus, quid te velit facere Dominus Deus tuus: cuius si secreta penetrare volueris, eius iumentum esse non poteris, de quo Psalmus. Vt iumentum factus sum apud te. Serua ergo Deo tuo, quod tibi vis seruari ab asino tuo, neque altiora te quæsieris, uel fortiora te perferutatus fueris: sed ea cogita semper, quæ Deus præcipit: & in multis eius operibus ne fueris curiosus. Hæc omnia maiestati Dei superbiam tuam, sapientiæ Dei stultitiam, tuam, vt dignum est, subiiciunt, neque aliquid contra ipsum stultum loqui, uel non audendum audere permittunt. Sed licet auditoribus & ratione obliuiscuntur iam debeat esse os loquentium iniqua, ne insipientiam vel imbecillitatem creaturæ Creatoris sapientia: uel virtuti audeant comparare: subiiciantur tamen exempla, quibus (si omnino bestię aut impii non sunt) eorum non solum auribus, sed & oculis satisfaciat. Vide igitur quisquis in Sacramento Ecclesiæ panem in *Christi carnem uinum in eius mutari sanguinem* aut non credis, aut dubitas, quia uel de uoluntate eius, uel de potentia, uel de utroq; diffidis. Nulla enim alia res te uel ad non credendum, uel dubitandum impellit. Aut enim uoluit & non potuit, aut potuit & non uoluit, aut neque uoluit neque potuit. Sed quod uoluerit, si Euangelio credis, dubitare non potes. Nam in sui memoriam hoc fieri non præciperet, si hoc fieri uoluisset. Quod uero potuerit, si Prophetæ credis certum tenebis. Nam si omnia quæcunq; uoluit fecit, utiq; & hoc, quia uoluit, fecit. Voluit ergo, & potuit ut

**Transubstan-
tiatio.**

panis in carnem suam, & uinum conuertatur in sanguinem suū, & quia uoluit & potuit, idcirco & fecit. Si enim Deus omnipotens est, & Christus Deus est, sequitur: quia ad conuertendum panem in corpus suum, & uinum in sanguinem suum omnimode, sicut & ad uniuersa, potens est. Et quamuis omnipotentia Dei cuncta hostilia munimenta dissoluat, sequantur tamen, ut dictum est, exempla, quibus etiam brutæ pecudes acquiescere cogantur. Quid, inquam, dicis, qui ueritati lucide cōtradicis? Nō credo, ait ille: Dubito, dicit iste, quod panis altaris in carnem, uinum conuertatur in Christi sanguinem, quia alterius generis substantiam, in alterius substantiæ genus conuerti mihi nouum atque insolitum est. Nouum quia nunquam factum est, insolitum, quia nunquam uisum est. Si recolere, inquam, uolueris præcedentia tempora, quod dixisti nouum, uetus esse, reperiēs, quod dixisti insolitum, uisatum esse cognosces. Relege, ut ait Ambrosius, uirgā Moysi mutatā in serpentē. Recole aquas Aegyptiacas mutatas in sanguinem, & si cognoueris diuersas substantias serpentis & uirgæ, aquarū & sanguinis, ab opinione malè concepta resipisce. Recole & primū Saluatoris illud, & singulare totiꝫ mundo manifestissimū miraculū, quo aquas in uinū, non phantasticum sed uerū & bonū mutauit. Huius generis miraculis, ueteris ac noui Testamēti initia omnipotentis prouidentia ideo insigniuit, ut contra utriusq; legis maiestatem se agere cognosceret, quisquis res in res, hoc est, substantias in substantias, uirtute diuina posse mutari negaret. Post Moysis & Christi tam solēnia & nota miracula, perhibeat mundus ipse testimonium ueritati & ad hoc ostendendum niues & grandines, nubes & elementa producat. Arguat incredulos, etiā eos non auri-
bus credere, sed oculis cernere dubitata cōpellat. Ostēdat alia atq; alia ex aliis multimodē, & multiformiter assidue creari: imo ex creatis in alias & alias creaturas mutari. Doceat aeriam puritatem quotidie in nubium crassitudinem densari, nubes ipsas penē assidue deflue-
re in

**Exempla na-
turalia, unā
substantiam
in alteram
posse conuer-
ti.**

re in imbres, mollescere in niues, durari in grandines, flammari in ignes, & in his omnibus, diuersas ex substantiis substantias, varias ex speciebus species nō tantum videntibus ad cernendum, sed etiam cæcis ad palpandum creari. Descendat hinc de cælis ad terram curiosus oculus, & miracula quotidiana, quæ non miratur obstupescat. Videat quàm sit stulta incredulitas, quàm cæca dubitatio vel non credere, uel dubitare panem in Christi carnem, vinum mutari in eius sanguinem virtute diuina, cum per eandem multa sæpe commutentur in aliud, in rerum natura. Nonne Corallius lapis de ligno fit lapis, cum diuersa sit materia ligni & lapidis? nonne phoenix quingentorum annorū, vt dicitur, auis inter aromata succensa moriens de solo puluere reuiuiscit, cum alia pulueris, alia iam sit substantia auis? Et ne forte ista inusitata, vel incognita sibi esse causeretur, attendat vñtatissima, & quotidiana, & sic etiam si negligenter attenderit, dubitare cessabit. Et vt melius suis manibus, quàm alienis operibus acquiescat, de scæno, vel filice arte notissima diuersissimæ naturæ vitrum conficiat, sicque, ut sic dicam, non diuina, sed sua miracula admiretur. Cernat liquidissimum & fluidum aquæ elementum, brumali apud nos, omni aut tempore apud Noricos & Scythas in glaciam tellam tenacissime congelari, in Alpibus etiam, & multis terrarum partibus usque adeo obdurari, vt de aqua lapis fiat, & crytallus dicatur, quæ est glacies multos durata per annos. Consideret de eodem crytallo, uel uase uitreo, & perspicuo aqua repleto, cum solis radio opponitur contra complexiones elementorum, ignem exire. Cum crytallus frigidus & siccus, aqua, quod plus est, frigida & humida, ignis calidus & siccus esse probetur. Intueatur simul ipsum orbem terrarum, qualiter de hoc informi & inchoato terre elemēto tam diuersa in substantiis, varia in qualitatib⁹, in coloribus multiformia, in uirtutib⁹ multiplicia, inllu Conditoris assidue procreentur, quæ si p.

singula consideretur, victus rerum infinitate, ante con-
 siderator, quàm consideranda deficient. Sed quid ad
 veritatem comprobanda de pane mutatæ carnis, & de
 vino mutati sanguinis Christi exemplis immoror: cū
 quotidie, ipsum, de quo agitur, panem in humanā car-
 nem conuerti, vinum in humanum sanguinem mutari
 videam, cum ita hoc manifestum sit, vt ad hoc asseren-
 dum non fidem consulere, sed oculos aperire necesse
 sit? Testis est mundus, testis est omnis homo, maxime
 cum sine hac mutatione panis in carnem, & vini in san-
 guinem nec vnus possit subsistere homo. Operatur fa-
 ne natura per digestionem in corpore humano, vt pa-
 nis in carnem, vinum conuertatur in sanguinem: dum
 (sicut sciunt hi, qui vel leuiter rerum humanarum atti-
 gerunt scientem) defœcatiorem, ac puriorem suscepti-
 cibi vel potus partem, à fœculentis segregans, singulis
 corporis membris ad nutriendam, confouendam, ad au-
 gendam carnis & sanguinis substantiam impertit. Fit
 igitur hoc modo omnibus notissimo de pane caro, de
 vino sanguis: & hoc non in vno homine, sed in omni
 homine, nec in uno tempore, sed in omni tēpore. Qua-
 re ergo non creditur, quare dubitatur Deū hoc posse
 per virtutē, quod potest natura per digestionem? An
 potuit illud Deus dare humanæ origini, & non potuit
 restaurationi? An potuit illud constituere creans homi-
 nem, & non potuit hoc facere redimens hominem? An
 debuit illud fieri, cum homo à Deo plasmatus est, &
 non debuit, cum homo à Deo susceptus est? cesser ergo
 infidelitas, sanetur dubietas, quia omnipotens verbum
 Dei, per quod omnia facta sunt, sicut quotidie facit, vt
 per comestionem & digestionem humanam, panis in
 carnem, & vinum vertatur in sanguinem multorum fi-
 liorum hominum: sic quotidie facit, vt per consecratio-
 nem & virtutem diuinam, panis & vinum *commu- tur in*
carnem & sanguinem suum: hoc est vnus filii Dei & ho-
 minis. Qui enim dixit & facta sunt, mandauit & crea-
 ta sunt: qua potentia facit hoc vniuersaliter in aliis,
 eadem

eadem potentia facit hoc singulariter in seipso, ut mutatio substantiarum, quæ hominibus solet conferre mortalem vitam, nunc iisdem hominibus sed fidelibus conferat sempiternam. Sed quid mirantur homines facere Deum aliquid de aliquo, cum in principio omnia creauerit de nihilo? Nam longe maius est (ut dicunt sancti Patres Ecclesiæ) non substantia creare, quam ex substantiis alia atque alia formare.

Sed forte aliquis e contra. Non potest quidem negari res in res multis modis conuerti: sed in his quædo substantiæ in substantias mutantur, species quoque pariter conuertuntur. In hoc autem Sacramento etiam si substantia mutetur, forma tamen non mutatur. Et possem quidem dicere fastidiosissime ista requiri, cum totam omnipotentiam sibi vendicare velit impotentissimus homo, & totam sapientiam insipientissimus homo, maxime cum certa ratio sit, & pene omnibus manifesta, cur mutata substantia, non mutetur pariter & forma. Sed quia necesse est talia cuncta pati, ut hominibus tertii cæli arcana rimantibus satisfiat: Dentur & inde exempla, ut sicut ostensum est mutari in rerum natura species cum substantia, sic etiam ostendatur mutari aliquando substantias non mutata pristina forma. Et ne sit necesse ad inquirenda peregrina exempla qualescunque vires animi fatigare: de quibusdam superscriptis, & ad præcedentia probanda prolatis, exempla trahantur, ex quibus inuisibilium fides rerum, visibilium exemplis, vera esse ut creditur, ipsis corporis sensibus demonstratur. Consule ergo ipsos carnales oculos tuos quicumque carnem Christi sub Sacramento panis, quicumque sanguinem Christi sub Sacramento vini latentem miraris: & non mutata panis ac vini specie ipsarum rerum mutatam in aliud naturam obstupefiscis. Aspicis aquam in glaciem commutatam, glaciem in cry-

stallatam, & cernes in his aperte substantias permutari, formas substantiarum, seu species reservari. An non vides glaciem ex aqua frigore obduratam, gla-

Transubstantiatio.

Exemplis naturalibus ostenditur, mutari substantiam aliquando, non mutata specie.

- ciem ipsam in crystallinum lapidem eodem diutius cōtinuato rigore, permutatam, substantia in aliud, quàm fuerat, translata, formam pristinam conseruare? An nō cernis præter glaciale duritiem, præter lapideam firmitatem (quantum ad speciem, vel perspicuitatē iam dicti elementi pertinet) nihil utique substantiæ detractum? Simile quoddam in orientalibus Hispaniæ partibus rerum natura profert exemplum, quod prius audiens vix credidit: sed post, quod audieram, videns, dubitare non potui. Extant in regionibus illis salita (vt ita dicam) vel falsa montana, quæ pro saxis uel rudibus lapideum sal continent, sicq; perlucidum, vt quia gemmeam pretiosorum lapidū claritatem æmulatur, salis gemma vocetur. De quibus montibus, cum diutius rusticorum labor lucri auidus, multam lucidi illius lapidis quantitatem eruerit & eruendo fossas multas eo sale in aues reliquerit processu temporis pluuiali inundatione fossarū illa vacuitas repletur, ac repleta post paululum in naturam illius, cui admiscetur, lapidis commutatur. Tali recompensatione effossus mons pene annuatim damna illata restaurat: & quidquid de lapide amisit, aqua in lapidem conuersa compensat. Fit ergo cælestis aqua terrenus lapis, quæ licet naturalē molitiem in lapideam duritiem commutans, in alienam substantiam transeat, formam tamen priorē seu speciem, sicut de crystallo supradixi, conseruat. Addatur, & aliud non contemptibile de aceto exemplum. Apparet enim in illo quædam & si non substantialis tamen accidentalis mutatio, quia dum ex naturali uel dulci mero, in naturali acredine assumpta acescit, non substantiam, ut dixi, sed qualitatem commutās, accidentia sola permutat, speciem priorē reseruatur. Nam quod erat prius calidum & siccum, vna qualitate mutata, fit frigidum & siccum. Vnde si visus iudicio acquiescat, nō nisi vinum naturale credetur. Si gustus accedat, acutius in naturale probabitur. Quæ ergo causa vel non credendi vel dubitandi tibi ò cælestium arcanorum scrutator,

tator, iam remanet, cum quod de altaris Sacramento credendum fides interior imperabat, exemplis indubitatis sensus exterior non iam credere, sed dubitata cernere compellat? Fit de aqua glacies lapis: fit rursus de eadem aqua salitus vel salus (vt supra dictum est) lapis, in his omnibus substantia mutata, specie reseruata; fit de vino acetum, qualitate (vt dictum est) mutata specie reseruata, voluntatis diuinæ iussu sic operante, & non poterit de pane caro, & de vino sanguis Christi fieri, substantia vt in illis permutata, specie reseruata, omnipotentis verbi Dei, per quod omnia facta sunt, voluntate sic & imperio ordinante? An omnipotens ad illa potens creditur, & ad ista impotens iudicabitur? An natura naturæ auctore potentior ad illarum rerum substantiam permutandam, & speciem reseruandam censebitur: & ipsius naturæ conditor ad substantiam panis & vini, in aliud, quam fuerat, permutandam, & speciem quam habuerunt reseruandam infirmior æstimator? Et quia hoc sacrum & salutare Sacramentum aliud esse videtur, & aliud est: per virtutem verbi diuini substantia (vt iam sæpe dictum est) mutata, specie reseruata, de mutatione, quæ proposita sunt, exempla sufficiant. Quæ si cui non sufficiunt, consulat & perlegat de hoc Sacramento magnorum voluminum conditores. Quod si forte nec ipsi curioso animo satisfecerint, nescio quid aliud vtilius persuadere possim, quàm vt si Christianus est Christianæ fidei colla submittat: & si intelligere non potest secundum sacræ scripturæ præceptum, credat, vt intelligat. Quia in his crassis tenebris ignorantie humanæ, non fides intelligentie fructus, sed intellectus fructus fidei est. Soluat ei omnes dubietatis nodos, de qua superius egi, potentia Dei. Quia incredulitati nihil reliquum esse potest, vbi omnipotens mortalibus consulens sic voluit, sic potuit, sic præcepit, sic fecit, cuius voluntas ratio, cuius omnipotentia indeficiens, cuius præceptum miseratio, cuius opus misericordia est.

ciem ipsam in crystallinum lapidem eodem diutius cōtinuato rigore, permutatam, substantia in aliud, quàm fuerat, translata, formam pristinam conseruare? An nō cernis præter glaciale duritiā, præter lapideā firmitatem (quantum ad speciem, vel perspicuitatē iacti dicti elementi pertinet) nihil utique substantiæ detractum? Simile quoddam in orientalibus Hispaniæ partibus rerum natura profert exemplum, quod prius audiens vix credidit: sed post, quod audieram, videns, dubitare non potui. Extant in regionibus illis sulcā (vt ita dicam) vel salsa montana, quæ pro saxis uel rudibus lapideum sal continent, sicq; perlucidum, vt quia gemmeam pretiosorum lapidū claritatem æmulator, salis gemma vocetur. De quibus montibus, cum diutius rusticorum labor lucri audus, multam lucidi illius lapidis quantitatem eruerit & eruendo fossas multas eo sale in aues reliquerit processu temporis pluuiā inundatione fossarū illa vacuitas repletur, ac repleta post paululum in naturam illius, cui admiscetur, lapidis commutatur. Tali recompensatione effossus mons pene annuatim damna illata restaurat: & quidquid de lapide amisit, aqua in lapidem conuersa compensat. Fit ergo cælestis aqua terrenus lapis, quæ licet naturalē molitiem in lapideā duritiem commutans, in alienam substantiam transeat, formam tamen priorē seu speciem, sicut de crystallo supradixi, conseruat. Addatur, & aliud non contemptibile de aceto exemplum. Apparet enim in illo quædam & si non substantialis tamen accidentalis mutatio, quia dum ex naturali uel dulci mero, in naturali acedine assumpta acescit, non substantiam, ut dixi, sed qualitatem commutās, a ceciditā sola permutat, speciem priorē reseruat. Nam quod erat prius calidum & siccum, vna qualitate mutata, fit frigidum & siccum. Vnde si visus iudicio acquiescat, nō nisi vinum naturale credetur. Si gustus accedat, acedat in naturale probabitur. Quæ ergo causa vel non credendi vel dubitandi tibi o cælestium arcanorum scrutator,

tator, iam remanet, cum quod de altaris Sacramento credendum fides interior imperabat, exemplis indubitatis sensus exterior non iam credere, sed dubitata cernere compellat? Fit de aqua glacies lapis: fit rursus de eadem aqua salitus vel salsus (vt supra dictum est) lapis, in his omnibus substantia mutata, specie reseruata; fit de vino acetum, qualitate (vt dictum est) mutata specie reseruata, voluntatis diuinæ iussu sic operante, & non poterit de pane caro, & de vino sanguis Christi fieri, substantia vt in illis permutata, specie reseruata, omnipotentis verbi Dei, per quod omnia facta sunt, voluntate sic & imperio ordinante? An omnipotens ad illa potens creditur, & ad ista impotens iudicabitur? An natura naturæ auctore potentior ad illarum rerum substantiam permutandam, & speciem reseruandam censebitur: & ipsius naturæ conditor ad substantiam panis & vini, in aliud, quam fuerat, permutandam, & speciem quam habuerunt reseruandam infirmior æstimabitur? Et quia hoc sacrum & salutare Sacramentum aliud esse videtur, & aliud est: per virtutem verbi diuini substantia (vt iam sæpe dictum est) mutata, specie reseruata, de mutatione, quæ proposita sunt, exempla sufficiant. Quæ si cui non sufficiunt, consulat & perlegat de hoc Sacramento magnorum voluminum conditores. Quod si forte nec ipsi curioso animo satisfecerint, nescio quid aliud vtilius persuadere possim, quàm vt si Christianus est Christianæ fidei colla submittat: & si intelligere non potest secundum sacræ scripturæ præceptum, credat, vt intelligat. Quia in his crassis tenebris ignorantie humanæ, non fides intelligentiæ fructus, sed intellectus fructus fidei est. Soluat ei omnes dubietatis nodos, de qua superius egi, potentia Dei. Quia incredulitati nihil reliquum esse potest, vbi omnipotens mortalibus consulens sic voluit, sic potuit, sic præcepit, sic fecit, cuius voluntas ratio, cuius omnipotentia indeficiens, cuius præceptum miseratio, cuius opus misericordia est.

In declara-
tione non-
nullarū dif-
ficultatum,
ad S. Bern.
Abbatem.

Ricardus S. Victoris, Vixit ann. 1139.

Quis est iste panis, qui quod carnis est facit à seipso deficere & comedentem in sui similitudinem transire? Sed ne super hoc mireris amplius, audi qualem tibi panem, quale tibi azyma comedendum proponimus. Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi. Proculdubio si hunc panem comederis non ipse in te, sed tu in illum mutaberis. Si mihi non vis credere, audi illum, cui non audeas contradicere. Cibus sum grandium, cresce, & manducabis me, nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Sed forte adhuc quæris euentius tibi ostendi quonam modo id possit fieri. Si ergo veritate frueris, & tali cibo delectaris, putas quia veritatem esuriendo, & fruendo, veritatem in falsitatem mutare possis? Si *Christum in tuum cibum* assumis, melius tibi est, ut te faciat de mendace veracem, quàm tu illum de verace mendacem. Proculdubio Christus summa veritas est: proculdubio Christus summa puritas est. Zyma veritatis facit de mendace veracem, Zyma sinceritatis facit de immundo mundicordem. Cum in veritate & sinceritate confirmati fueritis, proculdubio azymi eritis, & digni ut in agni cibum assumi debeatis. Sed cum *ille cedit in cibum tuum*, & cum te assumit in cibum suum, utrobique non ille in te, sed tu mutaris in illum. In prima mutatione facit te similem sibi in iustitia, in secunda facit te similem sibi in gloria. In prima, ut dictum est, facit de mendace veracem, & de immundo mundicordem. In secunda, de mortali immortalem, & de corruptibili incorruptibilem, quando configurabit corpus humilitatis nostræ corpori claritatis suæ. Oportet eum, teste Apostolo, corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Si volumus que in gloria similes fore, oportet nos azymos esse, & azymi fieri volumus, oportet ut azyma sinceritatis

& puritatis comedamus. Non autem sufficit huiusmodi azyma haberi, & quid synceritatis sit, vel quid verū constet per intelligentiam capere & memoriter tenere: nisi addamus etiam ut comedamus, & operādo quidem velut masticando studeamus in effectum nostrum transigere, & intima nostra eiusmodi suauitate & satietate replere. Vides certe, quia aliud est azyma habere, & aliud est azyma comedere, aliud denique azyma esse. Si igitur azyma esse non possumus, nisi designatū azyma comedamus, quid mirum, si eos, qui iam azymi ex parte erant, & ex parte non erant, & mediante noua conspersione ex toto azymos heri volebant, quid, inquam, mirum si eos ad azyma comedendum inuitabat. Principaliter autem inuitat eos ad esum agni, sine cuius gratia perseuerare non poterant in eo quod iam erant azymi, vel in eo quod adhuc zyma erant, nec noua conspersio, nec ex ea azymi fieri. Nunc illud obsecro attende quā sit consequens, quamve cōueniens, ut qui de seipso fecit tibi cibum tuum, tu illi de reipso facias cibum suum.

S. Malachias Archiepisc. Ardinachensis,

Vixit anno 1140.

Non debueras (inquit Diacono suo) hodie ministrasse, sed verecunde te subtrahere sacris, & deferre tantis, tanquā diuinis mylteriis, ut hac humilitate purgatus dignius exinde ministrares.

Vide S. Bernardum, in vita huius Malachia.

S. Bernardus Abbas, Vixit anno 1141.

Tu ergo si diuini verbi pabulo repleas animā tuam fideliterque, & si non digna, certe quanta potes deuotione, suscipias panem illum, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo, *Dominicum videlicet corpus Iesu*, ut viderem utrem corporis tui, noua illa resurrectionis carolenciat & sustineat, quatenus nouum, quod intus est, viuum hoc solidatus glutino valeat continere: si denique ex fide viuas, & nequaquam gemere oporteat,

Sermone 1. de Natiuitatis Dominig vigilia.

quia oblitus sis comedere panem tuum, Bethlehem factus es.

*Idem Serm.
1. in festiui-
tate omniū
Sanctorum.*

Ego enim quantum in me est, nihil aliud sum quàm conseruus vester, qui vobiscum pariter & mihi, & vobis (sicut ipse Dominus nouit) mendico panem de cælo, & alimoniam vitæ. Propterea non ego vobis, sed Pater vester ipse est, qui dat vobis panem de cælo viuum, ipse vos pascit, & operibus, & sermonibus, etiam & carne filii sui, qui est vere cibus. Nam & de operibus lego, meus cibus est, vt faciam voluntatem Patris mei, & de verbis, quoniam non in solo pane viuunt homo: sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Ergo nunc quidem cibari habemus factis eius & verbis, post hæc etiã illibatum *Dominici corporis* Sacramentum in altaris mensa sacrosancta, ipso propitio, percepturi.

*Idem Sermo
de S.
Martino.
Vera carnis
Christi sub-
stantia est
in Eucha.
Epist. ad S.
Bernardum*

Neque enim est quod cauēmur nostro huic negatam tempori, siue eam, quæ ad patres veteris Testamēti facta est, apparitionē: siue eam quæ Apostolis exhibita est præsentiam carnis eius. Siquidem fideliter considerantibus neutram deesse liquebit. Adest enim nobis etiam nunc *carnis ipsius vera substantia*, haud dubium sane quin in Sacramento.

Eueryvinus præpositus Stenueldensis,

Vixit anno 1242.

In cibis suis vitant omne genus lactis, & quod inde conficitur, & quidquid ex coitu procreatur. Hoc de conuersatione sua nobis opponunt, in Sacramentis vero suis se tegunt, tamen nobis aperte confessi sunt, quod in mensa sua quotidie, cum manducant ad formam Christi & Apostolorum, cibum suum, & potum suum in corpus Christi, & sanguinem per Dominicam orationem consecrant, vt inde se membra & corpus Christi nutriant.

Quemlibet inter eos baptizatum, electum, & habere potestatem alios, qui digni fuerint baptizandi, & in mensa sua corpus Christi & sanguinem consecrandi.

di. Nuptias damnant, sed causam ab eis inuestigare nō potui, vel quia eam faceri non audent, vel potius, quia eam adhuc ignorabant. Sunt item alii quidam hæretici in terra nostra omnino ab istis discordātes: per quorum mutuam discordiam vtriq; nobis sunt detecti. Isti negant in altari fieri corpus Christi, eo quod omnes Sacerdotes Ecclesiæ non sunt consecrati.

S. Amedeus Episcopus Laufannensis,

Vixit anno 1143.

Quis mihi de te fratrem sugētem vbera matris mee, ut inueniam te foris & deosculer, etiam nemo me despiciet? Inueniam te apparente in carne, qui later in inuisibili maiestate, Inueniam te sponsum procedentem è thalamo, qui in ventre virginali conceptus es de Spiritu sancto, & deosculer. Deosculer vnita tibi in perceptione *carnis tue & sanguinis*, & iam non sumus duo, sed vna caro. Deosculer i uno spiritu adhæres tibi, quia qui adhæret Deo, vnus spiritus est: & iam nemo me despiciet. Non Deus pater, videns proprium Filium incarnatum: non Angelus sanctus adorans Deum hominem factum: non superbus Dæmon, dolens à Christo se superatum.

Homilia 1
de laudibus
uir. matris,

Drogo Episcopus Hostiensis,

Vixit anno 1144.

Ecce sublatu es, amplius te tuus nō videbit Eliseus, remansit tamen ei pallium tuum in memoriam tui, ut *presentia absentia tue*, dolorem eius semper & augendo leniat, & leniēdo augeat. Hoc sumite, ait, in meam cōmemorationem, hoc est Sacramentum *corporis tui*, quod sumimus in commemorationem, donec venias. Palliū tuum, est caro tua, qua vestitus, ad nos processisti, & latuisti: quidem perfidos, sed fidelibus tuis te ipsum ostendisti, & vsque hodie. Sub hoc pallio abscondita est maxima fortitudo Samson, quam etiam dilecte non diligenti te ad vltimum nō celasti, ut inimicam veteres

Libro de Sa
cramento do
minica pas
sionis.

in amicam. Intantum amasti mulierem, non amante te, sed persequentem, ut propter amorem eius sapiētia tua stultesceret, & fortitudo tua infirmaretur.

*Idem eodem
Libro.
Verissimum
& sanctissi-
mum corpus
Christi in al-
tari sumi-
mus.*

Quæ est nubes quæ præcedit veros Israelitas, nisi *ve-
rissimum & sanctissimum corpus tuum*, quod in altari sumi-
mus, in quo velatur nobis altitudo dei immensitas ma-
iestatis tuæ, cuius & calorem & splendorem mortalis
infirmitas sustinere non posset, nisi mediatrix nubes in-
terposita & ardorem temperaret de super, & tutam sub-
tus se viam præmonstraret.

Petrus Episcopus Parisiensis. Vix. an. 1146.

*In Episto. ad
Corinth.*

Itaque Dominus noster Iesus Christus de hoc mun-
do ad inuisibilia æternæ maiestatis transiturus, celebra-
to Sacramento veteris Paschæ, post typicum agnū, in
ultimo *corpus suum & sanguinem* in specie panis & vini
tradidit Discipulis. Vbi diligenter animaduertendum
est, quare post typici agni Sacramētum, sui corporis &
sanguinis Sacramentum dedit Apostolis, & quare sub
alia spē, & cū sub alia, quare potius sub ista: post, quid
à bonis quid à malis sumatur, deinde quæ ibi videntur
esse vel fieri, utrum vere sint, vel non. Sciendum igitur
ideo post celebratum verus Pascha Dominum *corpus
& sanguinem suum* dedisse Discipulis, ut ostenderet vere-
ris legis Sacramēta cessatura, inter quæ præcipuū erat
agni Paschalis Sacramentum, & nouæ legis Sacramen-
ta instituenda: inter quæ excellit Dominici corporis
Sacramentum. Ideoque etiam post alia dedit, ut memo-
riz Discipulorum tenacius infigeretur, & ab Ecclesia
deinceps frequentaretur. Sub alia verò specie ideo tra-
didit, & à fidelibus deinceps sumendum instituit, ut fi-
des haberet meritum, quæ non est de his, quæ vidētur.
Quia fides non habet meritum, cui experientia præbet
exemplum. Et ne abhorreret oculus, quod tenetur
nus, & ne ab incredulis nobis insultaretur. In hac enim
specie tradidit, quia res huius speciei expressam habet
similitu-

similitudinem cum vtraque re huius Sacramenti, contenta scilicet & signata, & significata & non contenta. Res contenta & significata est *caro Christi*, quam de virgine traxit, & sanguis, quem pro nobis fudit. Res autem significata & non contenta, est vnitas Ecclesie in predestinatis, vocatis, iustificatis & glorificatis. Post hæc videndum vtrum à bonis & malis corpus Christi sumatur. Veruntamen ante ostendi oportet verum corpus Christi esse in altari, quod à quibusdam incredulis esse negatur, quos & ipsa veritas confutat, dicēs. Accipite, Hoc est corpus meum, & sanctorum auctoritates in medium deductæ. Est quidem etiam in peccatoribus & indignè sumentibus *vera Christi caro, & verus sanguis*: sed essentia, non salubris efficientia. Multi accipiunt corpus Domini indignè, de quibus Apostolus. Qui manducat corpus Domini, & bibit sanguinem indignè, iudicium sibi manducat & bibit.

• Bruno Canonicus Remensis, Vixit

circa annum 1147.

Credimus in *viuam carnis Christi substantiam* abiisse, quod sub specie panis occultatur. Sed quam carnem? Haud dubium, quin in hanc ipsam, quam enixa est virgo mater Maria.

Serm. de carne Domini.

Petrus Trecensis, Vixit anno 1148.

Nota, quia in canone cum proferuntur hæc verba, Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, ex virtute horum verborum fit *transfiguratio*. Vnde credibile est, cum Dominus eadem verba dixit, mutasse panem & vinum in carnem & sanguinem suum, & tunc eandem vim contulit verbis illis in posterum.

Histo. Scholastica cap. 156.

Rupertus Episcopus Lincolniensis,

Vixit anno 1150.

¶ Eucharistia est telete teletarum omnium dignissima & maxima, propter rem omnium dignissimam & maximam in hac telete contentam. Est enim in Eucha-

In Commentarijs, in Ecclesiasticam

hierarchiā
B. Dionys.

In Sacramē
to Eucha. est
vera caro
Saluatoris.

Idē isdem.
Sacrificium
Misse, est di
uina tradi
tio.
Sacerdos ex
diuina tradi
tione conuer
tit per conse
crationē, pa
nē in corpus
Christi.

ristia (secundum Beatum Ignatium) *caro Saluatoris nostri*
Iesu Christi, pro peccatis nostris passa, quam benignitate
sua pater suscitauit. Omnis alia telete virtutem huius-
modi congregationis & reductionis ad Dei commu-
nionem & perfectionis, ab hac telete suscipit, quæ pri-
mo per se, & principaliter est nostri ad Deum congre-
gatiua, & communionis ipsius effectiua. In hac enim te-
lete est *vera caro nostri Saluatoris*, quam assumpsit de virgi-
ne, in qua passus nos redemit: non diuisa ab anima, nec
à Deitate, sed inseparabiliter vnita, & sic est in ea Dei
filius Deus & homo perfectus: qui nostram assumēs hu-
manitatem nos cōiunxit & communicare fecit secum
in una natura, & donans nobis suam carnem singula-
rem, ad comedendum, cōiunxit nos cum sua singulari per-
sona: ut omnes simus unum in Christo, & eius perfectio-
ne perfecti, & in eius communicatione cōiuncti & con-
gregati. Merito igitur huic telete, (quia ipsa primò prin-
cipaliter est nostri ad Deum congregatiua, & commu-
nicationis ipsius effectiua & perfectiua, aliis teletis ex
sua uirtute tribuens horum efficientiam) appropriatur
per excellentiam, nomen communionis. Non enim est
fere aliquam perfici teletem Hierarchiam, nisi diuisi-
sima Eucharistia, sacræ perficiente eam: hoc est cōsum-
mantem communionem ipsius, per virtutem à Deo tra-
ditam ipsi Eucharistiæ.

Venit (scilicet Antistes) ad symbolicam ipsarum di-
uinarum sacificationum operationem, id est, ad sacrifi-
cationem panis & calicis, ipsos benedicens, & *in Christi*
corpus conuertens & sanguinem. Et hoc Deo tradente, id
est, sicut Deus tradidit & fieri præcepit. Ipsa autem sa-
crificatio panis & calicis, symbolum est diuinissimarū
operationum, quas fecit Dominus in coena, corpus suū
& sanguinem ex pane & calice conficiens. Et quia ad
tantum sacrificium sacrificandum & offerendum
na infirmitas se sentit minorem & indignam, conue-
nienter post diuinarum operationum laudes, antequā
sacrificet Hierarcha, suam excusat audaciam per diui-
nam

nam præceptionem, velut ipsum ad hoc compellētem: hoc itaque insinuans, quia non ex propria præsumptione, sed ex Dei traditione venerit ad symbolicam sacificationem. Excusat se Hierarcha pro ea sacificatione quæ super ipsum est. Operatio enim, quam quis facit, super ipsum operantem esse, dici potest. Excusat (inquam) prius sacræ clamans, ad ipsum Christum videlicet. O tu Christe dixisti, Hoc facite in meam commemorationem.

Thomas Græcus, Vixit ante annum 1154.

Totum autem corpus & sanguinem Domini suscipit, etiam si mysteriorum tantū partem accipiat. Sicut enim vnum sigillum, diuersis totam figuram suam imprimit, & integrum manet post distributionē: & sicut vna vox penetrat ad multorum auditus, sic nulli dubium sit corpus & sanguinem Domini totum in omnibus reperiri.

In Euangelium Luca.

Arnoldus Abbas Bonæuallis,

Vixit anno 1156.

Hoc etiam in titulo Psalmi tricesimi tertii continetur, ubi affectare David in persona Christi prædicatur: cū coram Abimelech vultū suum mutasse perhibetur. Affectabat David & tympanizabat ad ostia ciuitatis & ferebatur manibus suis: & in barbā eius defluebāt saluæ. Affectante quippe Christo, & hoc sitiente, vt mansuesceret domus exasperans, & duræ ceruicis populus mollietur, exhaustoq; pœnitentiæ antidoto, felleas, viscosasque peccati fæces euomerēt, visa sunt eis huius doctrinæ verba, oī ratione carentia, & dementiæ ascribebāt quod eos ad carnis suæ eduliū inuitabat: horrebant potum sanguinis, & carnem humanam cibum insolitū mēsis suis inferre, impium & nefarium iudicabant. Durus enim homo huiusmodi, quia sensu carnis oppressi, spiritum & vitam in verbis veracibus contemnebāt. Hoc intimabāt illæ per barbā David profluentes saluæ: quia infantilia hæc verba & friuola æstimarent Iudæi, &

Tractat. de septem verbis Christi in cruce.

contemnenda essent à profanis Sacramenta Dominica & quasi arreptitii & furibundi reputandi essent horum dogmatum Discipuli, & intellectualium mysteriorum ministri. Mutatur omnino facies Christi in specie Sacramentorum coram Abimelech, id est, coram Iudæis, qui ad regnum Dei, & ex promissionibus factis ad patres pertinere videbantur. Porrigit quidem Discipulis suis, imò toti Ecclesiæ Christus propriis manibus Eucharistiam quasi seipsum ferens. Quam qui dignè accipit, vivit: nec immeritò proscribitur, qui contemnit. Et aliis quidem tantæ rei mysteriû odor est vitæ in vitâ, aliis odor mortis in mortem.

Ioannes Episcopus Carnotensis.

Vixit anno 1158.

In vita B.
Thoma Mar
tyris.

In Sacramentali Dominici corporis perceptione sacratissimus Antistes non tardus, non morosus, non nova præterquam in canone constituta sunt adiungebat. Verum ea præfertim hora, profundissimas tanquàm ex intimis pietatis visceribus lacrymas profundeabat & singultus, tanquàm ad tacta Christi vulnera tota intimi cordis excutens viscera, & effundens reuerentissimè illa tractabat, ut intuentiû fidem & mores ipsa contritio confirmaret.

Petrus Blesensis Archidiaconus.

Vixit anno 1160.

Sermo. 33

Credat homo potius Christo, quàm sibi, ut si cum Deo creditus spiritus eius. Abneget seipsum, & sequatur Christum, spe, fide. Nam ipse est via, veritas, & vita. Scio (inquit Apostolus) cui credidi, & certus sum. Et eiusdem verba hæc sunt. Quicumque comederit panem hunc, & sumpserit calicem hunc indignè, iudicium mâ ducat & bibit, non diiudicans corpus Christi. Tamen in verbis magistri, quàm in verbis Discipuli audis & invenis corpus Christi. Nihil ergo in hoc, aut in alijs Sacramentis hæsites: sed firma cor & fidem tuam in verbo illius,

Ius, cuius verbo, cæli firmati sunt.

Ganfridus Antisiodorensis, Vix. an. 1163.

Epulemur in azymis synceritatis & veritatis. Inuitat nos Apostolus ad Paschale conuiuium. Surrexit Dominus de sepulcro, superauit hostem, Patrem repropitiavit. Attendamus igitur ad pacificam hostiam, comedamus carnes agni cū azymo pane, & lactucis agrestibus. Siquidem *caro est in ueritate*, panis in specie, agrestis lactuca in passionis commemoratione.

*In Epistolâ
Corinthiorum*

Alexander Papa III. Vixit anno 1169.

Si tibi constiterit quod ad torneamentum non animo ludendi, sed percipiendi credita peruenisset (licet ibi fortuito casu obierit) corpus eius dispensatione, ecclesiasticæ tradi facias sepulturæ, maximè si *Dominicum corpus* suscepit, & sacri olei fuerit vnctione peructus.

*Epistola ad
Episcopum
quendam.*

Balduinus Archiepiscopus Cantuariensis.

Vixit anno 1170.

Ante peractam consecrationem manet vera substantia panis, sed dum consecrationem peragit Sacerdos, benedictio ita mutat panem virtute & occulta ineffabili potentia verbi, ut desinat in *ueram carnem corporis Christi*. Iamque ibi sub specie panis absconditus est is, qui posuit tenebras latibulum suum, ad quem loquitur Esaias Propheeta dicens: Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator. Et qui olim ante cælum, terram, mare in Dei patris sinu occultabatur, & homo factus in forma serui latitabat: nunc in fine mundi idē ille latet absconditus in Sacramento.

*Sermone de
diuinissimo
sacrament.
altaris.*

*Consecratio
virtute &
ineffabili po-
tentia verbi
mutat panē
in uerā car-
nem Christi
Lib. 1. Mira-
culorum S.
Martini, ca.*

Guibertus Abbas Gemblacensis,

Vixit anno 1171.

Celebrato igitur tam sacro hoc conuiuium, qui Martini hospitio susceperat, miseræ propriè obliuisci non valens (quippe & si multa habebat æger, pro dolor, non habebat seipsum) accedit propius ad sancti pedes

adorat,

adorat, corporis sui fœditatem ostendit, vt sibi subueniat (quod nemo alius potest) supplex exorat. At sanctus vt totus semper visceribus charitatis affluebat in Domino, hominis compatiens miseriam, seseque iâ eius proficiens debitorem, vt pote qui se suosque pauperat, de Domini misericordia fidere iubet, se intercessoré pro eo non desore pollicetur. Hortatur interim ad animæ puritatem missarum solenniis interesse, & ab ore suo sacramentam sumere pacem, ipsum quoque sacris communicare mysteriis. Quibus gestis missas celebraturus Martinus procedit, leprosus supradictus deuotus adest, ab ore Martini pacem accipit, sacrosancta mysteria, de sanctis eius manibus sumit. Tum mirum in modum *singulare illud sacrificium*, quod anima: sanitatem operari consuevit, etiam corporis salutem operatur. Nam qui leprosus & immundus accesserat, viuifico cibo saginatus sanus & mundus reuertitur.

Missæ est sacrificium.

Otto Episc. Frisingensis. Vixit an. 1173.

Lib. I. Hist. cap. 32.

Armenij Romanum pontificem agnoscunt, eique subiectionem offerunt.

Armeniorum Episcoporum legati ab ultimo penè oriente summum Pontificem Viterbij adeuntes, nobis que præsentibus ei ex parte illius Ecclesiæ subiectionem omnimodam offerentes, inter cætera formam sacrificij iuxta consuetudinem Romanæ Ecclesiæ sibi tradi petierunt. Quos sanctissimus Antistes Eugenius gratanter suscipiens missarum solennijs adhibuit, diligenter ea quæ fiebant ibidem, eos animaduertere commonuit. Quod dum facerent, vnus ex eis, summo Pontifice diuina corporis Christi mysteria agente, splendido fulgore radiû solis super caput eius coruscare & in ipso duas columbas ascendentes & descendentes se vidisse perhibuit.

Lucius III. Papa. Vixit anno 1183.

Lib. I. Decretalium.

Vniuersos qui de Sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, vel de baptismo, seu de peccatorum confessione, matrimonio, vel reliquis Ecclesiasticis Sacramentis aliud aliquid sentire, aut docere non metuunt,

metuunt, quàm sacrosancta Romana Ecclesia prædicat & obseruat, & generaliter quoscunq; eandem Romana Ecclesia vel singuli Episcopi per diceceses suas cum consilio clericorum, vel clerici ipsi sede vacante cum consilio si oportuerit vicinorum Episcoporum hæreticos indicauerint, vinculo perpetui anathematis in-nodamus.

Philo Episcopus Carpathius, putatur
Vixisse circa annum 1186.

Vmbilicus tuus crater tornatilis nunquam carens mixto vel temperamento.) Vmbilico sponsi Sacerdotium ipsius Ecclesiæ nunquā carens mixto comparat. Cum enim dicit, nunquam carens temperamento, vel mixto, manifestum est de Sacerdotali dignitate intelligi: quæ quidem in tam diuino, & tam salutari sacrificio & tam ineffabili Sacramento, nunquam caret *vero corpore & sanguine Iesu Christi*, cui populus per fidem charitatemque miscetur, id quod per aquam illam, quam Sacerdos vino miscet in calice, apertissime docetur. Collum tuum sicut turris eburnea) per collum purissimorum mandatorum Dei nitidam ac mundam obseruationē, integramq; iustitiam, & vinculum sanctissimum ac nexum fidelis animæ & Iesu Christi significat. Siquidem Ecclesiæ caput Christus est, huic sancta omnia fidelium membra firmissime adhærent: iiq; præcipue, qui ministri fideles diuinissimum *eius corpus* administrant, & *sanguinem* salutis æternæ Christiano populo salutarem cibum ac potum, iis solum notum, qui gustarunt. Vt enim collum capiti proximum est atque coniunctum: sic veri ministri Dei sacratissimo corpori ac sanguini Iesu Christi sanctissime atque proxime adhærent, suntque ipsius collum maxime eburneum, quoties puræ conscientia & sincera animi charitate diuina ipsa *mystra* immaculate celebrant, atque contrectant, vnā cum diaconibus. Eburneum igitur collum dicuntur esse Sacerdotes atque ministri: quemadmodum

In Cantica
Canticorū.

Missa est salutare sacrificium, quo verum corpus & sanguis Iesu Christi immolatur.

Sacerdotes diuinissimum corpus Christi & sanguinem Christiano populo administrant.

supra pixis eburnea dicebantur, qui sordes animæ nullas admittant, sed honestissima vita ac moribus diuinissimis Sacramentis immaculatissime ministrent. Sub malo excitaui te, & confirmaui.) Hæc malus salutifera, si ad arborem respicias, crux est humanæ salutis auxilium, in qua salus mundi, auctorq; pependit: si vero ad pomum eius ac fructum suauissimum atque sanctissimum, de quo sæpe iam diximus, cæleste totum & salutare malum, corpus est Iesu Christi, salutariter nobis ab eo datum in escam scilicet & potum sub mystico pane & vino, ex quo quidem Christianos omnes sanctissime pascit ac beat.

Gilbertus Abbas, Vixit anno 1190.

Serm. 7. in
Cantica.

Transubstantiatio.

Quid magis nouum, quàm quod in mysterio Domini corporis mutatur materies & species reseruatur? Pristina manet forma, sed noua gratia, quia noua substantia. Non quidē non in se, sed in huiusmodi specie. Nouum plane, quòd *carnis Dominica substantia* in aliena specie sumpta, sanctificationis virtutem animæ confert, & spiritualem emundat substantiam in mysterio altaris immaculata caro. Nouum quidem, & supra reliquorum vsum Sacramentorum, quòd non modo sanctificationis noua gratia datur, sed *substantia naturalis mutatur*. Nā per Sacramenti benedictionem, accipit oblatus panis hanc ineffabilem mutationem, vt ex mystica consecratione, & verbi viuientis copulatione, hæc viuificatrix gratia in carne Christi redundat. Caro enim non prodest quidquam, sed spiritus est qui viuificat, sacrosanctæ carni conferens in solenni Sacramento spiritualem efficaciam ad viuificandos tanti participes mysterii.

Mauritius Episcopus Parisiensis.

Vixit ann. 1192.

In Canonē
Missæ.
Transubstantiatio.

Cum Sacerdos illa verba Christi pronuntiat. Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, panis & vinum in carnem & sanguinem conuertuntur, illa verbi virtute, qua

qua verbum caro factum est, & habitauit in nobis, quia dixit & facta sunt omnia, mandauit & creata sunt.

Alanus Episcopus Antisiodorensis,

Vixit anno

1194.

Cumque ageretur de diuisione Ecclesie, & de scissurae obstinatione, & Gvillermus Aquitanie Dux respondisset se in restitutione Episcoporum, quos de sedibus suis expulerat, nulla ratione posse induci, vir Dei Bernardus ad altare sanctum oblaturus & supplicaturus accedit, comes iustinebat pro foribus. Peraetis igitur consecrationibus, & pace data, & diffusa in populum, homo Dei iam non se agens ut hominem, *corpus Domini* super patenam ponit, & secum tollit, atque ignea facie & flammeis oculis non supplicans, sed minax foras egreditur, & uerbis terribilibus aggreditur Ducem. Rogauimus te, inquit, & spreuisti nos. Ecce ad te processit, Filius virginis, qui est caput & Dominus Ecclesie, quam tu persequeris. Adest iudex tuus, in cuius nomine omne genu curuatur, caelestium, terrestrium, & inferorum. Adest iudex tuus, in cuius manus, illa anima tua deueniet. Nunquid & ipsum spernes? Nunquid & ipsum sicut seruos eius contemnes? Lacrymabantur vniuersi qui aderant, & orationibus intenti praestolabantur exitum rei, & omnium suspensa expectatio nescio quid diuinum fieri, caelestis expectabat. Videns comes Abbatem in spiritu vehementi procedentem, & sacratissimum *Domini corpus* ferentem in manibus, expauit & irriguit, membrisque tremebundis & metu dissolutis, quasi amens, solo prouoluitur. Eleuatus a militibus, rursus in faciem ruit, nulli quippiam loquens, aut intendens in aliquem. Tum vir Dei ad eum propius accedit, & pede pulsans accliuem, surgere iubet & stare supra pedes, & Dei audire sententiam. Praesens est, inquit, Pictauiensis Episcopus, quem ab Ecclesia sua expulisti. Tunc reconciliari ei, & in osculo sancto, pacis cum eo iungens fœdera, ipse ad sedem suam eum reducit. Audiens hæc comes, auctoritate Spiritus sancti & sancto-

Lib. vite B.
Bernardi.

Nota.

rum Sacramentorum præsentia victus, nec audebat respondere nec poterat.

Guarricus Abb. Igniacensis, vixit ann. 1197.

Serm. 5. In
Natiuitate
Domini.

Fratres & vos inuenietis hodie infantem pannis inuolutum & positum in præsepio altaris, videte ne vilitas tegminis offendat aut perturbet obtutum vestræ fidei, *veritatem reuerendi corporis*, sub aliis rerum formis, intuentis. Sicut enim mater Maria, quibusdam assumentis pannorum inuoluit infantem, sic mater gratia dispensatoris, speciebus rerum eiusdem *sacri corporis obtegit veritatem*.

Idem con-
cione 4. in
Epiphania
festo.
In Sacramē-
to Eucharis-
tiae verbo
Christi, sub
stantia rerū
mutantur.

Hodie manifestauit gloriam suam coram Discipulis suis, quando mutatione aquæ in vinum illud ineffabile præstedit mysteriū, in quo verbo ipius, substantię mutatur rerū. Cū. n. tria sunt, quæ nos faciunt Christianos, fides, baptismus, & altaris participatio, hodierna dies fidē nobis initiauit, baptismus cōsecrauit, ac mē sæ cælestis miracula præformauit. Quomodo sane prima Gentium illuminatio fidem nobis initiauerit, quomodo Christus baptizatus, baptismus nostrum consecrauerit, qualiter illa conuersio aquæ in vinū, *mutationem rerum* in conuiuio mensæ Dominicæ præstenderit, nequaquam iam opus est vt doceamus.

Lib. 3. de of-
ficio Missæ.

Innocentius III. Papa, Vixit anno 1200.

Agnus Paschalis sine dubio figurabat Dominicum corpus: sed panis azymus syncerum opus. Sicut autem Ioannes Baptista qui dixerat. Ecce agnus Dei, per adiunctum determinauit, ecce qui tollit peccata mundi. Sic & Christus qui dixerat: Hoc est corpus meum, per adiunctum determinauit, quod pro vobis tradetur. Sicut ergo corpus Christi veraciter tradebatur, sic uere demonstrabatur, non in figura, quæ iam cessauerat: sed in veritate, quæ iam aduenerat. Sane cum litigarent Iudæi ad inuicem dicētes, quomodo potest hic carnem suam nobis dare ad manducandum, dixit illis Iesus. Amen, amen dico vobis, nisi maduca-

ueritis

ueritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam. Ideo dixit, amen, amen dico vobis, id est, in veritate non figuratiue: sed vere intelligitur quod dixit, nisi manducaueritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui ad maiorem veritatis expressiōnem adiunxit. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Ego vero, qui vitam æternam desidero habere, *carnem Christi veraciter comedo, & sanguinem eius veraciter bibo.* Illam *vtique carnem* quam traxit de virgine & *illum sanguinem*, quem fudit in cruce: Ergo corde credo, & ore confiteor, quod ipsum Dominum nostrum Iesum Christum in hoc Sacramento comedo fretus auctoritate, quæ dicit, Qui manducat me, viuet propter me. Non autem, cum manducatur, per partes diuiditur, nec laceratur sub Sacramento, sicut caro, quæ venditur in macello: sed illæsus sumitur, & integer manducatur. Viuit manducatus, quia surrexit occisus. Manducatus non moritur, quia surrexit non moriturus. Sicut enim vidua Sareptana quotidie comedebat, & nunquam diminuebat farinam de hydria, & oleum de lecytho, sic vniuersalis Ecclesia quotidie sumit & nunquam consumit *carnem & sanguinem Iesu Christi*, sub diuersa specie Sacramenti.

Illam Christi carnem manducamus in Eucharistia, quam traxit de virgine.

Abſalon Abbas, Vixit anno 1201.

Per hæc igitur membra, sanguis Christi decurrit, dum filii Ecclesiæ modo per aquam sanctificationis, modo per *corpus & sanguinem eius*, modo percipiendo alia Ecclesiæ Sacramenta, redemptionis illius fiant participes, quam in passione sua operatus est Dominus in medio terræ.

Possumus & aliter mensam hanc intelligere, videlicet Sacramentum altaris, de qua scriptum est. *Ponam in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tri-*

De Passione Domini, Serm. 23.

Idem Serm. 30. de ceteris

rum Sacramentorum præsentia victus, nec audebat respondere nec poterat.

Guarricus Abb. Igniacensis, vixit ann. 1197.

**Serm. 5. In
Natiuitate
Domini.**

Fratres & vos inuenieris hodie infantem pannis inuolutum & positum in præsepio altaris, videte ne vilitas tegminis offendat aut perturbet obrutum vestræ fidei, *veritatem reuerendi corporis*, sub aliis rerum formis, intuentis. Sicut enim mater Maria, quibusdam assumentis pannorum inuoluit infantem, sic mater gratia dispensatoris, speciebus rerum eiusdem *sacri corporis* obtegit *veritatem*.

**Idem concione 4. in
Epiphania
festo.**

**In Sacramēto Eucharistia verbo
Christi, substantia rerū
mutantur.**

Hodie manifestauit gloriam suam coram Discipulis suis, quando mutatione aquæ in vinum illud ineffabile præstedit mysteriū, in quo verbo ipsius, substantiæ mutatur rerū. Cū. n. tria sunt, quæ nos faciunt Christianos, fides, baptismus, & altaris participatio, hodierna dies fidē nobis initiauit, baptismum cōsecrauit, ac mē sæ cælestis miracula præformauit. Quomodo sane prima Gentium illuminatio fidem nobis initiauerit, quomodo Christus baptizatus, baptismum nostrum consecrauerit, qualiter illa conuersio aquæ in vinū, *mutationem rerum* in conuiuio mensæ Dominicæ præostenderit, nequaquam iam opus est vt doceamus.

**Lib. 3. de of
ficio Missæ.**

Innocentius III. Papa, Vixit anno 1200.

Agnus Paschalis sine dubio figurabat Dominicum corpus: sed panis azymus syncerum opus. Sicut autem Ioannes Baptista qui dixerat. Ecce agnus Dei, per adiunctum determinauit, ecce qui tollit peccata mundi. Sic & Christus qui dixerat: Hoc est corpus meum, per adiunctum determinauit, quod pro vobis tradetur. Sicut ergo corpus Christi veraciter tradebatur, sic uere demonstrabatur, non in figura, quæ iam cessauerat: sed in veritate, quæ iam aduenerat. Sane cum litigarent Iudæi ad inuicem dicētes, quomodo potest hic carnem suam nobis dare ad manducandum, dixit illis Iesus. Amen, amen dico vobis, nisi maducaueritis

ueritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam. Ideo dixit, amen, amen dico vobis, id est, in veritate non figuratiue: sed vere intelligitur quod dixit, nisi manducaueritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui ad maiorem veritatis expressi-
nem adiunxit. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Ego vero, qui vitam æternam desidero habere, carnem Christi veraciter comedo, & sanguinem eius veraciter bibo. Illam utique carnem quam traxit de virgine & illum sanguinem, quem fudit in cruce: Ergo corde credo, & ore confiteor, quod ipsum Dominum nostrum Iesum Christum in hoc Sacramento comedo fretus auctoritate, quæ dicit, Qui manducat me, viuec propter me. Non autem, cum manducatur, per partes diuiditur, nec laceratur sub Sacramento, sicut caro, quæ venditur in macello: sed illæsus sumitur, & integer manducatur. Viuit manducatus, quia surrexit occisus. Manducatus non moritur, quia surrexit non moriturus. Sicut enim vidua Sareptana quotidie comedebat, & nunquam diminuebat farinam de hydria, & oleum de lecytho, sic vniuersalis Ecclesia quotidie sumit & nunquam consumit carnem & sanguinem Iesu Christi, sub diuersa specie Sacramenti.

Illam Christi carnem manducamus in Eucharistia, quam traxit de virgine.

Abfalon Abbas, Vixit anno 1201.

Per hæc igitur membra, sanguis Christi decurrit, dum filii Ecclesiæ modo per aquam sanctificationis, modo per corpus & sanguinem eius, modo percipiendo alia Ecclesiæ Sacramenta, redemptionis illius fiant participes, quam in passione sua operatus est Dominus in medio terræ.

De Passione Domini, Serm. 23.

Possumus & aliter mensam hanc intelligere, videlicet Sacramentum altaris, de qua scriptum est. Ponam in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tri-

Idem Serm. 32. de celi

catione Ec-
clesia.

bulant me. Et de qua Apostolus. Non potestis commu-
nicare mensæ Christi & mensæ dæmoniorum. In hac
mensa diligenter attendenti, quatuor panum genera
sunt, quæ apponuntur. Primus est Sacramentalis, de
quo Apostolus. Panis quem frangimus nonne *commu-
nicatio corporis Christi est*? Domo igitur & mensa præpa-
ratis, restat disponere, ut huius mensæ ministri sint ido-
nei, qui altant ante Dominum terræ, qui gestant puerū
Iesum, qui ponuntur mediatores inter Deum & homi-
nes, ut propitiatur iniquitati eorum.

Cæsarius Heystarbachensis, Vixit ann. 1202.

Libro Dia-
logorum n ca
pite 1.

Appollonius. Quæ est forma huius Sacramenti? *Cæsa-
rius*. Forma attenditur in verbis & in rebus. In verbis,
quia cum hæc verba proferuntur. Hoc est corpus meū.
Et post, Hic est sanguis meus, conuersio fit panis & vi-
ni, in corpus & sanguinem Christi: Vnde Ambrosius.
Sermone Christi hoc conficitur Sacramentum: quia
sermo Christi *creaturam mutat*, & sic ex pane fit corpus
Christi, & vinum cum aqua in calicem missum fit sanguis,
consecratione verbi cælestis. *Appollonius*. Quis est mo-
dus conuersionis? *Cæsarius*. Modus est ineffabilis. Pa-
nis (ut dictum est) cum hæc verba proferuntur. Hoc est
corpus meum, Dei virtute per ministerium Sacerdo-
tis *transit in corpus Christi*. Simile intelligas de vino, ma-
nentibus tamen accidentibus, colore scilicet, ponde-
re, & sapore.

Modus tran-
substantia-
tionis, est
ineffabilis.

Idem eodem
lib. cap. 65.

Circa hoc biennium iuxta Coloniam in villa, quæ
Belle vocatur, gestum est, quod dico. Die quadam
cum Sacerdos missam celebraret, & dicto Euangelio,
hostiam patenæ superpositam super corporale collo-
casset, illa mox resiliuit: Putās hoc Sacerdos casu ac-
cidisse, neque hostiam bene locatam, denuo eandem su-
perposuit: quæ remotius eo intente resiliuit, quàm
prius: Cumque tertio id tentasset, quasi turbine in pul-
sa, projecta est de altari. Quo viso territus est valde, &
præcepit scholari, ut eadem hostia reseruata, aliam su-
perpo-

perponeret: quam & consecrauit. Dicta vero missa rollens secum hostiam prædictam, Coloniam prope-
rauit, hostiam ostendit, quid de ea actum sit, recitauit. Cunctis causam mirantibus, vnus clericorum hostiam contra lucem leuans, maculam in ea contemplatus est: quam cum in conspectu multorum fregisset, cimex, qui vulgo pediculus parietinus dicitur, apparuit in ea decoctus. Et glorificauerunt Dominum omnes qui aderant, haud dubium, quia à sanctis Angelis reiecta est, qui non sunt passi, vt panis tam foetido vermiculo corruptus, per ministerium Sacerdotis, *transfret in corpus Domini sui.*

Stephanus Anglus, Vixit anno 1204.

Iosias facturus Phafe, purgauit terram & templum, & erexit figuras idolorum. Eodem modo accessuri ad Sacramentum corporis & sanguinis Domini, purgare debent terram, id est, carnem, & templum, id est, animam, & eicere à corde figuras idolorum, id est, turpes imaginationes.

In Librum
Regum 4.

Nicetas Acominatus, Magnus Logotheta.
Vixit ann. 1205.

Eodem tempore de diuinis mysteriis vulgatum dogma in factiones contrarias diuisit Christianos, palamque in foro & triuijs eleuabantur res veneratione simul & silentio dignæ. Post Xiphilinum siquidem Georgium, qui septem annis Ecclesiam gubernauit, Camaterus Ioannes patriarchicam suscepit sedem. Cumque debuisset tempore Xiphilini cœptum susurrari & pululare dogma radicis extirpare, & ferire anathemate auctorem eius pseudomonachum Siciditem, vt hæresiarcham & nouas introducens opiniones, aliis vero silentium indicere ipsius exemplo, ut esset mysterium iterum mysterium. Ille vero dissendi arte vte-

In Annali-
bus lib. 3. de
rebus gestis
Alexy.

H h 2 batur,

batur, & demonstrationibus compellentibus ad assensionem aduersarium, in rebus naturam excedentibus & externo artificio nequaquam indigentibus. Quin & pertinentes ad religionis institutionem componēs orationes, quæ ieiuniorum præfinitum tempus instare prædicerent, & spirituales athletas ad certamen sese comparantes vicissim admonens dogmatis: quo quidem pacto res in quæstionem venisset, & quænam ipse sentiret: & quæ dicunt aduersarii, silentio præteribat, refutationem vt arbitros veritus. Dogma vero aggrediens, illa mouens detexit, quæ neque norant omnino neque vnquam in animum induxerant. Cum enim quæreretur num id quod percipitur sacrum corpus Christi incorruptibile sit, quale post passionem & resurrectionem, an corruptibile vt ante passionem: alii quidem dicebant incorruptibile, confessionem enim quandam & recordationem esse, quod & mortuus esset & reuixisset propter nos Dominus illam diuinorum mysteriorum perceptionem, vt magnus in re theologica Cyrillus tradit: & quod quæcumque quis partem perceperit, illum recepit totum, qui à Thoma contractatus est. Et quod comeditur post resurrectionem quemadmodum aureus lingua Ioannes dicit in iis quæ sequuntur. O prodigium. Qui ad dexteram Patris sedet in manibus nostris peccatorum inuenitur: & rursus floruit in lege, adoleuit in Prophetis, maturuit in cruce, comeditur post resurrectionem, & ad hæc, quod nihil aliud est, quàm illud corpus, quod morte superius ostensum est & vitæ nostræ initium dedit. Quemadmodum enim modicum fermentum, vt ait Apostolus, totam massam sibi similem reddit & adæquat: sic immortale factum à Deo corpus, in nostro existens corpore, totum id in se commutat & transfert. Illa vero lampadis Ecclesiæ Eutichii verba proposuerunt alii. Totum igitur sacrosanctum corpus & pretiosus sanguis Domini recipitur, etiam si partem duntaxat quis istorum recipiat: distribuitur .n. ci-

In Eucharistia illum sumimus, qui à Thoma contractatus est

Eutichij testimonium

tra distributionem inter omnes propter immistionem. *de ueritate corporis & sanguinis domini, in Eu-
charisti.*
Quemadmodum & sigillum vnū, omnes imagines suas & formas recipientibus impartit, & unum manet etiā post dationem, cum neque minuatur, neq; mutetur in ea quæ id receperūt, & si numero plura fuerint: aut quæ admodum vna vox abs quoque prolata, & in aerem diffusa, & in eo, qui protulit ipsam, tota manet, & in aere existēs, tota auribus omnium infunditur, nemine eorum qui audierunt plus aut minus altero recipiēte, sed tota est indiuisa & integra apud omnes, etiam si decies mille fuerint, aut plures qui audierūt, quamuis ipsa corpus sit. Nihil enim aliud est vox, quàm percussus aer. nemo igitur dubitet incorruptum, post mysticum sacrificium, & sanctam resurrectionem, & immortalem, & sanctum, & viuificum sanguinem, simili formæ exemplaribus infusum per sacrificia minus prædictis exemplis proprias imprimere virtutes, sed totum in totis inueniri.

Quid verò primo, quid secundo, quid tercio loco referat ex iis, quæ nefarii isti uiri perpetrarunt? Heu ignominiosam adorandarum imaginum conculcationem. Heu reliquiarum sanctorum Martyrum in foeda loca abiectionem. Quod verò vel auditu horrendum est, id tum erat cernere, ut *Diuinus sanguis & corpus Christi* humi effunderetur & abiiceretur.

Guilielmus Episcopus Antisiodorensis.

Vixit anno 1207.

Visus dicit ibi esse panem & vinū, & Deus dicit ibi esse *carnem & sanguinem*. Vnde Dominus in Euangelio. Qui vult venire post me, abneget semetipsum, id est, proprium intellectum, & propriam voluntatem. Vocatis me magister & Domine, & bene dicitis, sum etenim. Quia ergo ipse ē magister, debemus ei magis credere, quàm nobis: & quia Dominus est, abnegare debemus propriam voluntatem, & ei tanquam Domino o-

*Quando in
consecratione*

*pat transub-
stantiatio.*

bedire, id est, voluntatem nostram voluntati eius conformare. De tempore transubstantiationis dicimus, quod in finali tempore horum verborum (Hoc est corpus meum) fit transubstantiatio panis in corpus Christi.

Honorius II. Papa, Vixit anno 1216.

*Lib. 3. De
cretalium.*

Sacerdos doceat frequenter plebem suam, ut cum in celebratione missarum elevarur hostia salutaris, se reuerenter inclinet, idem faciens cum eam defert presbyter ad infirmum. Quam in decenti habitu, superposito mundo velamine, ferat & referat manifestè & honorificè ante pectus cum omni reuerentia & timore, semper lumine præcedente, cum sit candor lucis æternæ.

S. Franciscus, Vixit anno 1220.

*In suo testa-
mento.*

Dedit mihi Dominus, & dat tantam fidem in Sacerdotibus, qui viuunt secundum formam sanctæ Romanæ Ecclesiæ propter ordinem ipsorum: quod si facerent mihi persecutionem volo recurrere ad ipsos. Et si haberent tantam sapientiam quantam Salomon habuit, & inuenire pauperculos Sacerdotes huius seculi, in parochiis quibus morantur, nolo prædicare contra voluntatem ipsorum. Et ipsos & omnes alios volo timere, amare & honorare sicut meos dominos. Et nolo in ipsis considerare peccatum, quia filium Dei discerno in ipsis, & domini mei sunt. Et propter hoc facio, quia nihil video corporaliter in hoc seculo de ipso altissimo filio Dei, nisi sanctissimum corpus & sanguinem suum, quod ipsi recipiunt & ipsi soli aliis ministrant. Et hæc sanctissima mysteria volo super omnia honorari, & venerari, & in locis pretiosis collocari.

*Eucha. super
omnia vene-
neranda &
honoranda.*

*Idem admo-
nitione ad
fratres suos.*

Omnes qui viderunt Dominum Iesum Christum secundum humanitatem, & non viderunt & crediderunt secundum spiritum & diuitatem, damnati sunt. Ita & modo qui vident Sacramentum, quod sanctificatur per verba Domini super altare per manum Sacerdotis in forma panis & vini: & non vident & credunt secundum spiritum

ritum & diuinitatem quod sit veraciter *sanctissimum corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi* damnati sunt, ipso altissimo attestante, qui ait, Hoc est corpus meum, & sanguis meus noui Testamenti. Et qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Vnde spiritus Domini, qui habitat in fidelibus suis, ille est qui recipit sanctissimum corpus & sanguinem Domini. Omnes alii qui non habent de eodem spiritu, & præsumunt accipere eum, iudicium sibi manducant & bibunt. Vnde filii hominum vsquequo graui corde, ut quid non cognoscitis veritatem, & creditis in filium Dei? Ecce quotidie humiliat se, sicut quando à regalibus sedibus venit in uterum virginis: quotidie venit ad nos, ipse humilis apparens: quotidie descendit de sinu Patris super altare, in manibus Sacerdotis. Et sicut sanctis Apostolis in vera carne ita & modo se ostendit, in sacro pane. Et sicut ipsi intuitu carnis, tantum eius carnem videbant, sed ipsum Deum esse credebant, oculis spiritualibus contemplantes: sic & nos videntes panem & vinum oculis corporeis, videmus & credimus firmiter eius sanctissimum corpus & sanguinem viuum esse & verum. Et tali modo semper est Deus cum fidelibus suis: sicut ipse dixit. Ecce ego vobiscum sum, vsque ad consummationem seculi.

Iordanus, Vixit anno 1225.

Nobis accessuris ad corpus Domini, prælibanda est orationis deuotio, ut quod minus fortè parati sumus per ieiunium & confessionem, suppleat spiritualium aromaticum, id est, orationum oblatio. Vnde dicitur, Paralipomenon. 3. quod magna pars populi quæ sanctificata non fuerat, comedit phase, & orauit pro eis rex Ezechias dicens. Dominus bonus propitiabitur cunctis, qui in toto corde quærunt Dominum Deum patrum suorum, & non imputabit eis, quod minus sanctificati fuerunt.

Sermon. 85.

Gregorius IX. Papa, Vixit anno 1226.

Lib. 1. De
cretalium.

Vna est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quā nūllus homo saluatur. In qua idem ipse Sacerdos est sacrificium Iesus Christus, cuius *corpus & sanguis* in Sacramēto altaris sub speciebus panis & vini veraciter continetur: transubstantialis pane *in corpus*, & uino *in sanguinem* potestate diuina, vr ad perficiendum mysterium vnitatis, accipiamus ipsi de suo quod ipse accepit de nostro. Et hoc vtrique Sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos, qui rite fuerit ordinatus secundum clauēs Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, eorumque successoribus Iesus Christus.

S. Antoninus Patavinus, Vix. an. 1227.

Sermone, de
cena domini.

Panis Eucharistiæ est panis cælicus, panis Angelicus, panis beatus. Hunc panem dedit Christus Apostolis in cena dicens. Accipite & comedite, Hoc est corpus meum. Accepit ergo Iesus panem, panis enim est Christus, panis viuificans, panis lætificans, panis fortificans, panis beatificans. Quidam ob reuerentiam *corporis Christi*, dicunt. Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, unde frequenter ab Eucharistiæ sumptione abstinent. Alii honorando corpus Christi gratanter recipiunt.

S. Ethmundus Episc. Cantuariensis,

Vixit anno 1228.

In Speculo
Ecclesiæ, capite. 25

Dominus noster dedit Discipulis suis *corpus suum & sanguinem* in similitudinem panis & vini. Hic debes cogitare, quod in Sacramento altaris sunt tria, scilicet, similitudo panis & uini, quam videmus corporaliter. Secundum est *corpus & sanguis* Domini nostri Iesu Christi, quod non possumus videre oculo nostro corporali. Tertium est spiritualis gratia, quam recipimus quādo dignè sumimus illud sanctissimum corpus atque beatissimum sanguinem. Nos videmus similitudinem pa-
nis &

nis & vini, & tamen substantia panis & vini non remanet post consecrationē. Et nos credimus firmiter, quod illa similitudo habet & continet in se veraciter corpus et sanguinem Domini nostri Iesu Christi. Veruntamen similitudinem corporis & sanguinis Domini nostri non possumus videre, quia abhorreremus, & timorem haberemus, quantum ad corpus comedere carnem crudam, & bibere sanguinem hominis. Ideo dedit nobis Dominus corpus suum & sanguinem sub specie panis & vini ad confortandum nostrum sensum corporalem per talē cibum, quem solemus videre & audemus comedere. Et ad ædificandum nostram fidem per hoc quod videmus vnum, & credimus aliud. Et ideo cum debes appropinquare ad altare, ut communices, ita sumas illud Sacramentum, ac si reciperes visibiliter corpus & sanguinem illius, qui effluxit de latere eius.

Similitudo panis & vini in Eucharistia, continet vere in se corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi.

S. Samonas Episcopus Gazensis, Opinatur quidam, Vixisse hunc Anno 1229.

Aliquādo fortē proficiscebamur Emesam cum multis aliis, & familiari colloquio de variis atq; diuersis rebus vrentes, quod nos in itinere cōsolabatur, ultra quā decuit in sermone progressi sumus: ex quorum numero vir quidam doctus atque facundus, genere Saracenus, ad narrationem mysteriorum conuersus, me interrogauit his verbis: Heus ex te audire velim Episcope, quam obrem vos Sacerdotes Christianis illuditis, dum panē ex farina coctum eis minutim partientes, corpusq; Christi nominantes, remissionem peccatorum posse iis qui eum recipiunt confirmatis. Vobisne ipsis illuditis, an eos, in quos habetis imperium? *Samonas.* Quid narras? panisue, Dei corpus efficitur? *Achmed.* In vtram partem cōtradictionis respondeā mihi incertum est. *Sam.* Tantumne quantus es, te genuit mater tua? *Ach.* Minime. *Sam.* Sed quantum. *Ach.* Parvulum. *Sam.* Quis te in magnitudinem ita produxit? *Ach.* Alimentum, Deo ita

163 annuente.

annuente. *Sam.* Ergo panis tibi in corpus conuersus est?

Ach. Ita prorsus existimo. *Sam.* Quo tandem pacto panis tibi conuersus est in corpus? *Ach.* Haud quidem scio. *Sam.* Per guttur cibus & potus in ventriculum demittuntur, tanquam in ollam aliquam. Sed cum hepar calidum adiaceat stomacho, coquitur alimentum, & chylum conuertitur: quodque crassum est, deorsum abit: quod autem tenue, in chylum mutatum innatat. At verò cum iecur sit calidum, molle, & laxum, ad se attrahit & in sanguinem conuertit: nec non vniuersum corpus per venas, veluti per canales, irrigat, alimentum in chylum conuersum in ventriculo distribuens, in ipsoque in sanguinem conuersum, singulis membris commutatum, cuiusmodi est illud. Ossibus os, medullæ medullæ, nervis neruum, oculis oculos, capillis capillum, cuti cutem, vnguibus vnguem: atque ita fit infantis incrementum in virum, pane ei in corpus mutato, & portione in sanguinem. *Ach.* Vera memoras. *Sam.* Eodem etiam pacto intelligas fieri nostrum mysterium. Sacerdos enim panem super mensam sanctam deponit, pariter & vinum & comprecando, inuocatione sancta, Spiritus sanctus descendit, & superuenit in ea quæ sunt proposita, & igne suæ diuinitatis, in corpus & sanguinem Christi panem & vinum commutat, non minus, quam iecur alimentum in corpus cuiusdam hominis. An non, amabo, concedis posse sacrosanctum Dei Spiritum idem præstare, quod tuum iecur? *Ach.* Concedo. *Sam.* Hoc igitur corpus & sanguinem assumimus in remissionem peccatorum, & in vitam æternam, Domino nostro ita dicente, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. *Ach.* At vero cum Christus hoc Discipulis suis tradidit, non multas preces effudit, neque sic vos admonuit dicere: quomodo igitur vos non ita facitis: imò precibus multis vobis opus est? *Sam.* Christus quatenus Deus, Dominus erat sui corporis & animæ, ut ipse ait: potestatem habeo dandi animam meam, & rursus accipiendi eam. Cum igitur ipse natura esset

Deus,

Transsubstantiatio.
Nota.

Deus, illico panem illum sua potentia diuina & gratia sanctificauit: Hoc est corpus meum, dicens, habens Patrem & Spiritum sanctum in semetipso, sicque panem in corpus proprium conuertit, nec alio quopiam se præstantiore opus habuit, ut sanctificaret panem. Nam quod inferius est, benedicitur à superiore. Siquidem ipse Christus, cum non sit inferior Patri & Spiritu sancto, sua potètia quidquid vellet efficiebat. Sacerdos autem, qui est apud nos, etsi Christi typum gerat, tamè homo est, omnino obnoxius peccatis & obuinctus (Nemo enim expers peccati, ut diuinus sermo habet, licet vnus horæ sit uita eius, nisi sol is Deus, propterea indiget multis precibus, & proinde quidem pro ignorantis propriis, deinde pro peccatis populi, ut ait Apostolus Paulus. Quo circa & omnis populus astans extra adytum, cum Sacerdote comprecatur, eumque adiuuat. Sacerdos igitur Deum patrem orat, ne quid intercedat impedimentum, quo minus sacrosanctus Spiritus adueniat: sed rursus demittat Spiritum diuinum, sacræ huius operationis iniciatorem atque sanctificatorem, qui nullo non loco præsens est, per quem omnia quæ in cælo & in terra, sancta dicuntur, participationes eius sanctificantis gratiæ sanctificantur, ut propositum panem & calicem in sacrificium perficiat, & ea commutet in illud ipsum *Dominicum corpus & sanguinem Christi*. *Ab.* Hæccine communicatio & sacrificium corporis & sanguinis Christi, quod offertis Sacerdotes, verumne est Christi corpus & sanguis verus, an exemplar corporis eius, perinde atque sacrificium hirci, quod Iudæi offerunt. *Sam.* Absic nos appellemus exemplar corporis Christi, sanctam communionem, aut panem nudum, aut figuram, aut imaginem: quinimo corpus ipsum re vera & sanguinem Christi Dei nostri in Deum conuersum assumimus: qui incarnatus, & genitus est ex sancta Dei genitrice, semperque uirgine Maria. Sic. n. credimus, & ita profitemur iuxta vocem ipsius Christi, quæ ad Discipulos in cœna illa mystica tradens ei panem uinificantem, pronúciabat: Accipite, comedite, hoc est corpus meum.

Nota.

meum. Similiter & calicem eis tradens, inquit, hic est sanguis meus. Non dixit, Hoc est exemplar mei corporis & sanguinis aut imago. Et in plerisque aliis locis constat Christum dixisse, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Cæterum cum ipsemet Christus testificetur, *corpus suum esse re vera, & sanguinem*, id quod nos fideles offerendo alimur, quid amplius est opus de hac dubitare, si Deum & filium Dei ipsum esse credimus? Si enim ex nihil mundum condidit, & verbum eius verum est, viuum, efficax, atque omnipotens, & quæcunq; voluit Dominus fecit omnia, nõne potest panem in suum ipsius corpus mutare, & aquæ & vini commixtionem in proprium sanguinem? Nam quemadmodum initio dixit, Germinet terra herbam virentem, & usque in hodiernum diem, eo pluuiam mittente terra germinat herbas, quæ Dei auxilio protegitur, eiusque iussu id præstare cogitur: ita locusus est Deus. Hoc est corpus meum: & , Hic est sanguis meus: & , Hoc facite in meam commemorationem: idq; omnipotentis mandato usque ad eius secundum aduentum sit, diuina inspiratione & accessu Spiritus sancti. Ach. Sed quare Christus sub specie panis, vini, & aquæ abditum suum corpus & sanguinem potius ad sumendum tradidit, quam sub alia materia? Sam. De mittente enim se Deo, perq; ipsius inenarrabilem prouidentiam, condonationem, & erga nos dignationem factum est, ut per ea, quæ nobis usu ad edendum & bibendum familiaria sunt, trãseamus, & ad ea sustollamur, quæ nostram exuperat naturam, id est, ad mysteria diuina. Quin et inter alios oēs cibos, panis sibi primū locū vëdicauit. Itidem & inter potiones aqua & vinū primas tenet. His igitur, pane, inquā, vino & aqua, nobis assuefactis, Dominus cōiūcta sua diuinitate, virtute sui verbi, qua oīa, ut essent, ex nihilo pduxit, *in propriū suū corpus & sanguine ea trãsfert*. Veruntū panis vinū assumunt, & apparēt. Ad hæc exteræ quoq; nationes condēnassent nos voracitatis carnis humanæ, dicentes nos more ferarū sanguinē bibere, solū panē & vinū vorare: quæ propter increduli

*Vsq; in mū
di finem per
stabit sacrificiū
Missæ. Cnr Christi
caro in Eucha.
figura panis conte
gatur.*

tatē, solum panē & uinum intuentur: sed fideles corpus Christi, & sanguinem ex incontaminato eius latere effusum. *Ach.* Non dubium est, quin omnibus modis recte prædices & recenseas myſteria fidei Christianæ: verum de hac re ambigere quis posset, quo pacto cum sit vnus Deus & verum corpus Christi, in infinita corpora & partes diuidatur. Multi sunt ergo Christi, ea quæ diuiduntur, an vnus? aut in singulis partibus vnus & idem saluus & integer? *Sam.* His exemplis quæ sub sensum & materiam cadunt, declaramus ea, quæ carēt materia, & quæ supra naturam sunt. Audiat igitur quispiam hoc exemplum, & intelligat vim verbi, quæ in eo abdita est. Ponamus ita esse. Quispiam habēs speculum allisit terræ, & in multa fragmenta comminuit, in singulis tamen fragmentis vmbra sui saluam quis videre possit: sic intelligat oportet ex hac vmbra, carnem Christi esse saluam atque integram in vnoquoque frusto, quocunque tempore, quoties, & vbicunque frangatur. Rursus tibi aliud exemplum assume. Omne verbum, quod homo proferendo emittit, & qui loquitur ipsum audit atque intelligit, & qui circumstant, & si multi sunt qui audiant, non tamen diuisum, sed integrum audiunt. Eodem modo affirmandum est in corpore Christi. Illud Christi sacrosanctum corpus as-sidens Patri, apud eum manet. Quin etiam panis consecratus per Sacerdotem *in verum Christi corpus transformatus* potentia diuina per accessum sacrosancti Spiritus, licet diuidatur, tamen integrum & saluum in unoquoque frusto habetur, vt etiam oratio eius, qui loquitur, omnibus qui audiunt, integra nec diuisa auditur. Ita his exemplis quæ sub aspectum & sensum cadunt, peruicaces, nimiumque curiosos ad intelligenda Dei myſteria, quæ supra naturam, rationem, intelligentiam, & supra nos sunt, adducimus. Cum igitur panis sanctificatus in partes diuiditur (qui sacrosanctum corpus Christi est) ne existimes, quod particulatim diducatur, aut auellatur, aut more membrorum à se auulſorum diuidatur: incontaminatum il-

Exemplum.

Aliud.

lud corpus (nam immortale est & incorruptibile, quod
 que nunquam exauriri & consumi poterit) sed quod
 partitio ea est accidētium, quæ sub sensum cadunt, dun-
 taxat post sanctificationem, ad fidei robur, & exhibi-
 tionem signi visibilis rerum, quæ permanent, simul &
 in arrhabonē & in viaticum paradæ nobis vitæ æter-
 næ. Ach. Digna prorsus sunt hæc admiratione, & para-
 doxa, abba pater, & supra naturam, mentem, & cogi-
 tationem humanam, ineffabilia mysteria fidei Chri-
 stianorum.

*Oratione
 ad eos, qui
 hesitant, a-
 iuntq; con-
 secratum pa-
 nem & vi-
 num, non
 esse corpus
 & sangui-
 nem Domi-
 ni nostri Ie-
 su Christi.*

Nicolaus Episcop. Methonensis, creditur
 vixisse circa annum 1230.

Mysticam hanc & incruentam consecrationē, qua
 panem & calicem consecratos *in corpus & sanguinem* Do-
 mini transmutari credimus, à quonam principium acce-
 pisse dicas? nonne ab ipso Deo ac seruatore nostro Ie-
 su Christo, quemadmodum nos sacra docent Euange-
 lia? Prorsus ab eo. Quis vero ille est sermo, quo id tra-
 ditur? Hoc facite, inquit, in meam commemorationē.
 Et Diuus Paulus: Quotiescunque enim comeditis pa-
 nem, & calicem hunc bibitis, mortem Domini annun-
 tiatis. Quo modo, quoque ritu, ab ipso Seruatore di-
 dicimus. Accipiens enim, inquit, panem & gratias a-
 gens, fregit ac dedit Discipulis, & ait, Accipite, come-
 dite, Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur
 & traditur: similiter & calicem postquam cœnauit, di-
 cens. Hic calix nouum Testamentum est in meo san-
 guine. Id autem idem est quod & Diuus Matthæus, in-
 quit, Hic est sanguis meus noui Testamenti. Quis ve-
 ro scopus ac finis huius traditionis? Quid aliud, quàm
 participatio Christi, & vita in Christo participantū
 æterna? Si quis enim, inquit, comederit ex hoc pane,
 viuet in æternum: & Panis autem quem ego dabo, ca-
 ro mea est, quam ego dabo pro mundi vita: & Qui
 manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem,
 habet vitam æternam. Carnem enim suam quasi escam
 hamo

hamo circumponens, diuina sua virtute, serpentem quidem deprimit, nos autem erigit. Pape, quàm expauescendum & tremendum myſterium. Qui hoc tradidit Deus eſt, qui propter clementiam & benignitatem ſuam homo quoque factus eſt, & tanquam ouis ad maſtationem & mortem proceſſit, vt obnoxium morti propter peccatum, hominem morte eximeret. Cauſſa huius traditionis eſt, magni huius beneficii recordati. Corpus & ſanguis Chriſti, ea ſunt, quæ hoc ritu perſiciuntur: ritus ſinis, participatio Chriſti & vita æterna, quod idem eſt, quaſi diceret, participantium deificatio. Nam quia vniuerſa noſtra caro corrupta eſt à peccato, opus nobis fuit noua carne. Quis ergo tam audax & prorsus temerarius exiſtat, vt aduerſus hanc traditionem aliquid noui moliat, myſteriumq; falſitatis accuſet, atque abroget eum, qui ita tradidit & inſtituit? Si quis legem Moſis abroget, inquit Apoſtolus, ſine miſericordia vlla, ſub duobus, aut tribus teſtibus moritur: quanto dignus deteriori ſupplicio cenſendus erit, qui filium Dei conculcarit, & ſanguinem Teſtamenti profanum exiſtimarit, & ſpiritum gratiæ iniuria aſſecerit? Verum quis ille, qui conculcat filium Dei, & aliorum quæ diximus reus cenſetur? nonne qui ſanguinem eius, ingratus abrogat, nec admittit, & vera cis ab omniq; mendacio alieni oris traditionem & mandatum nihil facit? Hoc eſt corpus meum dicentis: &, Hic eſt ſanguis meus. Quid hæſitas? quid omnipotenti impotentiam attribuis? Nonne ipſe eſt, qui ex nihilo omnia, vt eſſent, fecit? vnus trium perſonarum diuinitatis? qui poſtremis temporibus incarnatus eſt, & panem in ſuum corpus tranſmutari iuſſit? Quid requiris cauſſam & ordinem naturæ panis tranſmutationis in Chriſti corpus, & aquæ viniq; in ſanguinem, cum ſupra naturam, rationem, mentem, & cogitationem ex virgine ſit natus? Non credes itaque nec mortuorum reſurrectionem, nec in cælos eius aſſumptionē, & alia Chriſti miracula ſupra naturam, mentem, & cogitationem

Nota bene:

Transubſtantiatio.

Nota è tu
Sacramen-
tarie.

tionem eminentia. Id tibi accidit, quod Christum, nō Deum verum, ac filium Dei confiteris, sed Arrianismū vel potius Iudaismum resipis. At fortassis dubitas, minimeque credis, quod non videas carnem & sanguinē, sed panem & vinum. Qua de re scias oportet, tu qui ingrato iniquoque animo erga beneficium affectus es, Deum qui omnia nouit, cum humanissimus sit, prouide hoc fecisse, ad hominum imbecillitatem se demittens, ne auersarentur multi arrhabonem eternæ vitæ, & ægre ferrent, carnem & sanguinem intuentes. Itaque rebus naturę consuetis hoc fieri voluit, iis suam diuinitatem coniungens, cum dixit, Hoc est corpus in eum: &, Hic est sanguis meus. Hoc facite in meam commemorationem. Propterea ei credentes, ita offerimus panem perfectum, vinum, siue corpus Christi, quod perfectum etiam post passionem permanfit & integrum, & à diuina vita inseparabile, planè quale ipse primus noster ac magnus pontifex, & sacrificus, victimaque, suis Discipulis tradidit: iiq̃ue denuo, qui ab initio suis oculis verbum intuiti sunt, eiq̃ue ministrarunt, catholicę Ecclesię ab extremis ad extremos vsque orbis terrarū limites tradiderunt. Libera ò Domine per tuam misericordiam ab hac impostura & dementia omnes eos, qui non recte consentunt quem consecramus panem & vinum, corpus perfectum & sanguinem pretiosum esse Christi tui.

Christus sacrificiū Misse Apostolis tradidit, & totius terrarum orbi.

Ioannes Parisiensis, Vixit anno 1234.

Tractat. in
Vvaleraniū
Episcopum.

Qui sic adhæret vni modo defendendi veritatem vel omnem alium modum abiiciat, veritati facit præiudicium. Nam homines diuersimode dispositi, non assentirent veritati per vnum modum. At ego dico, sed quisquis alio modo, quàm veritatis in veritatem, quærit assurgere, ille facit præiudicium veritati. Qui enim vult assentire Deum patrem Filium generare perennē, per modum generationis nostrę & decisionis ex carne,

ne, articulo diuinæ genituræ præiudicat, & non proficit illi quod credit. Ita qui credit *carnem Christi substantialiter existere in Sacramento*, veritatem credit: sed qui crediderit illam impanatam, & per impanationis modum ibi existere, quia falso modo verum credit, nihil credit: & sanctæ communionis articulum afficit detrimento. Idcirco enim non solum verum credendum: sed vere credendum est verum: quod quia cum vno conuertitur solum est vnum. Et si modus tuus falsus est, quid vis pro illo contendere? Ecce, tantum vnum vni opponitur. Si ergo iste modus & hæc via, quam Ecclesia tenet est vera, sola est vera: & omnis alia falsa.

Hilarius Episcopus Aurelianensis,

Vixit ante annum 1235.

Quendam Sacerdotem, qui paulo ante Missarum solennia celebrans, corpus Dominicum ipsius efficacia, Saluatoris verba proferenda consecrauerat: quidam carnifex, quidem impudens, de cuius turpitudine non potest satis dici, grauitèr dehonestauit.

Epistola ad Brixium, Episcopum Nannetensem.

Guilhelmus Episcopus Parisiensis,

Vixit anno 1236.

Dignum & iustum est, vt adueniente veto ac viuifico pane cedat ei materialis ac visibilis panis substantia, & recedat ab accidentibus & forma sua visibili, relinquens eam ministerio tanti Sacramenti, cui ipsa forma necessaria est. Substantia autem superuacua oïno ibi esset, & oïno inutilis. Siue.n. sumeretur & comederetur illa substantia, siue non, omnino inutiliter ibi esset. Inutiliter enim comederetur, cum nec opus hoc ibi sit, nec huiusmodi comestio ibi queratur. In tanto enim Sacramento, in tanto Dei opere aliquid esse superuacuum vel inutiliter, impossibile est. Quod autem ibi sit, & nō comedatur faciente eo qui sumit quæ ad comestionem pertinent, videlicet, masticante, saporante, & transglutiente, secundum naturam impossibile est. Nec est con-

Lib. de Sacramentis.

Veridica fides est, credere, quod aduenienti in Eucharistiam viuifico pani, panis ma-

Serialis (ve-
luti creato-
ri suo hono-
rem defe-
rens) cedat.

tra naturam nullo modo, imo secundum naturam est, ei que conuenientissimum, nec iniuria eius est, imo iustitia & ius creatoris, vt ei aduenienti honorem deferat, relinquens ei penitus locum suum, & alia sua quæ ab eo habebat, seruitio ipsius. Et hinc est quod pia ac veridica fides in isto Sacramento & tenet & prædicat, videlicet quod panis materialis atque visibilis, aduenienti pani viuifico, velut creatori honorem deferens, locum suum relinquit & formam visibile Sacramentali seruitio & mysterio ipsius. Et hæc est intentio verbi transubstantiationis, transitus scilicet substantiæ panis materialis atque visibilis, ad aduentum viuifici panis saluata forma, id est varietate accidentium ad ministerium Sacramenti. Transubstantiatio vero, vere contraria est corruptioni. In corruptione enim omnia penitus destruuntur, præter primum, quod est materia; in transubstantiatione autem nihil omnino remanet de pane præter nouissimum vel vltimum, quod est accidentium sensibilibus varietas siue sensibilis forma. De his autem perscrutari diligentius atque diffusius prolixitatem nobis induceret, & præter propositum esset. Sufficit enim ad pietatem fidei, quam hic intendimus stabilire, credere & tenere, quod sub forma panis materialis atque visibilis in altari post benedictionem Sacerdotalem rite factam apponitur panis vitæ, & sub forma vini visibilis, potus vitæ. Et intelligimus non solum Christum ipsum, solum secundum formam diuinitatis panem esse vitæ, sed etiam potum vitæ, sed etiam corpus eius, quod pro nobis in cruce pendit, & sanguinem.

Alexander de Ales, Vix. anno 1240.

Quarta par-
te, Summa
sue.

In hoc Sacramento sunt tria. Primum est species panis & vini. Secundum, est corpus Christi, quod sumpsit de virgine & in virgine. Tertium, est corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia. Hoc Sacramentum abundat super alia Sacramenta. Habet enim hoc commune cum

cum aliis, quod efficit gratiam quam signat: quæ gratia est in vnione corporis myltici. Et præter hæc, quia est complementum Sacramentorum, continet enim illum, qui est principium, medium, & finis omnis Sacramenti. Alia etiam est ratio huius, quia hoc Sacramentum quod nouæ legis est, debet habere rem præsentem, sicut & alia. Sed quia res huius Sacramenti est substantia, scilicet, *corpus Christi*, res aliorum est accidens, quod est gratia Spiritus sancti: & accidens, quod est gratia, non est natum esse in subiecto corporeo, nec per seipsum nisi in anima. Substantia vero per se nata, est esse. Ideo in hoc Sacramento res est, non tantum significata, sed etiam intus contenta. In aliis vero significata, & quodammodo effecta. In Sacramentis vero legis veteris est tantum significata. Et ex hoc colligitur, quod finis legis est Christus: sicque illud Sacramentum finis est, & complementum omnium Sacramentorum.

Gilbertus Tornacensis, scribit illum
quidam vixisse anno 1242.

Sub specie panis dedit Christus *corpus suum* Discipulis suis. Panis est enim in specie, & *corpus Christi in veritate*. Cuius species sensibilis informat te ad exemplum virtutis. Videtur enim panis ille similagineus, quia de farina triticea est: per quod admoneris, si eum recipis, ut puritatem habeas in intentione. Vnusquisque carnem amici sui in obsidione comedet. Obsessi sumus ab hostibus nostris, licet non videamus eos, ipsi vident nos: ideo pane muniendum est castrum cordis nostri & carnibus, Sacramento scilicet isto, quod est panis in specie, & caro in veritate verbi virtute. Virtute enim verbi panis in carnem Christi conuertitur. Panis. n. materialis adueniente Domino, scilicet quasi digniori deferens ei honorem, locum suum ei relinquit, ita quæ iam consecratione facta non remanet panis. Conuertitur ergo panis in carnem Christi.

Sermon. de
Sacramen-
to altaris.

Innocentius III. Papa. Vix. anno 1244.

In appa-
tu super di-
cretales.

Nota quod licet tantum panis transubstantietur in corpus, & vinum in sanguinem, tamen sub vtraq; specie Christus integer est. Non enim est corpus sine sanguine & anima, nec sanguis sine corpore & anima.

Bartolomæus Brixianus, Vixit anno 1246.

Apparatu,
super Decre-
tum, de Con-
secra.

Si in vase ligneo, vel vitreo, (quod fieri non debet) quivis conficiat corpus Christi, nihilominus est verum corpus: quia in verbo consecrantis perficitur consecratio, non in vase. Et in sacrificio non debet offerri vinum sine aqua, nec aqua sine vino: sed simul illa duo, ut perfectum sit sacrificium, sicut & corpus Christi non de farina sola, sed de pane perfecto debet confici.

Bernardus Presbiter Compostellanus,

Vixit anno 1247.

In lib. 3. De
cretalium.

Ad vim & prolationem istorum verborum, Hoc est corpus meum, & Hic est sanguis meus, panis & vinum in corpus & sanguinem Christi transubstantiantur. Videntur species panis & vini, creditur veritas carnis & sanguinis, veritas unitatis & charitatis: & ita inter ista tria distinguendum est, quæ sunt in hoc Sacramento discreta.

Iacobus Episc. Achonensis, Vix. ann. 1248.

In vita Ma-
rie Ongien-
sis.

Accidit aliquando quod quidam monachus tantum zelum acquirendæ, seu conservandæ innocentie haberet: quod primos sensualitatis motus non solum reprimere, sed etiã sine veniali peccato vitam suam in perfecta puritate custodire studeret. Cum autem instigante diabolo aspiraret ad impossibile, in tam profundam desperationis foveam lapsus est, ut nec corpus Christi accipere vellet. Pro cuius salute dñ ancilla Dei
Maria

Maria lacrymosis suspiriis Domino supplicare inter Missarum solennia non destitisset: ille, quasi de longinqua regione ad se reuersus, *corpus Christi* deuote recepit, & sumpta salutari medicina, perfecte conualuit.

Hugo Cardinalis S. Sabinæ,

Vixit anno 1249.

Nisi manducaueritis) id est, nisi iuncti fueritis per charitatem Filio Dei, qui est filius hominis, quod sitis digni manducare *carnem eius* sub specie panis (non habebitis uitā in vobis) quia mēbra separata à corpore nō possunt viuere. Tūc exponitur de illis qui se nō præparant ad hoc, vt digni sint accipere corpus Christi. Caro enim mea vere ē cibus, & sanguis meus vere est potus) id est habet efficaciam cibi: satiat spiritualiter, sicut cibus corporaliter. De hoc pane dicitur. Vetustissima veterum comedetis, & nouis superuenientibus vetera proicietis. Vetustissima veterum sunt, *corpus & sanguis Christi* sub specie panis & vini, quæ in oblatione Melchisedech figurata sunt.

In Euangelio S. Iohannis.

Henricus Archiepiscopus Ebredunensis,

Vixit anno 1250

In hoc Sacramento sunt tria subtiliter discernenda. Primum est forma visibilis, quæ est panis & vini. Secundum est *veritas corporis & sanguinis Christi*. Tertiū est virtus spiritualis, scilicet, vnitatis & charitatis.

In 3. lib. de cretaliis.

Humbertus, Vixit anno 1252.

Reuerentiam requirit sacrosanctum *corpus Dominicū*. Interfectus est Oza tangens arcam Domini. Causam huius dicunt Hebræi fuisse quod in nocte præcedenti cum propria vxore dormierat. Si temeritatem illam sic puniuit Dominus: quanta pœna digni sunt, qui sine reuerentia ad Dominicum corpus accedunt: cuius figura fuit arca? Item reuerentiam requirit ministerium Angelorum, qui ministris Ecclesiæ in altaris ministerio as-

Lib. 4. de eruditione religiosorum.

sociantur. Cum contraria iuxta se posita magis fiant manifesta: maior est impuritas ministrorum Ecclesiæ puritati Angelorum præsentium comparata. Maxime cavenda est irreuerentia his, qui corpus Dominicum sunt accepturi.

Par. 4. Speculi moralis

Vincentius Beluacensis, Vix. an. 1253.

Christus factus est nobis viaticum internæ refectionis, qui seipsum dat nobis quotidie in cibum, & poculum animarum in Eucharistiæ Sacramêto: de quo Psalmus. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus: escam dedit timentibus se.

Ioannes Episcopus Bossinensis.

Vixit anno 1255.

In summa confessorum Idem Christus qui de virgine natus pro nobis passus est in Eucharistia continetur.

Secundum veritatem, idem Christus, qui de virgine natus, & pro nobis passus est, in hoc Sacramento continetur ut catholica fides tenet. Et licet ex virtute Sacramenti, siue transubstantiationis, tantum corpus sit sub specie panis, & tantum sanguis sub specie vini, tamen per quandam concomitantiam naturalem, est sub utraque specie totus Christus secundum corpus, animam, & diuinitatem: quia hæc tria ab inuicem separata non sunt.

Dauid Germanus, Opinor hunc vixisse

circa annum 1256.

Libro. 2. de profectu religiosorum capit. 79.

Diuersis autem affectionibus & intentionibus, diuersi ad communicandum trahuntur. Aliquos trahit amor Dei, ut dilectum sæpius ad se inuitent, eumque in semet ipsis delectabiliter amplexentur. Aliquos gratiarum actio pro beneficiis diuinis, cum nihil dignius possumus reddere Deo pro omnibus, quæ tribuit, quam calicem salutaris accipere, id est, ipsum Iesum. Aliquos laus & honor Dei & Sæctorum: cum nõ habeamus maius, quo possimus Deum vel Sanctos pro sua dignitate venerari, quam Christum immolare Deo patri. Aliquos charitas

ritas. & compassio proximorum: cum pro salute viuorū
& pro requie defunctorum nil efficacius interpellet,
quàm sanguis Christi pro nobis effusus.

Theodoricus Turingus, Vix. an. 1257.

Consuevit (Beata videlicet Elisabeth) ab adolescen-
tia sua, cum humilitate maxima, Missarum semper sa-
cris mysteriis interesse. Oculis namque fidei excellen-
tiam ineffabilem intuens Sacramenti, ad propriæ con-
ditionis paruitatem respiciens, ornatum corporis exte-
riorem, capitis, pectoris, brachiorum, digitorum cete-
rorumque membrorum intra officium Missæ soluit, im-
minuit, inclinavit, vel penitus remouit. Hora uero E-
uangelicæ lectionis, & Canonis, & qua *Dominicum cor-
pus & sanguis* immolatur à Sacerdote & sumitur, hanc hu-
miliationē præcipue studuit exhibere. Flagrabat enim
erga Sacramentum hoc feruore omnium medullarum,
stupore admirans grandi illam charissimam dignatio-
nem, & dignissimam charitatem.

Lib. 2. Vita
S. Elisabethæ
cap. 11

Ioannes Archiepiscopus Bisuntinus, puta-
tur vixisse anno 1259.

Edentibus illis dixit Iesus: Amen dico vobis, vnus ve-
strum me traditurus est. Exemplum dedit nobis, vt cri-
minosum, occultum non designemus specialiter, ne in-
pudentior fiat: sed mittendum est crimen in numerum,
vt conscius pœnitentiam agat. At Iesus respondens ait
Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tra-
diturus est. Audi ergo ò Sacerdos nunquam intinxeris
manum in calice, cum ita est, cum Iuda tradis ipsum in
manus carnificum & inimicorum, indignis communi-
cans Sacramentum: vel cum ore, (lucro vel gratia) non
diuidicans quod in immundam conscientiam, & men-
struatam vas *corpus Domini* sacrosanctum proicias. Nū-
quid audis Christum clamantem tibi, Iuda osculo fi-
lium hominis tradis? Et iterum: Ecce manus tradentis
mecum est in mēsa. Filius quidem hominis vadit, sicut

Ser. de domi-
nica Palma-
rum.

scriptū est de illo, scilicet, quod homo pacis sue, qui cū eo pacem fecerat, qui manducat panes Christi, in quo ipse sperabat, ille magnificauit supplantationem. Sed ve tibi ò Sacerdos, per quem Filius hominis traditur: bonum erat tibi si natus non fuisses. Nunquid cum traditore das signum dicens, quemcunque osculatus fuero ipse est, tenete eum? Quem osculatus es in Missa, ipsum porrigis immundis crucifixoribus & blasphemaribus. Quid respondes Christo dicenti tibi dum es in altari, Amice ad quid venisti, Nunquid vt me tradas, vt me in honores (Hæc ergo quidam attendentes, qui sibi scioli videntur, vt Christum honorent, subditos interficiunt, dantes eis occasionem persistendi in malitia sua, parcētes siquidem Christo, indigno non dant Eucharistiam, & parcentes verecundiæ indigni, ne sine communione dolosa recedant, dant eis panem communem, qualē comedunt sues & canes, cum Christus dicat: Accipite, comedite: hoc est corpus meū. Et iterū: Bibite ex hoc, hic est sanguis meus. Omnes igitur tenētur comedere non panē cōem, sed Christū: & bibere nō vinum commune, sed sanguinē. Qui itaq; non cōmunicat mēse Christi, cōmunicat mēse dæmoniorū. Tu ergo ò Sacerdos si ei non comunicas mensa Christi, & tamen comunicas: nunquid non ipsi comunicas mensa diaboli, & de ministro Christi efficeris minister diaboli? Nihil ergo ei omnino dederis, nisi Christum. Aut Christum recipiat, aut diabolum. Et si Christum recipiat impudenter, nec voluerit se corrigere, nec commonitus abstinere à communione: dicito ei rotundo ore, vt intelligat corpus Domini nostri Iesu Christi, quod tibi do, perueniet tibi in mortem æternam. Non dices ei, vt aliis in uitam æternam.

Albertus Magnus Episcopus Ratisponensis.

Vixit anno 1260

Eleuatis oculis in cælum, ad te Deum patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, & fregit)
Postquam

Postquam panem *in corpus suum* transubstanciat. Et hæc fractio est in solis formis sacramentalibus, & nō in corpore Christi: hæc enim spiritualis est fractio, in qua virtus cognoscitur Deitatis, ut forma panis frangatur & corpus integrū remaneat. Dedit Discipulis suis dicēs, Accipite & manducate ex hoc omnes, hoc est enim corpus meum.) Forma est Sacramēti, qua omnis Sacerdos deinceps debuit uti, & continetur Matt. 26. & Marci. 14 in hanc enim formam verbum increatum descendit in verbum creatum, & sua inuisibili potentia operatur trā substantiationē panis *in corpus Christi*: sicut etiam à principio in verbo instituta, & facta est omnis creatura. omnia per ipsum facta sunt. Portans omnia verbo virtutis suæ.

Lib. de Mis-
sa mysterijs.

Verbum in-
creatum, in-
uisibilis sua
potentia, o-
peratur trā
substantia-
tionem pa-
nis in cor-
pus suum.

Et manducabantibus illis) hoc est, manducationem agni typici perficientibus & consummantibus, tunc primum dedit ultimo corpus suum: ut ultimo datum nunquam à memoria recederet. Accepit panem & gratias agens, fregit. Fractura tamen hæc non nisi in forma est panis, & non in corpore Christi: quia *totus Christus* indivisus sumitur, sub qualibet parte. Sicut in integro speculo, tota & unica forma relucet ī toto: & fractio speculo reflexio fit unius & eiusdem numero, & totius integræ formæ ad quamlibet speculi fracturam. Et dedit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus meum) Hæc est forma Sacramenti, qua Christus corpus suum simul & consecit & exhibuit, sicut & adhuc observat Ecclesia. Et hæc oratio referenda est ad intellectum sub voce declaratū. Et hoc modo indivisibili virtute ad effectum Sacramēti refertur. Ideo nulla est quæstio, quid, vel quantum quælibet dictio sigillatim ad confectionem operetur. In hac oratione verbum increatum operatur in verbo creato, & *mutat creaturas* ea uirtute, qua condidit. Hoc omnium Sacramentorum acceptissimum est, in quo offertur ipse Deus.

Idem in S.
Marcum.

Adelelinus Episcopus Sagiensis, Vixit
opinor anno 1261.

In vita S.
Oportune
virginis.

Cumque iam prægnante corporis infirmitate duodecimo die sicut ipsa domina nostra Oportuna prædixerat, sciret imminere horam vocationis suæ: præcepit Sacerdotibus pro animæ suæ commendatione Missarum solennia celebrare. Quod cum factum esset, iussit *Dominicum corpus* afferri, & sibi dari. Quo accepto dixit. Corpus tuum Domine proficiat mihi ad saluationem animæ meæ.

Vrbanus IIII. Papa, Vixit anno 1262.

In institutio
ne festi cor-
poris Christi.

Transiturus de hoc mundo ad Patrem Saluator noster Dominus Iesus Christus, cum tempus passionis instaret, sumpta cœna, in memoriam mortis suæ instituit summum & magnificum sui corporis & sanguinis Sacramentum: *corpus* in cibum, & *sanguinem* in poculum tribuendo. Nam quoties hunc panem manducamus, & calicem bibimus, mortem Domini annuntiamus. In institutione quidem huius Sacramenti dixit ipse Apostolis, hoc facite in meam commemorationem: ut præcipuum & insigne memoriale sui amoris, quo nos dilexit, ellet nobis hoc præcellsum & venerabile Sacramentum. Memoriale, inquam, mirabile ac stupendum, delectabile, suaue, tutissimum ac super omnia pretiosum: in quo innouata sunt signa, & mirabilia immutata, in quo habetur omne delectamentum, & omnis saporis suauitas, ipsaque dulcedo Domini degustatur: in quo utique vitæ suffragium consequimur & salutis. Hoc est memoriale dulcissimum, memoriale sacratissimum, & memoriale saluificum: in quo gratiam redemptionis nostræ recensemus memoriam: in quo à malo retrahimur, & in bono confortamur, & ad virtutum & gratiarum actionem proficimus in incrementa: in quo profecto proficimus ipsius *corporali præsentia* Saluatoris. Alia nanq; quorum memoriam agimus, spiritu mēteq; complectimur: sed non propter hoc realem eorum præsentiam obtine-

mus.

mus. In hac verò Sacramentali Christi commemoratione, Iesus Christus sub alia quidem forma, *in propria verò substantia est nobiscum*. O singularis & admiranda liberalitas, ubi donator venit in donum, & datum est idē penitus cum datore: Quam larga & prodiga liberalitas cum tribuit quis seipsum. Dedit igitur le uobis in pabulum, ut quia per cibum homo in mortem corruerat, per cibum releuaretur ad vitam.

Albinus Abbas Ferrariensis, potuit vixisse

circa annum 1263.

Interim uero dum tristitia patri filius pararet obsequia, validior patrē torquebat infirmitas, & in frigido corpusculo vix halitus remansit extremus, nec tamē ab orationis cessauit officio, vel diuinæ laudis obsequio. Et dum salutifero corporis Christi & sanguinis viatico suū iter munisset, inter gratiarum actiones & verba orationis spiritum emisit.

*In vita B.
Richery ab
batis.*

S. Thomas Aquinas, Vix. an. 1264.

Immēsa diuinæ largitatis beneficia exhibita populo Christiano, inæstimabilem ei conferunt dignitatem. Neque enim est aut fuit aliquando tam grandis natio, quæ habeat Deos appropinquantes sibi: sicut Deus noster adest nobis. Unigenitus siquidē Dei filius, suæ diuinitatis nos volēs esse participes, naturā nostrā assumpsit, ut homines Deos faceret, factus homo. Et hoc insuper quod de nostro assumpsit, totū nobis contulit ad salutem. Corpus nanq; suū pro nostra reconciliatione in ara crucis hostiam obtulit Deo patri, & sanguinē suum fudit in pretium simul & lauacrum, ut redempti à miserabili seruitute, à peccatis omnibus mundaremur. Ut autē tāti benefici iugis in nobis maneret memoria, *corpus suum in cibum, & sanguinem suum in potum*, sub specie panis & vini sumendum fidelibus dereliquit. O pretiosum & admirandum conuiuium, salutiferum & omni suauitate repletum. Quid enim hoc conuiuium pretiosius esse potest, in quo non carnes vitulorum & hirco-

*In officio fe
sti venerabi
lis Sacramē
ti.*

rum,

rum, vt olim in lege, sed nobis sumendus proponitur Christus verus Deus? Quid hoc Sacramēto mirabilius? In ipso nanque panis & vinum, in corpus & sanguinē Christi substantialiter conuertuntur. Ideo Christus Deus & homo perfectus sub modici panis & vini specie continetur. Manducatur itaque à fidelibus, sed minime laceratur, quinimò diuiso Sacramento, integer sub qualibet diuisionis particula perseuerat. Accidentia etiam sine subiecto in eodem existunt, vt fides locum habeat, dum visibile inuisibiliter sumitur aliena specie occultatum, & sensus à deceptione reddantur immunes, qui de accidentibus iudicant sibi notis. Nullum etiam Sacramentum est isto salubrius, quo delentur peccata, virtute augentur, & mens omnium spiritualium charismatum abundantia impinguatur. Offeritur etiam in Ecclesia pro viuis & mortuis, ut omnibus profit, quod est pro salute omnium institutum. Suauitatem denique huius Sacramenti nullus exprimere sufficit, per quod spiritualis dulcedo in suo fonte gustatur, & recolitur memoria illius, quā in sua passione Christus monstrauit excellentissime charitatis. Vnde ut arctius huiusmodi charitatis immensitas fidelium cordibus infingeretur, in vltima cœna quando Pascha cum Discipulis celebrato trāsitus erat de hoc mundo ad Patrem, hoc Sacramentū instituit: tanquam suæ passionis memoriale perenne, figurarū veterum impletium, miraculorum ab ipso factorum maximum, & de sua contristatis absentia, solatiū singulare dereliquit.

Idem Tractatu 59.

Exēpla scriptura mutationis vnius substantiæ in aliam.

Quamuis autem sit istud summum miraculum, & solius diuinæ virtutis, scilicet, facere incontinenti talem, tantam, & tam ineffabilem conuersionem, & substantiarum mutationem, nihilominus hoc non apparebit impossibile, si consideremus aliqua similia in scriptura, & aliqua similia in natura. Vxor enim Lot, quia retrospexit contra mandatum Dei, subito conuersa est in statuam salis. Virga etiam Moyse conuersa est in colubrū, & postea in virgam. Et diabolus dicebat Christo sciens diuinam

diuinam potestatem, dic vt lapides isti panes fiant. Nō enim est multum dissimile facere de lapide panem, & de pane carnem. In Euangelio Ioannis legitur quomodo Christus conuertit aquam in vinum. Et multa talia sunt in scriptura. In natura quoque satis similia reperiuntur. Certum est enim, quod sunt quædam aquæ, in quibus lignum conuertitur in lapidem vel petram, vnde optimæ cotes fiunt. Videmus quoque continue, quod homo comedit panem, & in corpore suo cōuertitur in carnem: bibit vinum, & conuertitur in sanguinem: & istud est commune hominibus & iumentis, quod eorū cibi & potus in carnem & sanguinem conuertuntur. Si ergo Deus dedit talem potestatem ventri & stomacho animalis, non est mirandum, si talem potestatem etiam contulit suo vicario, vt mediante verbo Dei, virtute diuina, quæ omnia in omnibus operatur, cōuersionem & mutationem efficiat supradictam.

Exempla
natura.

S. Bonauentura Episcopus Albanensis.

Vixit anno 1266.

De Sacramento Eucharistiæ hoc tenendum est, quod in Sacramento *verum Christi corpus & verus sanguis* non tantum significatur, verum etiam veraciter continetur sub duplici specie, panis scilicet & vini, tanquam sub vno, & non sub duplici Sacramento. Hoc autē est post consecrationem Sacerdotalem, quæ fit in prolatione vocalis formæ à Domino institutæ super panem, scilicet, hoc est corpus meum: super vinum verò, hic est calix sanguinis mei. Quibus verbis cum intentione conficiendi à Sacerdote prolatis, transubstantiatur vtrumque elementum secundum substantiam in corpus & sanguinem Iesu Christi, remanentibus speciebus sensibilibus in quarum vtraque continetur totus, non circumscriptibiliter nec localiter, sed sacramentaliter totus Christus. In quibus etiam proponitur nobis, vt cibus: quem qui dignè accipit, non solum sacramentaliter, verum etiā per fidem & charitatem spiritualiter manducando cor

Par. 6. Bre-
ui loquij ca-
pit. 9.

pori Christi mystico magis incorporatur, & in seipso reficitur, & purgatur. Qui verò indignè accedit, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans sanctissimum corpus Christi.

Thomas à Cantiprato, Vix. an. 1267.

Lib. de apibus cap. 63.

Oppidum Duacense amplum & magnum est inter Cameracum & Atrebatum, nobilissimas ciuitates. Hic in Ecclesia Canonorum Sancti Amati Episcopi, cum Sacerdos in Pascha communicato populo, corpus Christi super terram stupidus inuemsset, & genibus flexis eleuare tentasset, mox per se in aera sublimatum, panniculo, quo consecratos digitos Sacerdos detergere solet, inhæsit. Clamans igitur Sacerdos, Canonicos uocat: accurrunt illi, spectant in panno corpus uiuificum in specie faciei venustissimi pueri, & mox conuocato populo ad spectaculum, præsentatur, & indifferenter nulli tanta cælitus visio denegatur. Hæc cum audissem, fama vulgante, veni in oppidum quod prædixi, accessi ad Decanum Ecclesiæ, cui optimè notus eram, petii videre miraculum: annuit ille, præcepit vt fieret, aperta est theca, concurrunt populus, moxque vbi pyxis reuoluitur, clamant omnes: ecce iam video, ecce conspicio Saluatorem. Stabam ergo attonitus, nihil videns, nisi tantum speciem panis albißimi, nihil quidem conscius mihi, quare corpus sacrosanctum in specie pueri cum cæteris non uiderem. Nec diu cum ista mecum uoluerem, ecce vidi faciem in mēsuram ætatis plenitudinis Christi, spinam habentem coronam in capite, & duas guttas sanguinis de fronte ex vtraq; parte nasi descendentes.

Albinus Boloniensis, Vixit anno 1268.

In lib. 3. de crystalum.

In Sacramento plus de vino, quam de aqua ponatur in calice, in quo debet confici corpus Christi.

Philippus Cancellarius Parisiensis,

Vixit ann. 1269.

In Psal. 109

Ad morem Melchisedec, qui obtulit panem & vinū, Christus sub forma panis & uini obtulit corpus & sanguinem

guinem proprium.

Ioannes Valensis, Vixit anno 1270.

Septimus ordo est presbyterorum. Horum officium est Sacramentum corporis Domini in altari cōficere. Hoc officio Dominus vsus est, quando post cœnam, panem, & vinum in corpus & sanguinem suum mutauit. Hoc ipsum excellenter officium implens exhibuit: quando ipse Sacerdos & hostia in ara crucis se obtulit.

Lib. de regimine vite humane.

Guilielmus Varonius, Vix. an. 1272.

Fide sola tenemus, quod corpus Christi est sub Sacramēto altari: quòd ibi sit corpus Christi non dimensiuo, non quātitatiuo modo: quòd sit in diuersis locis indiuisum substantialiter, diuisum localiter.

In decisionibus, de Sacramentis.

Innocentius v. Papa, Vix. an. 1273.

Eucharistia est Sacramentum, quia signat & caussat sanctitatem, quia totius sanctitatis auctorem continet. Forma consecrationis corporis Christi operatur sine forma sanguinis. Nam quælibet forma materiam determinatam, significationem propriam, & per se operationem habet.

In lib. 4. Sententiarum.

Guiardus, siue Godofridus Episcopus

Camracensis, videtur vixisse circa annum 1277.

Tertia ablutio fit sanguine, quæ similiter duplex illa die recolitur. Vna enim est, sanguis in pretium. Alia autem est eiusdem sanguinis in nostræ fragilitatis remedium. Idem enim sanguis Christi, qui semel effusus est in pretium, quotidie in altari, sumitur in remedium: Vnde in Euangelio legitur: Hic est calix noui Testamenti in meo sanguine. Notandum autem, quod illa die corpus Christi nō conficitur, cuius plures causæ super illud Hieremix, Repulit Dominus altare suum, assignatur. Hæc autem causa ad præsens sufficiat, quia ea die hostia vera sine uelamine est oblata: ideo ipsa die sub velamine non offertur.

Lib. de Officiis diuinis de Officio cœne dominice & parasceses.

Gulielmus Episcopus Miniatensis.

Vixit anno 1280.

In Diuino-
rum officio-
rum rationa-
li.

Cum ergo Sacerdos illa verba Christi pronuntiat (hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus) panis & vinum in carnem & sanguinem cōuertuntur, illa verbi virtute, qua verbum caro factū est, & habitauit in nobis, quia dixit & facta sunt, mandauit & creata sunt: qua fœminam mutauit in statuam, & uirgam conuertit in colubrum: qua fontes mutauit in sanguinem, & aquam cōuertit in vinum.

Gulielmus Archiepiscopus Lugdunensis.

Vixit anno 1282.

Parte 4.
Summa vi-
tiorum.
Non est da-
tum ipsis An-
gelis, quod
sacerdotibus

Prædicatio si rara est, non sufficit: si assidua, uilescit. Idem verum est de celebratione Missarum. Si enim aliquis in die pluries celebrat: uilescit ei opus illud super Angelicum: non enim concessum est Angelo, ut ad prolationem talium verborum sub specie panis gloriosum Christi corpus incipiat esse, nec exhibet reuerentiam præsentiae creatoris sui, quam deberet. Necesaria est diligens custodia post susceptionem, & præcipue os custodiendum est, in quo *Dominicum corpus* susceptum est. Si quis in pixide, ubi *Dominicum corpus* positum est, foetidum lutum imposteret, infidelis iudicaretur: qualis ergo iudicandus est ille, qui os suum, in quo *corpus Domini* recepit, detractioe, vel ebrietate, vel alia spurcitia polluit, cum spurcitia spiritualis longe maior sit immunditia corporali?

Ioannis Genuensis, vixit anno 1284.

In suo Ca-
tholico conte.

Eucharistia dicitur Sacramentum panis & calicis, scilicet, sacrificium corporis & sanguinis Christi, quasi bona gratia. Quid enim gratiosius corpore & sanguine Christi? Habens conscientiam peccati mortalis, quod dimittere non proponit, peccat mortaliter accedens ad sumendum corpus Christi, quia indignè accedit.

Aegidius Archiepiscopus Bituricensis,

Vixit anno 1286.

In Sacramento Eucharistiæ quoddam est secundum naturam, ut hoc quod ibi accidentia sunt in loco terminato. Quoddam est ibi super naturam, sed non super intellectum, ut hoc quod ibi sunt accidentia sine subiecto. Quoddam est ibi supra naturam & intellectum, ut quod ibi Christus est totus & tantus, quantus fuit in cruce, nec tamen excedit terminos illius parvæ formæ. Tota substantia panis, in totam substantiam corporis Christi conuertitur.

Lib. 6. compendij Theologica veritatis, ca. 14.

Renerus S. Laurentij. Suspicio illum

Vixisse circa annum 1288.

Euenit præterea, ut circumpositas Tuitiensi cœnobio, graue incendium officinas corripere, atque absumeret. Undique sauebāt immaniter flammæ, ut ipsum iam cœnobium subderet periculo, nisi diuina irroret miseratio. Ut enim videre aliquibus datum est, fide reæ desuper claritatis persona astitit, quæ sui amictus ora, veluti quodam flabello, insurgentes ignium globos euentilaret. Refugere igitur vapores: illæsa emicuit domus illa, impleto haud dubiè, quod ad Dominum Propheta dicit, Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Paræitanam verò Ecclesiam depasta sunt incendia. Sed ibi nihilominus Christi gloriose magnificata est dextera. Cum fuerit nanque tanta conflagratio, ut etiam campanas liquefecerit eiusdem Ecclesiæ: armariolum tamè ligneum, quo in pixide clausum corpus Dominicum habebatur, corrumpi adustione non potuit, sacrosanctum scilicet suum seruante sancto sanctorum: cuius caro requieuit in spe: cuius nō derelicta fuit anima in inferno: cui datum est non videre corruptionem.

Lib. de viris illustribus monasterij sui.

Nicolaus Cabasilas Episco. Dyrachij,

Vixit post annum 1289.

Sanctæ sanctorum mysteriorum celebrationis, opus & effectus quidem est, donorum in diuinum corpus &

Lib. de Diuino altar. de-

K h sanguinem

erificio, cap.
x. 27. & 8.
Sursum cor
da.

Habemus
ad Dominū.

Gratias aga
mus.

Domine.

Dignum &
iustum est.

Etiam Gre-
ci Missam,
sacrificium
esse dicunt.

Transubsta
ntiatio.
apud Gra-
cos.

sanguinem mutatio. Postquā Sacerdos eos eiusmodi ora-
tione dignatus est, & sic animas erexit, cogitationes eo-
rum à terra extollit, & dicit. Sursum corda habeamus:
quæ supra sunt cogitemus, non quæ in terra. Illi autē
consentiunt, & dicunt se illic corda habere, ubi est the-
saurus noster, ubi est Christus in dextera Patris sedens.
Habemus ad Dominū. Qui autem pulcherrimè, & san-
ctissimè sic affectus est, quid restat, quàm ut ad gratias
agendas conuertatur Deo, qui bona omnia suppeditat?
maximè primum Sacerdotem imitās, Deo & patri gra-
tias agentem, antequam daret Sacramentum commu-
nionis. Ipse etiam ante orationem mysterii, per quam
sancta consecrat, hanc gratiarum actionem fundit ad
Deum, & patrem domini nostri Iesu Christi. Gratias
agamus Domino, Et cum omnes consenserint, & di-
gnum, & iustum est, dixerint, ipse Deo offert gratiarū
actionem. Et postquā ipsum glorificauit, & cum An-
gelis laudauit, & gratias pro nobis omnibus egit, quæ
ab æterno in nos contulit, & postremo arcanæ eius, &
quæ omnem sermonem & rationem excedit, incarna-
tionis meminit, deinde pretiosa dona consecrat, & to-
tum sacrificium peragitur. Et quomodo? Cum veneran-
dam illā cœnam narrauit, & quomodo ipsam ante pas-
sionem dedit sanctis suis Discipulis, & quod accepit ca-
licem, & quod accepit panem, & actis gratis sanctifica-
uit, & quod dixit ea per quæ significauit mysterium, &
cum ea ipsa verba dixit, deinde procidit, & orat, & sup-
plicat, diuinas illas voces ipsius vnigeniti Seruatoris
nostri etiam in donis propositis applicans, ut suscepto
eius sanctissimo, & omnipotente spiritu, conuertatur qui-
dem panis in ipsum pretiosum & sanctum eius corpus. uinum au-
tem in ipsum immaculatum & sanctum eius sanguinem. Hæc
cum orauit, & dixit vniuersum sacrificium peractum,
& perfectum est, & dona sunt sanctificata, & hostia inte-
gra, & perfecta effecta est, & magna hostia & uictima,
quæ pro mundo mactata est, supra sacram mensam fra-
cernitur. Panis enim non amplius figura *Dominici corpo-
ris*

ris, neque donum ferens imaginem veri doni, neque ferens aliquam descriptionem ipsius Seruatoris passionum tanquam in tabula: sed ipsum verum donum, ipsum sanctissimum corpus Domini, quod omnia illa verè suscepit probra, contumelias, vibices, quod crucifixum, quod interfectum quod sub Pontio Pilato pulchrum testimonium confellum est, quod colaphis appetitum, contumeliis affectum, sputa passum est, & fel gustauit. Similiter & vinum, ipse sanguis, qui exiit occiso corpore, hoc corpus & sanguis, qui ex Spiritu sancto constitutus est natus ex Maria virgine: qui sepultus est: qui resurrexit tertio die: qui ascendit in cælos, & sedet ad dexteram Patris. Et quænam est fides? Ipse dixit. Hoc est corpus meum: hic est sanguis meus. Ipse etiam iussit Apostolis, & per illos vniuersæ Ecclesiæ hoc facere. Hoc enim inquit, facite in meam recordationem. Non iussisset autem facere, nisi esset potestatem daturus, vt possent hoc facere. Et quænam est potestas? Spiritus sanctus, quæ ex alto Apostolos armauit, sicut à Domino ipsis dictum est. Sedete in ciuitate Ierusalem, donec induamini virtute ex alto. Hoc est opus illius descensus. Non enim semel descendit, deinde nos reliquit, sed est, & erit semper nobiscum. Propterea enim eum misit Seruator, vt nobiscum maneat in æternum. Et alium enim inquit, aduocatum mittam vobis, vt maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt ipsum, nec cognoscit ipsum: vos autem cognoscitis ipsum, quia apud vos manet, & est in vobis. Is per manum & linguam Sacerdotum mysterium peragit. Neque verò spiritum solum misit ad nos Dominus, vt maneat nobiscum: sed ipse etiam pollicitus est se nobiscum mansurum vsque ad cōsummationem seculi. Sed Paracletus quidem adest inuisibiliter, quia ipse corpus non gustauit. Dominus autem & videtur, & contrēctatur per veneranda & sacra mysteria, vt qui nostram naturam & suscepit, & seruat in æternum. Hæc est Sacerdotij potestas, hic est Sacerdos. Etenim qui seipsum semel

Panis post consecrationem non est figura imago Domini corporis, sed ipsū sanctissimum domini corpus

Spiritus sanctus per manum & linguam sacerdotis dominicū corpus conficit.

*Dominus &
videtur &
cōtreclatur
per Euchar.
mysterium.*

obtulit, & sacrificauit à Sacerdotio non cēssauit: sed perpetuum hoc sacrificii munus nobis obit, per quod etiam est aduocatus pro nobis ad Deum in æternum. Qua de causa ei dictum est. Tu es Sacerdos in eternū. Propterea nulla est fidelibus de donorum sanctificatione dubitatio, nec de aliis mysteriis, si secundum propositum & Sacerdotum preces peragantur. Et hæc quidem hætenus,

Guido Archidiaconus Bononiensis.

Vixit anno 1291.

*In Decretū
de consecra
tione.*

*Sacerdotes
dicuntur cō
ficere corpus
Christi. quia
eorum mini
sterio panis
in corpus Chri
sti transub
stantiatur.*

Substātia panis vel vini, quæ nō fuerat corpus Christi vel sanguis, ad verba Christi prolata, fit corpus Christi & sanguis. Et ideo Sacerdotes dicuntur conficere corpus & sanguinem Christi, quia eorum ministerio substantia panis transubstantiatur in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem. Et si dicatur, quod de specie panis fit corpus, siue Sacramentum efficitur, sic intelligitur, id est, ad prædicta verba, substantia panis Sacramentum efficitur.

Iacobus Archiepiscopus Genuensis,

Vixit anno 1294.

*In historia
Lombardi
ca.*

Accepit Christus personam Episcopi, quando panē & vinum in corpus & sanguinem suum transmutauit, & Apostolis potestatem conficiendi dedit. Et ista est maior potestas quæ vnquam homini data fuit. Est enim potestas Dei magna, facere aliquid de aliquo, sicut quando fecit hominem de terra, & Euam de costa Adæ. Est alia potestas Dei maior, sicut de nihilo aliquid facere, sicut fecit cælū & terram, Et est tertia maxima, sicut de creatura creatorem. Istam potestatem non dedit Angelis, sed solis Sacerdotibus: quia diuina virtute in corpus, & sanguinem substantiam panis & vini conuertunt. Inuisibilis enim Sacerdos, scilicet Christus per ministros suos, visibiles creaturas in corpus & sanguinē suum secreta potestate conuertit verbo suo, scilicet illo: Hoc est enim corpus meum. Vnde non debet aliquis attendere,

*Sacerdotalis
functio ma
ior est Ange
lica dignita
te.*

dere, ad visum suum, quia visus putaret se videre colorem panis, nec ad gustum, quia putaret se sentire gustum panis: nec ad olfactum, quia putaret se sentire odorem panis & vini: sed attendere debet ad auditum, quia cum audit consecrationis verba, ita est per omnia, sicut audit: hoc est enim corpus meum. Quod significatum est *Nota.* in Isaac, qui cum benediceret Jacob, fuit deceptus eius visus, quia sui oculi caligauerunt, & ipsum non cognovit. Fuit & deceptus olfactus, quia credidit se sentire odorem vestimentorum Esau. Fuit etiam deceptus gustus, quia credidit se comedere de venatione Esau, & comedit de ferculo Jacob. Fuit & deceptus in tactu, quia putabat se tangere manus Esau, & tangebatur manus Jacob. Sed ecce auditus, qui vocem Jacob audiuit, non fuit deceptus. Imo dixit: Vox quidem, vox est Jacob. Sic etiam in isto Sacramento, omnes alii sensus decipiuntur præter auditum. Et ideo omnes fideles, qui audiunt verba consecrationis, firmiter & veraciter credere debent, quod corpus Christi est sanguis.

Ricardus Mediauillanus, Vix. an. 1295.

In Sacramento altaris, substantia corporis Christi verè & realiter continetur sub specie panis. Divina enim virtus, quæ de nihilo mundum creavit, hoc instituere potuit, & instituere voluit, fecit, & hoc facere congruum fuit, quia in hoc manifestatur suæ potentiae immensitas. Hoc enim est tam admirabile, quod transcendit omnem facultatem naturæ, & suæ humilitatis profunditas in hoc quod voluit, quod possemus suum corpus sacratissimum nostris manibus contrectare, & eius inæstimabilis charitas, quod in hoc à nobis visibiliter recedens, nobiscum voluit verum corpus suum invisibiliter remanere, & per hoc in volendo credere, in humilitate exercitatur, & in uirtute spei roboramur, & charitate amplius inflammamur.

In li. 4. Sententiarum.

Sacramentum Eucharistie transcendit omnem naturam facultatem.

Henricus Archidiaconus Tornacensis,

Vixit anno 1297.

Quodlibeto.

9.

Fide firma tenendum est, in Sacramento esse *verum corpus Christi*, sicut verba sonant, quibus dicitur, Hoc est corpus meum, ut non sit hic veritas, sicut in solo iigno, sicut erat in Sacramentis veteris legis. Vnde illud Matthæi ultimo. Vobiscum sum usque ad consummationem seculi, intelligere debemus de veritate corporalis presentie in Sacramento, ut corpus, quod est uno modo essendi præsens solummodo in cælo, alio modo essendi præsens nobis est in Sacramento, & hoc in veritate eadem eiusdem corporis essendo præsens ibi & hic, quod sola fide deprehenditur.

Berengarius Episcopus Beterensis,

Vixit anno 1299.

Cōcione ad
Sacerdotes.

Si cum Christo & pro Christo estis, cum Christo eritis per intentionem, & pro Christo eritis per administrationem. Vobis se credit Christus, vobis se credit populus. Vobis se credit Christus ad sacrificium, vobis se credit populus ad salutis negotium. Per vos Christus confertur populo, per vos populus præsenteretur Christo. Vos, qui Christum in manibus gestatis, caute, ne proditores sitis.

Ioannes Scotus, Vixit anno 1300.

In lib. 4. Sententiarum.

Secundo non recipit ille, qui non tantum recipit Sacramentum, sed recipit illud ut Sacramentum: credens ibi esse *corpus Christi*, & se recipere communione corporis Christi, sicut in Ecclesia consuevit fieri talis communio. De substantia fidei est, quod verum *corpus Christi* in Eucharistia realiter continetur.

Renerus Pisanus, Vixit anno 1302.

Parte 1. P^a
theologia, ca
pit. 28.

In hoc Eucharistiæ Sacramento *continetur essentialiter Christus* Qui sicut in mundum visibiliter veniens largitus est gratiam, unde dicitur: Gratia & veritas per Iesum facta est, ita in hominem sacramentaliter veniens operatur gratiam, si non sit obstaculum.

Ioan.

Ioannes Sanctogeminianus, Vix. an. 1303.

In hac coena fuit appositus cibus Sacramentalis: quia in ea instituit Christus Sacramentum corporis & sanguinis sui. Vnde iste est panis omnino mirabilis: quia si consideremus conuersionem, tam mirabiliter fit, quod ibi nihil corrumpitur, vel augetur, vel minuitur, vel alteratur vel localiter mutatur, vel annihilatur. Item si consideremus accidentium existentium admirabilissimum est, quando sine subiecto dimensiones subsistunt, sine subiecto immutant sensum, sine subiecto localiter subsistunt. Item si consideremus existenciam Christi sub illis accidentibus, valde est mirabile, quod gloriosum & verum corpus Christi, quod ibi est, non circumscribatur non contingatur, non extendatur, non comensuratur, non condiuiditur, non mutatur.

*Sermone de
coena Domi-
nica.*

Clemens v. Papa, Vixit anno 1304.

Si Dominum in Sanctis eius laudare iubemur, dignum profecto, iustum, & salubre nobis existit, ut sibi in sui, quo nos quotidie spiritualiter reficit, memoriam corporis, laudes festiue uenerationis, & gratias referamus

*Lib. 3. Cle-
mentinarum.*

Gerardus Leodiensis, Vixit anno 1305.

Christus Dominus tuus, qui seipsum tibi in cibum tam diligenter & tam studiose preparauit, in Sacramento videlicet altaris: pro Symbolo tanti conuiuii a te vicem reddi petit, ut te ipsum in cibum eidem studeas preparare; ut sicut ipsum in cibum comedis, ita te ei esibilem exhibeas, ut Salomon in Prouerbiis. Quando sederis ut comedas cum Principe, diligenter attende quæ sunt posita ante faciem tuam, quia talia oponet te preparare. Dicit ergo. Quando sederis in mensa, videlicet altaris, ut comedas cum Principe, id est, cum Christo, cum quo, & quem comedis in altari, attende quæ posita sunt ante faciem tuam ad manducandum, quia panis uitæ, qui de cælo descendit, & vinum uix meracissimum. Christus in cruce fuit quasi uia pressa in torculari, ut

*Lib. de do-
ctrina cor-
di.*

vinum sui sanguinis nobis propinaret. Attende ergo quid appositum est ante te in mensa altaris: agnus videlicet immaculatus. Dicitur enim in libro Numerorum quod manna simile erat grano pilo tonso in similitudinem bdellii, & pruinæ, & sicut semen coriandri. Istis similitudinibus adaptatur manna, ut per hoc triplex substantia, quæ sub isto Sacramento sumitur designetur, corpus scilicet Christi, anima cum diuinitate. Hæ tres substantiæ nobis in altari apponuntur.

Alanus Insulensis, vixit anno 1306.

Lib. 4. de
art. Fidei,
Propositio -
ne. 1.

Eucharistia est Sacramentum corporis Christi sub panis & uini specie existentis: cum panis *in Christi carnem* & uinum *in sanguinem* sit transubstantiatum. Sub hac autem similitudinis specie Sacramentum institutum est, quod quemadmodum panis & uinum sunt principale corporis alimentum: ita corpus Christi præ cæteris est fortius animæ sustentamentum.

Hubertinus Casalanus, Vix. an. 1307.

Lib. 4. Arbo-
ris vitæ ca. 4

Inter omnia opera dilecti Iesu memoriale suæ feruidæ charitatis, & admirabilis potestatis, & diffusæ liberalitatis fuit institutio istius uenerabilis Sacramenti: qua non solum seipsum dedit in cibum, sed etiam instituit, & potestatem dedit veris Sacerdotibus, Apostolorum successoribus, ut istud Sacramentum conficeret, & in æternum, dum durabit Ecclesia peregrina, illud haberent uerum sacrificium, cibum, & viaticum, & memoriale dignissimum suæ sacratissimæ mortis. Secundo debes videre, quomodo istud benedictum Sacramentum est memoria mirabilium. Est autem memoria mirabilis operationis, quia in hoc Sacramento est tanta multitudo mirabilium, ut superent intellectum uiatoris, & sensum comprehensoris. Vnde hic est uere Deus absconditus. Vnde ibi abscondita est fortitudo eius, dum innumera mirabilia fiunt in hora consecrationis, quæ latet in abscondito Sacramento. Primo quidem ex partibus uirtutis

tutis operatiuæ considera, quod in hoc Sacramento concurrunt simul virtus verbi creati & increati: illius ut proferentis, huius ut assistentis: illius ut inuocantis, huius ut operantis. Vnde Christus ex humanitate promeruit ex Deitate perfecit. Ex humanitate formam protulit, Deitate conuersionem plenam fecit. Concurrit etiam successiua prolatio, & instantanea mutatio, ut talis oratio formæ sit enunciativa & operatiua. Et tamen successiua est enunciatio, & instantanea operatio. Quia victus infinita Dei sine tempore, transubstantiationem panis & vini facit in instanti in *verum corpus & sanguinem Christi* per prolationem, & ad prolationem formæ Sacramenti, quæ successiue profertur per os ministri cum intentione animi, unde finis dicti per opus Dei est complementum facti. Miracula sunt hæc, ut merito possit intellectus dicere *man hu*, id est, quid est hoc. Hæc sunt illa abscondita, de quibus dicitur *Esaie 45*. Dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum, ut scias, quia ego sum Dominus. In hoc enim Sacramento per hanc operationem thesauri gratiæ absconditi conferuntur: & arcana secretorum fidei Ecclesiæ proponuntur, ut sciat intellectus fidelis credendo veraciter, quia ipse est Dominus, qui quoniam potentissimus potuit, quia clementissimus voluit, quia veracissimus & sapientissimus, facit signa & mirabilia in hoc Sacramento, quorum non est numerus. Dicit enim. Hoc est corpus meum. Et ideo Ecclesia sancta profitetur in Christo ineffabilem veritatem, qua sic dixit: & insuperabilem potestatem, qua potuit. Ex quibus concludit Sacramenti irrefragabilem veritatem, quia ita sit. Omnia enim quæcunque voluit Dominus fecit in cælo & in terra: in mari & in omnibus abyssis. Si consideretur species contentiua, occurrat tibi trifaria consideratio mirabilium, scilicet, quidditas transitiva, quantitas dimensiuæ, qualitas obiectiua. Quidditas panis & vini transit in substantiam *corporis & sanguinis Christi*, In quo transitu sunt mirabilia mirabilissima. Nihil enim substantiæ relinquitur,

Innumera
in consecra-
tionem Eu-
charistia mi-
rabilia.

Tria conside-
randa circa
speciem Eu-
charist.

II

III

sed totum conuertitur: nihil subternitur, nihil de nouo efficitur. Solum enim transit id in aliquid, & tamen sine annullatione. Non enim annullata est substantia panis & vini, sed vere in *Christi corpus & sanguinem* conuersa. Non tamē effecit corpus Christi de nouo, quod prius erat, sed nouo ibi est per conuersionem alicuius in ipsum, vbi & ibi prius non erat. Nihil ibi subternitur: quia transit totum in totum, nullum habens subiectum commune. Quantitas etiam dimensiuua species sine subiecto supra naturam subsistit, sub qua Sacramentaliter continetur Christus in se dimensionatus à speciebus, non dimensione contentus: in se commensuratus, non tamen commensuratione contentus. Signatus quia sic est in altari, vbi consecratur, quod non est in alio loco, vbi non consecratur, & tñ non diffinitiuè, quia sic est hic, quod tamē eodem modo alibi potest esse. Est igitur totus in tota specie visibili: totus in qualibet parte signabili, totus in qualibet parte partibili. Qualitas etiam specierum insensibilium terminat visum, alterat gustum, excitat odoratum, immutat tactum. Nullus enim istorum quatuor sensuum discernit istum spiritua- lem cibum, solus fidelis auditus iudicat verum, dum audit, assentit, & credit, Hoc est corpus meū. Fides enim ex auditu. Ipsa etiā accidentia per virtutem diuinam accipiunt talem modum essendi & operandi, quod ex illis accidentibus, & circa illa accidentia possunt omnia fieri, quæ primò poterant, quando ibi erat substantia panis & vini. Durantibus illis accidentibus, tam diu existit ibi verum corpus Christi, quàm diu non est facta talis mutatio, ex qua sequeretur corruptio substantiæ panis & vini.

Malachias Dominicanus, Vix. an. 1308

Lib. quem
Venenum,
dixit cap. 2.

Caro medici facta est medicina ægroti secundum illud: Caro mea verè est cibus, ad saluandam animam. Ergo contra venenum peccati, mors Christi in ligno. Re medium restauratiuum, *corpus & sanguis* Christi pro cibo.

bo. Remedium conseruatium, gratia quotidiana cum
compunctionis stimulo.

Gulielmus Hassliginienſis, Vix. an. 1309

Quærite Dominum, dum inueniri poteſt. In templo
inuenitur materialis, ubi latet ſub ſpecie panis. In ſpiri-
tuali, quia Dominus in templo ſancto, id eſt, in ſanctis,
qui templum ſunt ſanctum. Ecce ubi quærendus Deus.

*Sermone de
aduentu Do-
minico.*

Albertus Patauinus, Vix. an. 1310

Sub vmbra accidentium panis & vini verum ſangui-
nem & carnem Chriſti ſumimus. Canticorum ſecundo.
Sub vmbra illius quem deſideraueram ſedi, & fructus il-
lius dulcis eſt gutturi meo.

*Sermon. poſt
Pentecoſten.*

Ioannes Vitalis. Cardinalis, Vix. an. 1311

Vox quidem vox Iacob eſt: ſed manus quidem ma-
nus ſunt Eſau. Sicut tactus Iſaac deceptus fuit, & non
auditus: ſic in iſto Sacramento, tactus, viſus, guttus, ol-
factus decipitur, quia ſecundum iudicium iſtorum ſen-
ſuum nihil ibi uidetur eſſe, niſi panis & vinum: ſed audi-
tus non decipitur. Audis enim: Hoc eſt corpus meum,
& veraciter eſt.

*In ſpecula
Moral. Om-
nes humani
ſenſus, audē-
tu excepto
circa ſacra-
mentum Eu-
chari. fallun-
tur.*

Raymundus Eremita, Vixit anno 1312

Domine Deus, noſtræ ſalutis refugium ſingulare, a-
deo fuit humilis tua humanitas, quam ſumpſiſti, vt pro-
pter multitudinem maximè humilitatis velis propter
ſanctitatem & verborum efficaciam, quòd panis mate-
rialis hoſtiæ ſacratæ efficiatur proculdubio vera caro, &
uinum ſanctificatum efficiatur verus ſanguis.

*Lib. 2. de
Contempla-
tione.*

Ricardus Pampolitanus, putatur

Vixiſſe anno 1313.

Et pluit illis manna, id eſt, docuit hæſitantes corpus
Chriſti ſibi datum ad manducandum, vt ſit cibus animæ
& ipſo fruèrentur, & delectarentur in eo. Et panem cæli
dedit eis, id eſt, panem materiale mutauit in panem

In Pſal. 77.

calicum,

calicum. Panem Angelorum manducauit homo, id est, Christum hominem factum, qui est panis Angelorum, id est, satietas Angelorum. Cibaria delicata valdè, id est, idem corpus Christi misit ei calitus. In abundàtia, quia cum comestum fuerit à populo, integrum manet.

Bernoldus Cisterciensis, Vixit an. 1314

In distinctio-
nibus tempo-
rum.

Omnes eandem escam spirituales manducauerunt. Prima ad Corint. capite 10. In istis uerbis ostendit Apostolus uerum esum corporis Christi in lege noua traditum, figuraliter in lege veteri præcessisse.

Prochetus Saluaticensis, Vix. an. 1315.

Parte 1, de
uictoria con-
tra Hebræ-
os, cap. 21.

Nota quod nullus rationabiliter potest inficiari cō- uersionem panis & uini in corpus Christi uirtute Dei, si credit vel concedit conuersionem aquæ in sanguinem, de qua scriptum Psalmo 77. Et conuertit in sanguinem flumina eorum.

Gilo, siue Guido, Episcopus Cameracen-
sis, creditur à nonnullis vixisse circa
annum 1316.

Lib. dialogo-
rum, de ad-
ministratio-
ne sacramen-
torum.

Dial. isti as-
scripti sunt
à nonnullis
Guilielmo E-
pisco. Pari-
siensi, ab alijs
verò Petro
Episc. Camē-
rac. sed fal-
so: nam qua-
tuor consen-

Petrus. Dic mihi quæ est materia Eucharistiæ? Gilo. Panis & uinum, quia uirtute uerborum, quæ sunt forma huius Sacramenti, transubstantiatur panis in corpus Christi, & uinum in sanguinem. Petrus. Quia per uirtutem uerborum, quæ sunt forma huius Sacramenti, transubstantiatur panis & uinum in corpus & sanguinem Christi, ostende mihi quæ sunt ista uerba, quæ sunt forma eius. Gilo. Istius Sacramenti duæ sunt formæ, una super panem, & alia super uinum. Forma uero, quæ est super panem, qua transubstantiatur panis in corpus Christi est hæc. Hoc est enim corpus meum. Forma uero super uinum qua, transubstantiatur in sanguinem, hæc est. Hic est enim calix sanguinis mei noui & æterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro uobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Petrus. Cum in Sacramento sit uerum corpus Christi, & uerus sanguis, quomodo

quomodo manent illa accidentia, quæ videmus & senti-
mus, sicut albedo, dulcedo, magnum, paruum & huius-
modi? *Gila.* Illa accidentia, quæ vides & sentis, virtute
diuina per se manent, quæ prius erant, in substantia pa-
nis & vini, & sine subiecto.

*tiētibus ma-
nuscrip. ven-
tustis exem-
plaribus. Gi-
lonis, sine
Guidonis B.
pisc. Came-
racens. sunt
Concione*

Nicolaus Aquæuillanus, Vix. an. 1317.

Sextus panis potest dici Eucharistia, hoc est corpus te-
stis Christi nostri Saluatoris. De isto pane dicitur Sap.
16. Præstitisti eis Domine (sine labore) de cælo panem
habentem in se omne delectamētum. Dicit Apostolus
de isto pane: quicumque manducauerit panem hunc, &
biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis &
sanguinis Domini. Certè nullus debet de isto pane co-
medere, nisi sit mundus à peccato luxuriæ, & illud opti-
mè significatur primo Reg. cap. 21. vbi legitur, quod ve-
nit Dauid in Nobè ad Achimelech Sacerdotem, qui di-
xit ei. Non habeo panes laicos ad manum: sed tantum
panem sanctum. Si mundi sunt pueri, maximè à mulie-
ribus & cætera. Panis iste sanctus erat, & Christi cor-
pus significabat, de quo nullus debet comedere, nisi sit
mundus maximè à peccato luxuriæ.

43.

Petrus Archiepiscopus Aquensis,

Vixit anno 1318.

Verba quibus conficitur corpus Christi, nō ex deuotio-
ne, sed ex opere operato efficiunt quod figurant. Nam
si proferantur à malo Sacerdote, equè habent effectum
suum, sicut si proferantur à bono Sacerdote.

*In Lib. 4.
Sententiar.*

Conradus Sanctogeorgianus, Vixit

circa annum 1319.

Antequam accedat homo (ad Eucharistiam) debet
habere fidei integritatem. Et hoc est quod subiūgitur.
Caput cum pedibus eius & intestinis vorabitis. Per ca-
put signatur Deitas, per pedes humanitas. Intestina;
sunt circa hoc Sacramētum inattingibilia, quæ omnia
debet homo vorare, quia omnia fideliter debet credere
etiam

*Sermone, de
sacrament.
Euchar. Cre*

edere ea de-
benus circa
Euchar. qua
intellectu at
tingere ne-
quiemus.

etiam quæ intellectu nō pōt attingere. Credere oportet verum ibi esse corpus Christi, quod traxit de beata virgine. Est autem ibi corpus eius per transsubstantiationem, anima uerò per naturalem colligationem, diuinitas per inseparabilem vnionem. Sunt etiam ibi vtriusque naturæ intestina, id est, Sacramenta inexplicabilia & ideo quoniam non potest altitudinem huius Sacramenti intellectu capere, debet hæc Spiritus sancti potestati committere, & hoc est quod dicitur: Si quid residuum fuerit, igni comburentis. Absconditus est iste thesaurus sub velamēto propter fidei meritum. Magnum sibi meritum cumulat, qui aduersarios huius Sacramenti, fortissimè credendo superat. Aduersarii isti sunt quinque sensus, qui omnes sentiunt non esse ibi corpus Christi. Et imaginato similiter contraria est, quia nullo modo imaginari potest, quomodo integer Christus, qui in cruce pependit, possit sub tam parua hostia abscondi. Contra omnem etiam rationem est, quod idē corpus simul, & semel possit esse i diuersis locis, sicut apparet in hoc Sacramento, quod est perfectissimè in cælo, est & perfectissimè nihilominus in altari: & tamen non plura, sed vnum solum, idemque corpus. Propter huiusmodi fidei meritum est corpus Christi Velatum est & corpus Christi, propter sensus nostri imbecillitatem. Si enim Christus in gloria maiestatis suæ, sicuti est, seipsum ostenderet nobis, nullus mortalis tantam maiestatem & claritatem sufferre posset, vel aspectum. Sicut enim Moyses, qui ex cōsortio sermonis Domini tantum splendorem ac claritatem vultus sui contraxerat, velabat faciē suā cum loqueretur filiis Israel, eo quòd non possent intendere in eum, propter claritatem vultus eius: & sic Christus condescendens nostræ infirmitati, superposuit uelamen suæ claritati. Velatum est etiam corpus Christi, ut à tanto mysterio arcerētur infideles. Ipse enim dixit: Nolite sanctū dare canibus, & margaritas porcis. quod verbo dixit, hoc facto impleuit: quia faciem suam in Sacramento hoc abscondit.

Ioannes XXII. Papa, Vixit anno 1320.

Transiturus de hoc mundo ad Patrem Saluator noster Dominus Iesus Christus, cum tempus suæ passionis instaret, sumpta cœna in memoriam mortis suæ instituit summum & magnificū sui corporis & sanguinis Sacramētum, corpus in cibum, & sanguinem in poculum tribuendo.

In Clementi
nat.

Martinus Pœnitentiarius Episcopus,

Vixit anno 1321.

In Eucharistia est uere corpus Christi et sanguis. Et licet vno & eodem tempore in diuersis locis immoletur, tamen sicut est una diuinitas, cui unitur, sic non diuersum sed vnum idemq; corpus conficitur.

In Tabla
Decreti,

Nicolaus Lyranus, Vixit anno 1322.

Aduertendum est quod istud Sacramentum sub duplici specie institutum est: scilicet panis & vini. Quia panis conuertitur in corpus Christi, & uinum in sanguinem. Et istæ conuersiones fiunt separatim, quia sanguis fuit separatus à corpore, vel à carne in passione. Hoc autē Sacramentum, vt dictum est, institutum est quasi quoddam memoriale illius passionis, & ideo cōsecratio carnis & sanguinis fit sub speciebus distinctis. Considerandum etiam quod sub vtraque specie est totus Christus, quia sub specie panis est tantum corpus ex vi conuersionis vel Sacramenti. Sanguis autem & anima & diuinitas sunt ibi ex concomitantia naturali & inseparabili. Similiter sub specie vini, sanguis est tantum ibi ex vi Sacramenti. Cætera autem ex concomitantia.

In Matth.
cap. 26

Guilielmus Abbas Pictauiensis.

Vixit anno 1323.

Quæro ad quid refert se pronomen, hoc vel hic in vtraque forma. Ad panem & uinum? Non. Quia illa nō sunt corpus. Itē nec ad corpus, nec ad sanguinem, quia

In suo Sacra
mentali.

ibi

ibi non sunt ante totius formæ prolationem. Alii intelligunt hoc, id est, totum hic contentum sub his speciebus est corpus & sanguis, quia pronomen hoc, est demonstratiuum seu demonstratio alicuius sensibilis: quasi dicat, hoc enim quod nunc est panis purus, sed in fine corpus est. Quæro qualiter probantur media scilicet fortius hic esse quàm in Lazaro. Dic quod duplici ratione. Primò ex materia, quia magis est miraculosum & remotum à cursu naturæ substantiam panis in corpus cōuertere, quàm animam propriam ab examine corpus reducere. Secundo ex parte fructus: Quia in resurrectione Lazari uiuificatur corpus; sed in hac conuersione, vnitur Deo perpetuò anima. Tertio ex parte termini. Quia in hoc humana anima ad proprium corpus reducitur: hic panis purus in corpus Deificatum conuertitur. Licet verba successiue proferuntur, in instanti conuertitur panis, diuinitus & supernaturaliter eius substantia omnino conuersa est & commutata in veram substantiam corporis, nihil remanēdo ibi de substantia panis.

Franciscus Maronius, Vixit anno 1324.

In Concione
quadam.

In missa adest quidem primò tota sanctissima trinitas diuina, modo singulari scilicet faciendo tale & tantum miraculum potestate infinita transubstantiando panem in uerum corpus Christi, & uinum in sanguinem. Et sic hinc à solis tribus personis eadem potestate, qua creauerat mundum, solo verbo & voluntate. Dixit & facta sunt, mandauit & creata sunt.

Gulielmus Ockam, Vixit anno 1425.

Prefatione
in tracta. de
corpore Christi.

Stupenda supernæ munera largitatis ad reparationem generis humani eidem impensa, ipsum suo redemptori magnifico obligant in immensum. Vnigenitus siquidem Dei Filius, substantia nostræ mortalitatis assumpta, ut nos à Diabolica seruitute redimeret, & pristina restitueret libertati, ac tandem ad caelestē perducere

duceret hereditatem, semetipsum in ara crucis in redemptionis humanæ pretium immolauit. Vt autem tanti muneris in nobis iugis maneret memoria, ac pro nobis qui quotidie labimur, Christus quotidie mysticè immolaretur, *corpus suum* in cibum, & *sanguinem suum* in potum in Eucharistiæ Sacramento sumendum fidelibus derelinquit, cuius ineffabilis altitudo humanæ indagini subiici non dedignatur, propter quod de illo summo & excellentissimo Sacramento cum omni timore & modestia est loquendum, quia circa nullum Sacramentum est error periculosior, nec inquisitio laboriosior, nec inuentio fructuosior.

Nusquam erratur periculosius, quàm circa sacrament. Euch.

Durandus Episcopus Meldensis,

Vixit anno 1326.

Corpus Christi est in Sacramento altaris per veram existentiam suam naturæ, & non per solam communicationem ideomatum, quod patet, quia relatiuum semper refert idem numero quod præcessit, sed Christus in constituendo hoc Sacramentum dixit hæc verba: Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, Et: Hic est calix in meo sanguine, qui pro vobis effundetur. Ergo illud idem numero quod postea fuit traditum ad crucifigendum, fuit prius traditum Apostolis in Sacramento ad edendum. Sed corpus quod fuit traditum ad crucifigendum, non fuit de natura panis, sed fuit corpus pertinens ad naturam humanitatis: ergo corpus traditum Apostolis in Sacramento altaris fuit vere de natura humanitatis, & pari ratione in Sacramento nostro est corpus Christi pertinens ad eius humanitatem, & non est solum ibi per communicationem ideomatum. Dicendum est ergo, quod verum corpus Christi sumptum de virgine & passum in cruce, est realiter in hoc Sacramento. Si volumus scire, utrum sit dictum secundum propriam significationem, vel secundum figuratiuam, videamus sequentia verba, quæ determinant præcedentia. Cum enim dixisset Christus, hoc est corpus meum, subiunxit,

In li. 4. Sententia. quas. 1.

LI. 233 quod

quod pro vobis tradetur. Constat autem quod corpus traditum pro nobis, fuit corpus Christi verum, natum de virgine, & passum in cruce: ergo illud verbum est dictum non secundum metaphoram, sed secundum propriam significationem, propter quod à principio Ecclesie fuit articulus fidei ab omnibus concessus, quod *verum corpus Christi* esset realiter in hoc Sacramento & non figurativè, nec sicut in signo tantum, nec per solam communicationem ideomatum. De modo autem, per quem corpus Christi est realiter in hoc Sacramento, dictum sit in generali, quod non est ibi circumscriptivè, nec diffinitivè, sed rationem ordinis quæ habet ad species panis virtute divina propter conversionem substantiæ panis in substantiam corporis Christi, propter quâ corpus Christi, ut substantia habet immediatum ordinem ad species, sub quibus substantia panis in corpus Christi conversa est; & est eis realiter præsens, licet eis non efficiatur tanquam accidentibus.

Petrus Patriarcha Hierosolymitanus,
Vixit anno 1327.

In li. 4. Sentent.

Quæritur primò utrum corpus Christi sit in Sacramento altaris realiter, præsentialiter, & essentialiter. Et videtur quod non, quia idem corpus non potest esse simul in diuersis locis: sed corpus Christi est in cælo, ergo non est in altari. Contra est quod dixit Christus: Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, sed illud fuit verum, non autem phantasticum, ut Manichæi dicunt, ergo nō est figuratè dictum, sicut illud ego sum vitis vera, & vos palmites, quod ex consequenti apparet metaphoricè dictum. Respondeo. Quia est firmiter fide tenendum *corpus Christi* realiter, præsentialiter, & essentialiter esse in altari. Quæritur utrum Christus sit in Sacramento totus: Respondeo, dicendum quod Christus totus est hic, & totum quod est in Christo, totum quod personæ naturæ divinæ & humanæ substantialis & acci-

& accidentalis. Sed solum corpus Christi est sub specie panis ex vi Sacramenti, & solus sanguis sub specie vini. Reliqua verò utrobique sunt ex naturali concomitantia.

Guilielmus à Petra alta, Vixit an. 1328.

Qui malus est inter bonos, est sicut Iudas inter Discipulos Christi. Ad cumulum malitiæ præsumit Dominicum corpus sumere, vel celebrando vel communicando, non attendens illud: Quicumque manducauerit corpus Domini, & biberit eius calicem indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.

Parte 3.

Tractatus,
de Professione monasti-
ca.

Altfanus Altfensis, Vixit anno 1329.

In hoc Sacramento corporis Christi, id est sub specie panis, est totum corpus Christi ex vi Sacramenti, siue conuersionis. Substantia enim panis conuertitur in solam substantiam corporis. Et intelligo hic nomine corporis contineri, non tantum carnes, sed etiam neruos & ossa, & alia huiusmodi. Sanguis verò est ibi ratione permixtionis enim, & diffusus est in corpore: & ideo vbicumque est corpus Christi, ibi est sanguis. Eius verò anima est ibi ratione coniunctionis, scilicet cum corpore. Est enim inseparabiliter corpori coniuncta. Diuinitas autem est ibi ratione vnionis diuinæ naturæ cum humana.

Lib. 4. Sum-
ma sua Titu-
lo. 11.

Adamus Goddamus, Vix. an. 1330.

Dico quòd transsubstantiatio non est annihilatio, sed conuersio substantiæ panis in corpus Christi ex vi consecrationis Sacramentalis, eo quod in instanti conuersionis, cessat esse sub illis speciebus substantia panis & vini, quæ præerat, & succedit pro eisdem corpus & sanguis Christi ex vi Sacramentalis consecrationis. Nec est ibi aliqua conuersio prioris in posterius, nisi quod ad non esse prioris succedit sub illis speciebus vi consecrationis substantia posterior.

In lib. 4. Sen-
tentiarum.

Monaldus, Vixit anno 1331.

In Summa
sua.

In necessitate potest Missa sub diuo publicè celebra-
ri, seu in centoriis, in itinere, scilicet in exercitu, hone-
ste super terram solidam, non in naui, quia in mari vel
in fluminibus fluctuet, ne ea vagante fiat sanguinis effu-
sio, vel corporis Christi indebita commotio.

Guido montis Rocherij, Vix. an. 1332.

Cap. 3. Ma-
nipuli Sacra-
torum.

Eucharistia est Sacramentum corporis & sanguinis
Christi, contentorum sub speciebus panis & vini, vir-
tute verborum à Sacerdote prolatorum: in eo contine-
tur ille, qui est fons gratiæ, scilicet Christus. Quidam
sumunt istud Sacramentum corporaliter tantum, sicuti
aliquis infidelis, qui non credit in isto Sacramento esse
veraciter corpus Christi. Si enim sumeret hostiam con-
secratam, sumeret istud Sacramentum corporaliter tan-
tum: quia constat, quòd non sumeret spiritualiter, cum
non reciperet fructum Sacramenti, non etiam recipe-
ret Sacramentaliter, quia ille recipit istud Sacramentum
sacramentaliter, qui credit veraciter in isto Sacramen-
to esse corpus Christi. Quidam sumunt seu comedunt sa-
cramentaliter & corporaliter simul, quia ex quo sunt
Christiani, credunt sub illis speciebus esse veraciter cor-
pus Christi, & sic vtuntur Sacramento, vt est Sacramen-
tum, sed non recipiunt spiritualiter, quia non recipiunt
fructum Sacramenti.

Petrus Episcopus S. Pauli, Vix. an. 1333.

Parte 2. de
Praefatio
Christi. ca. 3

Ad hoc seipsum Christus pro Ecclesia tradidit, vt san-
ctificaret illam lauacro baptismi, & pastu corporis sui ale-
ret. Quod Sacramentum in cena instituit, & frequen-
tandum dedit.

Guido Episcopus Maioricensis,

Vixit anno 1334.

Lib. de He-
resibus.

Septimus error Catharorum est, quòd cum benedi-
cunt panem dicendo, Pater noster, dicunt non valere benedi-

benedictionem, quia panis nō potest benedici, cum sit creatura Diaboli, nec ex pane conficitur *corpus Christi*. Vigésimus secundus error, quod facta consecratione *corpus Christi* non existit vere sub speciebus panis & vini, sed tātum in similitudine & signo, nec Christus trās substantiauit panem & vinum in corpus & sanguinem suum realiter, sed in similitudine, & figura. Vigésimus sextus error, quod negant verum *Christi corpus* & sanguinem esse sub Sacramento altaris.

De Vvalde
sibus.

Ludolphus Carthusianus, Vix. an. 1336.

Multa mirabilia sunt in hoc Sacramento. Primum, quod ibi est *corpus Christi* in tanta quantitate, sicut fuit in cruce, & sicut iam est in cælo, nec tamen excedit illius parvæ formæ terminos vel quantitatem. Vnde mirum est quomodo sub tam modica specie tantus homo lateat. Secundū est, quod ibi sunt accidentia sine subiecto. Tertium est, quod panis ita conuertitur in *corpus Christi*, quod tamen nō est materia corporis nec animæ. Quartum est, quod corpus non augetur ex multarū hostiarum consecratione, & è conuerso non minuitur ex earum sumptione. Quintum est, quod idem corpus simul in pluribus locis, id est, sub omnibus hostiis consecratis est. Deo enim cōuenit esse vbique simpliciter & propriè: creaturæ verò in loco vno tantum esse. Corpus verò Christi medio modo habet se. Cum enim sit creatura, non debet cōequari creatori in hoc quod sit ubique. Cum verò sit vnitum diuinitati, debet in hoc alia corpora excellere, vt simul & semel possit in pluribus locis esse, sub isto videlicet Sacramento. Sextum est, quod cum diuiditur hostia, non diuiditur Christi corpus, sed sub qualibet parte totus est Christus. Vnde hæc factura in forma est panis, nō in Christi corpore, quia totus Christus indiuisus sumitur sub qualibet parte. Si cut integro speculo tota & vnica formæ relucet in toto & in fracto speculo sic vnus & eiusdem formæ numero & totius integræ formæ ad quamlibet speculi fra-

Parte 2. vi
ta Crística.
56. Que mi
rāda sint in
Sacramento
Euchar.

Similitudo.

Lib 3. de of-
ficio Sacer-
dotis Tra-
ctatu 24.

Albertus Brixianus, Vix. anno 1338.

Continetur ipse Christus realiter & vere in Eucharistiae Sacramento, qui quoniam ipse in propria specie secundum quam visibilis est, corporaliter discessurus erat à Discipulis, ut Ecclesia haberet ipsi Christum in specie sacramentali, instituit Sacramentum Eucharistiae, in quo Christus verè continetur. Verum autem corpus Christi & sanguinem esse in hoc Sacramento, neque sensu, neque imaginatione, neque naturali cognitione hominis vel Angeli potest cognosci. Quidam autè dixerunt corpus & sanguinem Christi nò esse in hoc Sacramento secundum veritatè, sed solum sicut in signo. Sed hæc positio est abiicienda & fugienda tãquam hæretica & pernitiola. Diuina autem virtute in hoc Sacramento conuertitur panis in verum corpus Christi, & vinum conuertitur in verum sanguinem eius. Cum ergo in hoc Sacramento sit verum corpus Christi, & verus sanguis eius, nec incipiat esse in hoc Sacramento per motum localem ipsius corporis vel sanguinis, quia non desinit esse in cælo per consecrationem panis & vini, sed incipit esse in hoc Sacramento per conuersionem substantiæ panis in substantiam corporis Christi. Ideo illa positio, quæ dicit, quòd in hac consecratione post consecrationem manet substantia panis & vini, & non conuertitur in corpus & sanguinem Christi, est uitanda tanquã hæretica, quia excludit veritatem huius Sacramenti. Hæc autem conuersio panis & vini in corpus Christi & sanguinem, non est similis naturalibus conuersionibus, sed est omnino supernaturalis, & effecta per solam Dei uirtutem. In conuersione autem naturali diuersæ formæ succedunt sibi in eodem subiecto, siue in eadem materia, & sic totum non conuertitur in notum. Conuersio panis in corpus Christi & vini in sanguinem nò est naturalis, sed proprio nomine potest dici transubstantiatio, quæ & sola Dei uirtute fieri potest.

Petrus

Petrus Aruernus, Credo illum vixisse
circa annum 1340.

Dicendum quòd Sacramentum Ordinis ad Sacramentum Eucharistiæ ordinatur, quod est Sacramentum sacramentorum: sicut enim templum, & altare, & uasa, & vestes, ita & ministri, qui ad Eucharistiæ ordinantur consecratione indigent. Et ideo distinctio Ordinis est accipienda secundum relationem ad Eucharistiæ, quia potestas Ordinis aut est ad consecrationem ipsius Eucharistiæ, aut ad aliquod ministerium ad Eucharistiæ Sacramentum ordinatum. Si primo modo, sic est Ordo Sacerdotum: & ideo cum ordinatur, accipiunt calicem cum vino & pane, accipientes potestatem consecrandi corpus Christi & sanguinem. Cooperatio autem ministrorum est uel in Ordine ad ipsum Sacramentum, vel in Ordine ad suscipientes. Si primo, sic est tripliciter. Primum enim est ministerium, quo minister cooperatur Sacerdoti in ipso Sacramento, quantum ad dispositionem, sed non quantum ad consecrationem, quod solus Sacerdos facit. Ad Diaconum pertinet ministrare. Sacerdotibus in omnibus quæ aguntur in Sacramentis Christi, unde & ipsi dispensant sanguinem Christi. Secundo est ministerium ordinatum ad materiam Sacramenti ordinandam in sacris vasis ipsius Sacramenti, & hoc pertinet ad Subdiaconum: unde in litera dicitur, quòd corporis & sanguinis Christi uasa portant. Tres sunt ordines sacri, qui habent actum circa corpus Christi & sanguinem. Principalis actus Ordinis Sacerdotis est consecrare corpus Christi. Vinctio solis Sacerdotibus fit, qui propriis manibus corpus Christi tangunt: sicut & calix vngitur, qui continet sanguinem, & patena, quæ continet corpus.

Ioannes Andreas, Vixit anno 1341.

Si quæ sunt uerba in Canone missæ, quæ ab Euangelistis dicta non fuerunt, primo credere debemus, quòd

Li 4 386 à Christo

In Complamento Summa B. Thomæ Aquinatis.

Quest. 127.

In lib. 3.

Clementina sum.

à Christo Apostoli, ab ipsis, eorum successores acceperunt. Secundo, quod in Sacramento Eucharistiz aqua cum uino transubstantiatur *in sanguinem*.

Lupoldus Episcopus Babenbergensis,

Vixit anno 1342.

Lib. de zelo
Catholicæ fi
dei veterum
principum
Germanorū

Ex regibus verò Visogothorum Leonigildus, qui regnavit in finibus Hispaniæ, in tantum erat, Ariana perfidiz deditus, quòd Hermigildū filium suū, pro fide catholica per eum detentum, *corpus Christi* à quodā Ariano Episcopo in die sancto Paschæ recipere renuentem, per suos apparitores interfici procuravit.

S. Germanus Episc. Constantinopolita-
nus. Vixit circa annum 1343.

Missa sacrifi
catio incruē
ta victimæ.
Rerum ec-
clesiast.
Theoria.

Agnoscite omnes Sacerdotes, qui sacro altari affide-
tis, & incruentam victimam sacrificatis, quod viuas pas-
siones Christi annuncietis. Ipse dixit, Hoc est corpus
meum, hic sanguis meus. Ipse & Apostolis iussit, & per
illos vniuersæ Ecclesiæ, hoc facere; Hoc enim, ait, faci-
te in meam commemorationem. Non sanè id facere
iussisset, nisi uim inditurus fuisset, ut id facere liceret,
& quæ est deprecatio? Spiritus sanctus, uirtus ex alto,
quæ Apostolos armavit, ut eis à Domino dictum fue-
rat, Sedete in vrbe Ierusalem donec induiti sitis uirtu-
te ex alto. Hoc opus est eius ingressus, non enim semel
egressus, in posterum dereliquit nos, sed est nobiscum,
& erit in perpetuum in æuum. hoc per manum Sacerdo-
tum & linguam mysteria cōficit; ac non sanctum Spiri-
tum duntaxat misit Dominus noster, ut maneat nobi-
scum, sed & ipse pollicitus est se mansurum nobiscum,
usque ad consummationem seculi. At Paracletus incō-
spiciuus adest, quia ipse corpus non gustauit: Dominus
uero & conspicitur, & tangi se patitur per tremenda &
sacra mysteria, ut qui nostram naturam acceperit, eam
cur

Spiritus san-
ctus inuisibi-
liter præsens
in Eucharis-

que gestet in secula. Hæc ergo Sacerdotij virtus, hic Sa-
cerdos. nō enim semel cum se obtulerit & sacrificarit,
Sacerdotio defunctus est, sed hoc perpetuo nostrū mi-
nisterii munus obit, quo & aduocatus est pro nobis a-
pud Deum per æuum. Propterea nulla fidelibus de san-
ctificatione donorum superest, neque de aliis Sacramē-
tis, an secundum propositum & preces Sacerdotum cō-
pleantur. Signare autem diuina dona, vt aduentu &
gloriosa sancti Spiritus præsencia transmutet & faciat,
ex pane quidem, ipsum pretiosum corpus Domini nostri Ie-
su Christi: ex eo autem quod est in calice, ipsum pretiosum
sanguinem magni Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi,
qui effusus est pro mundi uita & salute: & vt partici-
pantibus ex eo fiat in remissionem peccatorum & vi-
tam æternam.

cōsecratione

Transubstā-
tiatio.

Bartholomæus Santocordius,

Vixit anno 1344.

Qualiter est Christus in hoc Sacramento? Christus
idē, qui de virgine natus & pro nobis est passus in hoc
Sacramento continetur, & sicut ibi est vere Christus,
ita & ibi sub vna quantitate. sed non vtitur ea, occupā-
do locum, sicut & non vtitur claritate sua illuminando
aerem. Item potest simul esse in pluribus locis, in quan-
tum plura indiuidua, id est, panes plures transubstantiā-
tur in ipsum. Item in qualibet parte hostiæ est totus Chri-
stus, & in minima, quandiu scilicet manet species panis
aut vini.

In Summa
Pisana.

Ioannes Hasalanus, Vixit anno 1345.

Eucharistia est Sacramentum, & modo communi cū
aliis Sacramentis, scilicet, signando & causando sancti-
tatem: & modo speciali scilicet, continendo totius san-
ctitatis auctorem, propter quod excellentissimum est
omnium Sacramentorum. Si Sacerdos deficiat, quando
corpus iam consecratum est & non calix, vel etiam vs-
que ad finem Missæ de præparando calice cum uino ob-
litus fuerit, vel aliqua de causa neglexerit: iam ab anti-

Lib. 3.

Quest. Ca-
sualium Ti-
tulo 24.

Rubrica 48

c. 54

caro sumpta est de carne uirginis.

Gregorius Ariminensis, Vixit anno. 1356.

In 4. lib. Sen-
tent.

Dico quod est mirabile in hoc Sacramento, quod Christus est sub qualibet parte specierum totus, ita quod illa substantia est tota in diuersis locis simul & semel, & tota in toto, & tota in qualibet parte.

Thomas Argentinensis, Vix. an. 1358.

In li. 4. Sen-
tent.

Corpus Christi in Sacramento est realiter continentia locali, praesentia, & ui Sacramenti, licet anima solum concomitanter. Item corpus Christi est totum in qualibet parte hostiae, & in tota hostia loquendo de partibus hostiae, ut sunt in toto continenter.

Lib. Morali-
tatum Biblio-
rum cap. 16

Petrus Berchorius, Vixit anno 1360,

Manna significat corpus Christi in Sacramento altaris, & hoc primo ratione nominis. Man enim, siue man hu interpretatur, quid est hoc? Quia sicut dicitur hic, Hebraei uidentes manna de caelo descendere dixerunt Man hu? id est, quid est hoc? admiratiue loquendo. Sic vero quicumque bene considerat cibum istum, scilicet, Christum in Sacramento altaris, merito potest mirari, & dicere, Man hu? id est, quid est hoc? Quia ibi sunt tot mirabilia, ut merito potest fieri questio de eodem. Vnde in Psalmo dicitur, quod a Domino factum est illud, & est mirabile in oculis nostris. Item ratione modi, Quia tantum habebat qui multum, sicut qui parum colligebat, quia scilicet, in qualibet particula est totum corpus Christi & in omnibus est nisi vnum. Qui enim plures hostias consecratas recepit, non magis habet de Christo, quam ille, qui unam solummodo sumit. Simila cum melle, id est, caro cum diuinitate, vel panis species cum Christi corpore & humanitate.

Henricus à Balma, putatur vixisse circa

annum 1363.

Parte 2. Sti

Ad Missam celebrandam sex sunt considerando attendenda

dēda. Primo, ut sciat quis, quem recipere debeat. Quia *multi amoris*
 verum dominum, qui fecit cælum & terram, & verum *cap. 16.*
 hominem, qui pro nobis pependit in ligno. Secundo,
 quod, quem est recepturus, est sanctus sanctorum, & om-
 nis sanctitatis origo. Tertio ut ad tam excellentem Do-
 minum vereatur accedere tam uilis creatura. Quarto,
 multum cauere homo debet, ne cum tædio atque cor-
 dis torpore ad id Sacramentum accedat, in quo conti-
 netur summa bonitas & infinita iocunditas. Maximè
 in isto exigitur Sacramento, vt cogitet quod illam tã
nobilem carnem in ara crucis immolatam pro nobis, di-
 gnatus est donare nobis in cibum, & *sanguinem eius* effu-
 sum pro redemptione humani generis de latere suo in
 potum.

Helvici Germanus, Vix. an. 1365.

Corpus Christi sub Sacramento assimilatur illi libro *Lib. 7. de Sã*
 quem uidit Ioannes signatum sigillis septem, propter *militudini-*
 septem mirabilia, quæ sub ibi. Primum est, quod fit de *bus rerum.*
 pane non mutatum, sed manens idem: & ponitur à qui *cap. 9.*
 busdam exemplum. Sicut cognitio mea mediante voce
 fit tua, manens mea. Secundum est, quod tanta magni-
 tudo sub tam parua specie tota latet. Et ponunt quidã
 exemplum, sicut in parua pupilla oculi totus mons ma-
 gnus recipitur vel uidetur. Tertium est, quod totũ cor-
 pus per os hominis intrat non diminutum, eadem po-
 tentia, ut quidam dicunt, qua clauso utero de uirgine
 exiuit, & etiam de sepulcro. Quartum est, quod come-
 ditur non consumptum, & non diuisum. Et ponunt ali-
 qui exemplum in sensu visus. Sicut uiror herbarum ab ocu-
 lo videntis, quasi quidam eius cibus suscipitur, nec ta-
 men ipsa herba minuitur vel diuiditur. Quintum est,
 quod ab immundis tangitur, sine contragione sui, sicut
 lumen Solis recipitur in re fœda, nec tamen fœdatur.
 Sextum est, quod à pluribus sumitur, & in pluribus lo-
 cis conficitur, nec tamen augetur vel minuitur: sicut, si
 multæ candelæ ab vna accendantur, illa una propter hoc

Robertus Holcothius, Vix. an. 1350.

In li. Sapien-
tiae c. 16
Lectio. 183.

Notandum quòd per manna in sacra scriptura figuratur signanter Eucharistiæ Sacramentum. Sicut enim filij Israel transeuntes per desertum versus terram eis à Domino promissam, cæli refocillabantur alimento: ita nos per mundum ad cælum pergentes, *corporis & sanguinis Christi*, quotidiano viatico recreamur. Sermo Christi mutat creaturam, & fit ex pane *corpus Christi*, & vinum cum aqua in calice permixtum, fit sanguis Christi consecratione verbi cælestis.

Fischatius Doctor, putatur vixisse

circa annum. 1352

In 4. lib. Sen-
tent. Distin-
ctione 11.

Queritur quare non datur populo *corpus Christi* sub specie vini, sicut sub specie panis, vel simul sub vtraque. Responsio, Multiplex assignatur ratio, una, quam tangit Iulius Papa De consecra. dist. 2. Cum omne. Alia est propter periculum. Facilius enim elaberetur gutta quam hostia. Tertia, quia in lege & in sacrificiis offerre bantur libamina. De libamine autem nihil habebant offerentes, sed tantum Sacerdos: licet de sacrificio haberent. Et ideo ut innotescat & cõgruat veritas signo: de sacrificio, scilicet de *corpore Christi* sub specie panis datur populo, sed sub specie libaminis non.

Ioannes Thaulerus, Vixit nono 1354.

Sermone in
Dominico
die. 7. post
festum S. Tri-
nitatis.

Quod hodierna die quatuor hominum milia septem panibus & pisciculis paucis Dominus noster Iesus Christus pautisse legitur, spiritualiter dilectissimi accipere debemus, quod videlicet idem ipse sanctam Ecclesiam suam non modo pane materiali, sed etiam *sacratissimi corporis sui* pane substantiali reficiat incessanter & pascat. Et in præsentiarum de excellentissimo dignissimi Sacramenti cibo, in quo tota consistit salus nostra, dicturi sumus. Dominus & redemptor noster Discipulis suis ait: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi. Hoc ultimum fuit il-
lius

In Sacramen-
to Euch. con-
sistit tota sa-
lus nostra.

lius ad Discipulos verbum, quando ab eis corporaliter discessurus locutus est, non solum ut eos, verum etiam ut omnes electos suos, quos in hoc exilio magno sui desiderio tenendos præsciuit, consolaretur: ad memoriam eis reducens supereffluentem illam charitatem quando in ultima cœna sacratissimum & amabilissimū pignus, dulcissimam preciosissimi corporis sui præsentiam, nobis omnibus dereliquit. Ait ergo iam iamque recessurus: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Ac si diceret: Agedum charissimi mei videte, ut me ipsum vobis reliquerim. Ita enim non immeritò omnis dolor vester in solenne vertetur gaudium, contemplantibus vobis, ut ad finem vsque seculi per præsentiam corporis mei vobiscum in terris sum permanens. Dum anima fidelis fideliter secum cogitat, in hoc dignissimo Sacramento præsentia adesse illius corpus, sanguinem & animam, diuinitati unita, qui per diuinam præsentiam suam cælum, & cuncta quæ in illo sunt, implet: quodque idem omnia, quæ ab ipso petierit, salutis suæ vtilia, sibi velit impedire ac impartiri, merito consolatoria sæpè fiducia & animæ pace repleri potest.

Guido, siue Vvido Episcopus Camera-
censis, videtur vixisse circa annum 1355

Tertius fructus est, quia hoc Sacramentū munit animā & præmunit contra instantes necessitates & tentationes, sicut castra armis & comœtu muniuntur contra hostes. Vnde Beatus Ambrosius loquens de hoc Sacramento dicit. Cum hospitium tuum aduersarius tuus uiderit occupatum fulgore cælestis præsentia, fugiet. Cum enim castrum cordis pii videt Dominicalibus armis & spiritalibus circumcinctum, pane, uino, & carne repletum, receditque dicens: hoc castrum nō possum vi euincere, nec longa obsidione expugnare: quia hic hospitium habet, qui fortis est in prælio. Et hic est sub speciebus panis & uini corpus & sanguis Christi. Hæc

Sermone de
12. Sacra-
menti fructi-
bus.

caro

quo consilium doctorum est, quod *hostia corporis* si sumpta non est: in corporalibus mundè reponatur, & calix ritè præparetur & ab illo loco. Simili modo postquam cœnatum est, Canon super calicem peragatur, quia tunc non iteratur, eò quod nihil anteriorum dictum est super calicem & tunc in fine Missæ corpus & sanguis accipiantur.

Godofridus Tranensis, Vixisse uidetur

circa annum 1346

Lib. 3. super
Titulos Decretalium,
Titulo. 22

De corpore Christi tres sunt opiniones. Vna dicit quod illa substantia, quæ prius fuit panis & vinum, postea fit corpus & sanguis. Alia tenet, quod substantia panis & vini desinat ibi esse: & tantum accidentia ipsorum ibi remaneant, scilicet, sapor, color, & pondus, & sub illis accidentibus *corpus Christi*. Tertia verò asserit, quod remanet ibi substantia panis & vini, & in eodem loco, & sub eadem specie est corpus & sanguis Christi. Quælibet harum opinionum, fatetur *verum corpus Christi* esse in altari. Quarta opinio dicit, non esse in altari corporis & sanguinis veritatem, sed imaginem tantum, seu speciem, & figuram: & ista reprobat ut hæretica.

Nicephorus Calistus, Affirmant quidam

illum vixisse circa annum 1347.

Eccles. hist.
ca. 28. lib. 1

Cum verò rursus discubisset, mysticum tradidit e sacrificium horrendorum simul & viuificorum nostrorum mysteriorum fermentato pane & vino ex vite expresso, eaque cum per gratiarum actionem & sanctificationem benedixisset, Discipulis dedisse: Et cum *vere corpus & sanguinem suum* esse, quasi fide sua interposita, confirmasset, accipere & participare eos illa, quippe nulla re à diuina carne sua discrepantia, iussisse, atque id, ad eundem modum, in futurum deinceps fidelibus faciendum ad sinceram euidentemque sui memoriam per manus tradidisse.

Simon à Cassia, Vixit anno 1348.

Li. 1. de My

Seipsum aliter non alium in verbo suo fecit, transubstan

substantians terrena & mortali in corpus & sanguinem suum, ut essent hominibus in anima, cibus & potus, ut iam in deserto uitæ præsentis, præpararetur mensa peculia-
 ris populo Dei, non in fomentum corporis sed mentis: non ut caro, sed ut anima nutrietur, & una mensa hominum & Angelorum, si non in eodem loco, saltem in eodem cibo, usque dum esset omnia in omnibus Deus, & spes prærogaretur hominibus perueniendi ad Deum & fruendi Deo, cum in hac vita Deitate in rebus trans-
 substantiatis in corpus cibantur & potantur. Vniri, cum creatura volens Angelos non apprehendit, dæmones abhorruit: ut esset homo inter homines, & vnionem naturarum fecit. Et nunc suum corpus illi naturæ, à qua sum-
 pfit corpus in duplici specie reliquit, insinuans dignita-
 tem dilectionemque ad homines, quasi iam vicem red-
 dens, ut illi naturæ, quæ dedit ei assumendi corpus, & re-
 lineret suum corpus, ita relinquens quod ferens, sic
 ferens quod omnino relinquens, ut quod tenemus iam
 sit in cælo, & quod est in cælo & nos inhæsitâter in ter-
 ra teneamus. Virtute verbi eius facit ille, cuius interest
 ex ordine, Sacramentale Christi corpus efficere transsub-
 stanciando naturas. Attamen primus huius mysterii au-
 ctor extitit ille Christus vnigenitus Dei filius, qui res,
 quas natura solita & solito & insolitis produxit, in cor-
 pus suum & sanguinem mirabili potestate conuertit.
 In isto autem mysterio neque descensio, neque assum-
 ptio, neque unio facta est: sed conuersio substantiæ in
 substantiam.

sterijs verbis
 increati, ca.
 20.

Bernardus Abbas Montisuaasini.

Vixit anno 1349.

Facta transsubstantiatione panis & vini in Dominicum
 corpus & sanguinem verum, postulamus à Deo quòd in
 sublimi altari suo assumat fideles Ecclesiæ, qui sunt cor-
 pus Christi mysticum.

In B. Benedi-
 cti Regulâ.

Robertus

nec minuitur nec augetur. Septimum est, quod est ibi quantitas sine quanto, cuius exemplum propriè nō est in natura dare, uel alicubi reperire.

Ioannes à Tambacho, Vixit anno 1366.

Cap. 1. de
Consolat.
Theologia,
Considera-
tione. 3

Sacerdos super hostiam consecrandam in persona Christi dicit, Hoc est corpus meum. Quæ uerba Sacramentalia efficiunt quod figurant *Corpus Christi* siue ratione inobedientiæ, siue alterius peccati mortalis indignè sumens, ipsum cruci lutoſæ applicat, ac si ipsum in lutum pröieciſſet: imò quantum in eo est, ipsum nititur in eandem crucem ignominioſam conuertere, sumens ipsum ad modum cibi, qui conuertitur in cibatu.

Genricus Constantiensis, Vixit anno 1368.

Lib. 1. Ho-
rology ater
na Sapien-
tia, cap. 4

Discipulus. Oro Domine mi loquatur ſeruus tuus verbu in auribus tuis, & ne irasaris famulo tuo. Tu enim es Dominus meus & ego ſeruus tuus. Si bene aduerti, dixiſti te in hoc Sacramento eſſe non figuraliter, ſed realiter: non intentionaliter, ſed corporaliter: quod an ita ſit precor humiliter edoceri, quia hoc magnam præſtaret materiam te ſeruide diligendi. *Sapientia*. Certiſſimè, & ueraciter, & abſque omni dubitatione in hoc Sacramento contineor Deus & homo, cum corpore & anima, carne & ſanguine, ſicut cum prodi ex utero matris, & in cruce pependi, ac ſedeo ad dexteram Patris. *Discip.* Ne indigneris queſo Domine ſi loquar, Non enim ex radice infidelitatis, ſed ex admiratione immenſa hæc mea ſententia procedit. Valde nanque mirabile uideatur (ſi fas eſt dicere) qualiter corpus Domini mei cum ſuis debitis diſenſionibus & omnimoda perfectione contineri poſſit, ſub formis minimis ſpecierum Sacramentalium. *Sapi.* Qualiter corpus meum in Sacramento contineatur nulla lingua ualet explicare, neque ſenſus aliquis percipere, neque ratio humana ualet hoc apprehendere.

dere: sed sola fide conuenit hoc scire. Hæc enim solius diuinæ virtutis operatio est immensa, & ideo fideliter hoc credendum est: & cauendum à præsumptuosa perscrutatione. Si possibile videtur, quod Conditor orbis dixit, & facta sunt vniuersa ex nihilo, quare tam impossibilis videtur hæc transmutatio? Et siue maior sit actus iste transubstantiationis, creatione, siue minor, siue æqualis, non inconsonum rationi est credere, quod hic, qui mundum ex nihilo producere potuit, uirtutem suā nequaquam ad hunc solum actum limitauit: sed sicut omnia quæcunque voluit fecit, sic non erit impossibile apud Deum omne verbum, sed ei subest, cum voluerit posse. Vnde ergo miraris vnum, reliquum verò non miraris? Præterea credis, quod diuina sapientia de quinque panibus quinque millia hominum pauit, quæro qualis fuerit materia quæ omnipotentis suæ tunc subseruebat? *Discipulus.* Ad hæc respondere nescio, nisi quod mirabilia opera Dei esse exclamo. *Sapientia.* *Corpus Dominicum* non est eo modo in Sacramento, sicut corpus in loco, quod suis dimensionibus loco commensuratur, sed est ibi modo quodam spirituali. Et si quæris qualis sit iste modus, dico quod est talis, qui est proprius huic Sacramento, ad quem sciendum imaginatio tua pertinere non potest. Vnde & intellectus tuus tanquam excutiens redigendus est in captiuitatem, videlicet in obsequium Christi, & præ oculis habendum quantum virtus infinita potest, cui omnis materia obedit ad nutum. *Discipulus.* Mirum est, si de cætero ab Ecclesia auelli poterò, vbi Dominum meum præsentem habeo, non solū spiritualiter, sed & corporaliter. O quàm gratum mihi fuisset, si vel vnicam guttam tam preciosi sanguinis de dilecti mei vulneribus in os meū recipere meruissem. felicem me reputassem, si de eius pectore tam preciosissimum liquoris stillicidium sumere potuissem. Nunc autē diligentissima consideratione incipio aduertere, quod non solum vnā guttam, vel duas de manibus, vel pedibus, seu de pectore profluentes recepi, quini-

mo totum sanguinem ipsius sumpsi, & corpus eius corpori meo sociatum est.

Ricardus Notinghamius. Videtur

Vixisse circa annum 1369.

In 1. ad Co
rint. Epist.

Triplex causa potest assignari, quare *sanguis* non est tradendus fidelibus sub specie vini. Vna propter periculi vitiationem: quoniam enim *sanguis* fluxibilis naturæ est, citò ac facile posset effundi. Vnde propter vitandum periculum, ne effunderetur cum fidelibus traderetur, præordinatum est, ut non tradatur sanguis sub specie vini, sicut *corpus* sub specie panis. Secunda ratio est, propter erroris remotionem. Nam secundum Augustinum totò corpus sumitur sub specie panis, & totus Christus sub specie vini. Cur tamen sub duplici specie se totum dederit, ratio fuit ista, ut ostenderet totam naturam humanam se assumpsisse: & quia panis refertur ad corpus, vinum uerò ad animam, ideo sub vtraque specie voluit Sacramentum istud esse confectum, ut animæ & corporis significaretur in Christo susceptio, & vtriusque naturæ liberatio. Ne igitur ab infidelibus credatur non esse *corpus Christi* sub vtraque specie, ideo sub vna specie tantum traditur fidelibus. Tertia ratio est, propter mysticam significationem Iudæ suo proditori intinctam buccellam porrexit. Ne igitur fideles videantur similes esse Iudæ proditori, consuetudo Ecclesiæ habet, ut fideles Christiani intinctum, non recipiant.

Cor sub v-
na tantum
specie corp.
Christi
Christianis
tradatur.

Iacobus Lausanensis, Vix. an. 1370.

Concione. 1
de Cena do-
mini.

Nulla res creata potest vnā substantiam in aliam permutare, nisi cum tempore & successione. Hic autē panis subito in *corpus Christi* transubstantiatur, propter quod hoc fit virtute diuina, quæ verbis Sacramentalibus talem virtutem indidit.

Guilielmus Anglus, Vix. circa an. 1371.

In Ioā. Vbi
elephum, &

Bene ostendis te esse de hæresi Anthropomorphitarum, qui Deum credunt humanis membris in Deitate form-

formari, quia dicunt scripturæ, Manus tuæ fecerunt me os Domini locutum est, & brachiū eius dominabitur. De quibus Augustinus de Hæresibus cap. 1. Sic tu dicis: Panis naturalis est *corpus Christi*, quia sic loquuntur verba scripturæ. Et est contra te Beatus Ignatius Antiochenus Primas, & Discipulus sancti Ioannis, cuius verba sunt fidelibus sacrosancta. Ipse namque scripsisse fertur sic in Epistola. Considerate quomodo Anthropomorphitæ à communione & oratione Sanctorum recedunt, quia nō consentiunt Eucharistiam *carnem esse Salvatoris*, quia posuerunt Eucharistiam esse panē, quia scriptura vocat eam panem.

eius tria-
logum,

Ioannes Contractus, putatur vixisse circa annum. 1373

Tertio debet accedere cum fide integra. Ad Hebræos 10. Christus iniciauit nobis viam nouam & viuentē per velatam carnem suam, id est, *per carnem*, quæ in Sacramento uelatur. Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei. Quicumque enim vult agnum paschalē, id est, *corpus Christi* sumere, debet baculum fidei in manibus habere ne cadat in errorem. Noli discutere qualiter fit ibi *corpus Christi*, sed certò scias, quòd ibi sit verū corpus Christi, quod concepit & peperit virgo Maria: quod pependit in cruce: quod sedet ad dexteram Patris in cælo: quod apparebit in die nouissimo. Istud crede & noli dubitare, quia dixit ille, qui mentiri non potuit, Hoc est enim corpus meum. Si credis his, quæ tibi dicit homo verax, crede magis his, quæ dixit Christus, qui est via, veritas, & vita. Noli dubitare, nihil Deo est impossibile. Omnes sensus hic falluntur, quia apparet ibi panis, sed fides ostendit ibi esse *corpus Christi* verum.

Sermone de
Cæna Domi-
ni.

Himbertus Abbas Pruliacensis, Putatur Vixit anno 1377.

Quæritur vtrum corpus Christi contineatur in hoc
Mm 2 Sacra-

In 4. lib. Sen-
tent.

Sacramento altaris. Dicendum, quod sicut enim perfectè Deo per Sacramenta coniungamur, oportet ipsum Christum realiter in aliquo Sacramento contineri, & hoc est Sacramentum Eucharistiæ. Vtrum contineatur Christus in hoc Sacramento, quantum ad animam. Dicendum, quod sic, sed non virtute Sacramenti, sed per quādam naturalem concomitantiam, quam habet anima ad corpus, & eodem modo dicendum est de diuinitate, & de aliis, quæ sunt in Christo, præter essentiam corporis eius. Vtrum Christus sit in Sacramento per suam totam quantitatem. Dicendū, quod tota quantitas corporis est sub dimensionibus panis facta consecratione, non tamen est ibi secundum proprias dimensiones, sed sicut substantia corporea localiter est alicubi, & locum occupat ratione suarum dimensionum: sic in Sacramento altaris est tota Christi quantitas per modum substantiæ corporis existentis Sacramentaliter in altari.

Pelbartus Pannonius, putatur Vix. an. 1378.

Sermo. I. In
solennitate
corporis Christi.

Sacro sancta Eucharistia per maxima reuerentia ab omnibus est adoranda & veneranda. Quia totus Deus, & Christus Iesus in hoc Sacramento est præsens, & veraciter continetur. Sed queritur quomodo in hoc Sacramento comprobatur esse totus Christus, cum in consecratione panis, de solo corpore Christi fit mentio, & in consecratione vini de solo sanguine Christi. Ad hæc respondetur, quod in hoc Sacramento primo continetur aliquid ex vi verborum per transubstantiationem, & sic in hostia uel sub specie panis continetur verum corpus Christi, & in calice sub specie uini continetur sanguis Christi, quia substantia panis conuertitur ex vi verborum consecrationis in corpus Christi, & substantia uini conuertitur in sanguinem Christi.

Bartholomæus Pisanus, Vix. an. 1380.

Lib. 3. Con-
formitatum
Fructu. 1.

Omnia miracula à Christo facta cum essent sue Dei tatis declaratiua, unū tamen erat omisum, in quo creatura nullo modo vires habebat, nec habere poterat, scilicet

licet, substantiam in substantiam conuertere, quia hoc est solius Dei: quare istud à Christo erat operandum, suæ Deitatis perfectissimè ostensuum. Sed hoc quo tempore, nisi quando minus eius Deitas agnosceretur? Quod utique fuit in passione consideratis conuiciis ipsi Deo & Domino nostro Iesu Christo illatis, quare tempore, quo eius Deitas erat magis detestanda, singulari miraculo apud fideles erat referenda. Ad designandum refectionem spirituales in aliquo visibili, utpote in pane & vino, ut in materia institui debuit, ut sicut panis & vinum præ aliis cibis plus & magis reficiunt corporaliter. & sic & corpus Domini & sanguis conuersione panis & uini in ipsa ipse reficeret præ cunctis aliis spiritualiter. Fuit Christus Sacerdos (ut dicit Propheta Dauid) secundum ordinem Melchisedec, ipse obtulit Deo patri suo panem & vinum in sacrificium, scilicet, conuertendo in corpus & sanguinem suum. Multa sunt in hoc Sacramento stupenda. In hoc Sacramento panis in corpus, & vinum in sanguinem Christi conuertitur. Dictis enim verbis Sacramentalibus à Sacerdote, in ultimo instanti completionis ipsorum, statim Christus sub specie adest hostiæ.

Ioannes Rusbrochius, moritur an. 1381.

Maria est panis & uinum: forma autem, Domini verba, quibus ait: Hoc est corpus meum: & Hic est sanguis meus. Cum enim diceret, Hoc est corpus meum: panis substantiam in sui corporis substantiam conuertit, non quod panis rediret in nihilum, sed in ipsius Domini corpus transferret: non nouum corpus, sed illud idem, quod assidebat mensæ: quod cum Discipulis edebat ac bibebat, hoc ipsum, inquam, corpus etiam in Sacramento suis Discipulis coram exhibuit. Qui licet non paruo afficerentur gaudio, quod cum oculis externis mensæ assidentē cererent: attamen quod idem illud corpus internis oculis fidei in Sacramento conspicerent, maiorem illis lætandi materiam præbuit. Nec quisquam eorum omnium

Cap. 4. Speculi æternæ salutis.

ex eo percontatus est: Domine magister, quoniam hoc fieri potest, certi es, qui cælum, terram, & omnia creasset ex nihilo, & qui in momento temporis Aegypti flumina in sanguinem, uxoremque Lot in salis statuam vertisset, & ex petra durissima ingentem aquarum vim eduxisset, multaque alia mira ac stupenda, qualia veteris pariter & noui Testamenti paginae loquuntur, egisset: nullo quoque negotio substantiam aliquam in aliud vellet mutare posse: quippe cui omnia possible sunt, cuiusque imperio subiacent omnia. Sed hic quæso animaduerte: Omnis ille panis, quem Dominus in suum corpus consecrauit, & quem Sacerdotes omnes in cunctis locis, cunctisque totius orbis artis cōsecrāt, non nisi una panis natura est, simulque hostiæ omnes in consecratione per rectam intentionem & uerborum, quibus fit consecratio, prolationem, velut una materia & simplex quædam substantia adunantur: & quidquid ante panis erat, totum trāsit in corpus Christi. Et quāuis hostiæ per cūctā orbis climata diuisæ sint, nō tamē nisi vnum sunt Sacramentum ac vitale Christi corpus in toto Sacramento vnum ac indiuisum est.

Simon Cremonensis, Vixit an. 1382.

Sermon. 21
In Epistolas
Dominicales.

Causam quare debemus esse azymi, id est, puri, est, quia Christus immolatus ē pro nobis in passione, qui est Pascha nostrum, id est, agnus paschalis, quem edere debemus. Apostolus hortatur nos ad comestionem sacri seminis, id est, corporis Christi, quod declaratur agni refectio, cum dicitur, Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Est sciendum, quod comestio corporis Christi figurata fuit Exod. 12. Vbi præcipiebatur, quod decima die mensis primi tolleretur agnus, sine macula.

Gerardus Magnus, Vixit anno 1383

Tractatus eo
tra Fornica

Perpende & attende Sacerdos, quanta diligentia, quanta vigilantia, sancti Angeli seruauerunt locum sepulcri,

pulcri, Dominico corpore iam sublato, rediuiuo, & glorificato, in quanta vultus & uestium venustate apparuerunt sanctis mulieribus sepulcrum visitantibus & corpus requirentibus. Inde proculdubio scire debes, quòd si *idem corpus* modo supra modum gloriosum residens ad dexteram Patris, dignè tractaueris, & ei mūdum & nouum sepulcrum tui corporis præparaueris, & ipsum sindone munda, id est, conscientia pura inuolueris: non deerit tibi tam in anima, quam in corpore frequēs Angelorum custodia.

tores sacerdotes.

Gallus Abbas Aulæ Regiæ, Vix. an. 1384

Notandum super omnia ac præsupponendum est certissimè, veraciter, & sine omni dubitatione, quod in hoc Sacramento continetur, *verum corpus Christi*, Deus & homo, cum corpore & anima in carne & sanguine, sicut tunc prodit ex utero virginis, & in cruce pependit, ac sedet ad dexteram Patris. Hoc affirmat Beatus Augustinus sic dicens, Hoc accipite in pane, quod pependit in cruce: hoc accipite in calice, quod effusum est de Christi latere. In ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem ad manducandum nobis ad salutem dedit. Considerandum etiam, quòd sub specie panis & vini est corpus Christi per conuersionem, & sanguis per connexionem, & anima per cōiunctionem, & Deitas per unionem. Ita enim quatuor non possunt diuidi, nec ab inuicem separari. Eodem modo dicendum est de sanguine, & sub utraque specie Christus totus continetur.

Lib. 3. Mall
Granat, ca
pit. 23.

Matthæus Episcopus Vvormacensis,

Vixit anno 1386.

Ratio. Dic ergo, nunquid non mouet te satis tâta utilitas, & consolatio totius Ecclesiæ, pro qua institutum est Missæ officium? Conscientia. Quæ est illa? Ratio. Qui hanc ignorat, non mirum est, si minus ad celebrandum afficiatur. Conscientia. Et si aliquid intelligo, uel fide cōcipio, minus utique est, quam quod scire uelim vel de-

In Dialo
suo.

M m 4 beam:

beam:desidero autem ex collatione tua amplius erudiri. *Ratio.* Sacramentum corporis Christi est redemptoris nostri,& redemptionis nostræ memoriale, dulcissimū pignus hæreditatis æternæ, futuræ iocunditatis amabile præludium, arrha sponsæ, iocale diuinum, cælitus ei donatum. Ecclesiæ militantis cum triumphante suaue glutinum & unio fraterna, dum eandem dulcedinem, qua illa fruitur sine velamento, ista habet sub mirabili Sacramento: cum veritas ibi reuelata, hic habetur palliata. Licet autem diuersimode habeatur, idem tamen indubitanter est, quod & de quo gaudium hic & illic habetur: utrobiq; ueraciter præsens est, sed illic sub uisibili specie feliciter uidetur, hic autem sub specie visibili mirabiliter occultatur. Et si illa cælestis Ierusalem habet Deum suum iocundius, ista autem militans in terris habet eum mirabilius. Quis autem æstimare sufficiat, quanta utilitas & consolatio Ecclesiæ sanctæ proueniat, dum tantum bonum quasi de cælis ei mittitur, & per fidelē ministrum ei ministratur & præsentatur. Putasne etiā quantæ dulcedinis & iocunditatis est, tantæ rei Sacramentum uerbo conficere, habere Deū præ oculis, contrectare manibus, ore sumere, & aliis ministrare? Est & aliud non minus allecctiuum, quod tamen ex eadem radice consurgit. Quis est enim, quē non merito delectare debet occasionem præbere deuotis affectibus, suspiriis, scilicet, seruire, fidelibus ad tot & tantas oblectationes spirituales, quas ipsi habent Missæ astando, corpus Christi uidendo, reuerenter adorando?

Henricus Boicius Vixit anno 1588

In lib. 3. de
cretalium.

Per hæc uerba, *Hoc est enim corpus meum: & hic est sanguis meus,* transsubstantiatur in corpus, & uinum in sanguinem.

Gerardus Zutphanus, Vixit anno 1390

Lib. de spiri
tualibus a-
scensionibus
cap. 31.

Cum autem iam tempus patiendi instaret, ipse, qui suos semper dilexerat, usque in finem dilexit eos. Siquidem transiturus ex hoc mundo, cœnam fecit magnam, mirabilem,

mirabilem, plenam mysteriis, & grauidam Sacramentis. In qua cœna multa mirabilia fecit, imo mirabilium suorum omnium quoddam memoriale & compendium instituit, dans escam timentibus se in memoriam mirabilium suorum: Hoc, inquit, facite in meam commemorationem. Sunt autem in hac cœna multa omni deuotione & reuerentia reuoluenda, omniq̃ pietate colenda. Sicut hic cibus bene & digne susceptus magnam & multam confert animæ gratiam: ita malè dispositis maiorem infert culpam & mortem. Vt autem ipsum dignè possis suscipere, te debes exercere ad huius Sacramenti dignam susceptionem. Igitur timor tibi inducet reuerentiam, adducens internis obtutibus huius Sacramenti profundissimam dignitatem, & dignissimam ac metuendam profunditatem. Itaque ut reuerentiam huius Sacramenti, & dignitatem intelligas, & non Insensibilis sine timore accedas, diligenter aduerte, quis est, quem sumis. Sumis enim illum, quem Baptista Ioannes tangere tremiscit, quem Petrus Apostolorum Princeps à se expulit, præ formidine ei non audens propinquare dicens: exi à me Domine, quia homo peccator sum. Ipsum, quem sumpturus accedis adorant dominationes, tremunt potestates. Ipse iste, quem sumis, erit iudex tuus, & eius tribunali iudicandus astabis. Ipse est, in cuius manus anima tua hinc egredia deueniet, ab eo ut meruit receptura. Vide igitur quanta reuerentia debeas accedere.

Renerus Pipernus, Creditur vixisse

anno 1392.

Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi, pertinet ad communionem sui corporis, scilicet, ad Eucharistiæ Sacramentum. Vbi possumus quatuor considerare circa ipsum Sacramentum. Primò, scilicet, speciem, secundò instituentis auctoritatem, tertio Sacramenti veritatem, quarto eius utilitatem. Species quidem Sacramenti est panis. Auctor huius Sacramenti est Christus, Nā

*Comment.
suis, in S. Io.
an. Euang.*

286 licet

licet Sacerdos cōsecret, tamen ipse Christus dat uirtutem Sacramēto, quia & ipse Sacerdos cōsecrat in persona Christi. Vnde in aliis Sacramentis utitur Sacerdos uerbis suis, seu Ecclesiæ: sed in isto utitur uerbis Christi: Quia sicut Christus corpus suum propria uoluntate dedit in mortē: ita sua uirtute dat se in cibum, & ideo dicit, quem ego dabo. Et dicit dabo, quia non ante institutum erat hoc Sacramentum. Veritas autē Sacramenti huius insinuat, cum dicit: caro mea est. Nō autem dicit carnem meam significat, sed caro mea est: quia secundum rei ueritatē hic sumitur uerē corpus Christi. Sed cum in isto Sacramento cōtineatur totus Christus, quare dixit tantum caro mea est? Ad quod sciendū est, quōd in isto Sacramento totus Christus continetur secundum ueritatem: sed corpus est ibi ex uī conuersionis: diuinitas uerō & anima per naturalem concomitantiam. Vtilitas autem istius Sacramenti magna est, & uniuersalis. Magna quidem, quia efficit in nobis, nunc uitam spiritualem, & tandem æternam, ut dictum est. Nam ut ex supra dictis apparet, cum hoc Sacramentum sit Dominicæ passionis, continet in se Christū passum: unde quidquid est effectus Dominicæ passionis, totum etiam est effectus huius Sacramenti.

Philippus Montis Galerij, Vix. an. 1394

Concione de
Corpore
Christi.

Quia inter Sacramenta Ecclesiæ, altissimum Sacramentum Eucharistiæ est in se nobilius, & plures effectus nobis utiles in se habet, ideo præ cæteris appreciari debet, & deuotius venerari. Nam quantæ prætiositatis in se sit, ex hoc potes aduertere, quia in ipso ueraciter continetur ille, qui est. Non potest esse maioris dignitatis, cum sit *uerus Filius Dei*. Christus in hoc Sacramento contentus nos satiat spiritualiter, nos uiuificat mentaliter, nos conseruat æternaliter.

Thomas Galensis, Vixit anno 1396

Lectione 63

Cyris & Medis mos inest, ut semper socius amicitie

112

tiæ & reconciliationis in conuiuiis per potationē sanguinis alicuius confirmetur. Quod cum factum fuerit, non licet infringere. Reuera ad confirmandum animā cum proximo per dilectionem, à qua per peccatū mortale cecidimus, eo quòd nullus potest proximum secundum charitatem diligere, qui Deum non diligit. ordinavit cælestis Dominus, ut hoc fieret in conuiuium mensæ suæ, ubi non solum sanguinem, sed etiam *integrum corpus suum* omnibus hauriendum porrexit dicens: Accipite & comedite, hoc est corpus meum.

In Proverbia Solomonicis.

Nicolaus Gorranus, Vixit anno 1398.

Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator. Antiquitus dixit Esaias verbum propositū, sed his diebus videtur præcipue impletum. Nam cum esset præsens sub specie panis & uini non uidebatur, cum esset omnipotens occidebatur, cum esset immensus sepeliebatur. Ergo uere absconditus quo ad præsentiam corporalem in Sacramento.

Sermone de Cæna Domini.

Alphonsus Thostatus Episcopus Abulensis,

Suspiciantur quidam illum vixisse circa

Annum. 1400.

In hostia verum *Christi corpus*, & anima, & sanguis, & verbum sunt: in calice autem, sanguis, corpus, anima, & verbum. Non tamen eodem ordine, quia in calice sanguis *Christi* primo & directe est: omnia autem alia, scilicet, corpus, & anima, & uerbum per quandam adhærentiam, quam ad sanguinem habent, insunt. In hostia uero corpus directe est, cætera autem, scilicet, sanguis, anima, & uerbum, per adhærentiam ad corpus sunt.

In Paradoxis secundis cap. 37.

Ioannes Bromiardus, Vix. an. 1402.

Infidelibus mirabile videtur, quomodo natura panis & uini potest cōverti in carnem & sanguinem *Christi* per uerba à Sacerdote dicta. Sed hoc eis mirabile esse non debet, si alia non solum Dei, sed etiam inferioris naturæ opera considerarent. Virtute enim Solis, & planeta

In Summa Concionatorum.

rum, & elementorum natura humorum, quæ est circa vinearum radices, conuertitur in uinum. Et uirtute naturæ humanæ panis & uinum conuertitur in naturam carnis & sanguinis humani. Qui ergo ista uident & cōcedunt, quare etiam à fortiori ratione non fatentur, quod uirtute potentia ipsius Dei infinitæ, natura panis & uini conuerti possit in naturam Christi? Nam ipse dixit, & facta sunt. Qui ergo verbo suo omnia fecit de nihilo potest etiam verbo suo vnā mutare naturam in aliā dicendo, hoc est corpus meum.

Hugo à Castro Nouo, Vixit an 1404

In 4. li. Sentent.

Forma consecrationis est, hoc est corpus meum. Causa conuersionis panis in corpus Christi, sunt hæc uerba ex institutione diuina, sicut motus est via ad terminum, & corpus Christi est ibi in instanti prolationis termini ultimi.

Ioannes Aegidius, Vixit anno 1406.

In Scholasticis li.

Corpus Christi esse in Sacramento altaris ostendūt creaturæ irrationales. Cum enim Sacerdos quidam ferret corpus Christi, & in terram cadens, illud amisisset cum pyxide qua portabatur: ecce apes de suis alucolis agminatim exeuntes, suoque creatori honorem deferentes, eidem, sacrariolum ex sua cera miro artificio composuerunt. Quod cum perdidicisset, illuc cum fidelium multitudine procedens, & pyxidem cum corpore Domini: eo inde eleuans, ipsum magna cum reuerentia, ad Ecclesiam reportauit.

Petrus Aquilianus, Vixit anno 1408

In lib. 4. Sententiarum.
Nota.

Dico quod corpus Christi verè est in Sacramento altaris realiter. Ista autem ueritas fuit à principio expresse tradita, ex quo Eucharistia fuit instituta, ut patet Matthæi 26. Vbi ait Christus: Hoc est corpus meum. Et Ioan. 6. Caro mea uere est cibus. Et Lucæ 22. Hoc est corpus meum: & hic est sanguis meus. Si autem hæretici, vellenc

vellent ita exponere dicendo, quòd sunt figuratè dicta, sicut istud, Ego sum vitis vera. Istud est omnino contra intentionem Saluatoris. Quia solet circumstantia scripturarum illuminare scripturam. Nam ex præcedentibus uel sequentibus potest colligi an loquatur figuratiuè. Nam cum Christus dixit, ego sum vitis uera, statim subiunxit, uos palmites mei. Sed constat, quia Discipuli non erant palmites naturales, sed tantum figuraliter, ideo loquebatur figuratiue. Sed cum dicit, Hoc est corpus meum, statim subiunxit, quod pro uobis tradetur. Sed ista traditio non erat figuratiua, sed realis & vera: ergo ueraciter dictum est, *Hoc est corpus meum.*

Thomas Campensis, Vixit anno 1410.

Currunt multi ad diuersa loca pro visitandis reliquijs Sanctorum, & mirantur auditis, gestis eorum: ampla ædificia templorum inspiciunt, & osculantur sericis & auro inuoluta sacra ossa ipsorum: Et ecce tu præsens es hic apud me in altari Deus meus, Sanctus sanctorum, creator omnium & Dominus Angelorum. Hic autem in Sacramento altaris totus præsens es Deus meus & Homo Christus Iesus. O inuisibilis conditor mundi Deus, quàm mirabiliter agis nobiscum, quàm suauiter & gratiose cum electis tuis disponis: quibus temetipsum in Sacramento sumendum proponis. Hoc nanque omnem intellectum superat: hoc specialiter deuotorum corda trahit, & accendit affectum. O quàm salutare & utile consilium tuum, cum istud instituisti, quàm suaue & iocundum conuiuium cum temetipsum in cibum donasti. O quam admirabilis operatio tua Domine, quàm potens uirtus tua, quàm infallibilis veritas tua. Dixisti enim, & facta sunt omnia: & hoc factum est, quod ipse iussisti. Mira res & fide digna, ac humanum vincens intellectum: quòd tu Domine Deus meus, uerus Deus & homo sub modica specie panis & uini integer continearis, & sine consumptione à sumente manducaris. Visitas me in salutari tuo ad gustandum in spiritu tuam suauitatem

Lib. de Sacramento altaris.

uitatem, quæ in hoc Sacramento tanquam in fonte plenarie latet. Illumina quoque oculos meos ad intuendū tantum myſterium: & ad credendum illud indubitata fide me roborā. Eſt enim operatio tua, non humana potentia: tua ſacra inſtitutio, non hominis adinuentio. Non enim ad hæc capiendā & intelligendā aliquis idoneus per ſe reperitur: quia angelicā etiam ſubtilitatem tranſcendunt. Si haberes angelicā puritatem, & ſancti Ioannis Baptiſtæ ſanctitatem non eſſes dignus hoc Sacramentum accipere nec tractare. Non enim hoc meritis debetur hominum, quod conſecret & tractet Chriſti Sacramentum, & ſumat in cibum panem Angelorum. Grande myſterium & magna dignitas Sacerdotum, quibus datum eſt, quod Angelis non eſt conſeſſum. Soli namq; Sacerdotes in Eccleſia rite ordinati poteſtatem habent celebrandi & *corpus Chriſti* conſecrandi. Sacerdos quidem miniſter eſt Dei, utens verbo Dei per iuſſionem, & inſtitutionem Dei. Deus autem ibi principalis eſt auctor & inuiſibilis operator, cui ſub eſt omne quod voluerit, & paret omne, quod iuſſerit. Plus ergo credere debes Deo omnipotenti in hoc excellentiſſimo Sacramento: quā proprio ſenſui, aut alicui ſigno viſibili.

Iordanus Magdeburgenſis, Vix. an. 1412.

Theoremate
254. de Paſ-
ſione Chriſti

Ex hoc articulo habentur tria documenta. Primum, quod fideles communicantes *corpus Domini* de altari æquiparantur illis, qui eum depoſuerunt de cruce. Perinde, imò plus eſt *corpus Chriſti* ſumere de ara altaris, quā de ara crucis. Illi enim acceperunt eum in brachiis & manibus, iſti ſumunt eum ore & cordibus. Vnde ſicut iſti inuoluerunt eum in ſindone munda: ſic iſti ſuſcipere eum debent in corpore mundo & pura conſcientia. Nos debemus imitari Ioseph, quando corpus Chriſti ſuſcipimus, ut ſuſcipiamus illud in ſindone munda, id eſt, conſcientia pura, & etiam corpore puro. Sindon enim ſignificat corpus, quod eſt indumētum animæ. De-
cet

cer nanque non solum pura anima, sed & corpore puro corpus Christi suscipere. Inuoluere autem oportet, quia mysterium eius clausum est & occultum.

Thomas Haselbachius, Vix. an. 1414.

Hoc est corpus meum. Ista sunt verba consecrationis. Et est sensus, id est, contentum sub his speciebus est verè *corpus meum*. Et hoc tunc factum est, & fit quotidie in Missa diuina virtute per conuersionem panis, in *verum corpus Christi*, solis exterioribus & visibilibus accidentibus remanentibus. Quia fit diuinitus, ne vel si fieret hostia mortalibus oculis inuisibilis, qui corpus gloriosum intueri non possunt, vel ne si caro Christi sub propria specie uideretur, abhorretur sumi à fidelibus. Sed ne forte quis cogitet, quomodo ex pane sine digestionem media posset fieri *corpus Christi*: respōdetur quod hoc fit diuina virtute: & quod hoc posset fieri declarant agentia naturalia, quæ substantia & materia remanente transmutant accidentia, aliquando etiam forma corrupta, adhuc remanent eadem accidentia. Sed quia infinitum est diuina potentia maior, & non cogitur in agendo vt habeat materiam, quam præsupponat suæ operationi, quia potest creare de nihilo: ideo potest vnum compositum ex materia & forma conuertere in aliud compositum remanentibus accidentibus diuina virtute sine pūcto & absque hoc quod alicui insint, ut in proposito, albedo non inest pani, quia panis ibi desit esse & cessauit: nec inest corpori Christi. Hoc ergo tenendū est fideliter, quod Sacerdote proferente verba Christi ad hoc instituta cum intentione debita conficiendi, in fine prolationis verborum sub speciebus panis ex pane fit *corpus Christi realiter* tam extensum, sicut fuit in ara crucis. Et quia corpus Christi nunquam inseparabitur à sua sanctissima anima, incipit etiam ibi esse anima corpori vnita. Et quia quod Christus semel assumpsit, nunquam in toto diuisit: ideo etiam per quandam sequelam & concomitantiam ibi est diuinitas suæ

Sermon. 7.

sanctissi-

sanctissimæ humanitati vnita, & sic sub speciebus panis est uerus Deus & uerus homo, tam magnus, sicut in ara crucis pependit, sed habens corpus glorificatum.

*Sermon. Fe-
ria. 4. ante
Sancti Pas-
cha.*

Reinhardus Fronthouiensis, Vix. an. 1415

Videns Christus horam suæ passionis instare, per quam oportebat dilectos suos relinquere desolatos, voluit per Sacramentum huiusmodi se cunctis fidelibus realiter, personaliter & præsentialiter exhibere, vt Sacramentum sumendo, passionis suæ, perpetuò memoriam haberemus, & ex hoc fructus multiplices reportaremus.

*In lib. 4. Sen-
tent.*

Ioannes Capreolus, Vixit anno 1416.

Christus est totus & totaliter in hoc Sacramēto, quo ad omnem substantiam, & ibi est totus Christus totaliter quantitatis dimensuæ.

Petrus Aliacensis Episcopus Cameracensis. Vixit anno 1417.

In Pasal. 41

Et introibo ad altare Dei, ad Deum, qui lætificat iuventutem meam.) Hucusque ò bone Iesu, huc vsq; con- querendo locutus sum, conturbatus tristitia seculi: sed iam loqui incipiam, consolatus lætitia spiritali. Nec immeritò, quia spero protegi in abscondito tabernacu- li tui: ideo hac spe gaudens introibo ad altare Dei, ad altare tabernaculi Ecclesiæ militantis. Nec solum ad al- tare Dei, sed etiam ad Deum, quia sub Eucharistiæ Sa- cramento sumam Christum uere Deum absconditum, qui in cælis secundum diuinitatem panis est Angelo- rum, & in terris secundum humanitatem factus est ci- bus hominum.

S. Vincentius Confessor, Vix. an. 1418

*In Concioni-
bus festi Sa-
cramenti.*

In hoc Sacramento substantia panis uirtute uerbo- rum mutatur in corpus Christi, accidentia autem nō: quia eadem albedo, & quantitas, & odor, & sapor remanent

quæ prius. Inter omnia mirabilia nostræ fidei sunt illa, quæ de hoc Sacramêto prædicamus & credimus, quòd, scilicet, in hostia consecrata sit Christus Deus & homo realiter, & sumendo hostiam consecratam Christum sumimus. Mirabilia autem quæ videntur in hoc Sacramento, difficilia ut credantur possunt reduci ad sex, quæ inveniuntur præcessisse ordinationem huius Sacramenti in rerum natura. Primum mirabile est, de panis transubstantiatione. In hoc Sacramento conuertitur substantia panis & uini in corpus & sanguinem Christi. Sed quod hoc diuina uirtute possit fieri, ostendit Deus per aliud mirabile, quod præcessit in natura. Videmus quod granum seminatum in terra, attrahit terram, & conuertitur in herbam, deinde in spicam, ultimo in granum. Idem facit vitis, quia trahit humorem & conuertitur in uiam, deinde in uinum. Secundum mirabile est, quia sumitur & non consumitur. Sed diuina uirtute possibile est, & nihilominus in natura præcessit aliquid. Filius Dei vocatur in scriptura scientia & sapientia Patris. Vocatur autem scientia & sapientia, quæ sunt veræ res, quæ datæ non decrescunt. Vnde totam meam scientiam possem alteri dare, ea tota in me remanente. Ita etiam videmus de mari, quòd semper flumina egrediuntur à mari, quia mare est fons omnium fluminum, & tamen non consumitur. Ita est in proposito Filius Dei existens in hoc Sacramento ueraciter, quotiescunque sumptus nunquam minuitur. Tertium mirabile est, quòd Christus dicitur esse in cælo, & nihilominus in hoc Sacramento dicitur esse in altari, & in omnibus, in quibus hostia consecratur. Quomodo corpus Christi potest esse in tot locis? Responderetur quod est mirabile, tamen possibile diuina uirtute, & huius rei præcessit exemplum in natura: quia videmus, quòd idem verbum manet in mente & in oratione dicentis, & in aure & in mente cui iubet audientis: ita Filius Dei, qui dicitur verbum Patris, potest esse in pluribus locis & hostijs consecratis, &c.

In omni fide Christiana nihil mirabilius quam quæ circa sacramentum Eucha. sunt credenda.
1. mirabile in Eucha.

11

111

Antonius à Rampegolis, Vix. an. 1419.

Lib. Figura
rum mora-
lium.

Spiritualiter manna denotat corpus Christi. Vnum gomor denotat vnitatem & singularitatem huius Sacramenti. Præceptum est fidelibus, vt vnum corpus Christi pro salute nostra illud Sacramentum continere credamus, nec plura corpora putemus, quanquam sint mille hostiæ consecratæ.

Franciscus Zarabellus, Vixit anno. 1420

In Clemen-
tinas.

Sacramentum corporis Christi est sumendum. Et dicitur Sacramentum, quia sub tegumento corporaliū rerum diuina uirtus ueri corporis & sanguinis operatur effectum.

Ioannes Fauentinus, Vixit anno 1421.

In summa
Canonum.

Sunt in hoc Sacramento tria. Vnum, quod est Sacramentum, scilicet species panis & vini. Aliud, quod est Sacramentum & res Sacramenti, videlicet ipsum esse tialiter corpus & sanguis Domini. Tertium, quod est Sacramenti res tantum, unitas utique Ecclesiæ.

Anthonijs Parmensis, Vixit anno 1422.

Sermone de
Cena Domi-
ni.

Accipite & comedite, Hoc est enim corpus meum. Ex his verbis completis, statim ille panis conuersus est in corpus Christi, ita quod corpus suum habebat in manibus suis sub Sacramento siue sub forma panis. Postea accepit Dominus calicem, id est, scyphum cum vino quem habebat ante se, & dedit illis dicens. Bibite ex eo omnes. Hic est calix sanguinis mei. Quibus verbis completis, statim illud uinum conuersum est in uerum sanguinem Christi.

Martinus v. Papa, præfuit Ecclesiæ

anno 1423.

Contra erro-
res Ioan.

Si quis suspectus fuerit super præmissis articulis, iuxta hunc modum interrogetur. Vtrum credat, quod pos-
consc-

consecrationem Sacerdotis in Sacramento altaris sub velamine panis & uini non sit panis materialis, & uinum materiale, sed idem per omnia Christus qui fuit in cruce passus, & sedet ad dexteram Patris. Item verū credat & asserat, quòd facta consecratione per Sacerdotem, sub sola specie panis tantum, & præter speciem vini, sit uera *caro Christi & sanguis*, & anima, & Deitas, & totus Christus, ac idem corpus absolute & sub una quolibet illarum specierum singulariter.

*Viclephii
& aliorum.*

Nicolaus Dumckelspuglius, Vixit an. 1424.

Secundo per hanc quartam particulam petimus nobis dari panem sacramentalem, scilicet Christum Dominum, qui se in Sacramento Eucharistiæ sub speciebus panis & uini donat fidelibus in spirituale nutrimentum. Et iste sacramentalis panis, dicitur panis supersubstantialis, quod optimè cōuenit Christo Domino, pro ut se nobis per modum spiritualis cibi donat in Eucharistiæ Sacramento, qui sumptus non vertitur, ut alii cibi in sumentem, sed sumentem in se conuertit. Ille idē panis sacramentalis, dicitur panis quotidianus, quia quotidie ipsum sumimus, & sumere debemus sacramentaliter, per Sacerdotes ministros Ecclesiæ, qui hoc Sacramentum offerunt quotidie pro se, & pro tota fidelium communitate.

*Tract. 2. in
Orationem
Domini.*

Hermannus Stutdorpius, Vix. an. 1425.

Inter cætera quibus hominem voluit trahere & perducere, Deus, ad salutem, hoc cæteris omnibus mirabilius, ac omnibus miraculis eius magis singulare videtur & salubre, quod seipsum dedit in cibum animæ in ipso Sacramento altaris, tam veraciter & tam occultè, ut nihil desit Deitati, & tamen nihil noui appareat sensui. Possumus autem mirabilia considerare in hoc Sacramento. Primum est, mirabilis potentia Dei, qua nō solum semel egit: sed vsq; in finem mundi aget, ut quando Sacerdos ritè ordinatus profert verba consecratio-

*Sermone in
corp. Christi
solemnitate.
omnibus mi-
rabilibus &
miraculis
Christi ma-
gis singula-
re est quòd
suum corpus*

nobis in Eu-
cha. reliquit
Mirabilia
circa Sacra-
mentum Eu-
cha. conside-
randa.

I
In tribus o-
peribus Dei,
reliquit præ-
cipue eius
omnipoten-
tia.

II

III

nis super materiam debiram, cum intentione consecrã-
di: quod statim ecce in instanti ibi sine dubio definit ef-
se substantia panis & vini, sed sic caro & sanguis Saluato-
ris Iesu Christi. In tribus operibus Dei, singulariter elu-
cet omnipotẽtia eius. Primum est opus creationis, qua
res ex nihilo, id est, sine materia præiaceti producit. Secun-
dum est, opus incarnationis Christi, qua Deitas
humanitati fuit unita inseparabiliter, in vnitæ perso-
næ. Tertium est, opus institutionis Sacramenti glorio-
sissimi, vbi conuertitur panis in carnem Christi & vinum
in sanguinem. Non tamen sic, quod vnum ex altero fiat,
tanquam ex materia vel propriè in alteram conuertatur,
sed quod substantia præexistens penitus esse desi-
nat, remanentibus tamen accidentibus pristinis, quæ
priori substantiæ inhærebant, & quod sub eisdem acci-
dentibus perfecte incipiat esse corpus Christi, & sic. Et
sic illa accidentia post consecrationem non inhærent
corpori vel sanguini Christi, nec denominant ipsum,
sed per se stant, & ipsum corpus & sanguinem Christi
velant & contegunt. Mirabile in hoc Sacramento est
quod licet sit parvæ quantitatis & capacitatis, quo ad
iudicium visus corporalis, tamen continet in se totum
Christum Deum & hominem, animam & corpus, car-
nem & sanguinem, nec quidquam deest de his, quæ per-
tinent ad integritatem substantiæ Christi. Nec est ima-
ginandum, quod ibi Christi quantitas sit contracta vel
compressa, ut sub tam parva forma contineatur: sed ibi
est Christus Iesus in sua perfecta statura. Et licet hoc &
huiusmodi humana ratio aut vix, aut penitus non pos-
sit comprehendere vel discutere, attamen sic est in Sa-
cramento, nec mirum si Deus hoc facit, quod homo
non valet intelligere, cum Dei potentia excedat intel-
ligentiam humanam.

Conclon: in
eucha Domi-
ni.

Henricus Hesselus, Vixit anno 1426.

Licet Christus secundum naturam diuinam sit ubi-
que, tamen secundum humanam naturam modo com-
mensu-

mensuratiuo, quo videri potest oculo corporali sub eius colore, luce, & figura, sursum est in cælo rātum, vbi sedet à dextris Dei, cum quo stat, quod sub speciebus panis & vini in Eucharistia veraciter & corporali præsentia est Christus, ita quod ibi est corpus, & anima, & Deitas, & sanguis in venis corporis. Quia Christus vtrique sub Sacramento continetur totus, viuus, & non mortuus.

Ioannes Gersonius, Vix. anno 1427.

Si miraris quo pacto panis transubstantietur in verum Iesu Christi corpus, considera quomodo panis materialis, & vinum conuertitur in stomacho tuo partim in carnem, partim in sanguinē, partim in ossa, partim in nervos, partim in medullam, partim in crines, partim in ungues. Quomodo petra durissimæ conuertuntur etiam in ventre columbarum, & ferrum in struthiocamelis. Denique cinis mutatur in vitrum, ouum in pauonem, parua glans in tam magnam quercum. Mille & mille sunt tales mutationes, de quibus non scitur alia ratio, nisi quod videntur ad oculum. Quare ergo Dominus noster facere non potest aliqua, quæ non possumus nos percipere? Sed etiam Iudæi credunt & confitentur mutationes valde mirabiles factas fuisse per Prophetarum antiquorum verba, vt de virga Moyfi in serpentem, aquæ in sanguinem, pulueris in muscas, virgarum prorsus siccarum in virides, mulieris Lot in petram aut statuam salis. Mille modis etiam concedunt mutationem primi cursus naturæ, quemadmodum mare se diuisisse, Iordanem se conuertisse, mortuos fuisse resuscitados, solem stetitisse. Pagani etiam credunt iuxta fabulam Diomedis, socios in aues fuisse conuersos. Socii verò Vlyssis, diuersæ factæ sunt bestię per mulierem quandam incantatricem Circen dictā. Et Philosophus quidam Apuleius dictus de seipso affirmat, se in asinū fuisse conuersum, & fecit librum quendam de mirabilibus, quæ tu cognoscere non potes. Sic in omnibus sciē

*Sermon de
Cena Domini.*

*Affertio trā
substantia-
tionis, per
exempla i
nature, quā
scriptura.*

tiis sunt excellentes magistri. Si puer aliquis in nullo credere uellet, patri, matri, aut præceptor, nisi daretur caussa & ratio, quas ipse intelligeret, irrideretur, aut verberibus afficeretur. Qualis est autem scientia nostra quæcunque, ad diuinam scientiam? Sed dicis te videre non posse, quomodo tam magnum corpus sub tã parua hostia esse possit: doce me quomodo Sol, qui est sine comparatione maior oculo tuo, attamen oculus tuus de eius iudicat quantitate, & intellectus tuus recipit vniuersum mundum intra se per cognitionem. Si dicas non esse simile, quia Sol non est in oculo tuo per suam quantitatem, nec etiam mūdus in intellectu tuo, dico tibi, quod corpus Domini nostri, quamuis vere sit in sancto Sacramento altaris, non tamen sic est, vt vinū est inclusum & mensuratum secundum vas suum, aut aqua in vna olla, aut sicut ego sum in tunica mea. Et hoc est, quod fallit complures, quia opinantur corpus Domini nostri mensuratum esse secundum hostiæ parres, & pedes esse ad vnā partem, caput uerò ad aliam. Corpus Iesu Christi est vndique in hostia. Scis, & credere debes, quod Deus scit & potest inuenire modum ponendi corpus ad locum per alium modum, habitudinem, & ordinem quàm tu communiter percipias.

Antonius Panormitanus, Vix. an. 1418.

Lib. 1. de di-
elis & fa-
elis Alphon-
si Regis Ara-
gonum.

Quadam die, cum corpus Domini summi & seruatoris Dei Iesu sequeretur: Sic enim regi mos fuit sanctissimā Eucharistiam reuerentissimè quocunque accederet pedibus comitari. Tandem ductus est in vetulæ cuiusdam pauperrimæ domum sanguinis profluuiū penè exanimatæ: cunq̃ ægritudinis causam cognouisset, gemmā inestimabilem morbo illi mirificè accommodam adferri iussit, anusq̃ illius digito aptari, simul & corpus Regum regis in templum, vnde profectum erat, summa veneratione reduxit.

Thomas Vvaldensis, Moritur anno 1430.

Notate, quod sicut in cæteris Sacramentis, ita in Sacramento altaris, tria solent ponderari. Sacramentum tantum: sacramentum & res: res & non sacramentum. Sacramentum tantum est sensibile, extrinsecum, quod ipse nominat panem. Sacramentum & res, *corpus Christi*, in sua substantia ibi relatum, & sanguis eius in natura sub specie vini. Res & non sacramentum, nec ibi contenta, est corpus Christi mysticum. Ecce substantialiter ibi *caro Christi* creditur, cuius species ibi non cernitur, & species panis ibi cernitur, cuius substantia ibi non creditur. Idud autem est quod Hugo interpres Diui Ambrosii dicit. Quod nunc videmus, species est panis & vini. Quod autem sub specie illa credimus, verum corpus est, & verus sanguis Jesu Christi, quod pependit in cruce, & qui fluxit de eius latere. Nec per panem & vinum corpus & sanguinem tantum significari credimus: sed sub specie panis & vini verum corpus, & verum sanguinem consecrari.

Tomo 2. lib.
5. cap. 22.

Raymundus Sebeidius, Vixit an. 1431.

Christus instituit & ordinavit, propter nutritionem spiritualem, Sacramentum corporis & sanguinis sui, in quo *corpus suum* ueraciter & realiter continetur, & in quo ipsemet est præsens in sua propria persona: quia ipse solus est uerum alimentum & nutrimentum vitæ spiritualis. In isto Sacramento verba significant effectum & operationem inuisibilem fieri in ipsis rebus visibilibus, scilicet in pane & uino: quia significant transmutationem realem & ueram, panis *corpus Christi*, & uinum in sanguinem eius. Verba etiam istius Sacramenti habent efficaciam, scilicet ut panis mutetur in *corpus*, & in *carnem Christi* ueram, & uinum in uerum sanguinem eius. Sequitur ergo, quod uerba, quæ significant suum corpus esse & existere in hoc Sacramento, faciunt ipsum

Theologie
naturalis, tit.
285.
& sequens.

Panis & uinum realiter mutantur & conuertuntur in corpus & sanguinem Iesu Christi

existere ibi, mutando panem in corpus, & uinum in sanguinem. Cum ergo uerba istius Sacramenti sunt uerba Christi, & nō puri hominis, sequitur quōd semper sint uera, & ita est, ut significant. Item etiam si creatura habet uirtutem mutādi aliam creaturam in se, ut cāro mutat panem in carnem, & in seipsam, quare etiam uerba Christi non haberent uirtutem, ut mutent panem in carnem suam, & uinum in sanguinem suum, cum Christus ordinauerit uerba certa & determinata ad hoc? Ergo necesse est, quōd uerba Christi faciant quod significant, & semper sint uera, maximē cum ipse non possit mentiri. ergo in isto Sacramento necesse est quod fiat uera mutatio in pane & uino, ut sit ibi uerum corpus Christi & uerus sanguis. In isto Sacramento ipsæ res uisibiles, scilicet, panis & uinum realiter mutantur & cōuertuntur in corpus & sanguinem Iesu Christi, & non remanent: in aliis Sacramentis non mutantur, sicut aqua nō mutatur in baptismo. Ipsæ res corporales, scilicet, panis & uinum exaltantur & dignificantur in isto Sacramento, tanta exaltatione & dignificatione, qua non potest cogitari maior, nec possunt plus ascendere: quia transeunt in corpus Christi glorificatum. Et sit plena conuersio panis & uini in corpus Christi quia nihil de substantia panis & uini remanet. Et substantia panis & uini inuisibilis & occulta cōuertitur, & mutatur in corpus & sanguinem Christi, & tamen forma panis & uini remanet exterius uisibiliter, tanquam signa, & uestigia, & imago.

Alphonfus Rex Aragonum,
Vixit anno 1432.

Macro Alphonfus, ad Antonium Siculum, uerba fecit.

Obsecro rabbi, uas aureū aperuit quispiam, in quo ante men em Eucharistiam condiderat, nihil ibi præter uermiculum reperit. Ex auto, quod mundissimum purissimumque fuit, & undique clausum, nō potuit uermis nasci, neque ex accidentibus, quæ illic absque subiecto

biecto aderat. Ergo ex Christi corpore productus uermis?
At ex substantia Dei quid aliud, quam Deus prodeat?
Vermis igitur Deus: quid tu ad hæc?

Ioannes Imolensis, Vixit anno 1433.

Sumpta æterna fuit institutum hoc Sacramentum triplici ratione. Primò, ut deficiente eius corporali præsentia, realiter dimitteret nobis *suum corpus* in signum maximæ dilectionis. Secundo, quia hoc Sacramentum est perpetuum memoriale suæ passionis, & ideo ipsa passione imminente, debuit fieri. Tertiò, quia hoc fuit factum tanquam ultimum, ut maiori & recentiori memoriæ traderetur, quia post comestionem agni, & typicum Pascha completum, conueniens fuit nouum Sacramentum institui.

In Clementinas.

Ioannes Gritsius, Vix. an. 1434.

Magnum opus potentia fuit mortuos suscitare: sed maximæ potentia ad quod creatura nullo modo potest attingere, scilicet, substantiam in substantiam transubstantiare. Cum Saluator noster vellet se tradere homini ad omnem consolationem, quia se dederat Apollolis in solatium pro consolatione corporali, se etiam voluit dare in edulium pro refectioe & consolatione spiritali: & hoc magis conueniebat quando recessurus erat à mundo. Licet sensus hominis in susceptione huius Sacramenti nihil aliud sentiant, nisi species panis, tamen decipiuntur omnes præter auditum, qui uere assentit ei qui dicit, Hoc est corpus meum. Hoc pulchrè figuratū est in velamine Iacob, & pia deceptione Isaac. Nam Iacob gerit typum huius Sacramenti, in quo verum Christi corpus sub panis accidentibus occultatur. Esau verò gerit typum formæ visibilis: sed Isaac gerit typum sensus humani, qui omnes stupore concutiuntur in hoc Sacramento. Sed quæritur quare Christus voluit sic specie aliena velari, & à Christianis manducari. dico, quod potissima causa est meritum fidei. Nam sicut cul-

Concione in cæna Domini.

Cur corpus Christi in sacramento specie panis occultetur.

3. pæ de-

pæ demeritum cepit à falsa credulitate Diaboli suggestentis homini cibum mortis: ita decuit ut hominis meritum inciperet ex hoc, quod credit verbis Christi de cibo vitæ, cum dicit, Hoc est corpus meum.

Paulus Episcopus Burgenſis,

Vixit anno 1435.

Parte 2.
Scrutinij
scripturarũ
cap. 7.

In sacramēto Eucharistie multa miranda continentur, non solum supra omnem naturæ facultatem, sed etiā supra omnē humanum intellectum.

Considerare debes quod dulcedo in spiritualibus intelligitur quodammodo ad similitudinem dulcedinis corporalis. Vnde sicut inter saporē corporales dulcedo est sanior: sic inter saporē spirituales sanior est ille, qui de summo intelligibili seu credibili, scilicet, de ipso Deo recte accipitur. Vnde Psalmista de eloquiis diuinis dicit, quod sunt dulciora super mel & fauum. Cū igitur in hoc Sacramento non solum diuina eloquia ab hominibus prolata, sed etiam ipsum verbum Dei, quod semel locutus est *realiter continetur*: sequitur quod eius spiritualis perceptio seu manducatio suauissima sit, atque spiritualiter dulcissima. Et ideo Ecclesia in officio institutionis huius Sacramenti legit, suauitatem huius Sacramenti nullus exprimere sufficit, per quod spiritualis dulcedo in suo fonte gustatur. Et ultra hoc consideranda, quod hæc dulcedo, seu delectatio spiritualis in summe dispositio augetur ex absconsione, seu occultatione mirabilium in eo contentorum. Quod sic patet. Nam admiratio est delectationis causa, & propter hoc omnia mirabilia delectabilia sunt. Cum igitur in hoc Sacramento tot mirabilia continentur, non solum super omnem naturalem facultatem, sed etiam super naturalem intellectum humanum: utpote quod Christus Deus & homo perfectus sub modici panis specie continetur. Similiter & quod diuiso Sacramento, sub qualibet diuisionis particula perseverat totus Christus. Similiter, quod accidentia, quæ de sui natura, non habent esse, sed solum inesse: sine subiecto tamen in eodem Sacramento realiter existunt. Et sic de aliis maximis mirabilibus, quæ in hoc Sacramento considerari possunt, ex quibus

bus delectatio seu dulcedo spiritualis causari debet.

Ioannes Niderus, Vix. an. 1436.

In Sacramento Eucharistiæ nobis ad uescendum datus est Deus, anima nobilissima, & caro mundissima. Non enim diuinus amor cellare uoluit, postquam nascendo se dedit nobis in fratrem, conuersando in socium, quin etiam se uellet dare conuescendo in cibum, ut maxime nobis uniretur.

Sermone de festo corporis Christi.

Eugenius III. Papa, Rexit Ecclesiam,

anno 1437.

Excellentissimum corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi Sacramentum, quod appropinquante passionis eius hora, Dominus ipse, signo præcipui quod nos dilexit amoris, salubriter instituit, eiusque commorationem sacratissimam iugi mentis exultatione contemplantes, ad hoc inter singulos huiusmodi meritos sanguine, spiritualia dispensare munera uotis exposcimus: ut illi condignis assurgentes laudibus, sua frequentius ad ipsius venerationem Sacramenti corda dirigant, & eo, quo corporalis habetur præsentia Saluatoris, fructus vitæ complectentes æternæ, cælestia conscendant, ipsum qui se nobis in edulium tribuit perpetuo conspecturi.

Epist. quam uniuersis ecclesiis misit.

Ioannes à Spina, Vix. an. 1438

Ad id quod dicunt Iudæi de adoratione Eucharistiæ quod insit idololatria, dicendum, quod non est verum: non enim adoratur panis, quia non est ibi, sed eius substantia conuersa est in substantiam corporis Christi uirtute diuina, ad prolationem verborum consecrationis, quæ sunt ipsius Christi veri Dei effectiue ceu principaliter, ipsius autem Sacerdotis prolatiue, ministerialiter, Verbum autem diuinum est tantæ uirtutis, quod per ipsum factum est cælum & terra de nihilo: multo ergo fortius potest conuertere unam substantiam in aliam.

Lib 3. For-
talicæ fidei
Considera-
tione 4. li. 3

Quod

Quod autem posset conuerrere vnā substantiam in aliam manētibus accidentibus, probatur: quia Deus nō attingit substantiam mediantibus accidentibus, sicut facit agens naturale, sed eam attingit immediate: & ideo potest illam substantiam in aliam conuerrere, manentibus accidentibus.

Nicolaus Archiepisc. Panormitanus,

Vixit anno 1439.

In primum
Decretaliū.

Collige quæ sub speciebus panis & vini in Sacramēto altaris veraciter continentur, *verum corpus & sanguis Christi*. Vnde est ibi illud corpus verum, quod assumpsit ex beata uirgine. Et hoc vult dicere litera cum dicit, hic in ductum ad perficiendum mysterium vnitatis, ut accipiamus de suo, id est, de sua carne, quam ipse assumpsit de nostra, id est, de beata uirgine Maria.

Sanctus Bernardinus Senensis,

Vixit anno 1440.

Sermo. 44

In hoc Sacramento continetur veraciter *ipse Christus*, Vnde quemadmodum ipse carnem nostram assumens contulit mundo ipsam gratiæ uitam: sic in hominem sacramentaliter veniens, vitam gratiæ operatur, secundū quod ipse Dominus testatur dicens. Qui māducat me, ipse uiuet propter me.

Ioannes Episcopus Leodiensis,

Vixit anno 1441.

In suis syno
dalibus sta-
tutis.

Cum infirmus communicare voluerit, prius visitet eum presbyter sine corpore *Christi*, si commode fieri potest, & diligenter audiat confessionem eius, & postea redeat ad Ecclesiam. Deferatur autem *corpus Domini* venerabiliter & sublimiter posito decenti cooperculo super calicem, quod sit cum cruce supraposita, & panno fimbriis sericis adornato. Si infirmus frequentem vomitum leui occasione patiat, non conferat ei presbyter *corpus Domini*, sed infirmus credat & spiritualiter recipiat.

piat. Antequàm Sacerdos communicet infirmũ, prius dicat ei, si credat quod sub illa formã panis sit corpus natum de virgine, passum in cruce, suscitatu tertia die. Quòd si confessus fuerit verbo vel signo, communicet si alia causa non obstiterit, alioquin non communicet eum. Cum autem corpus Domini deferretur, fideles coram quibus deferretur, si commodè fieri potest genua flectant, pectus tondant & inclinato capite iunctis manibus adorent.

Nicolaus Iaquerius, Vix. an. 1442.

Non solum ad auctoritatem veritatemque sensus literalis sacrae scripturae pertinent ea, quae scriptura manifestè exprimit: sed etiam ea, quae ex ipsa scriptura certa ratione deducuntur, etiam si expresse non explicentur. Hoc autem tibi clarius ostendo circa veritatem huius Sacramenti Eucharistiae necessario credendam. Est enim saluti necessarium credere animam Christi realiter esse cum eius corpore in Sacramento, licet scriptura hoc expresse non contineat. Quia tamen certa ratione ex literalis sensu sacrae scripturae deducitur: idcirco ad solum literalem eiusdem reducitur, quod anima Christi cum eius corpore continetur: & est de necessitate salutis hoc credere. Si quidem Christus resurgens ex mortuis iam non moritur. In resurrectione autem anima, quae per mortem separata fuerat, rursus corpori vnitur, sine qua corpus esse viuum non potest. Vbiunque ergo post resurrectionem Christi est corpus eius, ibi est & anima eius: sed corpus Christi est in Sacramento, ergo ibi est anima eius. Ecce quomodo certa ratione probatur ex deductione sacrae scripturae animam Christi esse cum corpore eius in Eucharistiae Sacramento. Non solum enim debet probare se, si est in fide, de Christi diuinitate, humanitate, passione, resurrectione, ascensioneque & cæteris aduentus eiusdem mysteriis: sed etiã de eiusdem reali praesentia in Sacramento Eucharistiae & adoratione sibi facienda, & de salutari fructu deuotè cõ-

Cap. 8. Dialogi, contra Hussitas,

municantium, & peccato grauissimo indignè suscipientium, quo iudicium sibi manducant & bibunt. Debet itaq; communicaturus diiudicare corpus Domini realiter præsens in Sacramento, cui debet & adorationem diuinam.

Ioannes Huxarus, Opinor illum vixisse
circa annum 1443.

Epistola ad
quosdā pios
Sacerdotes

Quale, rogo, scædus pepigistis, ut illa ad nutum introeatis secreta secretorum? Quo pacto factum est, vt ad vocem uestram cælestium referentur repagula, & uestris se ingerat manibus Rex cælorum & Dominus Angelorum? O cum quanta deuotione, timore, & attentione proferenda sunt illa melliflua, potentissima, & ex mille millibus electissima confectionis & consecrationis Domini verba. Cælum & terra, inquit, transibunt, verba autem mea non transibunt. Non reuertetur ad me verbum meum vacuum. Vnde hoc? Certe, quia dabit uoci suæ uocem uirtutis & efficaciz in hac mirabili sui pretiosi corporis & sanguinis confectione. Tantæ enim uirtutis est illorum uerborum, super debitam materiam, cum debita intentione à Sacerdote prolatio, vt quantumcūq; malus aut indoctus extiterit, tam veraciter conficit, quàm unquam confecit Petrus.

Libr. quem
Missæ lib.
dixit.

Bernardus Parentinus, Vix. an. 1444.

Christus dixit: Hoc est corpus meū. Videamus quid sequatur Mathæi. 26. quod pro uobis tradetur. Cōstat autem, quòd corpus, quod traditum fuit pro nobis, fuit verum corpus Christi natum de uirgine. Ergo illud uerbum dictum est secundum propriam significationem, non secundum metaphoram, vel figuratam locutionem. In Sacramentis nihil est solennius quàm corpus & sanguis Christi.

Nicolaus Ausmius, Vixit an. 1445.

In summa
sua.

Eucharistia est Sacramentum, & modo communis
aliis

aliis Sacramentis, scilicet, sanctificando, seu cauſſando ſanctitatem, & modo ſpirituali: ſcilicet, continendo totius ſanctitatis auctorem: & propter hoc excellentiſſimum eſt omnium aliorum Sacramentorum.

Ioannes Varenaskrius, Vix. an. 1446.

In Sacramento Eucharistiæ ſanctiſſimo ac digniſſimo omnium Sacramentorum in ſecula benediſſimo, hoc ſpeciale eſt præ cæteris Sacramentis, quod illud eſt *ipſe met Chriſtus Ieſus Deus & homo*, quod nulli aliorum Sacramentorum conuenit. Non enim baptiſmus, aut confirmatio, aut aliorum quodcunque Sacramentorum eſt Deus ipſe, licet ſint uala gratiarum, uulnerum noſtrorum ſanatiua. Aduertendum etiam, quod ſub ſpecie panis in hoc Sacramento, non ſolum eſt corpus Chriſti: ſed etiam ſanguis & anima Chriſti ſimul & diuinitas ipſa.

Diſt. de ſacramentis.

Leonardus Vtinenſis, Vix. an. 1447.

Corpus Chriſti eſt in hoc Sacramento per modum ſubſtantiæ. Subſtantia autem in quantum huius non eſt uifiſibilis oculo corporali, neque ſubiacer alicui ſenſui, neque imaginationi: ſed ſoli intellectui. Cuius obiectum eſt quidquid eſt.

Concione de corpore Chriſti.

Ioannes Raulinus, putatur vixiſſe

circa annum 1448.

In hoc Sacramento ad uerba Sacerdotis panis in *corpus Chriſti*, & uinum in ſanguinem eius tranſſubſtantiatur, & realiter tranſmutatur. Quod autem hoc ſit uerum, pater: quia illius uirtute tranſſubſtantiatur hoc, qua uerum caro factum eſt, & qua, quæcunque dixit facta ſunt. Hoc & factum eſt, illius uirtute, qua & uxorem Lot in ſtatuam ſalis mutauit, qua & uirgam Moyſi conuertit in colubrum, qua Aegypti fontes & flumina uertit in

Sermon. 1. de ſacramento Eucharistiæ.

306 ſanguis.

sanguinem, & aquam in uinum. Si enim Deus has creaturarum mutationes potuit facere: quare non mirabilior Deus in seipso hoc potuit facere? Si uerbum Eliæ igne de cælo potuit deponere, quò nō poterit verbo panem in suū corpus mutare? Si maius est aliquid de nihilo creare, quā aliquid in aliud trāsmutare, & oēs primum cōcedunt à Deo factum esse, cur scdm reputant, Deum non posse facere? Præterea si Dominus potuit Adæ & Lazaro mortuo uitam inspirare, & terram in corpus eius mutare: quare non poterit panem in carnem mutare? Item, homo facit de terra aurum & argentum, & de cinere uitrum: Deus autem multò potentior est homine, quare potest panem *in corpus suum* mutare. Item potentior est Deus, quā natura, sed natura conuertit panem in carnem, & uinum in sanguinem: ergo multo magis Deus hoc facere potest. Sed dicis mihi. Quomodo aut qualiter fit talis transmutatio? Nihil enim ibi uidetur transmutatum. Respondet Ioannes Damascenus, quod sufficere debet quærenti, qualiter fit huiusmodi transsubstantiatio, respōsio facta ab Angelo Mariæ quærenti quomodo fiet illud. Respōdit enim Angelus. Spiritus sanctus superueniet in te, id est, operatione Spiritus sancti illud fiet. Similiter dico tibi, quòd transsubstantiatio fit operatione Spiritus sancti. Sufficiat ergo tibi, quod suffecit beatæ uirgini, quæ per fidem, quam habuit verbis Angelicis, filium Dei concepit.

Oliuerus Prior S. Bauonis, Opinor illum
vixisse anno 1449.

*Tractat. 2.
de his, quæ
circa Eucha-
ristiæ sacra-
mentum cre-
denda sunt.*

Sicut Christus potuit in nuptiis aquam in uinum cōuertere: sic potest in suo Sacramento, panem *in corpus suum* & uinum *in sanguinem suum* conuertere. Firmiter credimus, & simpliciter confitemur, quòd *corpus eius sanguis* veraciter, quod traxit de uirgine, & suspensum est in cruce & resurrexit à mortuis, & ascendit in cælum; regnat in æqualitate Patris, in tota sua ueritate, & natura,

tura, & gratia, & gloria, sub speciebus Sacramenti continetur in altari sub manibus Sacerdotis post consecrationem.

Bartholomeus Chaumius,

Vixit anno 1450.

Credo in Sacramento Eucharistiæ transformari panem *in corpus*, & uinum *in sanguinem* diuina potestate, & quod sub vtraque specie sit totus & integer Christus essentialiter & præsentialiter, quo ad diuinitatem & humanitatem.

Titulo 3. in
cerrogatcroj

Aeneas Syluius Episcopus Senensis,

Contigit anno 1451.

Verus hæc Armeniorum infania fuit, qui natos ut in lucem veniebant baptizatos, mox altaris Sacramento reficiebant: quod & uos aiunt facere, qui dementes atque infantes ad Eucharistiæ libamenta vocatis, in honorantes diuinissimum Sacramentum, comminationemque Pauli despicientes, qui ad Corinthios scribens ait. Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Quomodo se paruuli & dementes probare possunt, quibus nec certus, nec verus rationis est usus? Duo bus modis hoc diuinissimum Sacramentum consideramus, ut Sacramentum solum, ut sacrificium & Sacramentum. In sacrificio vtraque species exigitur, quia imago est illius sacrificii, in quo Christus assistens pontifex, futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, id est, non huius creationis, seipsum pro nobis sacrificium obtulit Deo patri in ara crucis. Ideoque non solum repræsentari dicitur Christus passus, sed etiam quoque passio Christi, in qua sanguis fuit à corpore separatus. In puro autem Sacramento, quod ad sanctificationem nostram requirimus, ut inuisibilis gratia sub visibili specie nobis tradatur, sufficit repræsentatio Christi passi, quem panis species abū de refert: quia & Dominus grano tritici se cōparauit.

Dialogo con
tra Thabori
tas.

Causa qua
re in quarū
dam Pontifi
cū de cetis,
vtriusq; ss.

*eius commu-
nio inbeatur*

Quod autem de Leonis decreto commemorasti, nihil impedit nostri propositi cursum: Namque cum Manichæi Leone sedente Christum non uero corpore, sed phantastico, & sine sanguine vestitum prædicarent, neque resurrectionem eius crederent, neque diem Dominicum sanctificarent, sumentesque *Christi corpus* sub specie panis, ut suum palliarent errorem, potum calicis renuerunt. Obuiaturus tantæ nequitie pontifex, statuit, ut qui sub una communicasset, ab altera non abstineret.

S. Antonius Archiepisc. Florentinus,

Vixit anno 1452.

*Titulo 14.
Tertia pars
in cap. 4*

In isto mirabili Sacramento, non est aliqua materia communis, quæ ante consecrationem sit sub forma substantiali panis & uini, & post consecrationem sub substantiali forma corporis Christi: sed totum transit in totum, materia cum forma substantiali panis & uini, transit in materiam & formam substantialem corporis Christi. Quomodo autem conuertitur? Deus operatur. Ita autem est hoc mirabile, ut nec oculus intellectus Angelici absque lumine gloriæ hoc possit intueri, quomodo Christus sit in Sacramento. Remanent autem accidentia panis & uini, id est, color, figura, sapor, & huiusmodi, mirabiliter sustentata sine subiecto. Dicente Sacerdote verba consecrationis, scilicet, Hoc est corpus meum, *totus Christus* in carne, & anima, & Deitate est in Sacramento.

Ioannes Archidiaconus Bononiensis,

Vixit anno 1453.

*In lib. 5. de
cretalium.*

Infirmus, qui distinguebat hostiam consecratam ab hostia non consecrata, per consecratam intelligebat *verum corpus Christi*. Et sic non posset inferri, ipsum propter hoc quod diximus, errasse circa corpus Christi: quia intelligentia verborum ex causis est sumenda.

Nicolaus Dorbellanus, Vix. an. 1454.

Est Eucharistia signum sensibile ex institutione diuina, veraciter signans corpus Christi & sanguinem sub speciebus panis & uini realiter contineri, post consecrationem factam à Sacerdote, verbis certis cum debita intentione prolatis. Est autem hoc Sacramentum nouæ legis: fuit nanque à Christo institutum in cœna, ubi dedit auctoritatem Apostolis hoc Sacramentum conficiendi dicens. Hoc facite in meam commemorationem. Fuit vero congruum Christum esse nobiscum in tali signo sensibili, ut magis excitetur quilibet ad reuerentiam & deuotionem ad Christum. Quia vero hoc Sacramentum transcendit intellectum humanum, ideo fuit multiplicibus signis præsignatum. Corpus Christi ibi esse realiter, est de substantia fidei, ut patet Matthæi 26 & Lucæ 22. Et si isti uelint ista exponere, quod sint figuratiue dicta, sicut illud quod ait Christus, ego sum uitis vera: istud est omnino contra intentionem Saluatoris.

In lib. 4. Sententiarum.

S. Laurentius Patriarcha Venetorum,

Vixit anno 1455.

Vt se verbum, sapientiam, bonitatem, & Deum misericordiarum esse ostenderet, ipse Dominus miserator & misericors in suo ultimæ cœnæ conuiuio eicam dedit timentibus se, in memoriam suorum mirabilium. Transiturus etenim de hoc mundo ad Patrem, cœnam fecit, non sicut Herodes funestus, ut innocentis sanguinem funderet: sed ut corporis & sanguinis sui Sacramenta conficiendo ministraret principibus populi sui, & primis aulæ cælestis. Ad quod peragendum non Patriarchas, non Prophetas, non Angelos, non Archangelos, non uel supremum cælestium legionum misit: sed ipse per se implere curauit. Potuisset planè mentis acies infirmitatis obtenebrari caligine, atque ab illuminatæ fidei resiliire splendore, si creaturarum quælibet tanti myste-

Lib. de triūphali agone Christi. cap. 4

*Ipsam veris-
simum cor-
pus Christi
idem in qua
tate in sub-
stantia, in
identitate,
in Euchari-
stia sumimus.*

ri fieret institutor. Abegit itaque omnem dubietatis opinionem, omnisque argumentum erroris, quando per semetipsum id uoluit consummari. Nihil hoc Sacramento uerius, nihil certius credi potest: cuius institutionis Deus auctor est. Tenendum memoriter, veraciter credendum, & libere confitendum. Hoc diligenter ausculta, & verbi, cordis auribus, percipe verba, attēde & gaude, cum panem in manus suas sacratissimas accipit, cum ad cælum oculos leuat, cum gratias agit, cum benedicit, & suis tribuendo Discipulis ait. Accipite & manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Vide ne vnde mirando gaudere debes? Nempe comedunt Apostoli, atque de verbi manibus suscipiunt, non vitulorum aut hircorum carnes, seu azymos panes ut accidentia illa portendebant oculis, naribus insinuant, ac manibus palpanda suadebant: sed reuera corpus Christi verum, quod de Maria virgine per Spiritum sanctum conceptum fuit & natum, quod loquebatur, videbatur, tangebatur, vescebatur, quod nimirum in cruce pependit, expicauitque. Non denique similitudinem illius, neque aliud: sed ipsum verissimum, idem in quantitate, in substantia, in identitate, ex anima & carne constitutum, unitum verbo, humanisque membris compositum, atque perfectum, sub diuersis quidem opertum speciebus: sed nullum ex illis patiens diuinitatis seu humanitatis detrimentum, neque diuisum ex multarum numero hostiarum, aut in maiori maius, siue in minori minus: sed vnum idemque in singulis locis & hostiis, non prorsus angelico ministerio, sed diuina cōsecratū virtute. Expergiscere nunc anima mea, expergiscimini & vos amatores veri & inconcussi boni, atque tota cordis intentione considerate, quanto dilectionis affectu Dominus Iesus adhuc passibilis, impassibiliter seipsum tribuit in Sacramento, & efficitur cibus hominum, Dominus ac conditor Angelorum. Cōpletur planè nunc, quod ore prophetico fuerat prænuntiātū. Panem cæli dedit eis: panem Angelorum manducauit homo.

Iacobus

Iacobus Episcopus Chrysopolitanus,

Vixit anno 1456.

Tota veritas essentiae huius Sacramenti consistit in his. Nam primò per sola consecrationis uerba, sola substantia panis cōuertitur in solum illud corpus Christi, quod Spiritus sanctus formauit ex purissimis sanguinibus beatæ uirginis, ut tale corpus haberet esse substantiale ab anima. Et ideo ista conuersio proprie dicitur trās substantiatio. Sed quia tale corpus Christi in quo conuertitur substantia panis, agitur & informatur ab anima Christi: ideo necessario est ibi anima Christi per quamdam concomitantiam. Item, illud corpus Christi in Sacramento non est sine sanguine: ideo est ibi sanguis. Omnia accidentia panis præteriti manent sine subiecto in hoc Sacramento, supra naturam.

In Psal. 101

Ioannes Episcopus Sabinensis,

Vixit anno 1457.

Dominus misericors natura, & miserator exhibitione, siue effectū, quādo uenit & pati uoluit, escam, id est, refectionem corporis & sanguinis sui in Sacramento dedit, non omnibus: sed timentibus se. Quam escam dādo, fecit memoriam mirabilium suorum antiquis exhibitōrum, complendo in significatis, quod præsignauerat in figuris. Quia cum nobis escā corporis sui dedit, memores nos fecit mannae præfigurantis hanc escam.

In Psal. 101

Ladislauus Hungariæ atque Bohemiæ

rex, Moritur anno 1458.

Non me latet diuinissimum Christi corpus (in Sacramento) adesse, uerum mihi cauendum, ne dum Christum honoro, sacrilegum Rochezauam popularibus approbasse videar, nec illi me Deum contempnibile putabunt: cū me sacratissimum corpus Christi summis semper honoribus posequi vident, intelliguntque.

Vide Aenēā
Syluīū, &
Ioannem
Naucleum.

Aegidius Decanus Gamberacensis,

Vixit anno 1459.

*Tractat. de
communio-
ne non cose-
crantium.*

Per hoc, quòd sub una specie ministratur Sacramen-
tū instruitur populus quòd sub una specie est *totus Chri-*
stus caro videlicet, & sanguis, & per illius manducationem
ad illius participationem sperat pertingere: nam cum
in Sacramento nihil speciei liquidæ gustat & se credit
sanguinem Domini accepisse. dignus est ipsius confort-
tio: per hanc etiam fidem, qua consuetudinem Ec-
clesiæ seruat, & credit se māducasse carnem Christi, &
sanguinem bibisse.

Godeschalcus Hollensis, Vixit an. 1460.

*De 4. Domi-
ni precepto.*

Quare non sumimus Christum sub propria specie,
scilicet carnis: sed sub specie aliena, & sub specie panis,
Hoc fit propter tria. Primò, ne horreamus *carnis & san-*
guinis sumptionem. Quia multi sunt, qui abhorrerent
sumere carnem crudam aut sanguinem. Secundo, ut ui-
tarem paganos & infidelium derisionem. Tertio,
propter meritum fidei. Quia fides non habet meritum,
vbi humana ratio præbet experimentum.

Albertus Canonicus Babembergensis,

Vixit anno 1461.

*Oratione de
Eucharistia.
Habet illam
in ipsius mar-
garita Poe-
tica.*

Iesus omnipotens cum hæc interiora deferere, calū
que conscendere statuisset: hoc mirabile Sacramentū,
suis omnibus astantibus Discipulis instituit. Panē quip-
pe & vinū (mirabile dictū) verissimam *in carnem suam ac*
sanguinem certissimum commutauit. Quod sane sempi-
ternum mysterium suis Apostolis sumendum propriis
manibus obrulit. Mirificentissimum cernitur, quòd ac-
cidentia suo fine subiecto consistent, quòd Physici, na-
turæ terminos permetientes, vix auderēt profiteri. Cæ-
terum hæc humanis sensibus percipi minimè possunt,
quandoquidem vniuersam perspicacitatem, atque ex-
cogitationem humanam admodum excellere uidean-

tur.

tur. Fidei autem integerrimæ, quæ nobis meritum affert accumulatissimum, operam nauemus oportet, ut quæ Cereris ac Bacchi speciem complecti suis pro accidentibus uidentur, in ueracissimam summi Saluatoris carnem sanguinemque purissimum verbis sacratissimis transfusa ac substantialiter commutata ex animo arbitremur, ut altitonantem, cæli ac terræ creatorē maximum sub aliena specie delitescente, qua in re ipsa fides uersatur flagrantissimè, astare certo confidamus. Neq; illud minus admiratione dignum extiterit, quod tamen si, hoc sanctissimum nostri redemptoris corpus partes in varias fuerit consectum, illud tamen quauis particula integerrimè continetur: nec ullam ea sectione mutilationem, aut læsionem, quod cæteris in corporibus neuiquam lex naturæ patitur, potest accipere.

Henricus Herphius, Vix. an. 1462.

Comeditæ amici & bibite, & inebriamini charissimi) Iam de Sacramento Eucharistiæ prosequendū est, quod est potissimum inter omnia Sacramenta. Dicit enim Dionysius, quod non contingit aliquem perfici perfectione Hierarchica, nisi per diuinissimam Eucharistiam. Nimirum cum in eo *Christus substantialiter continetur*, & in aliis tantum continetur quædam uirtus instrumentalis à Christo participata. Habet autem hoc Sacramentum triplicem significationem. Vnam, respectu præteriti, in quantum est commemoratiuum Domini passiois, quæ fuit verum sacrificium. Nam quia non solum est Sacramentum, sed etiam Ecclesiæ sacrificium, in quantum continet Christum passum: ideo non solum Sacerdoti sumenti proficit, sed etiam toti Ecclesiæ. Terciam, significationem habet respectu futuri, in quantum est præfiguratiuum diuinæ fruitionis, quæ erit in patria. Et secundum hoc dicitur Eucharistia, id est, bona gratia: quia gratia Dei, est uita æterna, vel quia *realiter continet Christum*, qui dicitur plenus gratia.

Lib. Mystica
Theologia,
l. ca. 19. In
solo Euch.
sacramentō
Christus sub
stantialiter
continetur &
in alijs uero
sacramentis
uirtus tan-
tum quoddā
instrumentu-
talis.
Eucha. non
solum est sa-
cramentum
sed etiam sa-
crificium Ec-
clesiæ.

In Græcò dicitur metalepsis, id est, assumptio; quia per hoc filii Deitatem assumimus. Impossibile est corpus Christi sine sanguine sumi, & uice uersa.

Stephanus Brusleferius, Vix. an. 1463.

*Tractat. de
Missarum ma-
lore.*

Tanta est potestas, & tam honorifica à Christo collata Sacerdotibus, ut nulla maior seu honorabilior possit alicui creaturæ purè communicari. Quid enim potentius, & quid honorificentius, quam transubstantiare creaturam in corpus creatoris? quam creatorem manibus carnalibus contrectare? quam aliis & hoc ipsum propinare & largiri? Item. In isto & excellentiori Sacramento continetur Christus veraciter & non fide, sicut dixerunt quidam hæretici: sed est ipse verus Christus, qui natus est de uirgine.

Nicolaus Cusanus, Episcopus & Cardi-

nalis. Vixit anno 1464.

*Tractat. de
pace fidei.*

Bohemus. Possibile foret in his omnibus, quæ præmissa sunt concordiam reperiri: sed in sacrificiis difficillimum erit. Scimus enim Christianos oblationem panis & uini pro Sacramento Eucharistiæ, non posse ad placendum aliis dimittere, cum sit à Christo tale sacrificium institutum. Sed quòd cæteræ nationes, quæ usum non habent se sacrificandi, acceptent hunc modum, nō est facile credendum, maximè cum dicant insaniam esse, credere conuersionem panis in carnem Christi, & uini in sanguinem, & post deuorare Sacramenta. *Paulus.* Hoc Eucharistiæ Sacramentum non aliud figurat, quam nos ex gratia in Christo Iesu assecuturos refectionem vitæ æternæ: sicut in hoc mundo reficimur per panem & uinum. Quando igitur credimus Christum cibum mentis, tunc ipsum sumimus sub speciebus corpus cibantibus, & cum oporteat nos in fide hac concordare quòd cibationem spiritus assequimur in Christo, cur non

non ostendemus nos hoc credere in Eucharistiæ Sacramento? Sperandum est omnes homines fideles omnino velle gustare cibum illum per fidem in hoc mundo: qui erit in veritate cibus vitæ nostræ in alio mundo.

Bohemus. Qomodo persuadebitur omnibus gētibus substantiam panis in corpus Christi conuersam in hoc Eucharistiæ Sacramento? *Paulus.* Qui fidelis est, scit, quod verbum Dei in Christo Iesu nos de miseria huius mundi transferet vsque ad filiationem Dei & possessionem vitæ æternæ: quia Deo nihil est impossibile. Si igitur hoc credimus & speramus, tunc verbum Dei, secundum ordinationem Christi, non hæsitamus posse panem *in carnem* mutare. Si natura hoc facit in animalibus, quomodo verbum hoc non faceret, per quod Deus fecit & secula? Exigit igitur fidei necessitas hoc credere, nam si hoc est impossibile, quod nos filii Adæ, qui de terra sumus transferamur in Christo Iesu verbo Dei, in filios Dei immortalis, & hoc credimus, & futurum speramus & quod tunc erimus, sicut Iesus, verbum Dei Patris. Credere nos similiter oportet transubstantiationem panis *in carnem* & uini in sanguinem, per idem verbum per quod panis est panis, & vinum uinum, & caro caro, & sanguis sanguis, & per quod natura cibum conuertit in cibatum.

Landulphus, Vixit anno 1465.

Corpus Christi realiter sub speciebus panis & uini continetur, sic quod ibi sit præsentia corporis Christi, non *In 4. li. Sent.* commensuratiuè, sed diffinitiuè, est in Sacramento realiter, & manet in cælo ad Patris dexteram.

Guilielmus Corranus, Vixit an. 1466

Omnia alia Sacramenta consistunt in vsu & in fieri, ita quod idem est ibi Sacramentum & perceptio Sacramenti, nec permanet quod sit Sacramētum, sed cessant cessante tali vsu, vt patet in baptismo, & in eius perceptione. Sed hoc Sacramentum est quoddam permanēs,

Questio. 1. Dist. 8.
344 & iam

& iam habens esse ante vsum. Et ob hoc dicitur, quod Eucharistia propter corporis & sanguinis Christi existentiam, excellentior est omnibus oblationibus & Sacramentis.

Henricus Gorricanus, Vix. an. 1467

In lib. 4. Sentent.

Quamuis Christus in cœna dedit corpus passibile & mortale, tamen nunc sumitur impassibile & immortale: quia Christus dedit Discipulis suis tale corpus, quale tunc habuit.

Dionysius Ricelius, Vixit anno 1468.

In dialogo articulo. II.

Quamuis enim panis in corpus & uinum in sanguinem conuertantur: tamen, ut dixi tibi, ex concomitantia cā sub speciebus panis, quā uini post consecrationem totus Christus perfecte & integre continetur, ac Patri offertur. Itaque in Sacramento totus Christus, Deus & homo continetur, sumitur, & offertur. In omni oblatione & sacrificio considerata sunt quatuor, quis, quid, cui, quare. Tu ergo antequam celebres in primis attende te ipsum, quis & qualis sis. Secundo perpende, quid offeras, hoc est, veritatem & dignitatem sacrificii huius Eucharistiæ sanctitatem, & quod ipsummet Christum, Deum & hominem tractas, immoles, sumes. Tercio pensa, cui offeras, utpote Deo Patri, omnipotenti, eterno. In hoc Sacramento Christus totus, verus Deus & homo perfectus certissime continetur, infallibiliter inuenitur, & incomprehensibilia plurima operatur. Fides in hoc Sacramento tanto plus extat necessaria, quāto ea, quæ de hoc Sacramento traduntur, omnem sensum, rationem, & intellectum magis transcendunt. Nec expedit in hac re curiose scrutari aut rimari, qualiter Christus in hoc Sacramento sic possit contineri ut tradit Ecclesia: sed mente in fide sanctæ Ecclesiæ firmiter stabilita ex rationibus credendorum, & illuminatione diuina, quod omnia, quæ de hoc Sacramento docet Ecclesia, vera sint, debes vehementer admirari, totisque

Ex articulo 16.

Euchar. est sacrificium, quod Deo Patri ab Ecclesia offertur.

viribus

viribus cum omni gratiarum actione venerari, tam incomprehensibilem bonitatem, charitatem munificentiam.

Guilelmus Hilacensis, Vix. an. 1469

Debemus credere, quòd quàm citò Sacerdos dicit illa verba sacramentalia super panem & uinum, statim de pane & uino nihil ibi remanet: sed tota substantia panis conuertitur in corpus Christi, & tota substantia vini conuertitur in substantiam sanguinis Christi. Manent autem ibi de pane & uino accidètia, id est, color, odor, sapor, & figura exterior.

In Orationem domini
cam sermo-
ne 33.

Guilielmus Vorillonius, Vix. an. 1470

Eucharistia, est Sacramentum, corporis Christi & sanguinis contentium sub speciebus panis & uini. Auctor omnium gratiarum, id est, Christus realiter in hoc Sacramento continetur, quod alia nouæ legis non habet Sacramenta, etsi efficaciter significant gratiam.

In lib. 4. Sententiarum.

Bessarion Archiepisc. Constantinopolitanus, Vixit anno 1471.

Quod igitur impossibile aliis sit, quàm Dominicis verbis Eucharistiæ Sacramentum confici, euidentissimè, & luce clarius apparet. Enimuero nemo est, quem lateat quemadmodum panis & uini in corpus & sanguinem Christi in instanti facta transubstantiatio humanam facultatem excedit, ingensque opus est, & certè diuinum ita etiam huius Sacramenti efficientia verba, instar ipsius Sacramenti, eximie cuiusdam virtutis esse posse manifestum est. Quamobrem fateri necesse est, Dominicis illis uerbis, & nullis aliis, diuinum hoc Sacramentum confici posse. Nec enim diuinissima per diuinam potentiam confici negauerit quispiam, nec uerbis Christi nihil omnino efficacius esse, cum non modo homo, verum etiam Deus sit, creatorque omnium, qui solo nutu cuncta produxit, qui uerbo ægros cura-

Lib. de sacramento Euch.
et uerbis qui
lus consecra
tioperagitur

*Sacerdos ver-
ba consecra-
tionis profe-
rens instru-
mentum s. =
cramenti iā
tum est: Chri-
stus vere pa-
nem in cor-
pus suum tra-
smutat.*

uit, mortuos suscitauit, cæteraque miracula fecit, quæ in Euangeliiis recitantur. Præterea humanæ preces tunc quod orant, facillimè consequuntur, cum id meritè sint, & à bene meritis effunduntur. Atque panis & uini in corpus & sanguinem transmutatio, non petentium meritis, sed eius potentia, qui ex nihilo cuncta produxit, per Sacerdotem, tanquam per instrumentum quoddam, efficitur. Ex quo manifestum est, non orantis sanctitatem sed ipsum Dominum propriis suis verbis à Sacerdote prolatis, panem & uinum in proprium corpus transmutare. Nam si humanæ preces hoc possent, potius uirorum bonorum, preces, & si non Sacerdotum, quam prauorum Sacerdotum hoc diuinum opus efficerent. Atqui indecens esset, atque ab humana salute alienum, existimare tantum Sacramentum à re dubia dependere: quippe dubium atque ambiguum est, an preces ac supplicationes nostræ Deo acceptæ sint futuræ: ex quo fieret, ut & salus à nobis uirtute huius mysterii expectata, dubia foret. Quod ne accadat, imo salus nostra, quam digne participantibus hoc Sacramentum præbet, certa atque indubia sit, necesse Dominici verbis duntaxat, & nullis aliis, tantum confici Sacramentum. Panis & uini substantia in sua permanet natura, donec omnia illa, quæcunque sunt, quæ Sacramentum perficiunt, verba dicantur. Quibus dictis mox consecratio fit, transsubstantialitas perficitur, consummatur Sacramentum. Præter hæc omnia, cum hoc immaculatum sacrificium in sui memoriam fieri iusserit Dominus, Hoc enim, inquit, facite in meam commemorationem: certè expressior eius memoria fit, cum illius uerba ex sacratissimo illo ore prolata repetimus, quam si alia quæcunque referamus. Quod confirmat Apostolus Paulus, dum dicit, Domini mortem in hoc sacrificio adnuntiari. Quo enim modo annuntiari expressius potest, quam dum corpus & sanguis eius, propriis eius uerbis, quam quibusuis aliis, conficitur. Veruntamen concurrere Patrem, ac Spiritum sanctum Filio, in hoc diuino opere transsubstantialitatis

*Transsubstan-
tiatio est o-*

panis & uini in corpus & sanguinem Christi, fas est à fide-
bus credi. Omnia enim opera in creaturis trinitati cō-
munia sunt, nihilque fit omnino, nisi creante Filio, be-
neplacito Patris, & Spiritus sancti voluntate. Est autē
ad hæc necessarius, & idoneus, & sufficiens minister.
Sufficiens autem est, qui potestatem per consecratio-
nem habuit, & sacerdos factus est. Nec enim à quocun-
que prolata eiusmodi verba efficere possunt, quod que-
ritur: imò verò nihil omnino possunt, nisi à Sacerdote
proferantur. Eius rei ratio est, quòd ita Deo placitum
est, ita ordinavit, hanc tulit legem. Transgressori igi-
tur legis & voluntatis eius, dignum paratum est meri-
tum, ne quid facere possit. Oportet autem Sacerdotē
cum debita intentione ad ea, quæ Dominus mādavit,
accedere. Si quidem mādavit nobis, vt in eius comme-
morationem hæc ageremus, vt sciamus corpus eius &
sanguinem (instrumentaliter ipsi facientes, cūm hæc
operamur) mortem eius annuntiare. Si quis enim vel
verba Domini, vel alia quælibet, quibus existimet hu-
iusmodi Sacramentum confici, pronuntiet, non ad ea
quæ dicta sunt intendens, seque id agere, quod ille ius-
sit, arbitretur, nihil omnino agit: sed, suo frustratus desi-
derio, fallitur. Materiā præterea ad hæc aptam, & cō-
uenientem esse necesse est. Oportet enim panem ex
frumento, vinum ex vite fieri. Quod si alter Sacerdos,
etiam cum debita attentione, vel ipsa verba Domini,
vel alia quæcunque pronuntiet, vanus est omnis labor,
nec enim vnquam ex hordeo miliove, aut alio seminū
genere panis factus, neq; sicera, aut lac, aut mel, in cor-
pus & sanguinem Domini transmutaretur. Hoc cano-
nes Apostolorum, hoc posteriores Doctores affirmāt.
Quamobrem hoc? Quoniam ille opifex rerum ita vo-
luit, ita constituit: transgredi autem, & vitare quidquā
eorum, quæ ille ordinavit, nefas est. Hæc ergo ad sacri-
mysterii consummationem necessaria prorsus sunt, &
sine quibus nihil omnino fieri potest.

pus perfici-
turq; à tota
Trinitas.

Proferat il-
cet uerba
quis conse-
crationis, ni-
hil tamen fa-
ficit, nisi fue-
rit sacerdos
legitimè con-
secratus.

Intentio con-
ficiendi cor-
pus Christi
necessaria
est in conse-
cratione Eu-
cha. alioqui
nihil effici-
tur.

Jacobus Gruytrodius. Vix. an. 1472.

In dialogo
Iesu, & mo-
nachii.

Iesus. Ad unam uocationis spem nequaquam pertin-
gitur, si non ad eam unita cum proximis mente curra-
tur. Nihil igitur tam vtile, quàm diligere: nihil tam inuti-
le, quàm non amari. O quàm sincera dilectione se inui-
cem diligere deberent Christiani, qui sunt ab uno Pa-
tre geniti, ex una matre nati, uno fonte renati, una fide
illustrati, uno pane aliti, qui est *corpus meum* in Sacramē-
to, uno pretio redempti, scilicet, sanguine meo, vno spi-
ritu viuificati, vna imagine insigniti, vno præmio glori-
ficandi, in una ciuitate ordinandi.

Ioannes Tinctorius, Videtur vixisse

circa annum 1473.

Sermone in
seclā Vual-
densium.

Cum autē apostasia per varios incedat gradus Vual-
densium hæc nefandissima secta pertingit ad summum
quia Deum & Dominum Iesum Christum, quem unice
colendum atque adorandum baptismali professione su-
sceperat, incredibili temeritate, & temeraria increduli-
tate negligit, contemnit, abiicit. Insuper & sanctissima
atque saluberrima eius Sacramenta intollerabili præ-
sumptione infamat, profanat, imò diuinissimo illo Sa-
cramento, in quo tota nostra recolitur & continetur
redemptio, ad nefandissimos & spurcissimos suæ super-

Vide, in quā
nefanda sce-
lera prolaba-
tur hi, qui se
se ab Eccle-
sia Catholi-
cæ unione di-
miserunt,

stitionis fines abutitur. Dicere pudet, qua fraude sub hy-
pocrisi Christianæ professionis cum sceleritissima illa
conscientia, cum cæteris fidelibus, statutis ab Eccle-
sia diebus, superstitionis huius religionis professores
ad communionem sanctam accedant, qui, ut ex eorum
confessione compertum est, sanctissimam illam ho-
stiam ab ore suo polluto nefaria manu deponunt inte-
gram, illamque, ut à suo præside, sacrorum ac salutariū
mysteriorum æmulo sunt edocti, bufonibus immu-
dissimis utique animalibus, diuturna fame cruciatu
edendam tradunt.

Rodoricus Episcopus Samorensis,

Vixit anno 1474.

Reſtoris, curatiq̃ue Sacerdotis eximia eſt dignitas; atque pernecellarium ſaluberrimumq̃ue miniſteriũ. Habet enim in primis illum familiariffimum atque ſalutiferum ad ueri corporis Chriſti acceſſum aſſiduum, in quo eſt redemptio, & ſalus noſtra.

capit. 20.
Speculi vitæ
humana.

Nicolaus Deniſius, Vixit anno 1475.

Firmiter itaq̃ue credendum, quod cum Dominus dicit (Hoc eſt corpus meum, & hic eſt ſanguis meus) panem & uinum conuertit in carnem ſuam & ſanguinem. Et eandem virtutem tranſubſtantiandi illis uerbis contulit in poſterum. Ipſe ergo Chriſtus eſt, qui conſecrat hoc Sacramentum: Sacerdos autem, tantum miniſter eſt proferens uerba in perſona Chriſti. Vnde cum tibi miniſtratur hoc Sacramentum, noli attendere manum Sacerdotis miniſtrantis, ſed manum Chriſti conſecrantis: quia ſic accipere debes, quaſi de propria manu Chriſti. Notandum autem, quod, cum Dominus dicit, hoc eſt corpus meum, ſenſus eſt. Hoc quod continetur ſub ſpecie panis, eſt corpus meum, quod nunc do uobis, & quod pro ueſtra redemptione tradetur, & fit tranſubſtantiatio in ultimo inſtanti prolatae orationis.

Sermone de
corpore
Chriſti.

Ioannes Betſius. Moritur anno 1476

Dignitas Sacerdotũ notatur præcipue in hoc, quod habent venerabile Sacramentum conſecrare, tractare, & in ſacrificium offerre. O ueneranda Sacerdotum dignitas, inter quorum manus, uelut in utero virginis, Filius Dei incarnatur. O uenerabiles Sacerdotes, ſi ſacerdotaliter uixeritis. O uenerabilium ſanctitudo manuum, ubi Chriſtus, id eſt, vnctus, tractat Chriſtum, Sacerdos, Dei filium. O cæleſte myſterium, quod per uos, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus tam mirabiliter operatur: ut uno eodemq̃ue momento idem Deus, qui preſidet cælo, in manibus ueſtris eſt ſacrificium in alta

In 4. Deca
logi præce
ptum.

ri. In

ri. In hoc tam insigni priuilegio stupet cælum, miratur terra, veretur homo, horrescit infernus, contremiscit Diabolus, & veneratur hoc plurimum angelica celsitudo. Quid potuit Deus plus dare Sacerdotibus, quàm se ipsum, tractare, sumere, & ministrare?

Alexander Arioſtis, Vixit anno 1477.

In Enchri.

Si quis pertinaciter credere nollet *totum Christum* contineri sub qualibet specie panis vel vini consecrati, & etiam sub minima particula illarum specierum, sicut vere est, hæreticus est.

Michael Mediolanensis, Vix. an. 1478.

Sermo. 47.

Totum se exhibet Christus nobis in cibum, vt sicut diuinitate nos reficit, quem spiritualiter gustamus, ita nos humanitate reficiat, quem corporaliter ore comedimus. Vt ita de visibilibus ad inuisibilia, de temporalibus ad æterna, de terrenis ad cælestia, de humanis ad diuina transferat. Ego sum, inquit, panis viuus, qui de cælo descendi. Ecce cibus diuinus. Et panis quem ego dabo, caro mea est. Ecce panis humanitatis.

Bernardus Decanus Moguntinus,

Vixit anno 1479.

Profectione
sua Hieroso-
lymitana.

Nox illic ingressis nobis peregrinis, solenne officium Missæ fratres ipsi celebrauere. Quo expleto, sacris omnes induti ornamentis, processionem quandam fecerunt, quam nos ex more sequebamur. Ducebamur autem inter procedendum ad hæc loca. Primò, ad locum vbi Christus cum Discipulis suis vltimam cœnam fecit, & post agnum typicum *corpus suum* instituit in sacramento, à suis deinceps sumendum, simul & sanguinem suum pretiosum bibendum.

Paulus Cortesius, Vixit anno 1488.

1a 4. lib. sen-
tentiarum.

Sed modò ex intima Theologiæ officina eliciendum est, an *Christi corpus* verissimè in Eucharistia insit.

DIUUS

Diuus enim Thomas hoc quæstionis genus ad rationis æquilibrium perpendit, ob eam causam id corpus Eucharistiæ inesse confirmat, quo absolutius cum hominum genere copuletur. Nam in cæteris quidem sacrorum generibus Christum cum hominibus participatione, in hoc autem essentia (vtamur enim hoc verbo non pessimè) contineri dicit. In quo sanè tutius erit, à Diuo Thoma, tanquam ab itineris duce, digito latius non discedere.

Hugo pratanus, quia nusquam reperire
potui, quo hic tempore vixerit, posui
illum anno 1481.

Septem diebus fermentatum non inuenietur in domibus vestris. Qui comederit fermentatum, peribit anima eius de cœtu filiorum Israël. Sic ergo sine peccato *corpus Christi* comedere debemus, si volumus quod *corpus Christi* suos in nobis opere ur effectus. Debet comedere caput & pedes agni cum intestinis: vnde ait, pedes & caput cum intestinis vorabitis: & signat, quòd comedens *corpus Christi* debet habere veram fidem. Debet enim credere, quòd in hostia illa uerè sit Deus, qui per caput significatur: & quòd verè sit ibi *caro Christi*, quæ per pedes, qui stant in terra significatur: & quòd verè sit ibi anima Christi, quæ per intestina designatur: & omnia illa credat se sumere, dum comedit corpus Christi.

Conci. 46.

Iacobus Lugdunensis, Vixit anno. 1482

Debes scire quòd pauca verba sunt, quibus fit transsubstantiatio in *corpus & sanguinem*, & statim illis prolatis, est ibi *corpus Christi & sanguis*. Notabis quod Deus pepigit & ordinauit cum verbis & elementis, quod verbo appposito ad elementa heret Sacramentum. Voluit enim quod ubicunque & quotiescunque Presbyter dicerte hæc verba, pane præsentem, (Hoc est enim cor-

Tractatus de
corpore
Christi.

pus meum) panis conuerteretur in corpus.

Rudolphus Agricola, Vixit anno 1483.

Oratio in
sanctam le-
su Christi se-
cundum car-
nem natiui-
tatem.

Si quoque cum humanitatem suscepisset nascendo clausum puellaris vteri thalamum egressus est, idem à morte resurgendo signati monumenti peruasit claustra, idem post resurrectionem uisendo Discipulos hostia clausa penetrauit, quid ergo in his magnum apud illum est? si quemadmodum uoluit, factis usus est rebus, qui quemadmodum uoluit eas affecit? quid dicam sub modica fracti panis specie conuiuis Discipulis corpus suum, suis manibus esse datum? quid calcatas siccis illius pedibus aquas fluctibus tumidas, commemoré?

Baptista Trounala, Vix. anno. 1484.

In Rose'la
casuum.

Est sacramentalis māducatio, qua corpus Christi uerum realiter sub illis speciebus panis contentum sumitur: sed sic sumptum corporaliter non masticatur.

Guilelmus Textor, Vix. an. 1485.

Sermone de
Passione de
manica.

Cœna illa sacratissima facta seipsum Discipulis suis in cibum admirabili Sacramento tradidit, memoriale reparantis passionis, arrham consummataæ dilectionis, pignus futuræ beatitudinis.

Rupertus Episcopus Aquilanus,

Vixit anno 1486.

Conci. 63.

Inter cætera fidei nostræ credibilia, maximum & admirabile est realis ac uera existentia corporis & sanguinis Christi in Sacramento altaris, sub speciebus panis & uini. Hoc utique, nisi fides credat, sermo non explicat. Est etenim necessarium simpliciter credere, & firmiter confiteri, quod à Domino Iesu Christo audiuius, carnem, scilicet suam vere esse cibum, & suum sanguinem vere esse potum, scilicet in Sacramento altaris, in quo uere & realiter continetur. Opinio quorundam fuit & error pessimus, quod Christus non esset in altari: nisi

Error pessimus est opi-
nari Eucha-
stium si-
gnum corpo-

tantum sicut in signo, & dicitur manducari, quia signū eius tantum accipitur. Sed iste error contra pietatem fidei est, quæ tantum beneficium sibi à Deo datum cognoscit, & gratias & agit, quod in carne sua & natura propria sit nobiscum.

ris esse Christi, & iste error est contra pietatē fidei.

Angelus Politianus, Vixit anno 1487.

Quare pridie quàm naturæ satisfaceret, cum quidē in villa Caregia cubaret æger, ita repente concidit totus, nullam ut iam suæ salutis spem reliquam ostenderet. Quod homo, ut semper cautissimus, intelligens, nihil prius habuit, quam ut animæ medicum accerferet: cui de contractis tota vita noxiis, Christiano ritu confiteretur. Nocte de in media quiescenti, meditantique, Sacerdos adesse cum Sacramento nuntiatur: ibi uerò excussus, procul, inquit, à me hoc absit, patiar ut *Iesum meum*, qui me finxit, qui me redemit, adusque cubiculū hoc uenire: tollite hinc obsecro me quàm primum: tollite, ut Domino occurrā. Et cum dicto subleuās ipse se quantum poterat, atque animo corporis imbecillitatem sustētans, inter familiarium manus, obuiam seniori ad aulam usque procedit: cuius ad genua prorepens supplexque ac lacrymans, Tu ne, inquit, mitissime Iesu, tu nequissimum hunc seruum tuum dignaris inuisere? At quid dixi seruum: imò verò hostem potius & quidem ingratissimum: qui tantis abs te cumulatus beneficiis, nec dicto tibi vnquam audiens fuerim, & tuā toties maiestatem læserim. Hæc atque alia cum diceret lacrymans ipse, lacrymantibusque, qui aderant, vniuersis, iubet eum tandem Sacerdos attolli, atque in lectulū suum, quo Sacramentum commodius administraretur, referri. Quod ille cum aliquandiu facturum negasset, tamen ne seniori suo foret minus obsequēs, exorari se passus, iteratis eiusdem fermē sententiæ verbis, *corpus, ac sanguinem Dominicum* plenus iam sanctitatis, & diuina quadam maiestate verendus accepit.

Li. 4. Epist. Epist. 2.

Nicolaus Salicetus Abbas, Vix.an.1488

In Antidota-
rio anima.

Hoc ipsum incomprehensibile mysterium, imminēte articulo salutiferæ passionis tuæ gratuita pietate Discipulis tuis tradidisti. Misericordia motus, & affectu paterno eos allocutus es dicens. Desiderio desideravi hoc Pascha manducare uobiscum, antequam patiar, ac si diceres: Desiderio desideravi meipsum tradere uobis. Deinde ferens teipsum mirabiliter manibus tuis, protestatus es dicens: Hoc est corpus meum, hoc accipite in uestram salutem, quotiescunq; sumitis in meam cōmemorationem, & in memoriam dilectionis, qua vos dilexi, quando meipsum pignus salutis reliqui.

Ioannes Lapidanus, Vixit an.1489.

In resolutio-
ne dubiorū
cap.2

Inter omnia officia humanæ facultati commissa, nō est aliquod maius, dignius, aut difficilius, quàm debita Missarum celebratio, in qua Sacramentum pretiosissimi corporis & sanguinis Iesu Christi redemptoris nostri cōsecratur, immolatur, & sumitur. In omnibus Sacerdos, debet intentionem suam conformare intentioni Ecclesiæ, hoc est, ut intendat illud facere: quod Ecclesia intendit & facit, cuius ipse in huiusmodi est minister. Intendit autem Ecclesia facere quod Christus fecit. Christus verò transubstantiauit panem in corpus suum, & uinum in sanguinem, per uerba consecrationis, hoc etiā debet intendere Sacerdos.

Gabriel Bielius, Vixit anno 1490.

In Canonē
Missæ, Le-
ctione 52.

Simili modo, quo Christus consecrando panem istū in carnem suam conuertit, ad uini consecrationem accessit. Modo (inquam) simili, quantum ad eius bonitatem, quantum ad charitatem, quantum ad virtutem, & quantum ad gestorum conformitatem. Siquidem bonitas, quæ fecit ut corpus suum nobis traderet in cibum, eadem operata est ut sanguinem suum, quatenus plenus fru-

amur

remur conuiuio, communicaret nobis in potum. Charitas fecit, ut sanguine nos redimeret. Et sicut pane in suum corpus conuerso, ita uino in sanguinem suum transubstantiatio, nos nutriens, eiusdem redemptionis suae memoriam & fructum, in nobis renouaret. Virtus diuina fecit, ut ea potestate infinita, qua panem in corpus, etiam uinum conuerteretur in sanguinem: ut sicut caro eius hac conuersione uere facta est cibus, ita conuersione simili sanguis fieret uere potus.

Angelus Clauasianus, Vix. an. 1491.

Conuersio nullo modo est annihilatio, quia eius terminus non est nihil, sed noua praesentia corporis Christi sub specie panis. Et idem dico de substantia uini, quod transubstantiatur in sanguinem Christi, ita quod panis in corpus, & uinum in sanguinem purum uirtute uerborum transubstantiantur, non in aliquid aliud: sed quia corpus non est absque sanguine & ceteris humoribus suis, nec sanguis sine corpore & uenis & neruis suis: ideo in hostia est corpus Christi per transubstantiationem, & sanguis eius per commistionem. Permistus enim & diffusus est in corpore, & ideo ubicunque est corpus Christi, ibi est sanguis eius. Anima uero est ibi ratione coniunctionis cum corpore, cui inseparabiliter est coniuncta.

In summa
sua.

Ioannes Mederus, Vixit anno 1492

Cum resedisset ad mensam Christus, accepit in manus suas panem & calicem, & benedicens distribuit Discipulis, afferens quod esset corpus suum sanctissimum, & sanguis suus pretiosissimus. Hic est ille panis bis coctus, scilicet in utero uirginis Mariae igne Spiritus sancti, & hastili crucis.

Sermone de
cena domi-
nica.

Baptista à Satis, Vixit anno 1493.

In Sacramento Eucharistiae, forma consecrationis panis haec est. Hoc est enim corpus meum. Forma autem

In summa
sua.

PP 3 3 3 conse-

consecrationis sanguinis hæc est. Hic est enim *calix*
sanguinis mei, noui & æterni testamenti, qui pro vobis
& pro multis effundetur in remissionem peccatorum.
Quia in illis verbis sufficienter exprimitur transubstā-
tiatio panis *in corpus*, & uini *in sanguinem*.

Marcus Antonius Sabellicus,

Vixit anno 1494.

Lib. 4. Ex-
plorum ca. 1

Retulit ex his quædam Christiana pietas, quæ illa
defluxit, plura, & meliora, excogitauit relatu non indi-
gna, quia scitu uilia ut sanctum esset: & inuiolabile sa-
cerdotium, qui huic uim fecisset, piorum cœtu exclude-
retur. Pari cura datum, ut hic ordo primum inter homi-
nes locum sortiretur: magistratus, & reges Sacerdoti-
bus cæderent loco: nulli cogere aut capere fas esset, ni-
si Pontificis permisso. Tam rite hæc sancita, quàm illud
abrogatum, ne animales hostiæ veteri instituto macta-
rētur: sanctior ritus, quem diuina instituit sapientia, ut
panis, quem mystice Paëstinus senex obtulit, & uinū
modico uerborum complexu (carmen notum est, & si
profanis parum uulgatum) *in corpus & sanguinem* transi-
rent, conficeretur: quæ Sacramentum, quo neque ma-
ius, neque sanctius sit ullum, nec maiore ueneratione
dignum.

Ioannes Abbas Spanhemensis,

Vixit anno 1495.

Lib. de tri-
bus regioni-
bus Canobi-
sorum.

Quoniam per mediationem Dominicæ passionis,
mens deuoti hominis compungitur: ideo nunquam me-
lius ad celebrandum se præparare poterit, vel potius
debet, quàm si ante accessum altaris semper de passio-
ne Domini, unum saltem articulum meditando cum la-
crymis, si potest, transcurrat, quia Missarum celebratio
ob id à Christo instituta est. Cum quanta enim reuerē-
tia, deuotione, & puritate mentis, omnipotēti Deo in
altari debeamus assistere, quis sermo exprimeret, vel
quis intellectus capiendo penetraret, ubi Dominus

maiestatis ueraciter præsens adoratur? Cedant ergo hinc procul omnes mundi sollicitudines, & nihil hic cogitetur, nisi quod ad consummationem tanti mysterii pertinet.

Vvernerus Vvestphalus, Vix. an. 1496.

Firmissima fide est tenendum, quòd *totus Christus* sit in hoc Sacramento: ille idem, qui natus est de uirgine, passus in cruce, qui sedet ad dexteram Patris, qui uenturus est iudicare uiuos & mortuos, uerissime in hoc Sacramento continetur.

Paradox. 1.

Hermanus Schedullius, Vix. an. 1497.

Calamitosa gens Hebræorum id oppido Bauariæ sita in litore Danubii, maiestatem Iesu Christi in diuinissimo Sacramento mirum in modum contempsit, & regionem nostram illufit: idq; post uarias punitiones in fornace ignis posuerunt, illasum tamen ab igne mansit, in incude quoque malleis percusserunt.

In Cronica suis.

Ioannes Naclerus, Vixit anno 1498.

Gregorius accuratè agens omnia, quæ ad Pōficem pertinent intollerabili vesicæ dolore moritur, sui Pontificatus anno septimo, mense quinto, sepelitur in basilica beatæ Mariæ nouæ. Gregorius hic positus in extremis, habens in manibus sacrum *Christi corpus*, protectus est coram omnibus, ut cauerent ab hominibus, siue uiris, siue mulieribus sub specie religionis loquentibus uisiones sui capitis, quia per tales ipse seductus dimisso suorum rationabili consilio, se traxerat & Ecclesiam ad discrimen schismatis imminens.

Chronographia, generatione 47.

Ludouicus Patritius, Vixit an. 1499.

Intererant (Canorite uidelicet) etiam nostris Missarum solennibus, & ubi sacram Eucharistiam assâtibus

Lib. 6. Nauigationis

Pp 4 346 adorant

Arabica ca-
pit. 40.

adorandam Sacerdos more Christiano ostendebat, cō-
uersus ego ad Mahumetanos aiebam, seruatore[m] no-
strum digito monstrans, is est dicens, Lusitanorum, no-
stræque gentis, nec non totius orbis, *Deus optimus ma-
ximus.*

Georgius Florus Baldinus, vix. an. 1500.

Compendio
de precibus
& oratione.

Tantum enim abest vt iustæ sanctæque preces effe-
ctus careant, ut plerunque multo maiora, quam posce-
re auderemus vnquam, ab omnipotente & benignissi-
mo Deo orationis intuitu concedantur. Nonne ver-
bum caro factum est? Et quod panis erat, *in corpus anima-
tum* oratione quotidie transfiguratur, ut una substantia
præter naturam, in aliam transferatur.

Guilielmus Pepinus, Vixit anno 1501.

In Concien.
Quadragesi-
malibus.

Multi hodie sunt similes prædictis Christi Discipu-
lis: vt sunt illi, qui non credunt *Christum ueraciter existere*
in Sacramento altaris, sed potius credunt hanc uerita-
tem esse phantasma. Si mundi à mulieribus heri & nu-
dius tertius esse debebant, qui manducaturi erant panes
propositionis, id est, panes Domino dedicatos, quantò
magis, qui percepturi sunt panem illum angelicum, id
est, Christi uerissimum corpus?

Ioannes Abbas Liuriacensis, vix. an. 1502.

Titul. 8. ex-
ercitiorum
spiritualiū,
Membro 5.
c. 2. ca. 7

Præcipua causa quare hoc Sacramentum Eucharis-
tia appellatur est, quia omnis gratiæ est contentiuū.
Cōtinet enim eum, qui est uas omnium gratiarum ple-
nissimum, quare & nominatur Sacramentum Sacramē-
torum. Quod enim omnia Sacramenta signant & con-
tinent diuisim & particulariter, istud simul complecti-
tur continendo vas & auctorem omnium gratiarum.
Hinc dicitur, Quasi uas auri solidum ornatum omni-
bus

lapide pretioso. Quod esse non posset, nisi perfecte in se splendorem diuinitatis contineret. Amoris immensitas effulget ex modo, quo se exposuit: vnde & dicitur **Sacramentum**, quia est sacrum signum mirabilis expositionis sui, pro nobis. Vere mirabilis est iste modus. Cum enim non esset conueniens, quod in carne passibili diutius morareretur in terris, modum tamen hunc adinuenit, quo semper se nobis etiam exhiberet *per præsentiam carnis*. Nam Apostolis & cæteris potestatem cōficiendi dedit. A qua potestate nullum legitimum Sacerdotem, seruatis seruandis, exclusit. Verè stupendum hoc fuit amoris signum, quod sic in Sacramento se pro te exposuit, & sic quasi noua morte seipsum manibus cuiusque catholici Sacerdotis expendit. Quia pro nullo malitia vel pro aliqua iniuria, quæ illi fiat, potest eius præsentia violari, quin semper ibi sit *verum Christi corpus*, ritè factis, quæ circa consecrationem fieri debent & durantibus speciebus.

Robertus Gaguinus, Vixit an. 1503.

Quiuit deinde à bello Henricus, & Philippum, quæ ex Anna Russionum regis Georgii filia exulerat, se viuo regnare imperauit. Fuere præterea Henrico liber duo Robertus Burgundiæ Dux, atque Hugo, qui magnus appellatus est. Henrici tempore Berégarius Turonensis, Diaconus errorem de Eucharistiæ Sacramento excitauit, vbi non *verum Christi corpus*, sed exemplar quoddam corporis inesse dicebat. A quo postea resipiscens sententiam mutauit.

Libro 5. de
Francorum
gestis.

Antonius Mancinellus, putatur adhuc inter uiuos fuisse anno 1504.

In specie panis & uini, quam uidemus, res inuisibiles, id est, carnē & sanguinem honoramus. Panis enim est in altari vsitatus ante verba sacra, ubi accessit consecratio: de pane fit *caro Christi*, de uino sanguis. Sub aliam speciem tribus de causis tradidit Christus carnē

Lib. Orat.
6. titulo. 7

& san-

& sanguinem suum; & deinceps sumendum constituit. Ut fides scilicet habeat meritum, quæ quidē est de his, quæ non videntur. Ne etiam abhorreret animus, si cer- neret oculus carnem crudam & sanguinem Et, ne ab in- credulis religioni insultaretur, si cruorem occisi homi- nis biberemus. In quo autem subiecto fundentur acci- dentia illa, quæ remanent, species, sapor, & pondus: fa- tēdum est exillere sine subiecto, quia ibi non est substā- tia, nisi *corpus & sanguis Domini*, quæ quidem accidenti- bus illis haud afficitur, quoniam Christo-corporis in se- talem formam non habet.

Conradus Celtes, Vixit circa an. 1505.

Cap. 12. de
scriptionis
urbis Norin-
bergæ.

Conscēsoque suggestu hortatur illos (Sacerdos) ad- patientiam & tolerantiam, quodque eam membrorum- luem corporumque scēditatem, & quod ab hominum- societate extra urbes & pagos electi uiuāt, æquo & pla- cato patientique animo tolerant, sanctorum Martyrū- & Eremitarum meminisse velint, maximeque acerbis- simam Saluatoris nostri passionem præ oculis habere & mente reuoluere, quantas ille pro humani generis- salute & redemptione contumelias, sui que sanctissimi- corporis plagas sustulerit: *cuius corpus* mox in memo- riam passionis eius sumpturi sunt. Quibus ita conso- latis & firmatis, post sacrificium in sacello, quod cœmi- terio adiacet, à peccatis purgati, *Dominico corpore* cibā- tur. Deinde instructa cœna lautissima in commune ce- naculum omnes conueniunt.

Iacobus Cornicius, Vixit anno 1509.

In exercitijs
Passionis
Christi.

Enimuero tanquam fidissimus parens præstantissi- mum nobis reliquit testamentum, & excellentissimum legauit bonum, quod cælo terraque dignus est, sacratis- simum videlicet *corpus suum in cibum*, & pretiosum *sangui- nem in potum*. O admirabile mylterium, o celsissimum Sacramentum. O uos omnes quorquod Deum amatis, venite, properate, videte, admiramini, oblituescite, lau-
gate,

date, annuntiate, magnificate nomen Domini. Tale nāque, tam admirandum opus operatus est in nobis Dominus, ut quisquis hoc uoluerit intellectu perscrutari, non posset non & spiritu contabescere, & deficere intellectu, imo & iunctis uiribus præ admiratione destitui. Quamuis enim magnum & admirabile opus fuerit, quod Deus omnipotens humanam assumere naturam, nostroque mortali contegi sacco dignatus est, hoc tamen opus cuncta illius opera multis post se reliquit interuallis. In illo nanque opere nostram in se recepit humanitatem: in isto uero suam nobis largitur diuinitatem humanitati coniunctam atque unitam, ut eam intra nos sumamus. In illo nostram ipse humanitatem, in isto eius nos induimus diuinitatem. O quis infinitā abyllum altissimæ charitatis huius, ullo possit intellectu contingere, quam Deus nobis in hac sublimi & admirabili voluit declarare Sacramento? Et id quidem fecit in extremo vitæ suæ tempore, ut esset summa quædam, & clausula, perennisque memoria cunctorum operum suorum. Summum ille & perfectissimum bonum est, & quia nihil melius excogitare potuit, seipsum nobis dedit, ut nobis bonitatem & cordis sui demonstraret amorem.

Petrus Galatinus, Vixit an. 1511.

Dicto de baptismo, & pœnitentia, de Eucharistiæ nunc Sacramento, quod Messias in pane & uino, panē in corpus suum, & uinum in sanguinem suum potestate diuina transubstantiando, instituere debebat, dicendum est. Quare primum, quod Messias ipse nouum sacrificium instituturus esset, cuius ipsemet panis & cibus esse deberet, per priscorum Iudæorum scripturas probandū est. Fides catholica firmiter confiterur, & tenet, in hoc sacrificio panē *in verū corpus Christi*, & uinum *in verū sanguinem* eius potestate diuina realiter transubstantiari. Non igitur abs te scire velim, an per veterum Iudæorum scripturas probari possit, panem in corpus

Lib. 10. de
arcanis ca-
tholica veri-
tatis ca. 4.

pus Messiae, & uinum in sanguinem eius, in hoc eodem sacrificio verè ac realiter transsubstantianda fuisse.

Conradus Vvimpina, Vix. anno 1512.

Lib. 1. de nobilitate Christi cap. 3.

Et hæc de his quatuor ordinibus, quibus qui initiati fuerint videntur super corpus Christi mysticum accepisse præparatiuam potestatem. At alios quoque instituit, qui super vero corpore Christi potestatem successuè accipiunt conficiendo. Subdiaconos quidem, cum præcingens linteo & mittens aquam in peluim, Discipulorum pedes lauit, & linteo terit, significans id eorum muneri esse, vt ad verum Christi corpus conficiendū, vasa afferrent diacono, panis ac uini speciebus implenda. Sic quoque diaconorum ipse peregit officium, cum post cœnam Sacramentum corporis & sanguinis dispē lauit Discipulis: ac tandem Presbyterij ordinem summum ipse etiam exercuit, cum seipsum in ara crucis obtulit, vt idem esset hostia & Sacerdos, & antea quidem, cum panem & uinum in suum uerum corpus & sanguinem conficiendo transsubstantiauit.

Franciscus Irenicus, Vixit anno 1513.

Li. 3. Exegetice Germanie, cap. 91.

Postquam annus salutis millesimus supra quingentesimum, decimus septimus agebatur, post Penthecostes celebrationem, grex quidam ex multis hominum generibus conflatus, Hollandiam hostiliter inuasit, optimas quasque ciuitates spoliabat, prædis deinde onustus discessit, homines occidit, nec ad sacratissimum *Saluatoris nostri corpus*, vt ad asylum confugientibus pepercit. Miserrimæ planè conditionis Hollandia, quæ tantos in uulnera eius sanguisugos inuenit satellites.

Nicolaus Baselius, Vixit anno 1514.

Additione ad Chronica Ioannis Naucleri.

Anno 1510. die Februarii intempestæ noctis hora, circiter uigiliam noctis secundam, homo quidam sacrilegus nomine Paulus, patria Pomeranus Ecclesiam furtrū intrauit, atque ciborium perfringens capsellam, in qua

quā uenerabile Sacramentum Eucharistiæ reconditum seruabatur, deauratam, cum hostiis & particulis duabus consecratis furatus est. Sequenti autem die furti pretium existimans monstratile cum particula una Iudæo cuidam emendum obtulit. Nam antea particulam alteram indignus furcifer deglutinerat. Iudæus verò capellam, siue monstratile considerans, maius, ait, & multo esset charius, quod his inclusum fuit vasculis, quod si portasses digno pretio redemisssem. At sacrilegus ille excæcatus malitia de sinu alteram extrahens hostiam Iudæo appretiandam tradidit. Verum Iudæus appenso vili pretio nouem grossis, quorum duo & triginta florenum Renensem faciunt, *Dominici & Saluatoris nostri corpus* sub sacramentalibus speciebus velatum ab iniquo venditore emit. Vtunque actum sit, mordet reum scelus commissum. ainiertque semper seua & perturbata cōscientia, fugit mercator iniquissimus ad Vvendos, vbi fama præuolante factum omnibus innotuit. Reuersus tandem ad propria, sacrilegus captus, atque in tortura positus crimen cōfiteatur ac rei gestæ ordinem recitat. Iudæus verò, qui Dominicum corpus emerat ad nudā superpositum mensam, pugione sæpius vibrato transforare tentabat, sed Deo volente inter tot punctiones hostia permansit integra. Quod videns malitia excæcatus Iudæus in furiam actus dixit. *Si tu es Christianorum Deus*, manifesta te in nomine mille dæmoniorum. Quo dicto citius in tres scissa partes particula, sanguineo per circumferentiam immaduit rubore.

Georgius Vvicelius,

Dogma vero horum impostorum hominum tale est. Nimirum uerum Christi corpus & eius viuificum sanguinem non esse in Eucharistia hyparchicè, hoc est, substantialiter siue essentialiter, sed symbolicè, hoc est, significatiue, siue figuraliter. Vis crassius hæc tibi explicem? Cupis apertius audire omnia? Suborti sunt quidā hac nostra tempestate, docentes in sacrificio altaris nō esse

*Li. de sacro
sancta En-
cha. Ecclesie
Iesu Christi.*

esse verum corpus Christi, neque eius sanguinem, sed duntaxat quandam significationem corporis ac sanguinis Christi. Ratio eorum talis est. Cum Christus abiēs in cælum, reliquerit mundum, & sedeat ad dexterā Patris, igitur nunc non est nobiscum veraciter, & secundum corporalem suam præsentiam in Eucharistia: hoc est, impossibile est, ut eius corpus & sanguis nobiscum in terris sit sub specie panis & vini. Alioqui idem corpus in diuersis simul etiam locis esset, sed hæc repugnant. Qua enim ratione poterit idem corpus momento eodē, in duobus ac pluribus uere esse locis? hæc qui afferunt, non ex seipsis nunc primum fingunt, sed innotant olim inuenta. Is nanque error ante quingentos annos excogitatus est, & annis fere triginta in Galliis per publicas conciones misero popello persuasus à Gallicano illo Scoto, & quodam Friduardo, quorum uterq; & verborum acumine & ingeniorum perspicuitate plurimum valuit. Deinde eundem errorem instaurauit Berengarius diaconus, haud multum dissimilis istorum moribus, cum suis, quorum versutia quam plurimi inciderunt diaboli laqueos, priusquam contra hos auxiliares manus ferret Ecclesia nutantibus hominum conscientis. Verum ubi res ad examen deducta, & ad eruendam veritatem tanti mysterii quatuor concilia coacta sunt, re ipsa compertum est, in Sacramento Eucharistiæ præiens esse *verum corpus Christi, & eius uisibilem sanguinem* ex sola uirtute sanctissimi uerbi per fidem. Quod & idem diaconus confessus est, posteaquam sanis rationibus conuictus, digito compescuit labellum, & pallinodiam canere compellus, propriis scriptis ea retractauit, quæ antea in diuersum senserat. Quo èt tēpore contra Berēgarii fortiter opuscula scripserunt. Guimūdus Auerfanus, & Algerus monachus, ambq; viri disertissimi, & in adferenda Euangelica veritate athletæ insuperabiles. Hos Eucharistiæ mastigas & Capernaitas, ut sic dixerim, hæreticos improba imitatione secutus est Almaricus, & hunc statim altero gradu Vvaldo Lugdu-

Lentis,

nensis, quem subindi Vuiclephus cum tota Rigardia;
 qui omnes antiqua vulnera semel cicatrice obducta, ea
 tenuis refricarunt, vt nostris tandem reſporibus rete-
 cta ad viuum, vix queant contegi. Tamenſi multi ſua
 ſponte deſciſcant ab hac peſtifera perſuaſione, cum vi-
 deant reliquum hæreticorum gregem eum errorem in
 tot diuerſas, eaſque contrarias ſibi contentiones parti-
 ri, vt ex ipsis etiam diſſidiis vel citra vllam diſputatio-
 nē, facile poſſit & cerni & intelligi occulta eorum falla-
 cia, & latens virus contagioſæ doctrinæ. Porro nos Ec-
 cleſiaſtici perſeueranter hætenus profiteamur & teſtifi-
 camur ſupra & contra omnem humanam ſapientiam,
 ſcientiam, & intellectum, videlicet, *carnem Chriſti, ac eius*
ſanguinem, vere percipi in Sacramento, adque huius myſterii
 intelligendam veritatem, ſolam fidem ſufficere: quæ fi-
 des, inquam, omnes intelligibiles res & humana ratio-
 ne perceptibiles, immenſo excedit interuallo, Chryſo-
 ſtomo teſte, qui ſic ait. Fide ad iſtud opus eſt: ea enim
 animarum medicamentum maximum ac ſaluberrimū
 eſt. Quæſtio autem Dei diſpenſationi contraria eſſe
 perhibetur. Quid enim fides ipſa efficit ac molitur in
 nobis? Vt ſcilicet ipſius beneficia gratè ſuſcipiamus,
 euadamusque meliores. Non permittit de re vlla con-
 tēdere aut ambigere, ſed requiem ab his omnibus præ-
 ſtat. Quæ enim fides peragit atque ædificat, ea quæſtio
 prorsus euertit. Cur id quæſo? Quia inquirendi nullum
 finem facit, & fidem prorsus eliminat: Non igitur intē-
 damus quæſtionibus: fideles enim Deo uocati ſumus,
 vt his, quæ dicuntur, ſine vlla hæſitatione credamus, vt
 nihil omnino dubitemus. Nam ſi humana eſſent, quæ
 dicuntur oporteret ea merito diſcuti: quod ſi diuina ſunt
 honoranda ſolammodo atque credenda cenſentur: ſin-
 verò non crediderimus ea, neque Dei eſſe ſciemus.
 Quo enim pacto noſti, quia Deus eſt, cum ab eo cauſa-
 ſas rationeſque requiras. Nam quòd Deum nouerimus
 iſtud primum argumentum eſt, ſi omnibus, quæcunque
 illè dixerit, abique argumentis probationibusque cre-
 damus.

damus. hæc ille. Et scitum est illud apud Theologos, fidem non habere meritum, ubi humana ratio præbet experimentum. Cui per quam apte subscribit Cyrillus: Credendo, inquit, non quærendo, ista comprehenduntur. Atqui præcipua virtus, cui omnem nostræ fidei imponimus structuram, eius verbi est, cuius & corpus & sanguis est, quod illi quidem auferre nituntur, ac nos contra servare volumus. Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus, dixit Christus ipse, qui nec mentiri potest, nec fallere, & multo minus falli. Apertius & certius hisce Domini verbis nihil habes in omnibus scripturarum cornucopiis. Unusquisque hominum facile capit, quid sit corpus & sanguis, maxime cum mentio sit de humana natura. Est autem & Christus homo, & de seipso loquitur ad nos. Quid igitur sibi volunt hæretici? Cur sibiipsis malum accersunt rebelles? Quid eos iuvet, si minus relinquunt locum Dei verbo? Quin potius admittunt Christum vera loqui, & esse potentem suorum verborum? Sane ego haudquaquam ei diffiderem, si vel simplex pomum in manus sumeret, & diceret, hic est uniuersus terrarum orbis. Egone huic atque adeo huius verbis diffidere debeo, cum & eius præpotentiam æque ac veritatem ingenue fatear, ubique eam in tor ab eo conditis rebus quotidie expertus? Eius curæ committo, quomodo id possit fieri, & quomodo fiat Nihil me angit res ista, siue huius corpus longum, siue ossa, siue poplites habeat in Sacramento, denique quomodo, vel ubi aut intret, aut egeratur. In quibus omnibus, plus Sículus gerris vanioribus, laboriose veluti imundæ scrophæ desudant Græcanici illi Stercoranistæ uel ipso nomine infames. Mihi sufficit Christi uerbum cui nec adimo quidquam, nec addo. Et cum hoc faciam quis est, qui me culpet? Aut quis est, qui audeat obstrepere Christo, quasi nimium dixerit, & quasi parcius dictum oportuerit? O homo quàm fuerit salutare in solo Christi uerbo conquiescere, & quam pulchrum nostra corda solius Dei uoluntate firmare? Quis iam tam

rudis, tamque rerum diuinarum imperitus, qui credat veram illam corporis & sanguinis Christi presentiam, recte, & quasi ex diametro pugnare cum illo catholicæ fidei articulo, quo confitemur Christum semel ascendisse, & nunc sedere à dextris Dei? Quasi necesse fuerit, eam sessionem iuxta humanas cogitationes esse dimensam & circumscriptam, ut nec maior, nec sublimior, neque sit mirabilior, quam vulgaris quædam sessio, qua homo assidet homini. Quod (ah indignum facinus) nunc clarificatum corpus Christi, detrudimus? quo proscribimus? nonne impeccabile illud *ὁ τὸ μόνον ἀναμάρτητον* Christi corpus ex solo Spiritu sancto conceptum, vnicum mundi pretium, & per potentissimam suam resurrectionem semel clarificatum ac gloriosum factum, quin & super omnes choros Angelorum in suam maiestatem translatum, cæleste corpus, imputribile & plane immortale: tale, inquam, corpus, nonne longe gloriosius & efficacius esse oportuit, quam hoc nostrum putridum corpusculum, quod hodie nihil omnino tale est quod est corpus Christi? Qualis tandem, obsecro, esset Christus, hoc est, cuius virtutis, se nequeat & à dextris Patris sedere iuxta scripturas, & nihilo minus suum verbum per seueranter continuare in operatione: illud inquam verbum, quod in extremis suis super Paschali illa cœna & dixit, & confirmavit perpetuis temporibus implendum. Altiora, fratres mei & vicina quidem saluti sentiamus de eo. Omnia velle ratione metiri, & supputare ad calculum, multos fecit hæreticos.

Ad hæc restat & alius error, quanquam eum pauci aduertunt, in eo, quod huiusmodi quoque sectæ secus tradant ac doceant de transubstantialitate huius Sacramenti, quam nobis præscribit catholica Ecclesia. Guimundus Auerfanus Archiepiscopus aperte aude pronuntiare hunc errorem esse hæresim, nimirum (id quod & suo tempore quidam asseriebant) esse in Sacramento non minus panem & vinum, quam carnem & sanguinem, cum interim scriptura testetur, & hucus-

*Idem eiusdē
lib. cap. 10.*

que seruet Ecclesia, post prolata Domini verba, non iſſe esse panem & uinum, sed re vera carnem & sanguinem. Constat autem omnibus, in Lutherismo contra hanc transsubstantialitatem doceri & firmiter credi, sub Sacramento scilicet verè contineri panem simul & corpus essent ialiter: quod hinc liquet, quandoquidem ipsi fere omnes hoc Sacramentum dicant ac vocent Panē corporis, & vinum sanguinis: vel ita planè in pane esse corpus, quemadmodum in candenti ferro ignis. Et quāquam dicere possent & Theophylactum ipsum fuisse ea similitudine in Ioannem, tamen non ea intentione vsus est similitudine illa, qua ipsi. Id aperte constat ex ipsius Theophylacti scriptis, qui sæpius de trāssubstantiatione loquitur, & transelementationem vocat. Id ipsum fatetur & Diuus Cyprianus. Sic Paschasius & Ambrosius, quidquid interim dicat Gelasius, de quo nondum liquido constat Ecclesiæ: & ipsi uideant num rationem eius doctrinæ reddere queant. Quibus autem rationibus isti impanarii suas commentationes & opiniones probent ac muniant, nos hætenus latet. Paulus hoc Sacramētum vocat panem Domini, quo ex dicto consensaneum esse uolunt, Eucharistiam quoque esse panem pariter & corpus. Et cur non eadem ratione hinc potius colligunt totam Berengarianam hæresim, quando quidem Paulus panem dicat? Atqui idem & corpus uocat, quin igitur admittunt, solum corpus esse, sed addūt & panem? Aut num possibile est Christo, ut nobis solū suum corpus det sub specie panis, si & in pane illud dare potest? Auerſanus ille Archiepiscopus haud ita multum raliū hominum defert gloriæ, aut tribuit famæ, cum inquit; Isti Christum impanatum & inuinatum annuntiant. Et quanquam huius criminis ex parte rei sunt, tamen omnem hanc impietatem omnino à se deuoluunt in Capernaïtas istos, qui solum simplici panē contenti: carnem non comedūt hodie. Nostræ fidei fundamentum immobile persistit aduersus vniuersos tum Capernaïtas, tum impanarios, Matthæi 26. & 1. Corin

th. 11. hoc, quid nam illud? hic scilicet panis, est meum corpus. Quod autem caro est, non potest esse panis, & vice versa, Si iam itaque is panis in Christi manus susceptus, caro sua factus est, quomodo poreit vna cum carne esse & panis? An fortasse panis & caro unum atque idem sunt? Si Christus hanc impanationem indicare atque præscribere voluisset, ita certò dixisset. Cum hoc, pane scilicet, est corpus meum. Vel ita: In hoc vel sub hoc pane est corpus meum. Aut denique sic: hic est panis meus & corpus meum. Verum ut hæc missa faciamus, summatim dicam: Scriptura inquit, hoc: & nō sub hoc, nisi Christum ablegare velis ad publica literarum auditoria, ut discat prima puerorum rudimenta. Hanc ineffabilem ac incomprehensibilem transmutationem confitentur & patres æque cum Ecclesiæ doctoribus; ueluti Cyprianus. Panis, inquit, iste communis in carnem & sanguinem mutatus &c. Atqui sane quidquid mutatur in aliud, non manet quod erat, sed transfertur in illud, quod non erat. Cum uero aliquid commiscetur alteri rei, tunc sua cuique manet substantia. Quis autē sustineat aliquem dicentem, hoc Sacramentum nihil aliud esse nisi commistionem quandam panis & corporis Christi? Ambrosius dicit: Panis iste, panis est ante verba Sacramentorum: ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. hoc ne credere deberemus Ambrosio, si non solido scripturæ fundamento solidaret illud. Nequaquam. Sed quia summus ipse doctor Christus dicit, hoc est corpus meum, en in promptu adest nostra fides, ita defendens atque seruans iuxta primi magistri nostri instituta. Proinde sistite gradum hic, o uos noui Misarii, & aut toti efficiamini Capernaïtæ, aut cū diuini verbi sentiatis ac seruetis spiritu. Edite uel purum tantum panem, uel carnem Domini. Nullum nanque hic medium est, nullum diuerticulum. Nec magnopere hic nos Ecclesiastici formidamus humanæ astutiae iudicium, imò ultro contemnimus contumeliosi mundi opprobria: utpote cum nos Christophagos culpat ac

vocat, interim sibi suauiter blandiens in sua confecta illa sacrophagia.

Marcus Marullus.

Lib. 2. Euan-
gelistarum ca.
17.

Peenitentes de iis, quibus te offendimus Domine, & eadem Sacerdoti tuo confessi, atque ab ipso, cui tu sol-
uendi potestatem dedisti, absoluti, ad mensam saluber-
rimam conuiuii tui accedimus, vt corpori et sanguini tuo cō-
municemus. Indigni quidem, sed tamen abs te inuitati,
qui infirmitati nostræ præsentaneum porrigens reme-
diū. *sacratissimum corpus tuum* sub specie panis. Accipite
inquit, & comedite, hoc est corpus meum. Deinde pre-
tulerunt sanguinem tuum sub specie vini in calice infu-
sum propinans ait: Bibite ex hoc omnes, hic est enim
sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effunde-
tur in remissionem peccatorum. Et ante per Salomo-
nem in Prouerbis hortatus es, dicens: Venite & come-
dite panem meum, & bibite uinum, quod miscui vobis.
Ad tuum ergo conuiuium à te inuitati, à te uocati acce-
dimus, cum plena fide, cum indubitata credulitate con-
fidentes, panem & uinum tuis uerbis à tuo Sacerdote
consecratū, *tuum esse corpus, tuum esse sanguinem*. Tu enim
ipse, qui veritas es, hoc testaris & affirmas, cui vel mi-
nimum refragari infidelitatis crimen est. Panis uiniquē
figuram oculis cernimus, odorem naribus haurimus, sa-
porem ore gustamus, duritiem atque liquorem tactu
sentimus, & tamen non nostris sensibus, sed tuo testi-
monio credimus. Omnis enim homo mēdax, tu solus
verax, tu ipsa veritas, quæ nec decipi potest, nec deci-
pere. Nos itaque, *corpus tuum* clementissime Domine,
& tuum sanguinem aliena specie velatum fideliter ac-
cipimus, nec omnino qua oratione id fieri possit quæri-
mus, aut quomodo panis uinique substantia in substan-
tiam corporis & sanguinis tui transeat, cum acciden-
tia non mutantur, scrutamur. Maius est enim miracu-
lum istud, quàm vt humano ingenio vel scientia com-
pre-

prehendi possit, te tamen tradēte verum esse credimus etiam quod intelligere, quomodo verum esse possit, nequimus. Etenim suis finibus circumscriptus est intellectus noster: tuæ autem potentiae, tuæ sapientiae nullus est finis, nulla circumscriptio: omnem numerum, omnē excedit modum Stultus est igitur, qui tanti mysterii altitudinem se deprehendisse putet, nisi ipse reueles, ipse aperias, ipse illum tam singularis intelligentiae efficias capacem.

Henricus VIII. Rex Angliæ, sic, vt hic scribit, adhuc sentiebat anno 1532.

Hæc est magna (& quemadmodum ipse ait) primaria Lutheri ratio quam ego me spero facturum, ut omnes quam primum intelligant nihil magni habere momenti. Nam primum id quod ait Euangelistas clare dicere, quantumuis clare dicant, pro Luthero tamen nihil clare probat: contra vero quod pro illo probaret, hoc nusquam dicunt. An non scribunt (inquit) accepisse panem & benedixisse? Quid tum postea? Accepisse & etiam benedixisse, nos fatemur. Panem verò dedisse Discipulis postquam inde suum corpus cōsecerat: hoc & nos instanter negamus, & Euangelistæ non dicunt. Quæ res quò fiat apertior, & tergiversandi minus pateat locus, Euangelistas ipsos audiamus. Matthæus ergo sic narrat: Cœnantibus autem eis accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite & manducate, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Marci verò verba sunt ista. Et manducantibus illis accepit Iesus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite: hoc est corpus meum. Et accepto calice, gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes, & ait illis: hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis

*Libr. contra
Babylonicā
captiuitatē,
Martin Luth.*

multis effundetur. Lucas denique narrat hoc pactor:
 Et accepto pane, gratias egit ac fregit, & dedit eis di-
 cens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, hoc
 facite in meam commemorationem. Similiter & cali-
 cem postquam cœnauit dicens: hic est calix nouum Te-
 stamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.
 Ex omnibus his Euangelistarum verbis, nullum video
 locum, in quo post consecrationem, Sacramentum vo-
 cetur panis aut uinum, sed tantum *corpus & sanguis*. Di-
 cunt in manus Christum sumpsisse panem, id quod e-
 tiam nunc fatemur omnes, ac cum reciperent Aposto-
 li, non panis nominatur, sed corpus. At Lutherus Euan-
 gelistæ verba, in suam partem conatur interpretatione
 torquere. Accipite, manducate, hoc, id est, hic panis (in-
 quit is) quem acceperat & fregerat est corpus meum.
 Sed hæc est interpretatio Lutheri non uerba Christi,
 neque uerborum sensus. Si panem, quem accepit, que-
 madmodum accepit, sic tradidisset Discipulis, nec ante
conuertisset in carnem, ac porrigendo dixisset: Accipite &
 manducate: recte diceretur porrexisset quod in manus
 acceperat: nihil enim fuisset aliud quod porrigeretur.
 At cum, priusquam daret Apostolis manducandum, pa-
 nem conuertit in carnem, non iam accipiunt panem,
 quem ille susceperat, sed *corpus eius*, in quod panem con-
 uerterat. Quemadmodum si quis, cum semen accepis-
 set, mox inde natum florem alteri daret, aliud accepit,
 aliud dedit. Sic Christus panem accepit, & panem non
 dedit, sed corpus proprium, in quod panis ante muta-
 tus fuerat. Vt igitur istam *cōuersionem* factam Chri-
 stus palam faceret, noluit dicere: hic panis est corpus
 meum, sed, hoc est corpus meum: nempe *corpus proprium*
ostendens, in quod erat uersus panis. Quando igitur nul-
 lus Euanligelistarum affirmat Christum Apostolis de-
 disse panem, sed accepisse duntaxat, dedisseque suū cor-
 pus, nihil pro Lutheri parte, quod iam intelligis lector
 Euangelistarum testimonia valent. Vt enim Aaronis
 virga, cum esset in colubrum uersa, & cum uicissim ex
 colubro

colubro rediit in uirgam, nunquam simul fuit & coluber & uirga: Ita nec panis in corpus Christi versus simul fuit panis & corpus Christi. Nam si cum colubro uirga restare non potuit, ut idem simul esset & coluber & uirga, quanto minus restare potest panis cum carne Christi tam incomparabili substantia, ut idem simul dicatur & panis & corpus Christi. Quod argutatur, imò nugatur Lutherus, hoc pro suæ fidei simplicitate facere cum de uino dicat Christus. Non, hoc est sanguis meus sed, hic est sanguis meus, miror quid homini uenerit in mentem, cum istud scriberet: Quis enim non uidet, quòd nihil prorsus faciat pro eo, imò contra videtur magis pro eo fecisse, si dixisset Christus, hoc est sanguis meus, habuisset enim ansam saltem Lutherus, quæ demonstrandi articulum referret ad uinum. Nunc uero cum uinum sit neutri generis Christus ait: non hoc, sed hic est sanguis meus. Et cum panis sit generis masculini, ait tamen hoc est corpus meum, non hic, ut uterque ostendat articulus Christum neque panem propinare, neque uinum, sed suum ipsius corpus & sanguinem. Quod uideri uult Lutherus pronomen hoc, ad corpus referri, non Christi proposito, sed occasione linguarum nempe Latinæ & Græcæ, ac proinde nos remittit ad Hebraicam: an non ridiculum est? Nam Hebræa lingua, si neutrum genus non habet, non potest tam aperte declarare, ad utrum Christus retulit articulum, quàm Latina uel Græca. Nam in Hebræa lingua, si articulus fuisset masculus, tanquam diceret, hic est corpus meum, tamen res relinqueretur ambigua. Quia potuisset ea locutio uideri coacta, necessitate linguæ non habenti neutrum. Sed quid apud Latinos panis & corpus sint diuersi generis, is qui transtulit Græca articulum coniunxisset cum pane, nisi apud Euangelistam repperisset demonstrationem factam de corpore. Præterea cum Lutherus fateatur idem generis discrimen esse & Græcis facile potuisset cognoscere Euangelistas, qui scripserunt Græcæ, articulum fuisse polituros, qui referretur ad panem,

nem, nisi quoddam conscii mentis Dominicæ, uoluerunt admonere Christianos, articulo corporis, Christum non communicasse Discipulis, sed corpus. Quamobrem quod Lutherus interpretatur in suam partem verba Christi. Accipite & manducare, hoc est corpus meum, id est, panis, quem acceperat. Non ego sed ipse Christus contra docet sua verba intelligi: nempe hoc, quod eis porrigebat, non esset (quod ipsis videbatur) panem, sed suum ipsius corpus, si recte Christi verba recensent Evangelistæ. Nam alioqui poteras dicere, non hoc (quod exponeretur id est hic) sed aperte potius, hic panis est corpus meum: quo sermone docerentur Discipuli, id quod nunc Lutherus docet Ecclesiam: nempe in Eucharistia, pariter & Christi esse corpus & panem. Nunc vero sic locutus est, ut ostenderet manifestè, corpus duntaxat esse, non panem.

S. Ioannes Episcopus Rossensis, Pro veritatis assertionem, necatus est anno 1536.

*Prefatione
li. 3 in Ioan.
Oecolampadij,
de verbis
cenæ domini-
cæ lib.
Corroboratio.
1.*

Priusquam illis rationibus respondeamus, quibus Oecolampadius ostendere molitur, non esse uerum Christi corpus in Eucharistia, sed tantum corporis ipsius figuram, nos quatuordecim corroboraciones asserimus, quibus modo dignè trutinantur) quisque Christianus haud dubiè suum animum in huius Sacramenti fide soli de constabilire poterit.

Prima sumitur ex scripturis ipsis, quæ communem Ecclesiæ sententiam testantur apertissime, atque id citra glossam aliquam, aut tropum. Circumstantiæ ipsæ scripturarum, à quibus & illuminari scripturas Augustinus affirmat, item huius negotii potenter & efficaciter dirimunt. Nam & longo tempore priusquam Christus cenam illam (quam Dominicam vocamus) cum Discipulis habuisset, pollicitus est se daturum panem carnis suæ, nempe cum dixit: Panis, quem ego dabo, caro mea est, quam dabo pro mundi vita. Meminit paulo ante

ante panem alterius generis à Mose Iudæis fuisse datum: nempe Manna, quod neutiquam edētibz immortalitatem præstare valuit. Meminit & Patrem dedisse panem verum hominibus: nempe verbum incarnatum quod & per Manna figurabatur. Tertio loco subiungit se daturum panem carnis suæ cunctis edendum, neque solum, sed & eandem carnem itidem se morti daturum repetiuit, pro mundi vita. Bis enim dixit, dabo, neque frustra certè, quanquam hunc locum oscitanter multi prætereunt. Nam hic translatio nostra semel habet dabo, cum tamen Græci codices constanter bis habeant dabo. Semel enim in ipsa cœna iuxta pollicitationem illam, Christus panem carnis suæ dedit Apostolis nimirum quando panem acceptum in suas manus, benedixit, fregitque, & dedit Discipulis dicens: Accipite & manducate ex hoc omnes, hoc est enim corpus meum. Dedit rursum & postridie cum hoc dixisset, carnem suā ad mortem crucis pro totius mundi vita. Jam aduerte quàm citra trōpū aliquem scripturæ sibi consentiāt, quod in Eucharistia sit *verum corpus Christi*. Accedit his quod paulò ante Paschalem agnum, iuxta ritum Iudæicæ legis, ederat cum Apostolis. Erat autem & is agnus figura quædam corporis Christi, & necem Christi futuram repræsentabat, neque tamen cum illum ederes affirmavit illic fuisse corpus suum, neque Discipulorum pedes antea lauit, neq; vehementem edendi affectū se habere testabatur, quemadmodum fecit cum Eucharistiam instituisset. Hic enim palam asseveravit suū corpus esse, pariter, & quò puriores sui Discipuli forent ad esum tanti Sacramenti, pedes eorum ante lauit. Sed & præmisit se magno desiderio desiderasse novū istud Pascha, in quo verus ipse agnus continebatur, una cum Discipulis suis manducare.

Si nullæ penitus essent scripturæ, quibus huius Sacramenti veritas comprobetur, non esset tamen alienum à munificentia tanti principis, imò tam amantissimi sponsi munus tam incomparabile suæ sponsæ relinque-

re. Nam is effectus natura comparatus est, & insitus omnium hominum pectoribus, & ut cum ab his, quos vehementer amant, sint aliquanto tempore discessuri, monumentum aliquod eis relinquant, quo dum absentes fuerint, ipsi facilius & crebrius ad memoriam reducantur. Quamobrem, cum tanta charitate sponsam suam Ecclesiam ardebat Christus, ut pro ea non recusauerit corpus suum omnibus ærumnis & cruciatibus mortis exponere, pariter & vniuersum effundere sanguinem, cur alienum ab huius amoris immensitate putari debet ut nobis eadem tribuat. Pauperculum sane munusculum fuisset, & prorsus indignum tanto principe, pro monumento sui, frustulum donasse panis, vel figuram quandam, & nudam representationem sui tribuisse. Quamobrem conspicuum cuius esse potest, friuolam assertionem esse, quæ statuit nihil amplius in hoc Sacramento contineri, præter panem & vinum. Nam & hoc Sacramentum in Christi memoriam, ab ipso Christo, sponsæ suæ relictum, nemo negare poterit, quandoquidem ipse dixit: hoc in mei memoriam facite. Quod si diligenter explorauerimus affectum cuiusque, qui cum sit à coniuge sua charissima discessurus, Xenium quoddam relinquere meditatur, comperiemus illum ea mente esse, ut si fieri posset seipsum in ipso Xenio relinqueret. Nam & principes, qui curant imagines efficacissimæ sui representatrices depingi, vel donandas, vel mittendas amicis, eadem facilitate, si præstari per eos posset, seipsum donarent sub imaginibus illis. Animus profecto non deest istud præstandi, tamen si potentia pariter & arte careant, quò minus istud ualeant exequi. Ceterum Christo nec animus deest: quippe qui nos adeo deamauerit, ut longe duriora pro nobis aggressus sit: neque potentia, qui & imperio suo cuncta fecit ex nihilo: neque demum sapientia, qua tam commode præstet hoc ipsum, ut & citra quamuis iniuriam sui corporis, & citra crudelitatem & horrorem edentium, *sua carne* nobis edendam impendat. Certè si dedisset corpus suum

in ea specie, qua nunc reñdet ad Patris dexteram in summa gloria, quis ferre posset fulgorem tantæ maiestatis? vel si dedisset in mortalis cuiuspiam hominis effigie, quis tam crudelis, est, ut dêtibus suis carnem adeo pretiosam lacerans tantam iniuriam Christo faceret? Si denique portiunculam aliquam carnis crudæ nobis exhibuisset, quis non abhorreret, sub eo simulacro cibum eiusmodi manducare? Modum igitur alium excogitavit summa illa Christi sapientia, quo nobis *carnem suam* donaret edendam, nimirum impassibilẽ, & sub specie panis, ut ita nec iniuriam ipse pateretur ullam, neq; nos horrorẽ aliquem ex ipsius esu carnis caperemus. Quo fit, ut merito cum Paulo exclamemus. O altitudo diuinarum sapientiæ & scientiæ Dei.

Tertiam his duabus annectemus corroborationem, hanc videlicet quod uniuersa Patrum orthodoxorum auctoritas huic sententiæ concorditer assentitur: nimirum quod in Eucharistia *verum Christi corpus* contineatur. III

Colligitur & huius Sacramenti veritas ex ipsius Christi pollicitationibus. Plurima sanè est pollicitus ipse Dominus noster, ex quibus colligere certo possumus, eum neutiquam fuisse passum Ecclesiam suam in errore tanti discriminis per tot annorũ centenarios iacuisse. Sic enim frustra nobis dixisset. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi. Quomodo, precor, adfuisse Ecclesiæ suæ, si tantam idololatriam tot seculis eam exercere permisisset: nimirum ut creaturam pro creatore adoraret, & merum panem pro vero Christo? Quod enim scelus diuina maiestas plus vnquam abhorruit, & odio prosequutus est imblacabiliori, quàm idolatriæ flagitium? Quare si scèdari sultinisset Ecclesiam tam horrendo crimine, tantoque temporum curriculo, quomodo verum esse potuisset, quod promiserat se nobiscum futurum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi? Pollicitus insuper fuit, & Spiritum sanctum in Ecclesia permansturũ, quatenus

quatenus eam instrueret in omni veritate. Ego, inquit,
 rogabo Patrem, & alium consolatorem dabit vobis, ut
 maneat vobiscum in eternum spiritum veritatis. Et rur-
 sum. Cum venerit ille, qui est spiritus veritatis, ducet
 vos in omnem veritatem. Ad hæc, paracletus autem il-
 le, qui est Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomi-
 ne meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis om-
 nia, quæcunque dixi vobis? Num non veracem in pro-
 missis suis Christum existimabimus? Quod si verax sit
 de quo vel dubitare quidquam nefas est, haud dubie spi-
 ritus iste veritatis nobiscum in Ecclesia residet, eamq;
 duxit in omnem fidei veritatem, sed & erudiuit, & ex-
 planauit, si quid in his Christi verbis fuisset ambiguū.
 Suggestet, inquit, vobis omnia quæcunque dixi vobis.
 Quare si verba Christi sunt, Hoc est corpus meum, di-
 lucidum est, quod & Spiritus, horum veritatem Eccle-
 siæ Christi suggessisset: Accedit his quod de fide sit pol-
 licitus itidem, eam videlicet Ecclesiæ non defecturam.
 Non deficiet, inquit, fides tua Petre. Hæc certe fides ca-
 tholica, quæ à sede Beati Petri ad nos manauit, quan-
 diu nostra successio mansura sit, in hac miseriarum val-
 le nunquam deficiet & extinguetur. At si tanto tempo-
 re perperâ de his Christi verbis credidissemus, quis nō
 videt extinctam fuisse fidem? Succurrit & illud, quod
 promississet insuper Christus, portas inferi minimè præ-
 ualituras aduersus Ecclesiam suam. At quis non intelli-
 git iam per tot secula præualuisse portas inferi, si tam
 pestifero victa errore Ecclesia, panem tam perfide pro
 Christo coluisset. Nam si præcipitasset eam satanas in
 tantam perfidiam, ut nec de Christi verbis ad hunc vs-
 que diem recte sensisset, neque rectum hoc toto tempo-
 re cultum omnipotenti Deo tribuisset, sed meram ado-
 rasset creaturam loco Dei, quis non planè perspicit mi-
 serissima seruitute catholicam Ecclesiam à portis inferi
 prellam & deuictam esse? Has igitur & cæteras Christi
 pollicitationes, si quis exacte trutinauerit: compe-
 riet, ni fallor, ipsam, quam hætenus de Eucharistia
 fidem.

fidem & tenuit & docuit Ecclesia solidissimam firmam
que esse.

Corroboratur etiam consiliis pluribus, quæ & pro
confirmanda fide catholica per summos Pontifices in
Spiritu sancto congregata fuerant. Proditur in historia
Tripartita lib. 7. cap. 11. Messalianos quosdam hæreti-
cos fuisse, quos *evxistas*, id est, orantes vocarunt, qui
inter cætera dixerunt divinum cibum nihil, nec prodes-
se nec lædere, cibum videlicet illum (ut Theodoretus
illic ait) de quo Dominus Iesus dixit. Qui comedit car-
nem meam, & bibit sanguinem meum, vivet in æternū.
Aduersum hos primum Litois Præsul melitenis Eccle-
siæ, cum cerneret hac hæresi multa monasteria, quasi la-
trōnum speluncas euasisse, curauit ut incenderentur, &
ut ab ouibus lupi separarentur. Similiter & Amphilo-
chius famigeratus Lycaonenfis Antistes, dum hæc pe-
stis illic cresceret, eam valde repressit, & oves, quæ tali
contagione vexabantur, eripuit. Flavianus quoq; Præ-
sul Antiochenus accersita turba monachorum Antio-
chiam, quorum usus prudētia, complures ex iisdem hæ-
paticas, qui in Edessa vicinisque oppidis uenenum il-
lud sparserant, coniectosque mox ē Syria cunctos expu-
lit. Post hæc in Ephesina synodo, in qua ducenti patres
ob Nestorianæ hæreseos condemnationem, congrega-
ti fuerint, definitum & hoc ipsum fuit: nimirum quod
ueram *Christi carnem*, quæ uiuificatrix est, in Eucha-
ristia sumimus. Rorlum Berengarius quidam homo nul-
lus eruditionis, gloriæ tamen cupidus, aduersus Eucha-
ristiæ Sacramentum eandem hæresim, quam nunc Oe-
lampadius asserere molitur, suscitauit: docens ipsum
sacramentum solam figuram esse corporis Christi.
Cuius occasione, Leo ix. Concilium Vercellense cele-
brauit, in quo & Berengarium, complicesque eius, nisi
quam primum resipiscerent, perpetuo damnauit ana-
themate. Interea Leo ix. moritur, & Berengarius in
obstinatia sua pergit, uenenum suæ hæresis per Gallias
diffundens, quo factum est, ut Haldebrandus, Ecclesiæ
Romanæ

Romanæ tunc Archidiaconus, synodi Turonis congregatæ præsidens eundem Berengarium per quosdā eruditissimos uiros conuincit. Sed nec sic destitit miser ille quin adhuc insani sui dogmatis semina spargeret, eo quod & Nicolaus 11. eum Romam accersuit, ubi Concilio 113. Episcoporum habito, Berengarius hæresim suam, conceptis uerbis, abiurauit. Cæterum adhuc postea mutauit animum, & diuersam hæresim excogitauit. Nam ubi primum asseruit, quod Sacramentum ipsum, tantum figura fuerat corporis, non ipsum uerum corpus Christi, iam docere cœpit, illic uerum adfuisse corpus, sed unâ cum eo manere substantiam panis. Cuius rei gratia per Gregorium 711. iterum ad conciliū multorum Episcoporum Romæ habitum accersitus Berengarius errorem suum reuocauit. Nihil hic de concilio, quod celebravit Innocentius 111. in quo manifeste declaratum fuit, & definitum, quod panis in Christi corpus conuertatur. Nihil de Constantiensi & Basiliensi Conciliis, in quibus hæc hæresis damnatur apertissimè. Vides ergo lector hoc dogma pro hæresi fuisse condemnatum à tot Conciliis.

VI

*Miracula,
quæ hic pan-
cis perstrin-
guntur, dif-
fuse inuenies
inferius in
Classe Mira-
culorum.*

Corroboratur insuper huius Sacramenti fides ingenti miraculorum copia, quæ uariis temporibus ad confirmandos infirmorum animos diuinitus ostensa fuerunt. Primum illud occurrit, quod ex Dionysio, qui fuerat Alexandriæ Præsul Eusebius in Ecclesiasticæ historiæ, libro 6. cap. 34. refert. Quod ille certè non scripsisset, neque mors infirmo tam diu fuisset dilata, si nihil aliud in hoc Sacramento fuisset, quàm merus panis. Memorat & Cyprianus quædam Sermonem quinto de lapsis, quæ & nouerat ipse fuisse facta. Ambrosius insuper de morte sui fratris Satyri lugubrem orationē scribens, miraculi cuiusdam meminit, quod suo fratri contigit. Narrat & Augustinus 12. libro de ciuitate Dei miraculum aliud, quod suo tempore contigit. Recenset & Gregorius in Dialogis libro 3. cap. 3. aliud. Beda similiter in historia gentis Anglorum. Prætereo, quæ Vincentius

centius in historia sua lib. 19. ca. 24. commemorat. Multa sanè miracula ob extinguendam hæresim in Vasconia pullulantem fuisse facta, nec uno tantum in loco, sed pluribus: ita ut Rex Franciæ Philippus ter præsens fuit eiusmodi miraculis.

Constabili quinetiam potest huius Sacramenti ueritas innumera multitudo reuelationum, quæ piis ante hanc monstratæ fuerant. Scribit enim Hildegardis uirgo sanctissima, quæ & innumeras Dei benignitate reuelationes conspexit. Elisabeth quoque uirgo sanctissima reuelationibus pluribus illustrata, neque paucis etiam, quæ ad hoc Sacramentum pertinent. His accedit & sanctissima Brigita, cui præter alias innumeras complures de Eucharistia reuelationes factæ sunt. Mechildis insuper & ipsa quoque uirgo sanctissima, inter alias admirandas reuelationes, quibus illustrata fuerat multas memorat de hoc Sacramento. Tradit & duas Chrysostomus lib. 6. Dialogorum cap. 4.

Nemo tam hæreticus est, ut neget Ecclesiam ab hæreticis creberrimè fuisse oppugnatam, semper tamen sponsi sui patrocinio fuisse munitam, ne perniciosiorum erroribus fides illius corrumpatur. Quando Cherinthus insanit, allatrat Marcion, Ebion & ipse superbissimè blasphemauit, num defuit Christus? An non opitulatus est Ecclesiæ suæ? Subinde quando Montanus quidam errores complures in Ecclesia seminavit, una cum Priscilla, & Maximilla Christus Apollinarè & alios ex orthodoxis excitabat, qui insana illorum dogmata conuellerent. Post hos Florinus quidam, & ipse nouo quodam & pernicioso dogmate perturbabat Ecclesiam, affirmans Deum auctorem esse peccati, sed & hunc Irenæus Polycarpi discipulus confutauit. Scripsit & idem Irenæus aduersus Valentinum, quem & doctissimum fuisse Hieronimus tradidit. Berillus item Episcopus, & ipse doctissimus, in hæresim maximam collapsus, cum à multis Episcopis confutari non potuisset, ab Origine tandem est victus, & ad sanam Ec-

VII

Omnes has reuelationes ut ab auctoribus prodite sunt, habes infra partim in classe feminarum partim in classe visionum.

VIII

celiæ

clesie fidem redire compulsus. Nouatus insuper sua per
 ueritate vexabat Ecclesiam, qui licet multos corrupis-
 set prætexu puritatis, quam profitebatur, cōsilio tamē
 Episcoporum 60. vnā cum totidem presbyteris & plu-
 ribus Diaconis habito Romæ, condemnatus fuit, & ab
 Ecclesia separatus. Manes præterea quidam ex Perside
 veniens, à quo Manichæi nomen acceperunt, errorem
 exitiosum introduxit, qui & postea multis seculis com-
 plures abduxit à vera fide. Cæterum & huius insanum
 dogma tandem orthodoxis impugnantibus & auxiliā-
 te Christo, prorsus euauit. Sabellius etiam hæresiar-
 cha pestilentissimus, qui sacræ Triadis personas haud
 quaquam separat, sed inter se confundit, unam ex tri-
 bus faciens. Postea tam ipse Sabellius, quàm sectatores
 ipsius per synodos aliquot fuerunt condemnati. Artius
 etiam Presbyter Alexandrinus, vir eruditissimus, & fa-
 uore plebis ac principum potentissimus, quis ignorat,
 quam accerrimis machinis vniuersam Ecclesiam arie-
 tauit? Ille Christum æqualem esse negauit Patri. Verū
 tamen opitulante Christo complures orthodoxi suos
 calamos in illum acuerunt, & synodo 3. 18. patrum Ni-
 cææ habita condemnatus fuit. Post hunc Macedonius
 Constantinopolitanus Episcopus aduersus Ecclesiæ fi-
 dem erexit sese, negans Spiritum sanctum esse Deum,
 sed idem haud multo post synodo centum & quinquā-
 ginta patrum habita Constantinopoli fuit explosus.
 Nestorius verò Constantinopolitanus etiam Episco-
 pus vulgo gratiosissimus, hæresim suscitauit, asserens
 beatam virginem non Dei, sed hominis tantummodo
 genitricem. Sed hunc synodus Ephesina ducentorum
 Episcoporum iustissimo ferit anathemate. Dioscorus
 itidem Alexandrinus Episcopus eandem esse carnis &
 verbi naturam in Christo perperam docēs, paulo post
 à synodo Calcedonenſi sexcentorum Episcoporum,
 vnā cum Eutyche proiectus est. Quid Apollinarem iu-
 niorem uirum in differendo singulariter acutum, & in
 scripturis exercitatissimum. Quid Paulum Samosate-
 num,

num, virum non minus arrogātem, quā singulari præditum eloquentia? Quid Donatum, & Donatistas seculari scientia diligenter instructos, vita probatos, viribus & diabolica versutia summos? Quid Albigenes memorem, qui Lutheranorum in erroribus non dissimiles ferme parem cum iisdem acceperunt cladem? Nam obsistentibus eis orthodoxis, conciderant ex illis uno prælio sexaginta milia virorum. Prætereo Vvaldenses. Pigardos, Vviclephistas & cæteros illos ingenti numero. Cæterum ab eorū erroribus Christus Ecclesiæ suæ fidem hætenus integram & illibatam cōseruauit. Quā rem, cū nemo dubitat, sed exploratissimam omnes habeamus, quis vnquam intra sinum sui cordis admittere potest, quod idem ipse *de veritate sui corporis* Ecclesiam suam errare tanto tempore permisisset?

rx

Ingens pietatis fructus, quem experimur in his quotidie magis ac magis augeri, qui iugiter hisce mylteriis, per crebrum eorundem esum cum fide & deuotione participant mirifice Sacramentum illud confirmat. Ad hunc modum Chrysostomus, Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, & cæteri patres, qui crebrius & ardentius huic Sacramento communicabant profecerunt in omni pietatis genere. Nec illi solum: sed & recentiores quoque, Beda, Bernardus, Albertus, Thomas, Bonauentura & reliqui, quorum ingens est numerus, hic hi omnes hauserunt gratiam spiritus, hic, scripturarum intellectum, hic, vitæ sanctimoniam, hic mores probatissimos, hic, pietatis fructum, hic amoris ardorem erga Christum & proximum, hic, deuotionis gustum & feruorem, hic, didicerunt mundi contemneré vanitates, carnis desideria reprimere, ambitionis laqueos rumpere, & proprias denique relinquere voluntates. Et sane si quis consideret profectus, & lapsus, atque reformationes, quæ sæpius in Ecclesia contigerūt, comperiet lapsum quidem causam fuisse neglectum, & abusum huius Sacramenti: contra uero profectibus & reformationibus semper fidelem cultum & deuotam

R r

eiusdem

eiusdem Sacramenti frequētationem profuisse magno pere. Sic enim ab ipsis primis cunabulis Ecclesia proficit. Nam in actis traditur, quod erant omnes perseuerantes in doctrina Apostolorum, & in communicatione fractionis panis, & orationibus. Profuit certe plurimum doctrina verbi, sed ea sine cæteris duabus frugit tandem, vt & quotidie fieri cernimus. Accedat audicioni verbi precatio crebrior, & pia Sacramenti huius frequentatio, & fieri non potest quin maximus ex eis enascatur fructus pietatis. Ex his profecto manauit tanta martyrum constantia, vt cum inebriati fuissent hoc sanguine, nihil (vt & Cyprianus testatur) trepidabant & suum vicissim pro Christo sanguinem fundere. Palam est igitur ex maximo fructu spiritus, quem generatim consequuti sunt omnes qui Sacramentum istud ingenti fide & deuotione frequentabant corporis & sanguinis Christi veritatem in eodem contineri.

¶ Sicut hi, qui firma fide frequenter Eucharistiæ sunt participes, proficiunt in omni pietate; ita qui minus digne vel credunt, vel vtuntur ea, nullo non impietatis genere contaminantur. Quæ res cum in aliis compluribus, tum in ipsa pessima Manichæorum secta, de quibus Augustinus libro de hæresibus tradit, quæ referre puderet, nisi vt palam fiat in quâ horrenda præcipitia labi signantur, hi qui recta fide, carent huius tanti Sacramenti. Vbi videre licet, quàm execrandus fuerat, horum hæreticorum lapsus, propter inopiam fidei de tanto Sacramento. De Albigenibus quid dicam, qui & Sacramentum corporis & sanguinis Christi blasphemauerunt? Historiis uariis proditum, quam abominandam vitam duxerint, & in quâ nefarios inciderint errores, quodque per eos innumera plebis multitudo corrupta fuisset, de quibus tandem & ultio tanta sumpta fuerat, vt vno die perempti sint ex eis 60. milia pugnatorum. Vviclephistæ similiter & Beguini, qui de Sacramento isto peruersas & omnino diuersas, à totius Ecclesiæ sententia, tenuerāt opiniones, haud facile dici potest: quā infelici-

infelicitate perierunt, & tam in hac temporarios, quam in futura vita perpetuos sustinebunt cruciatus.

Nullum ex Scripturis adferre testimonium hæretici queunt, quo probent in Eucharistiâ non esse corpus Christi. Neque enim id conficiunt illæ scripturæ, quæ testantur Christum corporaliter in cælum ascendisse, quâdodidem omnipotentia suæ nequaquam repugnat efficere, ut corpus idem sit in locis pluribus. At præter illas, nullas omnino queunt alias afferre. Verbis utique Christi vim afferunt sua infarientes, quibus ad alium detorqueant sensum. Nam ubi Christus simpliciter enuntiavit, dicens, hoc est corpus meum: quæ verba sunt adeo dilucida, ut nullus in eo scrupulus esse possit: illi tamen interpretantur per, est, significat, & per corpus, figuram corporis. Quod si liceat ad hunc modum scripturas interpretari, quis non perspicit quemvis hæreticum quamcunque velit hæresim facillimè rutiari posse? Sed aiunt Paulum simili tropo dixisse: Petra autem erat Christus, ubi docent, vel per erat, oportere verbum significabat intelligere, vel per Christum, figuram Christi. Verum ut largiamur eis hoc loco tropum esse, quâquam & hic nullum subesse tropum secundo libro monstrauiamus, non propter illud continuo sequitur, quod in illis Christi verbis aliquis erit tropus. Nunc autem ista non aliter memoramus, nisi ut lector intelligat, hæreticos istos nullis hæresim suam fulcire posse scripturarum testimoniis, cum nostra, hoc est communis totius Ecclesiæ sententia, pluribus muniatur, & eisdem efficacibus. Sed neque verba Christi detorqueamus, ut illi parum pudenter faciunt, sed ut simpliciter enuntiantur, ita simpliciter interpretamur iuxta canonem Hilarii, quem libro de Trinitate primo tradit. Optimus, inquit, lector est qui dictorum intelligentiam expectet ex dictis potius, quam imponat, & retulerit magis, quam attulerit: neque cogat id videri dictis contineri, quod ante lectionem præsumpserit intelligendum. Huic certe canoni palam contrauenit Oecolampadius, intermiscens alia

quàm dixerat Christus: imò quæ ne cogitarat quidem. Christus palam enuntiavit ad huc modum, hoc est corpus meum: non ita, hoc significat corpus meum: neque sic, hoc est figura corporis mei. Quisquis enim sic interpretatur, non refert simpliciter ipsa Christi verba, sed affert, & intermiscet aliena, quemadmodum & isti miseri faciunt, totius etiam huius vniuersi, si liceret, ordinem euerfuri. Et profecto non aliud habet Oecolampadius, quo suam hæresim tueatur, nisi quod difficilia quædam & absurda sensui consequeretur, si dixerimus in Eucharistia verum esse corpus Christi. Cæterum id lector diiudicet, an equū fuerit non credere verbis Dei propter ea, quæ ratio nostra non capit, neq; viribus ingenii valeamus ipū comprehendere.

XII.

Nullus vnquam orthodoxus aut scripsit, aut docuit, non contineri verum Christi corpus in Eucharistia. Certus esto lector, neminem vnquam, qui deo vero orthodoxo fuisset habitus, producet Oecolampadius, qui negauerit, hic sub velamine panis, opertū esse corpus Christi. At unde id nouerim quæris? Dicā, partim certè ex mirifico eorum, quos legi, consensu (& legi sane plurimos) partim ex eo, quod ad hunc vsque diē nemo ex orthodoxis accusatus fuit super ea re. Nec defuissent profectò accusatores, si quispiam huiusmodi repertus esset, qui rem hanc adeò receptissimam suis dānasset scriptis. Vides in rebus longe minoris momenti non fuisse prætermisum, si quid aberratum esset à scopo veritatis. Cyprianus enim, qui docuit rebaptizandos eos, qui fuissent ab hæreticis ante baptizati, in ius propterea vocatur à multis. Et quæ de Petro Hieronymus uisus est haud recte tradidisse, non silentio prætereundum censuit Augustinus. Quamobrem si de hoc Sacramento omnium augustissimo, quisquam aliter aut scripsisset, aut docuisset, quā orthodoxa tradidisset Ecclesia fuisset haud dubie notatus à cæteris, ceu reus hæreseos ab orthodoxis fuisset habitus. Adde in tanto scriptorum numero, cum tot essent, qui rem hanc rā aper

te pridem asseruissent, si quispiam orthodoxus aliter
sensisset, aut credidisset rem se habere, produxisset sal-
tem hoc negotium in quæstionem & controuersiam,
ut si quidquam ambiguitatis in ea re fuisset, id exactius
ab eruditis discuteretur, atque ita ueritas appareret. At
nihil factum huiusmodi unquam ab orthodoxo quo-
uis legimus. Ab hæreticis uero non semel audiui-
mus. Verum hi confestim à generalibus synodis ad hoc ip-
sum ex toto Christianissimo congregatis accerseban-
tur, & protinus ut audiri fuissent, unanimi patrum de-
creto condemnabantur, & abiurare compulsi sunt sua
pestifera dogmata.

Qui sic mordicus negant ueritatem corporis & san-
guinis in Eucharistia, nec uno quidē aut miraculo, aut
releuatione sententiam suam comprobare queunt, cū
tamen à nobis & miraculis, & reuelationibus innume-
ris ipsa ueritas confirmetur. Sed & illi, ut nihil eis obfi-
stant miracula, breui compendio uel ea fieri negāt, uel
si facta sint præstigijs dæmonum ascribunt. Cæterum
Augustinus memorat suis temporibus miracula com-
plura Dei uirtute fuisse peracta. Scribit & Hierony-
mus carpens Vigilantium, quod is aduersabatur miracu-
lis. Argumentatur, inquit, contra signa atq; uirtutes,
quæ in basilicis martyrum sunt, & dicit eas incredulis
prodesse, non credentibus: quasi nunc hoc quærat, quibus
fiant, & non qua uirtute fiant: Esto signa sint infide-
lium, qui quoniam sermoni & doctrinæ credere no-
luerunt, signis ducantur ad fidem: Dominus incredulis
signa faciebat, & tamen non idcirco Domini suggil-
landa sunt signa, quia illi infideles erant, sed maiori ad-
mirationi erunt, quia tantæ fuere potentiæ, ut etiam
mentes durissimas edomarent, & ad fidem cogerēt. Ita
que nolo mihi dicas signa infidelium sunt, sed respōde
quomodo in uilissimo puluere & fauilla, nescio qua tā-
ta sit signorum uirtutumque præsentia. Sencio, sentio
infelicissime mortalium, quid doleas, quid timeas. Spi-
ritus iste immundus, qui hæc te cogit scribere, sæpe hoc

XIII.

uiliſſimo tortus eſt puluere, imo hodieque torquetur .
 & qui in te plagas diſſimulat, in cæteris confitetur: niſi
 forte in morem gẽtilium, impiorumq; Prophirii & Eu
 nomii has præſtigias dæmonum eſſe conſingas, & nõ
 uere clamare dæmones, ſed ſimulare tormenta . Hæc
 Hieronymus. Vides hic lector uera miracula fieri nõ
 nunquam ad mortua ſanctorum oſſa, carnesque reda-
 ctas in puluerem & fauillam. Quòd ſi corpora ſeruorũ
 tam in monumentis quieſcentia, tametſi uitæ pariter
 & ſpiritus expertia ſint, Deus huiusmodi miraculis ho
 norare ſtudit, quanto magis exiſtimabimus eum,
Filiũ ſui corpus in Euchariftia, non iam mortuum, ſed ipſi ui
 tæ coniunctum, hoc eſt uerbo, quo uiuunt omnia tali-
 bus miraculis: glorificari uelle? Profecto qui id negat,
 non gentilibus modo, & impiis ipſis Porphirio, atque
 Eunomio deteriores ſunt, uerum etiam cum blaſphe-
 mantibus ipſis Iudæis, in Spiritum ſanctum grauiffime
 peccant, nimirum cum ea dæmonibus impuris tribuãr,
 quæ ab ipſo Spiritu ſancto proficiſcuntur. Nam ſicut
 maligniſſimi Iudæi, cum Chriſtum uidiffent, tot mira-
 culis doctrinam ſuam corroborafſe, quorum nec mini-
 mum ipſi præſtare ualebant, confeſſim ea principi dæ-
 moniorum aſcripſerunt. Sic & hæretici iſti, cum ſa-
 tis perſpiciant ſe nullum poſſe miraculum in ſui dog-
 matis teſtimonium producere, malitioſe conantur om-
 nia miracula in ſuſpitionem adducere, tanquam dæmo-
 num præſtigiis, nõ Dei ſpiritu, parata ſint. Hoc ipſum
 ſimiliter pari ſtrophæ de reuelationibus faciunt, quæ
 ſanctiſſimis utriuſque ſexus hominibus diuinitus oſten-
 ſæ ſunt, eas à prauis ſpiritibus immitti contẽdunt: quæ
 dubio procul aut à bonis Angelis, aut ab ipſo Sacro
 ſpiritu monſtratæ ſunt piis. Sed harum blaſphemiarũ,
 quemadmodum Chriſtus docuit, neque in hoc ſeculo,
 neque in futuro remiſſionem unquam conſequentur.
 Intelligis ergo lector, quã . . . ſit hæreticorum iſtorũ,
 maligniſſima cæcitas, & cæca malignitas, quod cũ no-
 ſtra parte tot modis teſtificetur Deus, nempe ſcripturis
 ſacris

factis, amoris immensitate, consensu Patrum, pollicitationibus ueracissimis, sanctissimis synodis, miraculis evidentibus, reuelationibus clarissimis, ipsi scripturis abutuntur, non mouentur amoris immensitate, consensum patrum floccifaciunt, pollicitationes minime ponderant, sanctissimas synodos contemnunt, deprauant, miracula reuelationis irrident. Neque tamen quidquid quod solidæ probationis pondus habeat afferre queunt. Tantum dicunt absurdum esse, nec ullo sensu rationeque deprehendi posse, quod in Eucharistia uerum corpus Christi sit. At quid mirum si rationis & sensus nostri captum exuperet tam augustissimum mysterium, quando neque minimæ creaturæ Dei rationem exactā comprehendere possumus. Sic enim sapientissimus ipse testatur in Ecclesiaste dicens: Et intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo inuenire rationem, & quantò magis laborauerit ad inueniendum, tantò minus inueniat. Etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire. Si non possumus igitur alicuius infimæ creaturæ rationem exacte comprehendere, cui mirum erit, si in arcanissimis hisce misteriis cæcutiāmus? Neque enim par est, ut imbecillitas uirium nostrarum, aut obtusitas ingenii nostri potentissimis ipsius Christi uerbis fidem abroger, cum eius uerbo creata sunt omnia, cumq; nihil eius potentiz factu credendū impobilissie, quod aut ipse fieri uelit, aut futurum esse decreuerit.

Diffidentes à communi totius Ecclesiæ fide mutuo se iugulant. Et hæc certe mediocriter, quemque uere Christianum constabilire potest in huius Sacramenti fide, hoc est, ut firmiter constanterque credat, sicut Ecclesia tot seculis iam præteritis docuit, & adhuc docet quotidie. Non utique recenter inuentum fuit hoc dogma, sicut quidam insimulant: neque enim recēs auctor est Chrysostomus, qui tamen apertissime docuit suo tēpore substantiam panis absumi confecto Sacramento. Adde quod idem sæpe testatur, panem & uinum in car-

XIIII

nem & sanguinem, nunc mutari, nunc transmutari. Hæc diximus, ut nemini videatur Ecclesiæ dogma recens, de panis, ut vocant, transsubstantiatione: quandoquidē & veteres ipsi palam id testabantur. Sed videamus quē in modum hi, qui reluctantur huic dogmati mutuo se ipsos interimunt. Duo sunt in primis quæ docet Ecclesia de hoc Sacramento credi debere. Alteram, quod hic *uerum Christi corpus*, & uerus eius sanguis, virtute verborum Christi iam adsint. Alterum, quod panis & uinum, quantum ad substantias suas hic esse desierint. Lutherus quidem & sectatores eius priorem partem solide tuentur, & docent nimirum ē scripturis eam necessario sequi: posteriorem verò negant: imò substantiā panis constanter asserunt in Eucharistia manere, panē hunc asserentes esse corpus istud. Cæterum Oecolampadius cum suis, qui nec pauci sunt, affirmant ipsius panis manere substantiam: at negant hic villo pacto esse corpus Christi. Sed neque si adesset, fieri posse, ut hic panis sit hoc corpus. Adducunt & hi pro hac parte solidissimas rationes, quæ, meo iudicio, solui à nemine possunt. Docet enim nulla ratione fieri posse, ut hoc indiuiduum panis sit illud indiuiduum corporis Christi, aut quod hæc substantia panis, sit illa substantia corporis. Quibus haud dubie rationibus, Lutherum & sectatores eius confodiunt, quatenus ipse contendit manere panis substantiam, & hunc panem, nempe demonstrat pane materiali, uerum esse Christi corpus. Lutherus cōtra, pro præsentia corporis adfert irreuincibiles scripturas, quibus & firmissimè colligit, ibi *uerum corpus & uerum Christi sanguinem esse*, quibus proculdubio sententiā Oecolampadianorū subruit funditus, quatenus ipse negant carnis ueritatē in eo sacramento. Quod si iuxta Lutheranos verissimè collectum sit, ex sacris ipsis literis veram corporis & sanguinis Christi præsentiam in hoc Sacramento realiter haberi, & rursus per Oecolampadianos vere probatum sit, hunc panem materiale non esse ipsum corpus Christi neque materiale uinum

nam istud, ipsum esse sanguinem Christi, quis iam non videt utrosque suis gladiis, & seiplos mutuo iugulasse & communem Ecclesie sententiam corroborasse mirifice? Nam si quod Christus pronuntiabat, dicens: hoc est corpus meum, quis pronomen hoc, hunc panem interpretatus, & per corpus, corporis ipsius veritatem accipiens, ipsum axioma falsum reddiderit, quemadmodum & Oecolampadius robustissime collegit. Et si rursus accipiendo corpus, pro sola figura corporis, falsum ite effecerit, uti Lutherus apertissime probat, nunquid non ex utriusque comprobatione dilucide consequitur, verissimam esse Ecclesie communem sententiam, quae negat manere substantiam panis, sed eam asserit penitus in Christi corpus mutatam esse & vini substantiam similiter in Christi sanguinem? Quisquis igitur has corroboraciones accuratius expendit, pieque vixerit, mirabor si non persuasissimum ei fuerit de veritate corporis & sanguinis in Eucharistia.

Erasmus Rotherodamus, Moritur

anno 1536.

Euangelii vigor non abolet morales virtutes, sed perficit. Nec ignoras, quantum abhorreat, non dicam à virtute, sed prorsus ab omni humanitate, prodere amicitiae arcanum: quandoquidem execramur etiam illos, qui post direptam amicitiam efferunt quod amicis creditum erat: & qui generosioris ingenii sunt, nec illis quos maximè inuisos habet, sustinet obicere, quod ex amicitiae pristinae fiducia cognouerunt. Ego te vel vnum his moribus esse iudicabam, ut tuto quidvis arcani possem committere, nec alium mihi delegeram, cui conscientiae meae secreta crederem. Quò magis admiror, quid acciderit ut ea de me sparseris, quae nec dixi, nec cogitavi unquam. Instillas clanculum in aurem optimi iuuenis, me de Eucharistia idem sentire, quod tu sentires. Hunc iniectum aculeum ille secum ablatu

*Epistol. ad
Conradum
Pellicanum*

nem & sanguinem, nunc mutari, nunc transmutari. Hæc diximus, ut nemini videatur Ecclesiæ dogma recens, de panis, ut vocant, transsubstantiatione: quandoquidē & veteres ipsi palam id testabantur. Sed videamus quē in modum hi, qui reluctantur huic dogmati mutuo se ipsos interimunt. Duo sunt in primis quæ docet Ecclesia de hoc Sacramento credi debere. Alteram, quod hic *uerum Christi corpus*, & uerus eius sanguis, virtute verborum Christi iam adsint. Alterum, quod panis & uinum, quantum ad substantias suas hic esse desierint. Lutherus quidem & sectatores eius priorem partem solide tuentur, & docent nimirum ē scripturis eam necessario sequi: posteriorem verò negant: imò substantiā panis constanter asserunt in Eucharistia manere, panē hunc asserentes esse corpus istud. Cæterum Oecolampadius cum suis, qui nec pauci sunt, affirmant ipsius panis manere substantiam: at negant hic vilo pacto esse corpus Christi. Sed neque si adesset, fieri posse, ut hic panis sit hoc corpus. Adducunt & hi pro hac parte solidissimas rationes, quæ, meo iudicio, solui à nemine possunt. Docēt enim nulla ratione fieri posse, ut hoc indiuiduum panis sit illud indiuiduum corporis Christi, aut quod hæc substantia panis, sit illa substantia corporis. Quibus haud dubie rationibus, Lutherum & sectatores eius confodiunt, quatenus ipse contendit manere panis substantiam, & hunc panem, nempe demonstrat pane materiali, uerum esse Christi corpus. Lutherus cōtra, pro præsentia corporis adfert irreuincibiles scripturas, quibus & firmissimè colligit, ibi *uerum corpus & uerum Christi sanguinem esse*, quibus proculdubio sententiā Oecolampadianorū subruit funditus, quatenus ipse negant carnis ueritatē in eo sacramento. Quod si iuxta Lutheranos verissimè collectum sit, ex sacris ipsis literis veram corporis & sanguinis Christi præsentiam in hoc Sacramento realiter haberi, & rursum per Oecolampadianos vere probatum sit, hunc panem materiale non esse ipsum corpus Christi neque materiale uinum

nam istud, ipsum esse sanguinem Christi, quis iam non videt utrosque suis gladiis, & seipso mutuo iugulasse & communem Ecclesie sententiam corroborasse mirifice? Nam si quod Christus pronuntiabat, dicens: hoc est corpus meum, quis pronomen hoc, hunc panem interpretatus, & per corpus, corporis ipsius veritatem accipiens, ipsum axioma falsum reddiderit, quemadmodum & Oecolampadius robustissime collegit. Et si rursus accipiendo corpus, pro sola figura corporis, falsum ite effecerit, uti Lutherus apertissime probat, nunquid non ex utriusque comprobatione dilucidè consequitur, verissimam esse Ecclesie communem sententiam, quæ negat manere substantiam panis, sed eam asserit penitus in Christi corpus mutatam esse & vini substantiam similiter in Christi sanguinem? Quisquis igitur has corroboraciones accuratius expendit, pieque vixerit, mirabor si non persuasissimum ei fuerit de veritate corporis & sanguinis in Eucharistia.

Erasmus Rotherodamus, Moritur

anno 1536.

Euangelii vigor non abolet morales virtutes, sed perficit. Nec ignoras, quantum abhorreat, non dicam à virtute, sed prorsus ab omni humanitate, prodere amicitie arcanum: quandoquidem execramur etiam illos, qui post direptam amicitiam efferunt quod amicis creditum erat: & qui generosioris ingenii sunt, nec illis quos maxime inuisos habet, sustinet obicere, quod ex amicitie pristina fiducia cognouerunt. Ego te vel vnum his moribus esse iudicabam, ut tuto quidvis arcani possem committere, nec alium mihi delegeram, cui conscientie meae secreta crederem. Quò magis admirror, quid acciderit ut ea de me sparseris, quæ nec dixi, nec cogitavi unquam. Intillaras clanculum in aurem optimi iuuenis, me de Eucharistia idem sentire, quod tu sentires. Hunc iniectum aculeum ille secum ablatu

*Epistol. ad
Conradum
Pellitanum*

rus erat in suam patriam, nisi forte fortuna casus inie-
cisset inter nos huius rei mentionem. Et haud scio, an
nunc quoque suspicionis nonnihil de me secum abstu-
lerit. Ac primum quidem cum illum audirem, suspi-
cabar te nihil aliud sentire, quàm soles apud me profi-
teri, damnabas eos, qui auderent profiteri illic non esse
nisi panem & uinum. Nec aliud vnquam opinatus sum
de te, nisi proximo colloquio, cū velut afflatus & alius
factus absq; suco declarabas animi tui sententiam. Eā
cum iam palam profitearis, spargis ac dictitas, me tecū
sentirendūque tam palam facis, vt tuus sermo genuerit
etiam rumorem, cuius te auctorem esse, iam nulli sere
obscurum est. Nec dubito, quin similia scribas amicis.
Ego verò ne in priore quidem sententia tecum sensi.
Censebas enim profitendum in synaxi esse corpus Do-
mini, cæterum quomodo sit illic Deo, qui nouit omnia
committendum esse. Ego verò hoc tuæ sententiæ adii-
ciebam, mihi istud videri simplicius, quod ita vitaretur
varii difficultatum Labyrinthi, si fas esset homini Cri-
stiano ab eo dissentire, quod conciliorum auctoritas,
quod omnium Ecclesiarum ac gentium consensus tot
iam seculis comprobasset. Ad id, uidelicet, non esse ve-
rum corpus Christi i Eucharistia, semper negauimus posse
animum inducere, præsertim cum Euangelicæ ac Apo-
stolicæ literæ tam euidenter nominant, corpus quod da-
tur, & sanguinem qui effunditur, cum hoc mirifice cōgruat
ineffabili Dei erga genus humanum charitati, ut quos
redemit corpore & sanguine Filii sui, eos uoluerit eius-
dem carne & sanguine modo quodam ineffabili pascere,
& hac arcana Filii præsentia, ceu pignore, consolari,
donec redierit gloriosus & omnibus conspicuus. Hæc
me redderent propensorem ad Ecclesiæ catholicæ sen-
tentiam, etiam si nihil esset definitum, nec in hanc par-
tem, nec in illam. Nunc quis furor esset, si ego non vere-
rer pronuntiare, ibi nihil esse præter panem & uinum?
Soleo cum amicis eruditiss, maxime cum absunt infir-
mi, libere commentari de quibuscumque, inquirendi stu-
dio,

*Erasmus,
quibus ratio
nibus per mo-
tus, non po-
tuerit ad sa-
cramentario
rum perfidia
pertrahi.*

dio, nonnunquam & tentandi causa, interim animi gratia: hac in re fortasse simplicior, quam par est. Sed agnoscam etiam parricidii crimen, si quisquam mortalium vel serio, vel ioco audiuit ex me hanc uocem, in Eucharistia nihil esse præter panem & uinum, aut non esse ibi verum corpus & sanguinem Domini, quod nunc quidam libellis editis propugnant. Imò Christum ipsum precor mihi parum propitium, si ista sententia unquam insedit animo meo. Nam si quid uolatilium cogitationum aliquando tetigit animum meum, facile discussi considerata Dei erga nos æstimabili charitate, perpen- sis diuinæ scripturæ verbis, quæ Lutherum etiam ipsum, quem vos omnibus scholis, Pontificibus orthodoxis, & conciliis antefertis coegerunt profiteri, quod profite- tur Ecclesia catholica, à qua solet tamen libenter dis- sere. Scio quam levis sit apud vos conciliorum auctori- tas: ego uero nec Ecclesiam Romanam contemno, mul- tò minus cum illa habeat sibi consentientes omnes Ec- clesias. Paulus nec Angelum audiendum putat, qui præ- dicet aliud Euangelium. Ecclesia mihi persuasit Euan- gelio credere: eadem magistra didici Euangelii uerba interpretari. Hactenus cum omnibus Christianis adora- ui Christum pro me passum in Eucharistia. Nec adhuc video quidquam cur debeam ab hac opinione recedere. Nul- lis humanis rationibus abduci potero à concordi sen- tentia Christiani orbis. Plus enim ualèt apud me quin- que illa uerba. In principio creauit Deus cælum & ter- ram, quam omnia Aristotelis cæterorumque Philoso- phorum argumenta, quibus docent mundum carere ini- tio. Quid autem ferunt isti, cur tam impiam, tamque se- ditiosam sententiam profitear? Rationes stupeæ sunt, semel sustulit carnem ne esset offendiculo, non cõmira- ti sunt, non adorauerunt Apostoli. Iubemur esse spiri- tuales, quasi caro sic exhibita officiat spiritui. Caro est, sed nullis obnoxia sensibus, & tamẽ hoc ipsum pignus est diuinæ erga nos charitatis, solatium est expectatio- nis. Literæ diuinæ pro nobis faciunt: habemus, Hoc est

*Erasmus, ad-
doraui Cri-
stum in Eu-
char.*

*Sacramenta-
riorum ra-
tiones expẽ-
duntur, ex-
plodunturq;.*

Nota bene.

corpus

Nullum locū
possunt sa-
cramentary
adducere,
qui palam lo-
quatur non
esse corpus et
sanguinem
Christi in
Euchar.

corpus meum, quod pro uobis datur. Hic est sanguis,
qui pro uobis effunderetur. Vbi legunt isti: Hoc non est
corpus meum, sed signum corporis mei. Hic nō est san-
guis meus: sed signum sanguinis mei. Cum maximē se
torquent, egre docent ex aliis locis rei vocabulum acci-
pi posse pro signo rei: quanquam ne hoc quidem simpli-
citer, De tabula dicimus, Hic est Hector, qui occidit
Patroclum: sed nemo nescit in pictura, non esse uerum
Hectorem. verum esse potest, quidquid dixit Chri-
stus esse iam ut euincant, quid ponderis habet hæc ra-
tiocinatio: Sic accipi possunt hæc uerba, igitur sic acci-
pienda sunt? Quorsum autem proficit illis tot veterū
orthodoxorum citatio. Vtunque torquent, inuoluunt
ac fucant illorum dicta, nullum locum adducūt, qui pa-
lam loquatur ibi non esse corpus & sanguinem Domi-
ni? hortantur ad spirituales communicationem cor-
poris & sanguinis Domini. Quid mirum si hoc com-
mendant, quod in vtriusque sumptione potius est, &
& quod nisi accedat, perniciem adfert sumptio carna-
lis? Obsecro te quid hic est, cur deficiā ab eo, quod tot
seculis docuit & vsurpauit Ecclesia catholica? Scis me
in nullo dogmate per omnia sentire cum Luthero, nisi
quod nimium vere taxat corruptos hominum mores:
Et hic ob Carolstadum, qui à suo ipsius dogmate iam
desciuit, recedam à communione Ecclesiæ catholicæ?
Si tibi stuprum aut furtum confessus essem, ut amico,
quàm esset aduersus omnes amicitiae leges, hoc cū ami-
ci periculo vel apud vnum effutisse? Nunc cum apud
omnes spargis crimen omnium capitalissimum, quod
nec vnquam lingua mea sonuit, quāuis libera, nec ani-
mus vnquam concepit: quo tandem nomine donandū
est, quod facis amice Euangelice? An ad persuadendum
quod nuper ipse cœpisti credere, uisum est abuti nomi-
nis mei auctoritate? Quæso te per Christum hoc cine-
re Euangelicum, tam impium, tam atrox facinus com-
misci in amicum, quo plures pelliceres in nouam se-
ctarum sit parum? Si pium est, quod asseueras, nō habes
quo

quo id persuadeas, nisi vanissimo commento, Erasmi
idem sentire, quod tu sentis? Et si tâta est apud vos mea
auctoritas, cur nihil ualet in tam multis, in quibus à uo-
bis dissentio? Si tuus animus uacillat, ut solebas pro-
fiteri, qui nihil tribuis auctoritati Pontificum, & conciliorum, meum animum hætenus confirmauit Ecclesiæ
catholicæ consensus. Si tibi persuasum est in synaxi, ni-
hil esse præter panem & uinum, ego membratim discer-
pi malim, quàm idem profiteri, quod tu profiteris: &
omnia perpeti malim, quàm tali flagitio contra meam
ipsius conscientiam admissio, ex hac vita demigrare. Si
micam ullam habes Euangelici spiritus, sanabis, quos
istis susurris uanissimis infecisti. Patiar apud omnes
effutire te quidquid vnquã in familiaribus colloquiis
vel uuidus, vel ioco, vel serio dixi, non patiar autem,
ut istius dogmatis me vel auctorem facias, vel comi-
tem, quod mihi nunquam fuit, nec in ore, nec in cor-
de: ita mihi contingat nunquam à Christo seiungi.
Amen.

Scio quidem parum esse ciuile, Præsul clarissime tot
negotiorum undis circumuallatum interpellare, sed cū
tua pietas tanto studio causam agat Ecclesiæ, non erit,
ut arbitror molestum hoc interpellari negotio, quod
ad Ecclesiæ tum concordiam, tum dignitatem cum pri-
mis pertinet. nihil enim habet illa sublimius, quàm quod
per communionem corporis & sanguinis Domini sit etiã
iuxta naturam ac substantiam vnum cum Christo, &
quodammodo in Deum transformatur: nihil autem ad
perfectam indissolubilemque concordiam efficacius,
quàm quod eodem corpore vescens, eundem sanguinem bi-
dens, per eundem spiritum in unum corpus redigitur,
& Christo capiti uiuo, uiua connectitur. Et tamen vide-
mus artificio Sathanæ factum ut ea res, quæ concilian-
dis omnibus data fuerat, tot dissidia olim genuerit, nu-
per, renouarit, dum alii quidquam negant esse in Eu-
charistia præter symbola corporis & sanguinis Domi-
nici: alii fatentur Christum vere ibi adesse, sed sub pa-
nis

*Erasmus mē-
bratim dis-
cerpi malis
quàm errorē
sacramenta-
riorum profi-
teri.*

*Idem præfa-
tione in lib.
Algeri, de
veritate cor-
poris & san-
guinis Chri-
sti, in sacra-
mento Eucha-*

Verba Christi,
sunt immobile
fundamentum
Euchar.

In Eucha. cō
secratur cor
pus idem in
substantia,
quod in cru
ce pependit,
sed non idē
qualitate.
Corpus Cri
sti est duplex

niq̃ue substantia. Rursus erant, qui dicerent per verb
consecrationis perire panis & uini substantiam, & suc
cedere corpus & sanguinem Domini. Alii Christum
faciūt impanatum & inuinatum, quasi parum sit semel
fuisse incarnatum. Extiterunt & suo cognomine digni
Stercoranistæ: Gracia nobis misit fermentarios: succes
sit rixa de sumendo sub vtraque specie: extiterunt qui
contenderent ab impio Sacerdote nihil confici: & ta
men omnium horum error, in hoc profecit, vt in tanti
mysterij cognitione magis ac magis, tum erudita tum
cōfirmata sit Ecclesia. Ex Euangelio habemur: Hoc est
corpus meum, quod pro vobis traditur: ex Paulo habe
mus. Ego accepi à Domino, quod & tradidi vobis, &
cætera. Et qui ediderit ac biberit indignè reus erit cor
poris & sanguinis Domini, Hoc nobis est immobile fū
damentum. Ac prisci quidam Ecclesiæ doctores, inte
rim obscurius, inter uarie, ne dicam diuerse, loqui vi
dentur de hoc Sacramento. Obscuritas vel ineffabili
huius mysterij profunditati tribuenda est, uel illorum
cautioni, qui loquentes frequenter apud multitudinē
ex Iudæis, Gentibus, & Christianis permittam nolue
runt sanctum dare canibus. Varietas hinc nata est, quòd
interdum ipsæ species Sacramentalis dicuntur Symbo
la, interdum ipsa sumptio symbolum dicitur. Postre
mò corpus ipsum sui alteriusue rei Symbolum nonnū
quam appellatur. Quoniam autem sub illis signis latet
corpus Dominicum κατὰ synecdochen, quod in species cō
petit, corpori tribuitur, ueluti frangi, atteri que: tū quo
niam ibi consecratur corpus, substantia quidem idē quod
pependit in cruce, sed non idem qualitate, nimirum iā
glorificatum & spirituale sibi, parum attentis, pugnare
videntur antiqui, si quando dicunt corpus idem & non
idem, cum reuera nulla sit pugnantia. Postremò corpus
Christi nō nunquam dicitur naturale, quod sumpsit ex
virgine: nō nunquam mysticum, quod est Ecclesia: quæ
res præbuit ansam oscitanti lectori, ut diuersa loqui ui
deatur. Cum igitur tam euident habeamus à Christo
& Paulo

& Paulo testimonium, cum per hos viros euidentissime declaratum, priscos, quibus non sine causa tantum auctoritatis tribuit Ecclesia, concorditer sensisse in Eucharistia esse *veram substantiam corporis & sanguinis Domini*. Cum his omnibus accesserit synodorum constans auctoritas, tantusque populi Christiani consensus, sumus & nos concordēs in tam cœlesti mysterio, & hic sub ænigmate edamus de pane & calice Domini, donec aliter edamus ac bibamus in regno Dei. Utinam autē, qui Berengarium sequuti sunt errantem, sequantur & pœnitentem, atque horum etiam error Ecclesiæ cedat feliciter. Existunt circa hoc Sacramentum innumerae quæstiones, quomodo fiat transubstantiatio: quomodo subsistant accidentia absque subiecto: quomodo colorem, odorem, saporem, ac vim etiam saturandi, inebriandi, nutriendi que retineant, quam habebat nondum cōsecratus panis & uinum: quo momento incipiat esse corpus & sanguis Domini: quando desinat esse substantia corporis & sanguinis, & an corruptis speciebus succedat alia substantia: quomodo idem corpus sit locis innumeris: quomodo iustum hominis corpus sit sub tantillo fragmēto panis, aliaque permultæ, quas inter eos sobrie tractari conuenit, qui sensus habent exercitatos. Vulgo satis est credere, post consecrationem illuc esse *uerum corpus & sanguinem Domini*, quod nec diuidi potest, nec lædi, nec ulli patet contumeliæ, quidquid acciderit speciebus. Nam si corpus Domini proiectum in cænum, aut in latrinam, aut in uentrem hominis dimissum sordidaretur, nulla re magis sordidaretur, quam cum ab homine sumitur criminibus inquinato. Christianæ quidem religionis est, species Sacramentales cū omni tractare reuerentia: Attamen quemadmodum Deus, qui iuxta naturam non minus est in cloacis, quā in cælis, nec lædi potest, nec inquinari: ita nec corpus Domini glorificatum. Breuiter aduersus omnes humanæ cogitationis scrupulos, occurrat nobis primum immensa Dei potentia, cui nihil impossibile, cui nihil

*Euch. myste-
rium terque
quaterq; ado-
randum.*

*Christus pra-
sens in alta-
rismesa, quā
circumstant
adorabundi
species An-
gelici.*

non facile: deinde quā inestimabiles sint dotes cō-
poris glorificati, praecipue Domini Iesu. Superest igitur, ut quod sufficienter persuasum est dignè celebremus, & quod credimus, ipsa re nos credere declaremus. Quantam enim puritatem, quantam reuerentiam ac tremorem requirat hoc terque quaterque adorandum mysterium, quis dignè verbis assequatur? Quis autem credat illos ex animo credere, qui, dum hoc peragitur mysterium, in templo fabulantes obambulāt, aut quod alicubi, uelut ex more sit in foro, pro templi foribus stant, otiosis fabulis terentes tempus? Olim ille poenitentium & cathecumenorum locus erat. Quidam uix ostensis mysteriis sese protipiunt in popinam, templūque vacuum relinquunt. Quid hoc moris est? Dum agitur ridicula fabula, manes, donec audias ualere & plaudite: & tam caelestis mysterii finem expectare non potes? Circumstant mensam illam adorabundi spiritus Angelici, praesens est, in quem tota caelestis militia gaudet prospicere, & tu, perinde quasi res ludicra agatur, aut nauseas, oscitasq; aut garris aliquid, aut potas? Iā video morem apud plerosque receptum, quem impiū dicere fortasse non oportet, quod ab effectu quodam pio, licet humano, profectus videatur, sed tamen praeter veterem Ecclesiae consuetudinem, parumque congruenter inductus est. Dum peragitur consecrationis mysterium, chorus virgini matri cantiunculam occinit, cum verbosa precatione. An cōgruit ipso Filio praesente matrem appellare? Atqui si priscum Ecclesiae morem seruare velimus, id temporis nulla uox audiebatur in toto templo, sed populus in terram pronus, tacitis affectibus gratias agebat Deo patri, qui Filium suum in mortem tradiderit pro salute generis humani. Huc nimirum hortatur Sacerdos, cum alloquens populum dicit, Sursum corda: Gratias agamus Domino Deo nostro. Nam ineffabilibus mysteriis nulla res magis conuenit, quam silentium: nec alio modo dignius laudatur. stupēda Domini Iesu in nos charitas, quā illo loquacissimo

cissimo silentio, dum silente vocum humanarum strepitu submisso corpore, mēs erecta soli Deo loquitur. Huius adorandæ functionis ministros oportet nō gesticulationibus tantum, vestibus, aut vocibus, sed totius etiam vitæ tenore muneris sui dignitati respondere. Agnoscant Sacerdotes suæ professionis sublimitatem: cum adstant altari, ministros habēt Angelos. Ne quæso mores eorum, qui functionem obeunt Angelica dignitate maiorem, porrigant hæreticis ansam impie sentiendi de tam ineffabili mysterio, sed honorificent ministeriū vt eos vicissim honorificet Dominus, tū apud homines tum apud Patrem suum cælestem.

Nullum Ecclesiæ Sacramentum non semper veneratus sum. De confessione Sacramentali, nunquam dubitavi, quin eam religiose, velut à Christi spiritu traditā, putarim obseruandam: nec vnquam ausus sum, aut audem ad Christi mensam accedere, aut ex hac vita discedere, nisi Sacerdoti confessus, quæ grauant conscientiam. De Missa abroganda nunquam somniaui. De Eucharistia nullum video argumentandi finem, tamen mihi nunquam persuaderi potuit, neque poterit, Christū, qui veritas est, qui charitas est, tam diu passuram fuisse dilectam sponsam suam hære in errore tam abominando, vt crustulum farinaceum pro ipso adoraret. De verbis, quibus consecramus, aliquando desideravi, fateor, plenius edoceri. Verum in huiusmodi scrupulis facile soleo in Ecclesiæ catholicæ iudicio acquiescere. Dogma, quo quidam cuius tribuunt potestatem consecrandi, absoluendi, & ordinandi, semper habui pro manifesta insania.

*Idem episto.
ad Ludouicum Beron.*

Erasmus, dogma quoddam Lutheri pro mania habet.

Polydorus Vergilius, Vix. nostra ætate.

Hoc sacrificium Seruator noster Deo Patri obtulit pro salute nostra, reliquitque nobis illud idem faciendum. Et si sunt, qui sentiant Eucharistiam à Deo institutam non rectè sacrificium appellari, quod per hoc ali-

Libro 5. de Rerum inuentoribus.

Si quid

quid Deo ex rebus nostris offeramus, per illud verò, beneficium à Deo accipiamus: tamen quia iam inde ab initio ita usu venit, ut teste Tertulliano, sacrificium vocaretur, nos religionis morem seruandum ducimus. Ad rem redeo. Is qui omnia, quæ ventura erant, ab æterno nouerat, posteaquàm tempus appropinquare viderat, quo pati oportebat, affatur Discipulos, quos totius mysterii testes sibi delegerat, qui deinde omnia quæ facta essent, inter omnes gentes pia prædicatione vulgaret. Pascha, inquit dilectissimi post biduum, ut scitis fiet: & iam simul illud futurum est, ut Iudæis traditus patiar: cæterum cupio, priusquam hæc fiant, id solenne vobiscum celebrare. Hæc ait, ac eodem momento duos ex Discipulis Hierosolymam mittit, qui locum parent: nec multò post ipse cum aliis securus in urbem venit. Hic ubi cœptum est discumbi, accepit panem, & cum egisset gratias, fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite, comedite, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Sic sub panis & vini specie, *corpus suum & sanguinem* verbo consecratum, singulis sumendum obtulit, mandauitque, ut tale sacrificium fieret deinceps in sui memoriam: at mox postquàm è morte surrexerat, accubuit incognitus ad Emaus castellum, cum duobus suis Discipulis, accepitque panem, & benedixit, ac fregit, atque porrexit illis. Tum Discipuli, sicut Lucas perhibet, cognouerunt eum, & ipse euauit, à conspectu eorum. Hic Discipuli corpus Christi sub vna panis specie sumpserunt, nulla vini ab Euangelista mentione facta. Potestatem noui sacrificii faciendi corporis & sanguinis sui, administrationisque eiusdem Seruator noster Apostolis nouę legis Sacerdotibus ab initio dedit, & cōcessit sic, ut Christianus populus ex manibus Sacerdotum accipere suo tempore Eucharistiam semper posthac paratus fuerit. Quod porro Tertullianus libro de corona militis, præclare

clare demonstrat, vbi ita scribit: Eucharistiæ Sacramentum & in tempore victus, & omnibus mandatum à Domino, etiam antelucanis cœtibus, nec de aliorum manu, quàm præsentium sumimus. Auctor hic & alibi, præsidentes appellat Presbyteros.

Cælius Calcagninus, Vix. nostra ætate.

Pridie eius diei, quo mortem nostram moriendo etiam expugnaturus erat, non omnino volens nos destitutos relinquere: sed quasi bonus paterfamilias, ac prouidus dispensator, cum testamentum condere statuisset, ex amplissima hæreditate, quam possidebat, acceptam à Patre, nihil maius, nihil pretiosius habuit, quod amicis ac fratribus suis relinqueret, quàm sanctissimū corpus, & sanguinem suum, id est, seipsum vniuersum: ut haberent perpetuum pignus & monimentum amoris eius, & salutis acceptæ, quo in omni calamitate, & naufragio, ceu amuleto, aduersus cunctas fortunæ minas, contra ingruentes hostium insidias vterentur, essetque certum & inuiolabile in omni uita uiaticum. Res miræ prorsus & inæstimabilis, quenquam morientem se posse viuum ac spirantem in suæ posteritatis manus tradere: res mira sanè, si res ipsa, & non magis rei auctor cogitetur. Qui cum mori nequeat imò verò moriendo resurgat: cumque in res omnes latissime vim suam exerceat, imò sit ipse rerum omnium causa: nihil admirabile est, quod à rebus, id est, ab affectibus suis nunquam abesse possit. Hinc est quòd Deus vnus, licet vbique tamen, absque substantiæ suæ consensione vno eodemque momento diffunditur. Et cum nobis persuasum sit Christum, non hominem magis esse, quàm Deum, quin eo magis Deum esse, quòd non in humanitate diuinitas, sed in diuinitate constitit humanitas, nihil est, quòd negemus ei facillima esse omnia, quæ homini difficillima existimantur. Licet itaque corporis Christi proprius locus sit in supremo cæli fastigio, ad Parentis dexterâ,

*Concione de
Sacramento
Euchar.*

tamen ex absoluta illa potestate, qua pollet, nusquam est ubi non sit, cum lubet. Atque ita aduenienti cuncta cedunt atque assurgunt, ut quoties in sacrum panem & vinum elicitur, volens ac lubens subiectum decedat, ut intra vacuum alioqui superficiem *Christi substantia* recipiatur: qua ratione fit ut adiacentia sit, neque sit cui adiaceant, nisi virtuti diuinæ, qua omnia nituntur, adiacerent. Sic olim è virginis utero exiit, neque iniuriam pertulit virginitas: sic clausis foribus irrupit ad Apostolos, neque contrafacta sunt repagula. Quæ res facilius cogitatu fiet, si nobiscum existimemus notam esse Philosophorum propositionem in annectendo, non in abstrahendo mendacium admitti, & ingenium humanum à subiecto quotidie lineas, superficiemque, & id genus cætera sine fraude abiurare. Neque sanè existimemus ita Christum in Eucharistiam recipi, ut in locum suum res locatæ recipiuntur. in ea enim individua quædam prorsus admirabili ratione constat: quando ubicunque Eucharistia consecratur, ibi solidus atq; integer Christus excipitur: neque in ea solum, sed in eius quacunque portione. Hæc est enim eorum corporum, quæ in gloriam recepta sunt, prærogatiua: ut ad spiritus simplicitatem agilitatemque conformentur. Ita Genii cælestes sine dispendio temporis facillè omnia peruolant: sic anima nostra tota in omni corporis parte censetur. Nemo itaq; pro rei magnitudine, aut muneris dignitate satis Christi uindictis salutis nostræ bonitatem extollat: qui ueritus, ne in hac militia & peregrinatione immanium ferarum plena deficeremus, salutare pabulum, & quasi antidotum præsentissimam nobis sese ipsum propinavit: cuius præsidio freti, non solum incolumes, sed etiam intrepidi pericula omnia superaremus. Incredibile est itaq; quantum gratiæ, amænitatis, ac tranquillitatis, pretiosum hoc Sacramentum eosum animis inferat, qui sanctè ac piè id delibauerint, & exuta mortalitate iam nihil caducum, nihil terrenum sapiunt, sed cū ipsi Angelis in cælum rapti æternitate perfructur.

Iōannes Ludouicus Viues, Vix. hac ætate.

Cum verò præsentiam suam Discipulorum oculis Lib. 2. de re
 subtrahaturus esset, quid magis illum decebat, qui cā nos *ritate fidē*
 tenere atque indulgenter diligeret, quā eam sui me- *Christiana*
 moriam nobis relinquere, quæ nos & amoris illius erga nos obliuisci nunquam sineret, & solatio esset, uelut *cap. 17.*
 parente destitutis, quæque illum nobis quoad fieri pos-
 set, exhiberet, ac repræsentaret? ea verò animis nostris
 est spiritus Christi, qui idem est & patris Dei: qui, vt in-
 uisibilis, cum inuisibili Ecclesiæ mente semper mane-
 ret, monens & docens eam quæcunque sint opus. Quo-
 niam verò non habemus solam mentium cognitionem
 sed etiam sensuum corporaliū, istis admonitio relicta
 est Christus sub signis, quæ in sensuum natione cade-
 rent, panis scilicet & vini: vt tam intus, quā foris ve-
 rum sit, quod ipse pollicetur. Ego vobiscum sum omni-
 bus diebus, vique ad consummationem seculi. Irride-
 mur hic à profanis, incessimur acriter, quòd panis cru-
 stulam *corpus esse Domini* nostri asseramus, & vinum eius
 sanguinem. Quid non miraculo fuit cum primum pro-
 ferretur? vt inquit Plinius. Nihil est, quod non videatur
 absurdum ignorantibus modum, rationem, causas eiusce-
 rei. Nihil tam graue, serium, excellens, quod non ad ca-
 lumniam & irrisiōem pertrahi possit, si tu ex eo solū
 colligas, quod est stultitiæ aut absurditati quadam te-
 nus simile. Sic Dei prouidentiam, ordinem uniuersi, re-
 ligionem omnem, ortus, occasus, decursus mundi hu-
 ius, quæ videndo nunquam exarianur, semper admira-
 mur, Epicurei, homines ipsi maximè ridiculi, quia non
 intellexerunt deridere, & Lucianus Epicurissimus sub-
 fannauit: quasi verò non & iam nos rideremus, si talis
 esset Deus, si talis mundus, & vniuersorum ordo, qualē
 ipse confingit. Sed reuertamus ad propositum. Ad vene-
 rationem tanti Sacramenti, ad habendam pro tali mu-
 nere gratiam, causæ sunt explicandæ, & tota ratio ne-

gotii, Sapienter atque etiam piè olim factitatum est à patribus, vt mysteria hæc non paterent, nisi iis, qui edo-
cti iam essent, quæ nam sit cuiusque illorum vis & na-
tura. Primum considerandum est, hoc esse ab illo in-
stitutum, cui nihil non solum impossibile, sed nec dis-
ficile vel arduum. *Corpus Christi in eo est Sacramento*, mo-
do nobis quodam incomprehensibili. Nec mirum.
Quota enim quæque res est ex istis naturalibus, quas
cognitione sensuum vsurpamus & contrectamus mani-
bus, quarum essentiam, rationem, qualitatem, vires in-
timas assequamur? Tibutum est Sacramentum hoc ab
amante ad memoriam sui: à Patre ad cōsolationem de-
solatorum, ac quasi orphanorum; à miti ac misericorde
ad fiduciam trepidatium: à medico ad salutem egrorū.
Idcirco ipse *corpus suum* reliquit, vt hæc omnia essent
certiora ac firmiora. Nec enim res posset inueniri alia,
quæ ita & memoriam ipsius conseruaret integram, &
affectionem vigentem. Quis enim erga rem vllam, quā
tumcunque excellentem & admirabilem, ad eum mo-
dum posset affici propter Christum, vt erga corpus ip-
siusmet Christi? Nec par erat, vt qui tantum Ecclesiam
amaret, alia in re fūndaret recordationem amoris ac
beneficiorum suorum, quam intus in suo spiritu, fo-
ris in suo corpore. Quique sic nos diligebat, & illo
tenebatur zelo, vt nos ad se vnum traheret, & per se
ad Patrem, ne quoquam alio animi nostri deflecterent,
nunquam profecto sustinuisset, ut in alias res ad cul-
tum, ac venerationem ad renouationem charitatis in-
tenti essent animi nostri quàm ad eum ipsum. Indubie
ita est, quia sic esse & Deum decet, & nobis expedit.
Formæ autem electæ sunt panis & vini, quia sunt res
maximè puræ, tum quòd eas intra nos sumimus, vt sum-
psisse nos sciamus Christum: vt quam amanti maxi-
mè est optabile non solum nobiscum, sed intra nos ha-
beamus rem vnicè charam.

Beatus Rhenanus, Vixit nostra ætate.

Non possum celare studiosos antiquitatis Christianæ, laicos olim canna solitos haurire *Dominicum sanguinem* è calice: quod pridem mihi indicavit Paulus Volsius Abbas Hugoniani cœnobii, erutum ex libro signorum, qui frequens extat apud Benedictinos. Idem nuper repperit in primis Carthusiorum constitutionibus Conradus Pellicanus, vbi prohibetur, ne quidquā pretiosorum vasorum possideant, præter calicem argenteum, & fistulam, qua laici *Dominicum* exorbeant sanguinem. Prætere a libellus de ueteribus thesauris Ecclesiæ Maguntiacensis, abhinc annos quandrings & eo amplius conscriptus, qui nunc non est ad manum, inter aureos calices ingentis ponderis ansatos, cruces aureas, grues argenteas, odorem impositorum in cauo ventre thymiamatum per rostra ac collum mira arte exhalantes iuxta aram maximam, vestes sacras intexto auro rigentes, gemmas incomparabiles & reliqua donaria Archiepiscopalis templi, fistulas quoque recenset argenteas, ni fallor, sed in hunc hauriendi *sacrosancti sanguinis* vsum deputatas, quibus arbitror Archiepiscopum olim vti solitum. Siquidem etiamnum Romanus Pontifex, quoties publicè sacrificat, auido calamo, sugit *sanguinem Dominicum* è calice cum Diacono & Subdiacono. Error putantium *corpus Christi* in Eucharistia tantum esse sub figura, iam olim condemnatus est: primum, ut Lanfrancus in libro suo contra Berengarium, in synodo Vercellensi, sub Leone Pontifice Romano: deinde in Concilio Turonensi, sub Victore Pontifice: postremo in Concilio sub Nicolao.

CLASSIS SECVNDA

POETARVM.

Iuuenius Presbyter, Vixit anno 320.

Scholys in
Tertullian.

Aec ubi dicta dedit, palmis sibi frangere panem,
Diuisumq; de hinc tradit, sanctumq; precatus,
Discipulus docuit proprium se tradere corpus.
Hiuc calicem sumit Dominus, vinoq; repletum
Gratis sanctificat verbis, potumq; ministrat.

Edocuitq; suum se diuisisse cruorem.

Atq; ait. Hic sanguis populi delicta remittet.

Hunc potate meum: nam, veris credite dictis,

Posthac non vnquam vitis gustabo liquorem,

Donec regna Patris melioris munere vita

In noua me rursus concedent surgere vina.

S. Gregorius Nazanzenus, Vix. an. 478.

Lib. 4. Enan-
gel. Hist.

O sacrificia mittentes inruenta Sacerdotes

O animarum gloriosi custodes, o magni

Figmentum Dei in manibus vestris ferentes.

Aurelius Prudentius, Vixit anno 430,

De miracu-
lis Christi.

Tu cibus, panisq; nosler, tu perennis suauitas:

Nescit esurire in anum, qui tuam sumit dapem:

Nec lacunam ventris implet, sed fouet vitalia, &c.

Vidit anguis immolatam corporis sacri hostiam.

Vidit, & fellis perusti mox venenum perdidit:

Saucius dolore malto colla fractus sibilat.

Idem in A-
potheosi ad
uersus In-
deos.

Ecce Gerasenos legis ruit effera porcos,

Et post multiplices, busti sub rupe, catenas,

Panarum gemitus longis grunibus edit.

Clamarat, sed ab ore hominis cognoscimus lesu

Nate Deo, nate sceptris, & germine Dauid,

Quis sis, quid venias, quas nos virtute repellas

Nonimus

Nouimus, aduentusq; tui terrore iacemus.
 Hac Iudaea tuas vox non peruenit ad aures?
 Peruenit: mentem sed non penetrauit egenam
 Lucis, & à primis foribus disclusa refugit.
 Audyt aduentum Domini quem Solis Iberi
 Vesper habet rosens, & quem nouus excipit ortus.
 Laxauit Schyticas verbo penetrante pruinas
 Vox Evangelica, Hyrcanas quoq; feruida brumas
 Solut, ut exutus glacie iam mollior amnis
 Caucasæ de cote fluat Rhodopeius Habrus.
 Mansuevere Geta, feritasq; cruenta Geloni
 Lacte mero sitiens exanguia pocula miscet,
 Libatura sacros Christi de sanguine potus.

Sedulius Episcopus, Vixit anno 430.

Nec Dominum latuere doli, scelerisq; futuri
 Prodedit auctorem, panem cui tradidit ipse.
 Quis panis tradendus erat. nam corporis, atque
 Sanguinis ille sui postquam duo munera sanxit,
 Atq; cibum, potumq; dedit, quo perpete nunquam
 Esuriant, sitiantq; anima sue labe fideles.

Fonte renaſcentes membris, & sanguine Christi
 Vescimur, atq; ideo templum Deitatis habemur.
 Sanguine lata redit fuso gens impia Christi:
 Gustato Christi sanguine lata redit.

Claudius Marius Victor, Putatur vixisse anno 480.

Et quanquam nostri nil muneris indiget ille
 Totius mundi Dominusq; , Deusq; : suorum
 Attamen officijs venerari, ac munere gaudet: &c.
 Non sibi se pugnasse docens, decimam tamen offert
 Hostibus excussæ, quæ vera est hostia, præda,
 Melchisedec, vinumq; & panem, ab eade reuerso.
 Melchisedec rex ille Salem, qui munere talis
 Mystica pramissi summi libamina Christi:
 Cuius de manibus sumens Ecclesia corpus
 Vinificum panem, caelesti pota cruore est.

Lib. 4. Mirabilium dñi minorum.

Idem 5. eodem lib.
 Idē in Hymno.

Comment.
 lib. 3. in Genesim.

Alcimus Auitus Archiepisc. Viennensis,

Vixit anno 500.

Li. 9. de ma-
ris ruaritrā
suis.

Lunaq; his septem cum fecerit addita noctes,
Vespere tum sero dabit is primordia sacris.
Sumite mansuetum perfecti temporis agnum,
Quis careat macula, & purum det corpore vellus
Hoc animal festis mactabilis huius utrunq;
Signabit sanguis nitido de corpore postem.
Hoc dabit indicium seruanda cura salutis,
Cum percussor aget tacitam sine vulnere cadem,
Perspiciat sacro limen maduisse cruore,
Hoc tantum transire volens: distantia talis
Seruabit vestras sparsis à mortibus ades.
Sic nos Christe tuum saluet super omnia signum
Frontibus impositum: sic sanguis deniq; sanctus
Tunc premonstrati, dudum qui funditur, agni
Oribus infusus, postes lustrasse tuorum
Inter labentis feruentia funera mundi
Credatur, casuq; tuos discernat ab omni,
Dum non signatos percurrit funere mucro.
Tu cognosce tuam saluanda in plebe figuram.
Ut quocunq; loco mitis mactabitur Agnus,
Atq; cibo sanctum porrexerit hostia corpus,
Rite sacrum celebret vita promissa sequentis;
Fermento nequam duplici de corde reuulso,
Syncerum nitida conspergant azyma mentes.

Idem eodem
lib.

Dum sacrum populo victum candentia manna
Ferrent, & cali frugem terrena viderent:
Per quam sublimis prediceret antè figura
Edendum ex vtero purum sine semine corpus,
Quò caperet pascenda salus de sede superna
Illabente Deo sanctis altaribus escas.
Hoc signo summus percussa rupe Sacerdos
Protulit irriguos populis siccantibus haustus:
Christum nanq; vides stabilem consistere petram,
Percussus iaculo largas qui praebeat undas,

Porrexitq; suis sacro de vulnere potum.

S. Remigius, Vixit anno 511.

Hauriat hinc populus vitam de sanguine sacro,
Inieſto aternus quem fudit vulnere Christus,
Remigius reddit Domino sua vota Sacerdos.

Vide Iema-
rum de vi-
ta S. Remi
84.

Arator Subdiaconus, Vixit anno 540.

Iura ministerij sacris altaribus apti
In septem statuere viris, quos vndiq; lectos
Leuitas vocitare placet quàm splendida cæpit
Ecclesia fulgere manus, quæ pocula vite
Misceat, & latices cum sanguine porrigat agni.

Lib. 1. Apo-
stolica Histo-
ria.

Soluite, proclamat Paulus, ieiunia fessi:

Et quartodecimo, sicut nos vescimur, inquit,
Iam panem gustate die. memoranda figura
Sacramenta pia valeant: qua lege probemus,
Tempore quo primi fulserunt lumina mensis.
Hoc numero currente die, de carnibus agni
Turba iubetur ali, quarum munimine tacto
Liberâ Nilivæ mernit vitare tenebras.

Idem lib. 2.

Hinc spatium simili Paulus, de gurgite mundi
Quos auferre cupit, secum conuiuere suadet,
Et sacrum libare cibum, vestigia Moſi
Observata legens: quorum speculantibus actum
Hæc duo sunt diuersa locis, sed proxima causis,
Et repetita salus vno de fonte lenatur.

Agnus Christus inest, panis quoq; Christus habetur
De celo, quod & ipse docet: qui corpore Iesum
Sumpserit, hoste caret: nec iam sua iura Pharo,
Aegyptusq; tenet: mox omnia Damonis arma
His merguntur aquis, quibus ille renascitur infans,
Qui captiuus erat. falsa quoque fluctus abyſſi
Linguitur, & tetri superantur stagna draconis.
Ereptoq; gregi largitur pascua Christus
Nominibus proprijs, pastor iam verus edenti.
Hinc etiam Ecclesiæ gerit aurea Luna figuram,
Quæ quartodecimo de prima lampadis ortu

Ioan. 6.

344
Conspicitur

Conspicitur iam plena die : quia corpore Iesu
Crenit * in orbe suo lucem factura perennem.

* more

Nonnus Panopolitanus Poeta, putatur vi-
xisse circa annum 545.

In Euange-
liū s. Ioan.
Ex versione
Ioānis Vrbii
ii.

Vere hominum vita est nostra libatio carnis,
Exhibet & verum sanguis potabilis haustum.
Hec duo qui gustat, mecum ipse habitans habitat,
Estq; iugo mecum veluti constrictus eodem.
Suiq; huic firma domus tollens, tollendus ab illo.

Cyrus Prodrōmus, non potui reperire,
quo tempore hic vixerit.

In cœnam
mysticam li.
epigramm.
Christus in
cœna fuit sa-
cerdos & sa-
crificium.
Idem in Iu-
daum incre-
dulum.
Idem in s.
Basilium.
Transubstā-
tiatio.

Offers sacrificium : quod offers, ipse edis :
Frangisq; panem panis, & calix bibis.
Vtrumq; es, & sacrificus & sacrificium.
Te proditor tuus nihil timens edit.

O cultor umbratum caue rem umbratilem
Nostrum sacrificium putes. panem vides,
Purissimus tamen agnus est: vinum vides,
Illud quidem est calens cruor. Propius vide.

Intuitus panem, & nigrum in cratere Lyeum,
Riserat Hebraeus sacra mystica Christicolarum.
Hoc ubi Basilus præsenserat, utraq; edenda
Porrigit; illa statim cruor & caro versa resultant.

Symeon Metaphrastes, videtur vi-
xisse anno 670.

Ex horolo-
gio Græco
rum.

O homo, diuinum sacro in cratere cruorem
Qui Domino prestante vides, horresce videndo :
Est fax, est homines exurens carbo malignos:
Est corpus Domini, quod viscera in ista receptum
Me quoq; (fugendis detur si audacia verbis)
Diuiscat, maiusq; aliquis mortalibus escis
Dat mihi, & ipsorum me collocat arce Deorum.

Fortunatus Episcopus Pictauienſis,
Vixit anno 520.

Nobile quinetiam ex prefetto Arborius effert

signum

Signum, quod vidit se teste fidelis in vrbe,
 Immaculata Deo cum dona imponeret ara,
 Et pater attonitus ceremonia diua sacraret,
 Munera vel Christi benediceret ore Sacerdos,
 Imposita altari rata corporis atque cruoris,
 Emicuit subito manur alma decore supremo
 Nobilium vario lapidum splendore coruscans,
 Undiq; visa rote radiatile spargere lumen.
 Brachia purpureis vibrabant fulgura gemmis,
 Lumen & ad Solis radians lux fulua metallis,
 Credula quò potius fierent miracula rerum.
 Vir simul ipse potens, se tunc, Arborius inquit,
 Gemmarum grauium crepitantem audisse fragorem.

Cosmas Hierosolymitanus, Vix. an. 733.

Dominus ens omnium, & cōditor Deus, Pascha quibus debebas mori, ipse ens te ipsum proposuisti, Manducate clamans, corpus meum, & fide firmabimini.

Liberatorium cuius mortalis generis proprium. ò bone tuos Discipulos bibere fecisti, lætitiæ calice impleto: ipse enim te ipsum sacrificabas, Bipite, clamās sanguinem meum, & fide seruabimini.

Legis amicitia infamis Iscariota opinione oblitus, quos lauit, præparauit in prodicionem, pedes, & tuum comedens panem (corpus diuinum) eleuauit supplantationem in te Christe, & clamare non intellexit. Domini laudate opera, & superexaltare ipsum in secula.

Capiebat redemptorium peccati corpus stultus, & sanguinem fusum pro mundo diuinum, sed non venerabatur bibens quod vendebat pretio.

Miluo Eluonensis, Vix. circa annum 870

Non secus immeritam diuino vt munera stolam,
 Iusq; ministerii sacris altaribus apti
 Indignus sumpsit, temerator, vt antè suetus,
 Non sic tractant, cen tantus postulat ordo,
 Calicolis astans operator ciuibus audax,
 Officio huic impar, cui dignus nullus in omni

Lib. 4. vita
 S. Martini
 Episc. Missa.

In hymno
 magnæ festi-
 uitatis quinta.

Christus se
 ipsum in ca-
 na sacrifica-
 uit.

Christus cor-
 pus suū, quo
 redēpta sūt
 peccata, in
 cana Apo-
 stolis dedit.

Libris de so-
 brietate cir-
 ca finem.

Angeli præ-
 sentes astās

Orbe

*Sacrificio
Missa.*

Orbe litator erit, qui sacram accedat ad aram,
Cuius corde Pater, Natus manibus, sit in ore
Spiritu oblatis libaminis auctor & aëtor.

Paschasius Corbeiensis, Vix. an. 884.

Regis adire sacra qui vis solennia mense,
Abnificum Christi corpus contingere votis,
Delicis vesci, roseum potare cruorem
Bacchica nostra velim, puero quæ misimus olim,
Et niveos casto condas in pectore flores.
Rustica fortè animo sordent, sed mella manabunt.
Hic tantum calamus Christi de fonte ministrat,
Vnde sitim possis, flammæq; extinguere mortis,
Si libeat digne seclari iussa Tonantis:
Libertas etenim fidei nunquam abnegat ulli
Eximio vite fructus, de cespite carnis
Vita, salus, pax, & sapientia deniq; cunctis
Inde meat per eum, colli sub cardine quadro
Tu quoq; muneribus si dignus uixeris istis,
Accipies palmam regni virtute beatus.

Hildeburtus Episcop. Genomannensis,

Vixit anno 1092.

*De concor-
dia veteris
& noui sa-
crificij.*

Non sine mysterio, sine re uel panis ad aram,
Vel vinum fertur, cui superaddis aquam.
Vtraq; danda Deo præsignauere figura,
Traditio docuit, sanctior usus habet:
Vtraq; sub typico ritu, formaq; futuri
Melchisedec Domino sacrificasse ferunt:
Vtraque Discipulis cœnantibus ipse Redemptor
Tradidit: in corpus vtraq; versa suum.

*Transubstā-
tiatio.
Idem.*

Usus & ipse placet, quod sic maculatur in imis
Ut sit in excelsis inuiolata caro.
Tollimur è medio fatiæ vrgentibus omnes,
Et trahimur, quò nos vita peracta vocat.
Hi nunquam, hi semperq; , alij plectuntur ad horam:
Purgatisq; datur transitus ad requiem.
Hanc illis altare sacrum vel criminis expers,

Vita

Vita vel obsequi, quod emptius amicus emit,
 Perfectos, valdeque malos nil vota suorum,
 Nil impensa precum, nil holocausta iuvant.
 Nam nec iustus eget, nec pessimus ista meretur:
 In medio est, veniam cui sacra mensa parat.
 Ipsa tamen viuos à vita calle vagantes,
 Ut redeant saltem, sero iuuare potest.
 Inde fit, ut quoties sacras accedimus aras,
 Particulis cedat hostia fracta tribus.
 Pars intincta mero pro viuvis orat, opusque
 Sanguinis & carnis expiat ipsa caro.
 Pro bene defunctis, quorum purgatio unius
 Hoc interuentu non eget, alter eget,
 Offerimus tibi Christe duas: sed propter eosdem
 Oblata pariter non operantur idem.
 Nam pars pro sanctis, pars est pro sanctificandis:
 Illa refert grates, supplicat illa Deo.
 Hostia pro iustis laus est, pro iustificandis
 Mentio, pro reliquis causam agit alterius.
 Fit cibus hic ex pane caro, Deus ex elemento,
 Mystério simplex, utilitate triplex.
 Utque fides crescat horrore tollatur ab aris:
 Fit cibus ipsa caro, panis imago manet.

Quid Eu-
 char. fractio
 in Misse sa-
 crificio signi-
 ficet.

Alius Poeta, si modò alius.

Melchisedec Domino panem, vinumque litauit:
 Christus idem statuens, pactum vetus euacuauit.
 Inter utrumque diu fuit alter sacrificandi
 Ritus, & obtinuit vim qualemcumque piandi.
 Agnus enim legis carnales diluit actus,
 Agnum præsighans, qui nos lauat, hostia factus.
 Hoc semel oblato, cursum prior ille peregit,
 Quodque fuit signum præsens effectus abegit.
 Quis locus Aurora postquam Sol uenit ad ortum?
 Quis locus est uotis, teneat cum nauita portum?
 Lex Aurora fuit, bos & capra uota fuere,
 Crux Sol, crux portus hac est, ea prateriret

Cruce clausit templum, cruce soluit anigmata legis,
sub cruce cessat ephod, & deficit unctio regis.

Hircus, ovis, passer, uervex, & adeps vitulorum
Nil praconantur: Deus hostia finis eorum.

* abstulit

Parcat Hebraus eis, caro carnes * sustulit ara
Est pecudum pecudes post Christum sacrificare.
Mortuus ille semel, licet ultra non moriatur,
Idem quotidie sine vulnere sacrificatur.

Panis in altari, Deus in cruce nil dubitetur

Hoc uerbo fieri uita: uita ipsa fatetur

Transubstā
tiatio.

In Christi carnem panis substantia transit:

Quae uegetat mentem, nisi Christus inania sanxit.

* carnale

Hac in carne nihil * mortale, nihilue cruentum.

* tangit.

spiritus hanc * frangit: uidet, accipit ad monumentum

Ordo sacer, bona traditio, pia uictima panis,

Vnde procul facinus, procul horror & usus inanis.

Secretum felix, noua uirtus, utile sacrum,

Christus ip-
se, qui ad
Patris dex-
teram in ca-
lo sedet, in
altari immo-
latur.

Quo factus sanguis liquor est uitale lauacrum.

Nam quia peccantes medicina semper egemus,

Hanc pro peccatis medicinam semper habemus.

Hac datur ad uitam, sed si reus hanc uerearis,

Qui Patris ad dextram sedes, & inactatur in aris.

Ecce uides in lege typos, & signa praesse,

Ad propriumq; caput sic sacramenta redisse.

Guntherus, Vixit anno 1100.

Lib. 3. de ge-
stis Friderici

Iamq; dies aderat, qua Christus mystica coena

Discipulis statuens conuiuia, corporis esu

Ipse sui, potuq; sacri satiare cruoris,

Post agni carnes, prisca libamina legis,

Nos uoluit ueram panis, laticisq; figuram

Pratendens oculis, sed certa pabula uite

Sensibus infundens, cum iam cessante vetusti

More sacri, noua iura nouis statuisset Sacerdos

Creditur, altaris quae tradita primitus uno,

Et suscepta modo tenet Ecclesiasticus ordo.

Baptista

Baptista Mantuanus, Vixit anno 1483.

Fastorum li.
5. de Eucha-
ristia.

Post epulas Christum mortem passurus acerbam
Instituit sacrum, quod tunc marere labantes
Prosterne animos fuit huc transferre necesse.
Non fuit ex auibus, non ex cerealis ariste
Frugum, nec ex gregibus sacrum, tenerave iuuenca:
Qualia Gentiles, & gens Iudaea solebant
Reddere Calitibus. sacrum fuit ipse, Sacerdos
Ipse fuit: sed se velavit imagine mira.
Nam qua panis erat, qua vini essentia quondam,
Fecit ut in Christi corpus, sacrumq; cruorem
Transierit subito, saluis utrinq; figuris.
Huc aeterna suas tulit omnipotentia vires:
Omnia qua peragit, seu sint ingentia, seu sint
Parua, pari conatu illi sunt omnia, qua vult,
Obuia: perfacili, qua vult, habet omnia nutu.
Qua talis, tantusq; opifex promiserit, aude
Credere: quod vero talis, tantusq; putari
Debeat hic opifex, oculos ad cetera transfer.

Dominicus Mancinus Morit. an. 1485

Hinc panem accepit, quem fregit, quem benedixit:
Post tribuens illic, inquit, iam sumite corpus:
Nanq; meum vere corpus, quod sumitis, hoc est,
Quod datur ad mortem pro vobis, ne pereatis:
Hocq; mei memores post semper vos facietis.
Sic etiam calicem sumpsit canatus, & inquit,
Distribuens illis. ex hoc simul ore bibatis:
Nam meus est sanguis, pro multis qui redimendis
Fundetur populis, cepit data munera quisq;
Sanguinis, & carnis, multo veneratus honore.

Li. de passio-
ne dominica

Petrus Burrus, Vixit anno 1489.

Cui regum, cui inquam vertendi admissa facultas
Azymon in corpus? vinumq; in sanguinis undam
Saluifici Christi calum terrasq; regentis?
Præcipuum hoc & cunctis admirabile munus
Officiumq; hominis. non Angelus arroget illud

Lib. carm.
Hexametro
rum de Sa-
cerdotij di-
gnitate.

Posse sibi, non ipsa Dei sanctissima mater.

Petrus Pontanus Brugensis,

Anacapha =
Iosfi vita
Domini no-
stri Iesu
Christi.

Cum necem diram properare nouit,

Optimus nexo famulos amore

Conuocans, toti moderata turba

Gaudia miscet.

In Dei corpus cibus, in cruorem

Vertitur vinum, dabitur saluti

Omnibus sanguis fluide profusus,

Sumite dixit.

Idē conside-
ratio re 16.
Salut fere
confessionis.

Ergo ubi iam, pariter statione tenentur eadem,

Et cane aduixi dapibus vescuntur opimis.

Ipsē Deus, qui cuncta regit (mirabile dictu)

Qua uirtute potest, Cereris de munere corpus,

Et sacrum rubro Bacchi de rore cruorem

Efficat, & puro sumendum rumine prebet.

Sicq; Sacerdotes templi, superumq; ministros,

Instituit, qui tanta pari mysteria ritu

Concelebrent, & verborum uirtute stupenda,

Quæ Christus docuit, summo deducere calo

Ipsū, qui mentes hominum de morte redemit.

Eualeant, populisq; omni contagio piatis

Exhibeant, memoremq; ferant in secula famam.

Donum ingens stupidis meditandum sensibus, ipsum

Quo plasmat̃ur homo, toties manducat Iesum.

Faustus Andreinus.

Lib. Elegia-
rum 3. Ora-
tio ad Chri-
stum, in Sa-
cramento.

O pia, quæ sacrum libamina pascit is agnum,

O pura indigna uictima casa manu.

Ad tua confugio vitali mystica gustu,

Cervus ut ad vitreas currit anhelus aquas.

Est mea confiteor vario mens icta reatu,

Pœnitet admissi noxia corda mali.

Intima discruciant sensus tormenta profundos,

Et fluit in mastos sedula gutta sinus,

Labitur aerea præcept, seu flumen, ab alpe,

Et fel

Et fel præterito iectare maius adest.
 Confessas has . . . notas, animamq; precantem
 Perpetuo pascas hostia vera cibo.
 Quæ tua sincera libant sacra corpora mente,
 Ora queunt tristi nulla perire fama.
 Si mea non tanti sunt tecta capacia Regis,
 Candidus attrito pectore supplet amor.
 Ipse adamas durus, sole fit sanguine mollis:
 Flecteris à prono mitior ore Deus.

Tullius Crispoldus.

Pauper eram, nil aris habens flavæve monete,
 Non iumentum, non vas, tunica sive duas,
 Cum pater ex ætate annis triginta vocaret
 De terris iterum, me, in sua regna, meus.
 Cura abituro erat hæc, tristes prius alloqui amicos
 His aliquodq; mei relinquere in memosynon.
 Maior enim fuit inter nos coniunctio, nullo
 Quam foret ut dono hæc testificanda mihi
 Aes opulens donat, vas pauper, ferta colomis
 Spicea nos ter eas non tulit hortus opes.
 Ergo quid? ingratus iam donarem nihil? absit
 A Christo hæc feritas, duritiesq; animi.
 Si nihil est quod dem, quin dem tamen, hoc nihil obstat;
 Omnia cui fas est de nihilo facere.
 Possum rura, lacus, vrbes, animalia mundos
 Solo nutu producere si libeat.
 Verum ego tam charis evanida munera, amicis
 Nolo, volo, æterna, & non peritura dare.
 Hac etenim in cæna, qua vita erit ultima, memet.
 Ipsemet ex vino, & pane creare volo,
 Precipiensq; meis, ut idem faciant, dabo munus,
 Inq; dati medio muneris esse volo.

Franciscus Georgius Venetus.

-- Ex varijs compacta cibaria granis
 Semina nature deponere prima vetusta, &
 Transmutata, Dei quod non mutabile verbo est,

Comment.
 in Christi
 mortem ac
 passionem.

Cantic. 2.
 Pemo. 4.

343

Definere in veram, meliori germina, ca rem.

Ioannes Scheprenus.

Christi sancta caro, summi caro plena stuporis.

Plena voluptatis, plena timoris aue.

Cuncta Palestine cessant libamina gentis:

Unica pro multis hostia sacra manes.

Rex, conuina, sedes, tedas, te porrigis ipse.

Vinum, mille simul corpora, corpus, alis,

Sumeris, & sumptus, rursum, sine fine resumis.

Nec tamen absumi, diminuiue potes.

Te rex Melchisedec, te victima Paschatis agnus.

Te cibus Elie, dulceq; manna referre.

O sacra, qua vitam praestas, mortemq; repellis:

Erigis e terris, & super astra locas.

In carnem suscepta caro carnalia tolle.

Omnia pasce, sowe, consociaq; Deo.

Ioliffus Anglus.

Mosaicas cupiens Christus finire figuras,

Dat proprium corpus Discipulis vt edant.

Fit mutata Ceres caro, fit cruor cuius, etq;

Et vini & panis pristina forma manet.

Qui mare, qui terras, qui condidit aethera, quiq;

Omne soli fecit reptile, & omne sali,

Non potis est corpus de crasso rondere pane?

Non fiat Bacchus, si volet ille, cruor?

Spirituale tamen corpus contenditis esse.

Concedo, est etenim spiritus ipse Deus.

Et tamen est verum corpus de virgine natum.

Non sic sensibile, vt uirgine prodierat.

Spicula tunc dira mortis metuebat Iesus:

Cum Patre nunc summo non moriturus agit.

Hac est nostra fides, socij, moriemur in ista.

O bone Christe mei tu miserere precor.

nus Rotherodamus.

*Mysticus ille cibus, Traci dixere synaxim.
Qui panis viniq; palam sub imagine Christum
Ipsum præsentem vere exhibet, intima nostræ
Viscera caelesti saginat. & educat esca,
Inq; Deo reddit vegetos, & reddit adultos.*

Hieronymus Vida Episc. Albanensis.

*Nec plura. ex illo mox servauere minores
Hunc semper ritum memores, arisq; sacramus
Synceram Cererem, & dulcem de vite liquorem
Pro veterum tauris, pecudum pro pinguibus extis.
Ipse Sacerdotum verbis educulus ab astris
Frugibus insinuat sese regnator Olympi,
Libaturq; Dei sacrum cum sanguine corpus.
In summos hæc religio successit honores.*

*In Christa
ni hominibus
instituit.*

*Lib. 2. Chri
stianos.*

CLASSIS TERTIA F O E M I N A R V M.

S. Agnes Martyr, Passa est circa an. 317.

*N*on potero ad contumeliam prioris amato-
ris vellaspicere alium, & illum relin-
quere, cum quo sum charitate deuincta,
Cuius generositas telsius, possibilitas
fortior, aspectus pulchrior, amor suauio-
r, & omni gratia elegantior. A quo mihi iam thalamus
collocatus est, cuius mihi organa modulatis voci-
bus resonant. Iam mel & lac ex ore eius suscepit iam am-
plexibus eius castis attricta sum: iam corpus eius corpori
meo sociatum est, & sanguis eius ornavit genas meas. Cuius
mater virgo est: cuius pater foeminam nescit.

*Vide in opo-
ribus S. Am-
brofii passio-
nem eius ser-
mo. 90.*

346.

Eudoxia Imperatrix, Vix

7

In Homero
contens.

Sed cum iam canatio & aduenit tempus
 Orabat, hi vero omnes ibidem sederunt silentio.
 Panemq; salubrem capiens pulchro ex canistro
 Manibus confingens, valde orabat manus tendens.
 Dedit autem focus, & ipsos verbo alloquutus est.
 Cibus attingite & latamini: verum postea
 Partes diuidentes, epulabantur gloriosum epulum,
 Atq; poculum pulchrum, quod ipsi palma congruebat,
 Ambrosia impleus miscui nectar rubrum.
 Meum sanguinem bibentes non hallucinantur in animo
 Immortales autem fuerint & insenescentes dies omnes.
 Semper igitur debeat is insenescentesq; immortalesq;
 viuere, neq; viris inesse: sed immortalibus.
 Vestrum autem viro unicuiq; mandens hac dico:
 Quicumq; in domibus pretiosum, ardens vinum
 Semper bibitis meis, audietis cantum,
 Qui audax & impudens est mendicator.
 Sed agite edite edulium, & bibite vinum
 Immortale, mei memores dies omnes
 Hanc mentem & animum in pectoribus habentes.

S. Maria Aegyptiaca, Vix. an. 530.

Vide Paulū
 Neapolis di
 aconum.
 Vfus vaso-
 rum sacro-
 rum.

Sustine (ut dixi) abba in monasterio, neque enim, et si
 volueris, exire quoquam valebis. Vespere autem sacra-
 tissimæ Dominicæ cœnæ, accipe Diuini corporis & viuifi-
 ci sanguinis portionem in vase sacro, dignoque tanti my-
 sterii: & afferens sustine me in parte Iordanis, qua con-
 iungitur eremo, & veniens viuifica accipiam dona. Ex
 quo enim in Ecclesia beatissimi præcursoris priusquā
 transirem Iordanem communicau: deinceps vsq; nūc
 nunquam communicau, nunquam vsque nunc sanctifi-
 cationis huius usa sum Sacramentis: & ideo deprecor,
 precationem meam, ne negligas, sed affert vt dixi, viuifi-
 fica atque diuina mysteria ea hora, qua Dominus Di-
 scipulos diuinæ cœnæ participes fecit. Ioanni autem ab-
 bati monasterii, in quo habitas, dicito. Attende tibi ip-
 si, &

fi, & græc.

gna, sed u.

præceperit Dominus.

Aliqua enim sunt tibi emendatione digna, sed nolo te ea illi edicere: sed quando tibi præceperit Dominus.

S. Theoctistes Lesbia, Opinor hanc

vixisse circa annum 656.

Res quidem meæ quemadmodum se habeant narraui o homo. Peto autem, ut una in re mihi gratificeris propter Dominum. Quando anno sequenti nauigaturus es in hanc insulam venandi causa (scio enim te omnino venturum (si Deus velit) ut in uase murido mihi accipias vnum ex intemeratis donis corporis Domini nostri Iesu Christi: ex quo enim habitavi hanc solitudinem, tali dono nequ aquam sum dignata.

Lege Symeonem Metaphrastem.

Rhosuita virgo, Vixit anno 937.

Sed nec carcereis præsul præclarus in antris
Desinit obsequium Domino persolvere dignum:
Sed docuit plebem studiose conuenientem,
Ac celebrat sacra solito solemnia Missæ.
Ast ubi caelestem debebat frangere panem,
Lux noua tristifico subito fulgebat in antro,
In qua siderea regnator splendidus aula,
Scilicet angelica pariter comitante ceterua
Apparens charum consolabatur alumnum,
Sanctaq; dans illi mulcebat fame tali.
Accipe charæ meus mistam venerabile corpus,
Cuius mysterium tibi uox complebo secretum:
Namq; tui merces mecum manet optima perpet,
Hisq; salus summa Patris præstatur in aula.
Consentire tuis qui dant operam pie iussis
Certa constanter, seruâq; fidem patienter,
Quo crescant celebris tibi tam præconia laudis.

In uita S. Dionysii martyris.

Elizabet Schonaugienfis, Morit. an. 1565.

Factum est in vna dierum, ut veniret quidam ex fratribus ferens in pyxide diuinum Sacramentum Domini

Lib. I. vici-
rum Dei.

Tt 4 350 nici

niel corporis, ut opus esse videbatur
firmæ. Cumque staretus in circuitu
dam sorores loquentes mecum de eo. Ecce subito cor
meum liquefactum est, & pene factum est in extasi. Et
ecce claritas magna refulsit in pyxide, & introspexi,
cum tamen adhuc esset clausa: & apparuit species vere
carnis in ea. Dicens quidem ista, contremisco: sicut &
tunc videns contremui. Testis autem est mihi Deus,
quia nihil in omnibus his fingo, aut propriam gloriã
querendo loquuta sum.

Hildegardis abbatissa, moritur an. 1180.

Lib. visionũ
suarum, vi-
sione. 6.

Cum Sacerdos sacris vestibus indutus ad celebranda
diuina Sacramenta ad altare illud accederet, vidi quòd
subito magna serenitas lucis cum obsequio Angelorũ
de cælo veniens, totum altare illud circumfulsit, & ibi
tam diu permansit, quousque completo Sacramẽto Sa-
cerdos ab altari secederet. Sed & ibi Euangelio pacis
recitato, & oblatione, quæ consecranda erat altari su-
perposita, cū Sacerdos laudẽ omnipotẽtis Dei, quæ est,
sanctus, sanctus, sanctus, Dominus, Deus sabaoth decã-
raret, repẽte ignea coruscatio inæstimabilis claritatis,
aperto cælo super eandem oblationem descendit, & eã
totam sua claritate ita perfudit, vt solaris lux rem ali-
quam illustraret, quam radiis suis transfundit. Et dum
eam hoc modo irradiaret, sursum illam ad secreta cæli
inuisibiliter sustulit, & iterum eam deorsum super ip-
sum altare remisit: velut cum homo anhelitũ suum in-
trorsum trahit, & iterum extrorsum emittit, ita eam ve-
ram carnem & verum sanguinem effectam, quamuis in
conspectu hominum, velut panis, & velut vinum ap-
parerent.

Eadem Hil-
degardis ea-
dem visio-
ne. 6.

Dum Sacerdos canticum innocentis agni, quod est,
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, decantaret, & ad
percipiendam communionẽ sanctam se exhiberet: præ-
dicta ignea coruscatio ad cælestia se recepit, & ita clau-
so cælo

so cælo... vos me ex eo dicentem: Manducate, & bibite corpus... sanguinem Filii mei, ad abolendam præuaricationem... ut in rectam hæreditatem restituauremini.

**Mechtildis virgo, non potui reperire
quo vixerit tempore.**

Cum instaret tempus nobilissimi conuiuii, quo ipsa dilectum animæ suæ, Iesum percepisset in sacratissimi corporis & sanguinis sui communione: audiuit eum sibi dicentem, tu in me, & ego in te: & in æternum non derelinquam te.

Lib. 1. Reuelationum cap. 4.

Eo tempore, quo Canonici vicem Episcopi gerentes congregationem pro quadam pecuniæ summa grauiter affligendo a diuinis suspendissent: in die assumptionis gloriosæ virginis, cum hæc Dei famula nimio affligeretur dolore propter carentiam *Dominici corporis*, visum est illi, Dominum abstergere lacrymas ab oculis eius, dicens ei: hodie mirabilia videbis. Cum aurem instaret hora sacratissima, qua eleuanda erat hostia: visus est eleuare hostiam, quasi in aurea pyxide clausam, & sindone velaram. Per quod significabatur, hoc Sacramentum omni humano, siue Angelico intellectu esse absconditum.

Eadem virgo, ex ore huius sanctæ virginis hæc scripta sunt.

Hoc facite in meam commemorationem. Tria sunt nobis memoranda tempore sacratissimæ communionis corporis & sanguinis Christi. Primum est, æternus ille amor, quo nos Deus, cum non edemus, amauit. Secundum est, amor ille inæstimabilis, quo Filius Dei, cum esset plenus delitiis in Patris gloria, inclinauerit se illa infinita maiestas ad omnem nostram miseriam, quam patimur in uinculis Adam, vt nos liberaret ab omni miseria. Tertium est, amor ille inscrutabilis, quo nos singulis aspicit momentis, & fouet cura piissimæ paternitatis. Hæc tria singulis meritò horis sunt habenda in memoria: sed specialius cum intersumus cælesti conuiuium

Eadem lib. 3 spiritualis Gratia cap. 145.

quod nobis donauit amator nostre pro inestimabilis
amoris Testamento.

S. Brigitta Vidua, Vixit anno 1346.

Lib. 1, Reue-
lationū sua-
rum ca. 61.

Ego sum panis ille, qui in altari panis uiderut. & sen-
titur: sed *in corpus meum*, quod crucifixum est, *conuertitur*.
Sicut enim, si quippiam aridi & cito arsurī igni appo-
natur, cito consumitur, & nihil remanet de figura ligni
sed totum est ignis: sic dictis uerbis illis, hoc est corpus
meum, quod prius fuit panis, *fit statim corpus meum*: nec
incenditur, sicut ligna, igne: sed Deitate mea.

Eadem li. 4
cap. 61

Sic est etiam nunc in altari. Ante enim verba Sacra-
menti, panis positus in altari, panis est: dicto verò ver-
bo, hoc est corpus meum *fit corpus Christi*: quem sumunt
& tractant ita boni sicut mali: & ita vnus, sicut mille, ea-
dem veritate, sed non eodem effectu, quia bonus ad vi-
tam, malus verò ad iudicium sui. Quod verò dæmon di-
xit Deum, scèdari ex immunditia offerentis, hoc uerissi-
mè falsum est. Sicut enim, si seruus leprosus ministrat
Domino suo clauēs: aut, si infirmus offerret forrissima-
rum herbarum confectiōes, nihil hoc obesset ei, cui
ministrarentur, cum eadem virtus sit in eis per qualem-
cunq; offerantur. Sic Deus nec ex malitia mali ministri
fit malus, nec ex bono fit melior: quia semper immuta-
bilis est, & semper idem. Itaque quotiescunque aliqua
cogitatio talis de corpore Christi occurrit menti tuæ,
sta itabilis in fide: quia absque dubio scias, hoc esse cor-
pus, quod de virginea carne sumpsit, quod crucifixū est,
& regnat in cælo: hoc idem est in altari, & hoc sumunt
boni & mali.

Nota bene.

Eadem li. 6
cap. 78.

Nolite dicere, quod in altari nihil aliud immolatur,
nisi vna crustula panis: sed vere credite, quòd ibi est, *ve-
re corpus Dei crucifixum in cruce*: & tunc fugiet diabo-
lus à vobis.

S. Catharina Senensis, Vixit an. 1370

Ve autem planius intelligas, quàm ardenti desiderio cupiam vobiscum esse, ut quæ magis accendaris ad subigendam mihi, copulandamque meæ voluntatem tuam vide, & alta mente considera, voluisse me, ut vnigenitus meus incarnaretur, & cætera. Parasse insuper mensam maximi, & parum agniti Sacramenti, *corporis ipsius & sanguinis*, ut in cibum sumentes transformemini mutemini que in me; ac sicut panis & vinum, quibus vescimini in substantiam transeunt corporalem, ita & vos manducantes ipsum, qui mecum vnum est sub panis & vini specie, in substantiam spiritualem, & in me ipsum conuertamini, & hoc illud est, quod Augustino seruo meo his verbis dixi. Cibus sum grandium, cresce & manducabis me: nec tu me mutabis in te, sed tu mutaberis in me.

In Dialogo.

CL ASSIS QVARTA

IGNOTORVM AVCTORVM.

Auctor sermonis De cœna Domini, Titulus horum sermonum, indicat ad S. Cornelium scriptos esse, quod si non fallit, vixit auctor iste anno 255.

Cœna disposita inter Sacramentales epulas obuiarunt sibi instituta antiqua & noua, & consumpto agno, quem antiqua traditio proponebat, inconsumptibilem cibum Magister apponit Discipulis: nec iam ad elaborata impensis & arte conuiuia populi inuitantur, sed immortalitatis alimonia datur, à communibus

Lib. de cardinalib. operibus Christi (unde hic sermo desumptus est) Cypriano a scribitur.

*Enchar. est
sacrific.*

cibus differens, corporalis substantia, & retinens speciem
sed virtutis diuinæ inuisibili efficiens, probans adesse
præsentiam. Significata olim à tempore Melchisedec
prodeunt Sacramenta, & filiis Abraham facientibus ope-
ra eius, summus Sacerdos panem profert & vinum. Hoc
est, inquit, corpus meum. Manducauerant & biberant
de eodem pane secundum formam visibilem, sed ante
verba illa cibus ille communis, tantum nutriendo cor-
pori commodus erat, & vitæ corporalis subsidium mi-
nistrabat. Sed ex quo à Domino dictum est, Hoc facite
in meam commemorationem, Hæc est caro mea, & hic
est sanguis meus, quotiescunque his verbis & hac fide
actum est, panis iste substantialis, & calix benedictione
solenni sacratus, ad totius hominis vitam salutemque
proficit, simul medicamentum & holocaustum ad sanā-
das infirmitates, & purgandas iniquitates existens. Ma-
nifestata est etiam spiritualis & corporalis cibi distan-
tia: aliud fuisse, quod prius est appositum & consumptum
aliud, quod à Magistro datum est, & distributum. Quan-
diu cibi illi, qui ad diem festum erant parati, à conue-
scentibus Apostolis sumebantur, veteris Paschæ ageba-
tur memoria: necdum Iudas ad veterem vitam perti-
nens, diabolo inuadente & occupante animum eius e-
gredi cogebatur: sed ubi sacrum cibum mens perfida te-
tigit, & sceleratum os panis sanctificatus intrauit, parri-
cidalis animus vim tanti Sacramenti non sustinens,
quasi palea de area exufflatus est, & præceps cucurrit ad
prodicionem & pretium, ad desperationem & laqueum.
Orta fuerat aliquando, sicut in Euangelio Ioannis legi-
tur, de nouitate verbi huius quæstio: & ad doctrinā my-
sterii huius obstupuerant auditores, cum diceret Domi-
nus. Nisi manducaueritis carnem Filii hominis, & bi-
beritis eius sanguinem, non habebitis uitam in vobis.
Quod quidam quia non credebant, nec poterant intel-
ligere, abierunt retro: quia horrendum eis & nefarium
videbatur vesci carne humana, existimantes hoc eo mo-
do dici, ut carnem eius vel elixam, vel assam, sectamque
mem

membratim. Vere nocerentur, cum illius personæ caro si in frustra partitur, non omni humano generi posset sufficere: qua semel consumpta, uideretur interisse religio, cui nequaquam ulterius victima superesset. Panis ille communis *in carnem & sanguinem mutatus*, procurat uitam. Panis ille, quem Dominus Discipulis porrigebat, non effigie, *sed natura mutatus, omnipotentia verbi, factus est caro*: & sicut in persona Christi humanitas videbatur & latebat diuinitas, ita Sacramento visibili ineffabiliter *diuina se infudit essentia*, ut esset religioni circa Sacramenta deuotio, & ad veritatem cuius corpus Sacramenta sunt, syncerior pateret accessus usque ad participationem spiritus. Panis itaque hic azymus, cibus verus & syncerus, per speciem & Sacramentum nos tantu sanctificat, fide illuminat, veritate Christo conformat. Et sicut panis communis, quem quotidie edimus vita est corporis: ita panis ille supersubstantialis, vita est animæ, & sanitas mentis. Panem Angelorum sub Sacramento manducamus in terris, eundem sine Sacramento manifestius edemus in cælis, non ministerio corporali, sæpe repetitis actionibus ad eundem reuertentes, sed consummato Sacerdotio nostro, erit & permanebit perpetua & stabilis, implens & reficiens nos sufficientia, qua proferet se palam absque ullis integumentis, omnibus conspicabilis summi præsentia Sacerdotis. Sacramenta quidem, quantum in se est, sine propria esse uirtute non possunt, nec ullo modo diuina se absentat maiestas mysteriis: sed quauis ab indignis se sumi uel contingi Sacramenta permittant, non possunt tamē spiritus esse participes, quorum infidelitas uel indignitas tantæ sanctitudini contradicit. Ideoque aliis sunt hæc munera odor uitæ in uitam, aliis odor mortis in mortem: quia omnino iustum est, ut tanto priuentur beneficio gratiæ contemptores, nec in indignis tantæ gratiæ puritas sibi faciat mansionem. Noua est huius Sacramenti doctrina, & scholæ Euangelicæ hoc primum magisterium protulerūt, & doctore Christo primum hæc

Panis in carnē Christi mutatur
Diuina esse
tia, ineffabiliter se sacramento.
Euchar. infundit.

Sacramēta sine propria uirtute esse nō possunt, nec diuina maiestas se uni modo mysterijs absentat.

mundo innotuit disciplina, ut *biber. ut sanctum mem Christi-*
stiani, cuius etiam legis antiquæ aut *as* districtissi-
 mē interdicit. Lex quippe etiam sanguinis prohibet,
 Euangelium præcipit ut bibatur: in quibus mandatis
 hoc maximē discernere debet Christiana religio,
 quòd sanguis animalium à sanguine Christi per om-
 nia differens, temporalis tantum habeat uiuificationis
 effectum. Bibimus autem *de sanguine Christi,* ipso iubente,
 uitæ æternæ cum ipso, & per ipsum participes. Nec
 solos Sacerdotes ad panes huius dignitatis Leuiticæ
 prærogatiua admittit. Vniuersa Ecclesia ad has epulas
 inuitatur, & qua omnibus portio datur, integer erogatur
 distributus, non dimēbratur: incorporatur, non iniu-
 riatur: recipitur, non includitur: cum infirmis habitans,
 non infirmatur, neque immensi & omnipotentis Dei
 magnitudinem pauperulæ domus nostræ angustia of-
 fendit uel arctat. Verum his, qui verbotenus a corde sic-
 ci, & mente aridi, sacris intersunt, uel etiam participāt
 donis lambunt quidem petram, sed inde nec mel sugūt
 nec oleum, qui nec aliqua charitatis dulcedine, nec Spi-
 ritus sancti pinguedine vegetantur, nec se iudicāt, nec
 Sacramenta diiudicant, sed sicut cibis communibus ir-
 reuerenter sacris utuntur muneribus, & Dominicæ mē-
 sæ in veste lutulenta se ingerunt impudēter: quibus me-
 lius erat, mola asinaria alligata, mergi in pelagum, quā
 illota conscientia de manu Domini buccellam accipe-
 re, qui usque hodie hoc veracissimum & sanctissimum
corpus suum creat, & sanctificat, & benedicit, & pie sumen-
 tibus diuidit. Hæc in Christi commemoratione retra-
 ctantur à fidelibus, & delicatis animis, carnis eius edu-
 lium non est horrore, sed honori potuq; sancti & san-
 ctantis sanguinis, spiritus delectatur.

Auctor libri de duplici martyrio.

Et hic liber Nisi te saluum voluisset Deus, non tradidisset ynig-
Cyria. ad nitum suum in mortem. Nemo maiorem charitatem
 habet,

habet, quatenus et animam suam ponat pro amicis. Si non est maius eximium voluntatis testimonium, quam si quis vitam impertiat amico: grauius est Domini sanguinis testimonium, qui pro inimicis effusus est. Effusus pro inimicis, fecit amicos & filios Dei: atque ut consideremus hanc fore perpetuam amicitiam, reliquit nobis edendam *carne suam*, reliquit bibendum *sanguinem*, ut per eadem aleremur, per quæ sumus redempti.

Auctor Homiliarum Paschalium.

Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis nostris, & sideribus illatus? necessarium erat, ut nobis in hac die Sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret: ut coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium, ut quia quotidiana & indefessa curabat pro hominum salute redemptio, perpetua esset etiam redemptionis oblatio, & perennis illa uictima uiueret in memoria, & præsens semper esset in gratia. Vere unica & perfecta hostia, fide æstimanda non specie: nec exteriori censenda uisu, sed interiori affectu. Vnde merito cælestis confirmat auctoritas: quia caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Recedat ergo omne fidelitatis ambiguum, quando quidem qui auctor est muneris, ipse est etiam testis ueritatis. Nam inuisibilis Sacerdos, inuisibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui, verbo suo secreta potestate conuersit, ita dicens: Accipite & comedite, hoc est corpus meum. Et sanctificatione repetita: Accipite, inquit & bibite, hic est sanguis meus. Ergo ut ad nutum præcipientis Domini, repente ex nihilo subliterant excelsa cælorum, profunda fluctuum, uasta terrarum: ita pari potentia in spiritualibus Sacramentis verbo præbatur uirtus, & rei seruit effectus. Quanta itaque & quam celebranda, uis diuinæ benedictionis operetur, & quomodo tibi nouum & impossibile uideri non debeat, quod

scribitur.

Eandem carnem, quare dempti sumus, in Euchar. habemus.

Hæc Homilia, hætenus Eusebio Emeseno, attributa est. Euchar. perpetuum Ecclesie sacrificium. Christus inuisibilis sacerdos, uisibiles creaturas secreta potestate verbo suo, in substantiam corporis & sanguinis sui conuertit.

Nec nouum nec impossibile uideri debet, quod in Christi substantiam terrena mutantur.

in Christi substantiam terrena & mortal. & com. cantur, teipsum, qui iam in Christo es regenera. interroga, Dum alienus à vita, peregrinus à misericordia, à salutis via, intrinsecus mortuus exulabas, subito initiatus Christi legibus, & salutaribus mysteriis innouatus, in corpus Ecclesie non videndo, sed credendo transiisti, & de filio perditionis, adoptiuus Dei fieri occulta puritate meruisti, in mensura visibili permanens, maior factus teipso inuisibiliter sine quantitatis augmento. In exteriore nihil additum est, & totum in interiore mutatum est, ac sic homo Christi filius effectus, & Christus in hominis mente formatus est. Sicut ergo sine corporali sensu præterita vilitate deposita, subito noua indutus es dignitate: & sicut hæc quæ in te Deus læsa curauit, infecta diluit, maculata deterfit, non sunt oculis, nec sensibus tuis credita: ita cum reuerendo altari cælestibus cibis satiandus accedis, sacrum Dei tui corpus & sanguinem fide respice, honora, mirare, mente contingere, cordis manu suscipe, & maximè haustu interiori assume.

Honoranda Euchar.
Corpus Christi in Euchar.
sacrificium.

Ad agnoscendum & perspiciendum sacrificium veri corporis, ipse te roborer potentia consecrantis: & qui tunc latuit præfiguratus in manna, fit tibi nunc manifestus in gratia. Ipsum autem fuisse in manna illius specie præfiguratum, etiam Propheta euidenter ostendit dicens: Panem cæli dedit eis, panem Angelorum manducauit homo. De quo pane vetus narrat Historia, Quia nec, qui plus collegerat, habuit amplius: nec qui minus paruauerat, repperit minus, eo quod Eucharistia perceptio non in quantitate, sed in uirtute consistat: quod corpus Domini Sacerdote dispensante tantum est in exiguo, quantum constat esse in toto. Quod cum Ecclesia fidelium sumit: sicut plenum in vniuersis, ita integrum esse probatur in singulis. De hoc pane cum assumitur, nihil minus habent singuli, quam vniuersi: totum vnus, totum duo, totum plures sine diminutione accipiunt: quia benedictio Sacramenti scit distribui, nescit distributione consumi. Nec dubitet quispiam primarias creaturas,

Diuiso sacramento,
aque est corpus Christi
tam in singulis partibus,
quam in integro sacramento
fuerat.

nutu diti- & potestate, præsentia summæ maiestatis in
Dominici corp^{is}, *transire posse naturam*, cum ipsum homi-
nem videat artificio cælestis misericordiæ Christi cor-
pus effectum. Sicut autem quicumque ad fidem Christi
veniens ante verba baptismi adhuc in vinculo est vete-
ris debiti. his verò memoratis, mox exiit omni sæce
peccati: ita quando benedicendæ verbis cælestibus crea-
turæ, sacris altaribus imponuntur, antequam inuocatio
ne summi nominis consecrentur, substantia est illic pa-
nis & vini. post verba autē Christi, *corpus & sanguis Chri-
sti*. Quid autem mirum est, si ea quæ verbo potuit crea-
re, verbo possit creata conuertere? Imo iam minoris vi-
detur esse miraculi, si id, quod ex nihilo agnoscitur con-
didisse, iam conditum in melius ualeat commutare. Re-
quire quid ei possit esse difficile, cui facile fuit hominē
de limi materia figurare, imaginem etiam suæ diuinita-
tis induere: cui promptum est eum rursus reuocare de
inferis, restituere de perditione, reparare de puluere, de
terra in cælum leuare, corpus humanum conforme cor-
pori suæ claritatis reddere, & figmentum suum in re-
gui sui consortio sublimare.

Auctor cantionis Ecclesiasticæ,

Aue præclara.

Tu, quæ furentem Leviathan serpentem tortuosum
& vectem collidens, damnofo crimine mundum exemi-
sti: hinc gentium nos reliquæ, tuæ sub cultu memoriæ
mirum in modum quem es enixa propitiationis agnū
regnantem cælo æternaliter, deuocamus ad aram ma-
ctandum mysterialiter: hic manna verum, Israelitis ue-
ris, verū Abrahæ filiis admirantibus quondam Moyfi
quod typus figurabat, iam nunc abducto vello datur
perspici, ora virgo nos illō pane cæli dignos effici.

Auctor Epistolæ de septem gradi-
bus Ecclesiæ.

Sextus seniorum ordo est, qui Sacerdotibus datur,
V u 355 qui

Non dubitā
dū est, crea-
turas nutu
diuina potē-
tia in Domi-
nici corpo-
ris posse trā-
sire naturā.

Ambrosio, 2
multis con-
stanter tri-
buitur.

Christus a-
gnus propi-
tiationis re-
gnans in cæ-
lo, mactatur
mysteriali-
ter in alta-
ri.

Hec B Hiero-
nymi titu-
lum habet.

qui presbyteri dicuntur, qui præsum Eccle Dei, & Christi Sacramenta conficiunt. Hic in benedictione cum Episcopis consortes minuteriorum sunt. Nulla in conficiendo *corpore Christi & sanguine* inter eos & Episcopos credenda distantia est: & Eucharistiam iâ pridem per presbyteros benedictam (si vsus exegerit) Episcopi accipere debent, ac se Christo ac plenitudini eius communicare cognoscere. Nam si quis ad iniuriâ reuocet, aut putet se accipere nō debere Eucharistiam quam presbyter benedixit, is profectō peruersus est, credens Dominum duo corpora habuisse: vnum maius, & vnum minus. Maius, quod Episcopus conficit: quod Presbyter, minus. Hic Christum diuidit, ei que facit iniuriâ. Ergo inter baptismum & baptismum potest esse distantia, ut sanctior iudicetur, quem baptizauit Episcopus, quàm is, quem Leuita: sicut in Actis Apostolorum legis Eunuchum à Philippo Diacono baptizatum fuisse, ut scriptum est. Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? Et ille ait. Nihil, si credis. Fides enim est, quæ facit mundum, & quia non est dantis, sed accipiētis: ita credendum est in omni anima baptismum esse perfectum, & omni Sacerdote corpus Christi esse perfectum. Nec ego dico præsentibus Episcopis atque adstantibus altari, presbyteros posse Sacramenta conficere. Sed si forte vsus exegerit, vt uenientes ad Ecclesiam Sacerdotes eisdem horis, quibus aut oblatio parata non sit, aut non possit offerri, non debere Episcopum repudiare Eucharistiam presbyterorum, si ponatur in altari, quam accipi oportet propter Christum, quoniam *corpus Christi est*. Quis maior est Christo? aut quid corpori eius, aut sanguini poterit anteponi?

Reservatio
Eucha.

Auctor libri De corpore & sanguine Domini.

Liber iste o-
lim Augusti

Non dubitare debet aliquis cum panis & uinum cōsecrantur, in veram substantiam Christi: ita ut non remaneat

maneat substantia panis & uini, cum multa alia etiam in operibus Dei non minus miranda. Hominem enim substantialiter mutat Deus in lapidem, ut uxorem Lot: in paruo artificio hominis, scenum & filicem in vitru. Nec credendum est, quod substantia panis uel uini remaneat: sed panis in corpus Christi, & uinum in sanguinem conuertitur, solummodo qualitatibus panis & uini remanentibus.

Auctor, De vera & falsa pœnitentia.

Per fructus penitentiae, baptizatis adhibetur spes ueniae. Nam filius qui recesserat à patre in regionem longinquam, susceptus est à patre per pœnitentiam confidentem. Dixit enim Patri confitens, Iam non sum dignus uocari filius tuus. Non enim ista à te didici, ista apud te repperi, Hunc suscepit paterfamilias, & stola & annulo induit eum, quia in eo integritate charitatis restaurauit atque annulum in manu posuit, quia arrhatum ex fide eum fecit operari, per Spiritus sancti dona eum subarrhauit: & etiam calciamenta pedum reddidit, quia Ecclesiam eius prædicatione ditauit. In cuius conuiuio occisus est uiculus saginatus, quia in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, illi factus est cibus: per hoc ostendens etiam Sacramenta Dominici corporis per pœnitentiam & confessionem reddi peccatoribus baptizatis.

Auctor, De salutaribus documentis.

Ab his uenenis pietas Domini nostri Iesu Christi nos liberet, & seipsum nobis edendum tribuat: qui dixit, Ego sum panis uiuus, qui de celo descendi: qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, habet uitam æternam in semetipso. Sed unusquisque antequam corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi accipiat seipsum probeat, & secundum Apostoli præceptum, sic de pane illo edat, & de calice bibat: quia qui indigne manducat & bibit, iudicium sibi manducat & bibit, nõ diiudicans corpus Domini.

ni dictus
fuit. Vide
etiam sac
dum Thoma
Valdensis,
de sacramē
tis, cap. 83
Cap. 3.
August. ti
tul. gestat.

Cap. 33.

August. titu
lo circumfer
tur.

Cap. 14.

Auctor meditation n.

Attribuuntur
Aug. Episcop.

Gratias tibi ago pro sanctissima *comunionem* pre-
tiosi sanguinis eius, quo sumus redempti: simul & pro
sacrosancto & uiuifico mysterio corporis & sanguinis eius,
quo quotidie in Ecclesia tua pascimur & potamur, ab-
luimur & sanctificamur, & unius summe diuinitatis
participes efficimur.

Lib. 2.

Auctor, De uisitatione infirmorum.

Aug. no-
men praefert

Nec praetermitrendum est illud Apostoli Iacobi prae-
ceptum, Infirmatur quis in uobis, inducat presbyteros
Ecclesiae, ut orent super eum, ungentes eum oleo san-
cto in nomine Domini Iesu, & oratio fidei saluabit in-
firmum. Ergo sic roges de te fieri, sicut dixit Apосто-
lus Iacobus, imò per Apostolum suum Dominus. Ipsa
uidelicet olei sacrae delibatio, intelligitur Spiritus sa-
cti typicalis unctio. Illud etiam uiuificum *Dominici corpo-
ris* supplemētum suscipere fili mi non renuas, quin po-
tius illud auidissimè quæras, fideliter comedas. Cibus
ille etenim incomparabilis, ineffabilis, uaticum tibi
erit saluberrimum, redemptionis tuae pretium, redem-
ptoris monumentum, & redempti munimentum.

De concione
hac, contro-
uersia inter
eruditos est,
Aug. sit,
nec ne.

Auctor, De feria quarta, siue cultura agri Domi-
nici. Quidam libri hunc titulum habent, De perci-
pienda Baptismi gratia, Cap. 4.

Vide terra quomodo accipias hunc sanguinem, quia
qui eum bene accipit, accipit benedictionem: qui uero
eum male accipit, iudicium sibi bibendo acquirit. Hoc
figuratum est in illo agro Iudae, de quo dictum est, quod
esset ager sanguinis, secutū est ut diceret, fiat ulla eius
deserta. Si enim ad Iudam pertinens, si facta eius imita-
ris, si sanguinem Christi non cum timore & tremore acci-
pis, eris ulla deserta, maledicta, reproba & spinosa. Si
autem sanguinem Christi cum reuerentia, percipis, co-
gnosceis per illum tua tibi dimitti peccata, quoniam a-
ge, ille, quem comparauit Iudas, figuli dictus est.

Habet

Habet potestate in figulus luti, ex eadem conspersione aliud quidem uas facere in honorem, aliud in contumeliam. O terra tanta rigata sanguine, responde tanto sanguini, non sicut Cain & Iudas uerba excusationis, sed sicut sancti martyres uerba confessionis. Responde sicut respondit Cyprianus, Laurentius, ceterique sancti pueri & puellæ. Aetas omnis, & uterque sexus, qui percipientes sanguinem Christi, pro sanguine quem biberunt, sanguinem suum fundere non dubitauerunt. Tu anima Christiana quæ ascensura es ex sacratissimo fonte, rubore atque decore perfusa, nimis speciosa & candida, serua decorem tuum, agnosce quid fueris & quid eris, uide ne deferas mensam sponsi tui. Vt pulcra permanens, *carnem eius* quotidie manducabis: ut uitam æternam habeas, *sanguinem eius* potabis. Vide ne deferas hanc mensam. Mensa sponsi tui panem habet integrum, & calicem sanctum: quem panem, & si fractum cõminutumque uidimus in passione, integer tamen mansit in illa sua cum patre indiuidua unitate. De isto pane & de isto calice, dicebat ipse Dominus. Panis, quem ego dederò, caro mea est pro seculi vita. Et calix, quem sanctificauero, sanguis meus est, qui pro uobis funderetur in remissionem peccatorum.

Cap. 6.

Auctor sermonis, De cataclysmo.

Vnus ex militibus lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua, quæ sunt matris Ecclesiæ gemina Sacramenta. Percussit latus lancea persecutor, & fudit pretium redemptor. Hic sanguis inebriat mentem, ut amorem obliuiscatur mundi. Hæc aqua mundat animam, ut corpus sordibus careat Diaboli. Nec relinque-
tis ex eo quidquam usque in mane. Hoc nunc agitur. Comeditur enim agnus per noctem huius seculi, ut cum mane illud uenerit, quod uesperum non habebit, non iam offeratur sacrificium imaginis agni, sed ipsum agnum, quem quotidie comedimus, & cuius sanguinem bibimus.

Augustinus
quidam con-
stanter asse-
runt, alij è
contrà. E-
radio eius
successori tri-
buendū con-
sent.

Auctor libri, De pœnitentiæ medicina,

*Augustini
nonnullis vi-
detur, qui-
busdam po-
tius Erady
superioris.*

Ascendat homo aduersum se tribunal mentis suæ, si timer illud quod oportet nos exhiberi ante tribunal Christi, ut illud recipiat vnusquisque quod per corpus gessit, siue bonum, siue malum. Constituat se ante faciē suam, ne hoc ei postea fatinam minatur Deus hoc peccatori dicēs, Arguam te, & statuam te ante faciem tuā. Atque ita constituto in corde iudicio, assit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor. Inde quidē sanguis animi confitentis, per lacrymas profluat: postremò ab ipsa mente talis sententia proferatur, ut se indignum homo iudicet participatione corporis & sanguinis Domini. ut qui separari à regno celorum timeret per ultimam sententiam summi iudicis, per Ecclesiasticam disciplinam à Sacramento cœlestis panis interim separetur.

Auctor, De utilitate pœnitentię, Reperies

etiam Tomo 10. Pagina 327.

*Non minus
Eradio tra-
ctatus iste,
quàm Au-
gust. ascribi-
tur.*

Nemo enim eligit uitam nouam, nisi quem ueteris pœnitet. Hoc autem etiam auctoritate diuinorum librorum probare debemus, utrum baptizandi egerint pœnitentiam. Quādo Spiritus sanctus missus est, ante promissus & impleuit Dominus fidem pollicitationis suæ, accepto Spiritu sancto Discipuli ut nostris, cœperūt loqui omnibus linguis, ut in illis, qui aderant, linguā suā quisque cognosceret. Hoc autem miraculo territi, consilium uitæ ab Apostolis petierunt. Tunc eis Petrus annuntiavit, eum colendum, quem crucifixerunt: ut eius iam sanguinem nossent bibere credentes, quem fuderant sœuientes.

Auctor Annalium Constantinopolitanorum. Vixit anno 830.

*De gestis
Mauritij Im-
peratoris.*

Experges factus Mauritius Imperator, uocatum eum, qui coram se dormiebat, misit ad Philippicum generū ut celeriter eum duceret ad se. Cumque ille abiisset, vocauit eum: qui consurgens, uocata uxore sua Gordia, osculatus

osculatus est eam, dicens. Salve, iam non me uidebis. Quæ exclamauit cum fletu, magna uoce ad Paracœmum dicens. Adiuro te per Deum, quæ est hæc, ob quam quærit hac hora. At ille iurauit se ignorare, quia repente de somno exurgens Imperator misit me. Philippicus ergo, quæsiuit corpus Christi percipere, & sic ad Imperatorem properare.

Auctor, Altercationis Ecclesiæ & Synagogæ, Vixit anno 840.

Magister. Sic ergo credimus, quod ante consecrationem panis & uinum est, post consecrationem, corpus Christi verum, sanguis Christi uerus est, non tantum verum sacramentaliter, sed etiam verum essentialiter. Cum autem dicimus corpus Christi & sanguinem, nec corpus exanguine intelligimus, nec sanguinem à corpore diuidimus, sicut est sulcus à corpore, vel stillans aut manans à vulnere: sed id ipsum totum indiuisum in utraque specie credimus: totum simul in cælis, & ubicunque consecretur à ministris, vel contrectetur ab hominibus Christianis. Qualiter autem fieri possit, ut transeat substantia panis in substantiam corporis & sanguinis Christi, & si ratione comprehendere non possumus, putet tamen credere debemus. Ante benedictionem Dominus quidem panem accepit, fregit, dedit Discipulis, non iam panem simplicem, sed corpus suum & sanguinem. Discip. Qui conuertit aquam in uinum, poterit etiam substantiam panis conuertere in corpus suum.

Auctor Missalis Hispanici.

Totum hoc, Domine, diuinum est: totum Pater de cælo est: Demutatum in naturam Filii tui & corpus & sanguis est. Non iam figura, sed veritas non creatura mortalis, sed natura cælestis, edentibus uitam æternam, regnumque perpetuum collatura potantibus.

Auctor Ritus conficiendi chrismatis.

Benedicat uos omnipotens Deus, qui per unigeniti Filij sui passionem, uetus Pascha in nouum uoluit con-

Cap. 8.

Euchar. non tantum Christi corpus sacramentaliter, uerum etiam essentialiter.

Sancto Isidoro Episcopo. Missale istud tribuitur. Vide librum. 3. Guilmundi Episcopi Benedictio in cana De-

mini, post
chrismatis
consecratio-
nem.

ueri, concedatque vobis, vt expurgato ueteris fermenti contagione, noua in uobis gratiæ Dei perseveret conspersio. Amen.

Et qui ad celebrandam redemptoris nostri cœnam mente deuota conuenistis, in æterna requie satieminis edulio victimæ salutaris. Amen.

Quiq; in hac die cum Apostolis cœnans, panem in corpus suum, calicemq; benedicens proprium consecrauit in sanguinem, uos æternorum repleat ubertate benedictionum. Amen. •

Tunc deferatur chrisma à Diacono Episcopo ad osculandum, & antequam deosculetur, cantor incipiat Agnus Dei, & deosculetur ab Episcopo chrisma. Deinde secedat Diaconus cum chrismate prope chorum, in dextera parte, & cantato ter Agnus Dei; accedant primum presbyteri, unusquisq; in ordine suo ad pacem: deinde ad deosculandum sanctum chrisma, deinde se inuicem. Tunc communicet Episcopus: deinde qui ipsa die antea non communicauerunt, pergant ad Episcopum communicare de sacro corpore & sanguine Domini.

Auctor benedictionum Anglicanarum. Be-

nedictiones istæ continentur uetusto codice,
qui ante annos 400, scriptus est.

Splendor lucis æternæ, lux de luce omnipotēs Deus qui in hac sacratissima cœna, sanctum desideratumque mysterium sacro sancti corporis & sanguinis tui, familiari ac secretiori colloquio Discipulis tuis ad salutem totius mundi tradidisti, pedesq; eorum sacris tuis manibus lauare, & exemplum humilitatis cunctis gentibus præbere dignatus es.

Auctor uitæ S. Odiliæ, vix. circa an. 1219.

Lib. 1. cap.
18.

Res, est mira, quæ sequitur, & in laudem meritumq; fidei ad Eucharistiæ præconium iugiter commendanda. Cum à sua marre uir beatus auditu multa perciperet, vera quidem omnia, sed difficilia ad credendum, quia rationis scrutinium uidebantur excedere: ipse idem

nec

nec omnino uolebat credere, nec ediuerso matris suæ penitus sermonibus derogare, Domini memor potentia, qui quondam asinam Prophetæ præferens, in ea, quæ uoluit, os ipsius docuit, & aperuit ad loquendum. Vacillans itaque horum sub medio, magisque tamen claudicans in credendo: ne ex uerbis matris de cætero moueretur in dubium, certus de illius gratia subsequenti miraculo meruit confirmari. Cum igitur die quadã summo diluculo adhuc essent tenebræ, intra quandam cellulam, in maiori exillētem Ecclesia, quæ sanctæ crucis dicebatur basilica, indutus sacris uir Domini paruulo sibi ad ministrandum astante puero, celebrare intendet plures hostias, quibus suos aliquando communicaturus erat, illic super altare benedictum & portaticium, quod tunc ibi erat, ante pedes calicis deposuit ex patena. Dicta uerò oratione, suscipe sancta trinitas, & cætera quæ sequuntur, hostiarum una tenebris uisum arcentibus, ab altari benedicto intra corporale & palmam improuise lapsa est. Cumq; peracto mysterio consecratas hostias in solenni uase, & ad hoc singulariter deputato, recondideret; illam, quæ corruerat, inter palmam & corporale repperit, ignoransque utrum corpus Dominicum esset, eamque reponens secretius à consecratis paululum sequestrauit. Cuius mater, exinde iam elapsa hebdomada, ipsum accersiens, uolo, ait, fili, ut me communices: debilis enim sum. Qui scire cupiens præfatę hostiæ ueritatē, & de matris gratia plenius confirmari, attulit eā matri, & postulanti corpus Domini tribuit ita dicens. Corpus Domini nostri Iesu Christi proficiat tibi in remissionē, & uitā Eternam. Qua percepta: statim sine mora respondit mulier. Cur hæc, fili, hostiam corpus dixisti Dominicum? Neq; n. hæc hostia à uirtute spiritus fuerat penetrata, sed nec in Christi corpore mutata, suscepta tamē à Domino: nā tu illā solū sanctæ obtuleras trinitati. Tunc ille, tantis è simplici scemina auditis mirabilibus, Dominum magnificabat, uerbisq; matris in reliquum fidem adhibuit firmiorē.

In crastinumque mulier à manu filii sacram fumentis hostiam, suum in hostia gauisa est suscepisse creatorem. Ac cum uerba matris eadem de supradicta hostia aliquibus postea filius retulisset, mirabantur dicētes. Quomodo hæc talia scire potuit, cum ab homine non didicit? Nam etsi multis edocta magistris ex longo iā fuisset tempore, mirabile tamen esset, si audita ab aliis potuisset talia retinere.

Auctor Sermonis, De Sacerdotali dignitate.

3. Bernar.
Abbati as-
scribitur.

Præclara, ò reuerenda potestas uestra. Certe non est potestas post Deum, sicut potestas uestra. Forsitan scire vultis, & audire delectat apertius, quænam sit ista tanta potestas, cui nihil in cælo, vel in terra ualeat cōparari. Ad quod ego. Consecrare uidelicet corpus & sanguinem Domini. Super potestate uestra, super tam insigni spectaculo, super tam solenni dignitatis vestræ priuilegio stupet cælum, miratur terra, contremiscit homo, reueretur plurimum Angelica celsitudo. Sed unde hoc nobis piissime Iesu, ut nos vermiculi reptantes super faciem terræ, nos inquam, qui puluis & cinis sumus, te præsentem habere mereamur præ manibus, præ oculis, qui totus & integer sedes ad dexteram Patris? Qui etiam vnius horæ momento ab ortu solis usque ad occasum, ab Aquilone vsque ad Austrum præsto es omnibus, unus in multis, idem in diuersis locis. Vnde hoc inquam? Certe non ex debito uel ex merito nostro, sed ex voluntate tua, & dulcedinis tuę beneplacito. Hæc est vere indulgentia cælestis, hæc est vere cumulata gratia, hæc est vere superexcellens gloria, Sacerdotem Deum suum tenere, & aliis dando porrigere. Onouam & diuinam potestatem, cuius ministerio panis Angelorum & uitæ, mortalibus quotidie præparatur. In hoc Sacramento non solum qualibet gratia, sed ille, à quo est omnis gratia, sumitur. Benignissime Iesu, nobilissimæ sponsæ tuæ dotulitium indulgisti, ut
vel

vel sic teneret columba tua, dulcissimum memoriale dicti sui. Christus enim pridie quam pateretur, Discipulis suis huius Sacramenti formam præscripsit, efficaciam exhibuit. Cum adhuc cœnaretur, à cœna surrexit, Discipulorum pedes Dominus uniuersorum lauit: dehinc ad mensam egressus, ordinat sacrificium corporis & sanguinis sui. Christus in cœna illa munerans & munus, cibans & cibus, conuiua & conuiuium, offerens & oblatio. Obstupefcentes admiramini, nulli Angelorum, nullis spiritibus supernis, sed hominibus, nec tamen omnibus, sed ordini uestro tantum mandatam esse tanti Sacramenti celebrationem in altari, quod Christus fecit manibus suis in cœna Paschali. Quid facis homo indigne? quid facis homo ingrate? Adora deuotius, & recale frequentius in Sacramento altaris salutem mundi pro te passam. Gratulare sponsa, gaude incomparabiliter, præidentem habes & rectorem, sponsum in præsenis exilii militia. Pignus habes, arrham tenes, quibus feliciter sponso uniaris in patria. Gloriosa & amabilis sponsa, in terra sponsum habes in Sacramento, in cælis habiturus es sine velamento. Et hic & ibi ueritas, sed hic palliata, ibi manifesta. Ibi loquitur Christus cum ministro suo. Apparatus mensæ illius, non hominis est, sed fidei: non facinoris, sed mysterii. Qui sum auctor muneris, ipse sum testis veritatis. Altare, cui assistis, quam pro te sustinui, repræsentat crucem. Hostia, quam vides, iam non est panis, sed *caro mea*, quæ pependit in cruce pro mundi uita. Sanè mutatio ista benedictionis opus est, non originis. Virtus hoc facit, non usus: effectus est potentiae, non usus naturæ: dignatio est non ratio: misericordia est, non miseria: non commune, sed solum: diuinum est, non humanum: pietatis Sacramentum, non Deitatis detrimentum. Similiter liquor iste, quem vides, iam non est uinum, sed *sanguis meus*, quem pro te fudi in pretium, tibi reseruans in altari poculum. Mira sunt fratres, quæ de Sacramento isto dicuntur. Fides est neces-

saria,

saria, scientia rationis superuacua. Scientia, ratione & intellectu colligitur; fides sola auctoritate inducitur. Hoc fides credat, intelligentia non requirat: ne aut nō inuentum putet incredibile, aut repositum non credat singulare. Hæc sunt fratres, quæ fidem necessario exigunt, rationem omnino non admittunt: expetunt simplicem creditorem, arguunt impium disculforem: & inde credi oportet simpliciter, quod inuestigare non potest vtiliter. Hic est ille torrens, quem transuadare nō potuit Eliseus. Nolite itaque, nolite quærere quomodo fiat, nolite dubitare, utrum fiat: nolite irreuerenter accedere, ne vobis ad mortem fiat. Deus enim est: & quanquam panis mysteria habeat, *mutatur tamen in carnem*. Deus & homo est, qui testatur panem veraciter fieri carnem suam. Vas electionis est, qui minatur iudiciū non diiudicanti tam sanctam carnem. Idipsum d. Christiane de vino sentias. Creator vini est, qui vinum prouenit in sanguinem Christi: Doctor gentium est, cuius assertionem mortem bibit, bibens indignè sanguinem Christi. Odor, species, sapor, pondus remanent ad mysterii ritum, & ad gustus suffragium, ut horror penitus tollatur, & meritum sortiatur. Tria in Sacramento altaris attendere debes, speciem panis, *ueritatem carnis*, virtutem gratiæ spiritualis. Usque ad speciem panis sensus pertingi exterior, ad ueritatem carnis fides interior ad uirtutem gratiæ spiritualis charitas superior. Specie panis rodit aliquando forex paruissimus, ueritatem carnis Christianus recipit etiam pessimus, uirtutem gratiæ spiritualis, non recipit nisi prædestinatus. Quod itaque uidemus, species est panis & uini: quod autem sub illa specie credimus, verum corpus est & uerus Christi sanguis, quod pependit in cruce, & qui fluxit de latere.

Auctor defensorij fidei Christianæ.

Tract. 7.

Belial. Quomodo persuadebitur omnibus Gentibus substantiam panis in corpus Christi conuerti, in hoc Eucharis-

Eucharistiæ Sacramēto? *Anima.* Qui fidelis est, scit quod verbum Dei in Christo Iesu nos de miseria huius mundi transfert vsque ad filiationem Dei, & possessionem vitæ æternæ: quia Deo nihil est impossibile. Si igitur hoc credimus & speramus: tunc verbum Dei secundum ordinationem Christi non hesitamus posse *panem in carnem mutare*. Si natura hoc facit in animalibus, quomodo verbum hoc non faceret, per quod Deus fecit & secula? Exigit ergo fidei necessitas hoc credere. Nam si hoc est possibile, quod nos filii Adæ, qui de terra sumus, trāsformabimur in Christo Iesu verbo Dei, in filios Dei immortalis, hæredes quidem suos, cohæredes autem Christi, & hoc credimus & futurum speramus: credere nos similiter oportet transubstantiationem panis in carnem, & vini in sanguinem, per idem verbum, per quod panis panis est, & vinum vinum, & caro caro, & sanguis sanguis, & per quod natura cibum conuertit in cibatum. *Belial.* Hac conuersio substantiæ panis difficulter attingitur. *Anima.* Fide facillimè: nam sola mēte hoc est attingibile, quæ solam intuetur substantiā non quia est, sed quid est. Substantia enim antecedit omne accidens. Et ideo cum substantia absolute considerata nec sit qualis nec quanta, & ipsa sola in hoc Sacramēto conuertitur, ut non sit amplius substantia panis, sed substantia carnis, non est nisi spiritualis illa cōuersio, quæ remotissima ab omni eo, quod est sensu attingibile. Non igitur augetur quantitas carnis ex hac conuersione, neque multiplicatur numero. Ob hoc non est nisi una substantia carnis, in qua substantia panis est conuersa, licet panis sit in diuersis locis oblatus, & plures sint panes, qui in sacrificio ponuntur. Sed mirabilis est in Saracenorum Iudæorumque & aliorum infidelium oculis, ac prorsus incredibilis miraculosa hæc rerum transmutatio: sed longe mirabilius esse debet ab humano etiam captu remotior totius uniuersi de nihilo miraculosa creatio. O cæcitas, o dementia, o supina & crassa ignorantia, concedere mirabilius, credere dif-

facilius, & quæ facilia sunt, & magis credibilia, in fa-
uorem quoque humanæ consolationis introducta, cor-
de obstinato renuere. Ad magnam quippe Dei miseri-
cordiam pertinuit, quod uerbum caro pro nostra salute
fieret: sed non minoris misericordiæ fuit, q̃ suæ Chri-
stus Ecclesiæ usque in finem seculi sub hoc Sacramen-
to præsens personaliter adesse voluit. Cuius institutio-
nem non ab homine puro, non à Papa, non ab Eccle-
sia, sed ab ipso primo summoque Sacerdote & Pontifi-
ce Maximo accepimus, Deo & Domino nostro Iesu
Christo, eiusque sacrosancto Euangelio: in quo quid-
quid continetur est veritas: quidquid præcipitur, boni-
tas: quidquid promittitur, felicitas. Ipse uero media-
tor Dei & hominum Christus Iesus veritas est sine fal-
lacia, bonitas sine malitia, felicitas sine miseria: cui sem-
per & in omnibus pro suæ sanctitatis ac uitæ excellen-
tiæ mirabilium quoque operum efficacia, credere atq̃
obedire sub mortis æternæ periculo necesse est. Licet
maiora his difficilioraque, à sensibus quoque & huma-
no captu remotiora nobis credenda reliquisset: licet
etiam hoc Sacramentum omnium Sacramentorum di-
gnissimum, ex quacunque alia simplici aut composita
materia, & sub quauis alia verborum forma fieri præ-
cepisset.

CLASSIS QUINTA

CONCILIORVM, TAM VNIVERSALIVM QVAM PROVINCIALIVM.

Concilium Nicænum, vniuersale i. Celebratum istud concilium est iuxta Dionysii Cyclum anno 315. Interfuerunt Episcopi. cccxviij.

Terum etiam hic in diuina mensa ne humiliter intēti simus ad propositum panē & poculum, sed attollentes mentem, fide intelligamus situm in sacra illa mensa agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruente à sacerdotibus immolatum, & pretiosum ipsius corpus & sanguinem nos uere sumentes, credere hæc esse nostræ resurrectionis Symbola: propter hoc enim neque multum accipimus, sed parum, ut sciamus, quod non sarietati, sed sanētimoniæ sumimus.

Peruenit ad sanctum magnumque concilium, quod in locis quibusdam & ciuitatibus, Presbyteris gratiam sacræ communionis Diaconi porrigant. Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, ut hi, qui offerendi sacrificii non habent potestatem, his qui offerunt Christi corpus porrigant. Sed & illud innotuit, quod quidā Diaconi etiam ante Episcopos Sacramenta sumūt. Hæc ergo omnia amputentur, & accipiant secundum ordinem post Presbyteros ab Episcopo, uel à Presbytero sacram communionem.

In mensa altaris immolatur agnus tollens peccata mundi.

Canone secundum quosdam 14. secundum alios uero 18. Soli sacerdotes potestatem offerendi sacrificii corporis Christi habent.

Concilium

Concilium Arelatense I I. Coactum

est circa annum 326.

Canon. 15.

In secretario Diaconos inter Presbyteros sedere non liceat vel corpus Christi præsente Presbytero tradere non præsument: quod si fecerint, ab officio Diaconatus abscedant.

Concilium Hipponense, Habitum

est ante annum 417.

Canon. 25.
Decret. huius Concil. approbata sunt, in Carthaginensi concil. circa tempora Siriacy pape.

Vt in Sacramentis corporis & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam ipse Dominus tradidit, hoc est panis & uinum aqua mistum. Primitiæ uerò, seu mel & lac, quod vno die solennissimo pro infantum mysterio solet offerri, quamuis in altari offerantur, suam tamen habent propriam benedictionem, ut à Sacramento Dominici corporis aut sanguinis distinguantur. Nec amplius de primitiis offeratur, quam de uuis & frumentis.

Concilium Carthaginense IIII. Collectum

anno 436. ex Episcopis 214.

Canon. 38.

Vt Diaconus præsente Presbytero Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, iussus erogat.

Concilium Alexandrinum, siue Aegyptium,

Conuenit præsens Alexandrinum concilium, paulo ante Ephesinum uniuersale.

Lege epistolam 10.
B. Cyrilli, ad Nestorium
Episc. Constantin.

Dum unigeniti filii Dei Iesu Christi, mortem secundum carnem & resurrectionem ex mortuis annuntiamus, assumptionemque in cælos confitemur, incruentum in Ecclesiis perficimus cultum, atque ita ad mysticas accedimus benedictiones, & sanctificamur, participes facti sanctæ carnis, pretiosi; sanguinis seruatoris omnium Iesu Christi: nec, ut communem carnem, accipimus: absit: neque tantum viri sanctificari, & uerbo secundum dignitatis unionem coniuncti, utpote velut diuinam in habitationem adepti, sed ut uere uiuificatricem, & ipsius uerbi propriam.

Conci-

Concilium Ephesinum, vniuersale, III. Con-
uocatum anno 468. Præsentes fuere Episc. CC.

Necessario igitur & hoc adiciamus, annuntiantes enim sicut secundum carnem, mortem unigeniti filii Dei id est, Iesu Christi, & resurrectionem eius, & in caelos ascensionem: pariter confitentes, incruentam celebramus in Ecclesiis sacrificii seruitutem: sic etiam ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur, participes sancti corporis & pretiosi sanguinis Christi omnium nostrum redemptoris effecti, non ut communem carnem percipientes (quod absit) nec ut uiri sanctificati, & uerbo coniuncti secundum dignitatis unionem, aut sicut diuinam possidentis habitationem, sed uere uiuificatricem, & ipsius uerbi propriam factam. Vita enim naturaliter ut si Deus existens, quia propriae carni unitus est, uiuificatricem eam esse professus est. Et ideo, quamuis dicat ad nos. Amen, amen dico uobis, nisi manducaueritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem: non tamen eam, ut hominis unius ex nobis, exultimare debemus, quomodo enim iuxta naturam suam uiuificatrix esse caro poterit hominis? sed ut uere propriam eius factam, qui propter nos Filius hominis est factus & uocatus,

Missae incruentum seruatur.

Concilium Ilerdense, circa annum 500.

De his clericis, qui in obsequii necessitate positi fuerint, id statutum est, ut qui altario ministrant, & Christi corpus & sanguinem tradunt, uel sacra uasa officio deputata contrectant, ut ab omni humano sanguine etiam hostili se abstineant. Quod si in hoc inciderint duobus annis tam officio, quam communione corporis Domini priuentur: ita ut his duobus annis, uigiliis, ieiuniis, orationibus, & eleemosynis pro uiribus, quas Dominus donauerit, expientur, & ita demum officio, uel communioni reddantur: ea tamen ratione, ne ulterius ad officia prouehantur potiora.

*Cap. 1.
Vnus uas foris
sacrorum.*

Idem cap. 7.

Qui Sacramento se obligauerit, ut licigans cū quolibet, ad pacem nullo modo redeat, pro periurio uno anno à communione corporis & sanguinis Domini segregatus reatum suum elemosynis, fletibus, & quātis potuerit ieiuniis absoluat.

Concilium Aruense, circa annum 540.

Cap. 5.

De opertorio Domini corporis, seu palla altaris, nunquam corpus Sacerdotis, dum ad tñmulum euehitur, obtegatur: quia sacro uelamine vñbus suis reddito, dum honorantur corpora, altaria polluantur.

Concilium Turonicum I I.

Cap. 3. reservatione Euchar.

Vt corpus Domini in altari, non in armario, sed sub crucis titulo componatur.

Cap. 4.

Laici ab altari arcentur.

Vt laici secus altare, quo sancta mysteria celebrantur, inter clericos tam ad vigilias, quā ad missas, stare penitus non præsument: sed pars illa, quæ à cancellis versus altare diuiditur choris tantum psallentium pateat clericorum.

Cap. 1.

Concilium Toletanum, I I I circa an. 580.

Consultu piissimi & gloriosissimi Reccaredi regis constituit synodus, ut per omnes Ecclesias Hispaniæ, & Galliciæ secundum formam orientalium Ecclesiarū, Concilii Constantinopolitani, hoc est, centum quinquaginta Episcoporum Symbolum fidei recitetur, & priusquam Dominica dicatur oratio, voce clara prædicetur, quò fides vera manifesta sit, & testimonium habeat, & ad Christi corpus & sanguinem prælibandum pectora populorum fide purificata accedant.

Concilium Matisconense I I circa an. 588.

Canon. 9.

Eucharist.

ad animæ et corporis sal

Nefas est, ut illius manibus Episcopus, aut iussione de Ecclesia trahatur, pro quo semper Deum exorat, & cui inuocato nomine Domini ad saluationem corporis & animæ Eucharistiam sæpe porrexit.

Conci-

Concilium Antisiodorense, circa an. 613.

nationem accipitur.

Non licet in altario in sacrificio diuino mellitum, quod mulsum appellatur, nec ullum aliud poculum, extra uinum cum aqua mistum offerre: quia ad grandem & reatum & peccatum pertinet Presbytero illi, quicumque aliud poculum extra uinum in consecratione sanguinis Christi offerre præsumpserit.

Canon. 8.

Concilium Hispalense II. circa an. 625.

Canon. 7.

Sed neque coram Episcopo licere eis Coepiscopis uidelicet in baptisterium introire, nec præsentem Antistitem infantem tingere aut signare, nec poenitentem sine præcepto Episcopi sui reconciliare, nec eo præsentem Sacramentum corporis & sanguinis Christi conficere, nec eo coram posito populum docere uel benedicere aut salutare, nec plebem utiq; exhortari: quæ omnia eis à sede Apostolica prohibita esse noscuntur.

Concilium Tholetanum IIII. circa ann. 630.

Canon. 6.

Saluator noster Apostolis suis præcepit dicens: Passionem & mortem & resurrectionem meam omnibus prædicare: Ideoque oportet eodem die mysterium crucis, quod ipse Dominus cunctis voluit annuntiandum, prædicari, atque indulgentiam criminum clara uoce omnem populum prætolari ut poenitentiae compunctione mundati, uenerabile festum Dominicæ resurrectionis, remissis iniquitatibus suscipere mereamur, corpusque eius & sanguinis Sacramentum mundi à peccatis sumamus.

Idem Canon. 56.

Sicut homo propria arbitrii uoluntate serpenti obediens perit: sic uocante se gratia Dei, propriae mentis conuersione homo quisque credendo saluatur. Ergo non ui, sed libera arbitrii uoluntate, ut conuertantur suadendi sunt, non potius impellendi. Qui autem iam pridem ad Christianitatem venire coacti sunt (sicut factum est temporibus religiosissimi principis Sisebuti) quia iam constat eos Sacramentis diuinis sociatos, & baptismi gratiam suscepisse, & chrismate unctos esse, & corporis Domini, & sanguinis extitisse participes, oportet

ut fidem etiam, quam vi vel necessitate susceperunt, tenere cogantur.

Concilium Toletanum x i. circa an. 633

sub Rege Vvambano.

Canon. 11.

*Pœna eorū
qui Euchar.
sumptam,
absq; inevi-
tabili neces-
sitate, reiece-
rint.*

Quicumque fidelis inevitabili qualibet infirmitate coactus, Eucharistiam perceptam reiecerit, in nullo Ecclesiasticæ damnationi subiaceat. Similiter, nec illos cuiusquam punitionis censura redarguet, qui talia aut tempore infantie faciunt, aut in qualibet mentis alienatione positi, qui, quod fecerint ignorare videntur. Id vero quicumque aut de fidelium, aut de infidelium numero, corpus Domini absque inevitabili, ut dictum est, infirmitate proiecerit, si fidelis est, perpetua communione priuetur: si infidelis & verberibus subdatur, & perpetuo exilio relegetur.

Concilium Braccarense x i i. circa annum. 655

Anno 4. eiusdem Regis Vvambani.

Canon. 3.

Canon. 26.

*Canone, isti
licet Sexta
universali
Synodo as-
cribantur,
in ea tamen
editi nō sūt:
nam post a-
liquot an-
nos à cele-
brato Con-
cilio, idem
Episcop. qui
conc. inter-
fuerant, de
novo Const.
in Trullo re*

Omnis Sacerdos cum ordinatur, oratio utroque humero ambiatur scilicet, ut qui imperturbatus præcipitur consistere inter prospera & aduersa, uirtutum semper ornamento utroque circumseptus appareat humero. Qua ratione tempore sacrificii non assumit, quod se in Sacramento accepisse non dubitat. Proinde modis omnibus conuenit, ut quod quisque percepit in consecratione honoris, hoc retineat & in oblatione uel perceptione suæ salutis: scilicet, ut cum Sacerdos ad solennia Missarum accedit, aut per se Deo sacrificium obaturus, aut Sacramentum corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi sumpturus, non aliter accedat, quàm oratio utroque humero circumseptus: sicut & tempore ordinationis suæ dignoscitur consecratus.

Concilium Constantinopolitanum x i i. vni-

uersale v. Circa an. 684. subscripserunt Episc. 217.

Presbyter, qui per ignorantiam illicitis nuptiis est implicatus, sit quidem cathedræ particeps: à reliquis autem

autem operationibus absteineat. Ei enim, qui talis est, satis est, si uenia detur. Nec ergo publice, nec priuatim benedicat, nec *Christi corpus* aliis distribuat, nec aliquod aliud ministerium obeat.

Hominem ad Dei imaginem factum diuinus Apostolus uocat corpus Christi & templum. Cum omnem ergo sensibilem possessionem superet, qui salutari passionis cælestem assecutus est dignitatem, manducans & bibens Christum, omnino uitæ applicatur æternæ, anima & corpore sanctificatus particeps est diuinæ gratiæ. Quare si quis uoluerit, synaxis tempore, communicare purissimo *Christi corpore* & coram ipso participatio ne esse, manus in formam crucis figurans, sic adeat & suscipiat gratiæ communionem.

*gii palatii
conuenien-
tes hos edi-
derunt.*

*Cona, 101.
Vide hac de
re tom. 1 a-
Elionis 6.*

*universalis
Conc. Nica-
na 2. & Ses-
sionem S. Sy-
nod. Floren-
tina.*

Cap. 5.

Concilium Toletanum xii. circa an. 686

Relatum nobis est, quosdam de Sacerdotibus, nō tot uicibus communionis sanctæ gratiam sumere, quot sacrificia in una die uidentur offerre: sed in uno die, si plurima per se Deo offerunt sacrificia, in omnibus se oblationibus à comunione suspendunt, & in sola tantū extrema sacrificii oblatione communionis sanctæ gratiā sumunt: quasi non sit toties illis vero & singulari sacrificio participandum, quoties *corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi* immolatio facta constiterit. Nā ecce Apostolus dicit. Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Certum est, quod hi, qui sacrificantes non edunt, rei sunt Domini Sacramenti. Quicunque ergo Sacerdotum deinceps diuino altario sacrificium oblaturus accesserit, & se à comunione suspendarit, ab ipsa, qua se indecenter priuauit, gratia communionis anno uno repulsum se nouerit. Nam quale erit illud sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur? Ergo modis omnibus est tenendum, ut quotiescunque sacrificans *corpus & sanguinem Iesu Christi*, in altario immolat, toties perceptionis *corporis & sanguinis Christi* se participem præbeat.

Concilium Nicenum 11. vniuersale vii.

Anno 790. Interfuerunt Episcopi 350.

Actionis 6.
tomo. 3

Videtur quidem tota oratio abominanda Nam qui semel à veritate exciderunt, in multas & periculosas absurditates per consequentiam proprii erroris deferuntur, sic & istis vaniloquis contigit. Nam à uia veritatis desciscientes propter imaginum formationem, in alià quoque extremam dementiam perducti sunt. Nam tanquam ex Delphico oraculo obliqua ista & pernitiola dogmata vaticinati sunt: sed à prouerbiorum auctore audiēt. Laqueus ualidus uiro propria labia, & capietur verbis oris sui: ligna enim, & scenum, & stipulas apposuerunt, quorum finis ad vitionem destinatus est. Nemo enim unquam sanctorum Apostolorum, qui tubæ sunt Spiritus sancti, aut gloriosorum Patrum nostrorum, incruetum nostrum sacrificium in memoriam passionis Christi domini Dei nostri, & totius suæ dispensationis factum, imaginem corporis illius dixerit. Nā is, qui accepit à Domino, sic non dicit, aut confitetur: sed audiunt eum sic dicentem Euangelice: Nisi comederitis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non intrabitis in regnum cælorum: & qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Et cum accepisset panē, & gratias egisset, fregit, & dedit Discipulis suis, & dixit. Accipite, edite, hoc est corpus meum, & accepto calice, cum gratias egisset, dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Non autem dixit. Sumite, edite imaginem corporis mei. Quin etiam Paulus diuinus Apostolus, è sacris Domini verbis hauriens dixit. Ego accepi à Domino, quod & tradi uobis: quia in ea qua traditus est, nocte accepit panē & postquam gratias egisset, fregit, & dixit. Accipite, manducate, hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur: hoc facite in meam recordationem. Simili modo

& poculum, postquam cœnatus esset, dicens. Hoc poculum, nouum Testamentum est in sanguine meo: hoc facite, quotiescunque biberitis in meam commemorationem, quotiescunque panem hunc ederitis, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annuntiatis. Legas quousque uoles, nunquam inuenies, neque Dominum, neque Apostolos, neque patres incruentum illud sacrificium, quod à Sacerdote offertur, imaginem dixisse: uerum ipsum corpus & ipsum sanguinem. Attamen ante sanctificationis consecrationem quibusdam patribus pie sane uisum est *αὐτίτυπον*, hoc est, exemplar similis formæ nominare, quorum de numero Eustathius constans is propugnator orthodoxę fidei, & Arrianę insanix clarus expugnator. Item Basilus eiusdem superstitionis auerruncator: qui apertam & planam rectorum & probatorum dogmatum uiam docentes, uno ore & spiritu loquuntur: hic quidem exponens dictum illud in prouerbiis Salamonis, Edite meum panem, & bibite uinũ, quod commiscui uobis, hæc inquit. Per panem & uinũ *αὐτίτυπα* membrorũ corporalium Christi prædicat, ille uero ex eodem fonte hauriens, ut omnes Sacerdotii mystæ cognoscunt in precatone diuinæ anaphoræ sic alicubi legit. Confidentes tuo sacro altari appropinquamus, & proponentes *αὐτίτυπα* sancti corporis & sanguinis Christi tui, te precamur & inuocamus. Et quæ deinceps sequuntur sententiam Patris amplius confirmant, quod ante sanctificationem *αὐτίτυπα* uocauerint, post consecrationem autem corpus Domini & sanguinem Christi: atque ita esse creduntur. Sed generosi isti, sacrarum imaginum cupientes contemplationem obscurare, aliam scilicet imaginem introduxerunt, quæ sane non imago est, sed corpus & sanguis. Verum uasicia & improbitate confusi falso sophismate seiplos labuerunt, hanc sacram oblationem positione fieri dicentes. Verum quemadmodum istud dicere aperta insania est, sic & imaginem asserere corpus & cruorem Domini eiusdẽ est dementiæ. Et præter id, quod est singularis ruditatis

Missæ. sanctum sacrificium.

opus, impietatem quoque admistam habet: deinde demittentes mendacium, quadantenus ueritatem contingunt, confesi Diuinum corpus, panem fieri. At si imago corporis est, non potest sane fieri Diuinum corpus. Nūquid igitur, huc illucq; se iactantes, inconstantia, & minime firma omnia sua dogmata allerunt? Quemadmodum enim oculus conturbatus non recte uidet: ita & ipse prauarum & sententiarum & rationum confusione, mentem suam perturbant & peruertunt. Idemq; , quod insani homines, patiuntur, iam hoc, iam illud imaginantes: & nunc quidem sanctum & notabile nostrum sacrificium imaginem sacri corporis Christi, nunc autem sacrum & Diuinum corpus asserunt. Hoc autem modo affecti sunt, ut antea etiam diximus, quod imaginum figuratarum contemplationem ab Ecclesia reicere uoluerunt, Ecclesiasticarum traditionū peruersioni insistentes

Concilium Turonense III. circa an. 800

Cap. 19

Presbyteri omnino admonendi sunt, ut cum sacra Missarum solennia peregerint atq; communicauerint, pueris, aut aliis quibuscumque personis astantibus *corpus Domini* indiscrete nō tribuant. Qui si forte maioribus peccatis fuerint irretiti, magis sibi damnationem, quam remedium sumere noscuntur, iuxta sententiam Apostoli dicentis. Quicumque manducauerit panem, uel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.

Aliud Turonense Concilium puto IIII. Obscurum arbitror esse, quo tempore concilium

istud celebratum sit, reperiuntur hæc a-

apud Burchardum Episc. lib. 5. ca. 9

apud Iuonem verò lib. etiam

5. sed cap. 218.

Cap. 4.

Corpus Christi

reserua-

tur in uase

apto, super

Ut omnis Presbyter habeat pyxidem, aut vas tantum Sacramento dignum, ubi *corpus Dominicum* diligenter recordatur ad uaticum recedentibus à seculo.

Quæ

Quæ tamen sacra oblatio intincta esse debet in sanguine Christi, vt veraciter Presbyter possit dicere in firmo Corpus & sanguis Domini proficiat tibi & cætera. Semperque sit super altare obserata propter mures, & nefarios homines, & de septimo in septimum diem semper inutetur: illa à Presbytero sumatur, & alia, quæ eodem die consecrata est, in locum eius. rogetur, ne forte diutius reseruata mucida, quod ab sit, fiat.

altare, idq;
sero occlu-
sum.

Concilium Cabilonense, circa ann. 806.

In perceptione corporis & sanguinis Domini magna discretio adhibenda est. Cauendum est enim, ne si nimium in longum differatur, ad perniciem animæ pertineat, dicente Domino: Nisi manducaueritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si vero indiscrete accipiatur, timendum est illud, quod ait Apostolus. Qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Iuxta eiusdem ergo Apostoli documentum probare se debet homo, & sic de pane illo manducare, & de calice bibere, vt videlicet abstinens aliquot diebus ab operibus carnis, & purificans corpus animamque suam, præparet se ad percipiendum tantum Sacramentum.

Cap. 46.

Preparatio
ante Euch.
sumptionem.

Concilium Aquisgranense, circa ann. 820.

Subdiaconi, qui apud Græcos Hypodiaconi vocantur, in Esdra inueniuntur, appellaturque ibi Nathinæi. Isti oblationes in templo Domini suscipiunt à populo: isti officiis obediunt Leuitarum: isti quoque vasa corporis & sanguinis Christi Diaconis ad altaria Domini offerunt: de quibus quidem placuit patribus, ut quia sacra mysteria contrectant, caste, & continentes sint ab vxoribus.

Cap. 6.

Esdra. 7.

Præsbyteri interpretantur Seniores. His enim sicut Episcopis dispensatio mysteriorum Dei commissa est.

Idē Concil.

Cap. 8.

363 Præsunt

Præsumunt enim Ecclesię Christi, & in confessione Domini corporis & sanguinis consortes sunt cum Episcopis.

Concilium Vvormatiense, Videtur

habitum circa annum 821.

Cap. 15. *Abrogatum est istud corpus, de consecratione, Dist. 2. cap. Tribus.* Sæpe contingit, ut in monasterijs furta perpetrentur, & qui hæc committant ignorentur. Idcirco statuimus, ut quando ipsi fratres de talibus se expurgare debeant Missa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo, cui ipse Abbas præceperit, præsentibus fratribus: & sic in vltima Missæ celebratione pro expurgatione sua, corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi percipiant, quatenus ita inde innocentes se esse ostendant.

Can. 30. Scaturimus ut patricidæ vel fratricidæ, per vnus anni curriculum ante fores basilicę orantes Domini clemenciam perseuerent. Completo autem anni curriculo, introducantur in Ecclesiam: tamen inter audiente, vsque dum vnus anni spatium finiatur, stent, cum ad Missarũ solennia, vel alia sacra audire officia venerint: & his ita peractis, si pœnitentię fructus in eis conspiciatur, corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi participes fiant, ut desperantię non indurentur caligine.

Can. 31. Leprosis autem si fideles Christiani fuerint, Domini corporis & sanguinis participatio tribuatur: cum sanis autem eis conuiuia celebrare non permittatur.

Concilium Rhemense.

Hæc Bur-
chardus E-
pisco. lib. 5.
cap. 30. Peruenit ad nostram notitiã, quod quidam Presbyteri intantum paruipendant diuina mysteria, ut laico aut foeminae sacrum Domini corpus tradant ad deferendũ infirmis: & quibus prohibetur, ne sacrarium ingrediantur, nec ad altare appropinquent, illis sancta sanctorum committuntur. Quod quã sit horribile, quã detestabile, omnium religiosorum animaduertit prudentia. Igitur interdicat per omnia synodus, ne talis temeraria præsumpcio vltius fiat: sed omnimodis Presbyter per semetipsum communicet. Quod si aliter fecerit, gradus sui periculo subiacet.

Concilium.

Concilium Friburienſe, anno 895.

Alexander ſucceſſor Euaristi dixit. Non debet enim Cap. 19.
in calice Domini aut vinum ſolum, aut aqua ſola offer-
ri, ſed vtrumque permiſtum: quia vtrumque ex latere
eius profluxit: vt videlicet per hoc indicet, populos,
qui ſecundum Ioannē aquæ ſunt, à Chriſto, cuius
guis in calice eſt diuidi non debere. Cuius rei veritat
in hac ſancta ſynodo confitemur, credimus, & confirm-
mus, ne vllus ſine commiſtione vini & aquæ myſteria ſ.
cra conficiat, ſed vt duæ partes ſunt vini: quia maior
eſt maietas *ſanguinis Chriſti*, quàm fragilitas populi:
tertia aquæ, per quam intelligitur infirmitas humanæ
naturæ.

Præſbyter vice iuramenti, per ſanctam conſecratio Cap. 21.
nem interrogetur: quia Sacerdotes ex leui cauſa iurare
non debent. Manus enim, per quam *corpus & ſanguis*
Chriſti conficitur, iuramento polluetur? Abſit.

Concilium Salegunſtadienſe, ann. 1024.

Conqueſtum eſt in ſancto concilio de quibuſdā ſtup- Cap. 6.
riſſimis Præſbyteris, vt quando incendium videant,
corporale Dominico corpore conſecratum ad extinguen-
dum incendium temeraria præſumptione in ignē pro-
ijciant. Ideoque decretum eſt ſub anathematis inter-
dictione, ne vltius fiat.

Concilium Romanum, circa ann. 1040.

Leo ix. Papa concilium iſtud, hanc ob cauſam coe-
git. Erat in Gallis quidam Berengarius Turonenſis,
Archidiaconus Andegauenſis, homo indoctus, ſed glo-
riæ admodum cupidus. Hic itaque clarus fieri aliquo
facinore cupiens, aucupatis nonnullis ratiunculis, ad-
hibitis quoque paucis male intellectis à ſe Capitulis
ſacræ Scripturæ peregenos ſcholasticos iam per ali-
moniam, qua ſuſtentabat eos, & per ſuos dulces ſermoni-

*Acta huius
concilij non
arbitror ex-
tare. Hac
vero ipſe
collegi tam
ex Lanfran-
co, qui con-*

Præfunt enim Ecclesiæ Christi, & in confectioe Domini corporis & sanguinis consortes sunt cum Episcopis.

Concilium Vvormatiense, Videtur

habitu circa annum 821.

Cap. 15. Sæpe contingit, vt in monasterijs furta perpetrentur, & qui hæc committant ignorentur. Idcirco statuimus, vt quando ipsi fratres de talibus se expurgare debeant Missa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo, cui ipse Abbas præceperit, præsentibus fratribus: & sic in vltima Missæ celebratione pro expurgatione sua, *corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi* percipiant, quantum ita inde innocentes se esse ostendant.

Can. 30.

Statuimus vt patricidæ vel fratricidæ, per vnus anni curriculum ante fores basilicæ orantes Domini clementiam perseuerent. Completo autem anni curriculo, introducantur in Ecclesiam: tamen inter audiente, vsque dum vnus anni spatium finiatur, itent, cum ad Missarum solennia, vel alia sacra audire officia venerint: & his ita peractis, si pœnitentiæ fructus in eis conspiciatur, *corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi* participes fiant, vt desperantiæ non indurentur caligine.

Can. 31.

Leprosis autem si fideles Christiani fuerint, Domini corporis & sanguinis participatio tribuatur: cum salis autem eis conuiuia celebrare non permittatur.

Concilium Rhemense.

Hæc Bartholæus Episcopus lib. 5. cap. 30.

Peruenit ad nostram notitiã, quod quidam Presbyteri intantum paruipendant diuina mysteria, vt laico aut forminæ sacrum Domini corpus tradant ad deferendū infirmis: & quibus prohibetur, ne sacrarium ingrediantur, nec ad altare appropinquent, illis sancta sanctorum committuntur. Quod quàm sit horribile, quàm detestabile, omnium religiosorum animaduertit prudentia. Igitur interdicat per omnia synodus, ne talis temeraria præsumptio vltius fiat: sed omnimodis Presbyter per semetipsum communice. Quod si aliter fecerit, gradus sui periculo subiacet.

Concilium.

Concilium Friburienſe, anno 895.

Alexander ſucceſſor Euaristi dixit. Non debet enim *Cap. 19.*
in calice Domini aut vinum ſolum, aut aqua ſola offer-
ri, ſed vtrumque permiſtum: quia vtrumque ex latere
eius profluxit: vt videlicet per hoc indicet, populus,
qui ſecundum Ioannē aquæ ſunt, à Chriſto, cuius
guis in calice eſt diuidi non debere. Cuius rei veritas
in hac ſancta ſynodo confitemur, credimus, & confirm-
mus, ne vllus hinc commiſtione vini & aquæ myſteria ſa-
cra conficiat, ſed vt duæ partes ſunt vini: quia maior
eſt maietas *ſanguinis Chriſti*, quàm fragilitas populi:
tertia aquæ, per quam intelligitur infirmitas humanæ
naturæ.

Præſbyter vice iuramenti, per ſanctam conſecratio- *Cap. 21.*
nem interrogetur: quia Sacerdotes ex leui cauſa iurare
non debent. Manus enim, per quam *corpus & ſanguis*
Chriſti conficitur, iuramento polluetur? Abſit.

Concilium Salegunſtadienſe, ann. 1024.

Conqueſtum eſt in ſancto concilio de quibuſdā ſup- *Cap. 6.*
eritiſſimis Presbyteris, vt quando incendium videant,
corporale Dominico corpore conſecratum ad extinguen-
dum incendium temeraria præſumptione in ignē pro-
ijciant. Ideoque decretum eſt ſub anathematis inter-
dictione, ne vltius fiat.

Concilium Romanum, circa ann. 1040.

Leo IX. Papa concilium iſtud, hanc ob cauſam coe-
git: Erat in Galliis quidam Berengarius Turonenſis,
Archidiaconus Andegauenſis, homo indoctus, ſed glo-
riæ admodum cupidus. Hic itaque clarus fieri aliquo
facinore cupiens, aucupatis nonnullis ratiunculis, ad-
hibitis quoque paucis male intellectis à ſe Capitulis
ſacræ Scripturæ per egenos ſcholasticos iam per ali-
moniam, qua ſuſtentabat eos, & per ſuos dulces ſermoni-

*Acta huius
concilij non
arbitror ex-
tare. Hac
vero ipſe
collegi tam
ex Lanfran-
co, qui con-*

*cilio inter-
fuit, quàm
Guilmundo
qui eodem
tempore vi-
xit.*

nes corruptos, quaquaversum potuit, istud nefandissi-
mum virus effudit. Eucharistiam Domini nò esse vere,
substantialiterque corpus & sanguinem Domini: sed so-
la voce sic appellari, quòd tanquam umbra & figura si-
gnificatiua sit corporis & sanguinis Domini. Audiens
ista Leo Pontifex, concilium celebrauit, in quo literæ
P. rengarii, quibus errorem hunc profitebatur publice
lectæ sunt: promulgataq; est in eo concilio, damnatio-
nis in Berengarium & illius hæresim sententia.

Concilium Vercellense, eodem anno, quo supra, mense Septembri.

*Et hæc par-
tim tam ex
Lancfran-
co, quam
Guilmundo
collegi.*

Et istud Concilium à Leone ix. indictum est, fuitq;
Berengarius vocatus, vt in eo compareret: sed sanctum
concilium delusit: non enim venit ipse. Duo tamen
clerici, qui se eius legatos dixerunt præsto fuere, Be-
rengariumque defendere, & eius errorem tueri cupien-
tes, primo statim congressu victi sunt. Itaque post dili-
gentissimam de corpore & sanguine Domini disquisi-
tionem, Berengarium & omnes eius in hac hæresi fau-
tores perpetuo anathemate, nisi resipiscerent, vniuer-
si concilio præsentibus, damnauerunt.

Concil. Turonense, puto v. circa an. 1053.

*Apud supe-
riores et
ista reperies*

Præfedit huic concilio loco Victoris ii. Papæ, Hil-
debrandus, Romanæ Ecclesiæ Archidiaconus, Aposto-
licæ sedis legatus, coactusque fuit Berengarius sese con-
cilio sistere, factaque est illi potestas errorem suum de-
fendendi. Verum cum impietatem suam tueri non pos-
set, confessus coram omnibus communem Ecclesiæ fi-
dem, panem & vinum in sacrificio Domini non um-
bratice, sed vere Christi carnem & sanguinem fieri,
dato propriæ manus Sacramento confirmavit, iuravit-
que se ab illa hora crediturum, sicut in Romano supe-
riori concilio fuit definitum.

Concilium Romanum, Generale, circa annum 1057. Interfuerunt Episco. 113.

Non diu Berengarius in recta fide perstitit, sed mortuo Victore Papa iterum suam impietatem passim diffeminare cœpit: idcirco Nicolaus 11. generale concilium Romam conuocauit, in quo & ipse Bereng. fuit præsens. Cumque ipsa veritate, sua mendacia conuicta esse videret, libellos suos propria manu sub præsentia Nicolai Papæ, coram omni synodo concremauit, errorem anathematizauit, orauitque Nicolaû Pontificem, totumque concilium, vt fidem, quam teneri oporteret, uerbis sibi traderent, scriptura firmaret. Tradita itaque certa illi forma fidei à concilio, confessione bonam, quam Turonis fecerat, præstito identidem propriae manus Sacramento non diu seruaturus renouauit his verbis. *Ego Berengarius indignus Diaconus Ecclesiæ sancti Mauriti Andeg. mensis cognoscens veram catholicam, & Apostolicam fidem, anathematizo omnem hæresim: præcipue eam, de qua hæctenus infamatus sum quæ astruere conatur, panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodo Sacramentum & non uerum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse: nec posse sensualiter, nisi in solo Sacramento manibus Sacerdotum tractari uel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Consentio autem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Apostolicæ sedi, & ore & corde profiteor de Sacramentis Dominicæ mensæ, eam fidem tenere, quam Dominus & venerabilis Papa Nicolaus, & hæc synodus auctoritate Euangelica, & Apostolica tenendam tradidit, mihi que firmavit: scilicet, panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solum Sacramentum, sed etiâ uerum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse, & sensualiter nō solum Sacramento, sed in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri, iurans per sanctam & homouision Trinitatem, & per hæc sacrosancta Christi*

Eua-

*Palinodia
Berengarij
prior.*

Euangelia. Eos vero, qui contra hanc fidem venerint cum dogmatibus & sectatoribus suis, æterno anathemate dignos esse pronuntio. Quòd si ego ipse aliquando aliquid contra hæc sentire & prædicare præsumpsero, subiaceam canonum seueritati. Lecto & perlecto sponte subscripsi.

Concilium Romanum aliud, ann. 1079.
mense Februario.

A morte Nicolai Pontificis, tertio idem Berengarius in sacrilegum suum errorem recidit: quapropter Romam denuo ad concilium est reuocatus. Acta huius concilii hic subsequuntur. Anno ab incarnatione sempiterni principii 1074. mense Februarii, indictione secunda, Pontificatus vero Domini Gregorii Papæ vii. sexto anno ad honorem Dei & ædificationem Ecclesiæ sanctæ, salutem quoque tam corporum, quàm animarum ex præcepto sedis Apostolicæ, conuenerunt sicuti, & diuersarum prouinciarum Archiepiscopi, Episcopi, religiosæque personæ, ut sanctam synodum celebrarent. Omnibus igitur in Ecclesia Saluatoris congregatis habitus est sermo de corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi, multis hæc, nonnullis illa sentientibus. Maxima siquidem pars, panem & vinum per sacræ orationis verba, & Sacerdotis consecrationem, Spiritu sancto inuisibiliter operante, conuerti substantialiter in corpus Dominicum de virgine natum, quod & in cruce pependit, & suum sanguinem, qui de eius latere, militis effusus est lancea, asseribat: atque auctoritatibus orthodoxorum sanctorum Patrum, tam Græcorum, quàm Latinorum modis omnibus defendebat. Quidam vero cæcitate nimia & longa perculsi, figuram tantum, se & alios decipientes, quibusdam cauillationibus conabantur astruere. Verum ubi res cœpit agi, prius etiam quàm tertia die ventum foret in synodum, defecit contra veritatem niti, pars altera. Nempe Sancti spiritus

Transsubstantiatio.

igni

ignis emolumenta palearum consumens, & suo fulgore falsam lucem diuerberando obtenebrans, noctis caliginem vertit in lucem. Denique Berengarius huius erroris magister, post longo tempore dogmatizatam impietatem errasse se coram concilio frequenti confessus, veniamque postulans & orans, ex Apostolica clementia meruit, iuravitque, sicut nunc in sequentibus continetur. Ego Berengarius, corde credo, & ore confiteor, panem & vinum, quæ ponuntur in altari, per mysterium sacræ orationis, & verba nostri Redemptoris, substantialiter conueri in veram, & propriam, ac viuificatricem carnem & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, & post consecrationem esse verum Christi corpus, quod natum est de virgine, & quod pro salute mundi oblatum, in cruce pependit, & quod sedet ad dexteram Patris: & verum sanguinẽ Christi, qui de latere eius effusus est, non tantum per signum & virtutẽ Sacramenti, sed etiam in proprietate naturæ & veritate substantiæ. Sicut in hoc breui continetur, & ego legi, & vos intelligitis, sic credo nec contra hanc fidem ulterius docebo, sic me Deus adiuet, & hæc sacra Euãgelia. Tunc Dominus Papa præcepit Berengario ex auctoritate Dei omnipotentis, & sanctorum Apostolorum, Petri & Pauli, vt de corpore & sanguine Domini nunquam ulterius cum aliquo disputare, vel aliquem docere præsumeret, excepto, causa reducendi ad hanc fidem eos, qui per eius doctrinam ab ea recellerant.

*Palinodia
Berengary
posterior.*

Concilium Lateranense Generale ann. 1215.

Interfuerunt Episc. 472. & alii Patres numero 812.

Cap. I.

Vna verò est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quã nullus omnino saluatur: in qua idem ipse Sacerdos, & sacrificium Iesus Christus, cuius corpus & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transubstantiatis pane in corpus, & vino in

in sanguinem, potestate diuina, ut ad percipiendum mysterium unitatis accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro: hoc utique Sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos fuerit rite ordinatus, secundum clauēs Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, & eorū successoribus Iesus Christus.

Concilium Viennense, circa ann. 1308.

*Begardor.
error circa
sacramentū
Eucharist.
in hoc concilio
damna-
tur.*

Octauus (Begardorum scilicet) error est, quod dicunt in eleuatione corporis & sanguinis Iesu Christi non debere se assurgere, nec eidem reuerentiam exhibere, asserentes, quod esset imperfectionis eiusdem, si à puritate, & altitudine suæ contemplationis tantum descenderent: quod circa mysterium, seu Sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent.

Concilium Oxoniense.

*Præfedit huic
synodo do-
minus Ste-
phanus Epi-
scopus.*

Vniuersa Ecclesiastica Sacramenta, & præcipue baptismatis & altaris, deuotissime, ut Deus inspirauerit, celebrentur. Verba quoque canonis, præsertim in consecratione corporis Christi, plene & integre proferantur. Presbyter autem postquam Dominicum corpus sumperit in altari, si eodem die solennia Missarum celebrare oporteat iterato, uinum calici infusum, sumere non præsumat.

Concilium Constantiense, Generale,

anno 1415.

Sessio. 13.

Firmissime credendum est, & nullatenus dubitandum integrum Christi corpus & sanguinem tam sub specie panis, quam sub specie vini veraciter contineri.

Concilium Basiliense, Generale,

anno 1437.

Sessio. 30.

*Interfuit
huic concilio
tam ipse*

Nec ullatenus ambigendum est, quod non sub specie panis caro tantum, nec sub specie vini sanguis tantum, sed sub qualibet specie est integre totus Christus.

Con

Concilium Florentinum, uniuersale VIII.

Anno 1439. Session. 25.

Hoc sacro uniuersali approbante Florentino concilio definiuimus, ut hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur & suscipiatur, in azymo siue fermentato pane triticeo, corpus Christi veraciter confici, Sacerdoteque in altero ipsum *Domini corpus* conficere debet, vnumquemque scilicet iuxta suæ Ecclesiæ, siue Occidentalis, siue Orientalis consuetudinem.

Idem Concilium Florentinum, eodem an.

Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cuius materia est panis triticeus, & uinum de uite, cui ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet. Forma huius Sacramenti, sunt uerba Saluatoris, quibus hoc conficitur Sacramentum. Sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit Sacramentum. Nam ipsorum verborum uirtute, substantia panis *in corpus Christi*, & substantia uini *in sanguinem* conuertuntur. Ita tamen, quod totus Christus continetur sub specie panis, & totus sub specie uini. Huius Sacramenti effectus, quem in anima operatur dignè sumentis, est adunatio hominis ad Christum.

Ecclesia Cappadociæ, Liturgiam hanc

S. Basilio ascribit concilium Nicænum

11. ut uidere licet supra.

Nemo eorum, qui carnalibus desideriis & uoluptatibus alligatus est, dignus est ad te accedere, uel tibi ministrare Rex gloriæ. Tibi enim ministrare magnum est, & terribile ipsi etiâ super cælestibus potestatibus. Sed tamen propter tuam ineffabilem & immensam benignitatem, citra ullam mutationem & conuersionem homo factus es, & pōtifex noster appellatus es, & huius ministratorii & incruenti sacrificii consecrationē nobis tradidisti, ut Dominus omnium. Tu .n. solus, Domine, Deus noster dominaris super cælestib. & terrestrib. Te ego rogo, qui solus bonus es, & ad exaudiendū propen-

Y y 34 sus,

Constantinop. Imperat. quam Patriar. cū plurimis orientalibus Episco. Iſtam fidei formam Armeniorū legati, qui ad conciliū prouisione fidei venerāt, cōprobatā susceperant.

Ritum sacriſcandi huius Ecclesiæ S. Basilius Magnus dicitur conscripsisse. Liturgiæ S. Basily memi-

nit Bea. Am
philochius E
pisc. in vita
Basilijsimi-
liter & sex
ta synodus
vniuersalis
Canone

sus, respice in me peccatore & inutile seruum tuum, & purga animam meam & cor meum à mala conscientia & fac me sancti Spiritus tui virtute idoneum, vt Sacerdotii gratia indutus, huic sanctæ mensæ assiltam, & sanctum & impollutum corpus tuum & sanguinem pretiosum consecrem. Ad te enim accedo inclinans caput
um, & oro te, ne auertas faciem tuam à me, nec me à tamulis tuis reieceris: sed dignare vt à me peccatore & indigno seruo tuo, hæc dona offerantur. Tu enim es, qui offers & offeris, & qui suscipis & impertis Christe Deus noster. Alta voce Sacerdos. Tua ex tuis tibi offerentes in omnibus & per omnia. Chorus canit. Te laudamus, te benedicimus, tibi gratias agimus Domine, & oramus te Deus noster. Sacerdos inclinato capite orat mystice. Propterea, sanctissime Domine, nos quoq; peccatores & indigni serui, qui digni habiti sumus, qui sancto tuo altari seruiamus, non propter iustitias nostras sed propter misericordias & miserationes tuas, quas affatim in nos effudisti, confidentes, sancto tuo altari appropinquamus, & propositis iis, quæ sanctum corpus & sanguinem Christi, tui representant, te rogamus, & te obsecramus sancte sanctorum per tuæ bonitatis placitum, vt Spiritus sanctus tuus ad nos ueniat, & ad hæc dona proposita, & ea benedicat, & sanctificet, & efficiat. Diaconus deponit flabellum, quod tenebat vel operculum, & accedit propius ad Sacerdotem, & ambo ter adorant ante sanctam mensam, & pro se orantes hoc modo. Propitius esto mihi peccatori, ter dicunt mystice. Domine, qui sanctissimum Spiritum hora tertia Apostolis demisisti, eum, ò bone, à nobis ne abstuleris. Et hoc: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in uisceribus meis. Deinde Diaconus capite parumper inclinato ostendit oratio sanctum panem, & dicit mystice. Benedic Domine sanctum Panem. Et Sacerdos surgens, sancta donâter signat, dicens mystice. Panem hunc, ipsum pretiosum corpus Domini, & Dei, & Seruatoris nostri Iesu Christi. Diaconus, Amén.

Hæc citantur in concilio Nine. 2 vniuersali, tom. 3. Acti. sexta, sed et San. 10. Damascenus li. 4. de orthodoxa fide capit. 14. horum verborum meminit.

Et rursus Diaconus. Benedic Domine sanctum calicē. Sacerdos autem benedicens dicit, Hunc calicem *ipsum pretiosum sanguinem Domini*, & Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi. Diaconus, Amen. Sacerdos, Qui pro mundi uita effusus est. Diaconus, Amen. Et rursus Diaconus ostendēs utraque sancta cum oratio dicit. *Benedic Domine*. Sacerdos autem utraque sancta benedicens, cum manu, dicit, *Mutans Spiritu tuo sancto*. Diaconus, Amen ter. Et Diaconus Sacerdoti, parum inclinato capite postquam dixit, Memento mei sancte Domine peccatoris, transit in locum, in quo prius stabat, accepto rursus, ut prius, flabello. Sacerdos, Pax omnibus. Chorus, Et cum spiritu tuo. Diaconus, capita uestra inclinate Deo. Diaconus itaque parum inclinato capite, videns adorantem Sacerdotem, adorat & ipse. Sacerdos inclinans orat mystice. Domine pater misericordiarum, & Deus omnis consolationis, eos, qui tibi sua capita inclinarūt benedic, sanctifica, custodi, muni, cōfirma, abduc ab omni malo, & omni operi bono coniunge, & dignare, ut circa condemnationem, sint participes horum impollutorum, & uiuificorū Sacramentorū, in remissionē peccatorū ad Spiritus sancti communionem. Alta voce Sacerdos: Gratia, & miserationibus, & clementiæ vni geniti Filii tui, cum quo es benedictus cum sanctissimo, & bono, & uiuifico tuo Spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum. Chorus, Amen. Sacerdos orat mysticē. Attende Domine Iesu Christe Deus noster de sancto tabernaculo tuo, & de throno gloriæ regni tui, & veni ad nos sanctificandos, qui suprà cum Patre sedes, & hic nobiscum inuisibiliter uersaris, & dignare potenti manu tua impartiri nobis impollutum corpus tuum, & pretiosum sanguinem, & per nos noti populo. Sacerdos dicit mystice. Gratias agimus tibi domine Deus noster propter participationem sanctorum impollutorum, & supercælestium tuorum Sacramentorū, quæ dedisti nobis propter beneficium, & sanctificationem, & medelam animarum, & corporum nostrorum: ipse,

Transubstantiatio.

Domine omnium, cōcede, ut fiat nobis communio. sancti corporis, & sanguinis Christi tui ad fidem, quæ de decore affici non possit ad dilectionem non fictam, ad sapientiæ copiam, ad medelam animæ & corporis, ad omnis rei aduersa auersionem, ad mandatorum tuorū conseruationem, ad acceptam & non reiciendam defensionem in terribili tribunali Christi tui. Diaconus stans in loco solito dicit. Recti, qui diuinorum, sanctorum, impollutorum, immortalium, supercælestium & uiuificorum Sacramentorum participes fuimus. Domine gratias digne agamus. Chorus, Miserere Domine,

Ecclesiæ Syriæ:

*Hæc à S. Basilio magno
sepe accepit
se asseruant.*

Populus. Mortem tuam Domine recolimus, misericordiæ tuæ sint super nos omnes. Sacerdos. Recolimus aduentum tuum Domine. Populus. Miserere nostri. Diaconus ad orandum hortatur. Sacerdos inuocat Spiritum sanctum, ac deinde orat Deum, ut eius beneplacito ueniat Spiritus sanctus super ipsos, & super propo- sita dona, & sanctificet ipsa, extollens uocem, Domine exaudi me. Populus. Kyrie eleyson. Sacerdos. Efficé panem istum corpus gloriosum Domini nostri Iesu Christi, in expiationem culparum, & remissionem peccatorū, uitamque æternam iis, qui sumunt ipsum. Populus. Amen. Sacerdos. Et calicem hunc, sanguinem pretiosum domini Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi, in expiationem culparum, & remissionem peccatorum, uitamque æternam iis, qui sumunt ipsum, Populus. Amen. Sacerdos. Offerimus tibi sacrificium hoc reuerendum & in- cruentum pro Ecclesiis sanctis.

Missæ sacrificium.

Ecclesia Constantinopolitana.

Sacerdos orat myltice. Præterea offerimus tibi rationalem hunc cultum pro iis, qui in fide requiescunt, maioribus, patribus, Patriarchis, Prophetis, Apostolis, prædicatoribus, Euangelistis, martyribus, confessoribus, continentibus, & quouis spiritu, qui in fide cōsum- mationem & perfectionem accepit. Alta uoce. Precipue sanctis-

sanctissima, impolluta supra omnem modum benedicta, gloriosa Domina nostra, Deipara, & semper uirgine Maria. Chorus canit hoc, Aequum est reuera beare te Deiparam, quæ semper beanda es, & omni ex parte inculcata, & a reprehensione aliena, & mater Dei nostri, Cherubin præstâtor, & Seraphin sine comparatione gloriosior, quæ citra corruptionem Deum uerb. peperisti. Te, quæ es reuera Deipara, magni facimus. Diaconus sanctam mensam circuncirca suffragat, & eorum, qui dormierunt, & uiuorum, quorum uult, meminit. Sacerdos inclinatus orat mystice. Sancti Ioannis Prophetæ præcursoris & Baptistæ, Sanctorum & omni ex parte benedictorum Apostolorum: sancti, cuius etiâ memoriam peragimus, & omnium Sanctorum tuorum quorum supplicationibus respice nos Deus, & memento omnium, qui prædormierunt in spe resurrectionis uitæ æternæ. Hic Sacerdos mentionem facit eorum, quos uult uiuorum & mortuorum. Pro uiuis dicit. Pro salute potestatis, remissione peccatorum serui Dei. N. Pro mortuis dicit. Pro requie, & remissione animæ serui tui. N. in loco luminoso, à quo effugit dolor gemitus, fac eam quiescere Deus noster, & fac eam quiescere ubi aspicit lux uultus tui. Alta uoce Sacerdos. Gratia, & miseratio nibus, & benignitati benigni Filii tui, cum quo es benedictus cū sanctissima & bono & uiuifico tuo Spiritu nunc & semper, & in secula seculorum. Chorus. Amen. Sacerdos orat mystice. Attende Domine Iesu Christe Deus noster ex sancto habitaculo tuo, & ex throno gloriæ regni tui, & ueni ad nos sanctificâdos, qui supra una cum Patre sedes, & hic una nobiscum inuisibiliter uersaris, & dignare potenti manu tua nobis impartiri impollutū corpus tuum, & pretiosum sanguinem, & per nos toti populo. Deinde Sacerdos adorât, & Diaconus in eo in quo est loco, ter mirifice dicentes. Deus propitius esto mihi peccatori. Et populus similiter omnis cū pietate & reuerentia adorât. Qui aut uiderit Diaconus Sacerdotem manus extendentem, & sanctū panem tangentem, ad hoc,

Honorificatiss. Dei genitricis memoria in sacrificio Missæ.

Memoria sanctorum in sacrificio.

Memoria uiuorum in Missæ.

Memoria mortuorum in Missæ.

*Elevatio Eu-
charistie in
Missa ap-
Græcos.
Fract. Euc.*

Note.

*Intercessio
Bea. Maria
impetitur.*

ut faciat sanctam exaltationem, exatur. Attendamus.
Et Sacerdos exaltans sanctum panem exclamat Sancta
sanctis. Chorus. Vnus sanctus, vnus Dominus Iesus Cri-
stus. Diaconus orario suo cingitur in formam crucis,
& stans à dextris Sacerdotis tenētis panem dicit: Mem-
bratim seca Domine sanctum panem. Sacerdos autem
in sem in quatuor secans membra, cum attētionē & pie-
tate dicit: Mēbratim scinditur & diuiditur agnus Dei,
Filius Patris, qui in membra scinditur & non diuidi-
tur, qui semper comeditur nunquam consumitur, sed
eos, qui sunt participes, sanctificat. Sacerdos autem te-
nens sanctum panem dat Diacono. Diaconus manum,
quæ ei impertit, osculatus, sumit sanctum panem dicēs.
Imperti mihi Domine pretiosum & sanctum corpus Domi-
ni, & Dei, & Seruatoris nostri Iesu Christi. Sacerdos autem
dicit. Impertio tibi pretiosum, & sanctum, & impollu-
tum corpus Domini, & Dei, & Seruatoris nostri Iesu Chri-
sti, in remissionem peccatorum, in uitam æternam. Et
abit post sanctam mensam inclinato capite. Similiter
aut Sacerdos sumit sanctū panem inclinato capite ante
sanctā mensam, & sic orat. Credo Domine, & confiteor
q̄ tu es Cristus filius Dei uiuētis, qui uenisti in mundū
ad seruandos peccatores, quorū primus ego sum. Domi-
ne non sum. Domine non sum dignus, ut sub sordidum
animæ meæ tectum ingrediaris: sed quemadmodum
æqui boni consulisti in spelunca, & præsepi ratione ca-
rentium animalium recumbere, & in domo Simonis
leprosi, etiam similem mihi meretricem peccatricem
ad te accedentem suscepisti, ipse dignare etiam in præ-
sepe meæ animæ, & in commaculatum meū corpus in-
gredi mortui & leprosi. Et sicut non abhorruisti os sor-
didum meretricis impollutos tuos pedes osculantis, ita
Domine Deus meus ne me etiam peccatorem abhor-
ruetis: sed tanquam bonus & benignus, dignare me effi-
ci participem sanctissimi tui corporis & sanguinis. Co-
dona mihi omnia, ut bonus & benignus, intercessionibus
omni ex parte impollutæ tuæ & semper virginis
matris

matris, conserua me, ut non cōdemnatus accipiam pretiosum & immaculatum *corpus tuum* ad medelam animę & corporis. Et sumit panem similiter & sanctum calicem. Tenens autem sanctum calicem, uocat Diaconū dicens. Diacone accede. Et Diaconus uenit, & semel adoratur dicēs. Ecce accedo ad regem immortalē. Et illud Credo Domine, & confiteor, quod tu es Christus filius Dei uiuentis. Et dicit Sacerdos. Sumis serue Dei Diacone. N. pretiosum & sanctum *corpus, & sanguinem* Domini, & Seruatoris nostri Iesu Christi, in remissionem peccatorum tuorum, & in uitam æternam. Et conuertuntur Diaconus, & Sacerdos ad sanctam mensam, & Sacerdos suffumigat apud se dicens. Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua. Deinde accipiens sanctam patinam imponit capiti Diaconi. Et Diaconus cum eam reuerenter acceperit, respiciens extrā ad portam nihil dicens uenit ad prothesim seu propositionem, & ipsam deponit: Sacerdos autem, cum osculatus est, & accepit sanctum calicem, conuersus ad portam respicit populum dicēs. Ubique nunc & semper, & in secula seculorum. Chorus. Amen. Dum autem canitur, *Impleatur*, sancta deferunt in propositionem præeunte Diacono, dicente Sacerdote orationem hanc mysticē. Gratias agimus tibi benigne Domine, benefactor animarum nostrarum, quod etiam præsentī die nos dignatus es super cælestibus tuis & immortalibus Sacramentis. Confirma nos omnes in timore tuo, custodi uitam nostram tutos stabiles & effice gressus nostros precibus & supplicationibus gloriosæ Dei patris, & semper uirginis Mariæ, & omnium Sanctorum tuorum. Et Diaconus quidem cum sancta suffumigauit, & incensum deposuit, stans in loco solito dicit. Recti participes effecti, diuinorum, sanctorum, impollutorum, immortalium, supercælestium, & uiuifcorum Sacramentorum, digne Domino gratias agamus. Chorus. Miserere Domine. Diaconus. Defende, serua, miserere, & custodi nos Deus tua gratia. Cho-

Nota bene.

Suffitus in Missa

rus. Misere Domine.

Ecclesia Aethiopica.

*Vide illorū
canonem v-
niuersalem.*

Sacerdos. Accipit Iesus panē benedixit, & fregit, & dedit Discipulis suis dicens: accipite, comedite ex eo omnes. Hoc est enim corpus meum. Populus. Amen, amen, amen. Credimus, & confidimus, & laudamus te domine Deus noster. Hoc vere tuum corpus est. Sacerdos. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens. Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Populus. Amen, amen, amen. Credimus, & confidimus, & laudamus te domine Deus noster, *Hic uere sanguis tuus est.* Sacerdos. Exaltabo te Rex meus, Deus meus, & benedicam nomini tuo in seculū, & in seculum seculi. Populus alta uoce, Pater noster, qui es in cælis, ne inducas nos in tentationem Domine. Sacerdos. Per singulos dies benedicam tibi, & cætera. Populus iterum. Pater noster, qui es in cælis, non inducas nos Domine in tentationem. Sacerdos. Laudē Domini loquetur os meum. Populus. Benedic nos, Domine, seruos tuos in pace: sit remissio super nos, qui sanctum corpus & pretiosum sanguinem sumpsimus. Gratia sit Domino, qui dedit nobis corpus suum sanctum, & pretiosum sanguinem.

Ecclesia Armenia.

*Et hoc tem-
pore Arme-
nii, apud
Leopolim ci-
uitatem.* Sacerdos. Tu Domine, qui tibi offerimus hanc oblationem, suscipe in conspectu tuo collocatam & coequa illam corpori & sanguini Domini nostri Iesu Christi. Diaconus. Salutate inuicem in osculo sancto. Sacerdos. Sursum corda uestra habetote cum timore Dei. Chorus. Habemus ad Dominum. Sacerdos. Gratias agamus Domino, ex toto corde nostro. Chorus. Dignum & iustum est. Sacerdos. Vere dignum & iustum est, & equum & salutare prompte semper, & ubique gratias operantur. agere. Chorus. Sanctus, sanctus, sanctus, & cæ. Sacerdos.

dos. Demitte Domine in oblationem ante nos positā Spiritum sanctum, ut sanctificetur iste panis, *verum corpus Christi Saluatoris*. Super calicem, *Sanguis verus est Domini nostri Iesu Christi*, ut foret omnibus nobis accedentibus, non in iudicium, sed in saluationem & remissionem peccatorum. Chorus Amen. Sacerdos. Fide manduco sanctum, uiuificans, & saluificans corpus tuum, Domine Iesu Christe, sit mihi ad absolutionem, & remissionem peccatorum meorum. Fide bibo sanctum, impermistum sanguinem tuum, peccata delentē Domine Iesu Christe, in remissionem peccatorū meorum, & parentum meorum, & totius mundi.

Lege Andream Lubelczych.

Hanc fidem quatuor Græcorum Episcopi, Ruthenus scilicet, Nicanus, Trapezuntinus & Mytylenus, in concilio Florentino professi sunt.

Fides, & Confessio Græcorum, ann. 1439.

De pane, siue azymus, siue fermentatus sit Græci nō curant, dummodo ex tritico constet, & Sacerdos, qui *Christi sacratissimum corpus* conficit legitimis sit sacris initiatus, & ubi Missa celebratur sacer locus sit. De panis autem transmutatione Latinis quærentibus cur Græci post hæc Dominica verba: Accipite, & manducate: ac infra, Bibite ex hoc omnes: quibus profecto verbis Sacramentum confici creditur, hac etiam vtuntur oratione. Et fac panem quidē hunc, honorabile corpus Christi tui: quod autem in calice isto est, honorabilem sanguinem Christi tui, ea sancto tuo Spiritu transmutante. Responderunt se firmiter credere, verbis illis Dominicis Sacramentum fieri, sed quemadmodum Latini confecto Sacramento. Hac solent vtī oratione, iube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare. Ita quoque Græcos illa verba proferre solere ut sanctissimum *Christi corpus & sanguis*, peccatorum nostrorum remissioni, ac nostris animabus salutis fiat.

Confessio & fides Aethiopum .

Episcopus
quidam Ae-
thiopie no-
mine Zaga-
zabo hanc
fidem in Lu-
sitania pro-
fessus est.

Aqua in qua baptizamur, exorcismis consecratur, & benedicitur: venerabile corpus Domini accipimus sub exigua specie panis.

Christus Princeps fuit Sacerdotum, ac in nouum tentorium introiuit, quod est Sanctum sanctorum, & sacrificio sui corporis & sanguinis, sanguinem hircorum ac taurorum, quo nemo accedentium poterat iustificari, aboleuit.

Infantes Christianarum mulierum sunt electi & consecrati ex corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Christi communicatione. Nam foeminae grauidae, cum assument venerabile corpus Domini nostri Saluatoris Iesu Christi, infans capiens inde nutrimentum, fit sacra- tus. Et est etiam moris apud nos, vt mulieres grauidae ante partus tempus semper confiteantur, ac vt corpus Domini confessae accipiant: & eae, & quae hoc non faciunt, ac puerorum patres, si eas ad id non impulerint, habeantur impii & mali Christiani.

Confessio, & fides Indorum, Demianus

à Goes eques Lusitanus, se praesentem
haec audisse & vidisse scripsit,
anno 1513.

In memoriâ Dominicæ cenæ nostro fere ritu Mis- sarum sacra fieri, idque neque mercedis, neque pretii, neque lucri vllius gratia, nisi forte gratuita duntaxat eleemosyna, à quouis religiosiori vltro oblata.

Sacro sanctam Eucharistiam pro praecipuo Sacramēto habere, indubitatum Christi cum corpus, tum sangui- nem esse syncera fide profitentes, atque iuxta Christi in- stitutum, sub vtraque specie communicantes.

467

CLASSIS SEXTA

MIRACVLORVM.

Ex Dionysio Episcopo Alexandrino.
Contigit ante annum 255.

Serapion quidam fuit apud Alexandriam, vnus ex his, qui lapsi sunt. is saepe deprecatus vt susciperetur, non impetrauit. Oppressus de hinc est ille ægitudine, ita vt triduo iam sine voce prorsus iaceret: paulum vero quarta die respirans, vocat ad se filiã suam, & dixit: Quousque me detinetis? Quæso vos, cito aliquis Presbyterum vocet & roget, vt possim aliquando dimitti. Et cum hæc dixisset, rursus sine voce permanfit. Abiit cursu puer ad Presbyterũ noctis tempore: infirmabatur Presbyter, venire non potuit: tamẽ qui a præceptum fuerat à me, vt lapsis in exitu nemo reconciliationis solatia denegaret, & maxime his, quos prius id rogasse constaret: parum Eucharistiæ puero, qui ad se venerat, dedit, quod infusum iussit seni præberi. Regrediente adhuc puero, antequam ingrederetur domum, rursus Serapion respiciens: Redisti, inquit, fili? Et licet Presbyter venire non potuit, tu tamẽ imple quod tibi præceptum est, vt possim discedere. Cumque esset completa solennitas, velut catenis quibusdam vinculisque disruptis, lætiores iam spiritũ reddidit. Ex quo constat certissime, huius boni auxilio nulum debere fraudari.

Epist. ad Fabianum Episcop. Antiochenum. Apud Ense. lib. 6. cap. 14. hæc habentur.

Ex isto loco uerisimile est Euch. ante annum 255. reponi solitam in viaticum ex hac vita migraturis.

Aliud ex Cypriano, contigit ante
ann. 260.

Præsente ac teste me ipso, accipite quid euenerit. Parentes forte fugientes, dum trepidi minus confu-
lunt,

Sermon. 5. de lapsis.

hunc, sub nutricis alimento paruulam filiam reliquerat
 relicta nutrix detulit ad magistratus. Illi ei apud idolum,
 quo populus confluebat, quod carnem necdum
 posset edere per ætatem, panem mero mistum, quod
 tamen & ipsum de immolatione pereuntium super erat,
 tradiderunt. Recepit filiam postmodum mater. Sed facinus
 puella commissum tam loqui & indicare non potuit,
 quam nec intelligere prius potuit, nec arcere.
 Ignorantia igitur obreptum est, ut sacrificantibus nobis
 eam secum mater inferret. Sed enim puella mista cum
 Sanctis, precis nostræ & orationis impatiens, nunc
 ploratu concuti, nunc mentis æstu fluctuabunda iactari
 velut tortore cogente, quibus poterat iudiciis conscientiam
 facti in simplicibus adhuc annis rudis anima fatebatur.
 Vbi vero solennibus adimpletis, calicem Diaconus offerre
 presentibus cepit, & accipientibus ceteris locus eius
 aduenit, faciem suam paruula instinctu diuinæ maiestatis
 auertere, os labiis obturantibus premere, calicem recusare.
 Perstitit tamen Diaconus, & reluctanti licet, de Sacramento calicis infudit. Tunc sequitur
 singultus & vomitus. In corpore atque ore violato
 Eucharistia permanere non potuit. Sanctificatus in Domini
 sanguine potus, de pollutis visceribus erupit. Tanta est
 potestas Domini, tanta maiestas. Secreta tenebrarum
 sub eius luce detecta sunt. Sacerdotem Dei nec occulta
 crimina fefellerunt. Hoc circa infantem, quæ ad eloquendum
 alienum circa se crimen, necdum habuit ætatem.

Aliud ex eodem Cypriano sermo eodem.

Cyprianus
 sacrificauit.

At vero ea quæ ætate prouecta, & in annis adultioribus
 constituta, sacrificantibus nobis latenter obrepit, non cibum,
 sed gladium sibi sumens, & velut quædam venena lethalia
 intra fauces & pectus admittens, angere, & anima exæstuante
 concludi postmodum cepit. Eprelluram non iam persecutionis,
 sed delicti sui passa, palpitans & tremens concidit. Impunitum diu non fuit,

nec

nec occultum dissimulatæ conscientiæ crimen : quæ se fellerat hominem Deum sensit ultorem.

Aliud itidem ex Cypriano sermō eodem.

Cum quædam arcam suam, in qua sanctum Domini fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere.

Aliud similiter ex Cypriano sermone
quo suprâ.

Et quidam alius & ipse maculatus, sacrificio à Sacerdote celebrato, partem cum cæteris ausus est latenter accipere, sanctum Domini edere & contrectare nō potuit, cinerem se ferre apertis manibus inuenit.

Aliud, ex S. Optato Episcopo, contigit
ante annum 366.

Oblitus es, quod paulo ante dixisti, Ecclesiam vnā columbam Christi in Canticis Canticorum dictam. Si vna est apud vos Ecclesia, vna est columba. Quid est quod dicere voluisti, numerus maior est columbarum? Et quod vobis leue videtur, facinus immane commissum est, ut omnia sacrosancta suprâ memorati vestri Episcopi violarent. Iusserunt Eucharistiam canibus fundi, non sine signo Diuini iudicii. Nam iidem canes accensi rabie, ipsos Dominos suos, quasi latrones, sancti corporis reos, dente vindice, tanquam ignotos & inimicos laniant. Ampullam quoq; chrismatis per fenestram, ut frangerent, iactauerunt. Et cum casu adiuuaret abiectio, non defuit manus Angelica, quæ ampullam spiritali subuectione deduceret, proiecta casu sentire non potuit, Deo muniente, illæsa inter saxa cōsedit. Et possent ista ne fieri, si mandata Christi in memoria haberetis? qui ait. Ne dederitis sanctum canibus, neq; miseritis margaritas vestras ante porcos: ne conulceant pedibus suis eas, & conuersi elidant vos.

Lib. 2. contra Donatistas.

O impietas horrenda

A canibus discepti, qui Eucharist. illis obiecerunt.

Chrisma.

Angelorum manibus ampulla sancti chrismæ

3-3 Quid

is q̄ hare-
ticis abiecta
excepta est.

In vita S.
Basilij Epi-
scopi.

Miraculum
istud elegan-
ter in Epi-
grammatis
suis, expres-
sit Greca, Cy-
rus Prodro-
mus. Horri-
bilia & ad-
mirabilia
Missæ myste-
ria.

Quid tale ab operariis vnitatis fieri potuit, vnde nobis
catholicis vanam inuidiam facere laboratis?

Aliud, ex S. Amphilochio Episcopo,

Contigit ante annum 371.

Diuinum ministerium (Basilio) agēte, Hebræus qui-
dam se, tanquam Christianus, populo commiscuit, offi-
cii mysterium & muneris explorare volens, vidit per
manus S. Basilii infantem partiri. Et sacram commu-
nionem accipientibus omnibus, venit & ipse Hebræus
dataque est ei hostia, vera caro facta. Inde accessit ad
calicem sanguine repletum, & ipsius particeps factus
est: atque de vtrisque seruans reliquias, abiensque do-
mum suam, ostendit vxori suæ ad confirmationem di-
ctorum, & narrauit quæ suis oculis viderat. Credens
ergo vere, quia horribilia & admirabilia sunt Christia-
norum mysteria, in crastinum venit ad Basilium, postu-
lans sine dilatione accipere, quod in Christo est, signa-
culum. Basilius autem non differens baptizauit eum cū
omni domo sua.

Aliud, ex S. Ambrosio Episcopo,

Contigit circa annum 390.

Oratio. Fu-
nebris i. de
obitu Satyri
fratris sui.

Eucharist.
collo Saty-
ri appensa,
illum in nau-
fragio inco-
lumem ser-
uauit.

Quid igitur obseruantiam eius erga Dei cultū præ-
dicem. Qui prius quàm perfectionibus esset initiatus
mysteriis, in naufragio constitutus, cum ea, qua vehere-
tur, nauis scopuloso illisa vado, & vrgentibus hinc at-
que inde fluctibus solueretur, non mortem metuens,
sed ne vacuus mysterii exiret è vita, quos initiatos esse
cognouerat, ab his diuinum illud fidelium Sacramen-
tum poposcit: non vt curiosos oculos infereret arca-
nis, sed ut fidei suæ consequeretur auxilium. Etenim li-
gari fecit in oratio, & orarium inuoluit collo, atque
ita se deiecit in mare, non requirens de nauis compa-
ge resoluta tabulam, cui supernatans iuuaretur, quon-
iam fidei solius arma quæsierat. Itaque his se tectum atque
munitum satis credens, alia auxilia non desiderauit.

Sin ul

Simul fortitudinem eius. Spectare licet, qui fatigante remigio non quasi naufragus tabulam sumpserit, sed quasi fortis ex seipso adminiculum suæ virtutis assumpserit. Nec deseruit spes, nec sefellit opinio. Denique primus seruatus ex vndis, & in portum terrenæ stationis euectus, Præsulem suum, cui se crediderat recognouit, statimque ubi etiam cæteros seruuos suos, vel ipse liberauit, vel liberatos comperit, negligens facultatum, nec amissa desiderans Dei Ecclesiam requisivit, vt ageret gratias liberatus, & mysteria æterna cognosceret, pronuntians, nullum referendæ gratiæ maius esse officium.

Aliud, ex Vitis S. Patrum, contigit

circa annum 392.

Narravit Abbas Daniel dicens. Dixit Arsenius de quodam sene in Scitia, qui erat magnus in hac uita, simplex autem in fide, & errabat, quia idiota erat, & dicebat non esse naturaliter corpus Christi panem consecratum, quem sumimus, sed figuram eius. Hoc audientes duo senes, quod diceret hunc Sermonem, & scientes, quia magna esset vita eius & conuersatio, cogitarunt, quod innocenter & simpliciter hoc diceret, venerunt ad illum & dicunt ei. Audiuius Abba Sermonem cuiusdam infidelis, qui dicit: quia panis, quem sumimus, non naturaliter corpus Christi est, sed figura eius. Senex autem respondit eis. Ego sum, qui dixi. Illi autem rogabant, dicentes: Non sic credas Abba, sed sicut Ecclesia catholica tradit. Nos autem credimus, quia panis ipse corpus Christi est, calix ipse sanguis Christi secundum veritatem, & non secundum figuram: sed sicut in principio puluerem de terra accipiens plasmavit hominem ad imaginem suam, & nemo potest dicere, quia non erat imago Dei, quamuis de terra & puluere sit: ita & panis, quæ dixit quia corpus meum est, credimus quia secundum veritatem corpus Christi est. Senex autem ait eius. Nisi re ipsa cognouero, non mihi satisfacit ratio

Lib. de prouidentia & contemplatione.

Huius miraculi, meminit Guilmundus lib. 3. de Eucharist.

Similitudo pulchra.

extra.

veltra. Illi autem dixerunt ei. Deprecemur Deum hebdomada hac de mylterio hoc, & credimus quia Deus reuelabit nobis. Senex autem cum gaudio suscepit sermonem istum: & deprecabatur Deum dicens. Domine tu cognoscis, quoniam non per malitiam incredulus sum rei huius, sed per ignorantiam errem. Reuela ergo mihi Domine Iesu Christe quod verum est. Sed & illi habentes in cellas suas, rogabant & ipsi Deum, dicentes: Domine Iesu Christe reuela seni isti mylterium hoc, ut credat, & non perdat laborem suum. Exaudiuit autem Dominus utrosque, & hebdomada completa, venerunt Dominico die in Ecclesiam, & sederunt ipsi tres soli super sedile scirpeum, quod in modum fascis erat ligatum, medius autem sedebat senex ille. Aperti sunt autem intellectuales eorum oculi, & quando positi sunt panes in altari, videbatur tribus illis tantummodo tanquam puerulus iacens super altare, & cum extendisset Presbyter manus, ut frangeret panem, descendit Angelus de cælo, habens cultrum in manu, & sacrificauit puerulum istum: sanguinem vero eius excipiebat calice. Cum autem frangeret Presbyter in parua frusta panem, etiam Angelus incidebat membra pueri in modicas partes. Cum autem accessisset senex, ut acciperet sanctam communionem, data est ipsi soli, *caro sanguinea cruentata*. Quod cum vidisset, pertimuit: & clamauit dicens. Credo Domine, quia panis, qui in altari ponitur, *corpus tuum est*: & calix, sanguis tuus est. Et statim facta est illa caro in manu eius panis secundum mylterium, & ore sumpsit illum agens gratias domino Deo. Dixerunt autem ei senes illi, Deus nouit humanam naturam, quod non potest vesci carnibus crudis, & propterea transformauit corpus suum in panem, & sanguinem in vinum. Et egerunt gratias Deo de illo senex, quia non permisit Deus perire labores eius.

Incredulo
uertitur Eu
charist. in
carnem san
guine cruen
tatam.
Cur caro
Christi ex
istens in Eu
charist. spe
cie panis ob
tegatur.

Aliud, ex Hermio Sozomeno, conti-

git circa annum 412.

Vir quidam è Macedoniana hæresi vxorem eiusdem opinionis habebat. Hic cum Ioannem Chrysostomū, quomodo de Deo sentiendum esset docentem audisset dogma illius laudabat, & vxorem quoque, vt secum sentiret, hortabatur. Cum verò illa magis nobilium mulierum sermonibus, quàm illius consuetudini obtemperaret, & post frequentes admonitiones uir illius nihil effecisset, uisi inquit, in diuinis mihi consortis fueris, neque in vitæ communione post hac eris. Mulier hoc audito, & consensum pollicita, rem eam famulæ cuidam communicat, quam sibi fidam esse iudicabat, illiusque opera ad fallendum virum utitur. Circa tempus autem mysteriorum (sciunt initiati, quid sit, quod dico) illa quod accepit continens, quasi oratura procumbit: famula astans clanculum illi dat panem, quem secum in manu attulerat. Hic cum dentibus admoueretur, in lapidē congelascit. Mulier perterrefacta, metuens ne quid sibi mali propter eam rem, quæ diuinitus acciderat, contingeret, ad Episcopum cursu cōtendit, ac seipsam prodēs lapidem ostendit, adhuc morsū vestigia habētem, & materiam incognitam, coloremq; admirabilem ostendentem, simulq; veniam cum lacrymis petens, uiro suo cōsensuram se pollicetur. Quòd si hoc cuipiam incredibile videtur, lapis ille testis est, qui etiamnum inter clino dia Ecclesiæ Constantinopolitanæ asseruatur.

Li. 8. Ecclesiast. hist. cap. 5.

Aliud, ex S. Augustino, contigit ante

annum 425.

Vir tribunitius Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum Cubedi appellatum, vbi cum afflictione animalium & seruorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim notiam perpeti comperisset, rogauit nostros me absente Presbyteros, vt aliquis eorum illo pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit

Libr. 22. de civitate Dei cap. 8

Oblatione sacrificij cor

Z z

ibi

poris Christi
abacta est
infestatio de
monum.

ibi sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit,
ut cessaret illa vexatio, Deoque protinus miserante,
cessauit.

Aliud ex S. Gregorio, contigit ante

annum 535.

Lib. 3. dialo
gorum ca. 3

In missa im
molat. Deo
omnipoten
ti sacrific.
Dominicum
corpus muto
datum. lin
gue usum re
stituit.

Post non multum temporis exigente causa Gotho
rum, vir quoque beatissimus Agapetus huius sanctæ Ro
manæ Ecclesiæ pontifex: cui Deo dispensante deservio
ad Iustinianum Principem accessit. Cui adhuc pergen
ti quadam die in Græciarum iam partibus, claudus ob
latus est mutus & claudus: qui neque ulla verba edere,
neque ex terra unquam surgere ualebat. Cumque hunc
propinqui illius flentes obtulissent: uir domini solici
te requisivit an curationis illius haberent fidem. Cui
dum in uirtute Dei ex auctoritate Petri, fixam salutis
illius spem habere se dicerent: protinus venerandus uir
orationi incubuit, & Missarum solennia exorsus, sacrifi
cium in conspectu Dei omnipotentis immolauit. Quo
peractio ab altari exiens, claudi manum tenuit, atque as
sistente & aspiciente populo, eum mox a terra in pro
priis gressibus erexit. Cumque ei *Dominicum corpus* in os
mitteret illa diu muta, ad loquendum lingua soluta est.
Mirati omnes, flere præ gaudio coeperunt: eorumque
mentes illico metus & reuerentia inuasit, cum uidelicet
cernerent quid Agapetus facere in uirtute Domini ex
adutorio Petri potuisset,

Aliud ex Beda Presbyt. contigit an. 679.

Lib. 4. Ecce
lesiastica histo
ria gētis An
gelorum ca
pit. 22.

In præfato prælio, quo occisus est rex Elbini, memo
rabile quoddam factum esse constat, quod nequaquam
silentio prætereundum arbitror, sed multorum salutis, si
referatur, fore proficuum. Occisus est ibi inter alios de
militia eius iuuenis uocabulo Imma, qui cum die illo,
& nocte sequente inter cadauera occisorum similis mor
tuo iaceret, tandem recepto spiritu reuixit, ac residens
vulnera, ut potuit, ipse alligauit. Quod dum faceret inu
tus est & captus à uiris hostilis exercitus, & ad dominum
ipsorum

ipsorū comitem, uidelicet Edilredi regis adductus. Ille suscipiens eū, curam vulneribus egit, & ubi sanari cœpit, noctu eum, ne aufugeret, uinciri præcepit, nec tamē uinciri potuit. Nam mox, ut abiire qui vincierant, eadem sunt eius uincula soluta. Habebat enim germanū fratrem, cui nomen erat Tumna, Presbyterum & Abbatem: qui cum eum in pugna peremptum audiret, uenit querere, si forte corpus eius inuenire posset, inuentum que alium illi per omnia simillimum putauit ipsum esse, quem ad monasterium suum deferens honorificē sepehuit, & pro absolutione animæ eius sæpius Missas facere curauit: quarum celebratione factum est quod dixi, ut nullus eum posset uincire, quin continuo solueretur. Interea comes, qui eum tenebat mirari & interrogare cœpit, quare ligari non posset: an forte literas solutorias, de quibus fabulæ sçrunt, apud se haberet, propter quas ligari non posset. At ille respondit nihil se talium artium nosse: sed habeo fratrem, inquit, Presbyterum in mea prouincia: & scio quia ille me interfectū putans pro me Missas crebras facit, & si nunc in alia uita essem, ibi anima mea per intercessionem eius solueretur à pœnis. Vt ergo conualuit, uendidit eum Lundo niam Freloni cuidam, sed nec ab illo, nec cum illuc duceretur ullatenus potuit alligari. Verum cum alia atq; alia uinculorum genera ei hostes imponerent, dissoluta sunt. Cumq; uideret, qui emerat, eum uinculis non posse cohiberi, donauit ei facultatem sese redimendi, si posset. A tertia enim hora quando Missæ fieri solebant sæpissimē uincula soluebantur. At ille dato iuramento ut rediret uel pecuniā illi pro se mitteret, uenit Cantriā ad regem, petiitq; & accepit ab eo pretium suæ redemptionis, ac suo Domino pro se misit. Qui post hæc in patriam reuersus, atque ad suum fratrem ueniens, explicauit ex ordine cuncta, quæ sibi aduersa, quæ uel in aduersis solatia prouenissent: Cognouitque referente eo illis maximē temporis sua fuisse uincula soluta, quibus pro se Missarū fuerant celebrata solēnia. Sed & alia

Sacrificium missæ pro captiui oblatum, effecit, ut nullo modo uinciri posset.

Celebratione Missæ anime corpore exuta soluantur à pœnis.

*Missæ est, ut
etiam sacra
oblationis.*

quæ periclitanti ei commoda contigissent & prospera per intercessionem fraternam & oblationem hostiæ salutari caritus sibi fuisse donata, intellexit. Multiq; hæc à præfato viro audientes, accensi sunt in fide ac deuotione pietatis ad orandum, uel ad eleemosynas faciendas, uel ad offerendas Domino victimas sacræ oblationis, pro ereptione suorum, qui de seculo migrauerunt. Intellexerunt enim, quòd sacrificium salutare ad redemptionem valeret & animæ & corporis sempiternam. Hanc mihi historiam quidam eorum, qui ab ipso uiro, in quo facta est audire, narrarunt.

**Aliud ex Paulo Diacono, contigit
ante annum 600.**

*In uita S.
Gregorii Pa-
pæ.*

Materfamilias quædam nobilis erat in ciuitate Romana, quæ religionis & deuotionis studio oblationes, facere, & die Dominico ad Ecclesiam deferre, summoque Pontifici Ecclesiasticæ consuetudinis, & familiaritatis eiusdè gratiam offerre solebat. Hæc ubi quadã die ex more ad communicandum de manu Apostolici in ordine suo accederet, illique Pontifex partem *Dominici corporis* porrexisset, dicens: Corpus Domini nostri Iesu Christi pro fit tibi in remissionem peccatorum, & uitæ æternam, illa subrisit. Quod uir Domini (Gregorius) cernens, illi communionem sacram retraxit, & separatim super altare reposuit, eamque Diacono seruandam usque dum cuncti communicarent fideles, tradidit. Expletis verò sacris mysteriis, interrogauit eam beatus Gregorius: Dic rogo, dic quid cordi tuo immerferit cū cōmunicatura risisti? At illa: Recognoui, inquit, portiunculam illam ex eadē oblatione fuisse, quam ego meis manibus feci, & tibi obtuli: & cum eam te intellexerā corpus Domini appellasse, subrisi. Tunc sanctus Domini Pontifex sermonem fecit ad populum, hortatusq; est eum, ut suppliciter Dominū exoraret, quatenus ad multorum fidem corroborandam, carnis oculis ostendere

deret, quod infidelitas huius mulieris mentis oculis videre, & fidei lumine conspiciere debuisset. Quod cum fuisset oratum: ipse vna cum populo, eademque muliere ab oratione surrexit, & in altari cunctis cernentibus, & sese ad cernendum cæleste spectaculum comprimantibus, corporaliter palam reuelat, & vniuerso populo, atque ipsa muliere contuente *partem digiti auricularis sanguine cruentatam* inuenit, ac mulieri dixit: Disce veritati vel modo etiam contestanti credere. Panis quē ego dabo vobis, caro mea est: & Sanguis meus vere est potus. Sed præscius conditor nostræ infirmitatis, ea potestate, qua cuncta fecit ex nihilo, & corpus sibi ex carne semper virginis, operante Spiritu sancto, fabricauit, panem & uinum aqua mistum, manente propria specie, in *carne & sanguinem suum* ad catholicam precem ob reparationem nostram, spiritus sui sanctificatione, conuertit. Indeque vniuersos iussit diuinam precari potestatem, vt in formam pristinam sacrosanctum reformaret mysteriū: quatenus mulieri ad sumendum esset possibile, quod & factum est. Vnde mulier post in sancta religione ac fide proficiens, participatione Domini Sacramenti consecrata est. Et omnes qui viderant, in diuino amore, & orthodoxa credulitate feruentius excreuerunt.

Ad verba cōsecrationis, Sancti spiritus sanctificatione panem Christus in carnem suā conuertit.

Aliud, ex Paschasio, Scriptum est ante annum 879.

Nemo, qui Sanctorum vitas & exempla legerit, potest ignorare, quod sæpe hæc mystica corporis & sanguinis Sacramenta, aut propter dubios, aut certè propter ardentius amantes Christum, uisibili specie in agni forma, aut in carnis & sanguinis colore monstrata sint, quatenus de se Christus clementer adhuc non credentibus fidē faceret: ita vt dū oblata frangitur, uel offertur hostia, uideretur agnus in manib. & cruor in calice, quasi ex immolatione pfluere: vt quod latebat in my-

Lib. de corpore & sanguine Christi, cap. 40 & sequent.

381

terio, pateretur adhuc dubitantibus in miraculo. Fe-
 cit enim hoc pietas diuina quibusdam iam credentibus,
 & tamen adhuc dubitantibus, ut & ipsi quoque fiducia
 de veritate perciperent, & alii de miraculo ad fidem so-
 lidarentur, & de Christi gratia eandem fidem uberius
 participarentur. Sed quia duri corde sumus, uoluit diui-
 na mansuetudo, in quibusdam omnibus satisfacere, ut
 ulterius de his iam, nemo dubitet. Quod autem dixi, sæ-
 pe quibusq; ardentius Christum amantibus hæc præ-
 monstrata fuisse, unum à pluribus dandum. Nam qui-
 dam Presbyter fuit religiosus valde, Plegilus nomine
 frequenter Missarum solennia celebrans ad corpus san-
 cti Nini episcopi & confessoris: qui cum digno mode-
 ramine sanctam Christo propitio duceret, uitam, cœ-
 pit omnipotentem Deum piis pulsare precibus ut sibi
 monstraret naturam corporis Christi atque sanguinis.
 Itaque non eo infidelitate, ut asolet, sed ex pietate mē-
 tis ita petiuit: fuerat enim à puero diuinis legibus im-
 butus, & propter amorem superni regis olim patriæ fi-
 nes & dulcia liquerat arua, ut Christi mysteria exul se-
 duo disceret. Idcirco eius amore magis succensus, quo-
 tidie pretiosa munera offerens poscebat sibi præmon-
 strari, quæ foret species latitans sub forma panis & vi-
 ni. Non quia de corpore Christi dubius esset, sed quia
 vel sic Christum cernere vellet, quem nemo mortaliū
 iam super altra leuatum in terris conspiciere potest. Ve-
 nerat ergo dies, & idem celebrans piè solennia Missa-
 rum more solito procubuit genibus. Te deprecor, in-
 quit, omnipotens, pande mihi exiguo in hoc mysterio
 naturam corporis Christi, ut mihi liceat eum prospi-
 cere præsentem corporeo visu, & formam pueri, quem
 olim sinus matris tulit, uagientem, nunc manibus con-
 trectare. Qui dum talia precaretur, Angelus de cælo ad-
 ueniens affatur: Surge, inquit, propere, & si Christum
 videre placet, adest præsentem corporeo: uellitus amictu,
 quem sacra puerpera gessit. Tū venerabilis Presbyter
 pauidus ab imo vultum erigens, uidit super aram, Pa-

tris filium puerum, quem Simeō infantem portare suis
vlnis prōmeruerat, Cui Angelus, inquit, quia Christū
videre placuit, quem prius sub specie panis uerbis my-
sticis sacrare solebas, nunc oculis in specie, manibus at-
trecta. Tum Sacerdos cælesti munere fectus, quod dictu
mirum est, vlnis tremētibus puerum accepit, & pectus
propriū Christi pectori iunxit. Deinde profusus, in
amplexum dat oscula Deo, & suis labiis pressit pia la-
bia Christi, Quibus ita exactis, præclara Filii Dei mē-
bra restituit in verticem altaris, & repleuit cælesti pa-
bulo Christi mensam. Tunc rursus humo prostratus,
deprecatus est Deum, ut dignaretur ipse iterum verti
in pristinam speciem. Qui expleta oratione surgens à
terra inuenit *corpus Christi* in formam remeasse priorem
uti deprecatus fuerat. Et mira omnipotentis Dei dispē-
satio, qui ob unius desiderium ita se præbere digna-
tus est visibilem, non in figura agni, ut aliis quibusdam
sub hoc mysterio, sed in forma pueri, quatenus ut veri-
tas patefceret in ostenso, & Sacerdotis desiderium im-
pleretur ex miraculo, nostraq; fides firmaretur ex rela-
tu. Veruntamen non prius idem communicasse pueri
corpus & sanguinem legimus, quam rediret in prioris for-
mæ speciem, ne absurdum uideretur quod præsumple-
rat, & fides vberius requiratur interius in eodem, quod
exterius visu conspexerat.

*Eucha. vet-
sa i speciem
infantis.*

Aliud, ex Petro Damiano, contigit
circa annum 1050.

Princeps quidam, Presbyterum habebat sanctæ con-
uersationis utrum, & in diuinis officiis (præcipue in so-
lenniis Missarum, indefinenter assiduū. Qui cum quo-
tidie sacris mysteriis insisteret: Angelus Domini ex cō-
suetudine veniebat, & uidente Principe Sacramentum
Domini corporis ex offerentis manibus assumebat. Sed
criminalis huius vitæ lubrica & incerta conditio.
Nam qui Angelicis fruebatur mundus obsequiis, in fœ-

*Lib. Miraco-
lorū sui tem-
poris.*

300

de luxuria voraginem repente prolapsus est. Quid plura? Peragēgi sacri mysterii tempus aduenit, Presbyter consuetudine foris exigente compellitur: sed grauiter intus conscientia remordente torquetur: tamen ornatur, accedit, trepidat, palpitat, offerre præsumit. Ecce Angelus, vt aſuetus fuerat, uenit, & inſpectante principe ſpongiam infectam aqua, ſuper caput illius expreſſit totumque corpus illius tergendō purgauit. Expletis autem myſteriis, eandem ſpongiam rursus expreſſit, omnesque fordes atque ſqualores, quas à corpore illius ante contraxerat, membrīs eius omnibus iterum ſuperſudit. Hoc viſo, princeps admiratos obſtupuit, Presbyterumque ſemotis omnibus ſecretè cōuenit. Inquiſitus itaque Presbyter, ſi noui aliquid criminis admiſiſſet: primò quidem, quaſi perhorreſcens, facinus abnegat: dein de ſibi malè conſcius ac principis auctoritate compulſus, tandem ſe corruſſe præterita nocte in quādam cuculariam conſitetur

Aliud ex S. Bernardo, contigit circa annum 1130.

In iud. S.
Malachia
Episcopi.
Hunc erro-
rem, nostri
temporis ſa-
cramentaris
ſepultum ex-
citarunt.
Huiusmo-
di falſis ex-
cuſationibus

Fuit quidam clericus, probabilis vt fertur vitæ, ſed ſi dei non ita. Is ſciolus in oculis ſuis præſumpſit dicere, in Euchariftia eſſe tantummodo Sacramentum, & non rem Sacramenti, id eſt, ſolam ſanctificationem, & non corporis ueritatem. Super quo à Malachia ſecreto & ſæpe conuentus, ſed incaſſum, vocatus, ad medium eſt: ſeorſum tamen à laicis, vt ſi fieri poſſet, ſanaretur, & nō confunderetur. Itaque in conuentu clericorum data facultas homini eſt pro ſua ſententia reſpondendi. Cum que totis ingeniū viribus (quo non mediocriter callebat) aſſerere & defendere conaretur errorem, Malachia contra diſputante & conuincente, iudicio omnium ſuperatus, de conuentu confuſus quidem exiit, ſed non correctus. Dicebat autem e non ratione victum, ſed Episcopi preſſum auctoritate. Forti, inquit, o Malachia, ſine

sine caussa me hodie confudisti, aduersus profecto veri-
tatem locutus, & contra tuam ipsius conscientiam. *Moe-*
stus Malachias pro homine sic indurato, sed magis si-
dei dolens iniuriam, timens periculum, Ecclesiam
conuocat, errantem publice arguit, publice monet,
vt resipiscat. Suadentibus hoc ipsum Episcopis &
vniuerso clero, cui cum non acquiesceret, contuma-
ci anathema dicunt, hæreticum protestantes. Nec sic
euigilans, omnes, inquit, taueris homini potius, quam
veritati, ego personam non accipio, vt deseram verita-
tem. Ad hoc verbum sub stomachans sanctus, Dominus
inquit, fateri te veritatem faciat vel ex necessitate.
Quo respondente amen, soluitur conuentus. Tali ille
inustus cauterio fugam meditatur, infamis atque inho-
norus fore non sustinens. Et continuo sua tollens exi-
bat, cum ecce subita correptus infirmitate sistit gradû,
viribusque deficiens eodem loco iactat se super solum
anhelus & fessus. Forte incidens in id loci vagabundus in-
sanus offendit hominem, quidnam ibi agat percuncta-
tur. Respondet graui se infirmitate teneri, & neq; pro-
cedere, neque redire valentem. Et illa infirmitas ista
haud alia, inquit, quam ipsa mors est. Hoc autem non
dixit à semetipso, sed pulchre Dominus per insanum
corripuit eum, qui sanis acquiescere uoluit conciliis
sensatorum. Et addidit. Reuertere domum, ego te iua-
bo. Denique ipso duce reuertitur in ciuitatem: redit ad
cor, & ad misericordiam Domini. Eadem hora accitur
Episcopus, agnoscitur veritas, abiicitur error, confessus
reatum absoluitur, petit viaticum, datur reconciliatio,
& vno pene momento perfidis ore abdicatur, & morte
diluitur. Ita mirantibus cunctis sub omni celeritate
completus est sermo Malachiae, & scripturae pariter di-
centis, quia vexatio dat intellectum,

*solantur mi-
seri nostri
temporis ha-
retici suos
errores.
Vide sum-
mam huius
sacramen-
tarj perti-
naciam.*

*Vindicta
Dei in sa-
cramenta-
rium hære-
ticum.*

*Per hominē
insa in cor-
ripuit. Deus
sacramenta-
rium, qui sa-
nis consilijs
parere no-
luit.*

Aliud, ex Arnolfo Bonauolensi, contingit

circa annum 1450.

Inter eos, qui vexabatur a muliere grandæua, cuius Me-
diola-

*Lib. 2. vite
S. Bernardi.*

diolanensis, & honorata quondam matrona usque ad
 Ecclesiam Beati Ambrosii post beatum virum à mul-
 tis tracta est. In cuius pectore pluribus annis diabolus
 sederat, & iam ita suffocauerat eam, ut visu, & auditu, &
 verbo priuata, frendens dentibus, & linguam in modum
 promuscidis elephantine protendens, monstrum non
 foemina videretur. Sordida ei facies, vulcus terribilis,
 flans foetidus, inhabitatoris sathanæ collubia testaban-
 tur. Hanc cum aspexisset vir Dei, nouit inhaerentem ei,
 & inuisatum diabolum, nec facile egressurum de do-
 mo, quam tanto possederat tempore. Conuersus ad po-
 pulum (cuius innumera aderat multitudo) orare iubet
 attentius: & clericis & monachis secum iuxta altare
 consistentibus, mulierem ibidem iubet constitui & te-
 neri. Illa vero reluctans, & vi diabolica, non naturali vir-
 tute recalcitrans, non sine aliorum iniuria, ipsum Abba-
 tem pede percussit. Quem diaboli ausum mansuete il-
 le contempsit, ad expulsionem non indignatione iræ,
 sed pacifica & humili supplicatione Deum inuocat a-
 diutorem, & ad immolationem hostiæ salutaris acce-
 dit. Quoties tamen eandem sacram hostiam signat, to-
 ties ad mulierem quoque conuersus, eodem signo cru-
 cis edito, spiritum nequam athleta fortis impugnat.
 Nam & ille malignus quoties aduersus eum signum cru-
 cis intenditur, percussus se indicans acrius sæuit, & re-
 calcitrans contra stimulum quidnam tolleret, prodit
 inuitus. Expleta autem oratione Dominica efficacius
 hostem aggreditur vir beatus. Patenæ siquidem calicis
 sacrum Domini corpus imponens, & mulieris capici super-
 ponens, talia loquebatur. Adest, inique spiritus, iudex
 tuus, adest summa potestas, iam resiste, si potes. Adest il-
 le, qui pro nostra salute passurus, nunc (inquit) princeps
 huius mundi eiicietur foras. Hoc illud corpus est, quod
 de corpore virginis sumptum est, quod in stipite crucis
 extensum est, quod in tumulo iacuit, quod de morte
 surrexit, quod videntibus Discipulis ascendit in cælum.
 In huius ergo maiestatis & terribili potestate tibi. spiri-
 tus

*In missa im-
 molatur ho-
 stia saluta-
 ris.*

Nota.

*Illud Chri-
 sti corpus,
 quod de vir-
 gine est sum-
 ptum, quod*

rus maligne præcipio, vt ab hac ancilla eius egrediens contingere eam deinceps nõ præsumas. Cumque eam inuitus deferens, & manere vltra non valens, atrocius affligeret malignus, tam magnam iram, quàm modicū tempus habens, rediēs pater sanctus ad altare, fractionē hostiæ salutaris ritē compleuit, diffundamque in p̄pulum pacem ministro dedit, & confestim pax & salus integra reddita est mulieri. Sic ille nequam, diuina m̄teria quantæ sint efficientiæ & virtutis, non confestim, sed fuga, coactus ostendit. Fugato diabolo, mulier, quam in tantorum sartagine tormentorum carnifex, pestilens tanto tempore frixerat, mentis suæ compos effecta, redditis sensibus & ratione, reuoluta intra fauces lingua Dum confessa gratias egit, & intuita curatorem suum pedibus eius aduoluta est. Ingens per Ecclesiam attollitur clamor, omnis ætas iubilat Deo, personant æramenta, benedicitur ab omnibus Deus.

in cruce extensum, qđ à morte surrexit in missa sacrificio Deo offertur. Per virtutē Eucharist. Demoniacæ mulier liberatur.

Aliud, ex Cæsario Heisterbachensi,

Contigit circa annum 1192

Magister Mauritius, Parisiensis Episcopus ante mortem suam in tam grauem incidit morbum, vt materia rapta in cerebrum, sensum ei subtraheret. In tali defectu cōstitutus, cum corpus Domini magna cum instantia postulasset: & hi, qui circa eum erant propter sensus inopiam, illud ei dare non auderent, cum Sacerdote transigerunt vt hostiam non benedictam illi deferret. Qui cum venisset, cum magna reuerentia (vt Episcopum decebat communicare) mox vt limen domus Sacerdos attingit, Episcopus magna voce clamauit. Tolle, tolle, non est Dominus Deus. Reuelauerat Domine auriculam eius, vt intelligeret quid circa se ageretur. Stupente Sacerdote, nec non & alijs, qui aderant, reuersus est *verum Christi corpus* deferens. Quod animo compuncto, & verbis catholicis tractaret, deuote illud suscepit, cum quo & sensum (vt per gloriam subtractum) perfecte recepit. in bona confessione

Dist. 9. capit. 34.

plenus

plenus fide & charitate migravit ad Dominum.

Aliud, ex Thoma Vvaldensi, contigit
circa annum 1384.

Lib. contra
Ioannē Vv
claphum.

O impietas
sacrament.
Qui Eucha
rist. araneā
præferebat
ab aranea
proditur.
Sacrament.
ex eucha.
idolum co
nantur ef
ficere.

Historiam refero, quam ego præsens vidi oculis car
nis meæ, in cathedrali Ecclesia Sancti Pauli Londo
niæ, vbi venerandus Cantuariensis Antistes felicitis re
cordationis Thomas Arundelius, filius & frater comi
tum, pro loco iudicij (assistentibus sibi Noruicensis Ec
clesiæ tunc Præfule Alexandro & aliis) Episcopali sede
verba quædam, & interrogationes proponebant de fide
Eucharistiæ ad quendam sartorem de partibus Vvigor
niæ deprehensum in hæresi, cum flecti omnino non pos
set, nec aliud quàm benedictum panem sacratissimam
hostiam volebat appellare vel credere, tandem iussus
facere reuerentiam hostiæ, respondit blasphemus. Ve
re dignior est aranea, reuerentia. At statim de alto cul
mine recti descendens ingens & horrida visu aranea,
ad os blasphemæ directo filo peruenit. Et dum loque
retur, ut intraret per polluta labia sollicite laborabat.
Astixit illustris princeps Thomas Exoniensis dux tunc
Cancellarius regni, & vidit prodigium. At prædictus
Archiepiscopus statim surgens cum aliis exponit omni
populo ibi collecto, quid vltix manus Domini fecerat
in blasphemū. Nec mora, qui pretiosissimæ carni agni
prælegit araneam, peccatricem carnem suam flammis
deuorandam amisit: ut esset fauilla peior aranea. Ecce
doctrinam foedam & amaram errantium, qui Sacramen
tum optimum sic in figuram attenuant, & idolum fa
ciunt.

CLASSIS SEPTIMA

VISIONVM.

Ex Ioanne Chrysostomo, contigit
ante annum 400.

Um autem (Sacerdos) & Spiritum sanctum innocauerit, sacrificiumque horrore ac reuerentia plenissimum perfece- rit, communi omnium Domino mani- bus assidue pertractato: quæro ex re, quoto illum in ordine collocabimus? quantam autem ab eo integritatem exigemus? quantam religionem? considera enim quales manus illa administrante esse oporteat: qualem linguam, quæ verba illa effundat, qua denique re non puriorem sanctioremve esse conueniat animam, quæ tantum illum, tamque dignum spi- ritum receperit. Per id tempus & Angeli sacerdoti as- sident, & cælestium potestatum vniuersus ordo clamo- res excitat, & locus altari vicinus in illius honorem, qui immolatur, Angelorum choris plenus est. Id quod credere abunde licet, vel ex tanto sacrificio, quod cum peragitur. Ego vero & commemorantem olim quendam audiui, cum diceret senem quendam, virum admirabilem, ac cui reuelationum mysteria multa diuinitus fuissent detecta, sibi narraffe, se tali olim visione dignum habitum à Deo esse: ac per illud quidem tempus de repente Angelorum multitudinem conspexisse (quatenus aspectus humanus ferre poterat) fulgentibus vestibus indutorum, altare ipsum circun- dantium: denique sic capite inclinatorum, vt si quis milites præsentem rege stantes videret. Id quod facile mihi ipse persuadeo.

Ex lib. 6. de
Sacerdotio.

Missa, sacrifi-
cium hor-
rore ac re-
uerentia ple-
nissimum.

Tempore sa-
crificii Mis-
sa, locus al-
tari vicinus
in illius ho-
norem, qui
ibi immola-
tur, Angelo-
rum choris
plenus est.

M. Sacrifi-
cium.

Tempore sa-
crificii, An-
gelorum mul-
titudo, alta-
re circundā-
tium, de re-
pente conspe-
cta est.

Ex eodem
lib. 6.

Altera.

Illorum anima, ab angelis in caelum recta deferuntur, qui pura conscientia Eucharist. ex hac vita migraturi, percipiunt.

Altera, ex eodem Chrysostomo.

Alius quidam mihi narrauit, nō ille quidem ab alio doctus, sed dignus habitus, qui id & vidisset ipse, & audiuiſſet: quod qui de hac vita emigraturi sunt, si myſteriorum huiusmodi cum pura ac munda conscientia fuerint participes, spiritum efflaturi, ab Angelis illorum animas satellitum more ſtipantibus, propter aſſumptū illud ſacrum, hinc recta in caelum abducuntur.

Alia, ex Cyrillo Eremita, contigit.

circa annum 440.

In vita S. patris Euthymij. Miſſa, incruentum ſacrificium.

Nota viſionem.

S. Euthymius uidit ſæpe terribilem Angelorum viſionem una ſecum Deo ſacrificantem.

Ex hominibus quidem excellēſ Theodoſius, à Rubā vero ad Lauram redit magnus Euthymius. Et aliquando quidem vno ſabbatorum, ille quidem Deo miniſtrabat, & ei incruentum obtulit ſacrificium. Domitianus autem aſtabat ad dexteram cum myſtico illo ventilabro, cum iam eſſet peragenda ter ſancti glorificatio. Terebonq; Saracenus, & Chryſippi ſrater Gabrieliuſ, alter quidem prope, alter vero ſtans intra aram, ō magnam Chriſte tuam in Euthymium gratiam, vident ignem veluti in quodam diſfuſum linteo deſuper deſcendentem, quin etiam iptum magnum Euthymium & cum eo Domitianum intus complexum, ſic circa ipſos permanſiſſe ab initio ter ſancti uſque ad completum minifterium. Terebonem autem ait metu correptum & exterritū ab arareceſſiſſe: & non amplius audacter & temere eſſe ingreſſum adyta: ſed in templi conſtituiſſe veſtibulo cum magna in ſynaxi reuerentia, vt mihi poſtea narrauit Cyriacus anachoreta, qui hæc audierat à Terebone & Gabrielio qui viderant. Aiunt vero eum quoque aliquando dixiſſe quibuſdam fratribus, qui cum eo ſcorſum verſabantur, quòd ſæpe videret terribilem Angelorum viſionem vnā ſecum Deo miniſtrantem & ſacra contrectantem, & quòd in Domini corporis in ſuptione, aliquos quidem ex iis, qui accedebant, videret illuminari: aliquos autem ve-

luti

luti obscurari & morte affici, quicunque scilicet erant indigni ea luce.

CLASSIS OCTAVA SCHISMATICORVM ET HAERETICORVM.

Nouatus hæresiarcha, successionem ab Ecclesia fecit circa annum 260.

Diura mihi per corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, nunquam te à me discessurum, & ad Cornelium rediturum.

Hac habet
Nicephorus
lib. 6. hist.
sua cap. 3.

Eustathius Episcopus Sebastiae, superstitiones huius, damnatae sunt in concilio Gangrensi, circa annum 360.

Interrogatio. Quanto cum timore, qualive cum animi persuasione, affectione ve corpus & sanguinem Christi communicemus? *Responsio.* De timore quidem habemus Apostolum, qui dicit, Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Fidem autem faciunt verba Domini, qui dixit, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem.

In regulis
breuioribus
vide hac de
re Nicepho-
16.
9. & ca
pit. 29. lib.
13.

Pelagius hæresiarcha, gratiam Dei oppugnare coepit circa annum 419.

Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis. (Non est meum, quod vobis tradidi, sed à Domino illud accepi: sicut ipse alibi dicit non ab hominibus, sed omnia a Deo didicisse. Quod Dominus Iesus) Iam tunc quasi oblique commemorat, quàm magnum

In cap. 11.
prioris ad
Corinthios
epist.

Lege de his
commenta.

fit huius myſterij Sacramentum . In qua nocte tradeba-
tur) Id eſt à Iuda, Accepit panem & gratias agens bene-
dixit, fregit, & dixit.) Hoc eſt, benedicens: etiam paſſu-
rus, vltimam nobis commemorationem, ſive memoriã
dereliquit . Quemadmodum ſi quis peregre proficiſcẽs
aliquod pignus ei, quem diligit, derelinquat : ut quo-
tieſcunque illud viderit, poſſit eius beneficia & amici-
rias memorari, quod ille, ſi perfecte dilexit, ſine ingen-
ci deſiderio non poteſt videre vel ſtetu . Hoc eſt cor-
pus meum , quod pro vobis tradetur) Qui manducat
corpus meum, & bibit ſanguinem meum, in me manet,
& ego in eo . Vnde agnoſcere ſe debet quiſque , qui
Chriſti corpus aut edit , aut *ſanguinem* bibit, ne quid indi-
gnum ei faciat cuius corpus effectus eſt . Hic calix no-
uum Teſtamentum eſt) Quia vetus hoc per ſanguinẽ
animalium portendebat . In meo ſanguine hoc facite)
Et vetus & nouum per ſanguinem dedicatur : quia ſine
morte firmum eſſe non poteſt teſtamentum . Quotie-
ſcunque bibetis, in meam commemorationem.) Ideo
hoc Saluator tradidit Sacramentum , vt per hoc ſem-
per commemoremus : quia pro nobis eſt mortuus . Nã
& ideo cum accipimus à Sacerdotibus commonemur,
quia *corpus & ſanguis eſt Chriſti* , vt beneficiis eius non
exiſtamus ingrati . Itaque quicumque manducauerit pa-
nem hunc, & biberit calicem Domini indigne.) Sicut
ſcriptum eſt: omnis mundus manducabit . Vnde oportet
otioſum ceſſare à vitiis, ut ſanctũ *Domini corpus* ſan-
cte percipiat . Probet autem ſeipſum homo, & cætera)
Si in linteum , vel vas ſordidum non illud mittere au-
det, quanto magis in corde polluto : quam immundi-
tiam Deus ſuper omnia execratur : & quæ ſola iniuria
eius eſt corpori . Nam & Ioseph ille iuſtus propterea
ſindone munda inuolutũ in ſepulcro nouo corpus Do-
mini ſepeliuit : præfigurans *corpus Domini* acceptutos
ſam mundam mentem debere habere, quàm nouam .

Nestorius Archiepiscopus hæresiarca, Hic

Christum, Diuinitate sua spoliare exor-

sus est circa annum 435.

Audite itaq; attendentes his, quæ dicuntur. Qui mā ducat carnem meā, inquit. Memores sitis, quòd de carne est, quod dicitur, & quòd à me non est adiecta carnis dictio, ne videat illis sinistre interpretari. Qui manducat carnem meam, inquit, & bibit sanguinem meū. Nō dixit: Qui manducat & bibit diuinitatem meam. Qui carnem manducat & sanguinem meum bibit in me manet, & ego in eo. Et post: Sed ad propositum redeamus. Qui māducat carnem meam, & bibit sanguinem meū, in me manet, & ego in eo. Memores estote quòd de carne est, quod dicitur.

Quaternio
ne. 4.

Cum inimici essemus reconciliari sumus Deo per mortem Filii eius, de humanitate Filii clamat. Rursus cum ad Hebræos dicit: Locutus est nobis in Filio, per quem & secula fecit, diuinitatem Filii, significauit. Neque enim caro opifex est seculorum, quæ post multa secula est procreata. Neque diuinitas Iacobum fratrē habuit: neque Dei verbi mortem annuntiamus, *carne ac sanguine Dominico passi.*

Idem Nest.
Quaternio-
ne. 16

Bertramus Presbyter, delirare cœpit circa

an. 806. vel vt aliis placet, anno 842.

Videmus nondum passum esse Christum, & tamē sui corporis & sanguinis mysterium operatum fuisse. Non enim putamus vllum fidelium dubitare panem illum fuisse *Christi corpus effectum*, quem Discipulis donans dicit: Hoc est corpus meū, quod pro vobis datur. Sed neque calicem dubitare sanguinem Christi continere, de quo idem ait: Hic est calix, nouum Testamentum, in sanguine meo, qui pro vobis funderetur. Sicut ergo paulo antequam pateretur Panis substantiam & vini creaturæ conuertere potuit in proprium corpus, quod passurum erat, & in suum sanguinem, qui post fun-

Tracta do
co or. &
sanguine
Christi.

Hinc Berem
garius, sua
videtur ve-
nena suxis-
se.

Contra hūc
Bertramm
verisimile
est Pascha-

sum suum li-
brum de Eu-
ch. scripsisse.

dendus extabat, sic etiam in deserto manna & aqua de
petra in suam carnem & sanguinem conuertere praua
luit, quamuis longè post & caro illius in cruce pro no-
bis pendenda, & sanguis eius in ablutionem nostram
fundendus erat. Hic etiam considerare debemus, quem
admodum sit accipiendum quod ipse dicit: Nisi mandu-
caueritis carnem Filii hominis, & sanguinem eius bi-
beritis, non habebitis uitam in uobis. Non enim dicit
quod caro ipsius, quæ pendeat in cruce, particulatim
concidenda foret & à Discipulis manducanda: vel san-
guis ipsius, quem fusurus erat pro mundi redemptione,
Discipulis dandus esset in potum. Hoc enim scelus es-
set, si secundum quod infideles tunc acceperunt, à Di-
scipulis vel sanguis eius biberetur, vel caro comedere-
tur. Propter quod in consequentibus ait Discipulis, nō
infideliter, sed fideliter verba Christi susipientibus,
nec tamen adhuc quomodo verba illa forent intelligen-
da penetrantibus: Hoc vos scandalizat, inquit. Si er-
go videritis Filiū hominis ascendētem vbi erat prius?
tanquam diceret. Non ergo carnem meam, vel sangui-
nem meum vobis corporaliter comedendam, vel bibē-
dum per partes distributum, distribuendum putetis, cū
post resurrectionem visuri sitis me cælos ascensurum,
cum integri corporis siue sanguinis mei plenitudine.
Tunc intelligetis, quod non sicut infideles arbitrantur
carnem meam à credentibus comedendam, sed vere per
mysterium, panem & uinum in corporis & sanguinis mei
conuersam substantiam à credentibus sumendam. Et con-
sequenter. Spiritus est, inquit, qui viuificat, caro nō pro-
dest quidquam. Carnem dicit quidquam non prodesse
illo modo, sicut infideles intelligebant, alioquin vitam
præbet, sicut à fidelibus per mysterium sumitur. Et hoc
quare, ipse manifestat, cum dicit: Spiritus est, qui vi-
uificat. In hoc itaque mysterio corporis & sanguinis
spiritualis est operatio, quæ vitam præstat, sine cuius
operatione nihil profunt.

Ex his omnibus, quæ hactenus dicta, monstratū
est

Translu-
scensatio.

est quod corpus & sanguis Christi, quæ fidelium ore in Ecclesia percipiuntur, figuræ sint secundum speciem visibilem: at verò secundum inuisibilem substantiam, id est, Diuini potentiam uerbi, corpus & sanguis Christi vere existunt.

Idem Bert.
eodem Tra-
ctatu.

Berengarius Sacramentariæ hæresis auctor,

Palinodiam in hac forma cecinit sui erroris.

anno 1079. mense Februario.

Ego Berengarius corde credo, & ore confiteor panem & uinum, quæ ponuntur in altari, per mysterium sacræ orationis, & uerba nostri Redemptoris, substantialiter conuersti in veram propriam, ac viuificatricem carnem & sanguinem Domini nostri Iesu Christi: & post consecrationem esse verum corpus Christi, quod natum est de virgine, & quod pro salute mundi oblatum in cruce pependit, & quod seder ad dexteram Patris: & verum sanguinem Christi, qui de latere eius effusus est non tantum per signum & virtutem Sacramenti: sed etiam in proprietate naturæ & veritate substantiæ, sicut in hoc breui & continetur, & ego legi, & vos intelligitis: sic credo. Nec contra hanc fidem ulterius docebo, sic me Deus adiuuet, & hæc sacra Euangelia.

In hac recitata fidei professione affirmant quidam usq; in mortem illud perstitisse.

Vvaleranus Episcopus Nuemburgensis,

Scriptit anno 1039.

Materia vel substantia sacrificii, quod erat tunc, & nunc est in manibus Pontificis nostri, non simpla est, sicut nec Pontifex solius diuinæ vel humanæ solius substantiæ est. Est enim tam in Pontifice, quàm in sacrificio diuina substantia, est & terrena. Terrena in utroque est illud quod corporaliter vel localiter videri potest: diuina in utroque verbum inuisibile, quod in principio erat Deus apud Deum. Nam cum diceret idem magnus Pontifex panem & vinum tenens. Hic est corpus meum, hic est sanguis meus, vox erat uerbi incarnati, vox æterni principii, uerbum antiqui consilii, uerbum quod hunc

de Diuini officijs, ca. de materia sacrificij altaris.

Hunc errorem Lutherus sectatus est.

Idem eodem lib. ut Ioan. n. 1. v. 1.

phus testatur
lib. de Serm.
Domini in
monte cap.
39.

nam acceperat naturam. Idem in carne manens, panis
& vini accipiebat substantiā, vita media, panem cum sua
carne, vinum cum suo iungebat sanguine.

Sicut Christus est simul Deus & homo: sic hoc Sacra-
mentum panis & calicis est simul panis & uinum, & cor-
pus & sanguis Domini Iesu Christi.

Ioannes Vviclephus hæresiarcha, sedi-
tiosos errores suos spargere cœpit.

circa annum. 1369

Epist. ad Io.
Episcop. Lin-
colniensem.

En seruus vester spirituale petit hoc suffragium ha-
bere in causā Christi, quandoquidem à falsis fratribus
est insimulatus super hæresim de Sacramento altaris.
At ego credo & vique ad mortem meam uolo defende-
re, quod postquā legitimus Sacerdos ritē protulit sa-
cra verba super panem, quod sub forma panis sit *uerum*
corpus Iesu, sicut in toto orbe catholicus populus credit,
& hoc credidi ante falsos Prophetas introductos.

Confessio Pragensium, Consule lib.

Guilhelmi Vvhyte.

Articulo 1.
contra Tha-
boritas.
Christus
S.
gram. p̄s ri-
tibus colen-
dus est.

Christus verus Deus & uerus homo, ex Deo patre
natus, in visibili Sacramento in sua propriæ naturæ sub-
stantia corporaliter *presens est*. Et est eadem prorsus caro,
quam sumpsit ex utero matris suæ Mariæ, quæ residet
ad dexteram Dei patris. Cui in hoc Sacramento sic præ-
senti, genuflexione, cereis, & aliis ritibus, quibus Chri-
stus colitur, omnes honores deferendos ducimus.

Libr. quod
non solum à
noce Domi-
nicorū uer-
borum san-
ctificantur,
diuina do-
na, uerū et

Marchus Episc. Ephesinus, Vix. an. 1442.

Nos qui à sacris Apostolis, & eorum successoribus,
doctoribus Ecclesiæ, mysticæ Liturgiæ expositionem
accepimus, apud eorum nullum reperimus ab ipsis Do-
minicis verbis d. sanctificari & perfici Eucharis-
tiæ donum, & in ipsum *Domini corpus & sanguis*. in
ritibus. uerūque præcitantur uerba apud
ues

nes ananiami consensu, & nos ad memoriam rei tum gestæ reuocare, & vim potentiamque quasi eiaculati in proposita dona ad transmutationem: quæ autem consequitur postea, orationem & benedictionem Sacerdotis, re ipsa trāsmutare iam dona in ipsum *ἁπλότητος*, illud corpus & sanguinem Dominicū. Hæc verò ipsa quoque verborum series testificatur, quæ conuenientia & concordia apud nos reperiuntur: atque tota hæc oratio in iis consistet. Nam in Liturgia sacrorum Apostolorū à Clemente conscripta, post enarrationem Dominico rum miraculorum & actuum: præterea passionis, resurrectionis, reditus in cælum, ita ad verbum scriptum est: Memores igitur eorum, quæ propter nos passus est, & cætera, offerimus tibi regi ac Deo, secundum eius institutionem, panem hunc, & hūc calicem, gratias tibi per eum agentes, quòd nos dignatus fueris altare corā te, & tibi sacrificare. Et te rogamus, ut propitio, serenoq; vultu respicias supra hæc proposita dona coram te, & mittere digneris sanctum tuum Spiritum super hoc sacrificium, testem passionis Domini Iesu, ut efficiat panem hunc, corpus Christi tui: & calicem hunc, sanguinem Christi tui. Hæc quidem Diui Apostoli per Beati Clementis scriptionem Ecclesiæ tradiderūt. Diuus uero Iacobus Hierosolymorum primus Episcopus, ac primi magniq; Pōtificis frater, simul & successor, ipse quoque mysticam exponēs Liturgiam in eadem parte, post recitationem Dominicorum uerborum, hæc scribit, Memores igitur & nos peccatores, & cætera.

à consequente oratione & benedictione sacerdotis.

Transubstantiatio. S. Clementis Missam apostolorū scripto euulgauit.

S. Iacobus Domini frater. missam scripto tradidit.

Ioannes Hussus.

Dixi & dico, panē in Eucharistiam scilicet post uerba consecrationis remanere: sed illum, ne quisquā quā dixi alio mea uerba rapiat illum ipsum panem, qui de seipso hæc uerba dixit, Ego sum panis uitæ, & non materialis. Nam Christus uerbi sui. Tābili uirtute panem & uinum transsubstantiat in propriam carnem & sanguinem.

Lege Ioanni. Pezibra mi lib. de nō remanentia panis, contra Nicolai.

Hieronimus Pragensis, Exultus est Basilæ, in generali Concilio.

*Hæc Pog-
gius episto-
la Leonar-
dum Aretii-
mon.*

Cum rogaretur quid sentiret de Sacramento, inquit ante consecrationem panem, in consecratione, & postea uerum Christi corpus. Tum quidam aiunt te dixisse post consecrationem remanere panem. Tum ille, apud pistorem, inquit, panis remanet.

Ioannes Rokizana, Iste perfidia & arrogantia sua, notus esse cœpit circa annum 1458.

*Tractac. de
septem Sa-
cram. capi.
12. & sequen-
tibus.*

Est Sacramentum Eucharistiæ, vnum præcipuum ex iis, in quibus principaliter salus constat, & inter omnia singulare: quia ex ipso omnis sanctificatio est. Hæc enim hostia, semel pro mundi salute oblata, omnibus præcedentibus & subsequentibus Sacramentis virtutē dedit. Vnde excellenter per comparationē dicitur Eucharistiæ, id est, bona gratia. Quia in hoc Sacramento non tantum est virtutis augmentum & gratiæ: sed ille totus sumitur, qui est sōs & origo totius gratiæ. Institutio autem eiusdem Sacramenti & illius uera fides ponitur Matthæi. 26. Marci. 14. Lucæ. 22. Et. 1. Corinth. 11. Ex quorum quidem uerbis patet, quod cum Christus, qui est verus Deus & homo, qui mentiri non potest, nec aliquem decipere, dixit de pane, quem in manibus benedixit, quod ipse est corpus suum: Et de vino, quod est sanguis suus. Et quod est fide credendum, & constanter tenendum, quod ille panis vere erat corpus suum, & illud vinum, vere erat sanguis suus, Et de ista materia Eucharistiæ in Sacramento, scilicet quod ibi sit corpus Christi de virgine natum, & sic secundum suam propriam existentiam & naturam, determinarunt priores. Hoc dico, quod ipsum corpus Domini Iesu, est templū diuinitatis, & sanctissimæ Trinitatis, in quo tanta mirabilia Dei infinitæ sapientia & virtute concurrunt, tā gloriosa, tam alta, tam maxima, quod cælestes Virtutes, Cherubin & Seraphim, & omnes intelligentiæ in

niam

nium hominum & omnium in seculorum, in æternum habeant satis admirari diuinam dignationem, liberalitatem, maiestatem, sapientiam, & potestatem, misericordiam & communicabilitatem suæ bonitatis: in quo est omne bonum propositum in conspectu filiorum Dei, in quo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter. Qua propter iustum & sanctum est, æquum & salutare, quod Christiani habeant ipsum *corpus Christi* in Sacramento contentum, in summa reuerentia & timore, in summo desiderio & amore super terram. Sic ut omnes primū Sacerdotes, & clerici cæteri debent orationes suas & psalmodias frequentare ibi in præsentia, ubi est *corpus Christi*, Rex & Dominus omnis terræ, & ubi est frequentia Angelorum. Vnde grauitur peccant, & durè arguentur, qui ad hoc Deificum corpus in isto Sacramento leuiter se habent, & domini Dei sui ibi vere existentia obliuiscuntur. Adhuc tamen amplius dicendū est, quod ipsum corpus Domini Iesu, in Sacramento à cunctis Christi fidelibus debeat in timore & reuerentia magna obseruari: quia hoc Sacramentum Christi fidelibus ad remissionem peccatorum est condonatum. Si recte fideles credunt & sapiunt, dum ad hanc mensam magni regis accedunt, recumbunt inter Angelorum frequentiam, & sanctorum omnium epulas. Vnde quicumque non afficiuntur ad bene viuendum, secundum obseruantiam mandatorum Dei, & non afficiuntur ad colendū, venerandum, adorandum *corpus Christi* in Sacramento, & in ipso gaudendum, cum magno timore & amore, tales non sunt de vera & viuā fide: Et vel veram fidem non habent de hoc diuinissimo Sacramento, vel si habent, habent mortuam sine operibus, & sine spiritu viuificante. Olim pensabant primæui sancti, reuerentiam magnā ad Sacramentum habentes diuinum, ut etiam sacrarii sindonem & velum, si cupiditate mortali qui uenderent re peccato Iudæ tenerentur. Moderni verò Christiani non tri temporis, & calices & corporalia, atque pyxides pro corpore Domini Iesu deputatas, ad usus inhonestos.

Hereticus iste, asserit corpus Christi in Eucharistia adorandum.

Fidem autem non habent, aut certe mortuam et sine spiritu

vinificante,
 qui corpus
 Christi in
 Euchar. non
 adorant &
 venerantur.
 Taxantur in
 tollerabiliis
 superbia &
 maxima Lu
 theranorū
 arrogātia.
 Veteres san
 cti patres
 Ecclesia, si
 gnum cru
 cis sacri
 cio, & sa
 cra. reliquis
 adhibendum
 esse sanxe
 runt.
 Contra il
 los, qui di
 cunt corpus
 Christi
 Eucharisti.
 non esse no
 bis datum
 ut illud ado
 remus vel co
 lamus, sed
 tantum ut
 comedamus
 & bibamus
 hoc est, ut

istos, quandoque etiam & incredulos conuertunt. I
 autem & de eo quid sancti sentiāt de admittione aquæ
 ad uinum, circa missarum solennia. Et primò uidea
 mus Dionysium Magnum, Augustinum, Eusebium, Cy
 prianum, Paschasium, Theophilaetum, Damascenum,
 Bedam. Sunt & alii adhuc Doctores, eandem materiæ
 illius sententiam approbantes, sicut Ambrosius, Remi
 gius, Richardus, quorū dicta pro præfenti propter bre
 uitatem omitto. Et quibus compos existens rationis,
 in animo suo trutinat & penset, an securū sit, istos om
 nes uiros & sanctos, & magnos abiicere, deridere & cō
 tēnere: & modernos ideotas, parux literaturæ, sed ma
 gnæ præsumptionis existentes, attendere, sequi, & au
 dire. Sed & de illa difficultate, scilicet, quod circa Eu
 charistiæ confectionem, Sacerdotes quidam, signo cr
 cis in benedicendo panem consecrandum non utuntur,
 magis autem contemnunt, dicta sanctorum antiquorū
 iam sunt videnda, quæ secundo hic repetere non expe
 dit, quia antea de Sacramento baptismi sunt posita. Ibi
 ergo cui placet, uideat quomodo Ambrosius, Augu
 stinus, Chrysostomus & cæteri dicant. Quod circa
 talia ipsum crucis signum sit obseruandum, & quod
 sine illo nihil eorum ritè perficitur. Sed ut sapienti
 bus occasio, & simplicibus fulcimentum præbeatur cō
 tra eos, qui dicunt corpus Christi in Sacramento non
 datum ad colendum, sed solum ad manducan
 dum, dicit Augustinus de verbis Domini, Sermone
 58. Ego Domini carnem, propterea adoro: quia à
 diuinitate suscepta, atque Deitati vnita est, ut non aliū
 atque alium, sed unum eundemque Deum & hominem
 Dei filium esse confitear. Item super Psalmum. Chri
 stus, inquit, de carne Mariæ carnē accepit, & ipsam car
 nem manducandam nobis dedit. Nemo illam carnem
 manducet, nisi prius orauerit. Ex quibus patet, quod
 Sacerdotes cum populo fidei debent exterius corpora
 liter per genua dextiones, & capitis inclinationem,
 & prostrationem quando faciei in terram, reuer
 & cor

& colere Christum Iesum, iuumque corpus in Sacramēto. Et sic Sacerdotes debent uerbo & exemplo docere populum, ut contremiscant, adorando & colendo, & summum ac uiuacem respectum habendo, circa hæc diuinissima & ineffabilia myſteria. Ex quo patet error impie dicentium, quod corpus Christi uel Sacramentum, solum sit nobis datum ad manducandum: & sanguis in calice solum ad bibendum, & non ad colendum siue adorandum. Sed quod inanis & fatua sit irritio, qui luminum accensione coram Dominico corpore in Sacramento derident, dicentes: quia Deus est lux, & non egens lumine. Nam in ueteri lege etiam Domini mandato, lucernæ siue lumina in candelabro disposita, corā panibus propositionis, qui fuerunt figura tantum corporis Domini in Sacramento, exardebant: multo magis decens est, ut hoc in præsentiam tanti Sacramenti fiat. Si nempe decens & honestum est, teste Hieronimo in Epistola ad Riparium, ut lumina ardeant coram corporibus siue ossibus Sanctorū. Et si decens fuit temporibus primorum Sanctorum, ut lampades mortuis Christianis fidelibus accendantur, ut hæc describit Chrysostomus, Sermone 4. super Epistolam ad Hebræos: multo magis decens est, honestum & sanctum est, ut lumina coram tam Deifico & diuino corpus Christi accendantur. Sed rudes illi, & grossi, contemptoresque reuerentiæ decentis corporis Iesu & ipsius Sacramenti sciunt causam, cur lumina coram Sacramento accendantur. Dicit namque Isidorus libro 7. Etymologiarū cap. 12. de acolytis loquens in hæc uerba. Acolyti Græcè, Latine ceroferarii dicuntur, à portandis cereis, quādo legendum Euangelium, aut offerendum est sacrificium. Tunc enim accendantur luminaria ab eis, & deportantur: non ad effugandas tenebras, dum Sol eodē tempore rutilet, sed ad signum uitæ demonstrandū, ut sub typo luminis corporalis illa uita ostendatur, de qua in Euangelio legitur. Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem.

nobis solum datam, ut sumamus est non ut adoremus & colamus.

Inanis & fatua hæreticorum irritio dicentium Deum esse lucem, idcirco non egere ut luminaria coram Euch. accendantur. Umbras huius Euch. sacram. in ueteri lege, uoluit Deus lucernarum accensione, hoc vari. Cur sole rutilante luminaria in templis ardeant.

Hieronymus Sauonarola, Arsit Florentia:

circa annum 1496.

Expositione
2. Orat. Do-
minica.

Panem nostrum quotidianū da nobis hodie. O anima mea, cum tu sis pretiosior corpore, prius debemus quærere cibum tuum, qui est verbum Dei, & corpus Christi, quàm cibum corporis tui. Non autem omnes, qui legunt vel audiunt verbum Dei & sumunt corpus Christi, sumunt illud de manibus Dei. Qui enim scripturas addiscunt vel audiunt, vt sciant duntaxat aut vt sciantur, non autem vt sanctificentur & operentur, de manu Dei panem verbi Dei non accipiunt, sed de manibus suis: ita & qui cum peccato accedunt ad Sacramentum Eucharistiæ, panem cæli de manibus Dei non sumunt. Nos ergo Patri nostro cælesti dicamus. Panem nostrum quotidianum, id est, verbum tuum, da nobis hodie: ne deficiamus in via, vt quia quotidie deficimus, quotidie nos Pater noster pascat & nutriet, intus illuminando corda nostra charitate diuina, vt gustemus & videamus quoniam dulcis est Dominus. Nisi enim ipse intus illuminauerit & accenderit corda nostra, in vanum sumimus panem nostrum, id est, verbum Dei, & corpus Christi. Quotidianum autem dicimus, & da nobis hodie: qualibet die dicere debemus, quia qualibet die ac singulis horis, si fieri potest, verbum Dei comedere debemus legendo, meditando, orando, & contemplando, cantantes & psallentes in cordibus nostris, Domino gratias agentes semper per Iesum Christum Dominum nostrum & Saluatorem. Similiter & panem & sacratissimum corporis Christi quotidie: saltem spiritualiter sumere debemus deuote, scilicet, audiendo Missam, & cum Sacerdote pariter concelebrando. Sæpe etenim Sacramentaliter illum mysticum panem sumamus, iuxta deuotionem cordis nostri, consiliumque patris spiritualis: quia dicit Augustinus. Quotidie communicare nec laudo nec vitupero: diebus tamen Dominicis communicandum hortor.

Domi-

Domine, ego scio, quod tu sis verus ille creator mundi, & humanæ naturæ, verbum illud æternum, qui cæli tus descendisti in uterum virginis Mariæ, ascendisti lignum crucis susurus pretiosissimum tuum sanguinem pro nobis miseris peccatoribus. Ego te precor, mi Domine, ego te precor mea salus, ego te precor mi consolator, ut adeo pretiosus hic sanguis in vanum pro me fusus non sit, sed mihi profit ad remissionem omnium peccatorum. Quorum à te peto veniam ab eo die, quo primum aqua baptismatis ablutus sum, in hoc usque momentum: & coram te, Domine, meum agnoscens delictum, veniam peto offensionis, in hanc ciuitatem omnemque hunc populum, commisisset, tam in profanis, quam sacris rebus, omniumque delictorum, quorum mihi memoria non est.

Martinus Lutherus hæresiarcha.

Hoc diffiteri nec possum nec volo, quod si Carolstadus, aut alius quispiam ante quinquennium mihi persuadere potuisset in Sacramento præter panem & vinum esse nihil, ille magno beneficio me sibi deuinctum reddidisset. Grauibz enim curis anxius, in hac excutienda materia multum desudabam, omnibus nervis extensis me extricare & expedire conatus sum, cum probe perspiciebam, hac re Papatui cum primis me valde incommodare posse. Verum ego me captum video, & la elabendi via relicta. Textus enim Euangelii nimium apertus est & potens, qui facile conuelli non potest, multo minus verbis, aut glossis è capite vertiginoso confictis subuerti.

Ea communio, quam Ethnici habent cum dæmonibus in hoc sita est, quod ex his, quæ idolis oblata sunt, participant. Ea vero, quam cum Deo habent Christiani homines, in eo quod de his quæ illi offeruntur, nimirum de corpore & sanguine Christi participant.

Idem Hieronymus iste, tam mortis vicinus, sumpturus corpus Christi illudque proprijs manibus tenens, orationem istam ad Sacram. fudit. Epistol. ad Argentinenses.

Hic detegit ipse Lutherus suam ipsius hypocrisim quod scilicet studuerit non Christi gloriam promouere, sed odium suum in Pontificem Romanum ex- plere.

Nota bene de Sacramentarie.

Idem, lib. de verit. corp. Christi. D. n. carne de-

Philippus Lantgravius Hefsiæ,

min. contra
Ioan. Oeco-
lampadium
Hec ille, in
colloquio.
Spirensi ad
Granvella-
num & Na-
uium.

Epistol. ad
Fredericum
Myconium.

Vtinam ô
Melanthon
tibi ipsi hac
persuasisses.

De summis atque præcipuis dogmatis convenit no-
stris theologis: De cœna Domini fuit quidem inter
eos contentio, verum ea nunc sopita est: nemo enim
est, qui non fateatur ibi corpus & sanguinem Christi ve-
re percipi. Sunt Daudici, & nescio qui præterea, sed
in hos animaduertimus.

Philippus Melanthon.

Mitto tibi locos veterum scriptorum de cœna Do-
mini, ut promisi, qui testantur illos idem sensisse, quod
nos sentimus, videlicet corpus & sanguinem Domini vere
adesse in cœna Dominica. Quanquam fides non pen-
deat ab humana auctoritate, sed à verbo Dei, ta-
cum scriptura imbecilles à fortioribus confirmari veli-
iuvat habere Ecclesiæ testimonia in omni genere ten-
tationum. Ut enim viuos libenter consulimus, quos iu-
dicamus vsum aliquem habere spiritualium rerum: ita
& veteres, quorum scripta probantur, censeo consulen-
dos esse. Sunt & aliæ causæ, cur veterum testimonia nō
contemnam, Existimo hoc communiter sensisse Eccle-
siam, quod isti scripserunt. Neque vero tutū est à com-
muni sententia veteris Ecclesiæ discedere. Quibusdam
valde hebetes videmur, quod in verbis Evangelii, Hoc
est corpus meum, non videamus metaphoram, nec in-
telligamus nos ab infinitis quæstionibus vnius benefi-
cio metaphoræ liberari. Videtur insania esse, sententiā
omnium longe absurdissimam mordicus tenere, cum
aliā commodissimā offerat metaphorā. Hi deside-
rabunt in me iudicium hic etiam, quod in his testimo-
niis hyperbolas & allegorias non deprehenderim. Ego
vero non ignoro hæc σοφὰ φάρμακα, ut poeta vocat,
quibus medicantur eas sententias alii. Verum quid
non poterit eludī hac arte, si licebit allegorias comini-
nisci nostro arbitrio? Quidam enim callidi homines
totam religionis doctrinā hoc modo transformant ut

in philosophiam. Ego has sententias auctorum singulorum nudas proposui, ut iudicium candidum auctori relinquerem, utrum de corporali presentia loquantur, an de sola efficacia. Ego quidem statuo eas *propter* asseuerare, quod corpus Domini vere adsit in cœna Domini.

Ego moneo lectorem, primum ut meminerit non posse de cœna Domini ex hoc Augustini loco iudicari, cum eius rei nulla fiat ibi mentio. Quoquomodo auctoritas huius loci defendatur, tamen non debet plus valere, quam alia clara & aperta testimonia Hilarii aut Cyrilli, quæ manifeste affirmant corpus Christi adesse in cœna. Neque ego ullam satis firmam rationem inuenio cur ab hac sententia discedamus. Fieri potest, ut ista sententia blandiatur otioso animo, quæ est minus consentanea humano iudicio, presertim sic instructa & ornata argumentis erudite cogitatis. Sed quid fiet in tentatione, cum disputabit conscientia, quæ habuerit causam dissentienti à recepta sententia in Ecclesia? Tunc ista verba, *Hoc est corpus meum, fulmina erunt.* Quid his opponet mens perterrita, quibus scripturis, qua voce Dei muniet se, ac sibi persuadebit necessario fuisse hic interpretandam metaphoram? Non satis periti videntur horum certaminum isti, qui tam facile serunt noua dogmata, qui sic delectantur ingenio, ut magis admirentur vane cogitatas rationes, quam verba scripturæ. Ego scio quàm leuiter in tentatione excutiantur nobis è manibus rationes illæ dissentientes à scriptura, quantumvis antea visæ plausibiles. Et accellit hoc in ista controuersia magis, quàm in aliis, quod vniuersæ Ecclesiæ, ac toti imperio minatur horribilem mutationem. Tanti scandali conscientiam sustinere sine claro & certo testimonio scripturæ quis possit? Ego itaque sequor veteris Ecclesiæ sententiam, quæ affirmat *adesse corpus Christi in cœna*, ac iudico hanc habere scripturæ testimonium. Non enim inuenio firmam rationem, cur nomine corporis in verbis cœnæ oporteat

*Idem Lib.
de ueritate
corporis &
sanguinis
Domini in
cœna Domi
nica.*

Fulmina erunt ista verba, Hoc est corpus meum.

tantum absentis corporis signum intelligi. Quanquā enim sermo in sacris literis plenus sit figurarum omnis generis, tamen plurimum inter narrationes rerum gestarum interest, & inter ordinationes diuinas, seu dogmata de natura, seu voluntate Dei. In narrationibus exponuntur res inter homines gestæ, vbi series factorum subiecta sensui cogit non absurde dicta figurate interpretari. Si in præceptis seu dogmatibus, quæ de natura, seu voluntate Dei loquuntur, idem conemur facere, quid consequuturum sit, facile possunt homines eruditi existimare. Hic cum absurditas impingit in alios clariore locos scripturæ, seu fidei articulos, corrigenda est beneficio figurarum: sed si tantum in rationem impingat, non in scripturas, conuenit præferre verbum Dei iudicio rationis. Necessè est enim certam esse sententiam illorum locorum, vnde dogmata seu articuli sumuntur. Quòd si nobis licet hos quoquo modo interpretari, deprauari poterunt omnia. Fuerunt olim astuti homines, qui hac ratione totam doctrinam Christianā transformauerunt in Philosophiam. Hi iudicabant Christianos, homines illiteratos, quia parum astute intelligerent ea, quæ figurate ac recte dicta essent, multa absurda dogmata sine causâ amplexos esse, possem exempla recitare, sed habenda est ratio infirmi lectoris: facile perturbantur imperitorum mentes. An nemo fuit nostris temporibus, qui significauit huiusmodi callida interpretatione, pleraque dogmata mitigari posse? Abrahæ mandatum est, vt circumcideret præputium. Quis non irrisit inter Ethnicos? Neque tamen licuit illi cum institueretur ritus, aliud suspicari, quàm quòd verba sonant. Homo astutus poterat disputare rem tam ridiculam nullo modo præcipi à Deo, sed significari, libidines esse coercendas ac frænandas. Hoc sum vñs exēplo, cum alia reperiuntur magis illustria, sed: non velim sciens perturbare imbecilles animos. Nullus autem locus scripturæ proferri potest, qui testetur Christum non adesse in cœna, qui cogat interpre-
ri

ri verba cœnæ allegorice: nec vsus Ecclesiæ veteris cogit ea interpretari allegorice: tantum repugnat verbis absurditas, quæ impingit in iudicium rationis: hæc non est satis magna causa, cur à verbis discedamus. Si hoc genere absurditatis patiemur nos abstrahi à scripturis, nihil habebimus præsidii in vlla tétatione. In afflictionibus iubemur petere, sperare, & expectare auxilium à Deo. At nihil causæ habet hic ratio, cur reclamet? Non cernitur præsentia Dei, si quid promissit boni: videtur alii promississe, videtur enim irasci nobis propter peccata. Hic maxima rationi dissentio est, cum promissionibus. Quàm difficulter persuaderi potest rationi, quòd Deo simul curæ, quòd afficiatur nostris malis hoc vero multo etiam difficilius persuadetur, quòd propter Christum gratis, sine nostris meritis in gratiam recipiamur, exaudiamur, defendamur, & adiuuemur: itaque hic vincent absurda, quæ sic rationi videntur, si plurius fiant quàm verbum Dei, nullam consolationem in afflictionibus habebimus. Nec pauciora absurda in tali certamine incurrunt in oculos, quàm in quæstione de cœna Domini: sed hæc non mouent otiosos animos. Ille Geometricæ & Physicæ speculationes magnum tumultum excitant in animo vacuo, & qui consuevit rationes quærere de doctrina religionis: & id facimus omnes paulummodo studiosi: sed recurrendum est ad scripturas, vbi cum non inueniant testimonium, quòd corpus Christi neget adesse in cœna, aut interpretetur verba cœnæ aliter, quam sonant verba, non habeo rationem satis firmam nouæ sententiæ docendæ, præsertim quæ tanta scandala excitat, quæ, ego scio, non posse perferri, nisi habeamus firma & certa scripturæ testimonia. Nam etiam alia multa in scripturis mouent de Christo uita, vt vere eum adesse posse Sacramento sentiam. Nec video causam, cur non ibi vere adesse possit, vbi vere aliquid efficit: constat autem Sacramenta ad hoc instituta esse. Quia ea Deum moueat & ex seitet mentes ad creandum, non enim sunt instituta,

Nullus scriptura locus adduci potest, qui Christum neget in Euch. vere esse.

tuta, vt tantum sint notæ ad signa professionis, quæ discernant nos ab alijs gētibz, ut toga Romanos discernebat à Græcis, aut varietas uestitus discernit monachos. Neq; parū refert in hac cōtrouersia, verū vsum Sacramentorum tenere de quo magis proderat Ecclesijs fideliter docere, quàm de Geometricis speculationibus, quæ tantum reddunt mentes profanas, nō alunt fidem aut timorem Dei.

Ioannes Oecolampadius, vide in quantam hic impietatem postmodum pro lapsus sit.

Comio. de
presentia
corporis
Christi in
Eucharist.
Qui stat, ui
deat ne ca-
dat.

Vitasses tu
ò vtinā Oe-
colampadi,
istam curio-
sitate, à qua
catexos ab-
sterres.

Curiositas
vbiq; Deo
ingrata, &
nobis peri-
culosa, sed
circa Sacr.
Euchar. pe-
riculosiss.

Prefat. in
uo. 2. de ha-
si de corp.
Christi.

Simpliciter & absque hætitatione, credamus adesse & contineri sub hoc pane, *uerum corpus*: sub vino autē. *sanguinem*. Non dico figuram & typum tantum, vt sacrificium Abel, vt oblationē, Melchisedec, vt agnum patriarchalem, manna, panes propositionis, subeinericiū Helix, & cæteras Testamenti figuras. Absit id blasphemix vt tantum tribuamus vmbra, quantum luci & veritati. Panis enim hic nobis non tantum figurat, sed est corpus ipsum Domini. Habemus in hoc fidem Christo, veritati primariæ, quæ fallere nequit, & dixit. Accipite & manducate, hoc est enim corpus meum. Carnem itaque & sanguinem Christi adesse & contineri simpliciter fatemur. Hic insigni quadam & columbina simplicitate nobis opus est, ita, vt à curiositate quàm maxime alieni simus, omnipotentix verbi Dei, & non imbecillitati mentis nostræ fidem adhibentes: curiositas nostra semper Deo ingrata, & ubique periculosa, ita hic periculosissima: debiles oculos excæcat sol inspectus: scrutatorem maiestatis pessundat excellens claritas.

Iobus Gastius.

Accipe igitur, optime Brenti, hoc quidquid est conatuli a Iob, & boni consilii. Hoc enim concilio maxime hæc diutius concors: innoxia esse iniquum ra-

tus, quo totus uideret orbis, quàm non dextero Marte illi donorum Dei olores, tam ingenti piarum mentium perturbatione, præsentis rei pugnam gesserint. Qui iam posthabitis diuinæ scripturæ scaturigine (posteaque operam & oleum ipsdem se luisse viderunt) ad præsentem non ita limpidos gurgites declinarunt, unde Furia lites, sed frustra, Deo propitio, suppetias venantur, Accipiant ergo hanc illam veterum de Barbarica istac eorum controuersia, elegantissimam syluulam, à D. Aichasio aliquod nimirum, non paucis retro seculis sub paribus confictibus confectam: & credant tandem quod totus cum scripturæ, cum orthodoxorum omnium chorus, vel luce clarius meridiana credendum docet, aut saltem euitæ rei manifesto triumpho ultro arma mouere desistant. Quoquo enim se verterint, siue ad scripturam siue ad patres, ex utriusque petitis triumphis frustrabuntur.

Ipsissimum Christi corpus est sub pane.

Sola ratio, non fides miratur quid fieri contra naturam.

Solis incredulis hoc Sacramentum sordet.

Hoc Sacramento unum nos cum Christo fieri corpus.

Verum in hoc Sacramento esse corpus, uera fides non hæsitat.

Tropus, est, pro significat, exploditur.

Patres quidem sub figura corpus Christi escitarunt: nos uerò reuera ipso corpore & sanguine Christi, cibamur.

Hoc Sacramento coalescere Christum & Ecclesiam in unum corpus.

Omnino quid sublimius esse hoc Sacramentum, quam figuram eo quod mors & uita in eo sumatur.

Ipsa Christi manu, hoc Sacramentum distribui.

Per baptismum ex filiis iræ renascimur filij Dei: per Sacramentum uerò corporis Domini, unum cum Christo sortimur corpus.

Vera Christi caro, ut est passa & crucifixa, sub figura panis porrigitur.

Totus, cum Scriptura, cum orthodoxorum omnium chorus credendum docet, uerum corpus Christi in sacramento Eucharistie contineri.

In annota. marginalibus in eundem Pascha fil. lib.

Hic sacrilegus Lutheranus, in ipsum sacramentarium non est.

*Vera Christi caro in dijudicabili modo sub pane sum-
pitatur.*

Audis impie sacrilege, carnem Christi esse cibum
vstrum.

Corpus & sanguis Christi nullius personæ immun-
dæ ordidantur.

*Christi carnem veram & immaculatam hoc in Sacra-
mento sumi.*

Scripturæ & Patrum sententia verum Christi corpus
manducari.

Nō aliam cœnā habemus, atq; habuerūt Apostoli.

Christi corpore immortali, pascimur, ut ipsi immor-
tales cum ipso fiamus.

*Sirabus lu-
scum irridet* Quin audis tandem, nos uerum Christi bibere san-
guinem, declamator spiritalis.

Andreas Osiander.

*In annota-
tion. lib. 7
in cap. 8. 9.
c. 20*

Ex Luca manifestissimum est, cum Christo Discipu-
lis suis corpus & sanguinem suum distribueret, Iudam ad-
huc adfuisse: quare cum Christus mentionem prodico-
ris ante Eucharistiam fecerit, Matthæo & Marco testi-
bus, eandemque Luca teste, post Eucharistiam, repeti-
uerit, uerba Ioannis, Eucharistiam obmittentis, sic acci-
pienda iudicamus, ut utramq; mentionem proditoris,
uno sermone, complexus esse videatur.

Martinus Bucerus, istam fidem pro-
fessus est anno 1536.

*Ex actis
Conci. Lu-
ther. Wit-
tenberga,
in adibus
Lutheri.*

Cum pane & uino, vere & substantialiter adest, exhi-
betur, & sumitur corpus Christi & sanguis, & Sacramenta-
li vnione panis est corpus Christi, & porrecto pane ve-
re adest, & uere exhibetur corpus Christi.

Ioan. es Pomeranus.

*Conj. ne
sua de sa-
cra. c.*

Neq; corrumpimur uerba Christi essetis tropis, ut
faciunt sacra mētari & c. & scripturam miserè torquē-
tes, qui ubi habent auro ista pro sua, ut putant, o i-
a. de

ñione a hæneos: Christus sedet in dextera Dei patris: Caro nõ prodest quidquam (qui muri quidem sunt, sed tantum ualent ad eorum opinionem tutandam, quantum nix ualet ad calefaciendum,) multis iam editi bellis non potuerunt respondere vni verbo Pauli in diiudicās corpus Domini. Breuiter audi quid facimus, Conueniemus, accipimus panem, & edimus corpus Christi, in commemorationem corporis Christi pro nobis in cruce mortui. Similiter accipimus poculum, & bibimus sanguinem Christi, in commemorationem sanguinis pro nobis in passione eius & morte effusi. Hæc & omnia & facimus & credimus secundum Christi institutionem. Nam in sui suæque mortis commemorationem hoc Sacramentum Christus instituit. Nam Christus dicit, hoc facite, in quo verbo fidenter facimus quæ Christus instituit. Sed hic discordia orta est ex isto verbo. Nam sacramentarii exponunt: Hoc facite, id est, accipite panem & comedite panem, accipite uinum & bibite uinum. Ita dicere debent, qui nolunt videre & audire quid Christus dicat. Nos uerò inuiolatam seruantes Christi institutionem, sic dicimus: Christus accepit panem, & dedit Discipulis suis dicens: Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite, id est, accipite panem, & comedite meum corpus, credentes panem, quem secundum meam institutionem editis in meam commemorationem, nõ simpliciter esse panem, sed *meum corpus*, quod pro vobis datur. Similiter accepit calicem & dedit eis dicens: bibite ex hoc omnes. Hic est sanguis meus, &c. Hoc facite quotiescunque biberitis in meam commemorationem. Facite, inquit, hoc est, accipite calicem & bibite meum sanguinem, credentes poculum, quod me instituyente in mei commemorationem bibitis, *esse meum sanguinem*. Christus ergo non instituit & dixit: Hoc facite, id est, accipite & comedite panem, accipite & bibite uinum, sed hoc facite, id est, accipite & comedite meum corpus. Sic uolo, sic iubeo, sic instituo, ut in mei commemoratione

sanguinis Christi.
Se, & scripturam misere sacramentarij torquent.

Absurda sacramentar. interpretatio.

morationem comedatis *corpus meum*. Non instituo ut in mei commemorationem edatis simpliciter panem, sed panem quem editis, credatis esse corpus meum, &c. *p*ite ergo & comedite panem quem frangitis inquit *qui est corpus meum*. Accipite & bibite poculum quod distribuitis inter vos, quod est sanguis meus. Instituo & uolo ut in commemorationem mortis meæ edatis corpus meum, & bibatis meum sanguinem, ut ille panis, qui edatur sæpe in commemorationem mei sit *corpus meum*, & illud poculum, quod sæpè bibetis in commemorationem mei sit sanguis meus.

Ioannes Brentius.

*Homil. 50.
in Euangel.
Luce.*

Postquam Christus ascendit in cælum, non iam est in locis pro carnali humanæ rationis imaginatiõe, ne pro ratione diuina, quare etsi *corpus eius* sit simul in cælo & in terra, super cælos & in cœna, non tamen est in diuersis locis iuxta carnis cogitationes, sed est potius in uno loco.

Confessio Vvittenbergensis.

De substantia Eucharistiæ sentimus & docemus, quod *verum corpus Christi & uerus sanguis eius* in Eucharistia distribuitur, & refutamus eos, qui dicunt, panem & uinum esse tantum absentis corporis & sanguinis Christi signa.

CLASSIS NONA

IVDAEORVM ET ETHNICORVM.

Rabbi Moses Hadarsan. Vixit ante
Christum natum.

vi panem vel cibum omni carni. Amplius dictum est verbum notum, Qui, dat panem omni carni. Hoc est quod dictum est Psalmo 34. Gustate & uidete, quoniam bonus est Deus. Quia panis, quem dat omnibus ipse est caro eius. Et dum gustatur panis, convertitur in carnem. Et hoc est quod dictum est, Et uidete, quoniam bonus est Deus. Et erit hoc mirabile magnum.

In Psal. 136

Transubstantiatio.

Rabbi Cabana, Et hic ante Christum
natum vixit.

Ligans ad vitem ciuitatem suam, & palmitem ò fili mi alinum suum, Lauabit in uino uestem suam, & in sanguine vux pallium suum. Rubriores sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores. Hæc verba ligans ad vitem ciuitatem suam, ostendunt, quòd sacrificium quod fiet ex uino, non solum transmutabitur in substantiam sanguinis Messie, sed etiam convertetur in substantiam corporis eius. Verba autem illa, Et ad palmitem ò fili mi alinum suum. Significant, quòd diuinitas & Dei Filius unetur esino, id est, materię suæ. Rubriores sunt oculi eius uino, & dentes eius lacte candidiores. Hoc est, In sacrificio quod fiet ex pane, non obstante quòd album sit velut lac, convertetur in substantiam corporis Messie, eritq; in ipso sacrificio substantia sanguinis

In cap. Genesios 49.

Nota.
Transubstantiatio.

morationem comedatis *corpus meum* . Non instituo vt in mei commemorationem edatis simpliciter panem, sed panem quem editis, credatis esse corpus meum, &c. p̄ite ergo & comedite panem quem frangitis inquit qui est *corpus meum* . Accipite & bibite poculum quod distribuicis inter vos, quod est sanguis meus . Instituo & uolo vt in commemorationem mortis meæ edatis corpus meum, & bibatis meum sanguinem, vt ille panis, qui edatur sæpe in commemorationem mei sit *corpus meum*, & illud poculum, quod sæpè bibetis in commemorationem mei sit sanguis meus .

Ioannes Brentius .

*Homil. 90.
in Euangel.
Lucæ.*

Postquam Christus ascendit in cælum, non iam in locis pro carnali humanæ rationis imaginatiõe, pro ratione diuina, quare etsi *corpus eius* sit simul in cælo & in terra, super cælos & in cœna, non tamen est in diuersis locis iuxta carnis cogitationes, sed est potius in uno loco.

Confessio Vvittenbergenfis .

De substãtia Eucharistiæ sentimus & docemus, quod *verum corpus Christi & uerus sanguis eius* in Eucharistia distribuatur, & refutamus eos, qui dicunt, panem & vinum esse tantum absentis corporis & sanguinis Christi signa .

CLASSIS NONA

IUDAEORVM ET ETHNICORVM.

Rabbi Moses Hadarfan. Vixit ante
Christum natum.

vi panem vel cibum omni carni. Amplius dictum est verbum notum, Qui, dat panē omni carni. Hoc est quod dictum est Psalmō 34. Gustate & uidete, quoniā bonus est Deus. Quia panis, quem dat omnibus ipse est *caro eius*. Et dum gustatur panis, *conuertitur in carnem*. Et hoc est quod dictum est, Et uidete, quoniā bonus est Deus. Et erit hoc mirabile magnum.

In Psal. 34

Transubstantiatio.

Rabbi Cabana, Et hic ante Christum
natum vixit.

Ligans ad vitem ciuitatem suam, & palmitem dñi filii asinum suum, Laubit in uino uellem suam, & in sanguine uxoris pallium suum. Rubriores sunt oculi eius uino, & dentes eius lacte candidiores. Hæc verba ligans ad vitem ciuitatem suam, ostendunt, quòd sacrificium quod fiet ex uino, non solum transmutabitur in substantiam sanguinis Messie, sed etiam *conuertetur in substantiam corporis eius*. Verba autem illa, Et ad palmitem dñi filii asinum suum. Significant, quòd diuinitas & Dei Filius unietur osino, id est, materię suæ. Rubriores sunt oculi eius uino, & dentes eius lacte candidiores. Hoc est, In sacrificio quod fiet ex pane, non obstante quòd album sit velut lac, conuertetur *in substantiam corporis Messie*, eritq; in ipso sacrificio substantia sangui-

In cap. Genesios 49.

Nota.
Transubstantiatio.

nis Messiae rubra, ut vinum. Erunt item in sacrificio uini, sanguis & caro Messiae, & eadem erunt in pane. Quoniam corpus Messiae non potest diuidi: idque ratio potest. Nam si caro & sanguis diuisa essent, distinguerentur inuicem. Corpus autem Messiae non potest diuidi scriptum est Exodi 12. Et substantiam non confringetis in eo. Præterea caro sine sanguine, & everso sunt res mortuæ: corpus verò Messiae post resurrectionem, quæ glorificatum erit, semper uiuet.

Raddi Iudas, & hic similiter antequam
Christus secundum carnem nasceretur vixit.

In cap. 28.
lib. Numerorum.

Transubstantiatio.

Panis facierum coram me semper) Quare dicatur panis facierum ratio est: transmutabitur ex substantia panis, cum sacrificabitur, in substantiam corporis Messiae. descendit de cælis. Et ipse idem erit sacrificium, Ideoque dicit. Respicietis ad offerendum mihi, id est, offerri me. Eruntque inuisibilis atque impalpabilis. Cuius rei fidem facit sedes Eliæ. Et magistri aiunt, eam ob rem dictum esse panem facierum, quia in ipso sacrificio erunt duæ substantiæ, diuinitas & humanitas.

Rabbi Simeon, vixit ante Messiam natum.

Lib. cui titulus inuestigatio secretorum.

Angelis datum non est quod sacerdotibus.

Hoc est sacrificium, quod, postquam venerit Messias facient Sacerdotes coram Deo sancto & benedicto. Tunc enim cessabunt omnia sacra, quæ prius fiebant. Facient autem sacrificium illud ex pane & uino: Quod cum primum Sacerdotes exercebunt, omnes Angeli cæli audientes illa sacra sanctaque verba, ex ore Sacerdotum prodeuntia, intelligentes inuidebunt mihi in modum illis, & contremiscent. Iratique omnes Deum venient, dicentes: O Domine mundi, quam magna est laus illa, quam dedisti Israel, qui peccatis pleni sunt, & non dedisti nobis, qui coram te à peccatis sumus immunes, Deus respondebit illis, dicetque. Non est vobis locus

inuidiæ in Israel, quandoquidem vos oratum pro illis accessistis. Quia autem illi peccatores sunt, & ad peccandum proclives: ideo, ut illis remittam, Messiam misi: docuique eos hanc excellentem laudem. Verò, non peccare non potestis, non indigetis huiusmodi. Tunc Angeli ab ira discedentes, dicent. Domine Deus noster, quàm admirabile est nomen tuum in universa terra: quoniam eleuata est magnificentia tua super cælos. Tunc Deus misericordia implebitur, & virtute ingenti sanctorum verborum, quæ ab ore Sacerdotum manabunt, illud & omne sacrificium, quod in unaquaque ara celebrabitur. *in corpus Messie conuertetur.* Tum Angeli coram Deo sancto & benedicto laudes maximas edent, dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus, dominus Deus exercituum. Pleni sunt cæli & terra gloria tua.

Transsubstantiatio.

Rabbi Berachias, Vixit ante Messiam.

Quid est quod fuit? ipsum est quod erit.) Quæadmodum fuit redemptor, primus, id est, Moyses: ita erit & redemptor vltimus. Sicut enim redemptor primus fecit descendere manna, sicut scriptum est Exod. 16. cap. Ecce ego pluam vobis panem de cælo: ita quoque redemptor vltimus, id est, Messias erit placenta frumenti in terra.

Expositione in Ecclesiasticon.

Rabbi Ionathas, ben Vziel, Vixit ante Messiam.

Et erit sacrificium panis in terra, in capite montium Ecclesiæ. Videat qui habet oculos, quòd sicut dictum est, ille est Messias, de quo loquitur totus Psalmus. Cum ergo ait, Et erit placenta frumenti in terra in capite montium, vult dicere, quod placenta panis, fiet sacrificium in capitibus Sacerdotum, qui sunt in Ecclesia.

Lib. Collectionum.

Rabbi Ahraham, Opinor & istum ante natum Christum vixisse.

Qui dat escam omni carni.) Hic est de quo Psal. 34. scriptum est: Gustate & uidete, quoniam suavis est Do-

in Psal. 136.

minus, quia panis, quem ipse dat, caro eius est.

Rabbi Solomon, Vixit circiter Christi natiuitatem.

In Psal. 72.

Placenta frumenti in terra, in vertice montium.)
Magistri nostri exposuerunt hoc esse genus placentarum
in diebus Messiae. Vnde in libro Siphiae habetur. In die
bus Messiae frumenta producent placentulas, sicut
est plenitudo volae siue palmae manus, & venies & acci-
pies inde plenitudinem placentulae rotundae, instar
uolae manus, iuxta refectionem tuam.

Fides Rabbinorum Iudaeorum.

Erit buccella panis in terra in vertice montium.)
Ipsa buccella panis, est ipse Messias, iuxta illud Osee: In-
clinabo ad eos cibum, & traham eos in funibus Adam.
Sicut enim, fuit redemptor primus, id est, Moses: ita e-
rit & redemptor nouissimus, id est, Messias. Nam sicut
Moses dedit panem ex caelo: ita Messias erit, ut scriptum
est, buccella panis in terra.

Opinio Rabbinorum Iudaeorum.

Nam sicut Elias à Deo illud obtinuit, ut cuique He-
braeo sese ubi ubique circumcidenti assistat, ita Messias
obtinuit, ut sit in terra in qualibet buccella panis inui-
sibiliter.

Vide de isto
Philosopho

Auerrois Philosophus.

Serm. 2. de
nysii Rycelij
de S. i. n.
cha. dignita-
te.

Mundum peragraui, varias sectas inueni, & nunquam
tam fatuam repperi sectam, sicut est secta Christiano-
rum, quoniam Deum suum, quem colunt, deuorat denti-
bus.

CLASSIS DECIMA

AUCTORITATVM

VTRIVSQUE TESTAMENTI,
quibus clare ostenditur: Christum Ecclesiæ
sue perpetuo adesse, ideoque illam nec vn-
quam erasse, aut errare posse, eamq; audien-
dam, & claram ac visibilem esse.

SI difficile & ambiguum apud te iudicium
esse prospexeris inter sanguinem & san-
guinem, causam & causam, lepram &
non lepram, & iudicium intra portas tuas
videris verba variari: surge & ascende ad
locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesq; ad
Sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit
illo tempore, quæresq; ab eis, qui iudicabunt tibi, iudi-
cii ueritatem, & facies quodcumq; dixerint qui præsumt
loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta le-
gem eius, sequerisq; sententiam eorum, nec declinabis
ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbie-
rit nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempo-
re ministrat Domino Deo tuo: ex decreto iudicis mo-
rietur homo ille, & auferes malum de Israel, cunctus-
que populus audiens timebit, ut nullus deinceps intum-
mescat superbia.

Deus. ca. 17.

Ex Dauide.

Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos
principes super omnem terram: memores erunt nominis
tui in omni generatione & generatione. Propterea po-
puli confitebuntur tibi in æternum, & in seculum seculi.

Psal. 44.

Deus

Ex eodem
Psal. 45.
Ex eodem
Psal. 88.

Deus in medio eius, non commouebitur.

In æternum seruabo illi misericordiam meam, & testamentum meum fidele ipsi. Et ponam in seculum semen tuum, & thronum eius sicut dies cæli Semel iurabo sancto meo, si Dauid mentiar, semen eius in æternum manebit, & thronus eius sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum, & testis in cælo fidelis.

Ex eodem
Psal. 131.
Idem Psal-
mo. 144.

Hæc requies mea in seculum seculi: hic habitabo quoniam elegi eam.

Regnum tuum, regnum omnium seculorum, & dominatio tua in omni generatione & generationem.

Ex Esaia.

Cap. 33.

Respice Sion ciuitatem solennitatis vestræ. Oculi tui videbunt Ierusalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur clauis eius in sempiternum, & omnes funiculi eius non rumpentur, quia solummodo ibi magnificus est Dominus noster.

Item ex E-
saya. ca. 45.

Tantum in te est Deus: & non est absque te Deus Israel. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator. Confusi sunt & erubuerunt, omnes, simul abierunt in cōfusionem fabricatores errorum. Israel saluatus est in Domino, salute æterna. Non confundemini, & non erubescetis vsq; in seculum seculi, quia hæc dicit Dominus creans cælos.

Idem ca. 51

Salus mea in sempiternum erit, & iustitia mea nõ deficiet. Salus mea in sempiternum erit, & iustitia in generationes generationum.

Cap. 54.

Dixit Deus tuus. Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam, arumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui: dixit redemptor tuus Dominus. Sicut in diebus Noe istud mihi est, cui iuraui ne inducerem aquas Noe ultra super terram. Iuraui vt non irascar tibi, & non incre-

penite, Montes enim commouebuntur, & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet à te, & foedus pacis meae non mouebitur, dixit miserator tuus Dominus. Omne vas, quod factum est, condirigetur: & omnem linguam resistentem tibi, nunc iudicio iudicabis.

Feriam uobiscum pactum sempiternum, misericordias Dauid fideles.

Erit Dominus nominatus in signum æternum, quod non auferetur,

Timebunt qui ab Occidente, nomen Domini: & qui ab ortu solis, gloriam eius: cum venerit quasi fluuius violentus, quem spiritus Domini cogit, & uenerit Sion redemptor, & eis qui redeunt ab iniquitate in Iacob, dicit Dominus. Hoc foedus meum cum eis, dicit Dominus. Spiritus meus, qui est in te, & uerba mea, quae posui in ore tuo, non recedent de ore tuo & de ore seminis tui, dicit Dominus, à modo & usque in sempiternum.

Super muros tuos, Ierusalem, constitui custodes, tota die & tota nocte in perpetuum non tacebunt.

Ex Ieremia.

Patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis.

Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Israel & domui Iuda foedus nouum. Non secundum pactum quod pepigi cum patribus uestris in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Aegypti: pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israel post dies illos dicit Dominus. Dabo legem meam in uisceribus eorum, & in corde eorum scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Hæc dicit Dominus qui dat solem in lumine diei, ordinem lunæ & stellarum in lumine noctis: qui turbat mare & sonant fluctus eius. Dominus exercituum nomen illi. Si defecerint leges mee coram me, dicit

*Auctoritas
Conciliorū
Ecclesie.
Ex Esaiā
Cap. 55.*

Item ca. 59

*Ex eodem
Cap. 62.*

*Cap. 3.
Ex eodem
cap. 31*

dicat Dominus: tunc & semen Israel deficiet, ut non sit gens coram me cunctis diebus. Hæc dicit Dominus: Si mensurari potuerint cæli sursum, & inuestigari fundamenta terræ deorsum, & ego abiiciam vniuersum semine Israel, propter omnia quæ fecerunt, dicit Dominus, sanctum Domini non euelletur, & non destruetur ultra in perpetuum.

Item ca. 33.

Hæc dicit Dominus. Non interibit de Dauid uir, qui sedeat super thronum domus Israel, & de Sacerdotibus & Leuitis non interibit uir à facie mea, qui offerat holocausta, & incendat sacrificium, & cædat uictimas omnibus diebus. Et factum est uerbum Domini ad Ieremiam dicens. Hæc dicit Dominus. Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sit dies & nox tempore suo. & pactum meum irritum esse poterit cum Dauid seruo meo, ut non sit ex eo filius, qui regnet in throno eius, & Leuitæ & Sacerdotes ministri mei. Sicut enumerari non possunt stellæ cæli, & metiri arena maris: sic multiplicabo semen Dauid serui mei & Leuitas ministros meos. Hæc dicit Dominus. Si pactum meum inter diem & noctem, & leges cæli & terræ non posui: equidem & semen Iacob & Dauid serui mei proficiam, ut non assumam de semine eius principes seminis Abraham, Isaac, & Iacob.

Ex Baruch.

Cap. 5.

Exue te Ierusalem stola luctus & uexationis tuæ: & indue te decore & honore, quæ à Deo tibi est sempiterna gloria. Circundato te deploide à Deo iustitiæ, & impone mitram capiti tuo honoris æterni. Deus enim ostendet splendorem suum in te, qui sub cælo est. Nominabitur enim tibi nomen tuum à Deo in sempiternum, pax iustitiæ & honor pietatis.

Ex Ioele.

Cap. 2.

Filiæ Sion exultate & lætamini in domino Deo ue-

stro: quia dedit vobis Doctorem iustitiæ, & descendere faciet ad uos imbrē matutinum & serotinum sicut in principio. Et non confundetur populus meus in sempiternum, & scietis quia in medio Israel ego sum. Dominus Deus vester, & non est amplius: & non confundetur populus meus in æternum.

Ex Michæa.

De Sion egredietur lex, & uerbum Domini de Ierusalem. Et iudicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes vsque in longinquum. *Cap. 4.*

Ex Sophonia.

Lauda filia Siō, iubila Israel, lætare & exulta in omni corde filia Ierusalem. Abstulit Dominus iudicium tuum, auertit inimicos tuos: Rex Israel Dominus in medio tui, non timebis malum ultra. Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse saluabit. *Cap. 3.*

Ex Aggæo.

Veniet desideratus cunctis gentibus: & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius nouissimæ plus quàm primæ dicit Dominus exercituum: Et in loco isto dabo pacem dicit Dominus exercituum. *Cap. 2.*

**Auctoritates noui Testamenti
ex S. Matthæo.**

Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Eūtes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunque mandauì vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. *Cap. 28.*

Ex S. Ioanne .

Cap. 14.

Ego rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere: quia non uidet eum, nec scit eum: Vos autem cognoscetis eum: Non relinquam uos orphanos, veniam ad uos. Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixerò uobis.

Ex eodem
Cap. 16.

Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem ueritatem. Non enim loquetur à semetipso: sed, quæcunque audiet, loquetur, & quæ ventura sunt, annuntiabit uobis.

Item ex eodem
ca. 17.

Verba quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperunt & cognouerunt verè, quia à te exiui, & crediderunt quia tu me misisti. Pater sancte serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint vnum sicut & nos. Cum essem cum eis, & ego seruabam eos in nomine tuo. Ego dedi eis sermonem tuum. Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serues eos à malo. Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis vnum sint, ut credat mundus, quia tu me misisti.

Ex S. Paulo .

1. Thimo. 3.

Hæc tibi scribo, fili Timothee, sperans me uenire ad te citò, si autem tardauero, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei uiui, columna & firmamentum veritatis.

Confirmatio veteris fidei Ecclesiæ.

Miror quod sic tam citò trāsferimini ab eo, q̄ vos *Galat. 1.*
 vocauit in gratiam Christi, in aliud Euangelium: quod
 non est aliud, nisi sunt aliqui qui uos conturbant, & uo-
 lunt cōuertere Euangelium Christi. Sed licet nos, aut
 Angelus de cælo euangelizet uobis prāter quam quod
 euangelizauimus uobis, anathema sit. Sicut prādixi-
 mus, & nunc iterum dico. Si quis uobis euangelizauerit
 prāter id quod accepistis, anathema sit.

F I N I S.

INDEX CLASSIVM.

I	Classis continet auctores num.	CCCC.XLV
	folio	30.
II	Classis habet Poetas	XXIX. 398
III	Classis complectitur Pœminas	X. 411
IIII	Classis continet XXIIII. ignotos Auctores.	
	folio.	417
V	Classis conflata est ex XLIIII. Concilijs, & ritibus diuersarum Regionum.	437
VI	Classis narrat XXIII. miracula ex probatissi- mis duntaxat auctioribus deprompta	467
VII	Classis Visiones fide dignas describit	485
VIII	Classis hæreticorum & schismaticorum testi- monia nobis profert.	487
	IX	Classis

- IX *Classis Iudeorum etiam & Ethnicorum opiniones proponit.* 509
- X *Classis ex utroque testamento deprompta, clare demonstrat in rebus fidei, Ecclesiam nec errasse unquam, nec errare posse.* 513

AVCTORVM HVIVS OPERIS ELEN CVS.

A

Abraham Rabbi	511	S. Alexander Martyr	37
S. Abdias Discipulus	34	Algerus	178
Abfalon Abbas	231	S. Amphilochius Episc.	59
Adamus Goddamus	281	S. Anacletus Martyr	37
Adeletinus Episcopus	256	Alcimus Auitus Episcopus	400
Adelmanus Episco.	151	Alphonfus Thostatus Episc.	305.
Ado Episcopus	166	Alphonfus Rex Aragonū	318
Aeneas Sylvius Episcopus	327	Amalarius Episcopus	124
S. Agnes Virgo	411	S. Ambrosius Episcopus	61
Alanus Episcopus	229	S. Amedeus Episcopus	219
Alanus Insulensis	270	S. Andreas Apostolus	34
Albertus Babenbergensis	332	Andreas Osiander	506
Albertus Brixianus	284	Angelomus Luxouienfis	127
Albinus Abbas	257	Angelus clauasianus	347
Albinus Bolonienfis	260	Angelus Politianus	345
Albertus Episcopus	254	Annonius Monachus	128
Albertus Patavinus	273	S. Anselmus Episcopus	175
Alcuinus.	123	Anselmus Laudunensis	186
Alexander iii. Papa	215	Antonius Mancinellus	351
Alexander ab Ales	248	S. Antonius Episcopus	328
Alexander Aristus	342	Antonius Parmensis	311
		Antonius Panormitanus	316
		S. Anto-	

Index

Antonius Patavinus	238	Bernardus Compestellanus	150
Antonius Rampegolius	312	Bernardus Moguntinus	342
Aponius	114	Beruard. Parentinus	324
Arator Subdiaconus	401	Berno Abbas Aufiens.	144
Arnoldus Abbas	223	Bernoldus Cisterciensis	274
Annobius Presbyter	46	Bertramus Presbyter	489
Astasanus Astensis	281	Bellarion Episcopus	337
S. Achanasius Episcopus	48	S. Bonaventura Episcopus	259
Auerrois Philosophus	502	S. Brigitta vidua	418
S. Augustinus Anglorum Epi sco.	110	Bruno Episcopus	146
S. Augustinus Episcopus	82	S. Bruno	172
Aurelius Prudentius	398	Bruno Remensis	222

B

Balduinus Episcopus	221
Baptista à Salis	347
Baptista Mantuanus	407
Baptista Troumala	344
S. Barlaam Eremita	115
S. Basilius Episcopus	53
Bartholo. Brixianus	250
Bartholo. Chaumius	327
Bartholomeus Pisanus	398
Barthol. Sanctoconcordius	287.
Beatus Rhenanus	397
Beda Presbyter	114
Berachias Rabbi	511
Berengarius Diaconus	491
Berengarius Episcopus	268
Berengozius Abbas	188
S. Bernardinus	322
S. Bernardinus Abbas	217
Bernardus Abbas Cassinens.	289

C

Cahana Rabbi	109
Cassiodorus Senator	108
S. Catharina Senensis	417
Celius Calcagninus	393
Cæsarius Episcopus	114
Cæsarius Heysterbachensis	232
Christianus Druthmarus	128
Claudius Marius Victor	399
Clemens v. Papa	269
S. Clemens Martyr	37
Concilium Alexandrinum	438
Concilium Aquisgranense	447
Concilium Arelatense	438
Concilium Aruernense	440
Concilium Antifiodorense	441
Cec	403
Conci-	

Auctorum

Concilium Basiliense 456	Concilium Turonense 3. 446
Concilium 3. Braccarense 442	Concilium Turonense 4. 446
Concilium Chablonense 447	Concilium Turonense v. 450
Concilium Carthagenense 4. 438	Concilium Vercellense 450
Concilium Constantiense 456	Concilium Viennense 454
Concilium Constantinopolit. 3. 442	Concilium Vormatiense 448
Concilium Ephesinum 439	Confessio Aethiopum 466
Concilium Florentinum 457	Confessio Græcorum 465
Concilium Hipponense 438	Confessio Indorum 4
Concilium Hispalense. 2. 441	Confessio Pagenfis 49
Concilium Ilerdense 439	Confessio Vvitenbergensis 508
Concilium Lateranense 453	Conradus Celtes 352
Concilium Matisconense 2. 440	Conradus Sancto-georgius 275
Concilium Nicenum 1. 437	Conradus Vvimpina 354
Concilium Nicenum 2. 444	Constantinus magnus 46
Concilium Oxoniense 456	Cosmas Hierosolymitanus 403
Concilium Remense 448	S. Cromatius Episcopus 70
Concilium Romanum 449	S. Cyprianus Martyr 43
Concilium Romanum 2. 449	S. Cyrillus Episcopus 89
Concilium Romanum 3. 452	Cyrillus Eremita 486
Concilium Salegustadiense 449	Cyrus Prodromus 402
Concilium Toletanum 2. 440	D
Concilium Toletanum 3. 441	Dauid Germanus 252
Concilium Toletanum 4. 441	S. Damasus Papa 54
Concilium Toletanum 443	Dionysii. Alexandrinus. 467. 42
Concilium Turonense 440	S. Dionysius Martyr 35
Concilium Turonense 2. 449	Dionysius Ricelius 336
	Dominicus Mancinus 4
	Drogo Episcopus 129
	Durandus

Index

Durandus Episcopus 279

E

Ecclesia Aethiopica 464

Eccles. Armenię 465

Ecclesia Cappadocię 457

Ecclesia Syrię 460

Ecclesia Constantinopolit.
460

Edmerus Anglus 188

S. Effrem Diaconus 59

Egidius Decanus Camera-
cens. 332

Egidius Episcopus 263

S. Epiphanius Episcopus 71

Erasmus Rotērodamus 411.
383

Ericus monachus 132

Esaías Propheta 32

S. Echnūdus Episcopus 238

Euagrius Prętor 106

S. Eucherius Episcopus 96

Eudoxia Imperatrix 412

Euervvinus Stenueldensis
218

Eugenius 4. Papa 321

Eugyppius Abb. 106

Eulogius Presb. 60

Eusebius Pamphylī 47

Eustathius Episcopus 487

S. Euthymius Eremita 98

F

Austus Andrelinus 408

S. Felix Martyr 53

Fides Rabbīnorum Iudaico
rum, 218

Fischartus Doctor 290

S. Franciscus 236

Franciscus Georgius 409

Franciscus Irenicus 354

Franciscus Maronius 278

Franciscus Zarabellus 312

Franco Abbas 200

S. Fortunatus Episcopus 107

S. Fulbertus Episcopus 142

S. Fulgentius Episcopus 104

G

Gabriel Bielius 346

Gallus Abbas 301

Gaufridus Antifiodorensis
225

Gelasius Papa 104

S. Germanus Episc. Constan-
tino. 286

Georgius Florus Baldinus
250

Georgius Vrycclius 355

Gerardus Leodiensis 269

Gerardus Magnus 300

Gerardus Zaitphanus 302

Gilbertus Tornacensis 249

Gilo siue Guido Episcopus
Cameracensis 274

Godofridus Tranensis 238

Goschalcus hollensis 332

S. Gregorius Papa 109

Gregorius 6. Papa 165

Gregorius 9. pa 238

Gregorius Ariminēsis 292

Ccc 240 S. Gre-

Auctorum

S. Gregorius Nazanzenus

Guntherus

400

398

S. Gregorius Nissenus 154

S. Gregorius Turonensis 120

Huarricus Abb. 230

Guiardus siue Godofridus E

pisc. Cameracensis 261

Guibertus Gemblacensis 25

Guido Archidiaconus 266

Guido Episcop. Maioricens.

282

Guido montis Rocherii 282

Guido s. Prior Cartusiz 206

Guido siue Vvido Episc. Ca-

meracensis 291

Guilielmus Abb. Pistaciensis.

277

Guilielmus Anglus 296

Guilielmus à Petra alta 281

Guilielmus Episcop. Antio-

dorensis 255

Guilielmus Gorranus 335

Guilielmus Hasslinginensis

273

Guilielmus Hilacensis 337

Guilie. Episcop. Lugdunensis

262

Guilhel. Malelbertensis 170

Guilhel. Episc. Mimatensis 262

Guilielmus Ockamus 278

Guilielmus Episc. Parisiensis

247

Guilielmus Pepinus 350

Guilielmus Varronius 261

Guilielmus Textor 344

Guilielmus Vorillonius 337

Gurmundus Episcop. 158

H

HAymo Episcopus 126

HS. Hilarius Papa 103

Helvicius Germanus 293

Helisabeth Abbatis. 413

Henricus à Balma 292

Hericus Archidiaconus 268

Henricus Conslaciensis 294

Henricus Herpius 333

Henricus 4. Imperator 166

S. Hesychius Presbyter 66

Henricus Boicius 302

Henricus Episc. Ebreduen-

sis 251

Henricus Gorricanus 316

Henricus Hesus 314

Henricus 8. rex Angliæ 363

Herueus Britannus 288

Hieron. Pragensis 494

S. Hieron. Presbyter 168

Hieron. Sauonarola 498

Hieron. Vida 411

S. Hilarius Episcop. 50

Hilarius Episc. Aurelianens.

247

Hildebertus Episc. 174. 396

Hildegardis Abbatis. 414

Hildumus Abbas 126

Himbertus Pruliacens. 297

Hiobus Gastius 104

Hermannus Schedellius 349

Hermannus Stutdorpheus 313

Honorius 1. Papa 236

Honorius Presb. 198

Hum-

Index

Humbertus	251	251	
Hubertinus Calalanus	270	Ioannes Brentius	508
Hugo Abb. S. Victoris	303	Ioannes Bromiardus	305
Hugo à Castro nouo	306	Ioannes Capreolus	310
Hugo Cardinalis	251	Ioannes Episc. Carnotensis	
Hugo Episcop. Lingonensis		224	
155		Ioannes Cassianus	89
Hugo Folietanus	188	Ioannes Clymacus	49
Hugo Pratanus	343	Ioannes Contractus	197
S. Hyppolitus Martyr	39	S. Ioanes Chrysostomus	116
		S. Ioannes Damascenus	116
I		Ioan. Oecolampadius	504
Iacobus Cornicius	352	Ioannes Egidius	306
Iacobus Episc. Chrysopo		S. Ioannes Eleemosynarius,	
li.	331	110	
Iacobus Episc. Achonenf.	250	Ioannes Fauentinus	312
Iacobus Episc. Genuensis	266	Ioannes 12. Papa	277
Iacobus Gruytrodius	340	Ioannes Genuensis	262
Iacobus Lugdunensis	343	Ioannes Gersonius	315
Iacobus Lausanensis	296	Ioannes Gritius	319
S. Iacobus frater Domini	34	Ioannes Hasalanus	287
Iesus Christus filius Dei	32	Ioannes Hnssus	493
S. Ignatius Episc. Nicenus	123	Ioannes Huxarus	324
S. Ignatius martyr	34	Ioannes Imolensis	319
Innocentius 3. Papa	230	Ioannes Lapidanus	346
Innocentius 4. Papa	250	Ioan. Episc. Leodiensis	322
Innocentius 5. Papa	261	Ioannes Leuita	130
Ioannes Abbas Liuriacensis.		Ioan. Ludouicus Viues	385
250		Ioannes Maxentius	105
Ioannes Andreas	285	Ioannes Mederus	347
S. Ioannes Apostolus	32	Ioannes Naucerus	349
Ioannes Bethus	341	Ioannes Niderus	321
Ioannes Episcop. Bisuntinus		Ioannes Parisenfis	246
253		Ioannes Pomeranus	506
Ioannes Bononiensis	318	Ioannes Raulinus	325
Ioannes Episc. Bossinensis		S. Ioan. Ep. Roffensis	366
		Ioannes Rosizanus	494
		C c c 2 4 c 5	Ioan.

Auctorum

Ioannes Rusbrochius	299
Ioan. Episcop. Sabinen.	331
Ioannes Sanctogeminianus.	269
Ioannes Schepreus	410
Ioannes Schotus	268
Ioannes Spanhemensis	348
Ioannes à Spina	321
Ioannes à Tambach	294
Ioannes Thaulerus	290
Ioannes Tinctorius	340
Ioannes Valensis	261
Ioannes Varenaskrius	315
Ioannes Vitals	273
Ioannes Vviclephus	492
Iobus Galtius	504
Ioliffus Anglus	410
Jonas Abbas	116
Jonas Episcopus Aurelianens.	

231

Ionathas, ben Vziel	511
Iordanus	237
Iordanus Magdeburgensis	366
S. Irineus martyr	39
S. Isidorus Episcopus	111
Isuardus Monachus	124
Iudas Rabbi	510
Iulius Papa	49
S. Iunilius Episcopus	87
Iuo Episcopus Carnotensis	
	167
S. Iustinus Martyr	38
Iuencus Presbyter	353

L

Lactantius Firmianus	47
Ladislavus Rex Bohemiz,	

	331
Lambertus Hersueldensis	

167

Lanfrancus Episcopus	147
Landolphus	334
S. Laurétius Iustinianus	329
S. Laurentius Martyr	45
Leonardus Vtinenfis	325
S. Leo Papa	101
S. Liberius Papa	49
S. Lucas Euangelista	33
S. Lucianus Martyr	45
Lucius 3. Papa	216
S. Lucius Martyr	44
Ludolphus Saxo	283
Ludouicus Patritius	349
Lupoldus Episc. Babember-	
gens.	286

M

Machtildis virgo	415
S. Macharius Episcop.	46
S. Macharius Eremita	60
Malachias Dominicanus	
	272
S. Malachias Episcopus	217
S. Malachias Propheta	32
S. Marcellus Martyr	94
Marcus Antonius Sabellicus	
	348
Marcus Ephesinus Episcop.	
	492
S. Marcus Euangelista	32
Marcus Marullus	362
Martinus Bucerus	506
S. Maria Aegyptiaca	412
Sanct.	

Index

S. Martialis Discipulus	34
S. Martinus Episc. Braccaren	112
fis	112
Martinus Lutherus	499
Martinus v. Papa	312
Mathæus Episc. Vvormaciens.	301
S. Matthæus Euangelista	32
Martinus Pœnitentiarius	277
Mauritius Episc. Parisiensis	228
S. Maximus Episcopus	81
Mercurius Sozomenus	89
Michael Mediolanensis	342
Milo Eluonensis	403
Monaldus	282
Moses Hadarlan Rabbi	519

N

Nestorius heresiarcha	489
Nicephorus Calistus	288
Nicetas Acommatas	233
Nicolaus Aquæuillanus	277
Nicolaus Ausinus	224
Nicolaus Basilius	354
Nicolaus Cabasilas	263
Nicolaus Cusanus	334
Nicolaus Denisius	341
Nicolaus Dorbellanus	329
Nicolaus Dunckelispuglius	313
Nicolaus i. Papa	129
Nicolaus Episc. Methonens.	

Nicolaus Episc. Panomirt.	244
322	
Nicolaus Gorranus	305
Nicolaus Iaquerius	323
Nicolaus Lyranus	277
Nonnus Panapolitanus	402
Nicolaus Salicetus	346
Nouatus heresiarcha	487

O

Odo Episc. Cameracens.	199
S. Odo Abbas	140
Oecumenius	169
Olimpiodorus Diaconus	106
Oliuerus S. Bauonis	336
S. Onuphrius	59
Opinio Rabbiorum Iudai-	512
cor.	
S. Optatus Episcopus	52
Origenes Presbyter	41
Otto Episcopus Frisingensis	226

P

Palladius Episc.	61
Palladius Episc. Heleno-	81
politanus	
Paschalis 2. Papa	187
Paschasius Corbeiensis	132
Paulus Diaconus Aquilegi-	123
fis	
Sanctus Paulinus Episc. No-	
Ccc 4 406 lanus	

Auctorum

laus	86	Philippus Mōtis galerii	304
Paulinus Presbyter	88	Philippus Presbyter	88
S. Paulus Apostolos	34	Philo Episcopus	227
Paulus Cortesius	342	Photius Episc. Constantino.	129
S. Paulus Diaconus Neapoli	107	S. Pius Martyr	38
ra.	107	Polydorus Vergilius	393
Paulus Episc. Burgenfis	320	S. Pontianus Martyr	42
Pelagius Hæresiarcha	487	Primasius Episcopus	96
Pelbertus Pannonius	298	Prochetus Saluaticensis	274
Petrus Abbas Cluniacensis	206	S. Proclus Episc. Constanti-	86
S. Petrus Alexandrinus mar	45	tyr	102
Petrus Aquillanus	306		
Petrus Episc. Aquensis	275	R	
Petrus Aruernus	285	R Abanus Episcopus	128
Petrus Berchorius	292	Rabbi Abraham	511
Petrus Burrus	407	Rabbi Berachias	511
Petrus Blesensis	224	Rabbi Ionathas	511
Petrus Carnotensis	145	Rabbi Salomon	512
Petrus Episc. Cameracensis	310	Rabbi Simeon	510
Petrus Galatinus	354	Rabbinorum fides	512
Petrus Episcop. Hostiensis	145	Rabbinorum opinio	512
Petrus Episcopus S. Pauli	281	Raymundus Eremita	273
Petrus Episc. Parisiensis	220	Raymundus Sebedius	317
Petrus Pontanus	408	Reccaredus Rex Hispaniæ	112
Petrus Patriarcha Hieroso-	280	Reynhardus Fronthouienfis	310
ly.	280	Remigius Episc. Autifiodo.	131
S. Petrus Episcopus Rauena-	101	S. Remigius Episc. 106.	393
tis	101	Renerus Pipernus	303
Petrus Trecensis	221	Renerus Pisanus	368
Philippus Cancellarius	260	Renerus S. Laurentii	263
Philippus Lantæuius	500	Rhosuita Virgo	413
Philippus Melanthon	500	Richar	

Index

Richardus Mediauillanus	267
Richardus Notinghamius	296
Richardus Pápolitanus	273
Richardus S. Victoris	216
Robertus Gaguinus.	351
Robertus Holchorius	290
Robertus S. Remigii	167
Rödoricus Episcopus Sanno-	
rensis	341
Rodolphus Flauiensis	140
Rudolphus Agricola	334
Rupertus Episc. Aquilanus	344
Rupertus Episc. Lincolniensis	221
Rupertus Tuitiensis	190

S

S Alomon Rabbi	512
S. Samonas Episc. Gazens.	239
Sedulius Episcopus	399
Sergius Papa	114
S. Seuerus Sulpicius	81
Sigebertus Gemblacensis	175
S. Syluester Papa	46
Simen metaphastes	113
Simon à Cassia	288
Simon Cremonensis	300
Simon Rabbi	510
Smaragdus Abbas	140
S. Soter Martyr	39
Stephanus Anglus	235

Stephanus Brusseferius	334
Stephanus Episcopus Hedue-	
sis,	141
Syneus Episcopus	37

T

Tertullianus	39
T S. Telephorus Martyr	38
S. Tharastus Episc.	113
S. Theoctistes Lesbia	413
Theodorus Diaconus	81
Theodoreus Episcopus Cy-	
ri,	100
Theodoricus Turinhus	253
S. Theodorus	140
Theoduinus Episc. Leodien.	147
Theophilactus Episcopus	119
Thophilus Episcopus Alexā-	
drinus	80
Thimotheus Presbyter	124
Timotheus Episcopus	103
Thomas à Cantiprato	260
Thomas Argentinensis	292
S. Thomas Aquinas	257
Thomas Campensis	307
Thomas Galensis	304
Thomas Græcus	223
Thomas Haselbachius	309
Thomas Vvaldensis	317
Tullius C. poldus	409

Auctorum

V

VEnator Euboicus	113
S. Victor Episcopus Cu-	
manus	108
S. Victor Episcopus Vticen-	
sis,	103
S. Vigilus Martyr	102
Vincentius Beluacensis	
152	
S. Vincentius Confessor	

319	
Vrbanus 4. Papa	256
Vvalafridus Abbas	327
Vvaleranus Episcopus	492
Vvernerus Vvestphalus	349
S. Vvolphelmus Abbas	173

Z

Z Acharias Episcopus Chry-	
sopolitanus	174